ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE 1er AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9369 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5170

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Թուրքիոյ նորընտիր պատրիարքին Անգարա այցելութիւնը մեզի կը յիշեցնէ նախընթաց մը։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը անցեալ Յուլիսի սկիզբը Պոլիս էր գացած շքախումբով մը՝ ներկայ ըլլալու համար հանգուցեալ Գարեգին Պատրիարքի յուղարկաւորութեան։

Էջմիածնի պետը օգտուելով առիթէն, գնաց Անգարա, խոնարհեցաւ Աթաթիւրքի յուշարձանին առջեւ եւ տեսնուեցաւ նախագահ Կիւրսէլի հետ։

Այս այցելութիւնը դիւանագիտականէն աւելի քաղաքավարական հանգամանք ունէր։ Թուրքերը շատ լաւ գիտեն մարդիկ հիւրասիրել։ Մեր կաթողիկոսն ալ Անգարայի — ինչպէս Պոլսոյ — մէջ պետական մարդոց կողմէ պատշաճ ընդունելութեան արժանացաւ։ Թուրքերէն թերթերը հրատարակեցին իր նկարը եւ տեսակցութիւններ ունեցան հետը։

Չէինք սպասեր, որ իր այցելութենէն վերջ բան մը պիտի փոխուէր Թուրքիոյ մեր հայրենակիցներուն իրաւական կացութեան մէջ։

Կաթողիկոսը կրօնական պետ մըն է «Ամենայն Հայոց», հետեւաբար հանգամանք եւ իրաւասութիւն չունէր զօրավար Կիւրսէլէն պահանջելու, որ յարգուին Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները փոքրամասնութեանց, ի մասնաւորի Հայոց մասին։ Այդպիսի պահանջ մը կրնար ներկայացնել միայն «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» մը, որ չունինք դժբախտաբար։

Երեւանը իր պատեանին մէջ քաշուած ո՛չ մէկ շարժում կրնայ ընել առանց Մոսկուայի հրամանին ու պաշտպանութեան։ Իսկ Մոսկուա Թուրքը սիրաշահելու քաղաքականութեան կը հետեւի Լենինի օրերէն սկսեալ մինչեւ այսօր։

Անդին սակայն Իսրայէլի կառավարութիւնը իրաւունք կուտայ ինքզինքին հետաքրքրուելու ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հրեաներու վիճակով եւ պահանջներ ներկայացնելու օտար պետութեանց՝ անոնց շահերն ու իրաւունքները պաշտպանելու համար։

Իսրայէլ տարիներէ ի վեր մեծ գումարներ կը ստանայ դաշնակցային Գերմանիայէն՝ իբրեւ հատուցում Հրեաներուն հանդէպ Հիթլերի գործած ոճիրներուն։

Ո՞վ տէր դարձաւ հայկական իրաւունքներուն եւ հաշիւ պահանջեց Թուրքերէն՝ իրենց գործած անլուր ոճիրներուն, ցեղասպանութեան եւ կողոպուտներուն համար։

Իսրայէլ կը համարձակի նոյնիսկ Կրեմլինէն պահանջելու, որ Խ. Միութեան Հրեաները ազատ ըլլան հետեւելու իրենց կրօնքին եւ գործածելու իրենց լեզուն։

Անցեալ տարի երբ Թուրք յեղափոխական կառավարութիւնը ոտնձգութիւններ կատարեց Հայոց ազգային - եկեղեցական ներքին գործերուն մէջ, անտեսելով մէկ դարու անցեալ ունեցող ազգային սահմանադրութիւնը, բողոքեցինք այս սիւնակներէն, յիշելով Լօզանի դաշնագրին յօդուածները եւ փնտռելով երաշխաւոր պետութիւնները, որոնք յանձնառու էին եղած ապահովելու փոքրամասնութեանց իրաւունքները։

Ձայն բարբառոյ յանապատի։

Ո՛չ մէկ բարւոքում տեղի ունեցաւ Հայոց իրաւական կացութեան մէջ։ Ընդհակառակն մեր հայրենակիցները զրկուեցան կարգ մը իրաւունքներէ։ Հոկտ. 15ի ընտրութեանց մէջ մէկ երեսփոխան անգամ չունեցան։

Ի՞նչ ըրաւ նորընտիր պատրիարքը Անգարայի մէջ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԱՊՐԻԼ 6ԻՆ

ՖԱՐԷՍ ԿԸ ԽՕՍԻ ԱԼԺԷՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

24 ժամ յապաղումով, Նախարարաց Խորհուրդի նիստը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր։ Տըպրէ յաղթած էր գրիպին, բայց ոչ Ժոքս որ չէր կրցած ներկայ ըլլալ։ Խորհուրդը լսեց գլխաւորաբար Տըպրէի զեկուցումը որ հաստատեց թէ զինադուլը կը գործադրուի։ Խորհուրդը որոշեց նաեւ կաթին գինը՝ այս նիստին վաւերագրային յայտարարուեցաւ նաեւ թէ նախագահ տը Կոլ նոր ճառ մը պիտի խօսի, Ապրիլ 6ին՝ հանրաքուէէն 48 ժամ առաջ։

Հանրաքուէին համար պաշտօնական վերջին դիրքորոշումն է Անկախներու Ազգ. կեդրոնինը որ, ինչպէս կը սպասուէր քուէարկութեան ազատութիւն ձգեց իր անդամներուն, թէեւ «ոչ»երու նպաստաւոր հոսանք մը կար։ Անկախներու հրապարակ հանած հանրագրին վրայ գրուած է — «Ո՛վ պիտի համաձայն չըլլար կռիւներու վերջին։ Խաղաղութիւն կ'ուզենք։ Մեր մղձաւանջը կը մնայ։ Համաձայնագիրները այս կը քուէարկեն։ Մէկ պատասխան կ'ուզուի երկու հարցումի համար — Քաղաքականութեան մը հաւանութիւնը այսօրուան համար եւ բոլոր իրաւասութիւնները վաղուան համար»։ Եզրակացութիւնն է. — իւրաքանչիւր քաղաքացի կը մնայ քուէարկել ըստ իր խիղճին։

Մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ Գաղտնի Բանակի Մայր - Հայրենիքի ճիւղին հրապարակած մէկ թռուցիկին, ուր հրահանգ կը տրուի ձեռնպահ մնալ ցոյց տալու համար թէ հանրաքուէն հակօրինական է։

Հանրապետական կեդրոնը իր կարգին ոչ կամ ձեռնպահութիւն կը յանձնարարէ, յայտարարելով — «Հանրապետական կեդրոնը անհանդուրժելի կը գտնէ որ ժողովրդավար վարչակարգի մը մէջ, իշխանութիւնը կարենայ հրաւիրել ժողովուրդը որ ապօրինի քուէարկութեան մը մասնակցի։ Իր մերժումը յայտնելով, կը յայտարարէ թէ ոչ իրաւունքով, ոչ ալ խղճով կրնայ մասնակցիլ այս ապօրինի հանրաքուէին»։

«Ոչ» որոշեց պատասխանել նաեւ Եւրոպական Ազատական Կուսակցութիւնը (Ժան - Փօլ Տավիտ), բողոքելով նաեւ որ իր կուսակցութիւնը զրկուած ըլլայ այն միջոցներէն որոնք կը տրուին միւս կուսակցութեանց հանրաքուէի իրենց քարոզչութեան համար։

Ուրբաթ օր, Առժամեայ Գործադիր մարմինը վերջնականապէս տեղաւորուած էր եւ ժամը ութին նախագահը՝ Ապտէր-Ռահման Ֆարէս առաջին ճառը կը խօսէր։ Խօսքը ուղղեց գլխաւորաբար Ալժերացիներուն, շեշտելով թէ պէտք է շարունակեն աչալուրջ ըլլալ եւ պայքարիլ բոլոր անոնց դէմ որոնք կը փորձեն ձախողեցնել խաղաղութիւնը։

Պատկերասփիւռէն արտասանուած այս ճառը խանգարուեցաւ Գաղտնի Բանակին փիրաթ հաղորդումներով որոնք «ռոք»եր կը սփռէին նոյն ալիքներուն վրայ։

Նոյն ժամուն Փարիզի մէջ ծանր վճիռներ կը տրուէին պատժելու համար Ալժէի ոստիկանապետին՝ Կավուրիի ըսպանութեան հեղինակները։ Ծանր, սա պարզ պատճառաւ որ տրուած պատիժը աւելի էր քան դատախազին պահանջածը, որ ընդունած էր թէ գաղափարական պատճառներ կային։

Դատախազին համար, մահապատիժը որ եւ է խօսք չէր վերցներ եթէ պարզ ոճրային արարք մը ըլլար, բայց պէտք է նկատի առնել թէ այդպէս չէ եւ խղճի հարցեր կան։ Ժիւրին, սակայն մահուան դատապարտեց երկու գլխաւոր ամբաստանեալները Տովքար եւ Փիճթս, երկուքն ալ լեգէոնական եւ ցկեանս արգելափակման Թէն եւ Փիէթրի։ Երբ վճիռները կարդացուեցան, ամբաստանեալները պատռեցին նետեցին իրենց բոլոր զինուորական եւ պատերազմական շքանշանները եւ «Ֆրանսական Ալժերիա» պոռալով բանտ վերադարձան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐՈՆՏԻՍԻԻ համաձայնութեամբ, ծերակոյտի նախագահը՝ Կուիտօ, որ նախապէս մերժած էր ստանձնել Արժանթինի նախագահութիւնը, ընդունեցաւ այդ պաշտօնը։ Որեւէ իրաւասութիւն չունի սակայն այլ՝ պարզապէս կ'ընէ ինչ որ զինուորականները իրեն ընել կուտան։ Խոստացաւ օրէնքէ դուրս հռչակել փերոնիստ կուսակցութիւնը եւ մօտէն հսկել այն հինգ նահանգներուն վրայ, ուր փերոնիստները յաղթած էին։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ զինուորական ատեան մը պիտի կազմուի անմիջապէս եւ ամենայն խստութեամբ դատելու համար վար առնուած վարչակարգին բոլոր պատասխանատուները, մօտ հարիւր հոգիի խօսք կայ։ Բանակին հրամանատարը՝ Զահրէտին, որ շարժումին սկիզբը դեր մը խաղալու անկարելիութեան մէջ դրուած էր, միացաւ շարժումին։ Փոխանցման դահլիճը կը ղեկավարէ Ապտելվահապ Հոմատ որ Նասրեան նախարար էր միութեան ժամանակ։ «5երու Ընկերութիւնը», որ Նասրի համար անջատման գլխաւոր պատասխանատուն էր, գրաւի տակ առնուեցաւ։ Ասոր գլխաւոր բաժնետէրն էր Քուզպարի՝ նախորդ յեղափոխութեան յաջորդող փոխանցման դահլիճին պետը որ կարեւոր մեծամասնութեամբ մը Դամասկոսի երեսփոխան ընտրուեցաւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նոր նախարարը՝ Էրքին տը Կոլի կողմէ ընդունուեցաւ առջի օր։ Էրքին Փարիզի նախկին դեսպան եղած է։

ԺՈՒՀՕՅԻ հարցաքննութիւնը սկսաւ առջի օր եւ տեւեց 3 ժամ։ Նախկին հրամանատարը ոչ մէկ դժուարութիւն տուաւ պատասխանելու համար իրեն եղած բոլոր հարցումներուն։ Ժուհօ ըսաւ թէ պատասխանատու է Գաղտնի Բանակի ամբողջ գործունէութեան Օռանի մէջ աւելցնելով սակայն թէ պէտք չէ Գաղտնի Բանակին վրայ ձգել բոլոր ոճիրները։

ՓՐԱՒՏԱ կը զգուշացնէ ԱՀԱԿը որպէսզի արեւմուտքի ձեռքը չիյնայ։ Մոսկուայի կարծիքով արեւմտեանները որոնք «զինած են Ֆրանսան իր գաղթատիրական պատերազմին մէջ» կ'ուզեն որ Ալժերիան Ատլանտեան Ուխտի անդամ դառնայ։

ՎԻՆՈԿՐԱՏՈՎ, Փարիզի խորհրդային դեսպանը Մոսկուա վերադարձաւ Շաբաթ օր։

ՅՈՅՆ ԿԻՊՐՈՍՑԻ տասը հազար դպրոցականներ տողանցեցին Նիքոզիոյ յունական թաղը։ Յոյն դրօշակներով եւ պոռալով — «Ամօթ եւ վրէժ Թուրքերուն դէմ»։

ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ Թունուզ հասաւ «ԱՀԱԿ»ի միւս անդամներուն հետ եւ յայտարարեց թէ գործակցութիւնը անհրաժեշտ է ոչ միայն Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ այլեւ Ֆրանսայի եւ արաբական աշխարհի միջեւ։ Ալժերացիներուն կարգապահութիւնը ցոյց կուտայ որ համակեցութիւնը կարելի է։

ՎԻԷԹՆԱՄԷՆ կը հաղորդեն թէ 50 վիէթմին մեռած են կառավարական ուժերու հետ տեղի ունեցած բախումի մը ընթացքին։

ՆԱՒԶԻԿԷ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ, ԱՆՏԻՊ)

Նայադների՛ նման, նայադների՛ նման
Կարօտներիս ձայնով կանչում է ինձ,
Խոստանալով սիրոյ անհատնելի հմայք
Եւ թողնելով մորմոք ու կորուստի կսկիծ…

Մանկութիւնից անդարձ՝ իմ օրերում անցած,
Տարիներիս կարմիր աւազի մէջ.—
Ինձ թուացել է միշտ, որ կարօտիս կանչած՝
Ինձ սպասում է իմ Նաւզիկէն…

Նախ կարօտի նման դեռ անծանօթ կեանքի
Բիլ ծովերում նաւող նաւակի մէջ՝
Իբրեւ ցնորք գայթող կամ երազանք աղջին,—
Հեռուներից կանչեց իմ Նաւզիկէն։

Եւ օրերում ապա, տարիներում անդարձ,
Վայրկեաններիս կարմիր աւազի մէջ —
Երազեցի ընդմիշտ, թէ կարօտիս կանչած՝
Ինձ սպասում է իմ Նաւզիկէն…

Մերթ աղջկայ նման, մերթ մանկական տեսքով,
Մերթ որպէս կին՝ տեսած երազի մէջ,—
Մերթ իբրեւ կոյս անեղծ, մերթ մի Մանոն Լեսկօ
Պատկերացել է ինձ — իմ Նաւզիկէն։

Նա մերթ կանչել է ինձ սիրենային ձայնով,
Մերթ՝ քնարի քնքուշ նուագի պէս,—
Մերթ՝ դարերով ծանօթ, մերթ՝ միայն նո՛ր,
Ինձ հարազատ ձայնով— իմ Նաւզիկէն։

Վերելքներում անծայր, հովիտներում այն ցած,
Կամ ծովափնեայ ոսկէ աւազի մէջ,—
Մերթ շառաչում ծովի, մերթ լճերում անձայն —
Ես լսել եմ քո քայլքը, իմ Նաւզիկէ։

Ես սպասել եմ քեզ իւրաքանչիւր վայրկեան,
Եւ երազել, որ երբ-ըս երազուի քե՛զ,—
Իւրաքանչիւր վայրում, իւրաքանչիւր վայրկեան,
Կնոջական ցնորք իմ, իմ Նաւզիկէ…

Իւրաքանչիւր բացուող առաւօտեայ, կամ իմ
Իւրաքանչիւր տեսած երազի մէջ,—
Անգամ մի դուռ է երբ իմ դէմ բացում քամին—
Հանդիպումդ եմ հսկում, իմ Նաւզիկէ։

Մանկութիւնից իմ լուրթ — մինչեւ կէսօրն իմ թեք,
Իմ օրերում՝ անցած երազի պէս,—
Ես սպասել եմ, որ — ահա կ'ելնես իմ դէմ,
Ամենօրեայ ցնորք, իմ Նաւզիկէ։

Եւ իմ գրքերն ամէ՛ն, եւ իմ երգերն անմե՛ռ,
Եւ բորբոք հուրն իմ այս ծարաւի կէզ,—
Ինչ որ արել եմ ես, ինչ անելու եմ դեռ—
Քեզ գտնելու համար է, իմ Նաւզիկէ…

Եւ մինչեւ օրն այն սեւ, մինչեւ դառնայ նսեմ,
Մինչեւ աւիւն ամբողջ նուազի— քեզ
Ես փնտռելու եմ իմ ուղիներում լուսէ,
Անհասանելի իմ սէր, իմ Նաւզիկէ…

Որ վարդերիս անդարձ, տարիներիս հնձած
Անդառնալի ցնդած երազի տեղ —
Իմ օրերի վերջում, իբրեւ անհուն ընծայ
Ինձ ժպտալու ես դու, իմ Նաւզիկէ…

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔՐԻՍՏՆԱ

Ա.

Հրաշալի բանաստեղծութիւն մըն է Քրիշնայի կեանքը,— եթէ կ'ուզէք՝ Հնդկական Աւետարանը :

Այդ բանաստեղծութիւնը կը սկսի աւեփոսիկ չարականներով, որոնք կը պատրաստեն Գալուստը,— տպաւման միջավայր (կուտամ կարճ հատուածներ միայն) :

« Կալի – եուգայի ժամանակներուն ըսկիզբը՝ որդի մը պիտի ծնի Կոյսը :

Գառնուկը կը ծնի խոյէն եւ ոչխարէն, ուլը՝ նոխազէն եւ այծէն, զաւակը այրէն եւ կնոջմէն, բայց աստուածային Պարամատման (տիեզերքի Հոգին), մարդեղութեան ձեւով, պիտի ծնի կոյսէ մը, որ պիտի յղանայ Վիշնուի մտածումով :

Կոյսի մը արգանդին մէջ է որ աստուածային պայծառութեան ճառագայթը պիտի առնայ մարդկային կերպարանք, ու կոյսը պիտի ծնի՝ մնալով միշտ կոյս, վասնզի որեւէ յարաբերութեամբ պիտի չպղծուի երբեք :

Ու պիտի գա՛յ, եւ կեանքը մարտահրաւէր պիտի կարդայ մահուան, եւ ան պիտի վերանորոգէ բոլոր արարածներուն արիւնը, պիտի սրբագործէ բոլոր հոգիները :

Պիտի գա՛յ, աւելի քաղցր քան մեղրը եւ ամբիտան, աւելի անարատ քան գառնուկը անբիծ եւ կոյսի մը բերանը : Բոլոր սիրտերը պիտի յորդին սէրով :

Պիտի գա՛յ սրավանա ամսուն առաջին օրը : Երանի՛ օրհնեալ արգանդին՝ որ պիտի ծնի, երանի՛ այն ականջներուն՝ որ պիտի լսեն իր առաջին խօսքերը, երանի՛ հողին՝ որու վրայ պիտի սկսի իր առաջին քայլերը, երանի՛ այն ստինքներուն՝ զորս պիտի սեղմէ իր աստուածային շրթներուն մէջ» :

Եւ ահաւասիկ Աւետումը :

Արեւելեան Հնդկաստանի ամենափոքր նահանգին մէջ, ռաճա Մադուրայի քոյրը, Լաքմի, կ'երազէր ի քուն՝ երբ տեսաւ Վիշնուն, իր աստուածային կատարեալ պայծառափայլութեամբ ողողուած, որ ըսաւ իրեն թէ աղջիկ մը պիտի ծնի :

— Անուն պիտի տաս Դեւանակի (աստուածաշնորհ), վասնզի անոր ծնունդով պիտի սկսուին գործադրուիլ աստուածային ցանկութիւնները : Ոչ մէկ կենդանական սնունդ պիտի դպի շրթներուն,— միայն բրինձ, մեղր եւ կաթ : Թոյլ չտաս որ այլ մարդ մը մօտենայ ամուսնանալու նպատակով,— պիտի մեռնի ով որ ուզէ ամուսնանալ Կոյսին հետ :

Արդարեւ, աղջիկը աշխարհ եկաւ եւ առաւ Դեւանակի անունը : Մայրը, կոյս պահելու համար աղջիկը, մանաւանդ վախնալով որ աստուածային պատուիրանքները կը խանգարէ իր եղբայրը, որ չար մարդ մըն էր, ուզեց փոխադրուիլ իր ազգականին՝ Նանդայի տունը, փոքրիկ գիւղի մը մէջ, Գանգէսի եզերքը :

— Ուխտ եմ ըրած, ըսաւ իր եղբօրը :

Ռաճա Մադուրա նախ չընդդիմացաւ գայթակղութիւն չպատճառելու համար, բայց երկու փիղ միայն տուաւ իբրեւ փոխադրական միջոց :

Երեկոյին, երբ ճամբայ ելաւ Լաքմի՝ աղջիկը գրկին մէջ, հարիւր փիղերով ուղեկցելու եկան իշխանները, մինչ երկինքէն կախուած հրեղէն սիւն մը ճամբայ ցոյց կուտար իր լոյսով եւ խորհրդաւոր երաժշտութիւն մը կ'օրօրէր փոքրիկ աղջիկը :

Ռաճա Մադուրա զինեալ մարդիկ ղրկեց, որ ցրուեն կարաւանը, բայց այս ղրկուածներն ալ միացան կարաւանին : Այն ատեն Ռաճա հասկցաւ թէ Տէրոջ պաշտպանութիւնը կը վայելէին մայրը եւ աղջիկը, թէ կոյսէն պիտի ծնէր զաւակ մը՝ որ պիտի գահազրկէր զինք : Խոհեմութիւն համարեցաւ ծածկել իր մտածումները եւ սպասել յարմար ժամանակին՝ վերջ դնելու համար Կոյսին կեանքին : Ուստի նուէրներ ղրկեց Նանդայի :

Յաղթական երթ մը դարձաւ Լաքմիի ճամբորդութիւնը Գանգէսի եզերքն ի վար : Ամէն կողմէ՝ ժողովուրդը ընդառաջ կը վազէր անոնց, ծաղիկներ թափելով ճամբաներուն վրայ, միրգ եւ թանկարժէք իրեր բերելով իբրեւ ընծայ : Փոքրիկն Դեւանակիի գեղեցկութիւնը կը ճառագայթէր եւ հիացում կը պատճառէր տեսնողներուն :

Վաթսուն օր տեւեց ճամբորդութիւնը : Հրեղէն սիւնը ամէն գիշեր կը լուսաւորէր ճամբան : Վայրի գազաններն անգամ կը հեզանային ու գլուխ կը խոնարհէին : Նանդա դիմաւորելու գնաց իր հիւրերը երկու օրուան ճամբայ, եւ երբ տեսաւ փոքրիկ աղջնակը, ողջունեց զայն այս խօսքերով. — Ո՛վ մայր ամենեցուն :

Օրերը սահեցան երջանկութեան մէջ : Դեւանակի կ'աճէր ու կը մեծնար, եւ դեռ հազիւ վեց տարեկան՝ արդէն գիտէր բուրդ մանել եւ տանն այնպիսի աշխատանքներ կատարել, որ զարմանք կը պատճառէին շուրջիններուն : Յաճախ կ'առանձնանար՝ ստանալու համար Աստուծոյ շնորհը : Առաւօտ մը, Գանգէսի եզերքը կը գտնուէր՝ լուացուելու համար, բազմաթիւ այլ կիներու հետ, երբ անսովոր թռչուն մը հանդարտօրէն իջաւ երկինքէն եւ Դեւանակիի գլխուն վրայ դրաւ լուսաւոր ծաղիկներով հիւսուած պսակ մը :

Սքանչացումի դողով մը սարսռացին ականատեսները եւ նախազգացին թէ մեծ եղելութեանց սահմանուած է այս աղջիկը :

Հասաւ ժամանակը եւ Լաքմի մեռաւ : Այն ատեն Ռաճա Մադուրա պատգամաւոր ղրկեց ու պահանջեց իր զարմուհին :

Արդար էր պահանջը, թէեւ դիտաւորութիւնը չար : Ու Նանդա թոյլ տուաւ որ մեկնի Դեւանակի :

Չար մարդը գտաւ յարմարագոյն առիթը գործադրելու համար ինչ որ կը մտածէր տարիներէ ի վեր : Բանտարկեց աղջիկը աշտարակի մը մէջ՝ զրկելով ամէն յարաբերութենէ : Անօթի թողուց, սնունդը թունաւորեց, ապարդի՛ւն,— աղջիկը կ'աճէր եւ կը գեղեցկանար : Ռաճա Մադուրա խորհեցաւ թէ գաղտնի ձեռք մը կը սնուցանէ աղջիկը, ուստի խիստ հսկողութեան տակ առաւ աշտարակը : Բայց Աստուած պատժեց զինք՝ մէկ առ մէկ խլելով իր զաւակները, միաժամանակ պաշտպանելով Կոյսը, որ, ըստ Պուրանայի մարգարէութեան, նախասահմանուած էր աստուածային պատուիրանքներու գործադրութեան : Արդարեւ, «Վիշնուի աստուածային Հոգին թափանցեց աշտարակին թանձր պատերէն ներս ու գնաց միանալու իր սիրականին» :

Երեկոյ մը, այն պահուն՝ երբ կ'աղօթէր Կոյսը, երկնային հրաշալի երաժշտութիւն մը լսուեցաւ բանտին մէջ, որ լուսաւորուեցաւ եւ Վիշնու երեւցաւ աստուածային իր ամբողջ փառքով : Դեւանակի խոր յափշտակութեան մէջ ինկաւ, եւ այդ պահուն, ինչպէս սանսկրիտ բացատրութիւնը կ'ըսէ, օբոմբրէ եղաւ, յղացաւ Աստուծոյ Հոգիով՝ մարդեղութեան համար :

Յղութեան օրերը անցան կատարեալ երջանկութեան մէջ, զոր աստուածային մանուկը կը պարգեւէր իր մօր՝ մոռցնելով բանտարկութեան պարագան : Ծննդեան գիշերը ահաւոր հով մը սարսեց երկիրը, ձեղքեց աշտարակին պատերը եւ հրեշտակ մը, զոր ղրկած էր Վիշնու, առաւ մայրն ու տղան, տարաւ Նանդայի հօտերուն մօտը, յանձնեց հովիւներու պաշտպանութեան : Հովիւները խոնարհեցան եւ երկրպագեցին :

Նորածինը կոչուեցաւ Քրիստնա, որ թարգմանի, սանսկրիտեան լեզուով, օծեալ, սրբազան :

Այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Կալի-եուգայի թուականներուն սկիզբը :

Հնդիկները աշխարհի տեւողութիւնը կը բաժնեն չորս ժամանակաշրջաններու, որոնք որոշ յաջորդականութեամբ մը կը շարունակուին՝ հասնելու համար մինչեւ Մահա – Պրալայի օրը, աշխարհի վերջը :

Առաջին ժամանակաշրջանը կը կոչուի Կրիտա – եուգա, արդէն լրացած, որ տեւած է մէկ միլիոն եօթը հարիւր քսանեւութ հազար տարի :

Երկրորդը՝ Տրետա – եուգա, նոյնպէս լրացած, որ տեւած է մէկ միլիոն երկու հարիւր իննսունեւվեց հազար տարի :

Երրորդը՝ Դվապարա – եուգա, նոյնպէս լրացած, որ տեւած է ութհարիւր – վաթսունեւչորս հազար տարի :

Չորրորդը՝ Կալի – եուգա, որու մէջ կ'ապրինք հինգ հազար չորս հարիւր տարիէ ի վեր,— այս ժամանակաշրջանը դեռ պիտի տեւէ չորս հարիւր երեսուներկու տարի :

Քրիստնա ծնած է վերջին այս ժամանակաշրջանին սկիզբը,— մեր թուականէն մօտաւորապէս 3500 տարի առաջ,— հուսկ յետին փորձ մը կատարելու համար մարդկութիւնը ուղիղ ճամբու բերելու, աշխարհ վերջ չգտած :

Քրիստնա կը գտնուէր մսուրին մէջ, հովիւներուն պաշտումին առարկայ, երբ Նանդա երազով ներշնչուեցաւ թէ ինչ է պատահած : Հապճեպով պատրաստուեցաւ, սուրբ անձերու ուղեկցութեամբ եւ ծառաներու ընկերակցութեամբ, գնաց հովիւներուն մօտ, որպէսզի Մադուրա բռնաւորը չփորձէ գործադրել իր չար ծրագիրները :

Ռաճա Մադուրա, տեղեկանալով որ Կոյսը ծնած է արդէն եւ հեռացած աշտարակէն, կատաղութեամբ լեցուեցաւ եւ հրամայեց կոտորել այդ օրերու բոլոր արու նորածինները, խորհելով թէ այդ կոտորածէն պիտի չազատի Քրիստնան, որ աշխարհ եկած էր թագաւորելու՝ խլելով իր գահը : Մադուրայի մարդիկը հասեր էին արդէն մինչեւ մսուրը, աւելի առաջ քան Նանդա իր մարդոցմով : Այն ատեն Քրիստնա, որ կաթ կը ծծէր՝ մօրը կուրծքին փարած, թողուց ստինքը եւ, ո՛վ հրաշք, արագօրէն աճեցաւ, տասը տարեկան երախայի մը չափ մեծցաւ ու վազեց ոչխարներուն մօտ ու կորսուեցաւ անոնց մէջ :

Զինուորները մտան ներս ու նորածին չգտան : Քրիստնա խառնուած էր գառներուն :

Քիչ ետք հասաւ նաեւ Նանդա, որ իր ուղեկից սուրբերով երկրպագութիւն ըրաւ : Յետոյ ապահովութեան համար Գանգէսի եզերքը, իր կալուածներուն մէջ փոխադրեց Կոյսը եւ որդին, Քրիստնա, զոր, յետագային, իր աշակերտները պիտի կոչէին Յեզէուս :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԿԻՆԵՐԸ

LES FEMMES DU MONDE (1)

Ժան Ռօշէռ ոստիկանական վէպերու հիւսուածքով հետաքրքրաշարժ գործ մը կուտայ, որուն առաջին երեք չորրորդը արդի սիրային վէպերու յատկանիշները ունի : Գրքին վերնագիրը ընթերցողին ենթադրել կուտայ որ հեղինակը այսօրուան աշխարհիկ կիներու կեանքն ու հոգեբանութիւնը պիտի վերլուծէ առաւելապէս, բայց գլխաւոր երկու կիները ներկայացուած են իբրեւ սիրոյ զոհեր, որոնք կրնան պատկանիլ որեւէ դասակարգի :

Հաճելի է, գրական շնորհով ու վիպասանի տաղանդով գրուած ոստիկանական

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

Վանքին միակ բնակիչ ու պահակ, Նոր Ջուղայեցի Անդրանիկ Զաքարեան, ամառ թէ ձմեռ հոն կը մնայ : Հարցուցի թէ ո՞վ կախեր էր այդ նկարները : Անդրանիկ խնդաց ու ըսաւ :

— Ես կախեր եմ, Հայր Սուրբ, եթէ անոնք հոս չըլլան, ես վախէս չեմ կրնար հոս ապրիլ ...

Գոյքերս հոն դրի ու դուրս ելայ : Մեզի յայտնեցին որ եթէ վանքին հարաւային կողմը գտնուող լեռը բարձրանայինք, Մեծ Մասիսը կրնայինք տեսնել : Առանց սպասելու, քանի մը հոգիով, բարձրացանք շուրջ երկու հարիւր մեթր բարձրութիւն ունեցող գագաթը : Հեռադիտակը ուղղեցինք Հիւսիս : Մշուշը պատեր էր հիւսիսի կողմը : Մեր յոյսը կապեցինք առաւօտեան, երբ ըսին թէ առաւօտուն կը պայծառանայ : Լերան բարձունքէն, զահացանք, դիտելով չորս կողմերը : Ձախ կողմը խոր ձոր էր, գետակ մը ոլորապտոյտ կը սահէր, ըսին թէ Տղմուտն էր : Երկար դիտեցի Տղմուտը : Լերան կռնակը լեռներ էին, լեռ լերան ետեւէ, հսկաներ կանգնած բնութեան մէջ ու երկինքին դիմաց : Այդ լեռներէն անդին գեղեցիկ դաշտավետին մը կը բացուէր, դաշտավետին կուրծքին վրայ գիւղ մը կը հանգչէր : Վարը, Ս. Թադէի վանքին դէմ, ձորէն բարձրացող բլրակներու վրայ գերեզմաններ փռուեր էին, երկու գերեզմանոցներ, առաջինը ժողովրդական գերեզմանատունն է, իսկ երկրորդը հոգեւորականներու : Շիրմաքարերը խառըն խուռն կ'երեւին :

Կէսօրը մօտ էր : Հակառակ կամքիս սկսանք իջնել : Վարը, տաւուլն ու զուռնան իրենց շուրջ հաւաքեր էին պարողներ ու դիտողներ : Ինծի համար, ազգագրական տեսակէտով, կարեւոր էր մօտէն դիտել պարերը եւ ունկնդրել երգերը :

— Իրիկուան պարերն աւելի հաճելի կ'ըլլան,— ըսին երբ լեռնէն իջանք ու պարողներուն մօտեցանք : Արեւուն տաքը, փոշին ու յոգնածութիւնը եւ ստամոքսի պահանջը պատճառներ էին, որ պարերը դիտելու ախորժակս յետինքին պահէի :

Ճաշէն ետք, հազիւ առանձնացած՝ քիչ մը հանգստանալու համար, պատուհանէն տեսայ զոյգ մը օտարականներ : Ակներեւ էր որ Եւրոպացիներ էին : Դուրս ելայ ու մօտեցայ : Գերմանացի էին որ իրենց «թուրիստիկ» ինքնաշարժով եկեր էին վանքը տեսնելու : Վանքին կառուցուածքին, քանդակներուն, զանազան մասերուն մասին ինչ որ գիտէի եւ չգիտէի բացատրեցի : Պարողներուն խումբերուն մօտեցուցի Տէր եւ Տիկին Եւրոպացիները եւ հայկական պարին յատկանշական կողմերը բացատրեցի շեշտելով երկսեռ պարողներուն լրջութիւնը : Եւրոպացիները գիշերը պիտի մնային ուխտաւորներու հետ, ուստի, խորհելով որ առիթ պիտի ունենայինք կրկին տեսնուելու, վերադարձայ սենեակ : Սենեակ մտնելուս, Արտակ Սրբազան պահանջ դրաւ որ լեռ բարձրանայինք ... : Բարձրացանք : Մեր ետեւէն խումբ մը փոքրիկներ հասան : Արարատը տակաւին մշուշի քօղով ծածկուած էր : Հեռադիտակը փոքրիկներուն ալ տուինք որ նային ու գաղափար մը կազմեն գործիքին մասին : Կ'ուզէինք որ փոքրիկները հեռանային, բայց կը յամենային : Զիրենք նստեցուցինք ժայռերուն վրայ, բոլորն ալ 10–15 տարեկան մանչ ու աղջիկ : Փորձեցինք արտասանել կամ երգել տալ : Բաւական դժուարութեամբ բերան բացին : Իրենց հայերէնը տկար էր : Փոքրիկները, բոլորն ալ, Ուրմիոյ շրջանէն էին : Վերջապէս հեռացուցինք ու մենք մտանք լեռներու մէջ : Յետոյ վանք իջանք երբ արդէն արեւը թեքեր էր դէպի արեւմուտք, լեռներու շուքերը երկարեր ու պարողներու խումբերն ալ շատցեր էին : Այս պարողները առ հասարակ Մարաղայէն, Սալմաստէն, Հաղթունէն, Ուրմիայէն ու մանաւանդ Կերտիպատէն էին : Այս վերջինները առաւօտէն արեւուն հետ կը սկսէին ու մինչեւ կէս գիշեր կը պարէին իրենց շնորհալի պարերը, որոնք աւելի եւս պիտի վայելէինք 48 ժամ ետքը :

Հաճելի էր դիտել բոլոր ուխտաւորներու բարձր տրամադրութիւնը : Վրանէ վրան, հիւրասիրութիւնը անպակաս էր : Արտակ Սրբազանին ու Արսէն վարդապետին հետ բազմաթիւներու գուրգուրալից հիւրասիրութիւնը վայելելէ ետք, կը բարձրանանք մեր սենեակը : Ընթրիքէն ետք, կրկին վրաններու մօտ ենք : Ափսոս որ լուսնակ գիշեր չէր, միայն լուսինն էր պակաս որ շրջապատը աւելի հաճելի դարձնէր : Մարդ կը զարմանայ Հայուն մաքրութեան ու կառուցանող ոգիին վրայ : Մէկ օրուան մէջ քաղաք մը շիներ էր, որուն բնակչութեան թիւը կը հասնէր շուրջ 2000 – 2500ի : Մտքով կը թեւածեմ մեր անցեալ դարերուն վրայ, Նաւասարդեան «աշխարհախումբ» տօնակատարութիւններէն մինչեւ Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ ու Վարագայ Վանքի եւ այլ հարիւրաւոր վանքերուն ուխտատեղիներուն, որոնք աւաղ այսօր աւերակ են, տեղերն իսկ անյայտ : Ս. Թադէն կը մնայ ամբողջ գաղթաշխարհի մէջ այն ուխտատեղին, որ դարերէն կու գայ եւ յաղթական կերպով իր գմբէթը տակաւին կը ցցէ երկինքին դէմ :

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(4 Շար.)

վէպ կարդալ մեր օրերուն, երբ այս վէպին սեռը սատած միօրինակութեան հասած է այլեւս :

Ժագ Ռօպէռ ի վիճակի է անշուշտ լաւ գրական չահագրգռութիւն արթնցնող գործեր տալու, ինչպէս փաստած է իր նախորդ գործերով, բայց կ'երեւի թէ փափաքած է ոստիկանական սեռը փորձել եւ յաջողած է իբրեւ գրագէտ նոր շնորհ մը բերելու վիպասանութեան հոգեվարք սեռի մը :

HISTOIRES DE RIEN ET DE PARTOUT (2)

Կրօնաւոր հեղինակը՝ Մօրիս Լըլօն անծանօթ աշխարհներէ հաւաքած է իր մարդկային փորձառութիւնները եւ երեւութապէս պարզուկ բայց խորապէս իմաստալից ու գրական պատառիկներու ձեւով պատմած է բազմաթիւ դէպքեր, որոնց ականատես եղած է քիչ մը ամէն տեղ :

Հարիւրէ աւելի կարճ պատմութիւններ իրականին մէջ կը կազմեն ամբողջ մը, որուն նիւթն է մեր օրերու մարդը իր հազարումէկ փոփոխակներով :

Սրամիտ, սիրուն ու հեշտալուր ոճով մը պատմուած այս դէպքերը խկապէս կը տպաւորեն ընթերցողը իրենց հարազատ մարդկայնականութեամբ :

Հասուն գրագէտի մը եւ խորաթափանց գիտողի մը տաղանդը կը տեսնուի այս գործին մէջ :

Մօրիս Լըլօն կը ճանչնայ իր ժամանակը եւ իր ժամանակակից մարդը, որուն կ'ուզէ ճանչցնել անծանօթ ու անտեսուած տարբեր մարդիկը :

LE TEMPS DES JEUX (3)

Քանատացի Տիան Ժիկէռի այս գործը, որ կը բաղդատուի Ֆ. Սականի առաջին վէպին հետ, մեծ խանդավառութեամբ դիմաւորուած է Փրանսախօս Քանատայի մէջ :

23 տարու է հեղինակը եւ հասուն հեղինակի մը պէս մէկ հարուածով երեւան կը հանէ իր սերունդին սեռային ախտաբանական հոգեբանութիւնը :

Փճացած պոռնիկի մը անհայր աղջնակն է որ յանկարծ կ'արթննայ ու կը նետուի վրէժի, անասնական պղայավարութեան, ոճրապարտ սիրոյ եւ եսապաշտ սեռականութեան աշխարհին մէջ :

Քանատացի քննադատները «Ասիկա մեր աշխարհն է, այս աղջնակը մեր պատկերին համաձայն շինուած է» կ'ըսեն ու կը խանդավառուին : Որքան ալ վիճելի ըլլայ այս խանդավառութիւնը, մենք տակաւին կը կարծենք որ մարդ արարածը միայն սեռական բնազդին ու ոճրապարտ աղտոտութեանց մէջ տապլտկող անասուն մը չէ : Անշուշտ մարդ անունով իբրեւ անասուն ապրողներ չեն պակսիր ամէն ընկերութեանց մէջ, բայց մեր օրերու մարդուն հարազատ պատկերը տեսնել միայն տանց մէջ, վնասակար չափազանցութիւն մըն է եթէ ոչ չահագործում մը մարդկային յոռետեսութեան :

Այս վէպին կարեւորագոյն յատկանիշը չենք ուզեր իր նիւթին մէջ փնտռել : Լաւ գրուած է, վիպասանի տաղանդով ներկայացուած է նիւթը, որմէ շատ աւելի իրական ու աղտոտ հազարաւոր նիւթեր մտած են արդէն արդի վէպերուն մէջ :

Տիան Ժիկէռ առայժմ փայլուն խոստում մըն է միայն :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Jacques Robert : Julliard, Paris 1962.
2) Maurice Lelong : Julliard, Paris 1962.
3) Diane Giguère : Robert Laffont, Paris 1962.

« ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՔ »

Չորեքշաբթի երեկոյ, Տրպլիսի սրահին մէջ, դասախօսեց պահեստի Զօր. Փ. Փրեւօ, նիւթ ունենալով՝ Մխիթարեան Հայրերու Կաճառին պատմութիւնն ու ճառագայթումը :

Դասախօսութիւնը կազմակերպուած էր «Պրէմոն Մըցանակի Յանձնախումբին» կողմէ, հովանաւորութեամբ «Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան» : Կը նախագահէր Արեւելեան Լեզուներու վարժարանի վարիչ՝ Փրոֆ. Պ. Միրամպէլ :

Դասախօսը, վկայեալ Փարիզի Բազմարուեստից վարժարանէն, 1949էն ի վեր կը գործէ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին մէջ : Բարձր դասարաններուն ուսուցիչ գրահաշիւի եւ բնագիտութեան, 1952էն ի վեր քաղաքական տեսուչն է վարժարանին :

Համառօտ ակնարկ մը տալով ԺԷ. դարու հայ քաղաքական եւ մշակութային կեանքին, անոր անկման յաւալի պատճառներուն եւ սպառնացող վտանգին, դասախօսը ծանրացաւ առաւելապէս մշակոյթին վրայ եւ շեշտեց զօրաւոր կամքի մը եւ մեծ անհատականութեան մը գործին անհրաժեշտութիւնը՝ նման վիճակէ մը դուրս բերելու հայ ազգը . գործը՝ որ ծրագրեց Մխիթար եւ գործադրեց իր Միաբանութիւնը :

Երեք յատուկ կէտերու վրայ դրաւ իր դասախօսութեան նիւթը .—

Ա.— Մխիթարի կեանքն ու գործունէութիւնը :

Բ.— Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս հիմնեց Մխիթար իր Միաբանութիւնը :

Գ.— Ի՞նչ ճառագայթում ունեցաւ Մխիթարի գործը մշակոյթի աշխարհի, ի մասնաւորի հայ կեանքին մէջ :

Ստոյգ եւ յստակ կենսագրականով մը, պատկերացուց Մխիթարի մանկութիւնը, պատանեկութիւնը, երիտասարդ վանականի իր տենչերն ու տառապանքները, թափառումները քաղաքէ քաղաք եւ վանքէ վանք, ազգը մշակութային եւ կրօնական անկումէն դուրս բերելու ձիգն ու կամքը . Փրանսական մտքի յատուկ դասաւորումով պատմեց Միաբանութեան հիմնադրութիւնը Պոլսոյ մէջ, անկէ փախուստը Մորէա եւ ի վերջոյ Վենետիկ, Մխիթարի տիրանալը Ս. Ղազարին, վանքի շինութիւնը եւ իր մահը : Ապա, Աբբաներու յաջորդական կարգով պատկերացուց Միաբանութեան գործունէութիւնը՝ հիմնուելէն մինչեւ մեր օրերը :

Անդրադառնալով Մխիթարեան Հայրերու Կաճառին, դասախօսը նշեց թէ ան գործեց իր հիմնադրին ծրագիրներուն համաձայն եւ դարերու ընթացքին զանոնք իրականացուց : Այդ ծրագիրներն էին .—

Ա.— Պայքար կրօնական տգիտութեան դէմ :

Բ.— Վերանորոգում հայերէն լեզուի :

Գ.— Ճանչցնել Հայուն, անցեալը իր պատմութիւնը :

Դ.— Ճանչցնել Հայուն իր գրականութիւնը՝ հրատարակելով նախնեաց գործերը :

Ե.— Ճանչցնել Հայուն Արեւմուտքը եւ փոխադարձաբար :

Ցուցեց Մխիթարեան Կաճառի բոլոր մեծ դէմքերը, որոնք գործի վերածեցին Մեծ Սեբաստացիին ծրագիրը . Չամչեան, Աւետիքեան, Աւգերեան, Բագրատունի, Հիւրմիւզ, Ալիշան, Տաշեան, Ղազիկեան, Հացունի եւ ուրիշներ :

Դասախօսը անդրադարձաւ նաեւ Մխիթարեան Հայրերու Կաճառի դաստիարակչական գործունէութեան եւ յատկապէս՝ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան եւ Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարաններու հասցուցած սերունդին՝ Մ. Պէշիկթաշլեան, Պ. Ադամեան, Ա. Արփիարեան, Մ. Փորթուգալ Փաշա, Զօր. Պագրկանեան, Եագուպ Արթին փաշա, Դանիէլ Վարուժան եւ Գուրգէն Մ. Ալէմշահ :

Իբրեւ վերջաբան, Փ. Փրեւօ իր դասախօսութիւնը ընդգծեց հետեւեալ խօսքերով .—

« Մխիթարեանները եկան իրենց ազգին ծառայելու նուիրումով եւ այդ ուխտը կատարեցին առանց սակարկութեան, որուն համապատասխան փառաւորուեցան : Թրծուած դասական ոգիով, յունական եւ լատինական մեծ մշակոյթներու գեղագիտական ճաշակով, իրենց գործունէութիւնն ու կեանքը յարատեւ ճառագայթում մը եղաւ յորդառատ լոյսի՝ Հայկական կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ :

Իրենց դարաւոր գործով ճանչցուցին Եւրոպային հայ ազգը, իր պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ լեզուն :

Վերահաստատեցին յարաբերութիւնները հայ ժողովուրդի եւ արեւմտեան քաղաքակրթութեան միջեւ :

Մխիթարեան Միաբանութիւնը հարազատ ոգին է տարտղնուած Հայութեան, հոգեբանական կապը որ միացած կը պահէ բեկորները նման մեծ ազգի մը՝ հանդէպ իրենց հաւատքին, մշակոյթին եւ ազգային աւանդութիւններուն » :

Դասախօսութեան վերջաւորութեան Զօր. Փրեւօ լուսապատկերներով ներկայացուց ունկնդիրներուն, տուած դասախօսութեան կենդանի պատկերը : Տեսանք Մխիթար Աբբան իբր հիմնադիր, դաստիարակ, Մխիթարի լուսեղէն շիրիմը՝ Ս. Ղազարի եկեղեցիին աւագ խորանին առջեւ : Ապա, գունաւոր եւ գեղեցիկ լուսապատկերներու վրայ տեսանք Ս. Ղազարը, Հայաստանի փոքրիկ այդ խորհրդանշանը՝ օտարութեան մէջ : Տեսանք նաեւ դէմքեր Մխիթարեան հայրերէն, Մուրատեան եւ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարաններու նշանաւոր դարձած շրջանաւարտներէն, նաեւ նշանաւոր հիւրեր՝ ինչպէս անգլիացի աշխարհահռչակ բանաստեղծ Լորտ Պայրըն, իր անունով կոչուած ձիթենիներու բլուրին վրայ, ուր երկնեց եւ գրի առաւ « Չայլտ Հարոլտի» Դ. երգը :

Ներկաները մեկնեցան հպարտ իրենց Հայութեամբ, որու վերանորոգիչն էր եղած Մեծն Մխիթար :

Ն. Մ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Վեց տարիէ ի վեր, այս եղանակին, տեղի կ'ունենայ բացումը Ազգերու Թատրոնին, որ, ինչպէս ծանօթ է, Փարիզն է ընտրած իբրեւ կեդրոն :

Ազգերու Թատրոնի այս վեցերորդ շրջանի բացումը զուգադիպեցաւ «Համաշխարհային Թատրոնի Օր»ուան, որուն իրենց մասնակցութիւնը տուած են յիսունէ աւելի երկիրներու թատրոնները :

Անցեալ Երկուշաբթի գիշեր, բացումը տեղի ունեցաւ Թէաթրը տէ Շան զ'Էլիզէի մէջ, ուր, ամէնէն առաջ, երեսունէ աւելի զանազան ազգերու դերասաններ, տողանցք կատարեցին բեմին վրայ, իւրաքանչիւրը իր կարգին արտասանելով հատուածներ Գոկոլի, Քլոտելի, Նոտիէի, Պոմարշէի, Լորքայի, Անթոնէն Արթոյի, Մայաքովսքիի, Արթիւր Միլլէրի, Պերթոլտ Պրեխթի երկերէն :

Այնուհետեւ, Ֆրանսուազ Սփիրա, փոքրիկն Մոկէյ եւ Վիթթորիօ Կասման ներկայացուցին տեսարան մը՝ Իտալացի մեծանուն թատերագիր Լուիճի Փիրանտելլոյի «Ծաղիկը՝ բերնին մէջ» թատերակէն :

Միջնարարէն ետք, ներկայացուեցաւ օրուան յայտագրին առանցքը կազմող թատերախաղը՝ Եւրիպիտէսի «Փիւնիկեցիները», Աթէնքի ազգային Թատերախումբին կողմէ :

Աթէնքի Ազգային Թատրոնի դերասաններուն խաղարկութիւնը, որ կարողացած էր իր մեկնարկութեան հինաւուրց ողբերգութեան բնոյթին ճարտարօրէն պատուաստել ժամանակակից թատերական մօտեցում եւ ըմբռնողութիւն, մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ :

Դերակատարներուն մէջ աչքի զարկած են՝ Հելլէն մեծանուն դերասանուհի Քաթինա Փաքսինոս, միանգամայն մարդկային ու ցնցող, Ալեքսիս Մինոթիս հոյակապ մեկնարկութեամբ մը Եդիպոսի դերին մէջ եւ Աննա Սինոտինոս՝ Անթիկոնէի դերով :

Այս երեք մեծերը եւ իրենց խաղակից նոյնքան արժէքաւոր հելլէն դերասանները ներկաներուն հաղորդական դարձուցին քսանըչորս դարեր առաջ տեղի ունեցած ողբերգական դէպքին դրուագները :

Ազգերու Թատրոնի յառաջիկայ ելոյթները, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս տեղի պիտի ունենան Սառա Պեռնարի բեմին վրայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Նախ, ինչպէս եղած է որ այս հրէշ մարդուն քով ծառայութեան մտած ես եւ ինչպէս կ'ըլլայ որ յաջողած ես քու ազգութիւնդ ծածկել . յետոյ, ո՞ւր է Սերվարդը, ո՞ւր է Տէր Օհանը, ո՞ւր է Վազգէնի մայրը :

Միրօ ախպար լեցուած էր ու հոգւոյն դառնութիւնը թափելու համար սկսաւ հեծկլտալ եւ արտասուել :

— Կը պաղատիմ, Աւազակապետ, թող որ արցունքը պարպուի հոգիէս, մրմնջեց Միրօ ախպար : Ախ, գիտնայիր թէ որչափ կարօտցայ քեզ, որչափ մտածեցի քու մասիդ եւ որչափ ատեն լացի : Ու հիմա որ դէմս կը գտնուիս, հիմա որ գրկիս մէջ ես, կը ճանչնամ հսկայ Աւազակապետը, կը կարծեմ թէ աչքիս կ'երեւի ու երազ մըն է որ կը փարէ զիս :

— Ոչ, Միրօ ախպար, երազ մը չէ : Իրաւ է որ քու գրկիդ մէջ Աւազակապետը կը գտնուի, որուն քայլերը քսան եւ չորս տարիներէ ի վեր Աստուած կ'առաջնորդէ :

Միրօ ախպար սրբեց արցունքները եւ մրմնջեց .

— Կոտորածէն ետքը կորսնցուցի ձեզ : Փուճ տեղ ուր երթալնիդ իմանալ ուզեցի, բայց չյաջողեցայ : Միեւնոյն ատեն սիրտ չըրի որ արտասահման անցնէի թողելով նախ սիրական աղջիկիս գերեզմանը եւ Վանականին շիրիմը : Թող մեռնիմ, սակայն այն պաշտելի հողին վրայ մեռնիմ ուր թաղուած է անոնց աճիւնը : Եւ որովհետեւ կասկածներու տեղի չտամ, յանձն առի նաւավարութեան մտնել սա ճիւաղ մարդուն տունը : Նպատակս երկուք էր, երբ այս զարշելի սեմերէն ներս մտայ : Նախ որ կ'ուզէի թշուառ ու աքսորանքի դատապարտուած Հայու մը վրէժը լուծել, յետոյ՝ անոր օրուան հացի կարօտ մնացած ընտանիքին ծառայութիւն մը մատուցանել :

— Ի՞նչ կերպով, ընդհատեց Աւազակապետը խորին հետաքրքրութեամբ մը :

— Մտիկ ըրէ, տակից ութը ամիս առաջ բանտարկուեցայ, որովհետեւ մուրացկանի հագուստով համարձակեր էի քաղաքը մտնել, չարունակեց Միրօ Ախպար : Բանտին մէջ ծանօթացայ այս հոյակապ տունին տիրոջ, որ յիսունը անց հայ մըն էր . երթալով այնքան մտերմացանք իրարու որ ստիպուեցաւ իր թշուառ կեանքին պատմութիւնը ընել ու յայտնել թէ՝ ախոռին կից եղող շէնքին տակ, երկու հաստ սիւներու մէջտեղ տլուզ(*) մը ոսկի թաղած է, որ ընտանիքին ու երկու անչափահաս աղջիկներուն ամբողջ ապագան է : Այս գաղտնիքին յայտնութենէն ամիս մը ետք յանկարծ աքսորուելու հրաման մը եկաւ ու առանց սպասելու Պէնկալի լռուած տեղը ղրկեցին : Ես երեք ամիս ալ բանտը մնացի : Վերջապէս երկար բարակ հարցաքննութիւն մը անպարտ արձակեց զիս : Չհամբերեցի, ուղղակի հոս եկայ, բայց տեսայ որ այս զարշելի մարդը գրաւած էր անոր տունն ու կալուածները, առարկելով որ դրամ տուած էր իրեն ու օրինաւոր պարտամուրհակներ կային ձեռքը : Այն ատեն ուրիշ ճար չկար, ինքզինքս քիւրտ մը ձեւացուցի ու նաւավարի պաշտօն մը ուզեցի անկէ, իմանալով որ նաւավարը ճամբուած էր հայ ըլլալուն համար : Մարդը չմերժեց, սակայն դրամը դուրս բերել անհնար եղաւ :

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Աւազակապետը :

— Անոր համար որ այդ շէնքը հարեմանոցին յատկացուած է : Ո՞վ կրնայ անոր սեմէն ներս ոտք դնել :

(*) Հողէ ամաճ մը, կլորակ :

— Խիստ լաւ, ո՞ւր կը բնակի հիմա այդ աքսորուած մարդուն ընտանիքը :

— Մօտակայ գիւղ մը :

— Տեսակցութիւն ունեցա՞ծ ես այդ ընտանիքին հետ :

— Քանի մը անգամ մինչեւ գիւղ գացի, սակայն չհամարձակեցայ տուներնին մտնել : Յետին ծայր չքաւորութեան մէջ կ'ապրին անոր կինը եւ երկու աղջիկները :

(Շար.)

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին* :
Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը Ալֆորվիլի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 9ին, մինչեւ լոյս :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԻՏ.
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Հայ Երիտ. Միութիւնը կազմակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն մը, այս Երեքշաբթի՝ ժամը 21ին,
Պիտի դասախօսէ՝ ՋԱՏԻԿ ԽԱՆՋԱՏԵԱՆ
INSTITUT OCÉANOGRAPHIQUE
Ամփիթատրոնին մէջ
195, Rue St.-Jacques, Métro Luxembourg
Նիւթ՝ Ուղեւորութիւն Հայաստան եւ պատմական քարտէսագրութիւն :
Լուսատիպ պատկերներու շարք մը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին :
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ : Մայիս 13ին, Մազընոյի սրահներուն մէջ* :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը :

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն. —

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց :
13, Րիւ տէ Տօմինիքէն :
ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան :
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան :
ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան :
ՊՈՒՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէնեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)
2 Րիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ), Քաշէի (Փըթի ժուռնալ) *Ա. յարկը* :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5-ին, Շաբաթ գիշեր :

×

ՎԱԼԱՆՍ. — Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 19ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Իրենց տանը մէջ աշխատող լաւ կարուհիներ, կնոջական խնամուած գործի համար (fonfèfuiron) :
Դիմել՝
ETS. DARONIAN
115, Rue d'Aboukir, Paris (2e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ԱՊՐԻԼ 7ԻՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ
Կը ներկայացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի խումբին կողմէ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ
Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն :
ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ
կողմէ :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14-ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սախազդարար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները —

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :
·Շար·)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Գիրքերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
Ապրիլ 8էն 22
Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօն
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :
Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ
(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ
Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն - Ալֆորի քաղաքապետարանը

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ԴԻՒՐԻՆ, ԱՐԱԳ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎ ԱՌԱՔՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ՝

SICOMEX

(Ֆրանսական եւ խորհրդային կառավարութեանց արտօնութեամբ) :

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ :

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ԾՐԱՐԸ ՍՏԱՑՈՂԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Մեր քովը պիտի գտնէք միշտ, ապրանքի լաւագոյն տեսակները՝ շատ նպաստաւոր գիներով :

SICOMEX 20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE ou MADELEINE

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ. — Կնոջական ամառնային գեստի կերպասներ, հարուստ անգլիական կերպասներ՝ երազէս բացառիկ գիներով, կօշիկի տեսակներ, կարեգէն, հիւսուածեղէն, ճերմակեղէն, ժամացոյցներ, պատրաստ գեստներ եւայլն :

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔՆ Է՝
ՄԻԱՅՆ 25 Ն. Ֆ. ՄԻՆՉԵՒ 20 ՔԻԼՕ
Շուտով ՈՒԶԵՑԷՔ եւ ՁՐԻ ԿԸ ՍՏԱՆԱՔ մեր ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ցուցակները :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար. —

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ - ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ԱՊՐԻԼ

MARDI 3 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9370 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5171

Շ.

Մեծ գիր մը՝ Մեսրոպեան այբուբե-նէն, գիր մը՝ ամբողջ, ինքնամփոփ ու նաեւ սաւառնաթեւ, որ պիտի բաւէր խորհրդանշելու, թարգմանելու մարդը, հրապարակագիրն ու արուեստագէտը՝ որ եղաւ Շաւարշ Միսաքեան :

Լրացա՛ւ մահուան հինգերորդ տարին, տաղանդաշատ լրագրողին ու նաեւ ամբողջ կամքի ու նկարագրի մարդուն, որ գիտցաւ միաժամանակ ըլլալ սրտի մար-դը՝ իր զգացումներուն քաղցրութիւնը բաժնելով ամէնուն, մերձաւորին ու հե-ռաւորին :

Իբրեւ կամքի ու նաեւ յարատեւութեան օրինակ, պիտի բաւէր աչքի առջեւ ունե-նալով անոր կեանքը, անոր գործը՝ իբ-րեւ գաղափարի ախոյեան, իբրեւ յեղա-փոխական եւ իբրեւ նկարագիր՝ որ գրե-թէ միշտ ձկիլ ու սակարկել չգիտցաւ, երբ խնդիրը կը վերաբերէր իր համո-զումներուն եւ բարոյական ըմբռնումնե-րուն, իր մաքի ու սրտի անխարդախ ազ-դումներուն :

Ան, համալսարանական յարկերը չճանչցաւ, ոչ իսկ վայելեց երկրորդական կրթութեան մը ընձեռնելիք առաւելու-թիւնները, բայց իբրեւ ինքնազարգաց-ման, ինքնաշխատութեան հերոս, ընկե-րային ու մտաւոր կեանքի մէջ հասաւ բարձունքի մը՝ ուր անզօր պիտի ըլլար զինքը հասցնելու որեւէ համալսարանա-կան ուսկեզօծ վկայական :

Դեռ պատանի, ան բախեց հրապարա-կագրութեան տաճարին դռները եւ այդ դռները բացուեցան իր առջեւ, մտնելու համար հոն՝ եւ օր մը դառնալու՝ անոր քրմապետը :

Շաւարշ Միսաքեան սակայն նկարա-գրի, արմատական մտածողութեան, գրա-կան իր յատկութիւններով դրսեւոր-ուեցաւ առաւելապէս այն ատեն՝ երբ խումբ մը իր մտերիմ ընկերներուն հետ, Օսմանեան Սահմանադրութենէն անմիջա-պէս յետոյ, հրատարակեց «Ազդակ» շա-բաթաթերթը :

Այդ թերթով յայտնաբերած իր ոգիի եւ մտածողութեան գիծը, ան շարունա-կեց աւելի քան յիսուն տարի, աւելի եւս բիւրեղացած կերպով, որուն կոթողական արտայայտութիւնը կը մնան «Յառաջ»ի հաւաքածոները :

Իր խմբագրականները, միշտ հիւսուե-ցան մտածման ամուր խարիսխի մը վրայ, գեղեցկացած լեզուի եւ ոճի յատկու-թիւններով, իր մէջ մտնելով արուես-տագէտի բծախնդրութիւնը :

Ահա թէ ինչու իր հրապարակագրու-թեան շատ մը էջերը, անկախ իրենց ժա-մանակէն, կը շարունակեն ապրիլ եւ կարդացուիլ, մինչ ուրիշներու մօտ ա-նոնք յաճախ օրուան մը կեանք միայն ունին :

Ընդգծելով իր մօտ գաղափարի եւ հա-մոզումի անկիզող անձնուիրութիւնը, ը-սենք թէ, ան յաճախ գիտցաւ արհամար-հել հանրային կարծիքն ու ամբոխին հո-վերանութիւնը, ինչպէս նաեւ այլ խո-չընդոտներ, ըսելու համար իր անկաշառ խօսքը, առաջնորդող սկզբունք ունենալով միայն ճշմարտութիւնը եւ Հայութեան շահը :

Այս տեսակէտէն Շ. Միսաքեան ամբո-խին ետեւէն չգնաց երբեք, այլ ջանաց զայն քաշել ու տանիլ իր ետեւէն :

Ան՝ եղաւ առաջնորդ եւ ոչ թէ՝ հետե-ւորդ :

Այս պարագան կը բնորոշէ իր հանրա-յին մարդու եւ ղեկավարի հիմնական գի-ծը, եւ հրապարակագրութեան հաղուա-գիւտ արժէքը :

Ըսենք թէ, ան հեռու չոր ու ցամաք հրապարակագիր մը ըլլալէ, այդ ասպա-րէզը բարձրացուց արուեստի աստիճա-նին, իր մաքուր, ընտրեալ աշխարհա-բարով եւ լեզուի ոճի բացառիկ գեղեց-կութիւններով :

Ան, այդ տեսակէտէն շարունակողն ու զարգացնողը եղաւ Ռ. Զարդարեանի հը-րապարակագրութեան դպրոցին՝ ուր ա-ռօրեայ քաղաքական, ազգային եւ այլ խնդիրները կը վերլուծուին ու կը ներ-կայացուին մաքուր ու յստակ կերպով, կուռ եւ հակիրճ ոճով մը, արուեստագէ-տի մտահոգութիւններով :

Իր մահուան հնգամեակին առթիւ գրի առնելով այս ընդհանուր բնորոշումները, փորձ մը կ'ընենք թարմացնելու իր քաղցր յիշատակը բոլոր զինքը ճանչցողներուն ու սիրողներուն յիշողութեան մէջ :

Այդ յիշատակը գիտենք թէ երբեք պի-տի չթառամի, որովհետեւ զինքը մարմ-նաւորող ոգին ու գաղափարները այսօր ալ կը մնան կենդանի եւ անթառամ եւ կոչուած են խանդավառելու բոլոր ա-նոնք՝ որ ուխտած են քալելու անոր գա-ղափարական ճամբէն :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

1962, Փետրուար 20

ՍՈՒՐԵԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՐՈՒԱԾ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երկուշաբթի առաւօտ, յաջորդելով հա-կասական լուրերու կը հաստատուէր թէ պետական նոր հարուած մը տեղի ունե-ցած է Հալէպի մէջ եւ այս անգամ Նասը-րի կողմնակից զինուորականներ իշխա-նութեան գլուխ կ'անցնէին, բայց Միջին Արեւելքէն հասած լուրերու համաձայն սաստիկ կռիւներ տեղի կ'ունենային Հա-լէպի մէջ եւ առանց չափազանցութեան կարելի է խօսիլ քաղաքացիական պատե-րազմի մասին, կ'ըսէր խօսնակը :

Այս լուրերուն առաջին աղբիւրը՝ Գա-հիրէի ձայնասփիւռը ըլլալով նախ վերա-պահութեամբ ընդունուած են, բայց ի վերջոյ հարկ եղած է նկատի առնել թէ իրականութեան կը համապատասխանեն :

Պետական հարուածի լուրէն առաջ ար-դէն, կիրակի օր Դամասկոսի ձայնաս-փիւռը անդադար կոչ կ'ընէր բանակին որ համախմբուի պայքարելու համար Իս-րայէլի դէմ որ յարձակում մը կը պատ-րաստէ : Այս կոչը արդէն, ըստ արեւմտ-եան դէտերու, ապացոյցն էր որ բան մը կ'անցնի կը դառնայ երկրին մէջ եւ բա-նակի հրամանատարութիւնը կ'ուզէ տէր մնալ իր ուժերուն որպէսզի ներքին խըռ-վութիւններ չըլլան :

Պէյրութ արդէն նախապէս արձագանգ հանդիսացած էր ծանր միջադէպերու ո-րոնք տեղի ունեցած են Հոմս (Դամաս-կոսէն 150 քիլոմեթր) : Ըստ Հոմսէն եկած ճամբորդներու, ցոյց մը տեղի ունեցած է եւ ցուցարարներ աղաղակած են Նասրի անունը պոռալով : Ոստիկանութիւնը եւ բանակը միջամտած են եւ զինուորական գործողութիւն մը սկսած է :

Միւս կողմէ եգիպտական կառավարու-թիւնը պաշտօնական զեկոյց մը հրատա-րակած է ուր կ'ըսէ թէ Արաբ. Մ. Հան-րապետութիւնը չուզեր ինքզինքը պար-տադրել Սուրիոյ ներքին խնդիրներուն մէջ, բայց պիտի չձգէ որ արտաքին մի-տանք մը սպառնայ Սուրիոյ ապահովու-թեան : Պարզ է, կ'ըսէ նաեւ զեկոյցը որ սուրիական իշխանութիւնները իրենք ի-րենց արտաքին վտանգներու ենթակայ կ'ընեն եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը ի գործ պիտի դնէ նիւթական բոլոր մի-ջոցները, ետ մղելու համար որեւէ յար-ձակում Սուրիոյ վրայ :

Երկուշաբթի առաւօտ եկած լուրերը որեւէ յստակ գաղափար չէին կրնար տալ կացութեան շուրջ եւ խօսնակը կ'ըսէր թէ այլեւս յայտնի ալ չէ թէ որ զինուորա-կանը որո՛ւ կողմն է եւ ո՛վ ինչ կ'ուզէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Կումուրիէհ, թերթը կը գրէ թէ ֆրանսական լիզէները այլեւս ե-գիպտական սեփականութիւն են : Միւս կողմէ Ֆրանսացի դիւանագէտներու դա-տավարութիւնը կը շարունակուի եւ ընդ-հանուր դատախազը ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի պատիժներ ուզեց :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ երկուշաբթի օր պաշ-տօնապէս բացուեցաւ հանրաքուէի քա-րոզչութեան արշաւը, որ պիտի վերջա-նայ Ուրբաթ իրիկուն նախագահ տը Կոլի ճառով : Տէփրէօի կուսակցութիւնը (Փի. էՍ Իւ) որոշեց թէ այո՛ թէ ո՛չ պատաս-խանել ինչ որ կը նշանակէ թէ տրուած քուէները արժէք պիտի չունենան : Արդա-րեւ Տէփրէօ կ'ըսէ թէ հանրաքուէի դը-րուած են երկու հարցումներ եւ կ'ուզուի մէկ պատասխան : Ինքնավար ընկերվա-րականները այո՛ կը պատասխանեն առա-ջին հարցումին, բայց չեն կրնար այո՛ պատասխանել երկրորդ հարցումին որ բացարձակ իրաւասութիւններ պիտի տայ տը Կոլի :

ՏԸ ԿՈԼ Թօրինօ մեկնեցաւ ուր պիտի տեսնուի վարչապետ Ֆանֆանիի հետ :

ԲԵՆ ՊԵԼԼԱ Գահիրէ հասաւ ուր խան-դավառ ընդունելութեան մը արժանա-ցաւ : Ալժերացի պարագլուխին կը վերա-գրուի կարգ մը յայտարարութիւններ : Այսպէս ըսած է Թունուզի Աս Սապահ թերթին թէ եթէ էվիանի համաձայնու-թիւնները, — մէջն ըլլալով ինչ որ ունին գրական կամ բացասական — քիչ մնաց վերջակէտ մը դնէին զինեալ պայքարին, ատիկա չի նշանակեր որ խաղաղութիւ-նը իրագործուած է ոչ ալ որ մեր առաքե-լութիւնը վերջացած է : Ըստ Զաղրէպի Վիէզնիք թերթին, Պեն Պելլա ըսած է թէ զինադուլը չէ իրագործած յեղափոխու-թեան նպատակները եւ ինք ընդունած է անիկա պարզապէս որովհետեւ կ'օգնէ յեղափոխութեան գատին :

ԱԼՊԱՆԻԱ մերժեց խորհրդային օժան-դակութիւնը, վերջին երկրաշարժին զո-հերուն համար : Ռուսերը շատ վիրաւոր-ուած են եւ կ'ըսեն թէ առաջին անգամն է Խորհրդային Կարմիր Խաչի պատմու-թեան մէջ որ նման մերժում մը կը պա-տահի :

ՕՐԼԷԱՆՎԻԼԻ մօտ Գաղտնի Բանակը որ անակնկալ յարձակում մը կատարած էր, ձախողեցաւ երբ կը փորձէր Ֆրանսացի եւ մահմետական զինուորներ համոզել որ Գաղտնի շարքերը մտնեն : Նոյնիսկ Պա-ղաշա Պուալէմը որ ծանօթ է «Ֆրանսա-կան Ալժերիա» գաղափարականին ծառա-յելուն համար անձնապէս միջամտած է ետ բերելու համար հարքիներ զորս յար-ձակողները տարած էին :

ՏԸՊՐԷ ճառ մը խօսեցաւ բացատրելու համար թէ ինչ կը նշանակէ այո՛ պա-տասխանել հանրաքուէին : «Այո»ն հաւա-նութիւն մըն է եղածին համար ու նաեւ պայմանադրութիւն մը ապագային հա-մար :

ԽՐՈՒՇՉԵՎ մահուան հինգերորդ տարե-դարձը ոգեկոչուեցաւ Լիոնի մէջ :

ԺՈՒՀՕՅԻ հարցաքննութիւնը վերջա-ցաւ : Դատավարութիւնը պիտի սկսի շու-տով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը կ'ըսէ թէ Խորհ. Միութիւնը արձանագրած է ա-մերիկեան հիւլէական բոլոր փորձերը :

ԿԻՐԱԿԻ օր Ալժէ շատ հանդարտ օր մը ապրեցաւ ինչ որ աննախընթաց կը նկատ-ուի :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ մեծ ընդդիմութիւն կայ Նախագահ Կուիտոյի դէմ որ համա-կերպեցաւ զինուորականներուն ուզածը ընելու : 15 կառավարիչներ Ֆրոնտիզիի ի

Օրէ Օրին

ԵՐԳ... ՔՆՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Զօն

Երեւանի քերթողներուն

Գուրգէն Մահարի կը խօսի տագնապի մը մասին, որ ծագած է Հայաստանեայց գրականութեան մէջ.— Օրօրոցի երգ չու-նինք, կ'ըսէ: — «Օրօրոցի հին երգերը շարքից դուրս են ընկել եւ դա բնական է: Եւ այժմ ո՞ր երախան կը համաձայնի քնել իր պապերին ու տատերին քնեցրած օրօրոցի երգերով» :

Բարեբախտաբար Մահարի կը յիշէ եւ կը հաստատէ թէ ունինք մեծ բանաս-տեղծներ, որոնք օժտուած են մեծ փոր-ձառութեամբ ոչ միայն երախայ, այլեւ չափահաս քնացնելու՝ իրենց ստեղծա-գործութիւններով :

Ուրեմն տագնապը մօտ է լուծման :

Արդէն Հայաստանցիները վերջերս գը-տեր են օրօրոցի երգերու մեծ արտադրիչ մը, աւելի ճիշդ՝ զիրենք ոտքի վրայ քը-նացնելու ընդունակ առաջնակարգ ոտա-նաւորի մը, ճշմարտապէս անտաղանդ եւ ոչ կարծեօք, որ կը բնակի Նիսի «գեղա-ծիծաղ ափերուն վրայ» :

Հայաստան ժամանակ առ ժամանակ ձեւեր ալ կը գտնէ իր գնահատութիւնը յայտնելու համար Մորփէոսի այս աշա-կերտին : Կաթողիկոսը կոնդակ կը ղրկէ, շքանշան կը ղրկէ, *Հէչ* Չըլլայ՝ ողջոյն կը ղրկէ հայ մեծ *քնարգակին* : Երեւանի ա-կադեմականները եւ մտաւորականները, երբ արտասահման կ'ելլեն, կը վազեն կ'երթան Նիցէ, քնանալու երգ մը խնդրե-լու համար իրմէ : Հանդէսներ կը սար-քուին Երեւանի մէջ, հիացումի եւ սքան-չացումի բացագանչութիւններ կը լըս-ուին յաճախ, ու կը թուի թէ պատրաս-տութիւններ կ'ըլլան քներգական բանաս-տեղծութեան ներգաղթ կատարելու հա-մար, ի մեծ զարմանս անոնց որ գիտեն թէ Հայութեան հետ կապ չունի ատանկ բանաստեղծութիւն, ծնած եւ աճած ըլ-լալով սուլթանական օրերու սալոններու մէջ :

Չեմ ուզեր քերթողական արուեստի *մայէզ* տեսնել կաթողիկոսներու եւ եպիս-կոպոսներու, ակադեմիկոսներու եւ կրի-տիկոսներու այս գնահատութեան մէջ, կամ ծիծաղիլ գրական ճաշակի այս ա-տիճան սովահարութեան... ներողու-թի՛ւն... պիտի ըսէի՝ սովետացման վրայ :

Բայց, ի վերջոյ, ի՞նչ է, այդքան շա՞տ է քնանալու պահանջը Հայաստանի մէջ : Եւ քնացնելու համար «սովետիզմ կառու-ցողները», արդարօրէն յոգնած եւ վաս-տակաբեկ, պէտք եղաւ մալէզապո՞ւր, խաշխաշով եփած :

ԱՐԱԶ

նպաստ զիրք ձգեցին, մինչ Սպանիոյ մէջ Խուան Փերոն իր օրուան կը սպասէ :

ԼԻՒՊՔԷ Պոն վերադարձաւ, չորս օր-ուան այցելութենէ մը ետք՝ Վիէննա :

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ հանրաքուէ մը կատարեցին եւ որոշեցին որ իրենք ալ ի-րաւունք ունին հիւլէական զէնքեր ունե-նալու :

ՁՔՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ թիւը երթալով կը պակսի Ֆրանսայի մէջ : Նկատի առ-նելով երկրին անապահովութիւնը, օ-տարները կը նախընտրեն ուրիշ երկիրներ երթալ :

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մէկ միլիառ Ն. Ֆ. վարկ մը բացաւ ծերերուն համար :

ԼԻԲԱՆԱՆԸ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

—o—

Ա.

Լիբանանի Սահմանադրութիւնը հիմնուած է համայնքային դրութեան վրայ, յարգելու համար իւրաքանչիւր համայնքի իրաւունքները: Դաւանական համայնքները ժառանգ մնացած են Օսմ. կայսրութենէն: Ընտրանի մը կը փափաքի սահմանադրութեան փոփոխութիւնը, լիբանանեան ազգութեան կազմութիւնը, համայնքային դրութեան վերջ տալով: Ընտրութիւնները կատարուելու են որպէս քաղաքացի, պաշտօնէութեան ընտրութիւնը մրցումով, տեղ տալով միայն արժանաւորին, առանց նկատի առնելու դաւանանքները:

Մասնաւորներու բաղձանքը կը մնայ շրջանակի մը մէջ: Ժամանակը միայն պիտի իրականացնէ զայն՝ անցնելով զանազան փուլերէ: Հարիւր տարուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն կատարուած է, աւատապետական, միջնադարեան, անհատական պայքարները վերջ գտած են, համագործակցութիւն մը ստեղծուած է, որովհետեւ համայնքներու եւ աւատապետներու միջեւ գժտութիւն սերմանելով տիրապետութիւնը պահպանելու օսմանեան քաղաքականութիւնը վերջացած է:

Լիբանանցի պատմաբաններ Աստլի գործին չորրորդ հատորը եւ Խուրիի երրորդը ամբողջութեամբ նուիրուած են անցեալ դարու քառամեայ շրջանին (1860 – 64):

Քեսրուանի գիւղացիները տուրքերու տակ ճնշուած, տարապարհակ աշխատանքներու ենթակայ էին, միջնադարեան ստրուկներու նման: Կրօնական տօներու առեն, նշանտուքի եւ ամուսնութեան առիթներով, գիւղացիները շէյխերուն ներկայացնելու էին ընծաներ:

Գիւղացիները կը պահանջէին զանակոծումի ջնջում, տարապարհակ աշխատանքի ջնջում: Աւատապետները կը մերժէին պահանջները: 1858ին գիւղացիական շարժում մը զսպուեցաւ կառավարութեան օժանդակութեամբ: Գիւղացիները սակայն չհրաժարեցան իրենց պահանջներէն, նոյնիսկ քաղաքացիական իրաւունքներ, վարչական գործերու մասնակցութիւն պահանջեցին:

Գիւղացին մշակած հողին տէրը չէր, բնակած տունը աւատապետին կը պատկանէր: Գիւղացիին ընտանիքը կը բաղմանար, անկարող էր սնուցանելու զաւակները, ստիպուած էր գաղթելու եւ կամ փոխառութիւն մը կնքելու վաշխառուէն, շէյխէն, պարտքին տակ մնալու եւ մշտատեւ ծառայ մնալու:

×

Աւատապետական իրաւունքի համաձայն, անդրանիկը կը ժառանգէր կալուածը, փոքրերը կը զրկուէին ժառանգութենէ եւ կը միանային դժգոհ գիւղացիներուն: Եկեղեցականներն ալ 1842էն սկսեալ կը պաշտպանէին իրենց ծուխերուն իրաւունքները:

Աւատապետներ հակամարտ էին, բայց կը միանային գիւղացիական շարժումներու առեն: Երբեմն իրարու դէմ կը կռուէին եւ Թուրք վարչութիւնը հանդիսատես կը մնար: 1856 Փետրուար 18ի Հաթթը Հիւմայունը պատճառ դարձաւ քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու գժտութեան: Վերջինները կը մերժէին հաւասարութիւնը քրիստոնեայի եւ մահմետականի: Սուլթանին հպատակները փոխադարձ ատելութեամբ լեցուեցան:

Քրիստոնեաները 27 Մայիս 1860ին հաւաքոյթ մը ունեցան, կազմակերպեցին «Հանրային Փրկութեան Կոմիտէ» մը: Երկու համայնքները պայքարիլ սկսան Խուրշիտ Փաշայի բարեացակամութեամբ. հիւպատոսներ փաշային դիմեցին, որպէսզի աղէտը կանխելու համար միջոցներ ձեռք առնէ: Փաշան ամբաստանեց «Փրկութեան Կոմիտէ»ն եւ անտարբեր մնաց քաղաքացիական կռիւին հանդէպ:

Փաշան զանգատեցաւ միանգամայն կառավարութեան, որ անտարբեր կը մնար Լիբանանի գործերուն հանդէպ: Երբ ոճիր մը կը գործուէր, փաշան կը հաղորդէր Պոլիս եւ պատասխանի կը սպասէր մէկ կամ երկու ամիս: Այս յապաղումը եւ անտարբերութիւնը կը քաջալերէին ոճրագործները:

Խուրշիտ փաշան կ'օգտուէր միեւնոյն ատեն հիւպատոսներու հակամարտութիւններէն: Արեւմտեան պետութեանց հիւպատոսները փոքրիկ ժողով մը կը կազմէին: Այդ ժողովին մէջ կը կարգադրուէին Լիբանանի գործերը: Մէկը կը պաշտպանէր մահմետականները, միւսը՝ քրիստոնեաները, մրցակցութիւն՝ դաւանական եւ քաղաքական, որ կը տեւէր տարիներ:

×

1846ին որոշուած էր հողային սեփականութիւնը կարգադրել, գիւղացիներուն իրաւունքները պաշտպանել: Գիւղացիներու եւ աւատապետներու միջեւ բուռն վէճեր տեղի ունեցան (26 Մայիս 1847): Հողատէրերը կը մերժէին կալուածագրերու արձանագրութիւնը, տուրքերէ ազատ ընդարձակ հողեր ունէին: Փաշան համաձայն էր եւ հրահանգեց գայմագամներուն կալուածներու արձանագրութիւնը կատարել: Գնդապետ Ռոզ եւ Պագլի հակառակեցան արձանագրութեան, յայտարարելով թէ դժուար էր գործադրութիւնը, որովհետեւ «հողին բնոյթը կը տարբերէր իւրաքանչիւր քայլափոխի»:

Ռուս հիւպատոսին համաձայն, կալուածագրութիւնը պիտի դժուարացնէր Տիւրզի գայմագամին դիրքը: Ֆրանսական հիւպատոսը անհրաժեշտ կը նկատէր արձանագրութիւնը: Պոլսոյ կառավարութիւնը համաձայն էր արձանագրութեան եւ Լիբանան ղրկեց եւրոպացի ճարտարապետներ: Անգլիական եւ ռուս հիւպատոսներ աշխատեցան խափանել ասոնց գործը: Թուրքերը տեղի տուին ընդդիմութեան եւ հրաժարեցան աշխատանքներէ:

Իւրաքանչիւր հիւպատոս կը պաշտպանէր աւատապետի մը շահերը, փաշային իւրաքանչիւր գործը այս կամ այն հիւպատոսին հաւանութեան կամ հակառակութեան կը հանդիպէր, իշխանութեան հեղինակութիւնը կը տկարացնէր: Իւրաքանչիւր համայնք բաժնուած էր հակամարտ տոհմերու, որոնք դաւանակից էին, բայց բաժնուած՝ շահերով, պետերու փառասիրութիւններով: Ռուս հիւպատոսը կը պաշտպանէր Օրթոտոքսները, ամերիկեանը՝ Բողոքականները, Ֆրանսականը՝ Մարոնիները, անգլիականն ալ Տիւրզիները: Տէր – Ծովակալ Թիւրփէն կը գրէր, թէ «ռուս քաղաքականութեան միակ նպատակն է դժուարութիւններ տալ Թուրք կառավարութեան՝ արգիլելու համար երկրին ուժեղ կազմակերպութիւնը»:

Կառավարութիւնն ալ երբեմն մէկ տոհմը կը պաշտպանէր, երբեմն միւսը, երկուքն ալ տկարացնելու համար: Փաշան կը քաջալերէր Մարոնիները, Ֆրանսական հիւպատոսը Մարոնիներուն կը յանձնարարէր չէզոք մնալ Թուրք տիւրզի կռիւներու առեն: Տիւրզիները հաշտուեցան Թուրքերու հետ եւ քէն պահեցին Մարոնիներու դէմ՝ Թուրքերուն օգնած ըլլալնուն համար: Խրիմի պատերազմին երեք հազար տիւրզի կամաւորներ զինուորագրուեցան Թուրք բանակին մէջ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Թ.

Մեթր Սէյֆէտտին Մաամունի պաշտպանողականին շարունակութիւնը.—

« Հետեւաբար, արդար գործ մը կատարած ըլլալու համար, պէտք է օղակ առ օղակ քակենք ծալքերը այս դատին, որպէսզի իրականութիւնը մերկապարանոց յայտնուի:

«Առաջին օղակը այն հակադաշնակցական տարրերու տարած դաւադրական աշխատանքն է, որուն նպատակը եղած է արատաւորել Դաշնակցութիւնը: Այդ տարրերը արդէն ծանօթ են ձեզի, իրենց կազմակերպած դաւադրութեամբ: Նոյն այդ տարրերը օգտուելով նախորդ վարչակարգի տրամադրութիւններէն, ամէն տեսակ աշխատանքներ տարին՝ հարուածելու համար այն հատուածը, որ իրենց քաղաքական նպատակներուն գործիք դարձած չէ:

Անոնց ձգտումն էր Հայերը շեղեցնել իրենց հիմնական սկզբունքէն, որ է՝ հաւատարիմ քաղաքացիները ըլլալ իրենց գտնուած երկրին եւ զերծ մնալ անոնց ներքին պայքարներէն: Դաշնակները, իբրեւ այս սկզբունքին ամէնէն հաւատարիմ տարրը, արաբական բոլոր երկիրներու մէջ, ուր իրենք կ'ապրին, հաւատարիմ քաղաքացիներ եղած են, միշտ հեռու մնալով ներքին վէճերէ:

« Մեր քննութիւնները ցոյց տուին, որ Դաշնակցութիւնը միշտ աշխատած է հայ համայնքի ազգային, եկեղեցական եւ բարեսիրական հաստատութիւնները հեռու պահել համայնավար թափանցումներէ»:

Մեթր Մաամուն անցնելով մեղադրեալներու մօտ գտնուած զէնքերուն, ըսաւ, թէ այդ զէնքերը, որ մենք տեսանք, ինքնին ցոյց կու տան, թէ անոնք ինքնապաշտպանութեան համար միայն կրնան գործածուիլ եւ ոչ թէ յարձակումի: Ի մասնաւորի, պաշտպանուելու համար համայնավարական վտանգին դէմ: Որովհետեւ այդ օրերուն, ամէն վայրկեան վտանգ կար, որ համայնավարները յարձակին Դաշնակցականներուն վրայ: Համայնավարները լաւագոյն զէնքերով կը զինուէին զինուորական հրամանատարի մը կողմէ, որ ձեզի ծանօթ է:

« Ոչ – համայնավար Հայերուն զինուիլը պէտք չէ զարմանալի թուի, երբ նկատի ունենանք անոնց տուած զոհերը Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Իրանի եւ այլ երկիրներու մէջ, ուր համայնավարները սանձարձակ գործեցին շրջան մը:

« Զրպարտութիւններն ու սուտերը այս ատեանն առաջ գացին, որ ամբաստանուեցան այնպիսի պատկառելի անձնաւորութիւններ, որոնց կատարած դերն ու դիրքը մեր ազատագրութեան պայքարին մէջ, բոլորին սեփականութիւնն է արդէն»:

Մեթր Սէյֆէտտին այնուհետեւ երկարօրէն կանգ առնելէ ետք իր պաշտպանեալներէն իւրաքանչիւրին հանդէպ եղած ամբաստանութիւններուն վրայ, շեշտեց թէ այդ ամբաստանութիւնները հիմնուած են սուտերու եւ զրպարտութիւններու վրայ, զուրկ են իրական որեւէ տուեալէ, ինչպէս ապացուցուեցաւ ատեանին, եւ եզրակացուց.

« Պարոն դատաւորներ, ձեզի կը մնայ ձեր խիղճին վերջին խօսքը ըսել այս դատին մէջ, այն խօսքը, որ պիտի հիմնուի իրականութեան, խիղճի եւ գիտութեան վրայ: Եւ այն ատեն, վստահ եղէք, որ ժողովուրդը փառք պիտի տայ ձեզի եւ պիտի բացականչէ. «Աստուած երկար կեանք տայ, այս վճիռը տուողներուն»:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

—o—

Երանի թէ գաղթաշխարհի բոլոր մեր արենակիցները, որոնք կարօտն ունին հայկական ուխտագնացութիւններու, մեր նոր սերունդը որ անգիտակ է այդ ուխտագնացութիւններուն, գան ու հաղորդուին մեր պապերուն ոգիներուն հետ, Ս. Թադէի հոյակապ կամարներուն ներքեւ: Կ'ափսոսամ որ Մ. Իշխանը պիտի չկարենայ վայելել այդ ներշնչող մթնոլորտը, կ'աղօթէի որ իր թեւի ցաւերը մեղմանային եւ յաջորդ առաւօտ հասնէր վանք, ինչպէս խոստացեր էր:

Ուշ ատեն կը քաշուինք ներս: Յաջորդ օր, Շաբաթ, Ս. Պատարագ պիտի մատուցուէր: Արտակ Սրբազան պիտի պատարագէր, Արսէն վարդապետ դպրաց դասը պիտի ղեկավարէր, ես գրեթէ ընելիք մը չունէի: Միտքս դրի առաւօտ կանուխ լեռ բարձրանալ Արարատը տեսնելու համար, այդ երազով ու փափաքով գլուխս բարձին դրի...

×

Առաւօտ կանուխ արթնցայ: Արեւը իր լուսափիւռ սաւանը ձգած էր Ս. Թադէի դարաւոր գմբէթին վրայ: Ուխտաւորներուն ամբոխը սկսեր էր չորս դին բռնել: Ելայ: Պատրաստուեցայ ու լերան ճամբան բռնեցի: Ուրիշներ ալ կային, որ լեռ կը բարձրանային: Շատեր արդէն լերան գագաթը գտնուած, իրենց դէմքը դէպի հիւսիս, Արարատը կը դիտէին: Մէկ շունչով հասայ լերան գագաթը...

— Աստուած օգնական, Հայր Սուրբ...

Խառնուեցայ լերան գագաթը հաւաքուած մեծին ու պզտիկին: Հեռադիտակս ուղղեցի հիւսիս, թէեւ առանց այդ գործիքին ալ որոշ կերպով կ'երեւէր Արարատի ձիւնապատ ծեր գմբէթը: Շատ ծանօթ լեռ մը թուեցաւ: Պատկերներու մէջ հազար անգամ տեսնուած ու մեր սիրտերուն մէջ դրոշմուած լեռ մը: Երկար դիտեցի: Դիտեցի ու չկշտացայ: Եւ ի՞նչպէս յագենայի ու յագեցնել այն մեծ կարօտը, որ ամէն Հայ, ինչպէս ես, իր հոգիին մէջ ծարաւն ունի այդ լրան հանդէպ, որ մեր բոլոր տեսակի ապրումներուն եւ երազներուն խորհուրդն է ու պիտի մնայ յաւիտեան:

Աշխարհի անցիր Արարատի նման ճերմակ
գագաթ չկայ····
Իմ կարօտած սրտի համար ոչ մի ուրիշ
հէքեաթ չկայ···
Որպէս կեանքի անհաս ճամբայ ես իմ
Մասիս սարն եմ սիրում···

Բնորոշումն է բանաստեղծին որ Հայուն հոգիին ու թռիչքին չափանիշը կուտայ:

Արարատի դէմ նստած, Տղմուտէն բարձրացող լերան գլխին, Ս. Թադէի գմբէթին վերեւ ու Շաւարշանայ դաշտին պոկունքին, ներկաներուն կը խօսիմ ազգէն ու հայրենիքէն, հայրենասիրութենէն ու ազգասիրութենէ: Տեսակ մը Լերան Քարոզ եթէ կ'ուզէք: Հարց ու պատասխանի ձեւով խօսակցութիւնը կ'երկարի ու ժամանակը կը սահի: Վարէն, Ս. Թադէի կոտրած ու ճեղքուած զանգը կը հնչէ ու հաւատացեալները ժամ կը հրաւիրէ··· Այո, Ս. Թադէի զանգին մէկ մասը կոտրած է ու ճեղքուած, ճիշդ Հայուն արիւնոտ սրտին նման: Կարելի չէր երկար մնալ, կոտրած ու ճեղքուած զանգը անընդհատ կը հնչէր: Ոտքի ենք բոլորս ալ: Ջորս կողմս ակնարկ մը կը նետեմ ու միտքս կ'իյնայ Սարմէնին ԿՈԹՈՂ վերնագրով ոտանաւորը.

Ոտքերիս տակ, խորունկ ձորում
գալարւում է մի բարակ գետ,
Ջրի եզրին ինձ է նայում հնադարեան
մի ձեռակերտ:
Կիսաւեր է այդ կոթողը, չկայ ճակատը
գեղեցիկ,
Ցած են թափել, փշրուել են սիւներն
ամուր, վեհ ու վերձիգ,
Եւ ամրաշէն պատերի մէջ ժամանակի
ձեռքը քանդիչ;
Անդունդ ճեղքեր է բաց արել, բաժանել
է քարը քարից,
Բայց հիմքը կայ, հիմքի վրայ
հէքեաթային ու հաստատուն
Բարձրանում է մի մարմնացած ու
փառահեղ գեղեցկութիւն:

Փառք քո հոգուն, փառք քո մտքին,
ժողովուրդ իմ մեծաքանքար,
Քո հանճարն է փառաբանում այս
կերտուածքի ամէն մի քար:

Խմբովին վար կ'իջնենք: Կ'երթայինք աղօթելու Ս. Թադէի դարաւոր կամարներուն տակ ու հաղորդուելու մեր երանաշնորհ ու աստուածապաշտ հայրերուն հոգիներուն հետ:

Օրուան պատարագիչը, Արտակ Սրբազան, գլեստաւորումէն ետք, առաջնորդեցինք տաճար: Ուխտաւորները բոլորն ալ առանց բացառութեան ներկայ էին պատարագին: Սրբազան պատարագիչը հոգեցունց քարոզ տուաւ ու քիչ ետք հաղորդեց հաւատացեալները:

Եկեղեցիէն դուրս կ'ելլենք ու կը դիմաւորենք Մ. Իշխանը, որ Վարուժանի պնդումներուն վրայ կրցած էր անհանգիստ վիճակով վանք հասնիլ: Իր անհանգստութեանը մէջ, պէտք է գար, ահա եկած է ու մեզի հետ սեղանակից:

(5 Շար.)

Մեթր Ժագ Հաքիմի պաշտպանողականը —

Սուրիոյ ընդհանրական ղեկավարին Աստեանի Կիրակիի ներսերին վերջին խօսքը եղաւ երիտասարդ ծանօթ իրաւաբան եւ Պէյրութի Իրաւաբանական վարժարանի դասախօսներէն մեթր Ժագ Հաքիմ, որ իր պաշտպանողականը սկսաւ հետեւեալ մուտքով·

« Այս դատը, որ կը տեսնէք, կը վերաբերի հայ համայնքի այն հատուածին որ կ'ուզէր հայ համայնքին կրօնական, եկեղեցական, բարեսիրական թէ մարզական միութիւնները հեռու պահել համայնավար ազդեցութենէն, որովհետեւ ան համայնավարութեան վտանգը հինէն ի վեր զգացած էր իրեն վրայ. այն համայնավարութեան, որ իր հրահանգները կը ստանայ դուրսէն եւ մեծապէս կը վնասէ մեր հայրենիքին :

« Համայնավարութիւնը Հայերու մէջ տեղ գրաւելու համար, կը կատարէր ներգաղթի քարոզչութիւնը: Այս վտանգը կասեցնելու միակ միջոցը ներքին ընդդիմութիւնը կրնար ըլլալ :

« Համայնավարութեան այս վտանգը զգացող Հայեր, սկսան կազմակերպուիլ: Եւ իբրեւ ամէնէն աւելի կազմակերպուած ու Դաշնակցականներն էին, որոնք դարձան համայնավարներու թիւ մէկ թշնամին եւ յարձակումներուն թիրախը: Բոլոր այն երկիրներուն մէջ, ուր համայնավարութիւնը մուտք կը գործէր, առաջին անթիւ, կ'ուզէր հարուածել Դաշնակցութիւնը :

« Գտնուած են անձեր, որոնք համայնավարներու թափանցումները արգիլելու համար, հետեւած են անոնց շարժումներուն, առանց հատուածական խտրութեան :

« Պատմութիւնը կը սկսի Ատիպ Չիչէքլիի վարչակարգի օրերէն, երբ Սուրիոյ մէջ շատ վտանգաւոր կացութեան մատնուեցաւ Հայութիւնը, երբ վախճանեցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը եւ համայնավարները ամէն ջանք ի գործ դրին արգիլելու համար Զարեհ եպիսկոպոսի թեկնածութիւնը, որ կը պաշտպանուէր Հայութեան մեծամասնութեան կողմէ: Երբ Զարեհ եպիսկոպոս կաթողիկոս ընտրուեցաւ, Գամըշլիի մէջ, համայնավարները, Ճէզիրէի Առաջնորդին բացակայութենէն օգտուելով, յարձակեցան Առաջնորդարանին վրայ եւ գրաւեցին ինչքերը: Համայնավարներու այս յանդգնութիւնը գրգռած վիճակ մը ստեղծեց Ճէզիրէի մէջ: Նման միջադէպեր տեղի ունեցան նաեւ այլ վայրերու մէջ :

« Հայութեան մեծամասնութիւնը սակայն դէմ էր համայնավարական այս ոտնձգութիւններուն եւ կ'ուզէր որ Հայութիւնը մնայ այս երկիրներուն մէջ, իր առաւելագոյն նպաստը բերելու համար երկրի տնտեսական զարգացման :

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

— ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ —

Փարիզի մէջ, ուր ծարաւը կայ հայերէն լսելու եւ խօսելու, պուտ մը ջուրէ աւելի բան մըն էր Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի աշակերտներուն կազմակերպած թատերական ցերեկոյթը : Տեղին է նշել թէ դարէ մը աւելի է, որ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը հայ թատրոնին սէրը կը դնէ իր աշակերտներուն՝ հայ պատանիին սրտին մէջ :

Ցերեկոյթը, տեղի ունեցաւ Կիրակի Մարտ 25ին: Ներկայ էին մեր համայնքներու կրօնական պետերը, ծնողքներու եւ վարժարանի բարեկամներու հոծ բազմութիւն մը :

Կոկիկ յայտագիր մը՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն բաժիններով :

Հայերէն թատերակը — Ճճախոյզը — իր շարադրութեամբ եւ ներկայացումի եղանակով՝ Կոլտոնիեան բաւական դժուար կատակերգութիւն մըն է, երեք արարով, յարմարցուած պոլսահայ կեանքին ու բարքերուն: Նախապէս տպուած 1857ի «Բազմավէպ»ի մէջ, Թրքախառն հայերէնով, այսօր կը ներկայացուէր ամբողջութեամբ հայացուած վարժարանի բեմադրողներէն, պահելով միայն նմոյշներ պոլսական հին բացատրութիւններու եւ բարքերու :

Դերուսոյցները, երիտասարդ եւ պատանի դերասանները ձիգ չէին խնայած յաջող կերպով ներկայացնելու գործը : Խաղարկութիւնը ընթացաւ բնական, գըրաւիչ եւ արագ : Ներկաները մնացին միշտ լարուած եւ առաջին տեսարանէն մինչեւ վերջաւորութիւնը, անընդհատ խնդացին ու զուարճացան: Գնահատութեան արժանի է մանաւանդ պատանի դերասաններու սահուն հայերէնը եւ յստակ առոգանութիւնը : Դերակատարութեամբ ալ, արձանագրուած յաջողութիւնը իրապէս գնահատելի էր: Դիւրին չէ մէկ ու կէս ժամ ունկնդիրները խնդացնել եւ բաց բեմով ծափեր խլել :

Թատերակին առանցքը, կը կազմէ Սաղաթիէլ, ազէտ եւ յուսկոտ Պոլսեցի հնասէր մը, որ իր բոլոր հարստութիւնը կը վատնէ կեղծ ու անպէտ հնութիւններ գնելով: Նազար եւ Սրապ, Սաղաթիէլի որդիները, իրենց գլխուն մնացած, խրաթու հանդէպ լեցուած ատելութեամբ եւ նախանձով, անվերջ կռիւներով տունը կը քանդեն: Մելքոն՝ Սաղաթիէլի ծառան, եւ Բարէլ՝ Մելքոնի բարեկամը, կ'օգտուին առիթէն եւ իրենք ալ կեղծ հնութիւններ կը ծախեն Սաղաթիէլի եւ դըրպանը կը պարպեն: Հօճա Գալուստ՝ Սաղաթիէլի աները վերջապէս թոռները կը հաշտեցնէ եւ կ'ազատէ փեսան ծառաներու խաբէութենէն:

Երեւոյթով պարզ նիւթ մը, որ ունի հետաքրքրաշարժ տեսարաններ, սրամիտ փոխասացութիւններ եւ զիտաւոր լուծում մը:

Սաղաթիէլի դերին մէջ Հ. Գաղանճեան լաւագոյն կերպով մարմնացուց Պոլսեցի ազէտ հնասէրը: Պ. Կաթեան եւ Ժ. Պաղտասարեան, երկու նախանձոտ եւ կռուազան եղբայրներու տխրար օրինակը եղան: Ս. Տէր–Մաթէոսեան, Հօճա Գալուստի դերին մէջ, բնական եւ կենդանի պատկերը եղաւ աներին, որ թոռները կը սիրէ եւ կը հոգայ փեսային : Իսկ Կոստանեան, Պէքմէզեան եւ Հայթայեան խաբեբայ եւ ճարպիկ ծառաներու դերին մէջ զիրար գերազանցեցին :

Ֆրանսերէն զաւեշտին դերակատարները նոյնպէս ձիգ չէին խնայած՝ լաւագոյնս երեւան գալու համար: Միքայէլեան, Վահրամեան, Տէր Մաթէոսեան, Պաղտասարեան, Աղամեան եւ Տամլանեան բուռն եւ երկար ծափահարութիւններու արժանացան: Յատկապէս զովելի է Վահրամեան, որուն մէջ յայտնուեցան դերասանական բնատուր յատկութիւն ու ձիրք :

Սրահին մէջ զգալի էր տիրող կարգապահութիւնն ու ուրախ մթնոլորտը, ինչ որ կը մատնէր ժրաջան եւ անձնուէր գործակցութիւնը Վարժարանի Ծնողաց Միութեան :

Կը քաջալերենք տղաքը եւ կը մաղթենք որ այս նուիրական ոգին փոխանցեն նաեւ իրենց կրտսեր ընկերներուն եւ մենք ամէն տարի ունենանք զիրենք ծափահարելու հաճոյքը, ի տես իրենց համարձակ հայերէնին բեմի վրայ եւ բեմէն դուրս :

Ն. Մ.

ՕՏԱՑՈՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՅՑԻ ՄԷՋ (1860 – 1880), գրեց Խորէն Գաբիկեան, 365 էջ: Տպարան Կաթողիկոսարանի, Պէյրութ, 1962:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ, կեանքն ու գործը, 85 էջ: Հրատ. Հայ Գրականութեան Բարեկամներու Միութեան, Նիւ Եորք: Տպ. Պէյրութ, 1962 :

ՄԵՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՆ, Հրատ. Զմիւռնահայ Միութեան, Նիւ Եորք, 1960 :

ԻՄ ՄԱՍԻՍ, քերթուածներ, գրեց Վարդերէս Գարակէօզեան : Մատենաշար «Թօ», Պոլիս, 1961:

ԳՈՐԾԻՍ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ, քերթըւածներ, գրեց Հ. Գալուստեան: Մատենաշար «Թօ», Պոլիս, 1962:

ՇՆԻԿԻՍ ՀԵՏ, Մանկական ոտանաւորներ, գրեց Վարդերէս Գարակէօզեան: Մատենաշար «Թօ», Պոլիս, 1962:

ԾԻՐԱՆԻ ԳՕՏԻ, գրական պարբերաթերթ, Ե. տարի, Ա. թիւ: Պոսթըն, 1962:

ՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅԿ. ՍՓԻՒՌՔԻ, գրեց Հ. Յովհ. Մըսըրեան: Ֆրանսերէն՝ 2 հատոր, Ա.— Հայերը Խորհ. Միութեան մէջ, Բ.— Հայերը Խորհ. Միութենէն դուրս: Տպ. Պէյրութ :

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ» 1962, կազմեց Կարօ Գէորգեան, Թ. Տարի : Պէյրութ Լիբանան: Ճոխ եւ պատկերազարդ բովանդակութեամբ, 650 էջ :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

45 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ

Անգարայէն կը հաղորդուի թէ միջազգային տնտեսական գործակցութեան եւ վերականգնումի կազմակերպութեան խորհուրդը որոշեց որ Եւրոպայի հիմնադրամը 45 միլիոն տոլարի վարկ բանայ Թուրքիոյ 1962ի արտաքին առեւտուրի բացը եւ ընթացիկ ներածումի պահանջը գիմագրաւելու մտօք: Այս վարկին պայմանաժամն է երեք տարի, տոկոսին համեմատութիւնը 3·75: Խորհուրդը միաձայնութեամբ տուաւ այս որոշումը : Նաթօյի ընդհ. քարտուղար Սթիքքէր օժանդակութեան համար Ապրիլին Թուրքիա պիտի այցելէ :

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊ

Բնակարանի տագնապը յետին աստիճանի հասած է Թուրքիոյ մէջ: 100·000 տուն կառուցանել անհրաժեշտ է ամէն տարի : 2 – 3 հոգիի մէկ սենեակ կը վիճակի ներկայիս, մինչդեռ Արեւմուտքի մէջ այս համեմատութիւնը մէկ հոգիի մէկ սենեակ է :

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԱՊԱՏ

Անտառաբանական Ֆաքիւլթէի Ուս. Միութեան նախագահ Մ. Փիրինչչի մամլոյ ասուլիս մը տալով յայտարարեց թէ Թուրքիա 1894ին անապատի պիտի վերածուի, թէ Թուրքիոյ 13·8 միլիոն հեքթար հողամասին վրայ ծառ տնկել պէտք է, եւ թէ Թուրքիոյ անտառներուն 25 տարուան կեանքը մնացած է: Իսկ այսօրուան կազմակերպութիւնով, այդ հողամասին վրայ ծառ տնկելը 450 տարուան կը կարօտի :

ԻՐԵՆՑ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Միլլիյէթի մէջ Չեթին Ալթան կը գրէ·

— Պոլսոյ փողոցներուն մէջ անտէր մանուկներ ծախու կը հանուին ապրուստի մը փոխարէն :

Նախարարները կը խոստովանին թէ գիշերաբոյներու մէջ կան ընտանիքներ, որոնք կը ջանան ապրիլ ամսական 200 ոսկիով, 13ամեայ մանուկներ, որոնք ըստիպուած են ապրեցնել վեց հոգինոց հիւանդ ընտանիքներ :

Արեւելեան նահանգներուն մէջ չէյխերը չորս հազար հոգինոց հեծելազօրաց միութիւններ կը պահեն, մետրեսէներ եւ ճատըի դատարաններ կը հիմնեն. ներքին նախարարը չուրացաւ այս պարագան :

Զուքուրովայի մէջ տասնեակ հազարաւոր գործաւորներ կ'ապրին աւելի թըշուառ պայմաններու մէջ՝ քան քաղաքակիրթ երկիրներու շուները :

×

ՊՈԼՍՈՅ մէջ կը վխտան իրենց տունէրէն, գիւղերէն խոյս տուած մանուկներ, որոնք գատարկապորտ կը դառնան եւ փողոցները կ'ապրին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Մտիկ ըրէ, Միրօ ախպար, դրամին գործը կարգադրելը դիւրին է : Կը մնայ քեզ մը առաջուան հարցումներուս պատասխանը: Խօսէ... Տեղեկութիւն մը ունի՞ս անոնց մասին :

— Սիրվարդ ընտանիքով հեռացած է, իսկ Տէր Օհան աղէկ վիճակ մը չունի :

— Պատճա՞ռը :

— Է, ծերութեան օրերու մէջ քաշած տառապանքները այլեւս ընկճած են զինք: Միշտ հիւանդ է: Եկեղեցական արարողութիւնը չի կրնար կատարել: Գալով Վազգէնի մօրը, լսեցի որ բանտարկուած է՝ խելքը կորսնցուցած վիճակի մէջ : Ահա քեզի տխուր լուրեր :

Աւազակապետը պահ մը լռեց: Հոգեկան դառնութիւնը մտայլ ստուերի մը պէս պատկերացաւ անոր վեհ կերպարանքին վրայ ու ներքին ճիգ մը խեղդեց զինքը: Նայեցաւ իր դէմը գտնուող բարի մարդուն աչքին մէջ, ուր արցունքը լեցուած էր ու կը յորդէր. նայեցաւ անոր ալեւոր հասակին... Նայեցաւ, այս, ու դողդղալով լսաւ :

— Սիրելի Միրօ, երախտապարտ եմ որ Ամենաբարին Աստուած առաջնորդեց իմ քայլերս ու ես՝ երկու տարուան տառապանքներէս ետք՝ կը գտնեմ քեզ: Հարկ չկայ որ ըսեմ թէ աջակցութիւններդ մի խնայեր, հարկ չկայ որ ըսեմ թէ մեր արբաղան ուխտը յիշէ: Ոչ, տասնեակ առաջարկութիւն մը պիտի չընեմ քեզի : Միայն թէ աչալուրջ ըլլանք : Թշնամիին ուժը կը խորտակուի, երբ գիտնանք մեր քայլերուն ուր նետելը: Ոհ, Միրօ, արիւնի այս երկիրը նեղ է միայն անոնց համար որ ընդունակ չեն զոհուելու հայրենիքի նուիրական սեղանին վրայ :

Ու հսկայ Աւազակապետը պատուիրեց Միրօ ախպօր որ չարունակէր նաւավարի պաշտօնը, որովհետեւ ապագայ գործունէութեան շատ նպաստաւոր պիտի ըլլար:

Ծերունի նաւավարը մեքենաբար ոտքի ելաւ ու մրմնջեց :

— Անտարակոյս յաղթած ես: Ան այժմ գիշեր բարի : Վաղը ժամանակ կ'ունենանք խօսելու :

Ցետոյ կամացուկ մը թամէնի դուռը գոցեց ու մեկնեցաւ :

Ֆաքիրը, բոլորովին ինքնիրմէ ելած, ինկաւ անկողնին վրայ ու քնացաւ :

Սակայն ծերունի նաւավարը չկրցաւ քնանալ : Կը զգար թէ սիրտը կը ճմլըւէր. կը զգար թէ իր բովանդակ էութիւնը կը փշմշէր(*). կը զգար թէ կը տառապէր: Մէկ խօսքով, կը զգար թէ ներքին փղձկում մը կը լեցնէր զինքը:

Ու փուճ տեղ իր աղքատիկ խրճիթին մէջ ժամերով ման եկաւ, փուճ տեղ ջանաց հոգւոյն ճնշումը փարատել: Անօգուտ բան: Կը դողար, ինչպէս սաստիկ ջերմէ մը տառապող մարդ մը :

— Ոհ, բարի Աստուածս, կը մրմնջէր ինքնիրեն, արդեօք կը խաբուի՞մ, արդեօք պատրանքի մը ներքե՞ւ կը գտնուիմ: Երկու տարի ետք բախտ ունենամ այն սիրելի մարդուն գիրկն իյնալու... Կոտորածի օրերէն երկու տարի ետք հայրենեաց այդ պաշտելի զինուորը գրկեմ... Մէկ խօսքով՝ ազգին անձնուրաց ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻՆ տեսնեմ այս վիճակին մէջ... Արդարեւ, անհաւատալի բան է...

Թշուառ ծերունին կը խռովէր իր մտածումներուն մէջ ու կը կարծէր թէ թամէն քնացող հսկայ մարդը, ծպտեալ ֆաքիրը կը խլէին աչքէն: Կ'ուզէր անոր քով երթալ, կ'ուզէր ստուգել թէ իր պաշտելի հիւրը հո՞ն էր... Հետեւաբար, քանի մը անգամ իր խրճիթէն ելլելով մինչեւ թամէնի դուռը մօտեցաւ. դողդոջուն ձեռքը փականքին սողնակին տարաւ, կէս մը բացաւ, ներս մտաւ ու ականջ դրաւ...

Ոհ, Աւազակապետը հոն էր ու քաղցր քունի մը մէջ կը խռկար :

Այսպէս, բոլոր գիշերը լուսցուց ծերունի նաւավարը :

ԱՆՑԻՇԱՏԱԿ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄԸ...

Լուսինը բարձրացած էր երկնակամարին վրայ ու իր տժգոյն ցոլքերով կը լուսաւորէր Վանայ քաղաքին մէկ ընդարձակ գերեզմանոցը :

Գիշերուան ժամը հինգին կը մօտենար : Բոլոր արուարձաններուն մէջ խոր լռութիւն մը կը տիրէր :

Գերեզմանոցը նոճիներով ու հինաւուրց հսկայ ծառերով ծածկուած էր, այնպէս որ տեղ տեղ գրեթէ թանձր ստուերի մը մէջ թաղուած էին շիրիմները ու չէին նշմարուեր :

Ահա այդ մռայլ ստուերներուն մէջ բարձրահասակ մարդ մը կը թափառէր ու երբեմն ալ երկիւղալի զգուշութեամբ մը չորսդին կը նայէր՝ ականջ դնելով ամենափոքր շշուկի մը :

Այս մարդը մեր ծանօթ Աւազակապետն էր :

Իր ժաքիրներու յատուկ տարազը խորհրդաւոր կերպարանք մը տուած էր իրեն:

(Շար.)

(*) Փուշ փուշ ըլլալ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ ՕՐ. ԳԸՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն.Ֆ.
Տէր եւ Տիկին Ապուլեան եւ զաւակները (*Մէօլէն*)	100
Պ. Յովակիմեան Սարգիս (*Լիոն*)	25
Պ. Ջարուկեան Կարապետ (*Անիէռ*)	20
Տէր եւ Տիկ. Գաքունեան (*Կարէն*)	20
Պ. Գասգասեան Մեսրոպ (*Մարսէյլ*)	10
Փոքրիկն Սիմոնեան (*Անիէռ*)	10
Պ. Ակոբեան Ժորժ (*Մարսէյլ*)	10
Տիկ. Տէր Անդրէասեան (*Քլիշի*)	10
Նախորդ գումար	2725
Ընդհ. գումար	2930

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊԷԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տիկին Ա. Մալաքեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ օդափոխութեան կայանին :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Էլիզա Եաղչիպէկեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ Սօնա Պատարօֆ, իրենց սիրելի քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Այրի Տիկին Գլօթիլտ Պէրպէրեանի (*ծնեալ Գ. Շէօհլեան*) *ողբալի մահուան առթիւ Պոլիս, քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Սարգիս Զօքալեանի եւ իր պարագաներուն, իր մօրաքրոջ որդւոյն ԱՐԱՄ ՄՈՒՇԵԱՆԻ (Հաճընցի) մահուան առթիւ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարեան *խումբին :*

Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ :

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական գինեձօն մը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, ի պատիւ Շանթ թատերախումբին եւ մեր համակիրներուն :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փլաս Կոընեթի Քաֆէ տը լա Փոսթի *վերնայարկի սրահին մէջ :*

Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն : Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Գ) Զանազան հարցեր :

Միութեան բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ժամանակին ներկայ գտնուիլ այս Բ. ընդհ. ժողովին : Ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը կը նկատուի օրինաւոր :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը Ալֆորվիլի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 9ին, մինչեւ լոյս :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

Ապրիլ 8էն 22

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ :

Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը :

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դրավաճառ Ծերիկեանց : 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն :

ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան :

ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան :

ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան :

ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէճեան :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e
Métro République et Bonsergent

Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.45ին :

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ .—

Մասնակցութեամբ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ :

Ողբացեալ գիրասանուհի Կենիա Վարդանեանի,

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(*Նրբահիւս թատերգութիւն 5 արար*)

Քաղուած նոյնանուն վէպին մեծանուն հեղինակին Հանրի Պորտոյի (*ֆրանսական ակադեմիայէն*) :

Տիկին Մ. Էքիզեան, Տիկ. Գրիգորեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Տրէֆանօ *եւ Փարիզահայ թատրոնի սիրուած ուժերու :*

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան *եռաժշտութիւն :*

Բեմադրութիւն Տիկ Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ :

Սովորական գիներով տոմսերը հայթայթել գրատուն Հ. Բալուեան , 43, Րիւ Րիշէ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօբօ Ռէֆս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին : Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Քաշէի (Փըթի ժուռնալ) *Ա. յարկը :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 19ին :

Հ. Մ. Ը. Մ.

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Տարեկան պարահանդէսը

ՋԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

Alhambra

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ներկայացուցչական ժողով Լիոնի մէջ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին :

Սովորական հաւաքատեղին :

Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 9 Ապրիլ, Երկուշաբթի, ժամը 21ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ, ԱՊՐԻԼ 29ԻՆ

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը կը պատրաստուի տօնելու Յաղթական՝ հերոսամարտի 47րդ տարեդարձը, *մեծ պատրաստութեամբ : Մայիս 13ին, Մաղինոյի սրահներուն մէջ :*

×

ՄԱՅԻՍ 12ԻՆ
ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

Տարօնի ժողովրդական երգերու ունկնդրութիւն :

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ կողմէ :

×

Սորպոնի Մեծ սրահին մէջ Հոկտ. 14ին, տեղի պիտի ունենայ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակի տօնակատարութիւնը, Փարիզի եւ շրջակայից բոլոր հայ Միութիւններու մասնակցութեամբ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին *ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ*

21, Rue Yves Toudic Métro République

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Ա Շ Ո Ւ Ղ Ղ Ա Ր Ի Պ Ը

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ս. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն - Ալֆորի քաղաքապետարանը

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԱՊՐԻԼ — MERCREDI 4 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9371 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5172

ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Շատ ունինք ազգային հրատապ խնդիրներ, որոնք լուծում կը սպասեն. աշխատանքի, զոհաբերութեան եւ համազգային հոգածութեան:

Այսպէս, ունինք ազգային դատ, հայրենիքի ազատութեան ու ամբողջացման խնդիր, որ դարձած է անհրաժեշտ, մանաւանդ այս օրերուն, երբ ազատագրական շարժումը կը ծաւալի նոյնիսկ յետամնաց երկիրներու վրայ. մինչեւ իսկ «խաւարակուռն Ափրիկէ»ի մէջ, ինչպէս կը կոչուէր այդ շրջանը մէկ–երկու տասնամեակ առաջ:

Ունինք կրթական, մշակութային ու ազգային հոգեւոր կեանքի զարգացման խնդիր: Սակայն, այս խնդիրներուն կարգին, երիտասարդական խնդիրը նետուած է լուսանցքին վրայ, պատահականութեան: Միայն քաղաքական կազմակերպութիւններն են, որ կը հետաքրքրուին անով. կամ Մարզական Միութիւնները, որոնք կը հովանաւորեն երիտասարդութեան մէկ մասը: Համազգային ոչ մէկ ծրագիր, երիտասարդական զանգուածները առաջնորդելու եւ հայ կեանքին կապելու համար զանոնք:

Սակայն, մեզի համար ամէնէն աւելի նշանակութիւն ունեցող խնդիրը՝ երիտասարդութեան կազմակերպումն ու անոր ազգային զարգացումն է:

Պետութիւններ, նոյնիսկ մեծերը, կը զբաղին պատանութեամբ ու երիտասարդութեամբ. կը պատրաստեն զանոնք, օրինակ Ամերիկայի մէջ, ամերիկեան կեանքին, պատմութեան թէ առօրեայ կեանքին, վաղուան, ապագային համար, կարելի բոլոր միջոցներով – կազմակերպութիւններով, ակումբներով, մարզական ու մշակութային միութիւններով, դպրոցներով, հեռապատկերով, ներկայացումներով, քաջալերական զանազան ձեռնարկներով եւայլն:

Երիտասարդութիւնը սակայն, մեզի համար կենսական նշանակութիւն ունի, որովհետեւ վաղուան մեր յոյսն է ան, միակ ապաւէնը, որուն դէմքին վրայ կրնանք տեսնել վաղուան Հայութեան պատկերը եւ պատմութիւնը:

Մեր երիտասարդութիւնը միօրինակ չէ անշուշտ, ցրուած ըլլալով երկրէ երկիր: Կայ հայ լեզուով երիտասարդութիւն մը, Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ, որ ազգային դպրոցներուն մէջ կը մեծնայ ու կը զարգանայ. կայ հայ բայց լեզուով օտար, ֆրանսերէն կամ անգլերէն խօսող երիտասարդութիւն մը, որ հարկադրաբար օտար կրթութիւն կ'առնէ: Տարակոյս չկայ, որ տարբերութիւն մը կայ միշտ այս երկու հատուածներուն միջեւ, առնուազն՝ լեզուական, պատմական ու մշակութային:

Այս իրականութեան առջեւ, մեր ազգային քաղաքականութիւնը երկու ձեւերով պիտի ընթանայ.— ազգային լեզուով երիտասարդութեան հետ աշխատանքը պիտի թափուի, աւելի խորացնելու համար իր ազգային ոգին ու ծանօթութիւնը, ջանք պիտի ըլլայ աւելի ընդլայնելու համար անոր հետաքրքրութիւնը՝ հայ ժողովուրդին եւ անոր պահանջներուն հանդէպ, զոհողութիւններ պիտի ըլլան կրթական կեանքը աւելի զարգացնելու եւ արդիական դարձնելու համար:

Իսկ օտար լեզուով երիտասարդներուն համար պէտք է կրկնապատկուի աշխատանքը, լեզուական – մշակութային եւ ազգային ոգիի տեսակէտէն:

Անշուշտ, անապատի մէջ չենք. այս ուղղութեամբ աշխատանքներ եղած են ու կ'ըլլան: Պատիւ մեր անցեալ սերունդներուն եւ ներկայ ապրող սերունդին, որոնք երբեք չեն պարտուած եւ չարունակած են. եւ կը շարունակեն աշխատանքն ու զոհաբերութիւնը:

Նոր ժամանակները նոր միջոցներ կը ստեղծեն: Այսօր, կեանքը կը պահանջէ որ յատկապէս երիտասարդութեան յատուկ ծրագրով տարուին բոլոր աշխատանքները: Զունինք միայն երիտասարդութեան համար պատրաստուած ձեռնարկներ, գիրք ու գրականութիւն, պատմութիւն ու մշակոյթ, հայ լեզուն ու պատմութիւնը սիրելի ու մատչելի դարձնելու համար երիտասարդութեան ու պատանութեան:

Երիտասարդական մատենաշար մը մեծ դեր պիտի կատարէր այս ուղղութեամբ: Ունինք միութիւններ, որոնք սակայն շատ քիչ կը մտածեն, նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատճառով: Մինչ, կրթաթոշակներ, զանազան, մանաւանդ հայերէնի յատուկ պարգեւներ, քաջալերանքներ ազգային գետնի վրայ, միշտ, մեծ դեր կրնային կատարել:

Ցանցառ չէ անշուշտ երիտասարդութիւնը: Երէց սերունդն է որ կոչուած է մտածելու իր մասին:

Ամէն ջանք կը թափենք, նոյնիսկ զրկուած կ'ապրինք, մեր նիւթական ժառանգութիւնը մեր զաւակներուն ու հարազատներուն ձգելու համար, ապահովելով անոնց ապագան: Սակայն, ունի՞նք մտահոգութիւնը, կամ գոնէ նոյն ուժգնութեամբ կը մտածե՞նք մեր ազգային ժառանգութիւնը մեր յաջորդ սերունդներուն փոխանցելու համար:

Դժուարին է, սակայն, անկարելի ոչինչ կայ: Այս ժառանգութեան ամէնէն թանկագին մասը՝ ազգային լեզուն է. հայերէնը: Ինչ պատճառներ ալ տրուին, ինչ խուչընդոտներ ալ ցցուին ճամբու ընթացքին, հին սերունդին ամէնէն նուիրական պարտականութիւնն է այդ լեզուին փոխանցումը: Անոնք որ կը թերանան, կը նշանակէ թէ կը հաւատան թէ իրենցմով վերջ կը գտնէ այսօր լեզուն, վաղը ոգին, միւս օր Հայութիւնը... Կը փութացնեն Հայութեան վախճանը:

Անկարելի չէ երբեք այս փոխանցումը, որովհետեւ նախ՝ գեղեցիկ է մեր լեզուն, եւրոպական որեւէ լեզուի հետ մրցելու աստիճան. ճոխ ու ճկուն: Հարուստ են մեր գրականութիւնն ու մշակոյթը, զոր կարելի է ճանչնալ եւ իւրացնել միայն մեր լեզուով: Կարելի է հպարտանալ հայերէն սորվելով: Քարոզը՝ դեր չունի սակայն, այս ուղղութեամբ: Ամերիկահայ կամ ընդհանրապէս, հայ երիտասարդը եթէ կ'ուզէ ճանչնալ Հայութիւնը՝ իր պատմութեան ու ստեղծագործական թափին մէջ, եւ սիրել զայն, կոչուած է բուն աղբիւրէն խմել ջուրը ոչ թէ կողմնակի միջոցներով: Օտար լեզուով ստացուած հայ գիրն ու մշակոյթը արեւէ զրկուած պտուղի մը համն ունին միայն:

Հին սերունդին նուիրական պարտականութիւնն է ասիկա, որքան ատեն որ կ'ապրի ան դեռ: Վաղը՝ ուշ կը մնանք:

Ուրախ ենք որ մեր երիտասարդութենէն շատեր կը հետաքրքրուին եկեղեցիով ու նոյնիսկ փոքրիկներու դպրոցներով, ինչպէս նաեւ հայ երգով:

Պէտք է քաջալերել զիրենք եւ աւելի ընդլայնել օժանդակութեան մեր սահմանը: Մեր բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները, ինչ անուն ալ կրեն, կոչուած են երիտասարդութեամբ հետաքրքրուելու եւ օգնելու անոր:

Ունինք Հայ Երիտ. Դաշնակցութիւնը, մէկ–երկու հազար անդամներով, սակայն կան դեռ հազարաւորներ, որոնք դուրսը կը մնան, եթէ նոյնիսկ հաշուենք ուրիշ միութիւններու կապուած երիտասարդները:

Մասնաւոր Մարմին մը այս ուղղութեամբ, ամէն մէկ քաղաքի մէջ, մեծ դեր պիտի կատարէր, յատկապէս արտասահմանէն եկող երիտասարդներու աջակցելու, ամերիկեան բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններէ ներս թէ դուրս:

Արթնցնել ազգային ոգին, հրահրել ինչ որ կայ, ծանօթացնել Հայն ու իր մշակոյթը, քաջալերել եւ նոր գումարներ յատկացնել՝ անոնց զարգացման համար, — այս պիտի ըլլայ այս օրերուն մեր նշանաբանը:

Ինչպէս ամէն միութեան, մասնաւորաբար Բարեգործականի ալ մեծագոյն առաքելութիւնը կրնայ ըլլալ ասիկա: Զի բաւեր միլիոններ ունենալը՝ մեռնողներու կամքը պատրուակելով, անտեսելով ապրողներու կամքն ու կարիքը: Ոչ ալ կը բաւէ կրթաթոշակներով բժիշկ, ատամնաբոյժ կամ ճարտարապետ պատրաստելը. կարեւորը՝ հայ բժիշկ ու ճարտարապետ պատրաստելն է:

Ատենն է որ նոր ոգիով մտածուի այս մասին, աւելի լայն հայեացքով ու աւելի խոր հաւատքով եւ համապատասխան զոհողութեամբ: Գեղեցիկ է անշուշտ, Ամերիկեան Համալսարաններու մէջ հայկ. բեմ հաստատելու շարժումը, բայց աւելի իրական ու գեղեցիկ պիտի ըլլար, եթէ այդ շարժումը հայերէն սորվելու համար ըլլար, երիտասարդութիւնը հայացնելու շարժում մը: Օտար լեզուներով Հայեր չեն պատրաստուիր, այլ հայասէրներ, ան ալ մէկ–երկու սերունդի համար:

Կ'ոգեւորուինք եւ կը հաւատանք իրենց գործին, եթէ համալսարանական եւ նման միութիւններու անդամները, ամէն բանէ առաջ, նախ իրենք սորվին հայերէնը եւ այս ուղղութեամբ շարժում ստեղծեն. խանդավառեն հայ երիտասարդութիւնը:

Պիտի ըմբռնե՞նք այս ճշմարտութիւնը: Երանի՜ թէ ուշ չմնայինք:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԻՆ

ՔՈՒՏՍԻ ՆՈՐԷՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԿԱՆՉՈՒԵՑԱՒ

Երեքշաբթի առաւօտ Դամասկոսէն հասած լուրերը կը հաստատէին թէ զինուորականները քաշուած են հրապարակէն եւ իշխանութիւնը վերստին յանձնած քաղաքայիններուն: Ծանօթ է որ առջի շաբթուան պետական առաջին հարուածէն ետք, Երկուշաբթի օր նասրական զինուորականներ կը գրաւէին Հալէպը եւ երկրին հիւսիսային մասը: Այս կացութեան ի տես Դամասկոսի զինուորականները կ'ընդունէին բանակցիլ Եգիպտոսի հետ եւ կ'որոշուէր նոյնիսկ հանրաքուէ մը ընել ժողովուրդին հարցնելու համար թէ կ'ուզէ կրկին միանալ Եգիպտոսի հետ թէ ոչ:

Այս էր կացութիւնը երբ նոր հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ ամէն ինչ վերջացած է, Հալէպի եւ Դամասկոսի զինուորականները տեղի տուած են եւ իշխանութիւնը յանձնած են անոնց որոնք իշխանութեան գլուխն էին առաջին պետական հարուածին նախօրեակին՝ Քուտսիի:

Մարտ 28ի յեղափոխութեան հեղինակ եօթը գնդապետներն ալ կամաւոր աքսորի կ'ենթարկեն իրենք զիրենք եւ Զուիցերիա կը մեկնին այսօր իսկ:

Այս ամբողջը ցոյց կուտայ մանաւանդ թէ երկիրը կայուն չէ եւ թէ տիրապետող ոչ մէկ հոսանք կայ:

Վերջին լուրէն առաջ, տեղական մամուլը բաւական շփոթ պատկեր մը կը գծէր կացութեան: Այսպէս Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն ցոյցեր տեղի կ'ունենային Տէյր էլ Զոր, Հալէպ, Հոմս եւ Ճեպել Տրուզ: Տեղի ունեցող ցոյցերը երկու բնոյթ ունէին:

Ոմանք կը բողոքէին Մարտ 28ի զինուորական հարուածին դէմ եւ կ'ուզէին որ իշխանութիւնը քաղաքայիններուն վերադարձուի մինչ ուրիշներ Նասր կը հօլովէին: Հալէպի ձայնասփիւռը նոյնիսկ հաղորդում մը տուած է ուր կ'ըսէր.— «Հոս Հալէպ, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան յայտագիր»: Ապա խօսնակը երկար կեանք կը մաղթէր Նասրի եւ հաստատէր թէ պիտի կռուին մինչեւ... մահ:

Անգարայէն հասած լուրերն ալ մտահոգիչ են թէեւ պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ: Թրքական բովանդակ մամուլը սուրիական հարցով կը զբաղի, մեծ խորագիրներով «Քաղաքացիական պատերազմ Սուրիոյ մէջ», «Արիւնալի բախումներ նասրականներու եւ ազգայնականներու միջեւ», «Ըմբոստութիւն բանակին դէմ» եւն. եւն.: Աքշամ թերթը նոյնիսկ արձագանգ կը հանդիսանայ զգայացունց լուրերու ըստ որոնց կռիւներ տեղի ունեցած են սուրիական ուժերու եւ Պարզանիի քրտական ցեղախումբին միջեւ, իրաքեան սահմանին մօտ: Սուրիացիները երեք հարիւր գերի բռնած են որոնց մէջ Պարզանիի եղբայրը, որ գնդակահարուած է 11 ուրիշներու հետ:

Ամէն պարագայի մէջ յստակ մէկ բան կայ այս ամբողջին մէջ, այն է որ ոչ մէկ բան յստակ է: Եթէ երկրին տէրը կրկին Քուտսին է ինչպէս վերջին լուրերը կը հաստատէին, ի՞նչ պայմաններու տակ կրկին եկած է իշխանութեան գլուխ: Պիտի կատարէ՞ նախատեսուած հանրաքուէն ըստ որուն Սուրիացիներուն կարծիքը պիտի առնուէր արաբական դաշնակցութեան մը կազմութեան համար որուն մաս պիտի կազմէր Իրաքը, բայց ոչ Յորդանանը ոչ ալ Սէուտական Արաբիան:

Նոր լուրեր կարելի է պարզեն կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ԺՈՒՀՕ պիտի դատուի Ապրիլ 11ին Զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին կողմէ: Դատավարութիւնը պիտի տեւէ 2 օր: Ժուհօ կրկնակ ամբաստանութեան տակ է նախ Ապրիլ 22ի փուչիճ բերած մասնակցութեան համար, ապա իբրեւ պատասխանատու Գաղտնի Բանակի:

ԼԱ ՍԹԱՆՓԱ իտալական թերթին թղթակիցին յայտարարութիւն մը ըրած է գերապայծառ Նիգոմէտ, որ ռուս ուղղափառ պատրիարքութեան արտաքին յարաբերութեանց պետն է: «Եթէ տիեզերական ժողովին ծրագրին մէջ վարդապետական հարցեր չըլլան որոնց հետ Ուղղափառ եկեղեցին չի կրնար համաձայն ըլլալ (օրինակ պապական առաջնութեան հրամանակարգ եւն) եւ մեր սիրած երկիրներուն դէմ ալ թշնամական յայտարարութիւններ չըլլան, կարծեմ թէ ոչ մէկ դժուարութիւն կ'ըլլայ մեր կողմէ դէտեր ղրկելու Հռոմ: Կը զգամ որ Յովհաննէս ԻԳ. բաց սրտով մարդ մըն է եւ Աստուած տայ որ իր ուզած միութիւնը օր մը կատարուի»:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անձամբ ներկայ եղած է «Զայքովսքի» մրցումին բացման հանդիսութեան:

ԶՕՐ. ՆՈՐՍԹԱՏԸՆ ետք, քանի մը օրէն Անգարա պիտի ժամանէ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը՝ Տըրք Սթիքըր:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ Մարտ 20էն 31 155 ձերբակալութիւններ կատարուած են Գաղտնի Բանակի անդամներուն մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետ Քարամանլիս եւ Արտաքին նախարարը Աւերոֆ Պրիւսէլ մեկնեցան, պաշտօնական այցելութեան:

ԻՐԱՔ դէմ է որ Իսրայէլ Եւրոպական Հասարակաց Շուկային մաս կազմէ, յայտարարեց Արտաքին նախարարը՝ Ճաւատ:

ԼԻԲԱՆԱՆԸ
ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փարիզի դաշնագրին իններորդ յօդուածին համաձայն, «պետութիւններ հաւաքաբար կամ առանձնակի իրաւունք չունէին միջամուխ ըլլալու Օսմ. կայսրութեան ներքին գործերուն, սուլթանին եւ իր հպատակներուն յարաբերութեանց մէջ, ոչ ալ կայսրութեան ներքին վարչութեան»:

Դաշնագիրը կ՚ընդունէր նոյնպէս, որ «սուլթանը ինքնաբերաբար շնորհած էր հաւասարութիւն քրիստոնեայ հպատակներուն՝ մահմետականներուն հետ»:

Ֆրանսա կը պնդէր, որ Հաթթը պարզ ֆերման մը չէ, միջազգային յանձնառութիւն մըն է, ուստի իրաւունք ունի միջամտելու ի նպաստ քրիստոնեաներուն: Ֆրանսայի ազդեցութիւնը վտանգուած էր անգլեւռուս գործակալներու աշխատութեամբ, Ֆրանսա կը ձեռնարկէր այդ ազդեցութիւնը զօրացնելու: Անգլիա եւ Ռուսիա յայտնեցին, թէ միջամտութիւնը հաւաքական ըլլալու է, ուստի իրենց մասնակցութիւնն ալ պիտի բերեն Լիբանանի գործերուն կարգադրութեան համար:

Ֆրանսա ուզեց միջամտել ի նպաստ Մարոնիներու, Անգլիա եւ Ռուսիա անմիջապէս յայտնեցին, թէ իրենք ալ պիտի մասնակցին: Ս. Փեթերսպուրկի դաշինքին համաձայն, Օսմանեան կայսրութեան մէջ բոլոր քրիստոնեաներն ալ կը տառապէին եւ ոչ թէ միայն Լիբանանի քրիստոնեաները, ուստի պետութիւններ համաձայնելու են Թուրքիայէն պահանջելու քրիստոնեաներու կացութեան բարւոքումը: Պետութիւններ մերժեցին ռուսական առաջարկը:

Լիբանան եկաւ Ֆուատ փաշա լիազօր իրաւասութեամբ: Առաջին այցելութիւնը կատարեց Ֆրանսայի ներկայացուցչին յայտնելով միանգամայն, թէ հաւասարակշռութիւնը պահուելու է երկու հակամարտ համայնքներու միջեւ: Ֆուատ չահեցաւ Ֆրանսայի զօրավարին համակրանքը եւ արգիլեց քրիստոնեայ համայնքին հակառակորդ տարրին դէմ գործելը:

Ֆուատ փաշայի օժանդակեց հայազգի Սահակ Աբրօ: Փաշային օգնականը ձեւական եւ մանրամասնութեանց վերաբերող երկրորդական խնդիրներու շուրջ բուռն վէճեր հանելով պատճառ կ՚ըլլար ժողովներու երկարաձգման:

Սահակ Աբրօ կը ճանչնէր անգլիական ներկայացուցչին, երկու կողմերն ալ յանցաւոր կը հանէր, քաղաքացիական կռիւ մը կը նկատէր համայնքներու պայքարը եւ որովհետեւ Ջարդարարները «բաւական պատժուած էին իրենց խռովութեան անկումով, պետերուն պաշտօնազրկութեամբ, ինչքերու գրաւումով, զանազան առանձնաշնորհներու ջնջումով, աւելորդ պիտի ըլլար աւելի հետապնդել յանցաւորները»: Աբրօյի ներկայացուցած յուշագիրը գոհունակութիւն կը պատճառէր ռուսեւանգլիացի ներկայացուցիչներուն, բայց վրդովում Ֆրանսայի ներկայացուցչին:

Աբրօ կ՚եզրակացնէր, որ երկարաձգելու չէր Լիբանանի գրաւումը, որովհետեւ ատիկա նախընթաց մը պիտի ըլլար Պոսնիան եւ Պուլկարիան գրաւելու՝ միջադէպ մը պատահելու պարագային, ուստի փութով պարպելու էր քաղաքը:

Լիբանանի ինքնավարութեան սկզբունքը կ՚ընդունուէր 9 Յունիս 1961ին միայն, կանոնադրութիւնը կը վաւերացուէր երեք տարիներու բանակցութիւններէ ետք, 6 Սեպտեմբեր 1864ին միայն:

Սահակ Աբրօ ծնած էր Իզմիր: Պոլիս գալով, համաքաղաքացի Մարկոսեանի հետ հրատարակած էր «Նոյեան Աղաւնի» (1852 Փետրուար 28էն 1853 Օգոստոս 8), յետոյ պաշտօնեայ՝ արտաքին նախարարութեան, գրաւած էր Ալի փաշայի համակրութիւնը: Թարգման Բարձրագոյն Դրան, ընդհ. քարտուղար արտաքին նախարարութեան, վարած էր փափուկ եւ պատասխանատու պաշտօններ, փաշաներու վստահութեան արժանանալով: Թրքերէնի թարգմանած էր Վոլթերի «Կարոլոս ԺԲ.»ը, Ֆրանսացի տնտեսագէտ Սէյի «Քաղաքական Տնտեսութիւնը» եւ Մաքիավելլի «Իշխանը»:

1876ին Ֆիլիպէ ղրկուած քննիչ յանձնախումբին նախագահն էր եւ հոդ ալ պիտի կատարէր այն դերը, զոր կատարեց 16 տարի առաջ Լիբանանի մէջ, մեղմացնելով պուլկարական դէպքերը, ծառայելով Թուրք պետութեան քան արդարութեան՝ հակաֆրանսական Լիբանանի մէջ, հակառուս պիտի ըլլար Պուլկարիոյ մէջ:

Աբրօ եղած է երկարամեայ անդամ ազգային ընդհ. ժողովի, յաճախ ատենապետած, ազգային շահերը հաշտեցնելով պետական շահերուն հետ: Երկու դիրքերը չէին վրիպեր օտարներու աչքէն:

Սահակ Աբրոյի հակաֆրանսական եւ յետոյ հակառուս տեղեկագիրը Թուրք վարչութեան հաւատարիմ պաշտօնեայի վկայագիր էր: Կարապետ Ամիրա Պալեան, ամիրաներու վերջին ներկայացուցիչը հաւատարիմ կը մնար ընտանեկան աւանդութեան, կը փղձկէր գրասենեակին մէջ՝ երբ Ֆրանսայի պարտութիւնը կը լսէր: Օտեան ալ անգլիասէր էր, հաստուածին հակառակ խումբին կը պատկանէր, Միտհատի մարդն էր, Երիտասարդ Թուրքերու խմբակցութեան անդամ, կը պայքարէր Իկնատիեւի քաղաքականութեան դէմ: Արփիարեանի վկայութեամբ ինք բժիշկ Շիշմանեանը Ալի փաշային ներկայացուցած էր, որպէսզի մասնաւոր պայմանագրութեամբ յանձնառու ըլլար «Մասիս»ի միջոցով հակառուս գաղափարներ տարածել Հայոց մէջ (Նոր Կեանք, 1899, էջ 81):

Թուրք պետութեան հաւատարիմ պաշտօնեաները միանգամայն ազգային կեանքի ղեկավարներ էին, անդամ Ազգ. Ժողովի, Քաղաքականի, Խառն Ժողովի: Օտեան վիրաւորուեցաւ, երբ Փափազեան յայտարարեց, թէ «կարելի չէ երկու տիրոջ ծառայել»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժ.

Մեթր Ժագ Հաքիմի պաշտպանողականի շարունակութիւնը:—

«Այս դատին էութիւնը ամբողջութեամբ ատոր մէջ կը կայանայ: Ամբաստանեալները, բոլորն ալ, ուրիշ բան չեն ըրած, եթէ ոչ համայնավարներու այս շարժումներուն ուշադրութեամբ հետեւիլ, հաւանական փորձանքներէ փրկելու համար հայ համայնքը:

«1956ին կացութիւնը աւելի վատթարացաւ Սուրիոյ մէջ, երբ դպրոցներ ու եկեղեցիներ այրեցին Հալէպի մէջ, իսկ 1957ին, Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ, Թրքական կեդրոնացումներ սկսան: Հայերը շատ լաւ գիտէին, թէ առաջին զոհերը պիտի ըլլային Թրքական նախայարձակումի մը, որովհետեւ պատմութեան մէջ միշտ հալածուած ու ջարդուած էին Թուրքերու կողմէ:

«Թուրքերը գիտնալով, թէ Հայերը նոյն ատեն, պիտի ըլլան առաջին գիծադրողները դէպի Սուրիա իրենց թափանցումներուն, այդ օրերուն, ծեպիրէի մուհաֆըզէն պահանջած էին Հայերու հեռացումը սահմանային շրջաններէն:

«Այս կացութեան առջեւ, երբ սեւ ամպեր կը կուտակուէին մեր երկինքին վրայ ու երկիրը հրաբուխի վրայ կ՚ապրէր, խրամներ կը փորուէին նոյնիսկ փողոցներու մէջ, զէնքեր կը բաժնուէին ժողովրդային Դիմադրութեան մարդոց, առանց նկատի ունենալու անոնց քաղաքական ուղղութիւնը, Հայերը անշուշտ հանգիստ քուն պիտի չունենային, երբ մանաւանդ այդ զէնքերու բաժանումէն իրենք կը զրկուէին:

«Այդ օրերուն է որ հայկական միութիւնները սկսան կազմակերպուիլ՝ առաջքը առնելու համար վտանգաւոր փոթորիկի մը եւ զանազան միջոցներ ձեռք առին՝ հաղորդակցութեան ճամբաներ փակման պարագային, սուրիական զանազան քաղաքներու իրենց հայրենակիցներուն հետ շփման մէջ կարենալ մնալու համար:

«Երբ սակայն այս վտանգաւոր կացութիւնը անհետացաւ, Միութեան ստեղծումով եւ հակահամայնավար պայքարի ձեռնարկուեցաւ պաշտօնապէս իշխանութեան կողմէ, նոյն Հայերը, այլեւս ապահով իրենց համայնքի ճակատագրին հանդէպ, վերջ տուին բացառիկ պարագաներու տակ, իրենց ձեռք առած միջոցներուն:

«Դաշնակցութիւնը երբեք գաղտնի գործունէութիւն ունեցած չէ Սուրիոյ մէջ, Անոնք իրենց բոլոր ժողովները գումարած են թերթերու մէջ նախապէս որոշուած լայն ծանուցումներով, կազմակերպած են հրապարակային հանդէսներ եւ այս բոլորը՝ օրուան իշխանութիւններու գիտակցութեամբ: Որով ամբաստանագրի մէջ քանիցս եղած մեղադրանքները՝ Դաշնակցութեան գաղտնի եւ լուծեալ կազմակերպութիւն մը ըլլալու մասին, իրականութեան չեն համապատասխաներ:

«Երբ շատ յստակօրէն ի յայտ կու գայ, թէ Դաշնակցութիւնը համայնավարութեան դէմ իր պայքարով, այս երկրին համար օգտակար գործ մը կատարած է, եւ յետագային, կառավարութիւնը՝ ինքը լծուած է հակահամայնավար պայքարի, զարմանալի չէ՞ք գտներ միթէ, այս ամբաստանութիւնը, որ այնքան շնորհալից կերպով, մամուլով ու ձայնասփիւռով, պաշտօնական յայտարարութիւններով թէ գրաւուած զէնքերու նկարներու հրատարակութեամբ, եղաւ Դաշնակցականներուն հասցէին: Ծիծաղելի չէ՞ք գտներ միթէ, այդ հնամաշ գործիքներու գոյութիւնը վտանգ մը նկատել երկրի ապահովութեան»:

Մեթր Ժագ Հաքիմ անցնելով մեղադրեալներու պաշտպանութեան, յայտնեց, թէ անոնցմէ մէկը ամբաստանուած է այն յանցանքով, թէ համայնավարներու անուններ կը հաղորդէր այն օրերուն, երբ համայնավարները Խալէտ Պէքթաշի բարեկալուստ մաղթելու եկած էին Դամասկոս շնորհալից ցոյցերով եւ հանրագրութիւն մը կը ներկայացնէին իշխանութեան՝ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ընտրութեան դէմ:

Անդրադառնալով լրտեսութեան ամբաստանութեան, Մեթր Հաքիմ սահմանեց լրտեսութիւնը, յիշելով ֆրանսացի ծանօթ օրէնսգէտ Մեթր Ժալոնի ընդունած օրէնքը: Լրտեսութեան մէջ նկատի կ՚առնուի անոր բերելիք վնասները, ինչպէս նաեւ տրուած լուրին պետական կամ զինուորական գաղտնիք մը ըլլալու պարագան: Եթէ տրուած լուրերը պետական գաղտնիքներ չեն, լրտեսութեան խնդիր չի կրնար ըլլալ:

«Մեր դատի պարագային, ոչ լրտեսութիւն կայ, ոչ լրտեսութիւն: Դատարանը իր տրամադրութեան տակ ոչ մէկ փաստ ունի: Ոչ մէկ գաղտնիք հրատարակուած է:

«Եղած խոստովանութիւններու եւ ամբաստանութեան մէջ, ոչ մէկ յիշատակութիւն կայ լրտեսութիւնը հաստատող: Ոչ զինուորական գաղտնիքներու հարց գոյութիւն ունի, ոչ խռովարարութեան որեւէ փաստ»: Մեթր Հաքիմ այս առթիւ յիշեց 1957ին Եգիպտոսի մէջ տեղի ունե-

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

Հազիւ սեղան նստած էինք, երիտասարդ մը ներս մտաւ ու կամովին 500 թումանի նուիրատուութիւն մը ըրաւ՝ իր աղջկան Ռուբինա Աբրահամեանի անունով: Գնահատելէ ետք իր այդ ինքնակամ ելոյթը, ուզեցինք ծանօթանալ:

— Խմբապետ Մարտիրոսի տղան է, Պ. Դերիկ Աբրահամեանը, ըսին:

Յիշեցի որ «Հայրենիք» ամսագրի անցեալ տարուան թիւերուն մէջ, Երուանդ Հայրապետեանի կողմէ խմբագրուած Խմբապետ Մարտիրոսի յուշերը կարդացեր էի: Հայրը իր արիւնով, իսկ տղան իր նիւթականով իրենց նուիրաբերութիւնը կը բերէին ազգին տան:

Այս եւ նման խորհրդածութեանց մէջ, Հրայր Ստեփանեան կը ծանօթացնէր շաբաթապահ մը: Եկուր եւ դիմացիր, Ս. Թադէի վանք եւ աղանդաւոր: Զէ, չկրցայ դիմանալ ու տուի ինչ որ բերանս եկաւ, առանց նկատի առնելու Սրբազանին ներկայութիւնը եւ թերեւս պատշաճութիւնները:

Ճաշէն, քիչ մը հանգստանալէ ետք, ելանք դուրս: Հայկ Ստեփանեան մեզ վրանէ վրան պտըտցնելով ուզեց ծանօթացնել: Հասանք Պէյրութի ազգայիններէն բարերար Պ. Միսաք Ալիքեանին նուիրած վրաններուն, որոնք քով քովի, առանձին լարուած էին: Անոնցմէ մէկէն ներս կը մտնենք. Տոքթ. Սամսոն Ստեփանեան իր մշտաժպիտ դէմքով մեզ կը դիմաւորէ եւ աթոռակներ դնելով կը հրաւիրէ որ բոլորուինք փոքր սեղանի մը շուրջ, որուն վրայ շարուած էին բաժակներ ու շիշեր:

Բաւական մնալէ ետք, մէմէկ ձի հեծանք ու հեռացանք վանքին շրջափակէն: Եւ ինչ ձիեր, կարծէք երբեք գարի կերած չըլլային: Մեր պտոյտէն շուտ կը վերադառնանք ու Արսէն վարդապետի հետ կ՚այցելենք վանքէն քիչ մը հեռու սեւ վրաններ լարած շրջանի կալուածատիրոջ: Տաւարշանայ դաշտին այդ մասը, որ վանքապատկան է եղեր, Առաջին աշխարհամարտէն առաջ յափշտակուած ու ծախուած է ներկայ կալուածատիրոջ, որ ինչպէս ինք կը յայտնէր՝ այդ հողերը գնելէն ի վեր գործերը ձախող գացած են, որով կ՚ուզէր վանքին հողերը ծախել վանքին ու այդ մղձաւանջէն ազատիլ: Թեհրանի մեր ազգայինները կը ծրագրէին ազատագրել վանքին հողերը, գնել Տաւարշանայ դաշտին այդ մասը:

Իրիկունը անցուցինք պարող խումբերուն շուրջ: Հաճելի էր դիտել երիտասարդ–երիտասարդուհիներ, յոգնիլ ու խոնջէնք արհամարհող թարմ ուժեր, որոնք տասնեակներով թեւ թեւի տուած, զուռնայ նուագողն ու թմբուկ զարնողը կեդրոն առած անընդհատ կը պարեն:

Յաջորդ օր Կիրակի էր:

Յաւարտ Ս. Պատարագին, Արսէն վարդապետի հետ հոգեհանգստի պաշտօն կատարեցինք Ս. Թադէի զոյգ գերեզմաններուն մէջ, հոն յաւիտեան հանգչող հոգեւորական եւ աշխարհական մեր սիրելիներուն հոգիներուն հանգստեան համար:

Կիրակի իրիկուն, Ս. Թադէի պարիսպներուն տակ, տեղի ունեցաւ ուխտաւորներու համար հանդիսութիւն: Բոլոր ուխտաւորներն ալ, շուրջանակի, իրենց տեղերը գրաւեր էին ժամանակէն առաջ: Հոն էին նաեւ գաւառապետ ու զօրաց հրամանատարութիւնը: Սոյն հանդիսութիւնը կը բաղկանար երկու մասերէ, առաջին մասը պաշտօնական հանգամանք ունէր: Նախ խօսեցաւ Մ. Իշխան, ապա «Ալիք»ի խմբագրապետ Տոքթ. Բագրիկ Մինասեան, յետոյ գաւառապետը: Եղան արտասանութիւններ, որոնցմէ ետք պարերը ծայր առին: Եթէ դատական յանձնախումբ մը կազմուած ըլլար, անկասկած պարելու առաջնութիւնը պիտի տրուէր Կերմապատի պարողներուն, ոչ միայն իրենց պարերուն պէսպիսութեանց համար, այլեւ իրենց կորովին ու եռանդին:

Այդ իրիկուն բոլորս ալ ապրեցանք ներշնչող, մեր անցեալէն մեզի կամրջուող ցեղապաշտ կեանք մը, որ դարերէ կուգայ ու դարերուն կ՚երթայ պատմական ու կրօնաշունչ Ս. Թադէի վանքի խօսուն վկայութեամբ:

Յաջորդ օր մեկնումի աղդանշանը տրուած էր: Ոմանք կանուխէն իրենց պատրաստութեանց սկսեր էին, իսկ կէսօրէ ետք, քանի մը ժամուան ընթացքին, վրանները բոլոր ծալեր էին, ինքնաշարժները պատրաստ էին, շրջանը ամայացեր էր:

Արսէն վարդապետի եւ ուրիշ մէկ քանիներու հետ ձի առինք եւ ուղղուեցանք Ս. Սանդուխտ կոյսին ուխտատեղին: Հասանք բլուրին բարձունքը ու ձիերնուս սանձերը բռնեցինք: Ուխտաւորներուն ինքնաշարժները մէկիկ մէկիկ եկան եւ իրենց ետեւ փոշի ամպ ձգելով անցան: Բոլորին ողջերթ մաղթելէ ետք վերադարձանք: Մենք ալ հաւաքուեցանք ձգելով Ս. Թադէն իր սլացիկ գմբէթով եւ անոր ներքեւ պահակ Անդրանիկ Տէր Զաքարեանը որ յուղումէն կուլար:

Մեր ինքնաշարժները Տաւարշանայ դաշտի կիսուն կանգ առին: Բոլորս իջանք: Երկիւղածութեամբ դիտեցինք Հիւսիս: Մեծ եւ փոքր Մասիսները մինչեւ իրենց մէջքը յստակ կ՚երեւէին:

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(6 Շար.)

«ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՏՂԱՆ ԲԵՄԱՀԱՐԹԱԿԻՆ ՎՐԱՅ»

—o—

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս Հայ Տիկնանց կազմակերպած «Հայ մանուկն ու տղան բեմահարթակին վրայ» հանդիսութիւնը պսակուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ:

Հանդիսութեան ժամէն շատ առաջ, Հայկ. Տան բոլոր սրահները արդէն լի էին հանդիսականներով, մինչ մեր մաքին հանդիսականներով, մինչ մեր մանուկներն ու մանչերը, բազմագոյնեան գեղատարազ զուարթաձայն կը շրջէին սենեակէ սենեակ եւ նրբանցքէ նրբանցք, փեթթակային հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծելով: Միջավայրը տօնական էր իր բանաստեղծականութեամբ, քանի որ պատերէն ըլլայ թէ ձեղունէն, թղթէ ծաղկեփունջներ, լապտերիկներ եւ բաբեկենդանային դիմակներ իրականին կը շնորհէին անիրականին ձգողականութիւնը:

Ճիշդ ժամուն, Արամայիս Սրապեան բացաւ հանդէսը, վեր հանելով Հայ Տիկնանց ձեռնարկը, որոնք հաստատակութեան շնորհակալութեամբ թէեւ Միութեան մը անունով՝ յաջողած են հաւասարապէս կազմակերպել այնպիսի հանդիսութիւն մը՝ որ իր իմաստով եւ թելադրութիւններով պատիւ պիտի բերէր որեւէ կազմակերպեալ Միութեան, բարոյապէս ենթակայ՝ գործադրելու իր որդեգրած կանոնագիր — ծրագրին արամադրութիւնները: Այսօրուան ձեռնարկը հայ գիտակից տիկնոջ առաքինութեանց արդիւնք է: Երբ ան համոզուած է գործի մը անհրաժեշտութեան՝ դժուարութիւն, արգելք բառած եւ յեղյեղուած բաները այլեւս կը դադրին գոյութիւն ունենալէ: Հոգալ, խնամել այսօրուան հայ մանուկը կը նշանակէ պատրաստել վաղուան հայ մարդը, ու ապրելու, ապրելու, ապրելու, ոտքի վրայ կարենալ մնալու համար հարկադրուած են կոթնիլ թիթեռնիկի նման թեթեւ եւ օրօրուն այն բանին՝ որուն օրօրոց անունը կուտանք: Յատարտ իր խօսքին հակիրճ բառերով ոգեկոչեց վերջերս մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած խորհրդապաշտ բանաստեղծ Հրանդ Նազարեանցը, միաժամանակ արտասանելով անոր «Հայ Որբուհիի մը համար» յուզումնական բանաստեղծութիւնը:

Պիտի խուսափինք իւրաքանչիւր փոքր դերակատարի դերասանական, արտասանական եւ պարային յատնաբերած ուշ զանցառելի յատկութիւնները մանրամասնելէ, որոնք ի մի ամփոփեալ՝ կը կազմէին սքանչելի ծաղկեփունջ մը:

Անմիջապէս ըսենք՝ որ ամէն ոք իր մասը բերանացի սորված էր անթերի կերպով: Դեղեւանք, տարակուսանք եւ մոռացում տեղի չունեցան ամենեւին: Իւրաքանչիւր դերակատարիկ կը հանէր իր հանելիք տեղը անսայթաք, սպասելով ծափերուն, որոնք խանդավառ էին միշտ: Նոյնիսկ հարկ չէր տեսնուած յուշարարի:

Հանդէսը տեւեց աւելի քան երկու ժամ, որու ընթացքին Միլանոյի մեր գաղութը ունեցաւ հոգեկան վայելք եւ անհուն մխիթարանք:

Մեր փոքրիկները գրեթէ ստատելով կը հանէին բեմահարթակին վրայ, հըրնորհալի խոնարհում մը կ'ընէին ու կը սկսէին արտասանել պարել եւ կամ հանդէս գալ իրենց դերերով: Այս, սկիզբը քչիկ մը այլայլած, սակայն անմիջապէս վերագտնելով իրենց հաւասարակշռութիւնը՝ կ'արտասանէին յստակ առոգանութեամբ, կը պարէին հաճելի եւ նուրբ, միշտ գնահատելի խաղարկութեամբ:

Երգչախումբին ղեկավարն էր Պ. Հրանտ Բամպանեան, դերուսոյց՝ Պ. Նուպար Պօղպալեան, պարուսոյց՝ Օր. Սոնա Մինասեան, դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Արփիկ Փափազեան: Արտասանական արուեստին վրայ հսկողները եղած էին մեր փոքրիկներուն հայրերն ու մայրերը: Մէկ խօսքով ամէն ոք ունեցած էր իր դերը, նմանօրինակ գեղեցիկ հանդէս մը գլուխ հանելու համար:

Հանդէսը սկսաւ Տօքթ. Մեղպուրեանի «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու» բանաստեղծութեամբ, զոր արտասանեց Սիրա Պօրանեան, ապա, միեւնոյն քերթուածը, (դաշնաւորում Կոմիտաս), երգչախումբը երգեց երկձայն: Միքի Կիւմիւշճեան արտասանեց աշուղ Ջիվանիի «Միրանի»ն, Տալիա Կլորիկեան՝ Աշոտ Գրաշիի «Հայրենիք»ը: Անոնց յաջորդեց Արմէն Մալոյեան, որ արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Տաղ հայերէն լեզուի»ն: Նախ Ե-գիազարեան նախ մենապարեց, ապա ի-տալերէն լեզուով արտասանեց Ճովանէ Բարտուչչիի, »Հինաւուրց լաց»ը: Յաջորդաբար ասպարէզ եկան Ալեքսան Ալեքսանեան, Անի Իպիչեան եւ Հայկ Ալեքսանեան, առաջինը արտասանեց «Մեծ մանչ մըն եմ»ը, երկրորդը՝ «Փոքրիկ վարձակալը», երրորդը՝ «Համբոյրներս»:

Փոքրիկն Շաքէ Բամպակեան, իր կարգին արտասանեց «Գիւղացին եւ մուկը» կտորը, հաղիւ լսելի ձայնով մը, զոյգ թաթիկներով գրեթէ գրկած կուրծքն եւ ուսերը, իր հաչւոյն, գերերջանիկ:

Տալիա Կլորիկեան, Մարօ Իպիչեան, Արմէն Մալոյեան եւ Եդուարդ Սուքիասեան մեր կովկասեան տարազով զգեստաւորուած՝ պարեցին միասնաբար, հարկադրուելով կրկնել իրենց պարած հայադրոշմ գեղեցիկ պարը: Հոս կ'աւարտէր յայտագրին առաջին մասը: —

Երկրորդ մասը սկսաւ Կոմիտաս Վարդապետի «Գութան եարը»ին երկձայն երգեցողութեամբ, ապա Արաքսի Սրապեան արտասանեց Հրանտ Նազարեանցի «Գեղեցկութիւնը» քերթուածը: Գէորգիկ Խանկելտեան, իր կարգին իտալերէն լեզուով արտասանեց «Բարեկենդան է» սիրուն կտորը: Այտա Տիլոեզեան արտասանեց «Ուրիշներուն կարծիքը» մինչ Արաքսի Սրապեան եւ Արմինէ Պօրանեան զուգպարեցին հայկական ուրախ պար մը, հարկադրուելով կրկնել զայն:

Ամէնէն ետքը, Նանի Քիւրքճեան, Մարօ Իպիչեան, Եդուարդ Սուքիասեան եւ Արմէն Փափազեան ներկայացուցին Ե. Օտեանի եւ Մ. Կիւրճեանի «Զարշըլը Արթին աղա»էն հատուած մը:

Յատարտ հանդիսութեան՝ մեր փոքրիկները մեծարուեցան անուշեղէններով եւ օշարակով:

Շնորհակալութեան եւ խոր գնահատանքի արժանի են Հայ Տիկնանք, որոնք գիտեն գործել կատարեալ լռութեան մէջ, մեղուաջան եւ հաւատաւոր:

Ա. Ս.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ցած լրտեսական դատավարութիւն մը, որուն ամբաստանեալները բազմաթիւ փաստացի յանցանքներու մէջ գտնուած էին եւ փաստաթուղթեր գտնուած էին իրենց մօտ, բայց դատարանը անբաւարար գտաւ այդ բոլորը եւ մեղմ վճիռներով գոհացաւ: Այս պարագային, դատարանը պէտք չէ նոյնիսկ գրադէր նման հարցով մը:

«Բոլոր այս ամբաստանեալներու հարցաքննութիւններուն եւ խոստովանութիւններուն մէջ, որոնք ձեր տրամադրութեան տակ են եւ շատ պարզ ու յստակ են, որոնք գաղտնիք չեն պարունակեր, հետեւաբար լրտեսութեան հարց չի կրնար գոյութիւն ունեցած ըլլալ: Արդէն ամբաստանագրին մէջ, երբեք չըսուիր, թէ ամբաստանեալներէն ոեւէ մէկը օտար պետութեան մը տեղեկութիւններ տուած է: Համայնավարներու չարժումներուն հետեւիլը լրտեսութիւն չէ: Արդէն, երբ համայնավարութեան դէմ պայքար սկըսաւ Սուրիոյ մէջ, անոնք դադրեցուցին իրենց այդ աշխատանքը: Միւս կողմէ զէնքերու եւ գործիքներու թաղուիլը, պէթոնով ծածկուիլը լաւագոյն փաստն է՝ թէ ամբաստանեալները այլեւս առաջ կը զգային իրենք զիրենք համայնավարական վտանգին դէմ:

Իր պաշտպանողականը վերջացնելով, Մեթր Հաքիմ պահանջեց անպարտ արձակումը իր պաշտպանեալներուն, որովհետեւ, ըստ ան, յանցանքի որեւէ հետք չի գտնուիր անոնց վրայ եւ ձեր վճիռով է որ պիտի փակէք դրպարտութիւններու եւ սուտերու դուռը:

«Վստահելով ձեր ուղղամտութեան եւ արդարադատութեան՝ կը խնդրեմ որ ձեր արդար վճիռը տաք անոնց ազատ արձակումով»:

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

—o—

«ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՋԱՐԴԵԼ»

Եճի Իսթանպուլի մէջ Կալիպ Էրտեմ կը հրատարակէ բաց նամակ մը Այտըն Եալչընի ուղղուած, անոր կատարած հրատարակութիւններուն առթիւ, ուր յետադիմութիւն եւ ազգայնամոլութիւն կը վերագրուի իրենց:

Կալիպ Էրտեմ իր պատասխանին մէջ կը գրէ հետեւեալը ազգայնամոլութեան վերագրումներու մասին.

— Կ'ըսէք թէ շովէն ենք. ի՞նչ ըսել է շովէն ըլլալ: Ինչպէս եղաւ որ հասկցաք թէ մեր կողմը շովէններ կը պարունակէ: Կը յիշէք, ընտրութիւնները նախորդող օրերուն էր, «յետադիմական», «ազգայնամոլ — Թուրանճը»ի նման բացատրութիւններով զարձեալ յարձակման անցեր էիք այս երկրի մաքուր զաւակներուն դէմ:

Այն ատեն բերնիդ ջուր առեր էին: Այդ օրերուն ձեզ աշակերտութեան շըրջաններէն ձանչցող մտաւորական մը հետեւեալ տողերը գրեր էր ձեր մասին եւ դուք ձայն չէիք կրցած հանել: Փոքրամասնութեանց հարցը կը տեսնուի եղեր: Ոմանք ըսեր են թէ փոքրամասնութիւնները պէտք է իրենց մայր հայրենիքը երթան, դուք անմիջապէս բողոքեր էք եւ ըսեր.

— «Ոչ, բոլորն ալ պէտք է ջարդել, հրամմեր էք. ի՞նչ կ'ըսէք: Մեզի ազգայնամոլութիւն վերագրելու ձեր փափաքին իրական պատճառը չըլլայ թէ այդ տարիներէն մնացած ստորակայութեան զգացումի մը արտայայտութիւնը ըլլայ»:

ՄԵԾԵՐՈՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

Սէր՝ ըսել է՝ իր մէջ ունենալ անսպառ հաւատք, նուիրում, երեւակայութիւն, հրայրք, ցանկութիւն, պաշտում, յարգանք, նուաստացում, համբերութիւն, անհամբերութիւն, անբծութիւն...

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

Կինը յաճախ կը ստէ իր շրթներով: Միայն իր աչքերով է որ ճշմարտութիւնը կ'ըսէ: Նայուածքով ոչինչ կ'ըսէ կամ՝ կ'ըսէ ամէ՛ն ինչ:

ԼԱՄԱՐԹԻՆ

Կիները սովորաբար կը տեսնեն առանց նայելու, իսկ այրերը կը նային՝ առանց տեսնելու:

ՀԻԿՕ

Վարանումը թուլութիւն կը ստեղծէ իսկ վճռականութիւնը՝ ժրաջանութիւն:

ԼԱՄԸՆԷ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

— Ոհ, բարի Աստուած, մրմնջեց Աւազակապետը ինքնիրեն՝ գրեթէ յուսահատական ձայնով մը: Ինչո՞ւ չեմ կրնար յիշել... Ինչո՞ւ չեմ կրնար յիշել...

Ու մորմոքած սրտով մը սկսաւ յառաջանալ:

Ամբողջ ժամ մը թափառելէ ետք, յանկարծ կանգ առաւ գերեզմանոցին մէկ անկիւնը, կանաչ խոտերու ներքեւ անյայտ եղած լայն շիրիմի մը քով ու դողդղաց:

Յետոյ մեքենաբար ծունկի եկաւ, գլուխը խոնարհեցուց ու համբուրեց շիրիմին ցօղաթուրմ հողը:

— Ահա «Անյիշատակ գերեզման» մը, թոթովեց Աւազակապետը՝ հոգւոյն դառնութենէն խեղդուած ձայնով մը: Հոս կը հանգչի հայրենեաց հերոսակը. հոս կը հանգչի այն անձնուրա՛ց հոգին՝ որուն պատմութիւնը ապագայ փառքը պիտի ըլլայ Հայ ազգին: Մէկ խօսքով, հոս կը հանգչի մեծ մարդ մը՝ մեծ գործունէութենէ մը ետք: Ու՜, այո, անյիշատակ է իր գերեզմանը... Արձանագիր մը կտորը անգամ չէ դրուած անոր վրայ: Մարմարինէ, կրանիթէ եւ թանկագին քարերով զարդարուած շիրիմներէն ալ շատ հեռու նետուած է այս գերեզմանը: Փոշոտ ատենուան մէջ հոգին հաւասար եղած է ու միայն բնութիւնն է որ չէ զլացեր իր վայրի ծաղիկները ու դալարները սփռել անոր հոգին վրայ...:

Ու լեռան մարդը, թշուառութեան ու տառապանքներու ներքեւ գլուխը չծռող հսկայ Աւազակապետը, չկրնալով ինքզինքը զսպել, փոքրիկ մանուկի մը պէս սկսաւ հեծկլտալ, յորդ արցունքներ թափել ու խեղդուած ձայնով մը բացականչել.

— Տարաբախտ Վանական, տարաբախտ Վանական...

Նոճիներու մէջ, եղեւիններու մէջ, հինաւուրց ծառերու մէջ արձագանգուեցաւ այս հառաչներով խեղդուած մրմունջը:

Աւազակապետը նորէն համբուրեց գերեզմանին հողը, նորէն կուրծքին վրայ սեղմեց այդ նուիրական յիշատակը. յետոյ ոտքի ելաւ ու թաւուտներու մէջէն յառաջանալով ուղղակի Ակոբի կոչուած բլուրը բարձրացաւ, ու Այգեստանի արուարձանին կը նայի:

Լուսինը կամաց կամաց դէպի հորիզոն կը հակէր: Առաւօտեան աստղը ծագած էր ու գիշերուան թանձր ստուերները կը նօսրանային, լուրթ կապուտակ մշուշի մը պէս:

Աւազակապետը սպասեց մինչեւ որ արեւը ծագեցաւ:

Ան ատեն ձեռք առաւ իր հաստիկեկ գաւազանը եւ մտաւ քաղաք տանող մեծ ուղին:

Երբ Հայկավանք կոչուած արուարձանը հասաւ, սրտի մը դողդղաց ու ակամայ չարժումով մը հառաչեց: Յետոյ՝ մեծ ուղին թողլով յառաջացաւ այն փողոցէն ուր չինուած էր իր հայրենի տունը:

Աւաղ, քանդուած, աւերակ եղած էր հօրենական օճախը: Հիմերու քարերն անգամ քակեր տարեր էին:

Աւազակապետը, ձեռքի գաւազանին վրայ կէս մը յենած, դիտեց այդ աւերակին տեսարանը:

Անխիղճ մարդիկ, մրմնջեց ինքնիրեն:

Ու չկրնալով այդ ազեկտուր աւերակին երկար նայիլ, ետ դարձաւ ու չարունակեց իր ճամբան մինչեւ Աւանց: Բայց փոխանակ այն Թուրքին ապարանքը երթալու, ուղղակի դէպի ծով յառաջացաւ, ուր առագաստանաւերը չարուած էին իրարու քով: Աչքը չորս կողմ յառելէ ետք տեսաւ որ Միրօ ախպար փոքրիկ նաւը թիավարելով դէպի իր կողմը կու գար:

— Ամա յաճախորդ մը առնելու կու գաս, Միրօ, նկատել տուաւ երիտասարդ Թուրք նաւավար մը: Նայէ, ձեռքէ չփախցնես...:

Միրօ ախպար, առանց ականջ կախելու իր պաշտօնակցին ըսածներուն որոնք հեգնութիւններ էին, նաւակը մօտեցուց ելնարանին ու յարգանքով մը ներս առաւ Աւազակապետը:

— Հա, քեզ նայիմ, Միրօ, յարեց ուրիչ նաւավար մը, կրնաս ծովը նետել մարդուկը:

Բայց Միրօ ախպար հեռացուց նաւակը, ծովուն բացերը տարաւ ու առագաստը թող տուաւ նպաստաւոր քամիի մը առջեւ:

— Ախ, երկու օր է շատ մտատանջութիւններ քաշեցի, Աւազակապետ, մրմնջեց Միրօ ախպար: Ո՞ւր գացիր, ո՞ւր անցուցիր գիշերը:

— Ինչո՞ւ կը զարմանաս, սիրելի Միրօ ախպար, նկատել տուաւ Աւազակապետը: Միթէ չե՞ս գիտեր թէ ամէնէն խաղաղիկ վայրը բնութեան ծոցն է ինծի համար: Ատո՞ր վրայ ալ պիտի մտածենք: Ախ, այս գիշեր Վանականին գերեզմանին քով անցուցի...:

— Վանականի՞ն, ընդհատեց Միրօ Ախպար:

— Այո:

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ ՕՐ. ԳԸՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն. Ֆ.
Օր. Ժագլին Գաբրիէլեան (Անիէս)	50
Նախորդ գումար	2930
Ընդհ. գումար	2980

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահը:

Դասախօս՝ Պ. Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գրական եւ լեզուական խնդիրներ Հայաստանի արդի գրականութեան մէջ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ալիս Աճէմեան եւ զաւակը՝ Դանիէլ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աճէմեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ԳԻՆԵՉՕՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական պիքնիք մը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, ի պատիւ Շանթ Թատերախումբին եւ մեր համակիրներուն:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փլաս Կորնեբի Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկի սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն: Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Գ) Զանազան հարցեր:

Միութեան բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ժամանակին ներկայ գտնուիլ այս Բ. ընդհ. ժողովին: Ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը կը նկատուի օրինաւոր:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՉՈՄ), Քատէի (Փըթի Ժուռնալ) Ա. յարկը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերիրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց: 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն:

ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան:

ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան:

ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան:

ՊՈՒՍՕ՝ Կ. Տօնէրեան:

ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Քիւրէնեան:

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e

Métro République et Bonsergent

Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.45ին:

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ.—

Մասնակցութեամբ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ:

Ողբացեալ գրասէրուհի Կնիա վարգանեանի,

ԵԱՄԻԼԷ

ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

(Նրբահիւս թատերգութիւն 5 արար)

Քաղուած նոյնանուն վէպին մեծանուն հեղինակին Հանրի Պորտոյի (Ֆրանսական ակադեմիայէն):

Տիկին Մ. Էֆիզեան, Տիկ. Գրիգորեան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Ժ. Տրէֆանս եւ Փարիզահայ թատրոնի սիրուած ուժերու:

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան եռաժշտութիւն:

Բեմադրութիւն Տիկ Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ:

Սովորական գիներով տոմսերը Հայ-Թայթէլ գրատուն Հ. Բալուեան, 43, Րիւ Բիշէ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ներկայացուցչական ժողով Լիոնի մէջ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սովորական հաւաքատեղին:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԿՈՉ

Զատկուան ուրախալի օրերուն առթիւ հաճեցէք նաեւ յիշել ձեր կոյր, խուլ-համր ազգակիցները, որոնք խնամք, հոգածութիւն եւ դաստիարակութիւն կը ստանան հոս:

Մեր ամենօրեայ ծախքն է 180 լիր. ոսկի: Հետեւաբար ձեր նուիրատուութիւնները մեծապէս պիտի գնահատուին:

ՀԱՅ ԿՈՅՐԵՐՈՒ ԵՒ ԽՈՒԼ-ՀԱՄՐԵՐՈՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Պուրճ-Համմուտ, Լիբանան

ՔԱՐԼ ՄԷՅԸՐ (տնօրէն)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16.30ին, ձայնաւոր պատարագ Պանթէոնի Սէն Թրընէ եկեղեցիին մէջ, 83 Րիւ տ'Արբէօյ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին:

Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՋԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 9 Ապրիլ, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՆԻԿՈԼ-ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21 ին ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Métro République

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն-Ալֆորի քաղաքապետարանը

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ-ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ 1962

ժամը 16էն մինչեւ 23

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Իսիի «Մանասար» խումբի կողմէ:

DERNIERE SURBOUM DE LA SAISON

AMBIANCE

Concours de TWIST, TANGO et CHA-CHA

Rafraichissements **Buffet**

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանային համագումարին առթիւ, ի պատիւ արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի գաւառէն եկող պատգամաւորներու, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր ճաշասեղան մը, Ապրիլ 15ի կիրակի օր, ժամը 20ին, Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՉԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Այս առթիւ պիտի տօնուին նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան 56ամեակը եւ Փարիզի մասնաճիւղին 50ամեակը:

Ճաշասեղանը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաժողովին, Տիկնանց Օժանդակ յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Ակումբին, եւ պիտի ունենայ գեղարուեստական բաժին մը:

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Ապրիլ 12, դիմելով մեր գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռաձայն ԹՐՕ. 03.18:

Վճարումներու դիւրութեան համար մեր չէք-փոստալի թիւն է

Paris C. C. 8019-72

Union Générale Arménienne de Bienfaisance

11, Square Alboni, Paris (16e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 5 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9372 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5173

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Օսմանեան կայսրութեան հին, Երանելի օրերուն Թուրքիոյ նորընտիր պատրիարքները առաջին առթիւ կը ներկայանային Սուլթանին, «յոտս կայսերական գահոյից» ներկայացնելու համար իրենց երախտագիտութեան ու մեծարանքներուն հետ նաեւ Հայոց «հաւատարմական» զգացումները: Անմիջապէս վերջ կ'այցելէին մեծ – եպարքոսին եւ ներքին նախարարին :

Պոլիսն էր մայրաքաղաքը այն ատեն :

Փոխուեցան ժամանակները: Փոխուեցան նաեւ վարչաձեւն ու մայրաքաղաքը:

Եւ Հայոց պատրիարքը, որ Պոլիս նստած, էր երբեմն երկրին մէջ ունէր երկուքուկէս միլիոն հաւատացեալներ եւ ձայն կրնար բարձրացնել Բարձրագոյն Դրան մօտ, այսօր ինկած է «պաշ փափազ»ի աստիճանին: Ջայնը քչուած է: Ազգային Սահմանադրութիւն եւ Ազգային Ժողով Թանգարան ղրկուած են: Հայոց Թիւը հարիւր հազարէն վար իջած է: Թուրք «աշխարհական» կառավարութիւնը պարզապէս «կը հանդուրժէ» ոչ-Թուրք փոքրամասնութիւններու ներկայութիւնը երկրին մէջ :

Շնորհք արք. Գալուստեան իր ընտրութենէն եւ գահակալութենէն վերջ սպասեց որոշ ատեն, մինչեւ Անգարա երթալը, աւանդական այցելութեան համար :

Առիթէն օգտուելով, պատրիարքը տեսնուեր է բացի Հանրապետութեան նախագահէն ու վարչապետէն, նաեւ փոխ վարչապետին, ներքին գործավարին, Կըրօնից տեսուչին, պետական նախարար Աւնի Տողանի եւ Ծերակոյտի նախագահին հետ :

Ինչպէս ընելեայն կը հասկցուի Պոլսահայ թերթերու նկարագրութենէն (Ցաւաք, 30 Մարտ), քաղաքավարական խօսակցութիւններու կարգին, պատրիարքը եւ իրեն ընկերացող ազգայինները շօշափած են նաեւ «համայնքային հարցերը, որոնց կարեւորագոյնն էր համայնքային մատակարար մարմնի մը գոյութեան անհրաժեշտութիւնը » :

Վարչապետի օգնական Աթըֆ Իյիտողան յայտնած է թէ նման մարմնի մը կազմութեան համար որեւէ անպատեհութիւն չկայ եւ կրնայ մտածուիլ այդ մասին, «պայմանաւ որ ցնցող նորութիւններ չստեղծուին եւ անցեալը վերակենդանացնելու բնոյթ չունենայ ան («Մարմարա», 20 Մարտ) :

Նոյն հարցին մասին խօսած են նաեւ ներքին գործավար Ահմէտ Թօփալօղլուի, որ յայտնած է թէ վարչապետին ալ հաւանութիւնը առնելով պիտի գտնեն փորմիւլ մը, կազմելու համար աշխարհականներէ բաղկացած մարմին մը, որ ըզբաղի նիւթական հարցերով :

Նոյն խոստումները տուեր է պետական նախարար Աւնի Տողան, որ պատրիարքին պէս Եոզկատցի է եղեր :

Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրք կառավարութիւնը, մասնաւորաբար 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր շատ սեղմումներու ենթարկած է Հայոց «համայնքային» գործերը, որոնց շատ միջամուխ կ'ըլլայ :

Չէ մոռցուած Պոլսոյ նախկին կուսակալ Ջօր. Թուլկայի ծանօթ հրամանագիրը, որով նոյնիսկ օտարահպատակ հայ եկեղեցականներուն կ'արգիլուէր պատարագել Պոլսոյ եկեղեցիներուն մէջ :

Նախագահ Ջօր. Կիւրսէլ շատ սիրալիր խօսքեր ըսեր է պատրիարքին Հայոց մասին, զորս կը ճանչնայ եղեր Էրզրումէն, իբրեւ դասընկեր եւ դրացի :

Յատկանշական են իր խօսքերը.

« Եղբօր պէս կ'ապրէինք Հայերու հետ: Ցետոյ չար դրդումներու պատճառաւ երկու տարրերը իրարու թշնամացան եւ երկու կողմերն ալ տուժեցին: Մենք Թուրքերս ալ տուժած ենք հայ եղբայրներու բացակայութենէն ու հեռացումէն » :

Չըլլա՞մ արդեօք :

Կիւրսէլի հակառակն ըլլալով, շատ չոր ընդունելութիւն ըրեր է պատրիարքին Իսմէթ Ինէօնիւ, Լօզանի հերոսը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

ԱՅՈ՛

Երկուշաբթի իրիկուն սկսաւ պաշտօնապէս հանրաքուէին քարոզչութիւնը : Իւրաքանչիւր արտօնուած կուսակցութիւն 8 վայրկեան ունի իր տրամադրութեան տակ բացատրելու համար այո՛ կամ ո՛չ ըսելու պատճառները, այսպէս առաջին առթիւ խօսք առաւ (պատկերասփիւռէն) Շապան – Տէլմաս, յանուն Միութիւն Նոր Հանրապետութեան, համար կուսակցութեան :

Ազգ. Ժողովի նախագահը բացատրեց թէ ինչո՛ւ, այս անգամ ալ այո՛ պէտք ըսել: «Զինադուլէն խաղաղութեան անցնելու համար պէտք է այո՛ ըսել: Ինչ որ նաեւ նոր հեռանկարներ պիտի բանայ եւ նախագահ տը Կոլին տայ պէտք եղած վստահութիւնը որպէսզի շարունակէ պարտականութիւնը որ չէ վերջացած ալժերական ողբերգութեան վերջանալով :

Ժագ Տիւքլօ, յանուն Համայնավար կուսակցութեան ութ վայրկեանը յատկացուց հակաֆաշիստ քարոզչութեան, չեշտելով թէ համայնավարները այո՛ կը պատասխանեն խաղաղութեան թէեւ, անշուշտ համաձայն չեն բացարձակ իրաւասութիւններ տալու տը Կոլի: Ցիշեց որ համայնավար կուսակցութիւնը տարիներէ ի վեր կ'ուզէր որ իրականանան էվիանի համաձայնութիւնները: Այս համաձայնութիւնները կը նուիրագործեն կոլեան քաղաքականութեան ձախողութիւնը, այդ պատճառաւ պէտք է այո՛ քուէարկել կը չեշտէ Տիւքլօ :

Զայնասփիւռէն, Ֆրանսիս Լէնաւ յանուն ընկերվարականներուն կը յայտնէր թէ իւրաքանչիւր «ոչ» կամ ձեռնպահութիւն քաջալերանք մըն է Գաղտնի Բանակին համար: Հանրաքուէն միջոց մըն է որպէսզի կառավարութիւնը պինդուի այդ արկածախնդիրներուն դէմ :

«Այո»ի կողմնակից է նաեւ ժողովրդական Շարժումը, որուն կողմէ պատկերասփիւռէն խօսեցաւ՝ Սիմոնէ եւ ձայնասփիւռէն՝ Քոլէն: Ասոնք կ'ըսեն թէ ուրիշ ի՞նչ քաղաքականութեան կարելի է հետեւիլ քան առաջարկուածը :

×

ԻՇԽԱՆ ՆԱՓՈԼԷՈՆ յայտարարեց թէ ձեռնպահ պիտի մնայ Կիրակի օր: Կը չեշտէ թէ չի կրնար հաշտեցնել «այո» մը մարդկային եւ եղբայրական խաղաղութեան մը համար եւ «ոչ» մը կառավարութեան ալժերական քաղաքականութեան համար : Չի կրնար հաւանութիւն տալ այսօր բանի մը որ դատապարտելի էր երէկ :

ՈՉ

Հին կոլիստ, յուսախաբ Լէօն Տէլպէք համոզուած է որ պէտք է ո՛չ ըսել հանրաքուէին զոր Պետական Խորհուրդն իսկ ապօրինի հռչակեց Մարտ 21ին: «Այո» ըսելով, մէկ մարդու կը թողուք քաղաքացիի ձեր բոլոր իրաւունքները եւ առանց ժամանակի սահմանումի : Այլեւս իրաւունք չունիք դժգոհելու մենատիրական մեթոտներէն որոնցմով, օրինակ ձեր ընկերային հարցերը պիտի կարգադրուին : Պիտի ըսէք ինծի, անոնցմէ էիք որոնք 1958ին տը Կոլը իշխանութեան գլուխ բերին: Այո, այն ատեն մեծ վստահութիւն ունէի խօսքին այն մարդուն որուն ծառայած էի քան տարի: Խաբուեցայ : Խաբուեցանք : Այս հանրաքուէն ապօրինի է, զինադուլը խաղաղութիւն չէ : Եթէ այո՛ ըսէք, ոչ ըսած կ'ըլլաք Հանրապետութեան եւ այո՛ մենատիրութեան » :

Նոյն կուսակցութեան անունով (Հանրապետութեան Միութիւն) «Սեւ ոտք» մը՝ Լօրիոլ ձաղկեց երեք տարուան քաղաքականութիւնը եւ էվիանի համաձայնագրերը որոնք ոչ մէկ բան կ'երաշխաւորեն: «Մենք, Ալժերիոյ մարդիկ եւ կիներ իրաւունք անգամ չունինք մասնակցելու Կիրակի օրուան հանրաքուէին, ուր մեր ճակատագիրը խնդրոյ առարկայ է : Ո՞ւր են երաշխաւորութիւնները »: Եւ Լօրիոլ կ'եզրակացնէ. « քանի դեռ ուշ չէ, Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսուհիներ, բոլոր սրտէ կը պաղատիմ որ ո՛չ ըսէք պատրաստուող ոճիրին » :

Զայնասփիւռէն խօսեցան նաեւ Ալժէրի երեսփոխան՝ Ապտեսելամ եւ Մարսէ :

Առաջինը բացատրեց թէ շատ մը Ֆրանսացիներ Ալժերիոյ իսկ պատճառաւ տրամադիր են այո՛ պատասխանելու, եւ ծանրացաւ եղածին եւ ըլլալիքին վրայ : Ի՞նչ երաշխաւորութիւն կայ որ անկախ Ալժերիան վաղը յարգէ էվիանի համաձայնագրերը :

« Ի՛նչ նահանջ տարիէ մը ի վեր : Առանց զինուորական պարտութեան, առանց քաղաքական անհրաժեշտութեան : Հոս հասնելու համար ի՞նչ պէտք կար որ ձեր զաւակները սպաննուէին: Լաւ մտածեցէք, եթէ այս ըսէք պարզապէս անձնատուութիւն մը վաւերացուցած կ'ըլլաք, եթէ այո՛ ըսէք համայնավարներուն հետ քուէարկած կ'ըլլաք եւ նախ Ալժերիան, ապա Ֆրանսան յանձնած կ'ըլլաք բռնատիրական վարչաձեւի մը: Չէք կրնար այո՛ ըսել», եզրակացուց երեսփոխանը :

Նոյնիմաստ միջամտութիւն մը ըրաւ Մարսէ : «Նախ Ալժերիոյ մէջ տապալելով Ֆրանսան, ապա բովանդակ Ֆրանսան ձեռք ձգելու համար համայնավարները այո՛ կը քուէարկեն կոլեան այս խաղաղութեան որ արիւն կը հոսեցնէ: Այո՛ ըսել տը Կոլի կը նշանակէ համայնավարներու յաղթանակը ապահովել: Պէտք է հնչեցնել ահազանգը որովհետեւ հրդեհը վառողները անոնք են որ զմեզ կը կառավարեն » :

Ժորժ Պիտոյի քրիստոնեայ դեմոկրասին կը թելադրէ ձեռնպահ մնալ, դէմ ըլլալով հանրաքուէին սկզբունքին իսկ : Հանրաքուէն հակասահմանադրական եւ ապօրինի է :

Անկախները քուէարկութեան ազատութիւն կը ձգեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ կը թուի թէ ամէն ինչ հանդարտ է զինուորականներու քաշուելէն ետք, բայց Հալէպի զօրանոցը համաձայն չէ եղածին եւ ըստ հասած լուրերուն կը շարունակէ գլուխ բռնել : Ամերիկեան 6րդ նաւատորմը Պէյրութ հասած է: Կը չեշտուի թէ այս «այցելութիւնը» երկու ամիս է նախատեսուած էր թէեւ Մոսկուայի «Փրաւտա»ն համակարծիք չէ եւ կը յիշեցնէ ամերիկեան զօրքին ցամաքահանումը 1958ին, Լիբանանի յեղափոխութեան ատեն :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը իր 1000րդ նիստը գումարեց առջի օր: Կը քննէ սուրիական եւ իսրայէլեան բողոքները :

ԱԼԺԷՐԻ երեսփոխան՝ Լօրիոլ հարցում մը ըրած է կառավարութեան: Կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ կուսակցութեան կը պատկանին այն երեք հոգիները որոնք ձերբակալուած են Իսլի աճարեկումին իբրեւ հեղինակ: Ներքին նախարարութիւնը կը հերքէ թէ ունէ մէկը ձերբակալուած ըլլայ այդ առընչութեամբ : Երեսփոխանը կ'ըսէ թէ պատասխանը գոհացուցիչ չէ :

ԺՈՒՀՕ երբ Սանթէ բանտը վերադարձաւ, բոլոր արգելափակուածները «Ֆըրանսական Ալժերիա» պոռացին :

ՏԸ ԿՈԼ Թորինօ հասաւ ուր Ամինթոռէ Ֆանֆանիի հետ պիտի խօսի «Հայրենիքներու Եւրոպային» մասին :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ «Ազգային ճակատի» 8 ղեկավարներ եւ 11 ուսանողներ, որոնք ձերբակալուած էին, անցեալ Յունուարի դէպքերուն առթիւ, ազատ արձակուեցան :

ՓԻՆԷ որ Փաքիստան էր կը վերադառնայ, Շաբաթ օր :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նոր նախագահը՝ Կուիտօ կը կազմէ իր կառավարութիւնը :

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ անդամ նկատուած fomando մը ատելի յարձակում մը գործեց հիւանդանոցի մը վրայ (Ալժէ) եւ իրենց անկողիններին մէջ սպաննեց 10 սահմետական հիւանդներ : 7 ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ութ միլիոն բնակիչ ունի, կը հաղորդէ պուլկարական տեղեկատուութեան գործակալութիւնը: 1900ին մօտ երեքուկէս միլիոն բնակիչ ունէր եւ 1970էն առաջ՝ 9ուկէս միլիոն պիտի ըլլայ :

ՓԵՐԵԹ քուպայի կոփամարտիկը մեռաւ տասը օրուան մահաքունէ ետք: Ծանօթ է որ ախոյենական հանդիպումին առթիւ շատ ուժգին հարուած մըստացած էր գլխուն եւ անկէ ի վեր, զինքը փրկելու բոլոր ջանքերը ապարդիւն եղան : 1900էն ի վեր 450րդ կռփամարտիկն է որ կը մեռնի, զոհ ստացած հարուածներուն :

ԷՔՈՒԱԹՈՐԻ կառավարութիւնը խզեց իր յարաբերութիւնները Քուպայի հետ, տեղի տալով երկրին զինեալ ուժերուն պահանջին: Կառավարութիւնը յայտարարեց նաեւ որ չի ճանչնար Արժանթինի նոր կառավարութիւնը :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Անթոնիօ Սէնեի, Նորվեկիա պիտի երթայ պաշտօնական այցելութեան :

ԻՏԱԼԻՈՅ ընկերային դեմոկրատները որոշած են Սառակաթի թեկնածութիւնը դնել Հանրապետութեան իբրեւ նախագահ: Կրոնքիի պաշտօնավարման եօթնամեայ շրջանը կը լրանայ յառաջիկայ Մայիս 11ին :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ ընտրական պայքարը հիմնուած է երեք տեսակէտներու վրայ՝ պայքար Խրուշչեւի դէմ, պայքար աշխարհակալներուն դէմ, պայքար շեղումի դէմ :

«ՀՈՒՍԿ ԲԱՆՔ»

ԽՄԲ. — Մեր վաղեմի եւ սիրուած աշխատակիցը, վաստակաւոր ուսուցիչ եւ գրագէտ, Ե. Տարօնեան, հիւանդութեան պատճառով (կիսովին անդամալոյծ եւ տեսողութիւնը կորսնցուցած), հանգստեան կոչուած, աշակերտներուն ջանքերով վերջերս լոյս ընծայեց իր գրական կտորներուն հաւաքածոն, Համասփիւռ:

Պէյրութի Ս. Նշան վարժարանի շրջանաւարտները, Մարտ ամսուան մէջ, մեծարանքի երեկոյ մը կազմակերպած էին իրենց դժբախտ տնօրէնին նուիրուած:

Այդ առթիւ աչազուրկ մտաւորականը երեկոյթին ղրկած էր իր յուզիչ «Հուսկ Բանք»ը ձայնաւոր ժապաւէնով: Կուտանք ամբողջութեամբ. —

Ազնիւ հայրենակիցներ,

Ամսոյս սկիզբները, Ս. Նշանի շրջանաւարտից վարչականներէն Գրիգոր Սըրապեան եւ Վարուժան Զաւէն, առաջնորդութեամբ դերասանապետ Եղուարդ Զաքրասարի, եկան զիս գտան եւ փափաքեցան որ քանի մը խօսք ընեմ այս հաւաքոյթին՝ հաղորդուելու համար ձայնարձակ մեքենայով:

Իրենց յայտնեցի թէ մարմնական եւ մտային քայքայումս զիս անկարող կը դարձնէր նման ելոյթի մը համար: Ծառ չպնդեցին իրենց առաջարկին վրայ: Թէեւ տեսողութենէ այլեւս բացարձակապէս զրկուած ըլլալով՝ չէի կրնար նշմարել իրենց արտայայտութիւնը, բայց ինծի այնպէս թուեցաւ թէ տղաքը վշտացած մեկնեցան: Պահ մը ես ալ ազդուեցայ իրենց զգացած վիշտէն, բայց ինքզինքս մխիթարեցի մտածելով որ, քիչ ետքը իրենց ճամբուն վրայ պատահական տեսարաններէ տարուելով՝ տրամադրութիւնները կը փոխուին ու վիշտն ալ կը մոռնան: Փոփոխամտութիւնը երիտասարդութեան յատկանիշն է ու նաեւ անոր հմայքը:

Շուտով ստուգեցի, սակայն որ չէին մոռցած իրենց մտադրութիւնը: Արդարեւ, իրենցմէ քանի մը օր ետքը ինծի այցելեց Պ. Տաճատ Սրապեան միեւնոյն խնդրով: Չկրցայ յամառիլ մերժումիս մէջ: Կը գտնուէի ներկայութեանը անձի մը որ ամէնէն բանիմաց եւ եռանդուն հոգաբարձուներէն եղած էր այն հաստատութեան ուր, տարիներ ետքը, ես ալ կոչուեցայ գործելու, բայց իբրեւ թոշակաւոր պաշտօնեայ:

Ազնիւ հայրենակիցներ, գոհ եմ որ իմ համեստ ուժերովս ծառայեցի ձեր զաւակներուն դաստիարակութեան գործին: Ձեզ կրնար պարծենալ թէ իմ պաշտօնավարութեանս օրով դպրոցը նոր փայլ մը ստացաւ: Ոչ: Բայց արդար է որ դուք ալ բարեհաճիք վերյիշել, այն ժլատ պայմանները, որոնց մէջ կ՚ապրէինք մենք, ուսուցիչներս, ձեր զաւակներուն հետ: Եղան օրեր եւ նոյնիսկ շաբաթներ, երբ ես այս կամ այն դասարանի աշակերտները ազատ պահելու համար ձմեռնային հովի յարձակումէն եւ անձրեւներու կաթկթումէն, տնօրէնութեան սենեակը դասարանի վերածած եմ, եւ ես մնացեր եմ բակին մէջ: Այսօր, բարեբախտաբար, դպրոցը դուրս եկած է այդ անտանելի վիճակէն, եւ ապահով յոյսեր կան որ շուտով պիտի գտնուի շատ աւելի նախանձելի պայմաններու մէջ: Շատ իրաւացի գանգատներ կրնաք ընել իմ պատրաստութեանս եւ ձեռնհասութեանս դէմ, ու ես ալ հաճութեամբ պիտի ընդունիմ զանոնք: Բայց ձեզ կ՚ապահովցնեմ որ նուիրուելու կամքը եւ ծառայելու պատրաստակամութիւնը չեն պակսած ինծի: Հիմա ես այնպիսի վիճակի մը մէջ եմ, որ իմ խօսքերս կրնաք ընդունիլ իբրեւ օրհասականի մը խոստովանանքը, այսինքն ճշմարիտ զգացումներուս արտայայտութիւնը: Ինչ ալ ըլլայ ձեր թիւը այս հաւաքոյթին մէջ, շնորհակալ եմ ձեզի որ նեղութիւն յանձն առած էք, հաւաքուելու կրթական համեստ մշակի մը անունին շուրջ:

Աչքի առջեւ ունենալով իմ տկարութիւններս եւ պակասութիւններս, ձեր հաւաքոյթը կը նկատեմ ոչ թէ իբրեւ մեծարանքի ցոյց մը, այլ իբրեւ կարեկցութեան արտայայտութիւն մը: Ամէն պարագայի մէջ գոհ եմ որ, այս կերպով, կարելիութիւն կը տրուի ինծի հրաժեշտ առնելու ձեզմէ, վերջնական հրաժեշտ, քանի որ իրարու վրայ բարդուած դժբախտութիւններս ինծի այլեւս որեւէ յոյս չեն թողուր դէպի կեանք վերադարձի մը համար:

Վերջին խնդրանքս ձեզմէ. — Սիրեցէք հայ վարժարանը, որ ինչքան ալ համեստ ու աղքատիկ ըլլայ, մայրական հարազատ գիրկ մըն է ձեր զաւակներուն համար:

Դառնալով դէպի ձեզ, սիրելի սաներ, պէտք է յայտնեմ որ այս դժբախտութեանս ընթացքին ձեր ցոյց տուած վերաբերումը սփոփարար անակնկալ մը եղաւ ինծի համար: Ես ձեր մօտ բնական եւ արդար պիտի գտնէի բացարձակ մոռացումը՝ ուսուցիչի մը, որ շատ յաճախ խոժոռ դէմք եւ խիստ վարմունք ցոյց տուած է ձեզի հանդէպ: Այս վարմունքիս թաքուն նպատակը ըմբռնելու համար՝ ձեզի կը թելադրեմ հետեւեալ բաղդատութիւնը: Բժիշկները իրենց դառնահամ դեղահատերը երախաներուն ընդունելի դարձնելու համար, զանոնք կը քաղցրախառնեն մեղրով եւ շաքարով: Ես գիտովին հակառակ չարժեցայ անոնց գործելակերպին, այսինքն ես սէրս եւ գուրգուրանքս ձեզի մատուցի շատ յաճախ խիստ եւ երբեմն ալ լեղի պատեաններով: Ինչո՞ւ այնպէս վարուեցայ: Այս բացատրութիւնը կը պարտիմ խիղճիս, որ աշխարհի հին ու նոր իմաստուններու կարծիքով, Աստուծմէ մասնիկ մըն է մեր սրտերուն մէջ:

Ս. Նշան վարժարանէն շատ աւելի արժանաւոր ուսուցիչներ անցած են ինձմէ առաջ, եւ շատ աւելի արժանաւորներ պիտի անցնին ինձմէ ետք: Ձեր այսօրուան ձեռնարկը իմ արժանիքէս շատ վեր գտնելով հանդերձ, կը խրախուսուիմ անով, զայն նկատելով ձեր ազնիւ զգացումներուն մէկ արտայայտումը:

Պիտի փափաքէի որ այս հաւաքոյթին մէջ միասին յիշատակուէինք այն անհետացած պաշտօնակիցներուս հետ, որոնք իրենց կեանքին լաւագոյն տարիները սիրայօժար տրամադրեցին ձեր բարիքին համար:

Ես անոնցմէ կը յիշեմ, Պետրոսեան, Մատէնճեան, Երեմեան, Օր. Սաղճեան, Թերեւս, դուք ուրիշներ ալ յիշէք:

Վաղուց է որ մահիճս, ուր ինկած եմ անլոյս եւ անշարժ, ինծի դագաղ մը կը թուի: Բայց այս վերջերս այնպիսի ոգեւորիչ լուր մը իմացայ մեր վարժարանի ապագային համար, որ, ոչ թէ դագաղի մէջ, այլ եթէ գերեզմանի մէջն իսկ ըլլայի՝ պիտի բաղձայի պահիկ մը գլուխս վեր առնել հողէն, լսելու համար այդ քաղցր աւետիսը եւ շնորհաւորելու համար այդ ինքնամատոյց բարերարը, նոյնինքն Սուրէն Խանամիրեանը, (ԽՄԲ. — Ինչպէս գրեցինք, Ս. Խանամիրեանի նուիրատուութեամբ պիտի կառուցուի մեծ վարժարան մը, մանկապարտէզ, նախակրթարան եւ միջնակարգ բաժիններով), որ այս դպրոցի հարազատ պտուղն է, ինչպէս նաեւ իր վաղամեռիկ քոյրը, որուն յիշատակը օրհնելով՝ կը մօտենամ շնորհաւորելու Սուրէնին ծնողքը եւ իր հարազատները: Այս գաղութին մէջ Խանամիրեանները կը հանդիսանային մէկը այն ընտանիքներէն, որոնք ի վիճակի էին իրենց զաւակները դաստիարակելու եւրոպական կամ ամերիկեան առաջնակարգ հաստատութիւններու մէջ: Բայց ամէն բանէ վեր գնահատեցին ազգային դաստիարակութիւնը եւ այսօր, ահաւասիկ, իրենց ձեռքերովն իսկ կը քաղեն այդ դաստիարակութեան պտուղը: Սուրէնի գիտակից եւ ինքնաբուխ որոշումը այս երկնահամ պտուղն իսկ է:

Իր աշակերտական շրջանին, Ս. Նշանի դասարանները բոլորովին նման էին քէմփի հիւղակներուն: Շատեր դուրս եկան անկէ, դուցէ զզուանքի ակնարկ մը նետելով իրենց ետին, ամէն պարագայի մէջ շատեր հեռացան դպրոցէն վերջնապէս մոռնալու որոշումով: Մանաւանդ երբ տիրացան առաւել կամ նուազ փայլուն դիրքերու:

Սուրէն ալ հասաւ այն նախանձելի դիրքին, բայց այդ հանգամանքին մէջ յիշեց այն խեղճուկ դասարանը, որ իր մանկական օրրանը եղած էր եւ կամեցաւ վերաշինել ու բարեզարդել զայն, որպէսզի ապագայ հայ մանուկները հոն աւելի դիւրութիւն եւ երջանիկ մեծնան:

Իբրեւ գտակից Հայ, Սուրէն կը գիտակցէր անշուշտ թէ հայ եկեղեցին եւ հայ դպրոցը մեր ցեղային գոյութեան երկուորեակ պահապաններն են եւ անոր այդ համոզումովն է, որ հայ հաւատքի բերդի կողքին՝ կամեցաւ կանգնել հայ մտքի բերդը:

Այս որոշումով, երբեմնի աշակերտս, Սուրէն, այնքան ուրախացուց զիս, որքան եթէ իմ կորսուած աչքերս ինծի վերադարձնէր:

Խորհուրդ մը ձեզի, սիրելի սաներս, — երբ ծրագրուած դպրոցական շէնքը աւարտի, իբրեւ շնորհակալութեան յիշատակ, ոչ փլաթինէ գրիչ նուիրեցէք Սուրէնին, ոչ մարգարտազարդ փողկապի գնդասեղ, ոչ ալ ադամանդէ մատանի, այլ նուիրեցէք իրեն շէնքին մանրանկարը՝ փղոսկրէ կամ ուրիշ ազնիւ նիւթէ մը եւ ճակատին վրայ ոսկի տառերով արձանագրեցէք «Սուրէն Խանամիրեան վարժարան», եւ այդ առարկան տարէք յանձնեցէք իրեն: Նախընտրելի է որ այդ յիշատակը պատրաստուի վարժարանի աշակերտներուն ձեռքովն իսկ, որպէսզի այդպէսով, այդ խորհրդանիշը աւելի հարազատ եւ աւելի եղբայրական ըլլայ Սուրէնին:

Կարծեմ խօսքս շատ երկարեցաւ: Այժմ թոյլ տուէք որ հայրաբար համբուրեմ ձեր յուսալից ճակատները եւ սրտիս խորէն ձեզի ըսեմ մնաք բարով, քանի որ այլեւս երբեք երբեք ձեզի պիտի չտեսնեմ:

Մի մոռնաք ձեր դպրոցը: Սիրեցէք զայն իբրեւ ձեր հարազատ մայրը:

Ե. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

Դեռ 1860 թուականէն առաջ Վանի մէջ փորձեր եղած են ուսուցիչներու եւ աշակերտութեան ուժերով թատերական ներկայացումներ տալու: Այդ շրջանին բեմադրուած են մէկ քանի պատմական ողբերգութիւններ Մեսրոպ քհյ. Փափազեանի (Վրթանէս Փափազեանի հայրը) եւ ուսուցիչ Սարգիս Գնունիի ղեկավարութեամբ:

Այս երկու անձերը Վանի թատրոնի պատմութեան մէջ մեծ դեր խաղացած են իբրեւ Վան քաղաքի անդրանիկ թատրոնի հիմնադիր:

Այնուհետեւ անոնց գործը կը շարունակէ Տիգրան Ամիրճանեան: Ծնած էր 1840ին, Վան, եւ կրթութիւնը ստացած՝ Վարագի ժառանգաւորաց վարժարանը: Աւարտելով դպրոցը մէկ քանի տարի կը նուիրուի ուսուցչութեան, իսկ 1860ին կը մեկնի Կ. Պոլիս, ուր կ՚աշխատի սկիզբը իբրեւ տանի ուսուցիչ, իսկ յետոյ իր մանկավարժական աշխատանքը կը շարունակէ Արամեան դպրոցին մէջ:

Ամիրճանեան Կ. Պոլսոյ մէջ կը գրէ իր երկու պատմական ողբերգութիւնները՝ «Տրդատ» եւ «Վարդանանք», որոնք

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

Հայրը եւ որդին, հայրը ծեր ու խոր — շուներով, որդին առոյգ ու կայտառ, բունցք մը եթէ կ՚ուզէք, ուժ եւ կամք մարմնացող բռունցք մը՝ որ կանգնած է երկինքին դէմ ու մարդոց դէմ: Երկար դիտեցինք եւ ակամայ բաժնուեցանք Հայոց աշխարհի յաւիտենական պահակներէն:

×

Ուշ ատեն հասանք Թաւրիզ: Գիշեր էր ու խաղաղ ամէն դի: Բարձրացանք մեր հանգստարանները: Քանի մը օր Թաւրիզ պիտի մնայինք, որպէսզի կարենայինք մեկնիլ Ս. Ստեփաննոս Նախավկայի վանքը: Թաւրիզի մէջ ունկնդրեցինք երկու դասախօսութիւններ, մէկը մշակոյթի մասին, միւսը հրթիռներու: Այցելեցինք քանի մը ընտանիքներու, որոնց կարգին արուեստագէտ Տէր եւ Տիկին Վահրամեաններու բնակարան — դպրոցը, ուր գտանք նաեւ արուեստագէտ Տէր եւ Տիկին Պապանեանները:

Այդ օրերուն միջանկեալ պտոյտ մը ունեցանք, որմէ դժ,ախտաբար զրկուեցաւ Մ. Իշխան: Հայկ Ստեփանեանը իր ինքնաշարժով մեզի տարաւ Լիվանի հովիտը: Հովիտին սկզբնաւորութեան հանդիպեցանք ջրհան մեքենաներու: Կանդ առինք: Կանանչութիւն երկու հանդիպակաց լեռներու դողը, մեծկակ առու մը գուլալ ու ջինջ ջրով կը հոսէր ուռիներու արմատները լզելով: Կարպետներ փռեցինք ու նստանք, ուրկէ ուր՝ Արսէն վարդապետ մեծ մայրը յիշեց.

— Սրբազան, գիտե՞ս, մեծ մայրս երբ կը խօսէր Սեւ Լեռներու մեր լեռներուն, մեր ձորերուն մասին, չէինք հաւատար: Ահա այս վայրը շատ կը նմանի մեծ մօրս նկարագրածներուն:

Արտակ Սրբազան եւ Արսէն վարդապետ հայրենակիցներ են ու ազգական: Երկուքն ալ իրենց պապերուն երկիրը կը ճանչնան գրքերէն, քարտէսներէն ու գրոյցներէն: Ինծի համար հետաքրքրական էր Արսէն վարդապետի ներշնչումն ու Սրբազանին տեսակէտը:

— Այո, լաւ կը յիշեմ մեծ մօրդ պատմածները Սեւ Լեռներուն մեր գիւղերուն մասին..., — ըսաւ Սրբազանը:

Կ՚երեւի հոգեկան խռովք ունեցաւ, որովհետեւ չուզեց երկար մնալ այդ վայրին մէջ: Ոտքի ելանք: Հ. Ստեփանեան մեր հաւանութիւնը ուզեց առնել աւելի վերերը երթալու կամ չերթալու համար:

— Երթանք, — ըսի ես անմիջապէս, վախնալով որ մի գուցէ Սրբազանը հրաժարէր:

Շարունակեցինք ճամբան ձորն ի վեր: Որքան յառաջացանք՝ այնքան աւելի յափշտակուեցանք բնութեան գեղեցկութիւնով: Անցանք գիւղերու տուներու առջեւէն, որոնք վրայ վրայի շինուած էին կամ շարուած լեռն ի վեր, իսկ ձորն ի վար կանանչութիւնը իր ամբողջութեամբ կը տարածուէր ու կը ծածկէր բաւականին հոսուն գետակ մը: Չէինք գիտեր թէ ո՞ւր պիտի վերջանար մեր այս պտոյտը: Արեւը լեռներու գագաթներէն հրաժեշտ տուած էր եւ իրիկուան ստուերը տարածուեր էր բարդիներու շարքերուն մէջ: Քիչ մը եւս ահա ինքնաշարժը կանգ առաւ:

— Հոս, Ջրաղացքին քովը նստինք, — ըսաւ Ստեփանեան եւ ինքնաշարժին վարիչը բլուրն ի վեր ղրկեց որպէսզի Տիկին Մելիսէն կարպետ ու սամավար բերէր:

— Ո՞վ է Տիկին Մելիսը, — հարցուցինք:

— Լաւ Հայուհի մըն է: ամուսնացած է տեղացիի մը հետ, ամուսինը սպաննուած է:

Արսէն վարդապետին հետ մտանք նախապատմական դարերէն մնացած Ջրաղացքը: Երբ դուրս ելանք՝ տեսանք որ բարձրէն կը կանչէին: Սրբազանը եւ ըՍտեփանեան ինքնաշարժով բարձրացան: Իսկ մենք, Արսէն վարդապետի հետ, այծի արահետներէն ուղիղ բարձրացանք ու մենք մեզ գտանք գեղեցիկ պարտէզի մը մէջ, ապա լաւ կահաւորուած տան մը, որուն պատշգամը նախընտրեցինք, որպէս հանգիստի վայր: Մեր առջեւ, խոր ձորին մէջ գետը կը գալարուէր, արօտավայրերէն վերադարձող հօտն ու նախիրը ջուրին էր թափեր, մարդիկ հոս ու հոն տակաւին կը յամենային իրենց աշխատանքով:

Տիկին Մելիսին ուրախութեանը չափ չկար: Անմիջապէս Լիվանի համեղ պանիրն ու կաթն ու թէյը բերաւ, մարդ ղրկեց որ տղան գար, մինչ այդ մեզ արդէն մեծ ախորժակով համեղ պանիրը կը ճաշակէինք.

— Հայր Ներսէս, դուն որ Հայաստանի մէկ մասը տեսեր ես, այս վայրը կը՞ր նմանեցնել որեւէ մասի:

— Սրբազան, եթէ ըսեմ թէ Ակն քաղաքին շատ կը նմանի, թերեւս ծիծաղիք, բայց այդպէս է: ահա Եփրատը, ահա այս բարձունքը իր տուներով, որոնք ուղիղ կը նային Եփրատին...

— Հերիք է հասկցուեցաւ, — ըսաւ Սրբազանը ու թէյին բաժակը շրթունքին տարաւ հաւանաբար վախցաւ որ ճառ մը կը սկսի:

Երբ մեկնելու պահը հասաւ Տիկին Մելիս ըսաւ:

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(7 Շար.)

1862ին լոյս կը տեսնեն առանձին գիրքով :

1867ին կը վերադառնայ Վան, կը նշանակուի ուսուցիչ եւ հոն ալ կը բեմադրէ «Վարդանանք» եւ «Տրդատ» ողբերգութիւնները, որոնք երկար ժամանակ բեմէն վար չեն իջներ :

Բացի վերոյիշեալ ողբերգութիւններէն Տ. Ամիրճանեան գրած է նաեւ կատակերգութիւններ, ինչպէս «Կիկօ – Մրտօ» եւ «Վեց անհամաձայն եղբայրներ» : «Կիկօ–Մրտօ»ն գեղջկ. բառերով գաւեշտ մըն է, որ իրականին մէջ կը մարմնացնէ ըմբոստութեան ոգին Թուրքերու բարբարոսութեան եւ կողոպուտներուն դէմ : «Կիկօ – Մրտօ» գաւեշտին (փարս) մէջ կը նկարագրէ գիւղական հարսնիք մը, որուն մէջ յատկապէս աչքի կը զարնէ Մկօ գիւղացիին տուած քարոզը իր ընկերներուն, հիմքրով, սրամտութիւններով եւ այլաբանութիւններով լեցուն :

«Քարոզ կը տամ ես արջերուն ,
Ականջ դրէք իմ խօսքերուն ...» :

Ամիրճանեանի աշակերտներէն Համբարձում Երամեան (կոյր) այս մասին հետեւեալը գրած է, «Ամիրճանեանի գրչին տակ ի յայտ կուգան շինականի լեզուի ճկունութիւնն ու զանազան զանձերը, նա իր գլուխ գործոցը համարում էր «Կիկօ – Մրտօ» գաւեշտական երկը, բայց դժբախտաբար ոչ այս գաւեշտը, որ իր բազմակողմանի արժէքով կրնար պատիւ բերել Արիստոֆանի եւ Մոլիերի համեստ աշակերտի մը եւ ոչ ալ «Անհամաձայն եղբայրքը» չկրցաւ տպագրել տալու » :

Տիգրան Ամիրճանեան իր թատերախաղերուն մէջ ներկայացուցած է Թուրք կառավարութեան վերաբերմունքը Հայերու նկատմամբ, թէ ինչպէս «Կիկօ – Մրտօ» կատակերգութեան մէջ Հասան անունով Թուրք հարկահաւաքը Հայու հողին հանելով առած է անոր վերջին ունեցածը, զրկելով անոր ապրուստի միջոցներէ : Թուրք պաշտօնատարները դժգոհ մնացած են այս ներկայացումներէն ու մինչեւ իսկ հարց ծագած է զատի քաշելու զինքը: Իսկ երկրորդ կատակերգութիւնը՝ «Վեց անհամաձայն եղբայրներն» է, որ հայ բազմանդամ ընտանիքի մը կեանքին պատկերն է : Կատակերգութիւնը չէ տպագրուած, սակայն բազմաթիւ անգամներ խաղցուած է :

Հակառակ այն ատենուան դժուարութիւններուն, 1870ին կը գրէ «Մրմունջք», որ կը տպագրուի Վարդը : Հոն նոյնպէս հեղինակը կը նկարագրէ Թուրք կառավարութեան կողմէ Հայերուն հանդէպ կատարուած ոճիրները : Այնուհետեւ, մինչ 1870ին կը գրէ «Ուսեալ պանդուխտ» թատերգութիւնը, որ նուիրուած է պանդխտութեան ցաւոտ հարցին : Այս գրուածքը չափազանց սրտառուչ եւ այդ ատենուան համար խիստ այժմէական էր: Գիւղացին կը ձգէր տունը եւ երախաները եւ կը դիմէր պանդխտութեան, օտար հորիզոններու տակ, ուր ան կը հանդիպէր անյաջողութիւններու եւ ձախորդութիւններու : Պանդուխտ Վանեցին օտարութեան մէջ կը մեռնի հեռու տունէն, հայրենիքէն եւ զաւակներէն, զորս կարօտցած էր: Զինքը օտարութեան մղած էին կարիքը եւ պարտատիրոջ մուրհակը :

Ամիրճանեան մեծ վարպետութեամբ նկարագրած է այդ կեանքին զանոն պատկերը: Ահաւասիկ «Ուսեալ պանդուխտ» ողբերգութեան մօր օրօրի վերջին քանի մը խօսքերը .

«Որդեա՛կ, որդեա՛կ, թէ գաս բարով
ձիերով,
Մերիկ կանչես, ասեն մեռաւ կարօտով,
Աստուած սիրես, իմ գերեզմանն
չմոռնաս,
Քանի մը արցունք չոր հողերուս ընծայ
տաս,
Օրօր որդեակ, օրօր քնիր իմ սիրուն,
Մերիկդ մեռնէր, որ չտեսնէր էդպէս
քուն» :

Այս ողբերգութեան բեմադրութեամբ է, որ 1870ին առաջին անգամ ըլլալով բեմ կը բարձրանայ կին դերակատար մը, յանձին օրիորդ Սաթենիկ Կոստաբեանի եւ ամենայն իրաւամբ անոր կը պատկանի Վանի առաջին դերասանուհին ըլլալու պատիւը: Ան մեծ յաջողութեամբ կատարած է իր դերը: Ներկայացումին ներկայ եղած են ռուս եւ անգլիացի հիւպատոսները, որոնք հաճոյքով դիտած են խաղը: Ռուս հիւպատոսը ըսած է, թէ այս թատերախաղը նոյն դերակատարներով, դարձեալ նոյնքան ծափերու պիտի արժանանար ռուսական բեմերու վրայ :

Համբարձում Երամեան հետեւեալ խօսքերով գնահատած է թատերագիրը. «Ամիրճանեանը անվիճելիօրէն իր միջավայրի համար գոնէ կը հանդիսանար հոգերան «Եւրիպիդես մը իր «Ուսեալ պանդուխտ» անուն թատերգութեան մէջ, որ ուժեղի մը ազդեցութիւն մը գործեց գաւառացոց ընտանեկան եւ ազգային կեանքը կրծող պանդխտութեան հրէշին դէմ, ըստ իր առաջարանին: Իր սահմանափակ շրջապատի համար Անակրէոն մը, գեղօններով Ն. Քուչակ մը, կամ Պինտարոս մը իր քնարգութիւններով, Մոլիէր մը իր կատակերգութիւններով, Արիստոֆան մը կամ Պարոնեան մը իր երգիծանքով » :

Ամիրճանեան իր բեմադրած թատերախաղերուն եղանակները ինք գրած է եւ այդ եղանակները մեծ ժողովրդականութիւն գտան եւ կարճ ժամանակի ընթացքին դարձան ժողովուրդի սեփականութիւնը :

Տարիներ ետք այդ երգերը ձայնագրեց Վրթանէս Փափազեան: Ամիրճանեանի գործերէն գոյացած հատորը յառաջացուած է Բաբեխիրայ եւ Խնամատար ընկերութիւններու :

« Հրաշալի մանուկը» իր վերջին գործն է : Կը նկարագրէ արեան ծով մը, ուր կը ծնի հրաշալի մանուկը, Հայութեան ազատութեան խորհրդանիշը :

Ամիրճանեանի գրչին կը պատկանին հետեւեալ աշխատութիւնները, որոնց մէջ կան եւ չհրատարակուածներ, «Վարդանանք», «Տրդատ», «Կիկօ – Մրտօ», «Ուսեալ պանդուխտ», « Վեց անհամաձայն եղբայրները», «Մրմունջք», «Թող եղբայր, թող» եւ «Հրաշալի մանուկը » :

Ամիրճանեան մեռաւ 1897, Մարտ 7ին: Իր թատերախաղերը խաղցած են մինչեւ 1914 Վանի մէջ: Զենք գիտեր թէ ուրի՞շ վայրերու մէջ ալ ներկայացուած են իր գործերը:

Տիգրան Ամիրճանեանի թատերախաղերը աչքի կը զարնեն իրենց գեղարուեստական արժանիքներով եւ հայադրոշմ մտածումներով: Անոնք հարուստ են նաեւ ազգագրական նիւթերով: Ժամանակն է, որ մեր թատերագէտները զբաղին Տիգրան Ամիրճանեանի գրական արժէքաւոր ժառանգութեամբ եւ անոր գործունէութեամբ: Աս մեր թատրոնի պատմութեան շահեկան էջերէն մէկն է :

Լ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ նորընտիր քաղաքապետը, Փրոֆ. Կէօրկին, քաղաքավարական այցելութիւն մը տուաւ Հայոց պատրիարքին : Այս տեսակցութեան ընթացքին, հետաքրքրուեցաւ Պատրիարքարանով, անոր վայրով եւ պատմական անցեալով եւ Պոլսոյ Հայերու թիւով :

Պատրիարքը լայն տեղեկութիւններ տուաւ քաղաքապետին, ըսելով թէ այսօր մօտ վաթսուն հազարի կը հասնի Հայոց թիւը, որոնց առաջին Պատրիարքարանը հիմնուած է Ֆաթիհի օրով 1461 թուականին՝ Սամաթիոյ մէջ: Աւելի ետքը Պատրիարքարանը փոխադրուած է Գումգափուի այժմու վայրը :

Պատրիարքը պատասխանելով նաեւ Հայոց քրիստոնէութիւնը ընդունելու թուականի մասին կատարուած հարցումին՝ յայտնեց թէ Հայերը եղած են առաջին պետութիւնը եւ ժողովուրդը, որ առաջին անգամ պաշտօնապէս ընդունած են քրիստոնէութիւնը 301 թուականին : Պատրիարքը անդրադարձաւ նաեւ պոլսաբնակ Հայերուն եւ ըսաւ թէ անոնք այսօր առաւելաբար խմբուած են Պէյօղլուի շրջանակը, հետեւաբար ինք կը խորհի Պատրիարքարանը փոխադրելու Պէյօղլու՝ երբ առիթը ներկայանայ :

Այս առթիւ Պատրիարքը կարգ մը փափաքներ ներեկայացուց Պատրիարքարանի մօտակայ ճամբաներու մասին: Երբ իր փափաքները կը յայտնէր պատրիարքը, քաղաքապետը կը նօթագրէր զանոնք: Եւ երբ իմացաւ թէ Պատրիարքարանի փողոցին անունը Շարափնել փողոց էր, Փրոֆէսէօր Կէօրկին քմծիծաղ մը ունեցաւ եւ ըսաւ թէ Պատրիարքարան եւ շարափնել խօսքեր կը համեմատին իրարու հետ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Գոյնով, գիծով ու տեսիլքով հետզհետէ աւելի հասուն, տարիներէ ի վեր իր գործերը Ֆրանսա, Իտալիա եւ Զուիցերիա ցուցադրելէ ետք, նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան վերջերս մեկնած է Հիւսիսային Ամերիկա՝ Նիւ Եորքէն սկսելով ցուցադրելու համար իր արուեստը, Մ. Նահանգներու գլխաւոր քաղաքներուն մէջ :

Ծելին է յիշել որ Զարեհ Մութաֆեան Նոր Աշխարհ կը հասնի ամուր քայլերով, իր ներկի եւ վրձինի տուփին մէջ գրած փարիզեան գնահատանքի կարեւոր այցետոմս մը, զոր չարագրած էր Ժ. Պուրէ « Առ » շաբաթաթերթին մէջ՝ նկարիչին սարքած ցուցահանդէսներէն մէկուն առիթով .—

— « Թուրքերուն անգաղար աւերած, ողբերգական ճակատագրի մը տէր հայկական հողի զաւակ՝ Մութաֆեան կը բերէ նոր շունչ եւ շատ յատկանշական նկարչութիւն մը որ եղերերգական խորքով, եղերերգական է իր նկարած ձեւերով եւ գոյներով :

« Նկարիչին համար բնանկարը հոգեկան վիճակ մըն է. եւ հարիւրաւոր անգամներ կրկնուած այս նախադասութիւնը իր իմաստը չէ կորսնցուցած : Ասոր մէկ փաստն է Մութաֆեան .— Մըրիկներով խռոված, հոս ու հոն մանիշակագոյն ամպերիզներով ճեղքուած մուգ երկինքներ կը ծածկեն յաճախ թախծոտ բնանկարներ, ուր կ'երեւին դիմաստուերները այրիներու, որբերու եւ ծերունիներու՝ ճամբայ ինկած դէպի յաւիտենական գաղթը :

« Նկարիչը անտարբեր չէ ծովին, եւ իր ծովը անանդորր է՝ ինչպէս անանդորր է իր վրձինէն ծնած հոլանի մարմին մը, որ սիրոյ կը սպասէ : Իր Մանիշակ և կանաչ գոյներուն մէջ կայ ներքին մրրիկի մը ձայնը, անշարժութեան հետ անհաշտ եւ գծուած սահմանէն անդին անցնելու կամք մը » :

Իր առաջին ցուցահանդէսը կը բացուի Մայիս 1ին, Կալլըրի Արբըր Նիւթոն (Նիւ Եորք) :

Զարեհ Մութաֆեանի արուեստին մասին, Նոր Աշխարհէն՝ նոր գնահատանք կ'ակնկալուի :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Անտեղի խանդավառութիւնը անսանձ ձիու կը նմանի :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

Սիրտը պզտիկ տղու պէս է : Կը յուսայ ինչ որ ինք կը ցանկայ :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

Գգուանք մը աւելի երջանիկ կ'ընէ մարդս, քան թէ անակնկալ որեւէ նուէր :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Բայց ուսկի՞ց գիտէիր թէ Վանականին գերեզմանը ուր է, քանի որ քար մը անգամ չէ տնկուած անոր վրայ եւ անմիջապէս մեռելներու պէս մէկ անկիւնը թաղուած է :

Աւազակապետը պատմեց թէ ինչպէս կոտորածէն ետքը սիրելի Լուսիային հետ յաջողեր էին գերեզմանոց մտնել ու գիշերուան լռութեան մէջ իրենց նուիրական ուխտը կատարել, եւ թէ ինչպէս այսօր ալ բախտին բերմամբ յիշած էր երկու տարուան վայր մը :

— Իրաւ, Աւազակապետ, ո՞ւր է Լուսիան, հարցուց Միրօ ախպար դողդղալով :

— Լուսիա խումբի մը գլուխը կը գտնուի, Միրօ ախպար, պատասխանեց Աւազակապետը : Քիչ ատենէն պիտի տեսնուինք, անհոգ եղիր :

— Ո՛հ, Աստուած առաջնորդէ իր քայլերը, ընդհատեց ծերունի նաւավարը խորին յուզմունքով մը :

Նաւակը կը սուրար ծովին բարդ բարդ ալիքներուն մէջէն, ետին թողլով Վանայ բերդին այն գեղեցիկ տեսարանը, որ դարերէ ի վեր այդ երկրին պարծանք եղած է :

— Գիտե՞ս, Միրօ ախպար, ուր կ'ուզեմ երթալ, նկատել տուաւ Աւազակապետը :

— Ո՞ւր, հարցուց Միրօ ախպար :

— Հիմա՞ :

— Այո, հիմա, կարելի չէ՞ :

— Ի՞նչպէս կարելի չէ, միայն թէ...

— Ի՞նչ կայ ...

— Այդ հագուստը կասկածի տեղի պիտի տայ :

– Ամենուն :

— Հայ ըլլալդ պիտի յայտնե՞ս :

— Ոչ :

— Այն ատեն կը վստահիմ :

Ու տարբեր հարցում մը չընելով, մեքենաբար ոտքի ելաւ, առագաստները ուղղեց եւ շուտով հասնելու համար թիավարել սկսաւ :

Կէսօրը ժամ մը անցած նաւակը մտաւ կղզիին նաւամատոյցը :

Երբ Աւազակապետը ցամաք ելաւ ցած ձայնով մը ըսաւ .

— Միրօ ախպար, դուն մի սպասեր, գնա :

— Հապա դո՞ն, գոչեց Միրօ ախպար:

— Կարելի է վաղը կը վերադառնամ : Առ այժմ մնաս բարով :

— Երթաս բարով, մրմնջեց Միրօ ախպար ու հեռացուց նաւակը :

Մ Ո Ն Թ Ը

Աւազակապետը, չորսդին պտըտցնելով իր աչքերը, կամաց կամաց մօտեցաւ խուցերու մեծ դուռին քով եւ նստեցաւ:

Ամբողջ ժամ մը անցաւ, բայց մէկը չտեսնուեցաւ: Բոլոր կղզին խոր լռութեան մը մէջ թաղուած էր:

— Տէր Աստուած, արդեօք մարդ չի՞ բնակիր այս կղզիին մէջ, մրմնջեց Աւազակապետը ինքնիրեն :

Բայց հազիւ թէ խօսքը աւարտած էր, ահա թխագոյն վերարկու մը հագած, հաստ գլխարկ մը դրած, կարճահասակ եւ խիտ ու սեւ մօրուքով մարդ մը դուրս ելաւ մեծ դռնէն :

Վանքին մարդը կեցաւ, ապուշ նայուածք մը նետեց Աւազակապետին վրայ ու ներս գնաց :

Քիչ յետոյ բարձր հասակով, գիրուկ, թաւ ու լայն մօրուքով, ծաղկաւէր կերպարանքով կրօնաւոր մը մօտեցաւ Աւազակապետին ու հարցուց .

— Ի՞նչ ազգ ես ;

Բայց երբ տեսաւ որ հայերէն չէր հասկընար ու ապուշի մը պէս իրեն կը նայէր, այն ատեն թուրքերէն լեզուով մը հարցուց . «Ի՞նչ ազգ ես...» :

— Ե՛ս... մրմնջեց Աւազակապետը կատարեալ պաղարիւնութեամբ մը :

— Այո :

— Ես փաքիր մըն եմ :

— Ֆաքի՞ր :

— Ծիշդ է :

— Լաւ, ի՞նչ ընելու եկած ես հոս :

— Կը թափառիմ :

Կրօնաւորը տարօրինակ նայուածք մը նետեց արեւին դէմ կէս մը փտուած վիճակի մէջ երկնցող Փաքիրին, ուշադրութեամբ դիտեց ու գլխու ակամայ շարժում մը ընելով շարունակեց .

— Բայց, բարեկամս, հոս վանք մըն է... Ֆաքիր մը մարդերու մէջ կը թափառի :

— Կը սխալիք, Փաքիր մը ամէն տեղ կրնայ մտնել, առարկեց Աւազակապետը: Հոս աղօթատեղի մըն է. Փաքիր մը կրնայ աղօթել :

— Մահմետական մը չե՞ս ... :

— Ի՞նչ կ'ըլլայ ... Միթէ մահմետական մը պէտք չունենար Աստուծոյ տուներուն մէջ աղօթելու :

— Ծիշդ է: Բայց Մահմետականները յատուկ աղօթատեղիներ ունին, անոնք մեր եկեղեցիներուն մէջ չեն աղօթեր :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՇԱՒԻԼԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գ. ՑԱՆԿ

Այրի Տիկին Մանուշակ Զուլհակեան եւ Գրիգոր Փափազեան հարիւրական Ն. Ֆ., Հ. Յ. Դ. Արզումեան խումբ, Յովհաննէս Պարտաքճեան, Եսայեան Վահրամ 50ական, Հրանտ Պալեան, Կարապետ Պալեան, Մովսէս Տէմիրճեան 30ական, Արամ Թօփալեան, Ժոզէֆ Գազեան, Զաւէն Յովհաննէսեան, Օննիկ Տէմիրճեան քսանական, Վազգէն Անդրէասեան, Յակոբ Աբէլեան, Գրիգոր Կիւլեան տասնական, Պէյլէրեան հինգ Ն. Ֆ.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահը:

Դասախօս՝ Պ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գրական եւ լեզուական խնդիրներ Հայաստանի արդի գրականութեան մէջ:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Զօլաքեան իր մօրը Տիկին Զիլտէրեանի մահուան տարելիցի առթիւ 50 Ն. Ֆ. նուիրած է Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հանգուցեալ Արտաշէս Այվազեանի, Աղնիւ Հայրապետեանի, Գոհար Փափազեանի եւ Գառնիկ Ժիբայրեանի բոլոր պարագաներուն: Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները եղած են փոխան ծաղկեպսակի.— Պ. Յովսէփ Պալճեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ: Յարութիւն Պապիկեան տասը Ն. Ֆ. Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրոցին:

Մարտ 19, Այրի Տիկին Աղնիւ Հայրապետեանի մահուան առթիւ Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ կը նուիրեն.— Ծէմիզեան ընտանիք 50 Ն. Ֆ., Վարպետեան եղբարք եւ Զիլինկիրեան Գրիգոր տասնական Ն. Ֆ.: Զալեան ընտանիք հինգ Ն. Ֆ., Զալեան ընտանիք 5 Ն. Ֆ. դպրոցին, Պ. Կարպիս Մինասեան 5 Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ:

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական գինեձօն մը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, ի պատիւ Շանթ Թատերախումբին եւ մեր համակիրներուն:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին:

Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ:

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉ

(Առնուվիլ)

Այս Կիրակի առաւօտ վերջին Արեւագալին կը նախագահէ Կաթ. Պատ. Սեբովբէ Եպիսկոպոս եւ կը քարոզէ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Փլաս Կորնեթի Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկի սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն: Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Գ) Զանազան հարցեր:

Միութեան բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ժամանակին ներկայ գտնուիլ այս Բ. ընդհ. ժողովին: Ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը կը նկատուի օրինաւոր:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ), Քառէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, ըլլայ ուղղակի թերթին առաքելով տարեվճարը, ըլլայ՝ դիւրացնելու համար գաւառի մեր բաժանորդներուն վճարումները, դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գրավաճառ Ծերիկեանց: 13, Րիւ տէ Տօմինիքէն:

ՎԻԷՆ՝ Կ. Տէրմոյեան:

ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան:

ՎԱԼԱՆՍ՝ Կ. Սիմոնեան:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան:

ՊՈՌՏՕ՝ Կ. Տօնէրեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Քիւրէնեան:

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« Le Peuple » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« La Croix » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« Les Nouvelles Littéraires » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« Ouest-France » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« Les Lettres Françaises » — Paris

STOCK

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ֆօրօ Ռէֆս)

2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630-66
Tél. : PRO vence 64-90

Տպագրուած է ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ իններորդ տպաւաճ, 1962ի

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Լաթակազմ եւ թղթակազմ, սահմանափակ թիւով:

Փութացէք ապահովել օրինակ մը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

^

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Մայիս 28ը կը տօնուի Մայիս 19ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ներկայացուցչական ժողով Լիոնի մէջ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սովորական հաւաքատեղին:

Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրքերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը Շաբաթ օր ժամը 3ին ժողովի կը հրաւիրէ վարչութեան անդամուհիները:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16.30ին, ձայնաւոր պատարագ Պանթէոնի Սէնթ Ըթիէն եկեղեցիին մէջ, 83 Րիւ տ'Ուլմ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ առեւտրական ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէները եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին:

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 9 Ապրիլ, Երկուշաբթի, ժամը 21ին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՆԻԿՈԼ-ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՖՈԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Métro République

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ 1962

ժամը 16էն մինչեւ 23

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Իսիի «Խանասոր» խումբի կողմէ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

DERNIERE SURBOUM DE LA SAISON

AMBIANCE

Concours de TWIST, TANGO et CHA-CHA

Rafraîchissements Buffet

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանային համագումարին առթիւ, ի պատիւ արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի գաւառէն եկող պատգամաւորներու, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր ճաշասեղան մը, Ապրիլ 15ի Կիրակի օր, ժամը 20ին, Օրէլի Լիւթէսիայի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՁԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Այս առթիւ պիտի տօնուին նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան 56ամեակը եւ Փարիզի մասնաճիւղին 50ամեակը:

Ճաշասեղանը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաժողովին, Տիկնանց օժանդակ յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Ակումբին, եւ պիտի ունենայ գեղարուեստական բաժին մը:

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Ապրիլ 12, դիմելով մեր դրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռաձայն ԹՐՕ. 03-18:

Վճարումներու դիւրութեան համար մեր չէք-փոստալի թիւն է

Paris C. C. 8019-72

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ԱՊՐԻԼ
VENDREDI 6 AVRIL
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9373 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5174

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ՊԱՀՊԱՆԵՆՔ ԵՒ ՀԱՐՍՏԱՑՆԵՆՔ ՄԱՅՐԵՆԻՔԸ

—o—

ԽՄԲ. — «Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն թէ մեր ողբացեալ խմբագրապետը, հայ լեզուի մաքրութեան նախանձախնդիր, շարունակաբար կը քննադատէր Հայաստանի լեզուն, օտար բառերով աղճատուած: Կը մաղէր Երեւանի թերթերը, կը հաւաքէր «ճարերն ու խիճերը», անխնայ կը հարուածէր հայ լեզուն «խոպան հողի» վերածողները, մինչ շատեր ամուլ աշխատանք կը համարէին այդ քննադատութիւնները: Ահա վերջապէս Հայաստանի մէջ ալ սկսաւ լեզուի մաքրագործութեան արշաւ մը, այն ձեւով որ մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէր Յառաջի խմբագրապետին: Կուտանք, այսօր, Պարոյր Սեւակի քաջ յօդուածը, որ կը բանաձեւէ հայ լեզուի մաքրագործութեան տեսակէտները: Այս շարժումին պիտի անդրադառնանք յառաջիկային:

Սակաւ սրբութիւններ չունի մարդ արարածը, բայց, անկասկած, նրա սրբութիւն սրբոցը մայրն է, այս պատճառով էլ ամենանուիրական բաները տրնչում են մօրը՝ Հայրենիքը կոչելով «մայր», լեզուն՝ «մայրենիք»:

Իբրեւ մօր նայել եւ իբրեւ մօր պահել են իրենց մայրենի լեզուն հայ ժողովրդի մայրասէր ու մայրախնամ զաւակները՝ սկսած Մաշտոցից ու մեր առաջին թարգմանիչներից մինչեւ Նարեկացի ու Շնորհալի, Դուրեան ու Րաֆֆի, Վարուժան ու Չարենց:

Սովետական իշխանութեան չորս տասնամեակներում այդ հոգատարութիւնը վիթխարի չափեր է ստացել եւ տուել այնպիսի արդիւնքներ, որոնք բերկրանք են յարուցում մեր բարեկամների սրտերում: Չխօսենք մեր դպրոց-ուսումնարանների թուից ու գրքերի տպաքանակից, ինչպէս նաեւ Պետական Համալսարանից ու Գիտութիւնների Ակադեմիայից: Բաւարարուենք յիշելով, որ անցած քառասուն տարում հայրենիք վերադարձաւ, վերջապէս, եւ հայրենի կտուրի տակ բնակուելով բարգաւաճեց հայագիտութիւնը, որ տարափոխիկ թռչունի պէս ապաստանել էր օտար բներում՝ Վենետիկում եւ Մոսկուայում, Վիեննայում եւ Թիֆլիսում, Պոլսում եւ Բագւում:

Այս խնամակալ եւ հոգածու վերաբերմունքի վառ հէնքի վրայ առաւել սեւ է երեւում հիւսուածքի այն շերտը, որ գործուեց անհամար պաշտամունքի մռայլ տարիներին, ձեռքերով այն մարդկանց, որոնց մեղքը նոյնքան աններելի է, որքան բացատրելի:

Այդ օրուանից անցել են տարիներ, պատշաճ եւ անպատշաճ շատ առիթներով հայ մտաւորականութիւնը բազմիցս վերադարձել է այս ցաւոտ խնդրին, խօսուել է գրաւոր ու բանաւոր: Վերջերս էր, որ նոր մի սրութեամբ այս հարցը դրուեց եւ համալսարանում ու Ակադեմիայում՝ հայկաբանների կողմից, եւ Գրողների տանը՝ գրողների բերանով, եւ՛ հանրապետական ակտիւի խորհրդակցութեան ժամանակ՝ Վ. Համբարձումեանի զօրաւոր շուրթերով: Եւ, վերջապէս, բազմահազար ռադիօ-ունկնդիրների առաջ իր ձայնը հնչեցրեց մեր սիրելի աւագ ընկերը՝ անուանի բանաստեղծ Գեղամ Սարեանը, որի բանաւոր խօսքը նաեւ գրաւոր դարձաւ «Սովետական գրող–րոց» Ազգրում:

Դժուար է բան աւելացնել Գ. Սարեանի «Խոհեր մայրենի լեզուի մասին» յօդուածին: Դժուար է, որովհետեւ այնտեղ ամէն ինչ ճիշդ է, ամէն ինչ պատճառաբանուած ու հիմնաւորուած: Բայց դժուար է նաեւ չարձագանքել այդ յօդուածին: Դժուար է, որովհետեւ հասել է ժամանակը, որ վերջ տրուի այս խօսակցութեանը, այսինքն՝ խօսքը գործ դառնայ:

Ամէնից առաջ ուզում եմ ասած եւ շեշտած լինել, որ մտահոգութիւն է յարուցում ոչ միայն բառերի այն խումբը, որ արհեստականօրէն սոսնձուեց մեր շուրթերին, այլեւ այն վրդովեցուցիչ երեւոյթը, որ ծայր առաւ ու գնալով ծաւալուեց այդ սոսնձումից յետոյ՝ ստանալով մի տեսակ վահան ու թիկնապահութիւն:

Բայց քանի որ խօսքը բացուել է այդ բառախմբի առիթով, դրանից էլ սկսենք:

Հրամանագրով մեր լեզուին փաթաթուած այդ եւրոպական բառերից եւ ոչ մէկը չունի գէթ ամենաչնչին առաւելութիւն մեր բնիկ բառերի հանդէպ՝ ո՛չ ստուգաբանութեամբ, ո՛չ հասկանալիութեամբ, ո՛չ էլ ճկունութեամբ: Աւելին, — այդ բառերը բնիկներին զիջում են ե՛ւ ստուգաբանութեամբ, ե՛ւ հասկանալիութեամբ, ե՛ւ ճկունութեամբ:

Համեմատենք, դիցուք, «ռեւոլուցիան» «յեղափոխութեան» հետ:

Նախ եւ առաջ՝ «ռեւոլուցիան» «յեղափոխութեանը» զիջում է ստուգաբանօրէն: Նրա լատինական արմատը նշանակում է «շուռ տալ, դարձնել» (նաեւ՝ «ետ շուռ տալ, ետ դարձնել»): Հայերէն բառը պարունակելով այս առումը՝ ունի նաեւ աւելի լայն իմաստ, քանի որ «յեղել» («յեղուլ») բայը նշանակում է ոչ միայն «շրջել», «շուռ տալ», ոչ միայն «փոխել, փոփոխել», այլեւ «դարձնել, վերածել մէկ այլ բանի, մի որակից մի այլ որակ ստեղծել»:

«Ռեւոլուցիան» չի կարող հայերէնում «յեղափոխութեան» հետ մրցել նաեւ ճկունութեամբ: Յեղափոխութիւնը՝ ռեւոլուցիա, յեղափոխական միտքը՝ ռեւոլուցիոն (հայերէնով՝ ռեւոլուցիանական) միտք, յեղափոխական մարդը՝ ռեւոլուցիոնէր, իսկ յեղափոխականները՝ ռեւոլուցիոներներ: Բայց ինչպէ՞ս թարգմանենք «յեղափոխիչը»: Նորի՞ց «ռեւոլուցիոն»: Հապա նաեւ՝ յեղափոխականութիւն, յեղափոխականացում, յեղափոխականացնել, յեղափոխականանալ, յեղափոխականօրէն, յեղափոխել, յեղափոխուել, յեղափոխում եւ այնուհետեւ՝ յեղափոխարար, յեղափոխատեաց, յեղափոխամոլ, յեղափոխաշունչ եւայլն, եւայլն՝ իրենց ժխտականներով եւ հաւաքական ածանցումով:

Այս եւ այսօրինակ բազմաթիւ այլ բառեր կը կրկնապատկուին «հակա» կամ «ան» ժխտականով, ինչպէս նաեւ «ութիւն» վերջածանցով, եւ այս մէկ հատիկ բառի ածանցումն ու բարդումը կը տայ հարիւրից աւելի նոր բառ:

Փորձենք այս բառերը փոխարինել «ռեւոլուցիա» բառի ածանցումով կամ բարդումով, եւ ճակատով կը բախուենք այն մետաղէ պատին, որ կոչւում է անհնարինութիւն՝ առաջացնելով մի ղնդոց, որ լսել է պէտք:

Աւելացնենք նաեւ, որ «ռեւոլուցիա» բառը իր ածանցաւոր ձեւերով նաեւ մի փորձանք է հայ կոկորդի համար: Արձանագրենք նաեւ այն նշանակալի իրողութիւնը, որ 20–30ական թուականներին այնքա՜ն երգուած ու բառաբանուած յեղափոխութիւնը յետագայում համարեա ի սպառ չքացաւ մեր խորհրդահայ բանաստեղծութիւնից՝ լոկ այն պատճառով, որ «ռեւոլուցիան» ու նրա ածանցումները բանաստեղծական տողի մէջ իրենց պահում են այնպէս, ինչպէս մախաթը պարկի մէջ. ոչ շեշտի տակ են ընկնում, ոչ չափ ու կշռոյթի:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ առջի իրիկուն քանի մը ժամ գլուխ գլխի խօսելէ ետք Իտալիոյ վարչապետին հետ:

Տեսակցութեան վաղորդայնին հրապարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ պետական երկու ղեկավարները ուսումնասիրած են միջազգային ամէնէն կարեւոր հարցերը, իրենց գոհունակութիւնը յայտնած են Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրներուն ձեռք ձգած յառաջդիմութեանց համար, տնտեսական մարզին մէջ: Անգամ մը եւս հաստատած են 1961 Յուլիս 18ին, Պոնի մէջ տրուած որոշումը՝ եւրոպական պետութեանց միութիւնը կազմակերպելու համար եւ այդ ձեւով նպաստելու Եւրոպայի յառաջդիմութեան ազատութեան մէջ, խաղաղութեան պահպանման եւ աշխարհի բոլոր երկիրներու բարգաւաճման:

Հռոմ եւ Փարիզ շատ գոհ են այս հանդիպումէն որ ծառայած է տը Կոլի այնքան սիրելի «հայրենիքներու Եւրոպային» յարաբերութեանց սերտացման:

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Կի Մոլէ յանուն ընկերվարական կուսակցութեան, պատկերասփիւռէն խօսեցաւ առջի իրիկուն: Իր բոլոր լսածներուն եզրակացութիւնը միայն ո՛չ կրնար ըլլալ, բայց տարօրինակ հակասութեամբ մը ընդհ. քարտուղարը երկար քննադատելէ ետք տը Կոլի քաղաքականութիւնը յանգեցաւ այն եզրակացութեան թէ այո՛ պէտք է ըսել որովհետեւ Գաղտնի Բանակի կազմակերպութիւնը կայ եւ անոր դէմ պայքարելու միակ միջոցն է: «Ճիշդ է, շեշտեց Կի Մոլէ, որ իշխանութեան գլուխ եղող անձնաւորութիւնները իրենց կիրակնօրեայ ճառերը կ'օգտագործեն իրենց նախորդները քննադատելով մինչ հարկ եղածին չափ Կիրակի չունին բացումը կատարելու համար այն իրագործութեանց զորս Դ. Հանրապետութիւնը իրենց ձգած է»:

Կի Մոլէ կ'ընդունի նաեւ թէ «այո»ն քայլ մը եւս կը նշանակէ դէպի անհատական իշխանութիւն, բայց ձեռնպահութիւն կամ ո՛չ ի՞նչ պիտի նշանակէր:

Անկախներու ներկայացուցիչին համար ամէն բան այդքան պարզ չէ եւ Մոթ շեշտեց թէ հարցը իր լուծումը կրնայ գտնել միայն խորհրդարանին խղճին մէջ:

Հաւատարիմ իրենց սկզբունքին, Անկախները ազատ կը թողուն քուէարկողները: «Ո՞ւր է պարկեշտութիւնը կ'ըսէ Մոթ: «Այնպէս ձեւացնել թէ հանրաքուէն միայն ալժերական խաղաղութեան հարցն է եւ ուրիշ կուսակցութիւններու պէս ընտրական ապահովութիւնը գտնել «այո»ին մէջ, ապա ամբողջական թշնամական արտայայտութիւն մը ունենալ իշխանութեան դէմ: Մեզի համար, ընտրողին առաջին պարտականութիւնն է ընտրողին առջեւ ճշմարտութիւնը ըսել, բայց այսօր այդ ճշմարտութիւնը պարզ չէ, բազմատեսակ է եւ լեցուն հակասութիւններով, ուրեմն, կ'ըսենք»:

Ձայնասփիւռէն խօսեցան, Իւ էն էՌի եւ համայնավարներու ներկայացուցիչները; Համայնավարը ըսաւ թէ «այո» ըսելով «ոչ» ըսած կ'ըլլան անհատական իշխանութեան որուն դէմ պիտի շարունակեն պայքարիլ:

× Ալժէրի մէջ միջադէպերը եւ յարձակումները կը շարունակուին: Պելքուրի արաբական թաղամասին վրայ, Գաղտնի Բանակը նոր յարձակումներ գործեց: Փլասթիք պայթումներն ալ կը շարունակուին:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Անցած շաբաթ օր, Դամասկոսի զինուորական Ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Սուրիոյ մեր մեղադրուած ընկերներուն վերջին դատավարութիւնը:

Դամասկոսի իրաւաբանական վարժարանի դասախօս եւ յայտնի իրաւաբան մեթր Հանի Պիթար շարունակելով նախորդ նիստին սկսած իր սքանչելի պաշտպանողականը, մէկիկ մէկիկ քննութեան ենթարկեց ամբաստանութեան բոլոր կէտերը եւ փաստացի ու օրինական տուեալներով հաստատեց մեր ընկերներուն անմեղութիւնը եւ խնդրեց դատարանէն անոնց անպարտ արձակումը:

Այս վերջին պաշտպանողականը, որ չորսուկէս ժամ տեւեց, խոր տպաւորութիւն գործեց:

Վերջացած ըլլալով պաշտպանողականները, դատարանի նախագահը հարց տուաւ դատախազութեան եւ մեղադրեալներուն թէ ըսելիք մը ունի՞ն: Մեր ընկերները յայտնեցին թէ վստահութիւն ունին դատարանի արդարութեան վրայ:

Նախագահը նիստը փակելով յայտնեց թէ վճիռը պիտի հաղորդուի յառաջիկայ Շաբաթ օր (Ապրիլ 7):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն Սուրիոյ վերջին դէպքերը հարուած մը տուին Նասրի վարկին: Երկրին վիճակին մասին կարելի չէ սակայն յստակ գաղափար մը ունենալ, սահմանները միշտ փակ ըլլալով: Ապտէլ Ահմէտ Սարրաժ ազատ արձակուեցաւ եւ կնոջը ու աղջկանը հետ Եւրոպա մեկնեցաւ: Կը թուի թէ այս ազատ արձակումը որոշուած է Հոմսի մէջ, զինուորականներու ժողովին ընթացքին:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի յառաջիկայ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 3էն 6, Աթէնք:

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՏԸՊՐԷ տարակարծիք են երեսփոխանական ընտրութեանց թուականին շուրջ: Ծանօթ է որ շատ կը խօսուի կանխահաս ընտրութիւններու մասին (իրականին մէջ երեսփոխաններու շրջանը միայն տարուան վերջ կը լրանայ), բայց տը Կոլ կը վախնայ որ այդ ընտրութիւնները առիթ մը ըլլան ժողովուրդին համար արտայայտելու իր դժգոհութիւնը կառավարութեան դէմ եւ այդ պատճառաւ Իւ էն էՌը կորսնցնէ իր մեծամասնութիւնը ի նպաստ ձախերուն: Տըպրէ աւելի լաւատես է իր կուսակցութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Վենսան Օրիոլ Թեհրան էր, ուր ընդունուեցաւ Շահին կողմէ: Օրիոլ Փարիզ կը վերադառնայ այսօր:

ՕՌԱՆԻԻ շրջանը Մահմետականներ յարձակած են Սէն Տընի Տիւ Սիկի մատուռին վրայ եւ տապալած բոլոր նուիրագործուած արձանները: Այս դէպքը մեծ յուզում պատճառած է կաթողիկէ շրջանակներուն մէջ:

ՄԱՔՄԻԼԸՆ Ուոշինկթըն պիտի երթայ Ապրիլ 28ին: Խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն է Մեծ-Բրիտանիոյ անդամակցութիւնը Հասարակաց Շուկային:

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահը՝ Կուլար, որ քանի մը օր է Ուոշինկթըն է գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Քենըտիի հետ:

ԻՍՐԱՅԷԼ բանաձեւ մը առաջարկեց Ապահովութեան Խորհուրդին ուր այս վերջինը իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ սուրիական «յարձակումներուն» առթիւ Իսրայէլի վրայ եւ կը հրաւիրէ Սուրիան որ յարգէ երկու երկիրներու միջեւ կնքուած զինադադարի պայմանները:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐՆԵՐԸ

Աւետիք Իսահակեանի մասին արտայայտուած կարծիքներու, միտքերու եւ գրական – քննադատական յօդուածներու հաւաքածոյ մըն է Լ. Մկրտչեանի «Աւետիք Իսահակեանը ռուս քննադատութեան մէջ» խորագրով գիրքը։ Յառաջաբանին մէջ հեղինակը ցոյց կուտայ Աւ. Իսահակեանի քնարական ինքնատիպ եւ անթառամ ստեղծագործութեան բնորոշ գիծերը։

Վերոյիշեալ գիրքին մէջ առաջին անգամ է որ քով քովի կը դրուին ռուս դասական եւ ժամանակակից հեղինակներու կարծիքները, դիտողութիւնները եւ գնահատութիւնները հայ բանաստեղծին մասին։ Սակայն անկախ ժամանակէն եւ գնահատողին նախասիրութիւններէն, ակնյայտնի է բան մը՝ խոր հիացումը, իսկական արուեստագէտի մեծութեան ըմբռնումն ու արժէքաւորումը։ Աւ. Իսահակեան ներկայացուած է ռուս գրական – քննադատական միտքին գնահատութեամբ։ Գիրքին մէջ կը կարդանք այնպիսի անուններ, ինչպիսիք են՝ Ալ. Բլոկ, Վալերի Բրուսով, Նիք. Տիխոնով, Իլիա Էրենպուրկ, Մարիէթա Շահինեան, Ալ. Ֆադէեւ եւ ուրիշներ, որոնց գրական համբաւը տարածուած է Խ. Միութեան սահմաններէն դուրս։

Գիրքին պարունակած ասոյթներէն եւ յօդուածներէն բխող ընդհանուր եւ առաջին տպաւորութիւնը Աւ. Իսահակեանի մեծութեան ճանաչումն է, փաստ մը, որ մեծ չափով կ'ընդգծէ նաեւ առհասարակ հայ դասական բանաստեղծութեան դերը մարդկութեան մշակոյթի գանձարանին մէջ։ Ալ. Բլոկ գրած է.— «... Իսահակեան առաջնակարգ բանաստեղծ է, թերեւս այդպիսի թարմ եւ անմիջական տաղանդ այժմ ամբողջ Եւրոպայի մէջ չկայ»։ Իսկ Վ. Կիրպոտին նոյնպէս կը շեշտէ Իսահակեանի գործերուն համաշխարհային նշանակութիւնը. «Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները անկապտելի էջեր են հայ, համամիութենական եւ համաշխարհային գրականութեան պատմութեան ...»։ Ի. Էրէնպուրկ կը գրէ.— «Բանաստեղծ Իսահակեան կը պատկանի հազուագիւտ ծնողներու շարքին։ Իրմով իրաւամբ կրնայ հպարտանալ ամէն մէկ, թէկուզ ամէնէն հարուստ գրականութիւնը»։ Ապա իր տպաւորութիւններու շարքին Ի. Էրէնպուրկ դիտել կուտայ.— «Ես համոզուած եմ, որ ան կենդանի կը մնայ դարեր ու դարեր»։

Աւ. Իսահակեանի քնարին կենսունակութիւնը, բարձր արուեստը եւ գաղափարական խոր բովանդակութիւնը ռուս հեղինակներուն իրաւունք տուած են զայն դասելու համաշխարհային գրականութեան վարպետներու շարքը, այդ քնարին մէջ տեսնելու այնպիսի ցոլքեր, որոնք հաւասարապէս պայծառ են ու հարազատ բոլոր ազգերուն համար։

Այդպիսի փառքի մը կրնան հասնիլ այն գրագէտները, որոնք խորապէս իւրացուցած են իրենց ազգային մշակոյթին լաւագոյն կողմերը եւ իրենց իսկ արուեստով սեփական ազգին մշակոյթը կը տանին դէպի համաշխարհային մշակոյթի բարձունքները։ Ռուս հեղինակներուն յօդուածները ցոյց կուտան այն իրողութիւնը, թէ ռուս գրական – քննադատական միտքը խորապէս հաղորդակից է դարձած նաեւ Աւ. Իսահակեանի ստեղծագործութեան այդ իւրայատկութեան։ Գիրքին մէջ բազմաթիւ առիթներով ցոյց կը տրուի, թէ Իսահակեան որքան մեծ ծառայութիւններ մատուցած է մայրենի գրականութեան, ինչ հսկայական ազդեցութիւն գործած է անոր ստեղծագործութիւնը մասնաւորապէս հայ բանաստեղծութեան վրայ։

Աւ. Իսահակեան նախ հայ բանաստեղծ է, «բարձր աստիճանի ազգային բանաստեղծ».— կը գրէ Կ. Զելինսկի։

Աւ. Իսահակեանի բանաստեղծութիւնը բիւրաւոր թելերով կապուած է մայր հողին, հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանի հետ։ Ռուս քննադատներուն կարծիքով անկարելի է զայն հասկնալ Հայաստանի ճակատագրէն եւ պատմութենէն դուրս։ Տասնամեակներ շարունակ քալելով իր ազգին հետ, ականատես ըլլալով անոր տառապանքին եւ մաքառումներու պատմութեան, Աւ. Իսահակեան այդ պատմութիւնը կը ցոլացնէ բանաստեղծական անկրկնելի էջերու մէջ։ Ա. Ֆադէեւ սեղմ տողերով ցոյց կուտայ Աւ. Իսահակեանի ու մեր ժամանակներու խոր կապը։ Իսկ Ն. Տիխոնով կը գրէ թէ Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները կ'օգնեն Հայութեան ստեղծելու նոր եւ գեղեցիկ կեանք մը։

Ինչ կը վերաբերի Աւ. Իսահակեանի ստեղծագործութեան ակունքներու հարցին, ռուս գրագէտները եւ քննադատները առաջին հերթին կը ճշդեն անոր բանաստեղծութեան ժողովրդական նկարագիրը, ժողովրդական արմատները։

Սէրը՝ հանդէպ Իսահակեանի բանաստեղծութեան, դէպի անոր բովանդակ ստեղծագործութիւնը, ռուս գրագէտներուն եւ քննադատներուն մօտ արտայայտուած է հիացումի խօսքերով կամ ցոյց տալով անոր գրական վաստակին առանձնայատկութիւնները։ Հայ մեծ բանաստեղծին մէջ անոնք տեսած են իսկական մարդասէրը, խօսքի անզուգական վարպետը ու աշխատած են, որպէսզի ռուս ընթերցողը մօտէն ճանչնայ եւ զգայ Աւ. Իսահակեանը։ Ահա թէ ինչու հրամայական ձեւով դրուած է անոր երգերուն թարգմանութեան խնդիրը։ Արդէն նախախորհրդային շրջանին Ե. Վեսելովսկիի, Վ. Բրուսովի, Մ. Կորքիի ջանքերով սկսած թարգմանական աշխատանքները մեր օրերուն կը ստանան նոր եւ ուժեղ թափ մը։

Գիրքին մէջ զետեղուած նիւթերէն յիշենք Ն. Տիխոնովի ընդարձակ յօդուածը՝ նուիրուած Իսահակեանի կեանքին եւ գործին։ Վ. Կիրպոտի ցոյց կուտայ, թէ ինչպէս ձեւաւորուած ու զարգացած է անոր բանաստեղծութիւնը, ինչպիսի ազդեցութիւններ կրած է, ստեղծագործական ինչ ներշնչումներ եւ նիւթեր նախընտրած է բանաստեղծը։ Իսկ Պ. Բերկով վերլուծած է «Աբու – Լալա – Մահարի» եւ «Սասնայ Մհեր» երկարաշունչ քերթուածները։ Հետաքրքրական են Մ. Շահինեանի, Վ. Սմիրնովայի, Պ. Անտոկոլսկիի, Ս. Շերվինսկիի եւ ուրիշներու գրուածքները։

Լ. Մկրտչեանի կազմած հաւաքածոն մշակութային գեղեցիկ, գիտական հետաքրքրութիւն ներկայացնող գործ մըն է։ Անոր մէջ պարփակուած գրական – քննադատական յօդուածները, գնահատականները ռուս գրագէտներու եւ քննադատներու կողմէ բերուած մեծարանքի տուրք են հայ մեծ բանաստեղծին անթառամ յիշատակին։

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

«ՀԱՅԿԱԶ ՊԱՊԱ»

Առաջին աշխարհամարտի սեւ օրերն էին։ Պատերազմը երկու տարիներէ ի վեր կը շարունակէր, մահ ու աւեր, սով ու թշուառութիւն սփռելով ժողովուրդներուն մէջ։

Կար նաեւ աւելի սոսկալին՝ Հայաջինջ սարսափը։ Պոլսահայութիւնը սահմռկած, սոսկումով ականջալուր կ'ըլլար գաւառներէն հասած չարագէտ լուրերուն — ընդհանուր տեղահանութիւն, ջարդ եւ անապատներու կիզիչ արեւին տակ ոչնչացում։

Պատանի էի։ Ընտանեկան ծանր հոգեր ստիպած էին զիս թողուլ ամէն բան եւ նետուիլ աշխատանքի ասպարէզը, անդամալոյծ հօրկանս եւ պարմանի քրոջս ապրուստը ճարելու համար։

Իբրեւ գրաշար, նոր էի սկսեր աշխատիլ Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթին մէջ, որուն խմբագրատունն ու գրաշարատունը այդ շրջանին կը գտնուէր Պապը Ալիի պողոտային կռնակը՝ Ճըղալ – Օղլու զառիվերին վրայ։

Գրաշարատունը փողոցին վրայ էր, ուր մեր գիրի «քասա»ներու առջեւ կանգնած օրն ի բուն կը շարէինք, յաճախ նաեւ մեր ակնարկները նետելով դէպի փողոց եւ հետաքրքրութեամբ դիտելով անցորդները։

Մանաւանդ անոնցմէ մէկը, գրաւած էր ուշադրութիւնս։

Վաթսունի մօտ մարդ մըն էր ան, հեթանոսական շրջաններու աստուածներու ազնուական դիմագծով, որ հանդարտ քայլերով կ'անցնէր ամէն օր պատուհանիս տակէն, գրեթէ կքած թուղթէ կապոցներու ծանրութեան տակ։

Այդ պարզ ու համեստ, այլ սակայն արտակարգօրէն վսեմ ու ազնուական դիմագիծով մարդը զիս իրեն էր քաշած, կարծես անծանօթ ուժ մը ամէն վայրկեան ինծի խորհիլ կուտար անոր մասին եւ անդիմադրելի ներքին փափաք մը կը մղէր զիս անպայման ծանօթութիւն հաստատել իրեն հետ։

Եւ օր մը, հետաքրքրութենէն հեւասպառ, վար վազեցի այն պահուն, երբ «մարդը» կ'անցնէր ...

Փողոցին մէջ հետեւեցայ իրեն։ Հարիւր մեթր յառաջանալէ ետք «մարդը» մտաւ խանութէ մը (Նպարավաճառ) ներս եւ բացաւ իր թուղթէ կապոցը։ Հետաքրքրութեամբ կը դիտէի դուրսէն եւ տեսայ որ նպարավաճառներու յատուկ թուղթէ տոպրակներ (քէսէ – քեյադ) կը ծախէր ան ...

Իր առեւտուրը վերջացնելէ ետք, ծերունին դուրս ելաւ, շարունակելու համար ճամբան, ի խնդիր նոր յաճախորդներու։

Նպարավաճառին խանութը կը գտնուէր նոյնպէս Ճըղալ – Օղլուի վրայ եւ Հայ էր անոր տէրը, ուրկէ առեւտուր կ'ընէինք նաեւ ես ու գրաշարատան ընկերներս։

Ներս մտայ եւ առանց այլեւայլի, հարցուցի նպարավաճառին.

— Պօղոս աղա, այն ծերունին որ քեզի թուղթեր ծախեց, կը ճանչնա՞ս։

— Ի՞նչպէս թէ կը ճանչնամ, ի հարկէ, մեր Հայկազ պապան է։ Գիշերները իր տան մէջ քէսէ – քեյադ կը շինէ եւ ցերեկները շրջելով շուկաները՝ կը ծախէ զանոնք ...

Շնորհակալութիւն յայտնելով, մեկնեցայ, մտադրելով հետեւեալ օրը անպայման մօտենալ Հայկազ պապային եւ խօսիլ անոր հետ, այնքան որ քաշողական բան մը կար արտաքնապէս համեստ ու պարզունակ այդ մարդուն քով։

Եւ սակայն, երկար օրեր փորձեցի մօտենալ անոր, խօսիլ հետը եւ ամէն անգամուն ալ համարձակութիւնը պակսեցաւ ինծի։

Ու օրին մէկը, չեկաւ այլեւս, անիկա։ Չտեսայ զինքը բնաւ եւ գրեթէ մոռցայ զայն։

×

Զարհուրելի օրերուն յաջորդեցին երջանիկ օրեր ալ։ Զինադադարի ցնծուն օրերն էին։

Քանի մը երիտասարդ ընկերներով, որոնց մէջ բոյն դրած էր թատրոնի սէրը, որոշեցինք սիրողներու թատերախումբ մը կազմել։ Հինգ հոգի էինք, Կարօ Խաչիկեան (յետագային զմայլելի դերասան մը որ մեռաւ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ եւ ո-

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

— Այս չեմ ընդունիր, եթէ նախապէս գիտնայի, ես գիտէի թէ ի՞նչպէս պիտի հիւրասիրէի իմ առաջնորդս ու առաջնորդհայրերը, ուստի, բարի եղէք գոնէ սա գառնուկը միասին տանիլ։

Գառնուկը առինք ու շնորհակալութիւններէ ետք մեկնեցանք։

Հասանք քաղաք։ Տեսանք Մ. Իշխանը։ Իրեն պատմեցինք մեր պտոյտին մասին.

— Ափսոս, լսաւ, կորսնցուցի։ Որքան կ'ուզէի նման տեսարան մը դիտել ...

×

Հինգշաբթի գիշեր, 20 Յուլիսին, ճամբայ ելանք դէպի Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքը։ Սրբազանը եւ Արսէն վարդապետը Ստեփանեանին ինքնաշարժը մըտան, ես եւ մեր ուղեկից Աւետ աղբարը Հրաչ Հայրապետեանին ինքնաշարժը, իսկ երրորդ ինքնաշարժով մըն ալ Դերիկ Աբրահամեան կ'ընկերանար։ Առաւօտ պիտի հասնէինք Ջուլֆա, ապա երթայինք Ս. Ստեփանոս եւ ըստ Դերիկի ծրագրին՝ վերադարձին պիտի մեկնէինք Պէգիրկէն, որպէսզի Արարատները աւելի մօտէն եւ ամբողջական տեսնէինք։

Առաւօտուն հասանք Ջուլֆա։ Մեր ինքնաշարժը կանգ առաւ Ստեփանեանին փոխադրական գրասենեակին առջեւ։ Տեսանք Արաքսը եւ երկար դիտեցինք Արաքսէն անդին։ Դիտեցինք Գողթան գաւառը, անդին Ագուլիսը, անդին Նախիջեւանի լեռները, որոնց արեւելեան ստորոտը հին Ջուլֆան, այլ խօսքով Նոր Ջուղայեցիներուն պապենական օճախը։

Կարելի չէր բացատրել մեր հետաքրքրութեան չափը։ Մեզի համար նոր աշխարհ մը կը պարզուէր մեր աչքերուն առջեւ։ Այնքան հարազատ եւ ծանօթ վայրեր էին իրենց անուններով։ Տարիներով, գրքերէն ու քարտէսներուն վրայէն էինք դիտեր այդ բոլորը, իսկ հիմա մերկ աչքերով ու ժամերով կը դիտէինք ու չէինք յագենար։

Տակաւին պիտի սպասէինք Ջուլֆայի մէջ, որովհետեւ սահմանի հրամանատարը պաշտօնատեղին եկած չէր։ Մինչ այդ նախաճաշը պատրաստուեցաւ, — հաց, վարունգ ու պանիր։ Ախորժակը ուտելով կը բացուի, ըսեր են մեզմէ աւելի փորձառուները ու մենք գրգռուած ախորժակով ճաշակեցինք մեր «ճոխ» նախաճաշը, որ այդ բոպէին որեւէ ճոխութեան հետ պիտի չփոխարինէինք։

Կանչուեցանք հրամանատարին կողմէ։ Մեծ յարգանքով հիւրասիրեց եւ հարկ եղած հրահանգը տուաւ սահմանապահ պահակատուներուն։ Վերարկու ու վեղար ձգեցինք գրասենեակին մէջ, մեր գլխուն դրինք մէյմէկ քաս – քէթ, խաքի կտորով պատրաստուած ու տեղ գրաւեցինք ինքնաշարժին մէջ։ Քառորդ ժամէն հասանք Շահ Ապպասի կամուրջի պահակատունը։ Բարձունքի մը վրայ էր պահակատունը, առջեւը Արաքս ու միւս կողմը հին Ջուլֆան։ Տեղւոյն հրամանատարը կազմ ու պատրաստ էր մեզ ընդունելու։ Հարկ եղաւ ատեն մը սպասել, մինչեւ որ ապսպրուած ձիերը հասան։ Անբաւարար թիւով ձի եւ էշ։ Մէյ մէկ ձի գրաւեցինք։ Ձիով ու ոտով ճամբայ ելանք։

Մայր Արաքսի ափերով
Քայլամոլոր գնում եմ

Աչքս Արաքսին եւ անոր ծոցին մէջ խայտացող ձուկերուն.

— Հասան, կը հարցնեմ ձիապանիս, պու ըրմաքին ատը նէ՞ տիր ...

— Արազ տիր, դալիֆէ։

— Պալըք չօք վա՞ր ...

— Չօք վար տըր, դալիֆէ։

— Պալուք չօք կիւզէ՞լ տիր։

— Չօք, չօք պալուք վար։

Հասկցայ որ Հասան «կիւզէլ» բառը չհասկցաւ ուստի կրկնեցի.

— Հասան, պալուքլար խօ՞շըր տըրլար։

— Չօքը չօք խօշըրտըրլար ...

Արտակ Սրբազան, կարծեմ, ինքնիրեն, Մայր Արաքսի ափերով կ'երգէր քիչ մը անդին, իսկ Արսէն վարդապետ իր կարմիր ձին միշտ յառաջ կը քշէր, իսկ ուղաքը քրտնաթաթախ կը հետեւէին։

Վերջապէս ձախ թեքեցանք ու մտանք խոր ձորերու մէջ։ Ձորերէն բարձունք, ու բարձունքներէն դարձեալ խոր ձոր։ Բարձունքները մաղէ կամուրջներու նման վտանգաւոր, ու սաստիկ քամի՝ որ ձիաւորը ձիէն վար կ'առնէ։ Իսկ ձորերը տաք ու շոգ։ Այդ ատեն էր որ մէկը հասաւ ետեւէս եւ յայտնեց, որ Դերիկը յոգնած էր։ Իջայ ձիէս ու յանձնեցի։ Փայտէ կտոր մը ձեռք առի ու քալեցի։ Բարձրացայ ու իջայ։ Անոնք որոնք յառաջացեր էին կորսնցուցի, իսկ ետեւ մնացողները հեռու էին։ Մնացի առանձին լեռներուն ու ձորերուն մէջ, ինքնամոռացութեան մը կը քալէի։ Լեռներու բարձունքին առջեւ կանգ խլացնող քամին ու ձորերուն տաքը արհամարհելով քալեցի երկար, մինչեւ որ հասայ այն կէտին՝ ուրկէ առաջին անգամ կ'երեւի Ս. Ստեփանոս Նախավկայի վանքին գմբէթը։ Գմբէթ, հայ տաճարի գմբէթ, խոր ձորերուն մէջ [illegible] մը կանանչութեանց գիրկը, հոսուն ու կարկաչուն ջուրի մը կողքին։ Գամուեցայ մնացի։ Ծունկերս դաւաճանեցին։

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(8 Շար.)

բուն կեանքին ու գործին մասին գրած ենք այս սիւնակներուն մէջ), Արփիար Վարդեան (ծանօթ կատակերգակ – դերասան, ներկայիս Եգիպտոս): Եդուարդ Պօղոսեան (այժմ Ամերիկա), Գառնիկ Բարիլոյեան (Փարիզահայ դերասան) եւ տողերս ստորագրողը:

Փողոցներ ըրինք, միջոցներ հայթայթեցինք՝ ամէն մէկս մեր կարողութեան չափով, հիմնեցինք թատերախումբը եւ մկրտեցինք զայն «Արեւելեան Թատերախումբ» անունով:

Կանգ առինք գլխաւոր դժուարութեան մը առջեւ: Ո՛վ պիտի ըլլար մեր պետը, մեր դերուսոյցը:

Այդ հարցը լուծեց Եդուարդ Պօղոսեան, ու ըսաւ.

— Վայրը գիտեր կ'ունենանք մեր պետն ու դերուսոյցը:

Եւ արդարեւ, յաջորդ իրիկուան մեր հաւաքոյթին Եդուարդ եկաւ ընկերացած ծերունիի մը:

Անմիջապէս որ տեսայ գինքը կորսուած գանձ մը գտնողի գոհունակութիւնը ունեցայ:

Ծերունին՝ Հայկազ պապան էր...

X

Միհրդատ Հայկազն էր իր բուն անունը եւ իր իսկ հաւաստիացումով որեւէ ազգականական կապ չունէր պոլսահայ ազգային կեանքին մէջ մեծ գործունէութիւն ունեցած ազգային երեսփոխան եւ հոլանոցավաճառ Միհրդատ Հայկազնի հետ:

Մեր առաջին հանդիպումին իսկ, Հայկազ պապան պատմեց իր կեանքը եւ գրեթէ մանրամասնօրէն տուաւ իր կենսագրականը:

Թատրոնի հին գործիչ մըն էր, Ֆասուլեաճեաններու, Մաղաքեաններու օրերէն, որ երկար ատեն աշխատակցած էր Մնակեանին եւ Ալիքսանեանին հետ ալ: Եղած էր ամէն բան — դերասան, յուշարար, գործակատար, թարգմանիչ, արտադրող եւ նոյնիսկ համեստ հեղինակ:

Հայկազ պապան անցաւ մեր «Արեւելեան Թատերախումբ»ին գլուխը եւ գործը հասցուց բաղձալի դրութեան մը:

Այդ համեստ ու պարզունակ մարդը, զմայլելի ուսուցիչ մըն էր: Իր ցուցմունքները, իր բացատրութիւնները մեզի ցոյց տուին բոլորովին տարբեր ուղղութիւն մը: Մինչ այդ մենք կը մօտենայինք Թատրոնին իբրեւ երիտասարդական խոյանքի արդիւնք տեսակ մը ժամանց, բայց Հայկազ պապան մեր այդ լպրծուն գաղափարը հիմնովին ոչնչացնելով, մեր մէջ արմատացուց այն հաւատքը թէ՛ Թատրոնը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ դպրոց մը, ուրկէ մարդկութիւնը կը ստանայ իր մտքին ու հոգիին բիւրեղացումը:

Ինչպիսի յափշտակութեամբ մտիկ կ'ընէինք գինքը: Մանաւանդ ես, ես, որ տեսած էի գինքը Բեմէ – Բեյօղ ծախած գժնդակ օրերուն, այդ պահուն կը խորհէի այն քաշողական ուժին մասին, որ գիս մղած էր դէպի այդ պարզ ու համեստ մարդը, այլ սակայն դէպի այդ ազնուական արուեստագէտը:

Հայկազ պապան գրեթէ երկու ամբողջ տարիներ գրաղեցաւ մեզմով, իր արուեստին հուրը ջամբեց մեզի, բեմադրեց բազմաթիւ թատերախաղեր մեր եւ իր ալ մասնակցութեամբ, մինչեւ այն օրը, երբ նոր արտադաղթին հետեւանքով ստիպուեցանք հեռանալ Պոլսէն, կիսատ թողլով մեր այնքան խանդավառութեամբ սկսած գործը:

Չեմ գիտեր թէ ինչ եղաւ Հայկազ Պապան, ո՞ւր եւ ե՞րբ մեռաւ: Չեմ ալ գիտեր թէ ունի՞ արդեօք գամբան:

Բայց գիտեմ որ ան կ'ապրի, ու պիտի ապրի դեռ երկար ատեն իր աշակերտներուն երախտապարտ սիրտերուն խորը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւններու շարքին այս մէկը՝ «Բանաստեղծական եւ սիրային լարերը հայ ժողովրդական երգերուն մէջ», մասնաւոր չահեկանութիւն մը կը ներկայացնէր, անտարակոյս: Արդարեւ, գրաւէր հոծ բազմութիւն մը լեցուած էր Մարտ 31ին, Շաբաթ գիշեր, Մշակոյթի Տան սրահը: Կարեւոր թիւ մը կը կազմէին երիտասարդ ունկնդիրները:

Մկրտիչ Պարսամեան երկու խօսքով կը ներկայացնէ նիւթը եւ բանախօսը՝ Կ. Մեհեան:

Լրիւ մէկ ժամ, ժողովրդական երգերու օրինակներով համեմուած, դասախօս Կ. Մեհեան ներկայացուց հայ ժողովրդական երգերու նկարագիրը, մանաւանդ՝ բանաստեղծական եւ սիրային լարերը:

Ակներեւ է, յայտարարեց դասախօսը, որ երգը, մանաւանդ ժողովրդականը ցոյց կուտայ կամ աւելի ճիշդ կ'արտացոլացնէ ցեղի մը ներքին հոգեկան կեանքը, անոր յոյսերը, յոյզերը, կեանքը, մարդը եւ բնութիւնը ըմբռնելու ինքնատիպ եւ ինքնուրոյն եղանակը:

Միջնադարեան մեր երգերէն շատեր, թերեւս, հեթանոսական ակունք ունին: Ցամենայն դէպս, նոր երգերէն շատերը կը յօրինուէին հիներու հէնքին վրայ, գուսանները՝ յետագային աշուղները եւ ինքը՝ ժողովուրդը, զանոնք կը տարածէր երբեմն վերամշակած ու երբեմն ալ բոլորովին նոր ձեւ ու տարազ հագցուցած: Այս է պատճառը, որ հեթանոսական շրջանէն մնացած երգերէն ոմանք, սխալմամբ, վերագրուած են միջնադարեան երգիչներու:

Այս հակիրճ ակնարկէն ետք, դասախօսը երգերու ճոխ այլ հատընտիր օրինակներով ներկայացուց սիրային եւ բանաստեղծական լարը մեր ժողովրդական երգերուն մէջ:

Ժողովրդական բանահիւսութեան, ուստի նաեւ մեր երգերուն մէջ ամէնէն առաջ աչքի կը զարնէ մեր ժողովուրդին սիրելու կերպը, որ շատ պարզ, անկեղծ եւ անսեթեւեթ է, մանաւանդ՝ քնքուշ: Կարելի է ըսել, թէ մեր ժողովուրդը սիրել գիտցող ժողովուրդ է:

Երկրորդ առանձնայատկութիւնը լաւատեսութիւնն է: Հակառակ մեզի վիճակուած դառն կեանքին, լաւատեսութիւնը, գալիք լաւ օրերու յոյսը հաւատքի մը նման միշտ վառ մնացած է մեր ժողովուրդին սիրտին մէջ: Ի դէպ, եթէ լաւատեսութիւնը յաճախ մեզ առաջնորդած է պատրանքներու, յաճախ նաեւ խթանած է մեր ապրելու կորովը:

Այլաբանական պատկերներով հարուստ են մեր ժողովրդական երգերը. չինականը կը սիրէ նմանութիւններու մանեակներ հիւսել իր սիրածին եւ բնութեան միջեւ: Այս է պատճառը, հաւանաբար, որ մեր երգերուն մէջ բնութեան միշտ զուգորդուած է սէրը, սիրականը:

Սակայն, սէրը նաեւ ինքնասիրութիւն է կամ անհանդուրժողութիւն, այլ խօսքով նախանձ, նաեւ՝ հաւատարմութիւն կամ հակառակը: Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս զրկանքի, գոհաբերութեան զառնութիւնը: Այս լեզի պահերուն մէջ իսկ արտայայտութեան ձեւերը քնքուշ են, գերծ՝ կոշտ, արտառոց խօսքերէ, մտածումներէ:

Բայց, սէրը միշտ զառնութիւն ու յուսախաբութիւն չէ անշուշտ, այլեւ՝ գիւթանք է, յափշտակութիւն, նուիրում, այս պարագային եւս հայ երգը մեզ կը փոխանցէ գողտրիկ պզացումներու փունջեր: Մէկ խօսքով մեր ժողովրդական երգերը, անոնց շարքին միակ շրջանի մը փրկուած երգերը՝ անտոնինները, մէկ մէկ աքանչելի գոհարներ են, որոնց հագիւ թէ հաւասարին, սիրային լարի վրայ, մեր վաւերական բանաստեղծներու քերթուածներն իսկ:

Հուսկ ուրեմն, Կ. Մեհեան կոչ ուղղեց հայ երգիչքէն ներս կենդանի պահելու հայ երգը՝ հայ խրախանութեան միակ ստորոգելին, որ դեռ կը պահէ իր համազգային բնոյթը, եթէ չհաշուենք օտար վարդապետութեան մը պարտադրած օտար բովանդակութեամբ որոշ երգերը եւ ոմանց բռնած տխեղ դիրքը՝ ազգային – յեղափոխական երգերուն հանդէպ:

Դասախօսութեան ընթացքին չորս ժողովրդական երգեր երգեցին Օր. Աստղիկ Քէօսէյեան եւ Մկրտիչ Պօղոսեան, երկուքն ալ յաջող եւ գովասանքի արժանի:

Նախագահ Մկրտիչ Պարսամեանի եզրափակիչ սեղմ խօսքերով վերջ գտաւ դասախօսական երեկոյթը՝ կրկնապէս շահեկան:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՉ ՊՈՄՈՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայրենակիցներ, Պօմոնի «Շանթ» Թատերախումբը Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին նորոգութեան եւ բարեզարդման համար, Մարտ երեքին ներկայացուց «Վարդանանք»ը: Եւ դուք ձեր խուռներամ ներկայութեամբ՝ քաջալերեցիք նիւթապէս եւ բարոյապէս: Ապացոյցը տուիք թէ գիտէք գնահատել բոլոր այն ձեռնարկները, որոնք ազգային ոգի կը ներկայացնեն ու լուսաւոյս կը խօսին ձեր սրտերուն:

Այս առթիւ «Շանթ»ի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հրապարակաւ բոլորին եւ բոլոր դերակատար ընկերներուն, որոնք իրենց լուսաւոյսը ըրին, կարելի եղածին չափ անթերի կատարելու համար իրենց դերերը:

Ինչպէս գիտէք, սրահին նորոգութեան համար հանդէսի միջոցին եղան սրտաբուխ նուէրներ: Սակայն ժամանակը կարճ ըլլալով, նուիրահաւաք ընկեր Գեղամ Յոսոֆեան պաշտօնապէս յայտարարեց թէ պիտի չկրնան երկար ժամանակ տրամադրել: Ուստի յանձնախումբեր կազմուած են ձեզի դիմելու եւ ձեր սրտաբուխ նուէրները ստանալու համար: Կը յուսանք թէ հանգանակիչ յանձնախումբերը սիրով պիտի դիմաւորուին ձեր կողմէ եւ հաւաքուած գումարը բաւարար պիտի ըլլայ Ազգ. սրահը ներկայանալի վիճակի մը բերելու:

Ուրեմն, ներկայ կոչով, կը դիմենք Պօմոնի մեր գաղութին, յայտնելու թէ յանձնախումբի անդամները պիտի ներկայանան ձեզի, ստանալու համար ձեր նուէրները: Կանխայայտ շնորհակալութիւն բոլորիդ:

Ի դիմաց Յանձնախումբի
Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութիւնը (Փարիզ) 1962 տարուան համար իր տրամադրութեան տակ ունի երկու գրական մրցանակ:

Ա) Աստուածատուր Հարենց մրցանակ, որ պիտի յատկացուի ոտանաւոր կամ գրական արձակ գործի մը, տպագրուած կամ անտիպ: Արձակ գործերու մաս կը կազմեն պատմական գիւղընթեռնլի ուսումնասիրութիւններ, յուշագրութիւններ, եւն.: (50 տոլար):

Բ) Զարեհ Որբունի մրցանակ, որ պիտի յատկացուի ձեռագիր գրական վէպի մը: (500 Ն. Ֆ.):

Այս մրցանակներուն թեկնածուներէն կը խնդրուի, մինչեւ 1962 Դեկտեմբեր 31, իրենց գործերը ղրկել Հայ Գրողներու Ընկերութեան հասցէին՝ 12 Րիւ Ռօշամպօ, Փարիզ (9), Ֆրանս:

Մրցանակներու յատկացումը պիտի յայտարարուի 1963ի ընթացքին:

31 Մարտ, 1962

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

— Սա պէտք է գիտնաք որ Փաքիր մը այսպէս չի մտածեր, աւանդ նեղ հայեացքներ չունի:

Ֆաքիրի մը կրօնքը սահմանափակուած չէ... Անոր իմաստասիրութիւնը լայն է, ազատ ու անկաշկանդ:

Կրօնաւորը յափշտակուած էր: Կը զգար թէ այդ մահմետականի տարազ կրող Փաքիրը հասարակ տէրվիշներուն չէր նմաներ:

— Ի՞նչ է ձեր անունը, հարցուց կրօնաւորը այս անգամ խորին յարգանքով մը:

— Անո՞ւնս, բացագանչեց Աւազակապետը:

— Այո:

— Ֆաքիր է:

— Ուրիշ անուն մը չունի՞ք:

— Ոչ:

— Ո՞ր երկրէն էք:

— Պարսկաստանէն:

— Կը փափաքի՞ք միասին պտոյտ մը ընել, մրմնջեց կրօնաւորը:

— Ամենայն սիրով, պատասխանեց Աւազակապետը եւ մեքենաբար ոտքի ելաւ:

Ու կրօնաւորը առաջնորդեց գինքը կղզիին հարաւակողմը գտնուող հսկայ, վիթխարի ապառաժներու մէջ, ուր մատուռ մը կար Ս. Աստուածածին անունով:

— Նստինք հոս, նկատել տուաւ Աւազակապետը: Շատ զմայլելի է ծովուն տեսարանը:

Բարձրադիր ու կանաչ խոտերով շրջապատուած ժայռի մը վրայ նստեցան երկուքն ալ եւ պահ մը սկսան նայիլ անհուն ու հրաշագեղ ալիքներուն, որոնք իրարու ետեւէ ժայռին կը զարնուէին:

Յետոյ, կրօնաւորը չկրնալով իր հոգւոյն անզուսպ հետաքրքրութիւնը խեղդել թոթովեց.

— Ահա վերը Աստուած ու վարը մենք ենք, բարեկամս, ճիշդը խօսեցէք, դուք Ֆաքիր մը չէք, դուք տէրվիշներուն չէք նմանիր... Ըսէք, յայտնեցէք ինծի ձեր ո՞վ ըլլալը:

Աւազակապետը չպատասխանեց: Անոր լայն ճակատը մթնցաւ, աչքերը լեցուեցան ու դէմքին բովանդակ արտայայտութիւնը ստուերով մը ծածկուեցաւ:

— Ինչո՞ւ կը լռէք, յարեց կրօնաւորը: Մի կասկածիք, ես սեւ օձ մը չեմ ձեր դէմը:

— Որովհետեւ ան հոգեկան արտայայտութիւնը որ պատկերուած է ձեր կերպարանքին վրայ՝ ապացոյց է թէ այս վայրերը, այս ծովը, այս աւերակ աշխարհը կապ մը ունին ձեր սրտին հետ... Ապացոյց՝ թէ դուք զանոնք կը սիրէք եւ ձեր հոգին կը տառապի քայլերնուդ ներքեւ թափուած արիւնի վրայ նայելով:

Աւազակապետը դողդղալով ոտքի կեցաւ ու իր դէմը գտնուող կրօնաւորին երեսը նայեցաւ եւ բացագանչեց հայերէն լեզուով:

— Այո, այս վայրերը, այս ծովը, մէկ խօսքով՝ այս աւերակ աշխարհը սրտիս հետ կապ մը ունին, որովհետեւ անոր վրայ թափուած արիւնը իմ եղբօրս արիւնն է ...:

— Ո՜հ, գիտցայ որ դուք մահմետական մը չէք, չեչտեց կրօնաւորը խեղդուած ճիգով մը: Բայց ինչո՞ւ համար այդ տարազը ընտրած էք.. Միթէ ուրիշ կերպով չէ՞ք կրնար ծպտուիլ:

— Հոգ չէ, այն տարազը միայն մարմինը կրնայ ծածկել, սակայն հոգիս անկաշկանդ է:

— Իրաւ է, տակէց բան մը չեմ : Ես ընկեր մը ունիմ. անիկա կը պատմէ թէ վարդապետ մը ինչեր ըրած է քանի մը տարիներ առաջ, մինչեւ որ կոտորածին զոհ գացեր է:

— Հո՞ս է ձեր ըսած ընկերը:

— Այո:

— Կը խնդրեմ, եթէ կարելի է, կանչեցէք հոս:

— Ամենայն սիրով, թոթովեց կրօնաւորը եւ ժայռէն իջնելով արագ արագ հեռացաւ:

Աւազակապետը խորին մտածման մէջ թաղուեցաւ: Ո՞վ էր արդեօք այդ անձը.. Ո՞ր վարդապետին համար խօսած էր:

Կը մտածէր...

Կէս ժամ ետք կրօնաւորին հետ կարճահասակ, մռայլ կերպարանքով, տժգոյն ու գռուզ մօրուքով մարդ մը ժայռին վրայ ելաւ:

Աւազակապետը մէկէն ի մէկ ճանչցաւ: Վանականին սիրելի Մոնթն էր ան:

— Նստեցէք, ըսաւ Աւազակապետը:

Կրօնաւորը ու Մոնթը նստեցան:

Մոնթը հայերէն խօսող այդ խորհրդաւոր Փաքիրին կերպարանքը դիտեց, անոր ձայնին արտասանութիւնը նկատի առաւ, անոր յաղթ կազմուածքը վերէն վար չափեց, բայց չկրցաւ յիշել:

— Դուք վարդապետի մը մասին պատմութիւններ ըրած էք ձեր ընկերոջ, ընդհատեց Աւազակապետը, կը հաճի՞ք յայտնելու թէ ինչ էր այդ վարդապետին անունը, ո՞ւր տեսած էք գինք, եւ թէ ինչ առթիւ սպաննուած է: Ի հարկէ, կը վստահի՞ք ինծի, անանկ չէ՞:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ

Պ. Թովմաս Մարկոսեան զարձեալ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր կնքահօր Պ. Մկրտիչ Ժամկոչեանի :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան «Ն. Միսաքեան» սրահը:

Դասախօս՝ Պ. Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գրական եւ լեզուական խնդիրներ Հայաստանի արդի գրականութեան մէջ :

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը :

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Ն. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21 :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Պետրոսեանի եւ ընկեր Տաքէս Պետրոսեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին, ողբացեալ ՄԻՀՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Էմմիեանէ (Կուսէնվիլ) փոխան ծաղկի, Յովհաննէս Սէֆէրեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ակնէս Նիկողոսեանէ տասը, Պօղոս Մանուկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեանէ 10 Ն. Ֆ. Յարութիւն Խաչատուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Մարի Խաչատուրեան եւ զաւակները Վարսենիկ, Կարպիս եւ Խաչիկ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Սարաֆեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ադամի Երկանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Խորեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին:

Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ:

ՎԱՐԱԳԱՅ ԽԱՉ
(Առնուվիլ)

Այս Կիրակի առաւօտ վերջին Արեւագալին կը նախագահէ Կաթ. Պատ. Սէրովբէ Եպիսկոպոս եւ կը քարոզէ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերիրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, մահացած ընկերներու յիշատակին.— Օննիկ Աւետիսեան, Գաբրիէլ Մովսէսեան, Յովհաննէս Ճիհանեան, Յակոբ Մերտինեան, Միսաք Ճիհանչահեան, Բարունակ Գումրուեան, Վարդերես Թորիկեան, Վահէ Ճիհանեան եւ Օննիկ Կարապետեան :

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին, այց՝ ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ շիրիմին, իր մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, Փանթէնի գերեզմանատունը: Փորթ տը Փանթէնէն առնել 151 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել գերեզմանատան առջեւ :

×

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն 20 Ն. Ֆ. ստացած է Տիկին Օ. Կարապետեանէ իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ :

ԳԻՆԵՁՕՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. « Զաւարեան » ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական գինեձօն մը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, ի պատիւ Շանթ թատերախումբին եւ մեր համակիրներուն :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16.30ին, ձայնաւոր պատարագ Պանթէոյի Սէնթ Էթիէն եկեղեցիին մէջ, 83 Րիւ տ'Արքէօյ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը Շաբաթ օր ժամը 3ին ժողովի կը հրաւիրէ վարչութեան անդամուհիները :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)
ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօքօ Ռէքս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, փլաս Կոընեթի Քաֆէ տը լա Փոսթի վերնայարկի սրահին մէջ :

Օրակարգ.— Ա) Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն :Բ) Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Գ) Զանազան հարցեր :

Միութեան բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ժամանակին ներկայ գտնուիլ այս Բ. ընդհ. ժողովին: Ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներուն թիւը, ժողովը կը նկատուի օրինաւոր :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ներկայացուցչական ժողով Լիոնի մէջ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին:

Սովորական հաւաքատեղին :

Խիստ կարեւոր օրակարգ :Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սեպտողարար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 9 Ապրիլ, Երկուշաբթի, ժամը 21ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին :

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին :

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21 ին ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Métro République

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ 1962

ժամը 16էն մինչեւ 23

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Իսիի «Խանասոր» խումբի կողմէ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

DERNIERE SURBOUM DE LA SAISON

AMBIANCE

Concours de TWIST, TANGO et CHA-CHA

Rafraîchissements **Buffet**

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ Շաքէ Պենկեան, Վերոնիկ Մանուկեան, Մարի-Ռոզ Սոֆեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Սուրէն Անդրէասեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Պարսումեան, Սերժ Դաւիթեան:

եւ ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

•

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS - 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 7 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 7 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9374 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 8ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5175

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ՇՈՒՐՋ

Ապրիլ 8ի Կիրակին պատմական օր մը պիտի ըլլայ հինգերորդ Հանրապետութեան կեանքին մէջ։

Ֆրանսայի ժողովուրդը վաղը իր քուէով պիտի տայ վճիռ մը, որ կենսական նշանակութիւն պիտի ունենայ երկրին համար։

Զօրավար տը Կոլի հիմնած վարչաձեւին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ եւ գլխաւոր դեր մը կը կատարէ հանրաքուէն։

Հանրապետութեան նախագահը նորութիւն մը մտցուց Ֆրանսայիներուն քաղաքականութեան մէջ,— հանրաքուէ։

Իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր քանիցս այս միջոցին դիմեց եւ ամէն անգամուն ալ գրական արդիւնք ձեռք բերաւ, ամրապնդելով իր դիրքը։

Հանրաքուէն կը նկատուի ժողովրդավարութեան գերագոյն աստիճանը։

Ճիշդ է որ խորհրդարանը կը ներկայացնէ երկրին կամքը, քանի որ երեսփոխաններն ու ծերակուտականները կ'ընտրուին քաղաքացիներու քուէներով, իբրեւ գերագոյն օրէնսդիր մարմին։

Սակայն անոնք ամբողջ չորս տարի զերծ են զիրենք ընտրողներուն հաշիւ տալու պարտաւորութենէն։ Ժողովուրդը իր դերը կը ճշդէ անոնց հանդէպ, երբ անոնք թեկնածու ներկայանան կրկին ընտրութեան համար։

Հինգերորդ Հանրապետութիւնը՝ իր նախագահով եւ Սահմանադրութիւնով՝ կեանքի կոչուեցաւ ալժերական հարցին պատճառաւ։

Այս վերջինը դիւրին լուծելիք խնդիր մը չէր, ինչպէս կը կարծուէր սկիզբի օրերուն։

Քանի տարիներ սահեցան, այնքան կնճռոտեցաւ հարցը, դառնալով թնճուկ մը։ Դահլիճներ տապալեցան, վարչաձեւ փոխուեցաւ եւ կնճիռը ցարդ չլուծուեցաւ, որովհետեւ բազմաթիւ ազգային, հանրային, տնտեսական, համայնքային ու մասնակի շահեր իրարու կը բախէին։

Ֆրանսայի ժողովուրդը զգուած է ութ տարուան պատերազմական վիճակէն եւ կ'ուզէ, սատար մեծամասնութեամբ, որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի, պատուաւոր պայմաններով։

Զինադադարը առաջին քայլ մըն էր դէպի խաղաղութիւն։ Սակայն փոքրամասնութիւն մը դժգոհ է Էվիանի համաձայնագրէն։ Գաղտնի Բանակը փոխանակ զինաթափ ըլլալու, աւելի եւս կը սաստկացնէ իր ընդդիմութիւնը, Ալժերիոյ եւ մայր երկրին մէջ նորանոր եղեռնագործեր կազմակերպելով ամէն օր։

Հանրային կարծիքը շփոթի մատնուած է։

Հանրաքուէին թեր կամ դէմ քուէարկելու մասին զանազան կուսակցութեանց պատասխանատու ներկայացուցիչները ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն պարզեցին իրենց փաստերը։ Թերթերն ալ լայն բացին իրենց էջերը՝ զօրավարի կողմնակիցներուն եւ հակառակորդներուն յօդուածները հրատարակելով։

Տարակոյս չկայ որ Ալժերիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատումը եւ երկուստեք ընդունելի պատուաւոր կարգադրութիւն մը մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ Ֆրանսայի՝ ներքին եւ արտաքին կրկնակ ճակատներու վրայ։

Ներքին ճակատի վրայ արդիւնաբեր ձեռնարկներու պիտի յատկացուին այն միլիառները, որ կը ծախսուէին բանակին համար ութ տարիէ ի վեր։

Արտաքին ճակատի վրայ Ֆրանսա պիտի վերագտնէ իր նախկին գերակշիռ դերը արեւմուտքի, մանաւանդ արեւելքի մէջ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ ԸՍՏ ԽՂՃԻ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՊԱՂՏԱՏ ԳՆԱՑ

Վերջին ժամերը վճռական են եւ նախագահին ճառէն 36 ժամ յետոյ Ֆրանսայի ժողովուրդը անգամ մը եւս, կամայ-ակամայ իր հաւանութիւնը պիտի տայ նախ եղածին, որուն մանրամասնութեանց տեղեկանալու յոգնութիւնն իսկ չի կրեր ինչպէս կը գրէր Զոր. Անտրէ Լաֆարկ «Լը Մոնտ»ի մէջ եւ բոլոր ըլլալիքներուն։ Երկու հարցում, մէկ պատասխան այս հակասութեան պիտի պատասխանէ ժողովուրդը։ Կան ոմանք, միշտ հաւատարիմ նախագահին քաղաքականութեան որ այո՛ կ'ըսեն երկու հարցումներուն։ Շատեր, յանուն խաղաղութեան, այո՛, կ'ըսեն առաջին հարցումին եւ չեն ուզեր այո՛ ըսել երկրորդին (Մենտէս-Ֆրանս, Տէֆըրօ եւն.) ուրեմն իրենց տուած պատասխանը չեղեալ պիտի համարուի, համայնավարները այո՛ կ'ըսեն որովհետեւ «յաղթանակն է մեր քաղաքականութեան» կը գրէ Իւմանիթէ, ընկերվարականները այո՛ կ'ըսեն բացատրելէ ետք թէ «ոչ»ի շատ պատճառներ ունին։ Վերջապէս ներկայացած պատկերն է.— այո-այո, այո-ոչ, այո-բայց, այո-հակառակ անոր որ, այո՛-թէեւ, ոչ-ոչ եւ ձեռնպահութիւն։ Ձեռնպահութեան մէջ կան նախ սովորական անտարբերները եւ այս անգամ անոնք որ իրաւականօրէն ապօրինի նկատելով այս հարցաքուէն նոյնիսկ «ոչ»ով չեն ուզեր մասնակցիլ անոր, անոնց մէջ՝ Ժորժ Պիտօ եւ ուրիշներ։

Վերջապէս լաւագոյն պատասխանը կու տայ ան որ կը խորհի եղածին վրայ, կը մտածէ ըլլալիքին վրայ եւ կը պատասխանէ համաձայն իր խղճին։

×

Միշէլ Տըպրէ տեսակցութիւն մը ունեցած է Նուեայքըրտ-Փրէսի եւ յայտարարած թէ Գաղտնի Բանակը պիտի մաքրագործուի ի մօտոյ։

× Պեն Պելլա Պաղտատ գնաց։ Ալժերացի պարագլուխը կարգ մը յայտարարութիւններու ընթացքին իր գոհունակութիւնը յայտնած է Մոսկուայի բռնած դիրքին առթիւ (ԱՀԱԿի տէ ֆաքթօ ճանաչում)։

× 1960 1/ա զօրագասը պիտի արձակուի Ապրիլ 24ին եւ Մայիս 14ին։

× ԱՀԱԿի բանբերը Եազիտ յայտարարեց թէ Գաղտնի Բանակի գործունէութիւնը պիտի ճախողի եւ պարտուի ալժերացի ժողովուրդին կարգապահութեան շնորհիւ։

× Օռանի մէջ տասը հոգի զոհ գացած են զանազան ահաբեկումներու։ Անոնց մէջ՝ եւրոպացի կին մը։

× Երուսաղէմի նախկին Մուֆթին յայտարարեց թէ Իսրայէլի հարցէն զատ ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ այլեւս Ֆրանսայի եւ Արաբներուն միջեւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱՆ միշտ զինուորականներու ղեկավարութեան տակն է։ Պէյրութէն հասած լուրերու համաձայն բոլոր երեսփոխաններու ձերբակալութիւնը քաղաքական մեծ պարապ մը ստեղծած է։ Արդէն այլեւս յայտնի ալ չէ թէ ո՞վ շահած է, պարզ է որ կորսնցնողները եղած են «կամաւոր աքսորի» ենթարկուած եօթը գնդապետները։ Ոչ մէկ յստակ գաղափար կարելի է ունենալ ընդհանուր կացութեան շուրջ։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ եւ կինը Պրազիլ պիտի այցելեն մինչեւ տարուան վերջը։

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նիստը որ տեղի պիտի ունենար Ապրիլ 10ին, յետաձգուած է Ապրիլ 23ին։

ՄԱԿԸ յայտարարեց թէ անկարելի է դատապարտել Սուրիան եւ Իսրայէլը, որովհետեւ Տիբերիատի լճին շուրջ պատահած միջադէպերու լուրերը հակասական են։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը որ Փարիզէն կ'անցնէր ընդունուեցաւ տը Կոլի կողմէ։

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ 1961ին 325 լրտեսներ դիմակազերծ եղած են։

ՏԻԿԻՆ ԱՆՐԻ ՊՈՆԷ Ուաշինկթընի նախկին դեսպանին կինը, մեռաւ յետ անողոք հիւանդութեան։

ԲՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ՊԱՀՊԱՆԵՆՔ ԵՒ ՀԱՐՍՏԱՑՆԵՆՔ ՄԱՅՐԵՆԻՔԸ

Նոյնպիսի արդիւնք կը ստացուի, եթէ մենք շարունակենք մեր բնիկ բառերի համեմատութիւնները եւրոպական «պարտիա», «ռեսպուբլիկա», «կոնստիտուցիա», «դելեգատ», «դեպուտատ» եւ միւս բառերի հետ։

Հրամանագրուած բառերից իր գոյութիւնը արդարացնել կարող է միայն մէկը՝ «սովետը»։ Մեր «խորհուրդը», անշուշտ, իր մէջ տեղաւորում է ռուսական «սովետ»ը եւ կարող է կատարել նրա դերը, ինչպէս որ կատարել է երկար տարիներ՝ մինչեւ «սովետի» ընդունումը։ Բայց «սովետը» մի բառ է, որով արտայայտւում է պետական նոր կարգ, կառավարութեան նոր տիպ, կառավարչութեան նոր եղանակ, որ ծնուեց ռուսական յեղափոխութիւնից եւ կիրառուեց Ռուսաստանում։ Այսօր արդէն նոյնիսկ Ռուսները «սովետ» ասելիս՝ առաջին հերթին հասկանում են պետական նոր կարգ, իսկ աշխարհի միւս բոլոր ժողովուրդների գիտակցութեամբ սովետը բնաւ էլ կարծիք չէ, որ թելադրւում է ուրիշներին, կամ մարդկանց ժողով չէ՝ մի բան որոշելու համար, այլ միայն ու միայն պետական նոր վարչաձեւ, կառավարման նոր կարգ։ Այս նկատառումով էլ քննութեան առարկայ դարձած օտար բառերից միայն «սովետն» է, որ բեռ չի դառնում մեր լեզուի համար, ինչպէս նաեւ չի աղքատացնում մեր լեզուն։

Օտար բառերի կիրառման խնդրում ամէնից աւելի պիտի գործի կշռադատութեան օրէնքը եւ ոչ երբեք օրէնքը թոյլ դիմադրութեան կամ ինքնահոսի։ Եթէ գործէր կշռադատութեան նուազագոյն պահանջը, մի՞թէ մենք մեր լեզուի մէջ տեղ կը տայինք այնպիսի բառերի, ինչպիսիք են, օրինակ, «պարկը» (ֆրանսերէն» զբօսայգի) եւ «ցեխը» (ռուսերէն՝ գործարանի բաժանմունք)։

Ռուսը կարո՞ղ էր փոխ առնել այդ բառերը, եթէ դրանք նոյնանիշ լինէին «մեշոկ» եւ «գրեազ» բառերին։ Մինչդեռ մենք օրական մէկ անգամ չէ, որ կարդում ենք. «Ցեխի պլանը չի կատարւում ... ցեխը հիանալի արտադրանք է տալիս ... ցեխի աշխատողները ... ցեխի պատիւը ... ցեխի նորարարները ... ցեխի ղեկավարները ...»։

Գոնէ այդ «ցեխի աշխատաւորները», որ բազմահազար են եւ ներկայացնում են մեր բանուոր դասակարգը, եւ «ցեխի ղեկավարները», որ յարգարժան մարդիկ են, գոնէ սրանք յանուն իրենց «ցեխի պատուի», «բառադուլ յայտարարեն»՝ ազատուելու համար այս ականջ ծակող եւ միտք ցեխոտող «ցեխ» բառից, որի դերը հեշտ ու հանգիստ կարող են կատարել մէկից աւելի գերակատարներ։

Այստեղից էլ վերադառնանք մեր այն գլխաւոր մտքին, որ մի խումբ բառերի հրամանագրումը ինքնին չարիք էր, բայց ոչ աղէտ։ Աղէտաւորն այն է, որ հրամանագրումով վախճանուած՝ ապարէզ է ներխուժել բառերի մի այնպիսի խուժդուժ բազմութիւն, որին հին Յոյները կոչում էին «բարբարոս», հին Հայերը՝ «խուժան»։ Օտար բառ գործածելը դարձել է մի տեսակ կիրթ լինելու, զարգացածութեան ու խելքի նշան, կարծես թէ թասակի տեղ՝ գլխարկ, գլխարկի տեղ շլեապա դնելով պիտի փոխուի գլուխը կամ նրա պարունակութիւնը։ Եւ այս վարակը տարածուած է ոչ միայն մտաւորականութեան զանազան շերտերի մէջ, այլեւ գրականագէտների եւ գրողների ընդգրկում էլ։ Գեղարուեստական եւ գրականագիտական բազմաթիւ գրքեր ու յօդուածներ են լոյս տեսնում, որոնց հեղինակները միամտութիւն ունեն կարծելու, թէ խելօքի տպաւորութիւն կը թողնեն, եթէ գեղագիտութեան փոխարէն ասեն էսթետիկա, քնարերգութեան փոխարէն՝ լիրիկա։ Այսպէս էլ՝ ոչ թէ արձակ ու արձակագիր, այլ պրոզա եւ պրոզաիկ, ոչ թէ թատերագրութիւն ու թատերագիր, այլ դրամատուրգիա եւ դրամատուրգ, ոչ թէ մենախօսութիւն եւ երկխօսութիւն, այլ մոնոլոգ ու դիալոգ, ոչ թէ յոյզ, այլ էմոցիա, ոչ թէ գլխաւոր, այլ կարդինալ, ոչ թէ սկզբունք, այլ պրինցիպ, ոչ թէ առաջադիմական եւ պահպանողական, այլ պրոգրեսիւ եւ կոնսերվատիւ, ոչ թէ ամսագիր կամ հանդէս, այլ ժուռնալ, ոչ թէ գաղափար ու գաղափարախօսութիւն, այլ իդէա ու իդէոլոգիա, ոչ թէ ... ոչ թէ ... ոչ թէ երգիծանք ու երգիծաբան, այլ սատիրա ու սատիրիկ ...

Ակա՛նջդ կանչի, Պարոնեան։

Յիշում էք, թէ նա ինչպէս է բնորոշել Գրիգոր Արծրունու «Ինտուկտիվ խմբագիր դեկդուկտիվ «Մշակի»։

Նկատի առնելով մեր լրագրերի լեզուն՝ կարո՞ղ ենք ասել, թէ պակասել են «դեդուկտիվ» լրագրերի «ինտուկտիվ» խմբագիրներն ու աշխատակից-թղթակիցները։

Լուսահոգի Պարոնեանը հանդուցեալ Արծրունու լեզուի մասին խօսելիս բերել է մի հատուած, «բէյնալ պատերազմական մինիստրին պախարակեց, որ խիստ մեծուրանէր չգործադրեց սենատորի մը դէմ, որ լեգիդիմական ցուցմունքներ տուաւ։ Կապինետը կամենում է դեմիծիոնէ տալ։ Բուդժէի սումանները ընդունուած են սենատից. եպխկոպոսների կրեդիտը մերժեց եւ ժողովի սեսիան փակուած է յայտնում։ Բիւլըդենը կը ծանուցանէ, թէ կայսրուհին պլեվրիտ ունի»։

Պարոնեանի ժամանակներում այս քաղուածքը, անշուշտ, հոմերական քրքիջ է առաջացրել ընթերցողների մէջ։ Իսկ հիմա մեր ծիծաղը չի էլ գալիս, որովհետեւ վերջին երկու տասնամեակում մենք արդէն վարժուել ենք այն լեզուական խառնափնթորութեանը, որ Լենինը կոչել է «Ֆրանսնիժեգորոդեան բառագործածութիւն», իսկ մեզ համար յարմար կը լինի կոչել «քեավառա-Մոսկովեան»։

Այս դատապարտելի վիճակին ենք հասել, կրկնում ենք, որովհետեւ օտար բառերի գործածութիւնը դարձել է մի տեսակ կիրթ լինելու, զարգացածութեան, խելքի նշան, մինչդեռ դա պիտի ընկալուի իբրեւ տգիտութիւն, կիսագրագիտութիւն, մտաւոր խեղճութիւն, որովհետեւ որեւէ լեզուով քիչ թէ շատ կարգին (ուրեմն նաեւ՝ մաքուր) խօսել չկարողանալը այլ բան չի նշանակում։

Զենք կարծում, թէ կը գտնուեն «ջուր պղտորողներ» եւ կ'աշխատեն «ձուկ որսալ»՝ մեզ հասկանալով այնպէս, թէ մենք ընդհանրապէս դէմ ենք օտար բառի ընդունմանն ու գործածութեանը։ Մենք Հայոց լեզուի պատմութեանը տեղեակ ենք գոնէ այնքան, որ գիտենք փոխառութիւնների չափը մեր լեզուի ընդհանուր կշռի մէջ։ Բայց լեզուին կշիռ է պէտք եւ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՐՈՅՑ Բ. ԹԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

Հարցում.— Ե՞րբ եւ ո՞ւր ծնած էք :

Պատասխան.— Կամօքն Աստուծոյ, ծնած եմ «աստուածարեալ քաղաք»ին՝ Ատափազարի մէջ, 1896 Դեկտեմբեր 20ին՝ հին տոմարով, կամ 1897 Յունուար 1ին՝ նոր տոմարով : Ինչպէս կը տեսնես, նոր տոմարով ծնածներուն մէջ առաջիններէն եմ, թերեւս նոյնիսկ՝ առաջինը : Իմ ծնած տարիս երեք կարեւոր դէպքեր պատահած են. նախ՝ Պանք Օթոմանի գրաւումը, երկրորդ՝ սաստիկ երկրաշարժ մը, երրորդ՝ աննախընթաց ձիւն - ձմեռ : Ասոր համար է, որ ես խառնուածքով (բայց միայն ... խառնուածքով) յեղափոխական եմ, բնութեամբ՝ յարաշարժ, բնաւորութեամբ՝ ... պաղ - գաւակ :

Հ.— Ո՞ւր ստացած էք ձեր ուսումը :

Պ.— Նախ ըսեմ, որ որեւէ վկայական չունիմ, բացի կարծեմ մանկապարտէզի վկայականէս : Յաճախած եմ մեր թաղի ազգային նախակրթարանը, յետոյ մեր քաղաքի Կեդրոնական վարժարանը, իսկ աւելի ետք՝ Պոլսոյ «Նոր դպրոց»ը (Հինդլեան) : Սակայն ոչ մէկը աւարտած եմ ... Կամքէ անկախ պատճառներով, այսինքն ոչ թէ բթամիտ ըլլալուս համար, այլ ճակատագրական դէպքերու հետեւանքով : Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի պէս, իմ ալ լաւագոյն դպրոցս եղած է ինքնաշխատութիւնը :

Հ.— Հայ լեզուի եւ գրականութեան հանդէպ ձեր ունեցած սէրը ե՞րբ եւ ի՞նչպէս կամ որո՞ւն մղումով առաջ եկած է :

Պ.— Ես թեկնածու էի ոչ թէ գրականութեան, այլ հովարտայութեան եւ էֆէնդիութեան : Բայց իմ մէկ ընկերս՝ Զարեհ Պըպուլ չեղեցուց զիս այս ճամբէն եւ իմ մէջս արթնցուց գրականութեան սէրը : Ամէն օր կուգար մեր տունը եւ, գայլի աւետարանի պէս, բանաստեղծութիւններ կը կարդար : Ինքն ալ սկսած էր ոտանաւորներ գրել : Նախանձէս (բարի նախանձէս, ի հարկէ) ես ալ փորձ ըրի մուսաները վար կանչել երկնքէն եւ ոտանաւորի պէս բաներ գրել : Կը յիշեմ այդ շրջանին գրածներէս սա քառեակը.

Թող աչքերէդ բիւր կայլակներ իջնան
գետին,
Ձի քու ծոցէդ բաժնուած ես, ա՛հ, կը
մեռնիմ դուռն օտարին :

Այսպէս էր, որ, դժբախտաբար, ես գրականութեան մէջ նետուեցայ, փոխանակ գործի եւ էֆէնդիութեան ասպարէզին մէջ : Նաքէն հետզհետէ զարգացաւ իմ մէջս լեզուի, գրականութեան եւ արուեստի սէրը, միւս բոլոր «սէր»երը երկրորդ, երրորդ, նոյնիսկ չորրորդ գծի վրայ նետելով : Լա՞ւ եղաւ թէ գէշ, չեմ գիտեր :

Հ.— Ե՞րբ սկսած էք գրել եւ ո՞ւր :

Պ.— Սկսած եմ գրել, երբ դեռ պատանի էի : Ըսի արդէն, թէ ի՛նչ կը գրէի եւ ինչպէս կը գրէի : Առաջին անգամ մեր քաղաքին մէջ տեղի ունեցած թատերական ներկայացման մը մասին տեղեկատուութիւն մը գրեցի եւ ղրկեցի Պոլսահայ թերթի մը : Դժբախտաբար, թերթը հրատարակած էր իմ այս խծբծանքս : Երբ ստացայ թերթը, գրպանս դրի եւ թաղէ թաղ պտըտեցայ, ցոյց տալու համար, թէ ես ալ գրող ... պիտի ըլլամ : Երանելի՜ ժամանակներ :

Հ.— Ի՞նչ գործեր ունիք տպուած կամ անտիպ :

Պ.— Ունիմ հայ լեզուի ընթերցանութեան դասագրքերու շարք մը, որ ծանօթ է «Հայկարան» անունով : Հեղինակը ես չեմ անշուշտ, այլ միայն հաւաքողն ու կազմողն եմ : Նոր հրատարակուեցաւ այսպէս կոչուած իմ առաջին գիրքս, — «Ներածութիւն հայ գրական պատմութեան» : Ապա՝ հրատարակուեցաւ «Լսարան հայ լեզուի»ն, իսկ հրատարակութեան համար պատրաստ են «Լեզուական հարցեր», «Գրական հարցեր» : Այս գործերը պիտի հրատարակուին եթէ մեկենաս մը գտնուի : Իսկ եթէ չգտնուի, հետս պիտի տանիմ :

Հ.— Ո՞ւր ...

Պ.— Անդրի աշխարհը ... եւ նախ ցոյց պիտի տամ Սուրբ Մեսրոպին, որպէսզի հայերէնի սխալներս սրբագրէ :

— Կը սպառնա՞ք ...

Հ.— Ո՞ր թերթերուն աշխատակցած էք :

Պ.— Գրեթէ միայն «Յուսաբեր»ի (1923էն ի վեր), մասամբ նաեւ «Հայրենիք» ամսագրին եւ օրաթերթին (իսկ «Յուսաբեր»ի խմբագրութիւնը վարած է աւելի քան տասնրհինգ տարի. «Յ») :

Հ.— Ի՞նչ դժուարութիւններու հանդիպած էք իբրեւ հայ լեզուի ուսուցիչ :

Պ.— Շա՜տ ... աւելի շատ, քան կը կարծէի կամ կ'ենթադրէի : Ամէն Հայ կը կարծէ, թէ իր լեզուն անսխալ կը գրէ : Բայց կան Հայեր, որոնք ոչ իսկ բառ մը անսխալ կը գրեն : Ունեցած եմ աշակերտ մը, որ երեք տարուան մէջ չկրցաւ սորվիլ, թէ բացառական հոլովը էով կը գրեն եւ ոչ թէ եով : Այսպէս կը գրէր «դպրոցեն» : Չեմ գիտեր, թէ հիմա ի՞նչպէս կը գրէ : Քիչ - շատ գրող - բրող մարդիկ կան, որոնք ամէն օտար բառ, որուն մէջ օ հնչում կայ, կը գրեն Ոով, օրինակ՝ տոքթօր, ֆօնտ, փրօֆեսօր, Զօլա, Պօլիս, Վօրօշիլօվ, եւայլն : Եւ երբ հարցնես, թէ ինչո՞ւ Ոով կը գրեն, կը պատասխանեն. «Օտար բառ է, ինչպէս կ'ուզեմ, այնպէս կը գրեմ» : Շա՛տ դժուար է սորվիլ լծորդ տառերու ուղղագրութիւնը, ինչպէս, օրինակ, գիրք բառը կը գրեն գիրկ, քիրք կամ քիրկ : Նոյն ձեւով կը գրեն նաեւ լծորդ տառերով բազմաթիւ բառեր,— թագաւոր — դաքաւոր — դաքավոր, թաղամաս — ղալամաս — ղախամաս, գարի — քարի — կարի,, լուսահեղձ — լուսայեղձ — լուսահէղձ — եւայլն, մաղթանք — մախտանղ, ճիշդ — ճիշտ, միշտ — միշդ, եւայլն, եւայլն :

Դժուար է, շատ դժուար է սորվիլ հայ լեզուի քերականութիւնը, բայց աւելի դժուար է սորվեցնելը : Ես յիսուն տարիէ ի վեր հայերէն կը կարդամ, բայց դեռ բազմաթիւ բառեր կան, զորս կը դժուարանամ ուղիղ գրել : Իսկ մեր դպրոցականները, նախակրթարանը աւարտելէ ետք, կը կարծեն, թէ այլեւս սորվելիք բան չունին. ամէն բան գիտեն :

Հ.— Չէ՞ք մտածեր քերականութեան դասագիրք մը պատրաստելու մասին :

Պ.— Կը մտածեմ, եւ յաճախ կը մտածեմ : Անշուշտ կան քերականութեան դասագիրքեր, թերեւս պէտք եղածէն աւելի, բոլորն ալ՝ թերի եւ անկատար : Եթէ ես ալ պատրաստեմ, թերեւս իմ պատրաստածս ըլլայ աւելի թերի եւ աւելի անկատար : Աշխարհաբարը դեռ վերջնապէս կազմուած լեզու մը չէ. վիճելի շատ կէտեր կան. երկու, երեք, չորս, նոյնիսկ հինգ ձեւով գրուած բառեր կան, օրինակ, կը սպաննեմ, կ'ըսպաննեմ, կ'սպաննեմ, կըսպաննեմ, կըսպաննեմ, ու կը սպանեմ, կ'ըսպանեմ, կ'սպանեմ, կըսպանեմ, կըսպանեմ : Ահա այսպէս է, որ մեր լեզուն ամէն օր կը սպաննենք : Այս բառին արմատն է սպան, գրաբար բայաձեւն է՝ սպանանել : Անոնք, որ մէկ Նով կը գրեն, նկատի ունին արմատը, իսկ անոնք, որ երկու Նով կը գրեն, նկատի ունին գրաբար բայաձեւը : Երկուքն ալ կրնան ճիշդ ըլլալ, բայց վերջապէս պէտք է ընդունիլ եւ գործածել այս երկու ձեւերէն մէկը կամ միւսը : Ներելի չէ միաժամանակ թէ սպաննել եւ թէ սպանել գրել : Ի՞նչպէս պէտք է գրենք. Հետագա՞յ թէ Յետագայ, ճի՛շդ թէ ճիշտ, ամենէ՞ն թէ ամէնէն :

Ես ջանացած եմ այս կամ այն գրելաձեւը պաշտպանել եւ պատրաստած եմ ուղղագրական գիտելիքներու այսպէս կոչուած դասընթացք մը, «Լսարան հայ լեզուի» խորագրին տակ, որ առանձին հատորով լոյս տեսաւ վերջերս : Պաշտպանած եմ բազմաթիւ բառերու այս կամ այն գրելաձեւը : Թերեւս վիճելի կամ սխալ բաներ ըսած եմ : Կարեւորը, իմ կարծիքով, այն է, որ միօրինակ ուղղագրութիւն մը ունենանք, այսինքն նոյն բառը նոյն ձեւով գրենք, եւ ոչ թէ երկու, երեք կամ չորս ձեւով : Գրականութեան մէջ միօրինակութիւնը յետադիմութիւն է, լեզուի մէջ՝ յառաջդիմութիւն : Խիստ շատ կրկնած եմ այս ճշմարտութիւնը, բայց չեմ կրցած հասկցնել :

ՎՐԷԺ - ԱՐՄԷՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Օրուան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի կէսօրէ յետոյ Սալ տը Շիմիի մէջ :

Ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր լեցնել սրահը եւ կը հիւրընկալուէր երիտասարդ Խաչուհիներու կողմէ :

Կապոյտ Խաչի հրաւէրին ընդառաջ երթալով իրենց ներկայութեամբ պատուած էին հայ համայնքի պետերը, գերաշնորհ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան ընկերակցութեամբ Գիւտ վարդապետի եւ Գերապայծառ Ամատունի :

Օրուան նախագահ Տ. Նարդունի հանդէսը բացուած յայտարարեց աւելցնելով որ իր խօսքը կը վերապահէ հանդէսի վերջաւորութեան :

Շրջանային վարչութեան կողմէ Տիկին Կիւլէնիա Զապուքճեան, կարդաց Միութեան բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրը : Խնամքով պատրաստուած այս տեղեկագիրը կը բաղկանար չորս գլխաւոր գլուխներէ :

Առաջինով՝ կը բացատրուէր այն մարդոց կողքին հայ կնոջ կատարած դերը պատմական ժամանակներէ մինչեւ այսօր :

Երկրորդով՝ կը խօսուէր նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան մասին, ուրկէ կը պարզուէր թէ Միութիւնը ունի 21 մասնաճիւղեր, Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու մէջ, 1500 անդամներով, որոնք ժրաջան գործունէութիւն մը ցոյց տուած են :

Միութիւնը իր գործունէութիւնը նոյնպէս բաժնած էր զանազան գլուխներու՝ կրթական, օգնութեան, հիւանդներու այցելութեան, տարեկան ձեռնարկներու եւ օդափոխութեան կայանի ուր ամէն տարի երկու հարիւր մանուկներ, մաքուր օդով եւ հայեցի մտերմիկ մթնոլորտի մէջ կը կազդուրուին, որու տարեկան նիւթական գործառնութիւնն է չորս միլիոն հին ֆրանք :

Տեղեկագիրը կը ներկայացնէր նաեւ վարչութեան 22 ամսուան հաշուեկշիռը առանձին գլուխներով : Այդ ժամանակաշրջանին ունեցած է 13.800.000 հին ֆրանքի նիւթական գործառնութիւն, առանց հաշուելու մասնաճիւղերու եկամուտները :

Երրորդ մասը սրտագին կոչ մըն էր ուղղուած հայ իգական սեռին գալ բոլորուելու այս օգտաշատ կազմակերպութեան շուրջ, գործունէութեան դաշտը աւելի ընդարձակելու համար : Մասնաւորաբար հետեւեալ հրաւէրը կ'ընէր երիտասարդ սերունդին.— «Աներեւոյթ թել մը կը կապէ նոր սերունդը հինին, թող այդ թելը դառնայ կրանիթեայ կամուրջ մեր եւ ձեր միջեւ : Սիրելի երիտասարդ Հայուհիներ բարոյական կարեւոր պարտականութիւն մը կը ծանրանայ ձեր ուսե-

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱԻԱՐԱՅՐԻ ԴԱՇՏԸ

Նստեցայ այդ բարձունքին վրայ ու բաւական երկար դիտեցի տաճարին գեղեցիկ գմբէթը, շուրջը պարիսպ քաշուած լերկ լեռները : Իսկ դէմը, աւելի հեռուն Նախիջեւանի լեռները : Ինքզինքս հաւաքեցի ու յառաջացայ : Երեւցան վանքին պարիսպն ու հիւսիսային անկիւնի աշտարակին սենեակը իր բաց պատուհանով : Վանքը իր ամբողջութեամբ խոր տպաւորութիւն ձգեց վրաս ու մոռցայ Ս. Թադէն, ասիկա աւելի խորհրդաւոր թըւեցաւ ինծի : Անցայ հաստաբեստ թթենիներու ստուերին ներքեւէն ու հասայ բարձրէն շառաչմամբ հոսող ջուրին : Արտակ Սրբազան արդէն քիչ մը վար ոտքերը ջուրը դրած էր, իսկ Արսէն վարդապետ խնամքով մը մազերը կը սանտրէր : Ես ալ հասնելուս պէս, ծռեցայ ու խմեցի պաղուկ ջուրէն կուշտ ու կուռ :

Բաւական հանգստանալէ ետք, երբ բոլորն ալ հասան, մտանք վանք : Վանքին մուտքը արդէն բաւական է գաղափար մը կազմելու իր հնութեան մասին : Մտանք եկեղեցի, մոմ վառեցինք, աղօթեցինք ու անցանք աջ խորհրդարանը, ուր կը գտնուի Քաջն Վարդանի գերեզմանը : Այդ գերեզմանին վրայ ալ մոմ վառեցինք ու բարձրացանք վերնատունը : Անկէ անցանք զանգակատունը : Դերիկ թէ կը լուսանկարէր եւ թէ շարժանկարի կ'առնէր : Այցելեցինք խուցերը : Դժուար է նկարագրել հայ վանքի իրական խուցերը, միայն պէտք է տեսնել՝ կարենալ գաղափար մը կազմելու համար :

Այս վանքը իր հին օրերուն եղեր է նըշանաւոր դպրանոց ու նոր օրերուն ալ հանդիսացեր զարբնոց յեղափոխութեան : Այս եւ Ս. Թադէի կամարներուն ներքեւէն անցեր են մեր բոլոր Ֆետայիները : Մեր վերջին եօթանասուն տարիներու պատմութիւնը լաւ սորվելու կամ լաւ հասկնալու համար՝ բաց գիրք մըն է այս զոյգ վանքերուն շրջակայքը : Ուրախ է-ինք որ այդ բաց գիրքը կը կարդայինք :

Վանքէն ներս կային երկու հայ ընտանիքներ, որոնք միայն ամառը հոն կ'ապրէին : Կային նաեւ մէկ երկու օտարազգի ընտանիքներ : Ձմեռը վանքը ինքն իր պահակն է : Ինչ որ քանդուած է, այդ քանդուածը գործն է բնութեան : Մնացեալը արդիւնքն է շրջապատի խաղաղ ոգի ունեցող ժողովուրդին որ ձեռք չի զարներ :

Վանքին աւազանին պուկունքին, ծառերու շուքին, բոլորս ալ կը բոլորուինք գետին փռուած սաւաններու շուրջ ու կը ճաշենք : Ճաշէն բաւական ետք, կը մըտնենք եկեղեցի իրիկուան ժամերգութիւնը կը կատարենք ու կ'աճապարենք ծուլֆա, անկէ ալ Պեղլերկէն երթալու մտօք : Երեքէն չորս ժամ ճամբայ ունինք ձիով կտրելու : Վերադարձը քիչ մը աւելի հեշտ կ'ըլլայ թերեւս, բայց մութը կոխած, յոգնած ու խոնջած, մեր ձիերէն կ'իջնենք Շահ Ապպասի փլատակ կամուրջի պահակատան առջեւ, հոն, ուր, առաւօտուն Մ. Իշխան եկեր, լուացուեր է Արաքսի ջրով ու վերադարձեր :

Ուշ ատեն կը հասնին տղաքը : Կարելի չըլլար Պէգլերկէն երթալու ծրագիրը իրագործել : Թաւրիզ կը վերադառնանք :

Կիրակի Սրբազանը կը պատարագէ, իրիկուան կը պատրաստուինք մեկնելու Թեհրան : Ողակայան կը փութան Թաւրիզցիները իրենց յատուկ խանդավառութեամբ : Հազիւ օդանաւը բարձրացած, կ'իջնենք : Օդանաւը խանգարուած է կը յայտարարեն : Օդանաւը կը փոխուի չոգեկառքի, բոլորս մէկ կը փութանք չոգեկառքի կայանը :

Վակոն - Լիի մէջ կը տեղաւորուինք : Երբ մութը իջաւ, ստիպուեցանք քնանալու մասին մտածել : Նստարանները անկողինի վերածուեցան : Արտակ Սրբազան եւ Մ. Իշխան գրաւեցին ցածի անկողիններ, վիս ալ բարձրացուցին թառը, որովհետեւ աւելի ... երիտասարդ էի : Կարելի չէր քնանալ, վարի յարկինները անընդհատ կը խօսէին, ստիպուած պիտի պատասխանէի : Չեմ գիտեր որքան ժամանակ շարունակուեցաւ այս փոխասացութիւնը, սակայն երբ առտու եղաւ ու կէս թմրած վիճակէս հազիւ սթափած էի՝ Սրբազանը ձայն տուաւ : Ելանք : Շոգեկառքը ընդարձակ դաշտի մը մէջէն կ'անցնէր : Մեր բարի դրացիներն ալ հաւաքուեցան, փոքրիկ նախաճաշիկ մը ըրինք ու պրոյցի նստեցանք : Հինգ ժամ շոգեկառքը նոյն դաշտին կեդրոնէն սուրալով կ'ընթանայ : Կէսօրուան մօտ հասանք Թեհրան ու դիմաւորուեցանք քահանայից դասուն եւ ազգայիններու կողմէ :

Հասանք Առաջնորդարան :

Թեհրանի մէջ քանի մը օր մնացինք : Մ. Իշխանը Նոր Ջուղա պիտի այցելէր, չուզեցի զինքը առանձին ձգել : Թեհրանի մէջ ազգայինները ծանօթ են իրենց հիւրասիրութեամբ, յաջորդաբար հիւրասիրուեցանք Տոքթ. Գագիկ Ցարութիւնեանին, Պ. Վահրամ Դաւիթխանեանին, Պ. Իսաեւին, Պ. Մարգար Սարգիսեանին, Պ. Տոքթ. Սամսոն Ստեփանեանին ու Պ. Վարդգէսին կողմէ : Հիւրասիրուեցանք իրենց ամարանոցներուն մէջ բազմամարդ սեղաններու շուրջ :

Մ. Իշխանի հետ, Օգոստոս չորսին Նոր Ջուղա հասանք փշրուած տրամադրութիւնով :

ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԲԱԽՏԻԿԵԱՆ

(9 եւ վերջ)

բուն վրայ, դուք եւս պէտք է ստուարացնէք մեր շարքերը, բոլորանուէր գործակցութեան ոգիով, պէտք ունինք ձեր երիտասարդական ամբողջական կորովին եւ եռանդին»:

Շնորհակալութիւններու բաժինը վերջին մասը կը կազմէր տեղեկագրին, ուր կ'երթային, պետական իշխանութեանց, Կիւլպէնկեան Փոնտին, Նախկին Նանսէնեան Օֆիսին, եւ Պ. Մուշեղ Ճիյէրճեանի, որոնք կարեւոր գումարներով օժանդակած էին միութեան ձեռնարկներուն :

Շնորհակալութեան մեծագոյն բաժինը որ վերապահուած էր սակայն հայ ժողովուրդին կը վերջանար հետեւեալ պարբերութեամբ .—

«Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի ամենազօրաւոր խարիսխն է հայ ժողովուրդը իրմէ է որ կը ներշնչուինք ու կը քաջալերուինք, իրմէ է որ կը ստանանք մեր ուժն ու կորովը եւ իրեն ծառայելով է որ հպարտ կը զգանք մենք մեզի: Կեցցէ ուրեմն հայ ժողովուրդը»:

Տեղեկագիրը իր ամբողջութեան մէջ լաւ տպաւորութիւն թողուց ներկայ հասարակութեան վրայ ու ջերմօրէն ծափահարուեցաւ :

Յաջորդեց գեղարուեստական բաժինը :

Տիկին Թօփալեան որ ճարտարօրէն կը կատարէր խօսնակի դերը մի առ մի բեմ հրաւիրեց դերակատարները:

Օր. Շաքէ Պէնկեան պզտլուն կերպով մեներգեց երեք կտորներ դաշնակի ընկերակցութեամբ Պ. Մեսումենցի :

Օր. Շալճեան յուզումով արտասանեց «Մայր մը իր որդւոյն»ը:

Տիկին Խոնդկարեանի աշակերտուհի Օր. Լիզա Սուրէնեան, նազելաճեմ սլացքներով պարեց հեզաճկուն հայկական պար մը :

Մխիթարեան վարժարանէն փոքրիկ Գրաճեան արտասանեց հայերէն կտոր մը:

Բեմ եկան Սօսի պարախումբի դերակատարները՝ Օրիորդներ Սօնա Սըվաճեան եւ Էլլէն Վարդանեան, Պ. Պ. Օննիկ Նալպանտեան, Ժանօ Գալֆաեան եւ փոքրիկներ Պաքըրճեան ու Ճօլօլեան, որոնք ընկերակցութեամբ նուագարաններու զոր կը ղեկավարէր Պ. Տէմէճեան, գեղեցիկ կերպով պարեցին զանազան հայկական ու կովկասեան պարեր :

Հանրածանօթ դաշնակահար Պ. Ռաֆֆի Պետրոսեան զափնեպսակը պիտի կազմէր գեղարուեստական բաժնին, նուագեց Նոքթիւրն մը եւ թիւ 6 Փոլոնէզը Շոփէնի, Էնփրոմփթիւ Պապաճանեանէն եւ Թօքքաթա Խաչատուրեանէ :

Աւելորդ է ըսել որ գեղարուեստական բաժնին բոլոր մասնակցողները ջերմօրէն ծափահարուեցան :

Հանդէսի երկրորդ մասը սկսաւ թատերական ներկայացումով մը, «Օրհնուած արհեստը» որ կազմած էր Պ. Գր. Վահան ներշնչուած Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն:

Գլխաւոր դերը ստանձնած էր Պ. Ա. Գմբէթեան, որ լաւագոյն կերպով կատարեց փայտահատ – բժիշկի դերը: Միւս դերակատարներն էին Պ. Պ. Գրիգոր Վահան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պչաքկեան, Թէրզեան եւ Ժաք Սթէֆանօ, ինչպէս նաեւ Տիկին Գրիգորեան եւ Օր. Արաքսի Գմբէթեան, որոնք բոլորն ալ տուին իրենց դերերը յաջող կերպով : Յուշարար՝ Պ. Նուպար Գիւրէլեան :

Փակման խօսքը կատարեց ընկեր Շ. Նարդունի, որ նախ գովքը ըրաւ Կապոյտ Խաչի կատարած ազգանուէր ձեռնարկներուն եւ անոր կատարած հսկայ աշխատանքին :

Պատմականը ըրաւ հայ կնոջ, բաղդատելով օտար կիներուն հետ, եւ նկատեց հայ կինը, հայ ժողովուրդի աստուածատուր նուէրը :

Նախագահը ապա հրաւիրեց ներկաները անդամագրուիլ Կապոյտ Խաչին որ իր գործունէութեամբ եւ ժրաջան աշխատանքներուն շնորհիւ, մեծ համակրութիւն ստեղծած է բոլոր գաղութներու մէջ :

Այս գեղեցիկ հանդէսը փակուեցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհունակութեան ըղձացումներով :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՋԵՐԲՍ

Արեւելեան իմաստուն առած մը կ'ըսէ. — «Այն պատահարը որ մարդուս անհաճոյ կը թուի, կրնայ իր ապագային համար բախտի դուռ բանալ»:

Այս ասացուածքը շատ լաւ կը յարմարի մեր պատմութեան հերոս՝ Մաջերբային:

Ծանօթ ենք պատմութենէն որ Լեհաստանի Մաջերինցի քաղաքին մէջ 1644ին ծնաւ Մաջերբան, որ յետագային պիտի դառնար իր երկրին ազգային հերոսներէն մէկը :

Լեհաստանի վեհապետներէն Յովհան Կոզիմրի մանկլաւիկներէն էր գեղադէմ ու երիտասարդ Մաջերբան, որ իր գրաւիչ արտաքինով սիրելին դարձած էր արքունիքի գեղեցիկ սեռի շրջանակներուն :

Թագաւորին դրանիկներէն Կոմս Պրատուսքիի գեղանի կինը յաջողած էր գրաւել երիտասարդ մանկլաւիկին սիրտը եւ արդէն երկար ժամանակէ ի վեր երկու երիտասարդներուն հոգիները խոցուած էին Կուպիտոնի սլաքներէն ...

Առեն մը Կոմս Պրատուսքին բոլորովին անտեղեակ էր իր ամուսնական առագաստին դէմ գործ դրուած ոտնձգութենէն, եւ սակայն, ի վերջոյ վերահասու ըլլալով իրեն պատահած դժբախտութեան, կ'որոշէ անողոք կերպով վրէժխնդիր ըլլալ :

Արդարեւ, սիրալիր տրամադրութեամբ մը կը մօտենայ Մաջերբային եւ կը հրաւիրէ զայն իր տունը՝ ընթրիքի :

Մաջերբա այս հրաւէրին չլսած, խոկոյն կ'ընդունի կոմսին առաջարկը, խորհելով որ այդ պարագան անգամ մը եւս պիտի մօտեցնէր զինքը իր երազներուն տարփած եղող էակին :

Ու կը մեկնի դէպի Պոտուսքիի դղեակը:

Հոն հասնելուն, Կոմսին ծառաները, հպատակելով կարծես նախապէս տրուած հրահանգի մը, կը յարձակին Մաջերբային վրայ ու կը կաշկանդեն զայն ամուր կապանքներով :

Վրայ կը հասնի Կոմսը: Կը սկսի լուտանքներու տարափ մը տեղացնել երիտասարդին վրայ, եւ կը յայտարարէ անոր որ իր ընտանեկան յարկին հասցուցած արատին համար դաժանօրէն պիտի պատժէ զինքը:

Ապա կը հրամայէ իր ծառաներուն մերկացնել Մաջերբան, զայն ամուր կերպով կապել վայրի նժոյգի մը քամակին ...

Հրամանը կը կատարուի: Այն առեն Կոմսը մտրակի հարուածներ կը տեղացնէ արդէն խրտչած կենդանիին վրայ, որ զարզանդ՝ կ'արշաւէ քառասմբակ :

Փրփրած կենդանին կը սուրայ դէպի դաշտերը, կ'անցնի տափաստաններէ, կը մտնէ անտառներէ ներս, կը խոյանայ մացառներով շրջապատուած քարքարուտ վայրերէ, եւ ճամբու ընթացքին դժբախտ Մաջերբայի մարմինը կը վերածուի խոտերով պատուած խլեակի մը ...

Ահաւոր վրնջիւնով մը, փրփրադէզ երիվարը կը շարունակէ իր խոլ վազքը, մինչեւ որ ինք ալ խոնջած ու պարտասած կ'իյնայ գետին ընդարձակ դաշտի մը վրայ, ուր կը տարածուի նաեւ կիսամեռ մարմինը հէք Մաջերբային :

Շրջակայքի գիւղացիները կը հասնին, կը վերցնեն խոշտանգուած երիտասարդին մարմինը, կը տանին զայն իրենց պարզունակ ու համեստ խրճիթը, ու հոն երկար օրերու հոգատար փութկոտութեամբ մը խնամելով, կ'ազատեն զայն ստոյգ մահէ մը:

Այսպէս, հրաշքով ազատելով, Մաջերբա կը մնայ իր ազատարար գիւղացիներուն մօտ, կ'օգնէ անոնց, կը դառնայ այդ պարզամիտ մարդոց խորհրդատուն, կ'առաջնորդէ զանոնք ու կ'արթնցնէ անոնց մէջ ըմբոստութեան գաղափարը, հրաւիրելով զիրենք բողոքել ու ծառանալ անարդարութեան դէմ :

Երիտասարդին այս անձնուիրութիւնը հետզհետէ կ'արժանանայ ընդհանուր հիացումի, այնքան որ, Ռուսիոյ ցարը՝ Մեծն Պետրոս, ինքն ալ հետաքրքրուելով, կը հրաւիրէ Մաջերբան պալատ եւ զայն կը կարգէ Կոզակներու Աթաման :

Երեք հարիւր եւ աւելի տարիներ են անցած այդ օրերէն, սակայն մինչեւ այսօր ալ տակաւին Լեհաստանի մէջ խոր ակնածանքով կը յիշեն անունը Մաջերբային, որուն փառքը երգած են աշխարհահռչակ բանաստեղծներ, ինչպէս Վիքթոր Հիւկօ եւ Լորտ Պայրըն :

Քաղեց՝ Ա. Գ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՏԻ ՊԱՐԳԵՒ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի՝ Ապրիլ 11, Փարիզի Ազգային Երաժշտանոցի Պերլիոզ սրահը տալիք իր նուագահանդէսով, մայրաքաղաքիս արուեստի կեանքին մէջ իր մուտքը պիտի գործէ՝ երիտասարդ դաշնակահարուհի Օր. Լիտի Պարգեւ (Եաղմուրեան):

Իր յայտագրին հեղինակներն են Պեթովէն, Սեզար Ֆրանք, Ալպէնից եւ Բաալեւսկի :

Յարդ անծանօթ մը Փարիզի երաժշտասէր հասարակութեան համար, Լիտի Պարգեւ անոր առջեւ կը ներկայանայ դաւառի մէջ ունեցած իր առաջին յաջողութիւններուն արձագանգով, որոնց կարգին տեղական ձայնասփիւռի յայտագիրներու եւ այլ երաժշտական հանդէսներու իր յաջող մասնակցութիւնը :

Լիտի Պարգեւ փայլուն կերպով ուսած է Փարիզի եւ Նանթի երաժշտանոցները, աշակերտած է Ժիւլ Ժանթի եւ Լազար Լեւի դաշնակի մեծ վարպետներուն :

Հայ հասարակութեան կ'իյնայ իր բազմաթիւ ներկայութեամբ նուագահանդէսին՝ քաջալերել մեր մէջ նորեկ արուեստագէտը: Հայ դաշնակահարուհիին կը մնայ այդ օրը իր մատներով եւ սիրտով վկայել թէ հասուն է եւ գիտէ արդէն արուեստին տալ՝ իր առածը արուեստի մեծ վարպետներէն:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿ. ՊՈՆՏՈՍԻ»

Հակառակ մեր խոստման, մեզմէ անկախ պատճառներով, Պատմութիւն Հայկական Պոնտոսի գրքի հրատարակութիւնը ուշացաւ :

Հրատարակիչ Յանձնախումբը որոշած է 1962ի ընթացքին, շուրջ հինգ տարիներու աշխատանքի վաստակը եղող Տրապիզոնի Նահանգի Հայութեան այս պատմութիւնը տպագրութեան տալ :

Նիւթերը ամբողջացած են եւ խմբագրական վերջին ճշդումներն ու սրբագրութիւնները կը կատարուին Պուէնոս Այրէս Պ. Վարդան Գէորգեանի ձեռքով :

ՎԵՐՋԻՆ անգամը ըլլալով, կոչ կ'ուղղենք աշխարհացրիւ բոլոր Տրապիզոնցիներուն, ինչպէս նաեւ Մայր Հայրենիքին մէջ եղողներուն, եթէ մեր ձայնը իրենց կը հասնի, ու կը խնդրենք, որ յառաջիկայ ԵՐԵՔ ամիսներու ընթացքին, մեզի ղրկեն հրատարակութեան նպաստ մը բերող ինքնագիր գրութիւն մը կամ հրատարակութիւն մը, պատմական արժէք ներկայացնող վայրի մը կամ շինութեան մը նկարը ու նաեւ իր ծննդավայրը եղող քաղաքին մէջ անուանի Հայու մը լուսանկարը :

Հրատարակիչ Յանձնախումբը կը խնդրէ նաեւ բոլոր անոնցմէ, որոնք դրամական օժանդակութիւն մը կրնան ընել հրատարակութեան, թող իրենց նուէրները ղրկեն մեր հասցէին :

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Հասցէ — ՆԵՐՍԷՍ ՖՆՏԸՔԵԱՆ,
809, North Hay Street
Montebello Calif. U.S.A,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Մոնթը տժգունեցաւ ու մէկէն ի մէկ չկրցաւ պատասխանել: Հարցումը՝ զոր ուղղած էր այդ անծանօթ մարդը, խորհրդաւոր ու միանգամայն երկիւղալի հարցում մըն էր :

— Մի մտածէք, սիրելի բարեկամս, յարեց Աւազակապետը, ձեր կեանքը վտանգներու չեմ ենթարկեր :

— Ինչո՞ւ տարանկ խօսքեր կ'ընէք, առարկեց Մոնթը :

Ու պատմեց թէ վարդապետին անունը Վանական էր, թէ մեծ գործեր ըրած էր յեղափոխութեան արիւնալի օրերուն մէջ եւ թէ սպաննուած էր Վանի կոտորածին առթիւ:

Աւազակապետը հասկցաւ թէ այդ մըռայլ կերպարանքով մարդը չէր փոխուած, դարձեալ առաջուան գաղտնապահ ու արիասիրտ Մոնթն էր եւ կրնար գործել ամենայն անձնուիրութեամբ :

— Վանական ո՞ւր թաղուած է, հարցուց Աւազակապետը :

— Ահ, անշուք տեղ մը, պատասխանեց Մոնթը: Քարի մը կտորն անգամ չկայ անոր հողին վրայ: Թէպէտեւ տարի մը առաջ աշխատեցան մահարձան մը դնել, սակայն կառավարութիւնը իմացաւ ու անմիջապէս արգիլեց: Հիմա գերեզմանին քովէն անցնիլն անգամ կասկածելի է:

— Երթանք, ընդհատեց կրօնաւորը, ճաշի ժամանակ է: Դուք անօթի ըլլալու էք :

Աւազակապետը առարկութիւն չըրաւ, այլ հետեւեցաւ կրօնաւորին ու Մոնթին, որոնք փոխանակ մեծ դռնէն երթալու, պարտէզ մտան ու անկիւն խուց մը ապաստանեցան :

— Սոփկա իմ խուցս է, մրմնջեց Մոնթը :

— Սպասեցէք, ես հիմա ճաշը կը պատրաստեմ ու հոս կը բերեմ, նկատել տուաւ կրօնաւորը ու գնաց :

— Զյիշեցիք ով ըլլալս, անանկ չէ՞, թոթովեց Աւազակապետը :

— Ոհ, ոչ, մրմնջեց Մոնթը :

— Ինչո՞ւ համար ... Միթէ Վարագայ վանքը գտնուած ատեններդ չտեսա՞ք զիս ... Շատ գիշերներ միասին չպառկեցա՞նք :

— Տէր Աստուած Ոհ, այո, յիշեցի, յիշեցի ... Դուք Ներսէս Արծրունին էք ... Դուք Աւազակապետն էք ... Բայց ուսկի՞ց կուգաք ... Ո՞ւր էիք ...

— Ժամանակը չէ, սիրելի Մոնթս : Աւելի աղէկ է յարմար առիթներու սպասել: Բաւական է որ զիրար գտանք, բաւական է որ բախտը մեր քայլերը մինչեւ հոս առաջնորդեց : Կը մնան մեր առջին աւերակ աշխարհ մը ու նուիրական նպատակ մը: Հոգ չէ, անյիշատակ գերեզման մը ունենանք, բայց վրէժնիս լուծած իջնենք մեր պաշտելի հողին գիրկը:

Աւազակապետը խօսակցութիւնը ընդհատեց, որովհետեւ բարի կրօնաւորը մեծկակ սկուտեղի մը մէջ թարմ պտուղներ դրած՝ ներս մտաւ :

— Կը ներէք որ տաքուկ կերակուրներ չունինք, բարեկամս, նկատել տուաւ կրօնաւորը : Եթէ առաւօտ ըլլար, պիտի կրնայի բան մը պատրաստել :

— Օհ, բարեկամներս, ընդհատեց Աւազակապետը, մի նեղուիք, գիտցէք որ օր մը անօթի, օր մը կուշտ մարդուն համար չոր հացի կտորն անգամ շատ է :

— Ախ, իրաւունք ունիք, ով գիտէ որչափ տառապանքի օրեր անցուցած էք, վրայ բերաւ կրօնաւորը՝ մորմոքած շեշտով մը :

Աւազակապետը ճաշեց: Յետոյ Մոնթին ներքնասենեակը մտաւ ու քիչ մը ատեն քնացաւ :

Երբ արթնցաւ, տեսաւ որ Մոնթը ներքնասենեակին մէկ անկիւնը կծկուած զինք կը դիտէր :

— Ինչո՞ւ չէք կրնար քնանալ, մրմնջեց Մոնթը:— Հազիւ ժամ մը եղաւ :

— Բաւական է. մարդուս հանգիստ քունը մէկ ժամ է, առարկեց Աւազակապետը: Թողունք ատիկա, ես այս գիշեր կ'ուզեմ մեկնիլ :

— Մեկնի՞լ, բացագանչեց Մոնթը :

— Այո :

— Դէպի ո՞ւր :

— Քաղաք :

— Պէտք ունի՞ք ինծի :

— Առ այժմ ոչ, սակայն երբ պէտք ունենամ, պատրա՞ստ էք :

— Ամենայն սիրով :

— Խիստ լաւ, այդ մասին ալ չխօսինք, ըսաւ Աւազակապետը:

(Շար.)

ոչ թէ բեռ։ Բոլոր ժողովուրդներն էլ բառափոխանակութիւն կատարել ու կատարում են։ Բայց փոխանակութիւն կատարելիս ամէն մարդ վերցնում է այն, ինչ պակասում է իրեն, ինչի կարիք է զգում։ Այսպէս են վերցնում նաեւ բառերը։ Եթէ անհրաժեշտ են դրանք՝ հարստացնելով գեղեցկացնում են, իսկ եթէ աւելորդ են՝ խճողելով այլանդակում են տուեալ լեզուն, չեն աւելացնում նրա կշիռը, այլ ծանրացնում են նրա բեռը։

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակը՝ Եղիսաբէթ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանթէմուրեան եւ զաւակը՝ Իսկուհի, Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Քաւալըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Քաւալըճեան եւ զաւակը՝ Նազարէթ, Այրի Տիկին Թէնէքէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համօ Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Ծերունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգար Ծերունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Ղուկասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէճիրեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Թէճիրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նազելի Թէճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէճիրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գազանճեան ընտանիքը՝ խոր կսկիծով կը ծանուցանեն վախճանը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին,

ՄԱՆՈՒԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ
(Սեբաստիոյ Դուրա գիւղէն)

որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 5ին, 56 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Շաբաթ, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Իսի լէ Մուլինօ, իրենց ընտանեկան դամբանը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳԸԶԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն.Ֆ.
Պ. Կարապետ Կարօեան ընտանիք (Արլ)	100
Տէր եւ Տիկին Յ. Մովսէսեան	10
Օր. Շաքէ Կիւլեան	10
Ընդհ. գումար	3100

Նուէրները ղրկել Բրուա Պլէօ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ Մանտաները ղրկել միայն վերի անունով, ոչ Օր. Գըզըլեանի անունով, այլապէս կարելի չէ գանձել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արիստաքէս Պետրոսեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր եղբօր՝

ՄԻՀՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Օր. Բաթիլտ Եղիազարեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին, իր մօրը յիշատակին։ Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տէր-Դաւթեան՝ 100 Ն. Ֆ. իրենց մօր յիշատակին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Գրիգոր Աճէմեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր եղբօր Սարգիս Աճէմեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Բաւէի (Փըքի ժուռնալ) Ա. յարկը։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ներկայացուցչական ժողով Լիոնի մէջ, այս Շաբաթ, ժամը 21ին։

Սովորական հաւաքատեղին։

Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ենթակոմիտէ՝ այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը ճիշդ 21ին։

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ խումբ՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբ՝ 9 Ապրիլ, Երկուշաբթի, ժամը 21ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

(Շար.)

ՍԱԼ ՊԵՐԼԻՈԶ
14, Rue M drid
(Մեթրօ Լօրոփ)

«Արուեստից եւ Գրոց Բարեկամներու Ակումբ»ի 188րդ նուագահանդէսին՝
ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԼԻՏԻ ՊԱՐԳԵԻ

Յայտագիր.— Պէթովէն, Ֆրանք, Ալպէնից, Քապալեւսկի։

Այս չորեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21։ Մասնակցութիւն.— 5 Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէն կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, մահացած ընկերներու յիշատակին.— Օննիկ Աւետիսեան, Գաբրիէլ Մովսէսեան, Յովհաննէս Ճիհանեան, Յակոբ Մերտինեան, Միսաք Ճիհանշահեան, Բարունակ Գումրուեան, Վարդերես Թորիկեան, Վահէ Ճիհանեան եւ Օննիկ Կարապետեան։

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին, այց՝ ՕՆՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆի շիրիմին, իր մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ, Փանթէնի գերեզմանատունը։ Փորթ տը Փանթէնէն առնել 151 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել գերեզմանատան առջեւ։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ
(Առնուվիլ)

Այս Կիրակի առաւօտ վերջին Արեւագալին կը նախագահէ Կաթ. Պատ. Սերովբէ Եպիսկոպոս եւ կը քարոզէ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէն կազմակերպած է ընկերահամակրական գինեձօն մը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պօմոնի Ազգ. սրահին մէջ, ի պատիւ Շանթ Թատերախումբին եւ մեր համակիրներուն։

Մուտքը ազատ է։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Կը վերջանայ Յառաջի վերիրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը։

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը Շաբաթ օր ժամը 3ին ժողովի կը հրաւիրէ վարչութեան անդամուհիները։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին։ Ապրիլ 15ին, ժամը 15էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՖ ՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Métro République

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՆՌՈՒՎԻԼԻ ԿԱՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ԱՊՐԻԼ 1962

ժամը 16էն մինչեւ 23

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Իսիի «Խանասոր» խումբի կողմէ։

17, Rue Bleue, Paris 9e

DERNIERE SURBOUM DE LA SAISON

AMBIANCE

Concours de TWIST, TANGO et CHA-CHA

Rafraîchissements Buffet

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՖ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e — Métro République ou Bonsergent

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԱՊՐԻԼ 14, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20.45ԻՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

կը ներկայացնէ.—

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Թատերգութիւն 3 արար, ոլբացեալ դերասանուհի՝ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ քաղուած Հանրի Պորտոյի նոյնանուն վէպէն

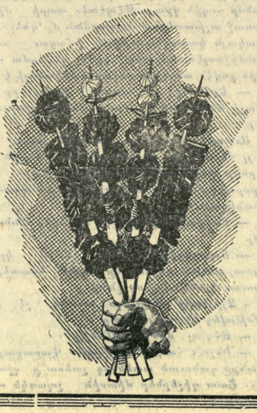
Կը մասնակցին ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տիկին Մ. Էֆիզեան, Տիկին Գրիգորեան, Պ. Պ. Նուրիան Մարգարեան, Ն. Պըշտիկեան, Ժ. Սթեֆանօ եւ սիրուած ուժեր։

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան երաժշտութիւն։

Բեմադրութիւն Տիկ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Սովորական գիներով տոմսերը ապահովել Հրանդ Բալուեան գրատունէն, 43, Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9)։

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
8
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
8 AVRIL
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9375 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5176

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Աշխարհի ներկայ ալեկոծ ու խռովայոյզ վիճակին մէջ, երբ մեծերը ժողովի նստած տարիներէ ի վեր՝ իրարու լեզու չեն հասկնար, խաղաղութեան մասին կը խօսին, բայց սպառազինութեան համար մրցումի են ելած, երբ Ափրիկէի անաղատ ազգերը իրարու ետեւէ անկախութեան կը տիրանան, յաճախ առանց արիւն թափելու, բոլորովին մոռացութեան տրուած է Հայկական Հարցը։

Եւ սակայն Հայկական Դատը աշխարհի բոլոր դատերուն մէջ ամէնէն արդարն է, միաժամանակ ամէնէն աւելի անխրուսաբը։ Ո՛չ մէկ ժողովուրդ Հայուն չափ տառապած, Հայուն չափ կռուած, արիւն թափած եւ միլիոններ զոհած է յանուն ազատ եւ անկախ հայրենիքի։

1945ին, երբ Թնդանօթները լռեցին Եւրոպայի մէջ եւ հնչեց հաշուեյարդարի ժամը, յուսացինք, որ նժարի վրայ պիտի դրուէր հայկական արիւնն ալ։ Չէ՞ որ հարիւր հազար զոհեր տուեր էինք կարմիր բանակին մէջ՝ դաշնակիցներու դատին համար։ Տասնեակ հազարաւոր ուրիշ Հայեր կռուեր էին ամերիկեան եւ ֆրանսական գրօշներու տակ։

Երկու տարի Թուրքէ չերեփներով ըմբռնեցինք ժողովուրդներու ճակատագիրը տնօրինող եւ աշխարհի նոր քարտէսը գծող մեծ Դաշնակիցներու կանաչ սեղանները։ Մեծաղղորդ համաժողովներ գումարեցինք՝ պահանջելով Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը, մեր պատմական հողերուն կցումը ներկայ կորիզին։

Հիասթափութիւնը չուշացաւ։ Կրկին խաբեցին մեզ՝ երկու տարի օրօրելէ վերջ։ Ու այդ օրերուն ամէնէն շատ աղմուկ հանողները քաշուեցան իրենց պատեանին մէջ եւ լռութեան դատապարտուեցան։ Ա՛լ չեն խօսիր Հայկական Դատին մասին։

Շատ հին է մեր դատին պատմութիւնը։ Անհրաժեշտ է ծանօթացնել զայն մեր նոր սերունդին, որ չի գիտեր թէ ինչ փուլերէ անցած է անիկա՝ մասնաւորապէս հարիւր տարիէ ի վեր։

Այդ աշխատանքին նուիրուած է մեր պատմագէտ աշխատակիցը Խորէն Գաբրիէլեան, որ քանի մը օր առաջ Պէյրութի մէջ լոյս ընծայեց գիրք մը՝ Հայկական Հարցը Արեւելեան Հարցի մէջ խորագրով։

Երեք մասերէ բաղկանալիք գրքին առաջին հատորն է այս, որ կ'ընդգրկէ 20 տարուան շրջան մը,— 1860 – 1880։ Այսինքն Արեւելեան հարցին համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող երկու դաշնագիրներու — 1856ի Փարիզի եւ 1877ի Պերլինի— միջանկեալ շրջանը։

Այս դաշնագիրներէն առաջինը կնքուած էր Ղրիմի 1854 – 56ի եւ երկրորդը՝ 1877 – 78ի ռուսեւթուրք պատերազմէն վերջ։ Պալքաններու քրիստոնեայ ազգերը կ'ազատագրուէին իրարու ետեւէ։

Եւրոպայի մեծ պետութիւնները արեւելեան հարցով կը զբաղէին ամբողջ ժթ. դարու ընթացքին։ Յոյները, Սերպերը, Գարատաղցիները, Ռումանացիները ու Պուլկարները թօթափելով օսմանեան լուծը, կ'ունենային իրենց անկախ հայրենիքները, շնորհիւ Ռուսիոյ, Ֆրանսայի ու Անգլիոյ աջակցութեան։

Երբ կարգը եկաւ Հայերուն, ո՛չ ոք տէր ու պաշտպան կանգնեցաւ մեզի։

Պերլինի վեհաժողովը դաս մը եղաւ։ Սորվեցուց մեզի երկաթէ շերեփ գործածել։ Այդ դասէն ծնունդ առին մեր յեղափոխական շարժումները։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԸ

—o—

ՈՒՐԻՇ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆԵՐ ԱԼ ՊԻՏԻ ԸՆԷ

Տը Կոլ փակեց հարցաքուէի շալաթը ճառով մը ուր կը շեշտէր թէ Կիրակի օր վերջնական եւ հանդիսաւոր կերպով պէտք է վաւերացնել անցած – գացածը եւ նոյն ձեւով պատրաստել ապագան։

Տը Կոլ յիշեց թէ արդէն երեք անգամ դիմած է Ազգին ինչպէս կը նախատեսէր սահմանադրութեամբ։ «Հարցաքուէն, ըստ նախագահը, մեր ապրելակերպին մէջ անցաւ, կենսական բան մըլուեցնելով Խորհրդարանին օրէնսդրական գործին։ Ասկէ ետք, երկրին համար կենսական հարցի մը վրայ, իւրաքանչիւր քաղաքացի պիտի կանչուի իր կարծիքն յայտնելու եւ իր պատասխանատուութիւնը ստանձնելու»։ Եւ եզրակացուց թէ ամէն բան կախում ունի «այո»ներու քանակէն։

× Անկախներու նախկին ընդհ. քարտուղարը՝ Տիւշէ բանաձեւ մը քուէարկել տուաւ իր շրջանին մէջ, որուն մէջ քուէարկողները կը հրաժարին շմասնակցելու հանրաքուէի մը որ «ապօրինի հաշակուած է պետութեան իրաւական բարձրագոյն վարչութեան կողմէ»։

Շաբաթ օր կուսակցութեանց եւ քաղաքական խմբակցութեանց դիրքը հետեւեալն էր.—

ԱՅՈ.— Համայնավար, Խաղաղութեան Շարժում, Յառաջդիմական Միութիւն, Ընկերվարական, Ժողովրդական Շարժում, Երիտասարդ – Հանրապետութիւն, ձախ – կոլիստ, ԻԻ ԷՆ ԷՌ։

ՈՉ.— Քրիստոնեայ Տեմոքրասի (Ժ. Պիտօ), Փուժատական, Քաղաքացիական Շարժում, Հանրապետական կեդրոն եւ կարգ մը անկախներ։

ՔՈՒԷԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Անկախ, Մարդու Իրաւանց Լիկա, Բանուորական Ուժ եւ Քրիստոնեայ Դաշնակցութիւն ընկերակցութիւնները։

ՁԵՆՊԱՀ ճերմակ կամ պարապ.— ինքնավար ընկերվարական (Մենտէս – Տէփրէօ), Եւրոպական Դաշնակցային Շարժում, համայնավար միջազգային կուսակցութիւն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ հակնասրեան բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ քաշուիլ։ «Նասր, Ասատուծոյ թշնամի, Նասր՝ Արաբներու թշնամի, մարտիրոսներու արիւնը վրէժ կը պահանջէ Նասրի դէմ» կը գոռան փողոցներուն մէջ։

ԱԼԺէՐԻ մէջ աքարեկումները կը շարունակուին։ Հանրաքուէի նախօրեակին 23 մեռեալ եւ 12 վիրաւորներ կան։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Սուրիոյ միջադէպերուն առթիւ Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք բանաձեւ մը առաջարկած են որ կը դատապարտէ Իսրայէլը։ Ֆրանսա դէմ է։

ՏԸ ԿՈԼԷՆ ետք, Իտալիոյ վարչապետը կը տեսնուի Ատէնաուըրի հետ որ ամէն տարուան պէս կը հանգստանայ Քատէնապպիա (Քոմոյի լճին վրայ)։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ալ կառավարական տագնապի մը վախը կայ։ Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Ինէօնիւ սպառնացած է հրաժարիլ բայց ի վերջոյ իշխանութեան գլուխ մնացած է բանակին պնդումին վրայ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ պատասխանելով Ճափոնի վարչապետին որ իր մտահոգութիւնը կը յայտնէր հիւլէական փորձերու առթիւ, ըսաւ թէ հիւլէական փորձերը պիտի վերսկսին եթէ Ամերիկա իր փորձերը շարունակէ։

ԲՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ՊԱՀՊԱՆԵՆՔ ԵՒ ՀԱՐՍՏԱՑՆԵՆՔ ՄԱՅՐԵՆԻՔԸ

—o—

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հայոց լեզուն դարեր շարունակ բարգաւաճել է ոչ միայն իր սեփական միջոցներով, այլեւ հարստացել է անհրաժեշտ փոխառութիւններով։ Այսօր էլ շարունակւում է նոյնը։ Միայն վերջին քառասնամեակին մեր լեզուն ընդունել ու մարսել է հարիւրաւոր նոր բառեր, որոնցմով իրօք նա աւելացրել է իր կշիռը։ Մեր արագընթաց դարը ամէն օր ծնում է նոր երեւոյթ, գիտութեան նոր ճիւղ, մեզ շրջապատում նոր առարկաներով ու իրերով, որոնք չեն կարող չբերել նոր բառեր, եւ այդ բառերի ընդունմանը կարող է հակառակել միայն խելապակասը։

Բայց պիտի չմոռանալ, որ իւրաքանչիւր լեզու ունի առաւելութիւններ, որոնք կարող են բացակայել ուրիշ լեզուներից։ Հայերէնն, օրինակ, ունի մի առաւելութիւն, որ աշխարհի քիչ լեզուներ ունեն,— բառակազմութեան հեշտութիւնն ու չահաւէտութիւնը։ Ու եթէ որեւէ լեզու, հայերէնից նոյնիսկ աւելի հարուստ ու ճկուն մի լեզու, ստիպուած է օտար բառն ընդունել, որովհետեւ բառակազմութեան իր հնարաւորութիւնները սուղ են, ապա հայերէնի պէս մի լեզու պարտաւոր է հայացնել այդ բառը, որովհետեւ օտար բառը, իբրեւ ընդհանուր օրէնք, շատ աւելի քիչ բան է ասում Հային, քան մայրենի լեզուի յաջող բառակազմութիւնը։ Չի կարելի ասել, թէ մենք չենք օգտւում մեր լեզուի այս մեծ առաւելութիւնից, բայց անկարելի է չասել, որ օգտւում ենք շատ աւելի քիչ, քան կարող ենք եւ պարտաւոր ենք։

Եթէ մեր նախնիքներն այնպէս վարուէին, ինչպէս մենք ենք անում վերջին տարիներս, ապա մեր մանուկներն այսօր պիտի չգիտենային այնպիսի բառեր, որպիսիք են՝ Թուաբանութիւն, հանրահաշիւ, երկրաչափութիւն, եռանկիւնաչափութիւն, բնագիտութիւն, աշխարհագրութիւն, կենսաբանութիւն, աստղաբաշխութիւն, բուսաբանութիւն, կենդանաբանութիւն եւայլն,— գիտութեան ճիւղեր, որոնք ժամանակին նոյնպիսի նորութիւններ էին, ինչպիսին են հիմա, դիցուք, միջուկային տեսութիւնը կամ հիպեռնասիռն (ԽՄԲ.— Զմեռնաճռուն)։ Մինչդեռ մենք գիտական բազմաթիւ նոր երեւոյթների համար ոչ միայն չենք ըստեղծում հայերէն համարժէքներ, այլեւ դարաւոր կենդանութիւն ունեցող բառերն իսկ փոխարինում ենք նրանց «նեֆատիւ»ով։ Մոռացած, որ յոյն փիլիսոփայութեան կոչած շատ երկեր այսօր համաշխարհային գիտութեանը յայտնի են միայն հայերէն թարգմանութեամբ, մեր որոշ վայ – փիլիսոփաների թեթեւ ձեռքով «տրամաբանութիւնը», օրինակ, «լոգիկա» է հնչում. ճիշդ այդպէս էլ «երկրաբանութիւնը»՝ «Գէոլոգիա», «բուսաբանութիւնը»՝ «Բոտանիկա», «կենդանաբանութիւնը»՝ «զօօլոգիա» եւ նոյնիսկ բանասէրների բերանում էլ, «բանասիրութիւնը»՝ «Ֆիլոլոգիա»։

Ռուս մանուկները անգիր գիտեն Տուրգենեւի յայտնի խօսքը. «Պահպանեցէք լեզուի մաքրութիւնն իբրեւ սրբութիւն։ Երբեք մի գործածէք օտար բառեր։ Ռուսաց լեզուն հարուստ եւ ճկուն է այնպէս, որ մենք բան չունենք վերցնելու նրանցից, ովքեր մեզնից աղքատ են»։

Իր մեծ նախորդից մօտ վաթսուն տարի յետոյ, 1934 թուականին, փոքր ինչ այլ խօսքերով նոյնն էր պահանջում նաեւ Գորկին. «Ռուսաց լեզուն հարստացնելու անհրաժեշտութեան մասին եղած պարապ խօսքերը կասկածելի են իրենց անկեղծութեամբ եւ անարդիւնաւէտութեամբ, եթէ գրական արդիւնք չհամարուի լեզուի աղտոտումը անպէտքութիւններով»։

Այս նոյնը պիտի ներշնչել նաեւ հայ մանուկին եւ հասկացնել հայ պատանուն։

Մեր լեզուն «հարստացնելու», «մաքրելու» եւ «հնարոյր» չերեւալու եւ, վերջապէս, զարգացած ու խելօք կարծուելու արատը առաքինութիւն դարձրած՝ մեզնից շատերը հասել են այն ծիծաղելի (բայց եւ զայրացուցիչ) վիճակին, որ ռուս գրող Ֆոնվիզինը բնորոշել է շատ դիպուկ. «Ռուսերէն խօսելով՝ ֆրանսերէն են զկռտում»։

Բայց մեր լեզուն տանջւում է ոչ միայն այդ «ֆրանսերէն զկռտալուց»՝ անհարկի եւ անպէտք օտար բառերի խճողումից։

Բանն այնտեղ է հասել, որ աղաւաղւում է մեր լեզուի շարահիւսութիւնն էլ։ Վայ–գրողների ու վայ – լրագրողների մեղքով մեր արդի գրականութեան մէջ վխտում են օտար բառերի հետ նաեւ օտարաբանութիւններ, սխալ (եւ օտար) խնդրառութիւն, սխալ (եւ օտար) համաձայնութիւն, մեր շաղկապների նրբիմացութեան անգիտում կամ թերացում, իսկական եւ անիսկական կապերի գիտակցման այնպիսի՛ մթագնում, որ հաւասարւում է բացաչք կուրութեան...

Հիմա էլ, ի պատասխան արդար յանդիմանութեան, մեզնից շատերը արդարանում են. «Արդէն այսպէս են ասում»։ Մենք պիտի պայքարենք հէնց «արդէն այդպէս ասելու» դէմ, էլ ո՛ւր մնաց թէ գրելու դէմ։ Մեզնից ոմանք իրենց ոչ միայն բանաւոր, այլեւ գրաւոր խօսքի մէջ պոհ են լինում իրենցով, նստում են ջուրակի վրայ, երդւում են իրենց մասին, գլխարկ են հագնում, ինչպէս նաեւ ակնոցներ, գնում են իրենց մօտ, ըստիպուած տանն են փակւում ցեխի շնորհիւ, իսկ դուրս գալիս՝ շրջում են փողոցի վրայ...

Մի առանձին մտահոգութեան եւ յատուկ խօսակցութեան նիւթ է մեր գործածական լեզուի աղքատութիւնը, հայերէնի բառամթերքից կէս – բուռ օգտուելու կամաւոր մուրացկութիւնը։ Իսկ բառերն ապրում են ո՛չ բառարաններում, ոչ էլ գրքերում։ Բառերի կեանքը գործածութեան մէջ է։ Լեզուն մտածողութիւն լինելով՝ նաեւ գործիք է, իսկ այդ գործիքն ապրում է բանելիս եւ բանելով, հակառակ դէպքում փտում է կամ ժանգոտում...

Ամէն ազգ ու ժողովուրդ իր բաժինն է բերում համաշխարհային մշակոյթի մթերանոցը։ Սակաւ չէ մեր բաժինը։ Ունենք սքանչելի երաժշտութիւն, որի քարեղէն մարմնաւորումն է մեր փառահեղ ճարտարապետութիւնը։ Ունենք հնադարեան ճոխ գրչութիւն, Մատենադարան, որի անգնահատելի արժէքը կրկնապատկւում է այդ մատեանները զարդարող մանրանկարչութեամբ։ Մեր բանաստեղծութիւնը տուել է գլուխ – գործոցներ, որոնք մեր հողու թարգմանութիւնը լինելով՝ յօրում են հանուր մարդկութեան հոգու հետ։

Այո՛, մեր նախնիքը մեզ եւ աշխարհին փոքր ժառանգութիւն չեն կտակել։ Բայց մենք պիտի հասկանանք եւ հասկանալով չմոռանանք երբեք, որ մեր ժառանգութեան մեծագոյն գանձը մեր լեզուն է։

Գալով անյիշելի ժամանակներից, անցնելով բազում դարերի միջով, չփուելով բազմաթիւ ազգերի լեզուներին՝ Հայոց լեզուն մի խրատեակ հանրագիտարան է անյիշելի ժամանակների, բազում դարերի եւ բազմաթիւ այլ ազգերի։ Այսպէս՝ դատելով՝ մեր լեզուն միայն մեզ չի պատկանում, այլեւ աշխարհին, նա միայն մեր սրբութիւնը չէ, այլեւ մասունքը հանուր մարդկութեան։ Այս պատճառով

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔՐԻՍՏՆԱ

Բ.

Հայրն տասնեւվեց տարեկան՝ Քրիստնա թողուց մայրը եւ սկսաւ շրջիլ Հնդկաստանի մէջ:

Հնդկական երեւակայութիւնը առատ ծաղիկ է նետած Քրիստնայի կեանքի այս երկրորդ շրջանին վրայ,— բանաստեղծութիւն է այլեւս, չարական :

Երրորդութեան երկրորդ անձն է ան, դարձած այլեւս Վիշնու, ինչպէս կը յայտարարէ ինքը՝ Քրիստնա, որ լոյս կուտայ սառած աչքերուն, ձայն կուտայ քարացած ականջներուն, եւ իրեն կը հետեւին կաղերը կայթելով, ոտքի կը կանգնին անդամալոյծները՝ Գանգէսի մէջ նետելով իրենց մահիճը, մարդացած Աստուծոյ փառքը կը կարդան բորոտները՝ արեւէն այրած ու փեռեկտած իրենց մորթը վարդի թերթ դարձած այլեւս, վերջապէս յարութիւն կ'առնեն մեռելները եւ այն ընդհանուր տպաւորութիւնը կը ստեղծուի թէ Աստուած իջած է երկիր՝ վերանորոգելու համար մարդկութիւնը :

— Ահաւասիկ փրկիչը, որ խոստացուած էր մեր հայրերուն, կ'աղաղակէ ժողովուրդը :

Բայց անգործ չէր չար ոգին, որ կ'աշխատէր փորձութեան մէջ ձգել Քրիստնան: Բանակներ շարժման մէջ կը դնէր սպաննելու համար զայն, կը գրգռէր երկրին իշխանները՝ նախանձալից թշնամութեամբ զանոնք դէմ հանելով անոր որ զրկեալներուն ու դժբախտներուն կը խոստանար գերագոյն վարձատրութիւն : Ժողովուրդը կը հետեւէր Քրիստնայի, եւ վնասել ուժերը չէին կրնար չարիք հասցնել: Անսպասելի վտանգներու պահուն՝ Քրիստնա հրաշք կը գործէր եւ ապարդիւն կ'անցնէր ամէն թակարդ: Յաճախ թշնամին ծունկի կուգար՝ երբ կը նայէր Քրիստնայի աչքերուն: Այսպէս եղաւ այն որ երդուընցած էր սպաննել Քրիստնան, — մենութեան պահու մը մէջ՝ կ'աղօթէր Քրիստնա, երբ դարանակալ թշնամին, չարախինդ, մէկ ոստումով կանգնեցաւ սուրբին կռնակը: Քրիստնա ետեւ դարձուց իր աստուածալոյս աչքերը: Մարդը չանթահար եղաւ կարծես Քրիստնայի վեհափառ նայուածքէն: Ծունր դրաւ եւ պաղատեցաւ : Սարավաստա կը կոչուէր այս մարդը, որ այնուհետեւ դարձաւ Քրիստնայի ամէնէն հաւատարիմ հետեւորդը :

Ու բովանդակ Հնդկաստան զգաց թէ վերանորոգուած է նոր շունչով մը :

Քրիստնա, այն ատեն, ուզեց աշակերտներ ունենալ, որպէսզի շարունակուի իր գործը : Առաջին աշակերտը եղաւ Արճունան, որ կատարելապէս իւրացուց Քրիստնայի սկզբունքները եւ կը կառավարէր աշակերտներու խումբը՝ երբ կը մեկուսանար Քրիստնա: Յաճախ, անսպասելի պահու մը, աստուած-մարդը դուրս կ'ելլէր իր մենութենէն եւ կը մտնէր իր աշակերտներուն մէջ, զօրացնելու համար զանոնք հանդէպ դժուարութեանց, եւ յուսադրելու համար թէ ինք ներկայ է միշտ՝ նոյնիսկ երբ իրենց կը թուի բացակայ :

Աշակերտներուն հետ, օր մը, Քրիստնա կը շրջէր Գանգէսի եզերքը, ու ժողովուրդը կը հետեւէր իրեն, աղաղակելով·

— Ահաւասիկ այն որ յարութիւն կուտայ մեռելներուն :

— Ահաւասիկ այն որ ազատագրեց մեզ բռնաւորներէն եւ հարստահարողներէն :

Օրին մէկը, երբ պահ մը յոգնած, Քրիստնա նստած էր բլրան մը վրայ, աշակերտները շուրջն առած, ժողովուրդը ճեղքելով՝ երկու կիներ մօտեցան եւ Քրիստնայի գլուխը օծեցին քաղցր անուշահոտութեամբ մը, զոր լեցուցած էին պղնձեայ փոքրիկ անօթի մը մէջ :

Մրմունջ մը լսուեցաւ ժողովուրդին մէջէն, — ի՜նչ համարձակութիւն :

Երկու կիները հասարակ դասակարգին կը պատկանէին :

— Կինե՛ր, ըսաւ Քրիստնա, կ'ընդունիմ ձեր զոհողութիւնը: Սրտով տրուած քիչն աւելի կ'արժէ քան ամէնէն թանկարժէք բանը՝ որ կը տրուի ցուցական նպատակով: Ըսէք, ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ :

— Տէ՛ր, պատասխանեցին երկու կիները, թախիծը պատած է մեր ամուսիններուն ճակատը, ուրախութիւնը խոյս տուած է մեր տուներէն, որովհետեւ Աստուած մեզի մերժեց մայրանալու երանութիւնը :

Քրիստնա բռնեց անոնց ձեռքէն եւ վերցուց, որովհետեւ ծունր դրած էին եւ իր ոտքերը կը համբուրէին :

— Հաւատացէք ինծի, ուրեմն վստահ եղէք որ երջանկութիւնը պիտի վերադառնայ ձեր տուները : Պիտի կատարուի ձեր խնդրանքը:

Նիշտալի եւ Սարասվատի կը կոչուէին այս կիները: Արդարեւ անոնք բախտաւորուեցան եւ երկու մանչ զաւակ ծնան տարի մը ետքը, եւ այդ երկու զաւակները սուրբեր դարձան, Սուդամա եւ Սուդասա անուններով այսօր ալ տակաւին պաշտամունքի առարկայ :

Այնուհետեւ Քրիստնա շարունակեց իր քարոզութիւնը լեռներու վրայ եւ քաղաքներու մէջ: Կ'ուսուցանէր ու կը խօսէր առակներով: Իր առակներէն՝ շատ ժողովրդական է ձկնորսին առակը.—

« Գանգէսի ափերուն վրայ, հոն ուր սրբազան գետը բազմաթիւ թեւեր կ'արձակէ, կ'ապրէր աղքատ ձկնորս մը, անունը Դուրգա :

Արեւը չծագած՝ գետը կ'իջնէր լուացուելու համար, ինչպէս կը պատուիրեն սուրբ գիրքերը: Յետոյ, աստուածային տունկէն՝ կուսայի ցօղուն մը ի ձեռին, ջերմեռանդօրէն կ'արտասանէր երեք խորհրդաւոր բառերը, Բհուր, Բհուվա, Շուար, յետոյ Սավիտրիի աղօթքը ամբողջութեամբ: Հոգին եւ մարմինը այսպէս սրբագործելէ ետք՝ կը սկսէր աշխատիլ, ապահովելու համար իր ընտանիքին ապրուստը :

Ամուսնացած էր աղջկան մը հետ, որ կոյս մըն էր տասներկու տարեկան, ծաղիկի մը պէս նորաբողբոջ: Աստուած տուաւ վեց մանչ եւ չորս աղջիկ :

Մեծ մանչը, որ պիտի թիավարել եւ ուռկան նետել, կ'օգնէր իր հօրը: Աղջիկները այծի մազէ հագուստներ կը հիւսէին իրենց մօր կողքին, կամ սանդի մէջ կոճապղպեղ, գինձ ու քրքում կը ծեծէին, կարմիր պղպեղի հիւթով խոյս մը կը շինէին ու ձուկ կը համեմէին :

Բայց եւ այնպէս աղքատ էր եւ աղքատ մնաց Դուրգայի տնակը, որովհետեւ ձկնորս արհեստակիցները թշնամութիւն կ'ընէին, — ուռկանները կը տեղափոխէին, նաւակը աւազներու մէջ կը խրէին :

Յաճախ Դուրգա տուն կը դառնար երեկոյին, ձեռնունայն եւ տխուր: Բայց եւ այնպէս չէր մոռնար ճգնակեաց սուրբերը, սնունդ հասցնելու համար անոնց, ինչպէս իր ընտանիքին, փոյթ չէ թէ արհեստակիցները ծաղրէին զինք :

Տարի մը սով ինկաւ երկրին մէջ: Բրինձի հատիկն իսկ պակսեցաւ, թշուառութի՜ւն ամէն անկիւն :

Երեկոյ մը, Դուրգա տուն կը վերադառնար Գանգէսէն, ձեռնունայն ու տխուր: Տեսաւ բրախայ մը, որ արմաւենիի մը ոտքը նստած կուլար հեկեկալով: Հարցուց թէ ինչո՛ւ կուլար : Բրախան պատասխանեց թէ մայրը ուտելիք փնտռելու գացած էր եւ չէր վերադարձած :

Դուրգա զրկեց բրախան եւ իր տունը տարաւ: Ուտելիք չունէին, ոչ բրինձ, ոչ ալ ձուկ: Երբ մութը իջաւ, հաւաքուեցան պարապ սեղանին շուրջ աղօթելու համար: Ցանկարծ բրախան սկսաւ երգել ·

— Ջուրն ինկաւ Բաթակայի պտուղը եւ ջուրը սրբագործուեցաւ: Առ ուռկանդ, Դուրգա, նաւակդ կը ծփայ Գանգէսի վրայ եւ ձուկերը կը սպասեն :

Ահա գիշեր է, փիղին շուքը արեւելք ինկաւ: Նախահարց ոգիները մեզ կ'ուզեն, հալած կարագ եւ խաշած բրինձ : ժամանակ է մատուցանելու: Առ ուռկանդ, Դուրգա, նաւակդ կը ծփայ Գանգէսի վրայ եւ ձուկերը կը սպասեն :

Դուն ճաշի պիտի կանչես աղքատները եւ ամբիտան պիտի հասի այնքան առատ՝ որքան սրբազան գետին ջուրերը : Դուն նախահարց համար պիտի մորթես ոսկեգեղմ այծ մը, որովհետեւ անցան փորձութեան տարիները: Առ ուռկանդ, Դուրգա, նաւակդ կը ծփայ Գանգէսի վրայ եւ ձուկերը կը սպասեն :

Դուրգա խորհեցաւ որ վերէն տրուած հրաման մըն է: Առաւ ուռկանը, իջաւ գետ: Տասներեք անգամ նետեց ուռկանը եւ ամէն անգամ քաշեց ձուկերով լեցուն:

Ուրախութենէն գինով, Դուրգա վերադարձաւ տուն: Բրախան անհետացած էր:

Դուրգա մոռցաւ իր արհեստակիցներուն թշնամութիւնը: Իր ձուկերէն բաժին հանեց անոնց: Եւ այնքան ժամանակ որ տեւեց սովը, Դուրգա կերակրեց իր թշնամիները բարեկամներու նման : Աստուած պաշտպանեց զայն, վարձատրեց եւ Դուրգա հարստացաւ այնքան որ Պրահմայի նուիրուած մեհեան մը կառուցց, արժանանալով ընդհանուր գովասանքի :

Ո՜վ բնակիչներ Մադուրայի, այսպէս ըրէք եւ դուք, օգնեցէք աղքատին, տկարին, նոյնիսկ ձեր թշնամիներուն, ու պիտի վարձատրուիք անպայման» :

Նման առակներ պատմելով՝ կը շրջէր Քրիստնա, ու ժողովուրդը նարգիլակենիի (տեսակ արմաւենիի) ճիւղերով կը դիմաւորէր զինք ամէնուրեք :

Մադուրայի բռնաւորը, օր մը, զինեալ ուժերով հետապնդեց Քրիստնան: Աշակերտները սարսափահար եղան: Աշակերտներուն առաջինը, Արճունա, նոյնպէս սկսաւ տատամսիլ: Փախուստի մասին կը մտածէին ամէնքը : Քրիստնա կ'աղօթէր մենութեան մէջ: Լսեց աղմուկը եւ մօտեցաւ աշակերտներուն :

— Ի՞նչ վախ է որ սարսեր է ձեր հոգիները, ըսաւ, մոռցա՞ք թէ որո՛ւ կ'ընկերանաք :

Եւ իր մահկանացու կերպարանքը թողլով՝ երեւեցաւ աստուածային անօրինակ պայծառափայլութեամբ մը, մինչ ճակատը կը շողար գերաստիճան լոյսով, այնքան որ Արճունա եւ ընկերները գետին ինկան՝ ծածկելու համար իրենց երեսը: Յետոյ ներողութիւն խնդրեցին :

Քրիստնա, վերստանալով մարդկային կերպարանք, ըսաւ .

— Հաւատք չունէի՞ք ուրեմն: Գիտցէք որ ձեր մօտ ըլլամ թէ ձեզմէ հեռու, միշտ պիտի գտնուիմ ձեր մէջ, երբ կը հաւատաք :

Աշակերտները խոստացան անսասան մնալ իրենց հաւատքին մէջ եւ այդ օրէն սկսեալ Քրիստնան կոչեցին Յեզէուս, որ թարգմանի աստուածային սրբազան էութիւն :

Քրիստնա, այնուհետեւ, զգաց թէ կատարուած էր փրկագործութիւնը: Բովանդակ Հնդկաստանը կարծես նոր արիւն ստացած էր իր երակներուն մէջ, աղօթքը, յոյսը եւ հաւատքը կը լեցնէին հոգիները: Ուրեմն, հասած էր ժամը վերադառնալու համար անոր մօտ, որ զինք ղրկած էր աշխարհ :

Բաժնուելով իր աշակերտներէն, Քրիստնա գնաց Գանգէսի եզերքը լուացուելու համար: Երեք անգամ խորասուզուեցաւ ջուրերուն մէջ, յետոյ ելաւ գետէն, ծունր դրաւ աւազին վրայ, դէմքը դարձուց երկինք, աղօթելով որ հասնի մահը:

Այդ վիճակին մէջ էր, երբ նետ մը խոցեց սիրտը: Անկատա կը կոչուէր այն որ արձակած էր այդ նետը, — Քրիստնա զայն յանդիմանած էր իր գործած ոճիրներուն համար: Վերջին այս ոճիրին համար՝ Անկատա դատապարտուեցաւ յաւիտենապէս թափառելու, — անիծեալ այն օրէն ի վեր կը շրջի Գանգէսի եզերքը եւ կը սնանի մեռելներու դիակով, շնագայլերուն ընկեր :

Աստուած — մարդուն մարմինը կախուեցաւ ծառէ մը՝ ոճրագործին ընկերներուն ձեռքով: Լուրը շուտով հասաւ Արճունայի եւ միւս աշակերտներուն, որոնք վազեցին Գանգէսի եզերքը՝ առնելու համար իրենց սիրեցեալ ուսուցչին մարմինը, բայց անհետացած էր մարմինը, ապահովաբար երկնային միջամտութեամբ: Իսկ ծառը, որու ճիւղէն կախուած էր աստուած — մարդուն մարմինը, ծածկուած էր կարմիր ծաղիկներով, որոնք քաղցր բուրում մը կ'արձակէին :

Այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Թուականէն 3500 տարի առաջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Վերջ)

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՍՊԻՏԱԿԱԶԳԵՍՏ ՏԻԿԻՆԸ

Այդ օրերուն, երկու տիկիններ կը բնակէին նոյն տան մէջ ուր մենք կը գտնուէինք, երկու տիկիններ, մին՝ սպիտակազգեստ, միւսը՝ բոլորովին սեւ հագուած :

Մի հարցնէք ինծի թէ՝ գեղեցի՞կ էին, այդ բանը իմ ճանաչողութենէս դուրս էր: Միայն գիտեմ թէ անոնք քաղցր կը բուրէին եւ անսահմանօրէն քնքոյշ էին :

Մայրս՝ որ բազմազբաղ էր եւ այնքան ալ չէր սիրեր դրացնութիւն հաստատել, երբեք անոնց չէր այցելեր: Սակայն ես, յաճախ կ'երթայի անոնց, մանաւանդ նախընթրիքի ժամերուն, որովհետեւ սեւազգեստ Տիկինը ինծի կարկանդակներ կուտար: Ատոր համար ալ այցելութիւններս միայնակ կը կատարէի :

Պէտք էր որ անցնէի բակէն: Մայրս պատուհանէն կը հսկէր եւ կը զարնէր ապակիներուն երբ ես կը յամենայի՝ դիտելու համար կառապանը որ կը խնամէր իր ձիերը :

Ամբողջ աշխատանք մըն էր բարձրանալը երկաթեայ բազրիքներով սանդուխը, որուն բարձր աստիճանները իմ փոքրիկ սրունքներուս համար շինուած չէին :

Բոլոր յոգնութիւններուս վարձքը լայնօրէն վճարուած կ'ըլլար երբ ներս կը մտնէի սենեակէն ուր գտնուած հազարումէկ գեղեցիկ առարկաները անսահման հաճոյք ու թովչանք կը պատճառէին ինծի :

Եւ սակայն, ոչինչ այնքան գրաւիչ էր ինծի համար որքան այն երկու յախճապակեայ անօթները որոնք զետեղուած էին շըմինէին երկու կողմերը եւ որոնք կարծես լեզու ելած կը խօսէին ինծի հետ: Գիտէի որ այդ երկու անօթները կուգային Չինաստանէն ուր մտքս դրած էի երթալ օր մը՝ առաջնորդութեամբը մեր սպասուհիին : Համոզում գոյացուցած էի որ Չինաստանը կը գտնուէր Յաղթութեան Կամարին ետեւը եւ սակայն երբեք միջոցը չէի գտած մինչեւ այդտեղ երթալու:

Տիկիններուն սենեակին մէջ կար նաեւ ծաղկազարդ գորգ մը, որուն վրայ կը տապլտկէի հրճուանքով: Կար նաեւ լայն ու խորունկ նստարան մը զոր յաճախ կը գործածէի իբրեւ նաւ մը, կառք մը կամ ձի մը :

Սեւազգեստ Տիկինը՝ կարծեմ քիչ մը գիրուկ, շատ քնքոյշ էր եւ երբեք չէր յանդիմաներ զիս ; Սպիտակազգեստ Տիկինը ունէր իր անհամբերութեան եւ կշտամբանքի պահերը եւ սակայն այնքա՜ն սիրուն կերպով կը խնդար ...

Երեքս շատ լաւ կը հասկնայինք զիրար եւ իմ փոքրիկ գլխուս մէջ այնպէս մը յարմարցուցած էի թէ՝ յախճապակեայ գեղեցիկ անօթներ ունեցող այդ սենեակը ինձմէ զատ ուրիշ ոչ ոք պիտի գար : Սպիտակազգեստ Տիկինը, որուն յայտնեցի այս որոշումը, քիչ մը խնդաց վրաս, եւ սակայն, երբ պնդեցի, խոստացաւ ինչ որ կը պահանջէի :

Խոստացաւ: Օր մը, սակայն, երբ սենեակէն ներս մտայ, հոն տեսայ պարոն մը՝ նստած իմ նստարանիս վրայ, ոտքերը դրած իմ գորգիս վրայ, որ ինքնավստահ արտայայտութեամբ մը կը խօսէր իմ Տիկիններուս հետ: Նոյնիսկ անոնց յանձնեց նամակ մը՝ զոր կարդալէ ետք վերադարձուցին :

Այս բանը անհաճոյ թուեցաւ ինծի եւ ներկաներուն ուշադրութիւնը իմ վրաս կեդրոնացնելու համար ծարաւ ըլլալ պատրուակեցի եւ ջուր պահանջեցի :

Արդարեւ, այդ պահուն պարոնը ինծի նայեցաւ :

— Փոքրիկ դրացի մըն է, ըսաւ սեւազգեստ Տիկինը :

— Մօրը մէկ հատիկ զաւակն է, այնպէս չէ՞, հարցուց պարոնը :

— Ճիշդ է, մէջ մտաւ սպիտակազգեստ Տիկինը, բայց ի՞նչ բան ձեզի այդպէս մտածել կուտայ :

— Որովհետեւ այս տղան շփացած երեւոյթ մը ունի, հետաքրքիր է ամէն բան գիտնալու եւ տեսէք թէ ինչպէս բացած է իր աչքերը երկու խոշոր դուններու նման, աւելցուց պարոնը :

Աչքերս բացած էի, այո, զինքը աւելի լաւ դիտելու համար: Չեմ ուզեր պարծենալ եւ սակայն խօսակցութիւններէն լաւ հասկցած էի թէ սպիտակազգեստ Տիկինը ամուսին մը ունէր հեռաւոր երկրի մը մէջ, կարեւոր պաշտօնով մը եւ թէ այցելուն այդ ամուսինէն նամակ մըն էր բերած եւ իր հաճոյակատարութեան համար իրեն շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք զինքը կը շնորհաւորէին առաջին քարտուղարի պաշտօնին կոչուելուն համար :

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ

(1 Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ» – 1962

Սովորականէն քիչ մը ուշ Կարօ Գէ-որգեանին «Ամէնուն տարեգիրքը»(*), ինըերորդ տարին (1962) ստացանք կըր-կին, իրեն յատուկ բաժանումներով ու առատ բովանդակութեամբ:

Այս տարուանին մէջ ունինք Ամերիկա-հայ եւ Քանատահայ գաղութներու տե-ղեկատուութիւնը մանաւորաբար եւ միշտ բազմաթիւ նկարներով, ինչպէս որ խոստացուած էր: Պէտք է ունենալ նա-խաձեռնութիւնն ու համբերութիւնը խմ-բագրին, արդէն գտնալու դարձած, որ-պէսզի այսքան նիւթեր, դէմքեր, դէպ-քեր ու խմբանկարներ, համախմբուէին եւ չարժապատկերի մը պէս, մէկը միւ-սին յաջորդէին:

Ամէն ընթերցող իր ճաշակին համա-ձայն նիւթեր կը գտնէ անոր մէջ: Եւ ար-դէն տարեգիրքի մը հիմնական նպատակը այդ է, որպէսզի ան դառնայ գիրք մը, հաւաքածոյ մը, տարին ամբողջ վառ պահելու համար ամէնուն հետաքրքրու-թիւնը:

«Ամէնուն Տարեգիրքը» այլեւս անհը-րաժեշտութիւն մը դարձած է մեր մա-մուլի տարեգրութիւններուն մէջ, իր յա-րատեւութեանը համար, որուն համար կը շնորհաւորենք խմբագիրը: Համահայ-կական գիրքն է ան: Հայաստանի եւ մա-նաւանդ սփիւռքի բարախուն երակը, գը-րական, գեղարուեստական եւ հանրային գործունէութեան երեք տեսակէտներով: Այսօր հատորի մը էջերուն, իսկ վաղը կեանքի մէջ ալ համերաշխութեան ցան-կալի վիճակը պիտի ներկայացնէ:

«Ամէնուն Տարեգիրքը» վաղանցուկ, քանի մը տարիէն մոռցուելու սահման-ուած բովանդակութիւն մը չունի, գրա-կան ու բանաստեղծական աշխատութիւն-ներով միայն լեցուն: Ամէն գաղութ իր պատմութիւնն ունի, եւ տարուէ տարի այդ պատմութիւնը նմանապէս համա-հայկական կը դառնայ, որպէս զի ապա-գայ սերունդները, երբ օր մը թերթա-տելու պատեհութիւնը ունենան, վերապ-րին մեր վիճակը եւ թերեւս, ինչո՞ւ չէ, հիանալու ալ պատճառներ գտնեն, քանի որ, ինչպէս ծովու մը ալիքներուն մէջ ինկած անկարելի պայքարը կը մղենք օ-տարացման դէմ...:

Այս տեսակ խորհրդածութիւններուն համար չէր որ թերթատել սկսանք Կարօ Գէորգեանին տարեգիրքը, որ անհատի մը վաստակին, ճաշակին ու աշխատանքին հետքերը կը կրէ: Ամէն տարի բան մը ա-ւելի տալու բան մը աւելի կորուստ փր-կելու ջանացիր ըլլալով միշտ:

Համահայկական դարձեալ Հայաստանի եւ Արտասահմանի գրական աշխատակ-ցութեան ընտրուած էջերով, ուր մասնակ-ցողներէն ամէն մէկը իր մտածումին եւ զգացումներուն ծիածանը կը ցոլացնէ հարազատօրէն: Արտասահմանի գրա-գէտներուն մասնակցութիւնը թէեւ քիչ է, բայց այդ պակասը կը լրացնեն թան-կագին մասունքներ, «Նշմարներ»ու բաժ-նին մէջ, ձեռագիրներով, նկարներով եւ անտիպ նիւթերով, Ռուբէն Զարդարեա-նէն, Քրիստափորէն նամակ մը Սեպուհին ուղղուած, Մաննիկ Պէրպէրեանէն երեք նամակներ Ակնունիին ուղղուած, խմբա-նկարներ եւայլն:

Այս մասունքները ձեռք բերելն ու հրա-տարակութիւնը ամէն գովեստէ եւ գնա-հատանքէ վեր է, ինչ որ տարուէ տարի «Ամէնուն Տարեգիրքերուն» թանկագին հաւաքածոն կը ճոխացնէ:

Ծոխ է դարձեալ Հայ Կեանքը, մա-նաւանդ երէկը ներկայացնող, որուն կը հետեւի նաեւ այսօրը, զոր կը պարտինք մեծ մասով խմբագիր Կարօ Գէորգեանին:

«Ամերիկահայ եւ Քանատահայ գա-ղութները» կը կազմեն 238էն մինչեւ 492 էջերը: Իրենց սովորական տեղն ունին երգիծանքը, ծիծաղը, անցեալ տարեշր-ջանին անցքերը եւ մահացութիւնը:

Այսպէս 1962 տարուան հատորը վկա-յութիւն մըն է անխոնջ աշխատանքի, ճա-շակի եւ սրբատումի: Ան կուտայ մեզի այժմէն խոստումը տասնամեակի հատո-րին, յոյսը ներշնչելով որ քիչ մըն ալ բացառիկ բովանդակութիւն եւ նկարա-գիր պիտի ունենայ ան:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ», Կարօ Գէորգեան, 1962, Թ. տարի, Պէյրութ:

ԶՐՈՅՑ Բ. ԹԱՇԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Եթէ չեմ սխալիր, «Հայկարան»-ները հայ լեզուի ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ գասագիրքեր են. կարիք չկա՞յ մինչ հայ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ դասագիրքերու, ո-րոնք ամփոփեն, ըմբռնեն, հոմանիշ, հականիշ, նոյնաձայն բառերու տարբեր իմաստները, շարադրութիւն, քերակա-նութիւն եւ ուղղագրութիւն սորվեցնեն «Հայկարան»ներուն կողքին: Չէ՞ք մը-տածած այդ աշխատանքը կատարել դուք, որ ամէնէն հմուտն էք այս ճիւ-ղերուն մէջ:

Պ.— Այո, չէք սխալիր: «Հայկարան»-ները պատրաստուած են իբրեւ հայ լեզ-ուի ընթերցանութեան եւ ոչ թէ քերա-կանութեան եւ ուղղախօսութեան դասա-գիրք: Եթէ ուզէի քերականութեան բաժին մըն ալ աւելցնել, այդ պարագային գիրքին ծաւալը պիտի կրկ-նապատկուէր եւ բովանդակութիւնը պի-տի ծանրաբեռնուէր: Իմ պատրաստած քերականութեան դասագիրք չէ, ոչ ալ գրականութեան կամ ուղղախօսութեան: Ա-սոնք տարբեր բաներ են: Բայց աշխատած եմ քերականութեան, ուղղագրութեան եւ գրականութեան մասին կարճ տեղեկու-թիւններ տալ: Չէի կրնար աւելի երկա-րել կամ ընդլայնել այս բաժինը:

Այս «ուսումներուն» մասին կարելի է անշուշտ առանձին դասագիրքեր պատ-րաստել. այս մասին ես ալ կը մտածէի տեւն մը, բայց տեսայ, որ ժամանակի եւ նիւթականի հետ կապուած խնդիրներ են ատոնք: Ես ոչ մէկը ունիմ, ոչ ալ միւ-սը, բայց կը կարծեմ, թէ օր մը հմուտ մէկը պիտի կարենայ — եւ պիտի ուզէ — լրացնել այս թերին:

Հ.— Ի՞նչ բան նկատի կ'առնէք ձեր «Հայկարան» դասագիրքերը պատրաս-տելու ատեն. ի՞նչպէս կ'ընտրէք կտոր-ները:

Պ.— «Հայկարան»ները պատրաստե-լու ատեն կրցածիս չափ բծախնդիր եղած եմ նիւթերու ընտրութեան մէջ: Երբեմն պատահած է, որ սեւէ հեղինակէ կտոր մը առնելու համար կարդացած եմ անոր գրեթէ բոլոր գործերը: Աւելորդ է ըսել, թէ հեղինակի մը բոլոր գրածները յար-մար չեն դասագիրքի, եւ չկան աշա-կերտներու յարմար նիւթեր մեր գրող-ներու գործերուն մէջ: Շատ դժուար ե-ղած է ինծի համար «Հայկարան»ներու ամբողջ շարքին համար նիւթեր գտնել, մանաւանդ որ բոլոր նիւթերը ընտրուած են հայ հեղինակներու գործերէն: Արե-ւելահայերը աւելի շատ մշակած են ման-կական գրականութիւն, քան արեւմտա-հայերը: Ի՞նչպէս կարելի է «Հայկա-րան»ներու ութ գիրքերուն համար վեց-եօթը հարիւր «ընտիր» եւ յարմար նիւ-թեր գտնել: Հիմա, նոր տպագրութեան (ամէն մէկը 4 – 7 տպագրութիւն ունե-ցած է) ատեն հետամուտ եղած եմ նոր նիւթեր գտնելու կամ մշակելու. աչքէ անցնել ունեցած եմ Հայաստանի եւ ըՍ-փիւռքի մէջ հրատարակուած գրեթէ բո-լոր գրական գործերը, միաժամանակ շատ բարեխղճութեամբ եւ բծախնդրու-թեամբ ընտրած եմ:

Հ.— Ըստ ձեզի, հայ լեզուն կատարե-լապէս սորվելու համար ո՞ր հեղինակ-ներուն գործերը պէտք է կարդալ:

Պ.— Լեզուի հարցը տարբեր բան է, գրականութեան հարցը՝ տարբեր: Շատ հեղինակներ կան, որոնք կը մեղանչեն մեր լեզուի կանոններուն դէմ, բայց մեծ գրագէտ են. օրինակ, առնենք Գրիգոր Զօհրապը: Իմ կուռքերէս մէկն է ան, մեծ գրագէտ, մեծ արուեստագէտ, բայց իր հայերէնը, գեղեցիկ ըլլալով հան-դերձ, խոցելի է շատ մը կողմերով: Ա-սիկա անշուշտ վերագրելի է նաեւ իր շր-ջանին, ուր մեր լեզուն «ի լինելութեան» էր, դեռ նոր կը կազմուէր եւ վերջնա-պէս ճշդուած կանոններու ենթակայ չէր դեռ: Նոյն բանը կրնանք ըսել նաեւ Ռու-բէն Զարդարեանի համար, որ գեղեցիկ կը գրէ իր լեզուն, բայց յաճախ՝ ոչ ուղիղ: Կրնայի բազմաթիւ օրինակներ տալ իմ այս կարծիքս հաստատելու համար, բայց ատիկա երկար պիտի ըլլար եւ պի-տի ծանրաբեռնէր մեր զրոյցը: Աշխար-հաբարը հիմա, մեր օրերուն, աւելի ճիշդ կը գրուի, թերեւս նոյնիսկ աւելի գեղե-ցիկ: Խօսքը, ի հարկէ, լեզուի մասին է, ոչ՝ արուեստի:

Շաւարշ Նարդունի առաջ է Զօհրապէն եւ Զարդարեանէն՝ իր լեզուով, լեզուա-կան կառոյցով, ուղղագրութեամբ, քե-րականութեամբ եւ բառային փոնտով: Ընդհանուր առմամբ մեր աշխարհաբարը առաջ է 1880ի եւ 1890ի աշխարհաբարէն: Հենց այդպէս ալ պէտք է ըլլար անշուշտ: 1890ի եւ 1960ի միջեւ 70 տարուան ան-ջրպետ մը կայ եւ այս 70 տարուան մէջ անկասկած քայլ մը աւելի առաջ պէտք է գացած ըլլայինք լեզուագիտութեան մէջ: Կը դժուարանամ — եւ կը զգուշանամ — անուններ տալու: Մեր մէջ շատ չեն ա-նոնք, որոնց գործը կրնանք կատարեալ կոչել լեզուական տեսակէտէն: Բսի ար-դէն, թէ գրականութիւնը տարբեր բան է, լեզուն՝ տարբեր: Կարդալու մէջ ալ ճաշակ մը կայ, գրելու մէջ ալ: Ի վերջոյ ճաշակն է, որ պիտի առաջնորդէ մեզ:

Հ.— Ունիմ նաեւ «Գրական հարցեր», կ'ըսէք:

Պ.— Գրական հարցերու մասին զանա-զան առիթներով եւ զանազան թուականներու կարծիքներ յայտնած եմ. չեմ ու-զեր կրկին անդրադառնալ անոնց, որով-հետեւ գրածներս առանձին հատորով հը-րատարակելու զոնէ փափաքը ունիմ («Գրական հարցեր»):

Հ.— Շատ լաւ, այժմ, փակելէ առաջ մեր զրոյցը, սիրելի ընկեր Բ. Թաշեան, պիտի խնդրեմ ձեզմէ, որ ձեր խօսքը, ձեր պատգամը ուղղէք հայ երիտասար-դութեան:

Պ.— Պատգա՞մ ուղեցի երիտասար-դութեան համար: Ես ալ նոյն բանը ու-զեցի անգամ մը երէց ընկերոջմէ մը, որ ըսաւ ինծի. «Պատգամը դուք ձեր մէջ փնտռեցէք»: Անկէ ետք յաճախ փնտռե-ցի, եւ ինչ որ գտայ՝ տարբեր բան մը չէր: Հիմա ես ալ կ'ըսեմ ձեզի, պատգա-մը դուք ձեր մէջ փնտռեցէք: Բայց եթէ կ'ուզէք, որ անպատճառ բան մը աւել-ցնեմ իմ կողմէս, դժգոհ եղէք դուք ձեզ-մէ, ոչ թէ ուրիշներէն: Ունեցէք ներանձ-նական դժգոհութիւն, բայց ո՛չ ար-տանձնական: Առաջինը յառաջատար ուժ է, երկրորդը՝ յետատար, եթէ կարելի է այսպէս ըսել: Ով որ գոհ է ինք իրմէ, չի յառաջդիմեր. կը յառաջդիմէ ան, որ դժգոհ է իր անձէն, ունեցածէն, տուա-ծէն, նոյնիսկ տալիքէն:

Պատգա՞մ մը եղաւ ասիկա թէ խոր-հուրդ մը: Չեմ գիտեր:

— Երկուքն ալ: Խորին շնորհակալու-թիւն:

ՎՐԷԺ – ԱՐՄԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Արդարեւ, գիշերուան ժամը չորսին մօտ, Աւազակապետը Մոնթին առաջնոր-դութեամբ կզղիէն դուրս ելաւ փոքրիկ ու նեղ ճամբէ մը, որ ջուրով պատած էր եւ հազիւ կը նշմարուէր լուսնի փայփը-ղուն շողերուն տակ:

— Ապահով քեզի հետ ըլլայ, մրմնջեց Մոնթը եւ վերադարձաւ:

Աւազակապետը ծովափէն քիչ մը հեռու գտնուող ճամբուն վրայ ելաւ ու սկսաւ արագ արագ դէպի քաղաք յառաջանալ:

Այգեստանի մէկ անշուք թաղին մէջ միայարկ, ցածուկ, կէս մը փլփլած ու ցանկապատերը քայքայուած գիւղով տուն մը կար, որուն տէրը Թուրք մըն էր: Տունը երեսի վրայ մնացած էր, որովհետեւ տէրը նախկին վիճակին մէջ չէր գտնուեր, այլ հարուստ եղած էր ու ա-պարանք մը ունէր:

Աւազակապետը, սիրելի դառնալով այդ Թուրքին, խնդրած էր որ աւերակ տունը իր տրամադրութեան տակ դնէր:

Թուրքը մերժած չէր:

Հետեւաբար Աւազակապետը Մոնթէն բաժնուելով քաղաք հասած էր եր-կու շաբաթներէ ի վեր:

Ցերեկ ատեն կը թափառէր Թուրքերու թաղին մէջ, կը մուրար, ինքնիրեն ա-ղօթքներ կը մրմնջէր ու յետոյ պատի մը տակ կը նստէր: Հետզհետէ Թուրք կինե-րը կ'ընտելանային այդ հսկայ մարդուն ու գուշակութիւններ կը հարցնէին:

Աւազակապետը ծանր, խորհրդաւոր ու լուրջ ձայնով մը ամէնուն պատասխան կուտար ու շատերուն ալ եռանկիւնաձեւ կաշիի կտոր մը կը յանձնէր՝ վիզը կա-խելու համար:

Ամիս մը չանցած, Աւազակապետին համբաւը տարածուեցաւ ամբողջ Թուրք արուարձանին մէջ: Ալ ամէն մարդ խորին յարգանքով կ'անցնէր անոր քովէն:

Իրիկուն մը, վերջալոյսի ատեն, երբ Աւազակապետը իր բնակարանը կը վերա-դառնար, նշմարեց պառաւ կին մը որ կը սպասէր աւերակ ցանկապատին մէկ ան-կիւնը:

Կինը միջահասակ էր եւ վերէն ի վար ծածկուած էր լայն փէրաճէով մը:

— Ո՞րու կը սպասես, հանըմ, հար-ցուց Աւազակապետը մօտենալով պառա-ւին:

— Ներեցէք, ձեզի կը սպասեմ, պա-տասխանեց թշուառ կինը կակուղ Թուր-քերէնով մը:

— Ինծի՞:

Այո:

— Բա՞ն մը ունիք յայտնելու:

— Ճիշդ է:

— Կարեւո՞ր է, չի կրնա՞ր ըլլալ որ վաղուան մնայ:

— Ոչ, չի կրնար ըլլալ...

— Լաւ ուրեմն, հրամմեցէք ներս:

Կինը հետեւեցաւ Աւազակապետին, որ մութ ու խարխուլ որմերով սենեակ մը մտաւ:

— Ըսէք հիմա, առաջարկեց Աւազա-կապետը, հոս ապահով տեղ է, մի վախ-նաք:

— Աստուծոյ սիրուն ըլլայ, բարի Փա-քիր, մրմնջեց կինը փէրաճէն մէկդի նե-տելով, ահա ձեր-բախտ եմ ինկեր... Խօսեցէք ինծի, յայտնեցէք թէ ուր փախ-ցուցին աղջիկս... Հո՞ս է թէ օտար քա-ղաք մը տարին...

— Չեմ հասկնար, հանըմ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք... Ձեր աղջիկը ո՞վ փախցու-ցած է:

— Մտիկ ըրէք, բարի Փաքիր, գիտեմ որ չէք մատներ զիս, երբ յայտնեմ թէ Հայ մըն եմ ես...

— Հա՞յ...

— Այո...

— Էյ, աղջիկդ փախցուցա՞ծ են:

— Ճիշդ է:

— Որմէ՞ կը տարակուսիք:

— Ախ, Թուրքերէն... Թուրքերէն...

— Լաւ, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ:

— Գուշակութիւն մը ըրէք... Միայն գիտնամ անոր ուր ըլլալը... Այսչափ:

Աւազակապետը դողդղաց... Ի՞նչ ըսէր այդ կնոջ, ի՞նչ պատասխանէր:

Ձեռքը մօրուք ճակտին դրաւ, մտածեց ու վճռական ձայնով մը ըսաւ.

— Երկու օրէն ետքը հոս եկէք... Այն ատեն որոշ գուշակութիւն մը պիտի կա-րենամ ընել: Պէտք է վեցհազարեակը ծայրէ ի ծայր քանի եւ մէկ անգամ կար-դալ...:

— Երախտապարտ եմ ձեզի, բարի Փա-քիր, թոթովեց կինը ու հեռացաւ:

Աւազակապետը բոլոր գիշերը չկրցաւ քնանալ: Ի՞նչ ընէր որ կարենար այդ փախցուցած աղջկան հետքը գտնել...:

Երբ առաւօտ եղաւ, տոպրակէն դուրս հանեց քանի մը գեղեցիկ ու փոքր սըր-ուակներ եւ զանոնք ձեռքը բռնելով սկը-սաւ փողոցներու մէջ բացագանչել.

— Օ՛ հանըմներ, վար իջէք, Փաքիրն եկաւ... Տեսէք, «դրախտի ջուրը» բե-րած է ձեզի:

Ու փէրաճէով կիները չորսդիէն խըռ-նուեցան անոր շուրջ: Սրուակներուն կէ-սը գնուեցաւ:

(Շար.)

էլ՝ նա ուսումնասիրւում է ոչ միայն մեր Պետական համալսարանում, այլեւ աշխարհի շատ համալսարաններում: Բայց այդ լեզուի խնամքը, նրա անաղարտութիւնը, նրա պահպանութիւնն ու պաշտպանութիւնը դրուած է մեզ վրայ: Օտար համալսարաններն ու ակադեմիաները ի վիճակի չեն անելու այն, ինչ պարտաւոր է անել հայկական համալսարանն ու հայկական ակադեմիան՝ նաեւ այդ համալսարանների ու ակադեմիաների բարոյական արտադրանքով: Եւ պարտաւոր է անել Հայաստան աշխարհը՝ համայն աշխարհի հողեկան պարտադրանքով:

Այսպէս պիտի նայենք մեր լեզուին՝ ոչ միայն այն պատճառով, որ նա մեր մայրենիքն է, այլեւ այն բանի համար, որ նա իր չորս դրական լեզուների եւ վեց տասնեակ բարբառների անչափելի հարստութեան դրամադլուխը մեզ պահելով՝ չահոյթը պարտաւոր է մարդկութեանը փոխանցել...:

Այս գիտակցութեամբ էլ, որի մէջ հըպարտութիւնից աւելի պիտի խօսի պարտաւորուածութիւնը, այս գիտակցութեամբ էլ մենք պիտի հող տանինք ու խնամենք մեր մայրենիքը եւ, առաջին հերթին, նրան ազատենք այն բորբոսից, որ ծնուեց անհատի պաշտամունքի ամպամած օրերին:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

«Գրական Թերթ», Մարտ 25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները փոխան ծաղկեպսակի Նախապետ Հայալխանի տխուր մահուան առթիւ:

Պ. Երուանդ Զարդարեանէ յիսուն Ն. Ֆ. տեղւոյս դպրոցին համար, նաեւ կարգ մը բարեպաշտ տիկիններէ փոխան ծաղկեպսակի տեղւոյս դպրոց դասին տասը Ն. Ֆ.:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Վիէն, «Դրօ» խումբ, դատախօսութեան ազդը ուշ ղրկուած եւ ուշ ստացուած է:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը Ալֆորվիլի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 9ին, մինչեւ լոյս:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՋՈՄ), Քառէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630 - 66
Tél. : PRO vence 64 - 90

Մտացուած է ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ
իններորդ տարուան, 1962ի
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
Լաթակազմ եւ թղթակազմ, սահմանափակ թիւով:
Փութացէք ապահովել օրինակ մը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Այր եւ կնոջ մը համար փոքր յարկաբաժին մը՝ երկու սենեակ, խոհանոց, կամ մեծ սենեակ մը, եւ խոհանոց, Փարիզ կամ արուարձան, վարձու ի հարկին փոյան հատուցումի, Մայիս 1էն սկսեալ: Փարիզ կամ մօտակայ արուարձան:

Գրել Տաքէսեան,

91, Rue Général Leclerc, GROSLAY (S. et O).

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

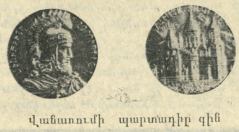
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)
ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէֆս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱԴՐԱՄ

վաճառումի պարտադիր գին
Modèle Deposé Prix Imposé
200 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.
ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք
Pressing Automatique
ՄԸ
Եւրոպական առաջնակարգ մաթերիէլով: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ ռիսք: Հանելի աշխատանք: Վճարումի մեծ դիւրութիւններ: Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ:
Տեղեկութեանց եւ Տըվիի համար գրել.—
Aïvazian
93, Rue Massena
LYON 6e

ՍԱԼ ՊԵՐԼԻՈԶ
14, Rue Madrid
(Մեթրօ Էօրոփ)

«Արուեստից եւ Գրոց Բարեկամներու Ակումբ»ի 188րդ նուագահանդէսին՝

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԼԻՏԻ ՊԱՐԳԵՒ

Յայտագիր.— Պէթովէն, Ֆրանք, Ալպէնից, Քապալեւսկի:

Այս չորեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21: Ծախքերու մասնակցութիւն.— 5 Ն. Ֆ.:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

վերջացաւ Յառաջի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանային համագումարին առթիւ, ի պատիւ արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի գաւառէն եկող պատգամաւորներու, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր ճաշասեղան մը, Ապրիլ 15ի կիրակի օր, ժամը 20ին, Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ԶԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Այս առթիւ պիտի տօնուին նաեւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հիմնադրութեան 56ամեակը եւ Փարիզի մասնաճիւղին 50ամեակը:

Ճաշասեղանը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաժողովին, Տիկնանց Օժանդակ յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Ակումբին, եւ պիտի ունենայ գեղարուեստական բաժին մը:

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Ապրիլ 12, դիմելով մեր գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռաձայն ԹՐՕ. 03.18:

Վճարումներու դիւրութեան համար մեր չէք - փոսթալի թիւն է

Paris C. C. 8019-72
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:
Դնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:
Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—
10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - ՀԷԼՎԱ (ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ԱՊՐԻԼ

MARDI 10 AVRIL 1962

38ԱԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9376 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5177

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

«ԱՅՈ» ԸՍԱՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՇՆՈՐՀԻՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՁԱՅՆԵՐՈՒՆ

ՏԸՊՐԷ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Ոչ մէկ անակնկալ Կիրակի օրուան հանրաքուէին համար: Անոնք որ նոր եւ ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը տեսնեն ի նպաստ տը Կոլի պէտք չէ անտեսեն թէ այդ մեծամասնութիւնը ապահոված են համայնավարները որոնք Ա.անգամ ըլլալով այո՛ կը քուէարկեն տը Կոլի նկատի առնելով թէ Էվիանի համաձայնագրերը ուրիշ բան չեն եթէ ոչ համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութեան յաղթանակը, ինչպէս քանիցս կրկնեցին Ժագ Տիւքլօ, Թորէզ եւ Վալտէք – Ռոշէ:

Տարօրինակ մեծամասնութիւն մը արդարեւ, որ կը յաջողի նոյնիսկ նոյն խորագիրը ներշնչել պահպանողական Ֆիկարոյի եւ ընկերվարական «պարբերական օրաթերթ» Փոփիւլէռի: Երկու թերթերն ալ, Երկուշաբթի առաւօտ, կը խորագրէին.— «Այո՛ Էվիանի, ո՛չ Գաղտնի Բանակին»: Նոյն խորագիրը նաեւ Իւմանիթէ եւ Յառաջ «այո՛ խաղաղութեան»:

Քոմպա.— «Առանց նկատի առնելու առանց սահմանափակումի իշխանութեան մը վտանգները, Ֆրանսա փլէպիսիթէ ըրաւ տը Կոլը:

Օռոռ.— «24.36 առ հարիւր ձեռնպահ, համայնավարներու զանգուածային քուէարկութիւնը (աւելի քան 20 առ հարիւր), զգալապէս բարձրացուց համեմատութիւնը՝ ԱՅՈ՛ 90.70 % տրուած քուէներուն, ՈՉ.— 9.30 առ հարիւր: Բազմաթիւ պարապ քուէներ :»:

Այսպէս Ֆրանսական մամուլը կը ներկայացնէ Կիրակի օրուան հանրաքուէին պատկերը: Ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը որքան որ ջախջախիչ մեծամասնութիւններ նշանակութիւն մը ունին նման պայմաններու մէջ: Երկու հարցում, մէկ պատասխան եւ առաջին հարցումը խաղաղութեան կը վերաբերի: Հանրաքուէին վերջնական եւ պաշտօնական արդիւնքը պիտի հաղորդուի Ուրբաթ առաւօտ Սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ, մինչ այդ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 3.20ին, Ներքին նախարարութիւնը կուտար հետեւեալ արդիւնքները.—

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ.— 26.981.264
ՔՈՒԷԱՐԿՈՂ.— 20.408.083
ԱՅՈ.— 17.505.029
ՈՉ.— 1.794.072
ՊԱՐԱՊ.— 1.108.982

Այս թիւերը կը ներկայացնեն հետեւեալ համեմատութիւնը.— Ձեռնպահները կը ներկայացնեն 24.36 առ հարիւր : Այս համեմատութիւնը որ շատ չի տարբերիր նախորդ հանրաքուէին վրայ, այս անգամ սակայն տարբեր նշանակութիւն ունի ոովհետեւ կարգ մը քաղաքական խմբակցութիւններ ձեռնպահութեան հրահանգ տուած էին, ուրեմն որոշ ընդդիմութիւն մը կը ներկայացնէ : Նշանակութիւն ունին նաեւ 1.108.982 պարապ քուէները, որովհետեւ Մենտէս – Ֆրանսի եւ Տէփըէօի Փէ ԷՍ Իին ինչպէս նաեւ ուրիշ կուսակցութիւններ պարապ քուէի հրահանգ տուած էին: Ու նաեւ մասնաւոր նշանակութիւն ունին «այո»ները որոնք ե—թէ բոլորն ալ «այո» կը նշանակեն առաջին հարցումին որ կը վերաբերի Էվիանի համաձայնութեանց, անպայման այո՛ չեն նշանակեր երկրորդ հարցումին որ կը վերաբերի տը Կոլլ անսահման իրաւասութեանց, ներկային եւ ապագային համար:

Երկուշաբթի առաւօտ, վարչապետ Տըպրէ տը Կոլի հետ տեսակցութիւն մը կ'ունենար որուն առթիւ կ'ըսուէր թէ Տըպրէ իր հրաժարականը պիտի տայ նըկատի առնելով թէ Կիրակի օրուան հանրաքուէն նպատակի մը իրագործման վերջնական վաւերացումն է : Եթէ Տըպրէ իր հրաժարականը ներկայացնէ, տը Կոլ երեք լուծում ունի: Ա) Պիտի ընդունի, լուծէ խորհրդարանը եւ ձեռնարկէ նոր ընտրութեանց: Բ) Պիտի ընդունի եւ մինչեւ Հոկտեմբեր, կազմէ փոխանցման նոր դահլիճ մը: Գ) Պիտի մերժէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ աղատ արձակեց Ֆրանսացի չորս դիւանագէտները որոնք իրրեւ լրտես կը գտնուէին Յունուարէն ի վեր, Գահիրէի մէջ: Նասրի այս «ազնիւ» ժեստը, ոմանք կը բացատրեն օտար ճնշումներով, մինչ ուրիշներու համար սակարկութեան մը արդիւնքն է որուն գինն է՝ Իսրայէլը: կ'ըսուի թէ Ֆրանսա եղածին փոխարէն յանձն առած է Իսրայէլի դատը չպաշտպանել ՄԱԿի մէջ: «Օռոռ»ի մէջ, Անրի Պենազէ կը խորագրէ.— Իսրայէլ պիտի վճարէ :

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ Մայիսին պիտի սկսի «Սուրիական ժողովրդական կուսակցութեան» դատավարութիւնը: Ամբաստանագիրը պիտի հրապարակուի Ապրիլ 15ին :

ԹԻԹՕ կրկին ձերբակալել տուաւ իր նախկին ընկերը՝ Միլօվան Ճիլաս: Ազատ արձակուած էր Յունուար 20ին :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Քաղաքայինները եւ զինուորականները իրար չեն հասկնար փոխանցման դահլիճի մը կազմութեան համար: Ամէն պարագայի մէջ յստակ լուր չկայ : Նախագահ Քուտսի քանի մը պայմաններ դրած է կրկին ստանձնելու համար իր պաշտօնը.— Ա) Բանակը բոլորովին հըրաժարի իշխանութենէն: Բ) Սահմանադիր ժողովը վերահաստատուի: Գ) Իրեն ձգուի այդ ժողովին հետ խորհրդակցաբար նոր կառավարութիւնը կազմելու պատասխանատուութիւնը :

«ԱՀՍԱԿ»ի բանբերը Եագիտ յայտարարեց թէ վճռած են տեղի չտալ Գաղտնի Բանակի գրգռութեանց, ինչ որ ալ ըլլայ անոր գինը :

HENRI MONDOR

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳԻՐՆ ՈՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒԳԻ ՄԷՋ

«Յառաջ»ի ընտանիքին բարեկամ եւ Յառաջով բարեկամ Հայութեան՝ Փրոֆ. Անրի Մոնտոր մեռաւ առջի օր Ամերիկեան հիւանդանոցը ուր փոխադրուած էր արդէն ծանր վիճակի մէջ:

Միջահասակ, նուրբ դիմագիծով, խիստ խնամուած արտաքինով, Անրի Մոնտոր տակաւին քանի մը ամիս առաջ համոզուած էր թէ մահուան տուած առաջին ազդանշանին յաղթած է եւ թէ ապաքինումը թոյլ պիտի տայ որ կրկին աշխատի, միշտ աշխատի: Բայց քա՜ որ «յետս ընթանալ» տուած էր մահը, նահանջեց իր մահուան առջեւ :

«Ստիպողական ախտաճանաչումներէ» մինչեւ «Մալարմէ», Մոնտոր բազմաթիւ հատորներ նուիրած է բժշկութեան, վիրաբուժութեան, մեծ բժշկապետներու եւ բանաստեղծներու: Մասնագէտը կը նկատուէր Սթեֆան Մալարմէի որուն կեանքին ու գործին նուիրած ստուար հատորը, լոյս կը տեսնէր 1942ին: Կ'ընտրուէր Ֆրանսական Կաճառի անդամ Փօլ Վալէռիի թափուր ձգած աթոռին եւ մինչեւ իր մահը կը շարունակէր պրպտել եւ մաղել Մալարմէի կեանքն ու իւրաքանչիւր քերթուածը :

Իր մահով, ֆրանսական բժշկութիւնը եւ վիրաբուժութիւնը կը կորսնցնեն անփոխարինելի գիտուն մը որ կրցաւ սակայն սերունդ մը պատրաստել: Ֆրանսական գիրը կը կորսնցնէ հազուագիւտ եւ նրբաճաշակ գրագէտ մը որ կրցած էր վիրաբոյժին մանրազննին, պատասխանատու, ճշգրիտ եւ կուռ ոճը տալ իր գըրականութեան երբ իր ձեռքերուն մէջ գըրիչը կը փոխարինէր նշտրակը :

Ըստ ողբացեալ փրոֆէսէօրին փափաքին, իր յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի իր ծննդավայրը՝ Սեն – Սէրնէն, սեղմ շրջանակի մէջ :

Ասկէ 15 ամիս առաջ «գրախօսականի խնդրանօք» մեզի կը ղրկէր իրեն նուիրուած հատոր մը զոր ստորագրած էր Անն Ֆոնթէն: Յուզումով կարդաց Շ. Նարդունիի այս յօդուածին թարգմանութիւնը զոր իրեն յանձնեցինք:

Իր յիշատակին, այսօր կրկին կը հրատարակենք այդ յօդուածին գլխաւոր մասերը .—

×

Թաղին վրայ, որ ձեռակերտն է հելուետացի բանաստեղծուհիին, — անունը մա՛ն, ներբողեան,— զոհար մը կայ պսպղուն, ցոլցլուն, փողփողուն, աղբի՛ւր համօրէն ճառագայթներու :

Բա՛ռ մըն է միայն, այս զոհարը:

Բառ մը որ կը ծնի ուրիշ բառեր, կը կազմէ մտածման եւ յուզման ծաղիկներ, կը հիւսէ ներբողեան մը ամբողջ, կը կնքէ Ֆրանսական իմացականութեան գերիշխանութեան ասպետին ջատագովականը :

Այդ բառը՝ միւլթիփլ :

Եւ հիմա բառը դնենք իր տեղը .

— Միւլթիփլ Հանրի Մոնտոր :

Բայց ես, այժմ, ի՞նչպէս դնեմ, իմ լեզուիս մէջ, որ կուգայ դարերու խորէն, բախելով հզօր կայսրութեանց ժայռերուն, յառաջ խոյանալով բարբարոս ժողովուրդներու կիրճերէն, յղկելով իր ադամանդը ժամանակին յեսանին վրայ, այժմ ես ի՞նչպէս դնեմ համազօրն հայերէն :

Բազմազիմի՞ :

Օ՛, ատիկա պիտի յիշեցնէր Պրոտէոսը, որու անունը Հելուետուհին եւս կուտայ: Հիները կը սքանչանային դիցաբանական հարուստ այդ դէմքին վրայ, բազմաշնորհ եւ ամենագէտ: Արդարեւ, Մշակականքին հեղինակը կ'երգէ (Դ. 446).

Եւ սակայն կարծրէ Պրոտէոսը, որ գիտէ, ի հարկին կարող է ծառի ձեւ առնել կամ ջուրի, վարազի ձեւ առնել կամ աստուածի, կը նսեմանայ չփոթութեան մը մէջ՝ զոր կը ստեղծէ Լուկրետիոսի հերոսը, Պերեգրինոս, յարափոփոխ եւ անկայուն :

Աւելի բախտաւոր է տարազը, զոր կուտան քրիստոնէութեան վարդապետները՝ երրորդութիւն բառին մէջ դնելով երեք աստուածային բնութիւն, իւրաքանչիւրը առանձին էութիւն՝ բայց նոյն, հաւասարազօր երրորդութիւն՝ ի մի գոյութիւն:

Այսպէս, Հանրի Մոնտոր կը բազմանայ մինչեւ երեք անձնաւորութիւն՝ տաղանդով հաւասարարժէք, ինչպէս գիտել կուտայ Փօլ Վալէրի « ի ձեռին ունենալով երեք սրածայր գործիքներ,— նշտրակը, գրիչը, մատիտը »:

Պէտք է ընդունիլ, սակայն, թէ ֆրանսական հանճարին աշխիմին է որ Հանրի Մոնտորի մէտաղին կուտայ այս հրաշալի այլակերպութիւնները եւ բազմայեղութեան անօրինակ փառքը :

Հիները, բնազանցութեան հարկատու, այդ հրաշքին մէջ կը գտնէին ներշնչման նպաստը, ընդհակառակն այժմ հոսանք մը, եթէ ոչ սերունդ մը, զոր կը ներկայացնեն Վալէրի, Տիւհամէլ, Մոնտոր եւ այլ տիտաններ, աշխատանքի՛ն միայն կ'ընծայեն ամէն վաստակ որ արժանի կը դառնայ յաւերժութեան :

Աշխատանքն է որ մարդը կը բարձրացնէ աստուածութեան :

Աշխատանքը,— սո՛ւրբ աշխատանք :

Ու մինչ Վալէրի կը խոստովանի թէ ներշնչումը կը նուաստացնէ, իսկ աշխատանքը կը բարձրացնէ, կամ Մոնտոր կը գրէ թէ «աշխատիլը նուազ կը ձանձրացնէ քան զուարճանալը», Տիւհամէլ կը վկայէ.

— Դուք, Հանրի Մոնտոր, անհաւասարելի էիք ձեր աշխատասիրութեամբ :

×

Հանրի Մոնտոր ծնած է 1885 Մայիս 20ին, Սէն – Սերնէն գիւղին մէջ: Հայրը գիւղին ուսուցիչը :

Միջնակարգ կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրին մէջ (Սէն – Սերնէն, յետոյ Օրիյաք), ու կ'անցնի Փարիզ (1903), կը մտնէ բժշկական համալսարան : 38 տարեկան էր երբ արդէն վիրաբուժութեան դասախօս էր նոյն համալսարանին մէջ :

Ծամբորդած է Եւրոպայի մեծագոյն ուպատմական քաղաքները, ուր որ թանգարան մը կայ կամ մատենադարան մը : Հաւաքած է ձեռագիր, հին հրատարակութիւն, ամէն առարկայ որու իր սիրած անձին ձեռքն է դպած :

Այսօր, անդամ ֆրանսական Ակադեմիային, անդամ ֆրանսական վիրաբուժական ակադեմիային, անդամ ֆրանսական բժշկական ակադեմիային, առաջնակարգ վիրաբոյժ եւ գրագէտ, այսօր փառքն է Ֆրանսայի :

Ահա թէ ինչպէս ընդունեցաւ զինք Ֆըրանսական Ակադեմիայէն ներս՝ իր բըժիշկ եւ գրագէտ ընկերը, Ժորժ Տիւհամէլ.

— Կեանքը շատ քիչ բան մերժած է ձեզի: Նոյնիսկ ձեզի ընծայեց ուրախութիւնը, որ ձեր գիտցածէն բաժին հանէք եւ ուսուցանէք: Վարիչն էք մեծահռչակ ամպիոնի մը : Ձեր անունը տուիք հիւանդութեան մը, պատիւ մը որու արժանացած չեն բազմաթիւ մեծանուն բժիշկներ: Այսուհետեւ «Մոնտորի հիւանդութիւն» պիտի կոչուի հիւանդութիւն մը, զոր դուք ծանօթացուցած էք, ինչպէս «Փոթի հիւանդութիւն» կը կոչուի այլ հիւանդութիւն մը, ինչպէս «Տիւփիւյթրէնի հիւանդութիւն» կը կոչուի մէկ այլ հիւանդութիւն: Ուսանողներ ունեցաք, աւելին՝ ունեցաք նաեւ աշակերտներ: Ակադեմիան, որ այսօր կը պատուէ ձեր գրական աշխատանքները, կը ճանչնայ եւ կ'ողջունէ ձեր գիտական արժանիքները,

— Դուք, Պարոն, առաջին վիրաբոյժն էք որ անգամ կ'ընդունուիք այս հաստատութեան »:

Վերջերս, իր աշակերտներէն մին, Լիւսիէն Լէժէ, ընտրուեցաւ փրոֆէսէօր վիրաբուժութեան Փարիզի բժշկական համալսարանին: Իր դասընթացքին բացման ճառին մէջ, որու ներկայ էր Փրոֆ. Հանրի Մոնտոր, յուզումով ու մեծարանքով ներկայացուց իր ուսուցչին վիրաբուժական եւ անհատական նկարագիրը :

— «Կը գործէի ձեր հովանիին տակ, առանց երբեք խորհելու բաժնուիլ ձեզմէ: Բայց երբ ինծի առաջարկուեցաւ աշխատիլ այլուր, դուք առանց նուազագոյն դառնութեան՝ որ կը հեռանամ, յորդորեցիք զիս որ երթամ թռչիմ իմ սեփական թեւերովս :

Այս ժամէն սկսեալ՝ կը գրաւեմ – այս հռչակաւոր ամպիոնը: Եւ ատիկա ձեզի կը պարտիմ :

Հպարտութեան եւ ուրախութեան այս ժամը ձե՛ր ժամն է, Պարոն»:

Այսպէս է որ կը բազմանայ Հանրի Մոնտոր: Եւ այսպէս կը մեծնան ու կը բազմանան մեծ ժողովուրդին զաւակները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԽՄԲ.— Կը շարունակենք Հ. Վահան Յովհաննէսեանի, թռիչքով հայրենակարօտ՝ գրիչով իրաւախոհ յօդուածաշարքը, որու Ա. մասը տուած ենք Յառաջի Մարտ 13, 14, 15, 16, 17, 18 եւ 20ի թիւերուն մէջ :

Բ. մասին անհամբերութեամբ սպասող մեր բազմահազար ընթերցողներուն փափաքին գոհացում տալու համար եւ ընդառաջելով մեր խնդրանքին, գրչի «մրրկաւ բաժանեալ» մեր գրչեղբայրը՝ Բազմավէպի խմբագիր Հ. Ներսէս Տէր-Ներսէսեան եւ գրութեան հեղինակը՝ Հ. Վահան Յովհաննէսեան ազնուաբար մեր տրամադրութեան դրած են այս Բ. եւ շարունակելի մասը, որ լոյս պիտի տեսնէ Ս. Ղազարի ամսագրին յառաջիկայ թիւով :

Երեւանի Թանգարանը հարուստ է նաեւ հին դրամներու հաւաքածոներով՝ պարթեւական, պարսկական, բիւզանդական, հայկական դրամները թիւ չունին : Թանկագին են եւ հազուագիւտ Կիւրիկէի հայկական թագաւորութեան դրամները, որոնցմէ շուրջ 300 հատ ունին :

Թանգարանի շէնքը փոքր է եւ ասոնք տակաւին հասարակութեան չեն ցուցադրուած :

Ոչ մէկ հայ կամ օտար այցելու կրնայ Թանգարանը ձգել՝ առանց զգալու հոգեկան մեծ բաւարարութիւն : Այստեղ է հայ ազգը իր անցեալով եւ դարերը կուգան մեզի հետ հաղորդուելու եւ խօսելու : Մարդիկ կուգան ու կ'անցնին, բայց կը մնայ ազգը՝ իր մշտաւորական հաստատուն եւ յաւիտենական հիմերուն վրայ :

Թանգարանի թիկունքին կից կը գտնուի պատկերներու բաժինը : Ոչ ոք պիտի պահանջէ իտալական կամ ֆրանսական թանգարանի մը ճոխութիւնը : Նոր կազմուած է եւ դիւրին չէ մեծ վարպետներու գործեր հաւաքել : Ցուցադրուած նկարներու գրեթէ ամբողջութիւնը հայ արդի հեղինակներու գործեր են, մանաւանդ խորհրդային շրջանի. Սարեանէն մինչեւ նորեկ նկարիչներ հոն իրենց գործերն ունին : Առանձին սրահ մը կը բռնեն Յ. Այվազովսքիի նկարներու խումբ մը : Ասոնք վերջերս Փարիզէն գնուեցան. 40 հատ պէտք էին ըլլալ. սակայն ամբողջը Հայաստան չեն հասած, ճամբան մնացեր են՝ ռուսական այլ թանգարաններու մէջ :

Հայ միջնադարեան նկարներէն նմոյշներ չկան. տնօրէնն ինձ հաւաստեց թէ բաւական ունին եւ նկուղներու մէջ են, տեղ չկայ ցուցադրելու : Ըսաւ թէ ունին նաեւ Ռէմպրանտ եւ այլ դասական հեղինակներ, որոնք շտեմարաններու մէջ կը մնան : Մէկ Ռէմպրանտ՝ ցուցադրուած նկարներէն հազար հատ կ'արժէ, եւ պիտի ըլլար պատկերասրահի փառքը :

Գեղարուեստը հայրենիք եւ ազգ չունի, ոսկիի պէս ամէն կողմ իր յարգն ու արժէքն ունի, եւ պատկերասրահը կրնար Ռէմպրանտ մը եւ դասական հեղինակներ կախել պատերէն, պատիւ ընելով նաեւ մեր միջնադարեան հեղինակներուն :

Պարսկական գեղեցիկ ճամիին մէջ, որուն տանիքի յախճապակիները աւելի թանկագին են, քան Երեւան քաղաքի Թանգարանը, այցելուն պիտի գտնէ քաղաքին վերաբերեալ հնութիւններ : Ես չկրցայ այցելել, սակայն ճամին արդէն թանգարան է, եւ կ'արժէ տեսնել շէնքը միայն :

ԴՊՐՈՑՆԵՐ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ'ըսեն թէ Հայաստանի մէջ անգրագէտ չկայ. ես կը հաւատամ. մեր ժողովուրդը ընթերցասէր է, ուսման փափաքը վառ է անոր սրտին մէջ. ցեղային լաւ յատկութիւն մը՝ որ նոյնն է Հայաստանէն մինչեւ հեռաւոր արտասահման :

Սեպտեմբեր 1ին պաշտօնապէս կը բացուին բոլոր դպրոցներն ու համալսարանները : Փողոցներու մէջ մայրեր, մանուկներու ձեռքերէն բռնած, դպրոցական առարկաներ կը գնեն. աշխարհի ամէն կողմ նոյնն է. անոնց օժիտը հարուստ եւ ճոխ չէ, տետրակները խեղճ են, դասագրքերը չունին արտասահմանեան գունագեղ արուեստ, գէշ տպագրուած են. մանուկի մտքին հետ՝ աչքն ալ պէտք է գոհացնել, որ հաճոյքով սորվի :

Սեպտեմբեր 1ին դպրոցներու առջեւ խճողուած են աշակերտները. անոնք սեւ պլուզ եւ կարմիր փողկապ ունին, մանչ աղջիկ խառն, խօսուն, ճռուողուն, սեւ սալորի պէս խոշոր աչքերով գրաւիչ են, Հայու աչքեր են : Քաղաքը կարծես մանուկներու աշխարհ դարձեր է, զուարթ կերպարանք առած է : Փողոցները լի են անոնցմով. խումբ խումբ սորվելու կ'երթան, ծաղկալի գարնան կերպարանք տալով Երեւանին : Գրեթէ բոլոր դպրոցները, բարձր եւ ցած, ցորեկօթիկ են. քիչ են գիշերօթիկ աշակերտները, կ'ուզեն անոնց թիւը դէթ 60 հազարի հասցնել եւ աշակերտ ընդունիլ նաեւ արտասահմանէն 6000ի չափ :

Կը բացուէին նաեւ համալսարանները : Երեւանի համալսարանը, նախկին անունով՝ Մոլոթով, ունի 12 բաժանմունքներ : Շուրջ 3500 աշակերտներ կը յաճախեն. չեմ կրնար դատել ուսման մակարդակը, բայց ինծի ըսին թէ համայնավար երկիրներու լաւագոյններէն մին է :

Երկու լեզուներով կը դասաւանդեն, հայերէն եւ ռուսերէն. չեմ գիտեր որքան ուսանողներ ռուսական բաժինը կը յաճախեն, թերեւս կէս առ կէս : Ունին նաեւ օտար ցեղերէ աշակերտներ եւ քանի մը հայ ուսանողներ արտասահմանէն :

Բազմաթիւ հայ ուսանողներ կը գաղթեն նաեւ դէպի Ռուսիա՝ բարձրագոյն կրթութիւն ստանալու համար. ոմանք մինչեւ Սիպերիա կը հասնին, ուր աշխատելով իրենց ապրուստը կը ճարեն եւ ուսում կը ստանան :

Համալսարանի եւ այլ բարձրագոյն ուսման հետեւողները պետութենէն նպաստ կը ստանան իրենց դպրոցական տարիին համեմատ. ունին իրենց հասարակաց բնակարանները, զորս Հանրակացարան կը կոչեն, ուր մէկ սենեակի մէջ 4–5 հոգի կը բնակին. գոհ են, վարժած են այդ կեանքին, եւ չեն գիտեր թէ Եւրոպայի մէջ երկու հոգի մէկ սենեակի մէջ տեղաւորելը որքան դժուար է : Միջոց ունեցողները կրնան առանձին սենեակ վարձել քաղաքին մէջ, վճարելով ամիսը 200 ռուբլի : Արտասահմանի ուսանողները աւելի բախտաւոր են պետութենէն ստանալով ամսական 900 ռուբլի :

Ճոխ եւ բազմազան են Հայաստանի տարեկան հրատարակութիւնները. լրագիր, ամսաթերթ, գրքեր իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն : Ամէն հեղինակ կը ջանայ նոր աշխատանք մը տպագրութեան յանձնել, վաստակի ալ աղբիւր է : Պետհրատը՝ որ հրատարակչական տուն է, հեղինակէն կը գնէ աշխատանքը եւ կը յանձնէ զանազան տպարաններու՝ լոյս ընծայելու համար : սակայն ամէն գիրք եւ թերթ պէտք է նախ գրաքննութենէ անցնի, ըլլայ բանասիրական, բանաստեղծական կամ գիտական, մասնաւոր քննիչներ կան անոր արժէքն ու գինը ճշդելու համար : Կուսակցութիւնն ալ կը քննէ՝ որ համաձայն ըլլայ երկրի գաղափարներուն. երբեմն ըստալինեան ուղիով առաջ կ'երթային. այժմ Լենինեան ուղին պիտի շարունակեն :

Պետհրատը Վ. Տէրեան փողոցին վրայ սիւնազարդ դեղին հսկայ շէնք մ'է. հոն է տպագրական վարչութեան կեդրոնը : Գետնայարկին մէջ ունի իր տպարանը թիւ 1 : 19 տողաշար կ'աշխատին, բազմաթիւ պաշտօնեաներով. ունին ովսէթի *գործիք մը. սակայն որակաւոր թուղթ չունին, Ռուսիայէն եւ Վրաստանէն կը ստանան թուղթը. հասարակ է իրենց թուղթը, մանաւանդ վրացական արտադրութիւնը. անբաւարար, կարծես մասնաւոր հոտ մը ունին իրենց տպագրութիւնները : Կը խորհիմ թէ իրենք ալ մասնաւոր ճիգ մը կը թափեն գրուածքը կարդալու համար : Թէպէտ Վրաստանէն հասած թուղթի գլանները, վրացերէն խոշոր տառերով հօրենական անունը կը ցուցնեն, բայց վայ այն դժբախտ հայ հեղինակին՝ որ այդ թուղթով իր քրտնաթոր էջերը պիտի փաթթէ :*

Բազմագոյն հրատարակութիւնները չեն հաւասարիր մեր արտասահմանեան արտադրութիւններուն. Թէ՛ վատ է իրենց թուղթը եւ թէ պակաս է կարող մասնագէտը :

Երեւանի մէջ ամէնէն տարածուած օրագիրը Երեւան *կը կոչուի : Կան նաեւ տեղական պարբերականներ, մանկական թերթեր, երգիծական թերթեր որոնք չեն հասնիր մեզի : Արտասահմանի ծանօթ են* Բանբեր, Սովետական արուեստ, Սովետական Հայաստան, էջմիածին *թերթերը : Ոմանք* Ակադեմիայի, *ուրիշներ* Մատենադարանի *հրատարակութիւններն են :* Սովետական Հայաստանը *պատկերազարդ, երբեմն գունաւոր նկարներով, պատահական նիւթերով կը զբաղի : Այն պարբերականներէն է, որ մարդ թերթերը կը դարձնէ, մեքենաներու եւ բանուորներու պատկերներ կը տեսնէ ու մէկդի կը դնէ : Մարդ երբ իր տունէն դուրս կ'ելլէ, վայելուչ եւ ներկայանալի կը հագուի : Մշակութային Կապի պաշտօնաթերթն է, եւ յանցանքը խմբագրութեան է, ոչ թէ Տիկին Բերսաբէ Գրիգորեանին, որ այնքան ձեռնհասօրէն կը վարէ արտասահմանեան կապի նաեւ դժուարին գործը, մէջն առնելով հայկական բաժինը :*

Թիֆլիզի մէջ կը տպագրուի մէկ հատ հայերէն լրագիր, Սովետական Վրաստան *անունով : Վրացիները չեն կարդար, կարծեմ Հայերն ալ քիչ կը կարդան. 3 հազար օրինակ կը տպագրուի եւ դրամական նեղ կացութիւն ունի, ինչպէս ըսին նախապէս :*

Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ ամէն կողմ ուր Հայեր կան՝ ունին իրենց տեղական լրագիրները, որոնց տեղական լուրերը կրնան հետաքրքրական ըլլալ, քաղաքական բաժնին մէջ հրաման չունին կարծիք յայտնելու. պէտք է Փրաւտայի *կամ* Իզվեստիայի *հարցնեն :*

Բոլոր լրագիրներն ու պարբերականները պետական նպաստ կը ստանան, կարեւոր դեր կը կատարեն Պարտիայի գաղափարները տարածելու : Խե՜ղճ արտասահմանի հայ մամուլ, ի՛նչ դժուարութիւններով կեանքդ քարշ կուտաս օտար հորիզոններու տակ՝ ձուլման թումբ կանգնելու համար :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Շար.)

ՆԵՐՇՆՉՄԱՆ ԱՂԲԻՒՐ

(ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մաշտոցը ոչ միայն գիր ու գրականութիւն տուեց մեզ, այլեւ իր կեանքով ու գործով ներշնչման աղբիւր եղաւ մեր հին ու նոր պատմիչների, բանաստեղծների, փիլիսոփաների, նկարիչների ու քանդակագործների համար : Նրա անձի ու գործի մասին մեզ աւանդուած առաջին ինքնուրոյն պատմական երկը Մաշտոցի անմիջական աշակերտի՝ Կորիւնի «Վարք Մաշտոցի» գիրքն է : Մաշտոցի մասին գրել եւ Նրան փառաբանել են նաեւ Մովսէս Խորենացին, Ղազար Փարպեցին եւ ուրիշներ :

Նոր դարերում հանդէս եկած մեր գրողների մօտ Մաշտոցի կատարած մեծ գործի պատմական դերն ու նշանակութիւնը շատ աւելի խորն է գիտակցուել ու գնահատուել : Հայ նոր գրականութեան սկզբնաւորող Աբովեան իր սաներին քանիցս դիմել է Մաշտոցեան աւանդները սրբութեամբ պահելու պատգամներով :

Մաշտոցը բանաստեղծական վեհ խոհեր է արթնացրել նաեւ Միքայէլ Նալբանդեանի հոգում : Դրա բանաստեղծական արտայայտութիւնն են «Սուրբ Մեսրոպի տօնին» եւ «Օշական» ներբողները : Ճիշդ է, ճարտար յանգերով չեն գրուած այդ բանաստեղծութիւնները, բայց շատ բարձր է գնահատուած Մաշտոցի պատմական դերը : Գրերի գիւտը այն մեծ յաջողութիւնն էր, ասում է Նալբանդեանը, որի համար «աստղերից էլ վեր գրուեց Նրա անունը բոցավառ» : Իր «Սուրբ Մեսրոպի տօնին» բանաստեղծութեան մէջ Նալբանդեանը միաժամանակ նշաւակում է Մխիթարեաններին, որոնք ջանացել են Մեսրոպին պատկանող դափնիները Մխիթարին շնորհել :

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՍՊԻՏԱԿԱԶԳԵՍՏ ՏԻԿԻՆԸ

Այս բոլորը զիս չգոհացուցին, դժգոհէի, այնպէս որ մեկնումիս պահուն մերժեցի համբուրել սպիտակազգեստ Տիկինը՝ զինքը պատժած ըլլալու համար :

Այդ օրը, ընթրիքին, հարցուցի հօրս թէ ի՞նչ կը նշանակէր քարտուղարը (սըքրէթէր) *: Հայրս չպատասխանեց : Իսկ մայրս յայտնեց թէ՝* սըքրէթէրը *կարասի մըն էր ուր կը դասաւորուէին կարեւոր թուղթեր :*

Անհաւատալի բան :

Եթէ կը խորհիք թէ հետեւեալ օրը տակաւին կը մտածէի սպիտազգեստ Տիկնոջ մօտ հանդիպած պարոնիս մասին, կը սխալիք : Որովհետեւ, ամբողջ հոգիովս մոռցած էի զինքը եւ իմ յիշատակէս բոլորովին անհետանալը կախուած էր իրմէն : Բայց անիկա յանդգնութիւնը ունեցաւ հետեւեալ օրը դարձեալ ներկայանալու երկու բարեկամուհիներուս :

Զարմանալի էր որ այս պարոնը կ'ուզէր այսպէսով իմ տեղս գրաւել :

Այս անգամ զինքը լաւ մը դիտեցի եւ հաճելի ոչինչ գտայ իր վրայ :

Շատ փայլուն մազեր ունէր, սեւ պեխեր եւ մօրուք : Նուրբ եւ վայելուչ էր հասակը եւ հագուստները՝ գեղեցիկ, ու այս բոլորին քով ունէր ինքնագոհ երեւոյթ մը :

Կը խօսէր Արտաքին գործոց նախարարութեան գրասենեակին մասին, թատերական փիէսներէ, նորաձեւութենէ, նոր գիրքերէ, երեկոյթներէ եւ պարահանդէսներէ ուր ի զուր փնտռած էր այս Տիկինները : Եւ անոնք մտիկ կ'ընէին զինքը :

Խօսակցութի՞ւն մըն էր ասիկա : Չէ՞ր կրնար խօսիլ այնպէս ինչպէս կը խօսէր ինծի հետ սեւազգեստ տիկինը՝ երբ կը պատմէր ինծի շաքարի պէս անուշ լեռներու եւ օշարակի պէս քաղցր գետերու մասին ...

Երբ մեկնեցաւ, սեւազգեստ տիկինը յայտարարեց թէ գրաւիչ երիտասարդ մըն էր ան : Ես ըսի թէ՝ ծեր էր ու տգեղ : Այս խօսքերը ծիծաղ պատճառեցին սպիտակազգեստ Տիկնոջ եւ սակայն, խնդալիք բան մը չկար : Հակառակ առոր, ան կը շարունակէր խնդալ եւ կամ կարծես այլեւս մտիկ չէր ըներ ըսածներս :

Սպիտակազգեստ Տիկինը ունէր այս երկու թերութիւնները, առանց հաշուելու երրորդ մը որ կը յուսահատեցնէր զիս.— շարունակ կուլար ու կուլար ...

Մայրս ինծի ըսած էր որ չափահաս մարդիկ երբեք չեն լար : Ահ, անիկա չէր տեսած ինչպէս ես՝ սպիտակազգեստ Տիկինը ինկած բազկաթոռի մը վրայ, ծունկերու վրայ բաց նամակ մը, գլուխը ծռած եւ թաշկինակը աչքերուն վրայ : Այդ նամակը (գրաւ կուգամ այսօր որ անստորագիր նամակ մըն էր) իրեն անսահման վիշտ կը պատճառէր : Ինչ ափսոս, վասն զի ան գիտէր այնքան գեղեցիկ կերպով խնդալ :

Այս բոլորը իմ մէջս միտք մը յղացուցին : Որոշեցի իրեն առաջարկել ամուսնանալ հետս : Պատասխանեց թէ մեծ ամուսին մը ունէր արդէն Չինաստանի մէջ, պզտիկ մըն ալ պիտի ունենար հոս : Եւ ինծի կարկանդակ մը տալով, գործը կարգադրուեցաւ ...

Սակայն սեւամօրուս պարոնը յաճախակի կուգար :

Օր մը, երբ սպիտակազգեստ Տիկինը զբաղած էր ինծի պատմելու թէ Չինաստանէն բերել պիտի տար ինծի համար կապոյտ ձկնիկներ եւ զանոնք որսալու համար կարթ մը, յանկարծ ծանուցանեցին պարոնը որ իսկոյն ներս առաջնորդուեցաւ :

Այս ձեւը որով մենք զիրար դիտեցինք, պարզօրէն ցոյց կուտար թէ մէկզմէկ չէինք սիրեր :

Սպիտակազգեստ Տիկինը ըսաւ պարոնին թէ իր մօրաքոյրը (ըսել կ'ուզէր սեւազգեստ Տիկինը) դուրս ելած էր կարգ մը գնումներ կատարելու համար :

ԱՆԱԹՕԼ ՖՐԱՆՍ

(2 Շար.)

Այլ է իր բնոյթով «Օշականը» բանաստեղծութիւնը, գրուած Մաշտոցի գերեզմանին այցի եկած ժամանակ: Անմիջական ու անպաճոյճ արուեստով գրուած այս ստեղծագործութեան մէջ արտայայտուած է Նալբանդեանի խոր վրդովմունքը ազգին գիր պարգեւողի գերեզմանը տարտամաբար զուրկ տեսնելու պատճառով: Բանաստեղծը սրտի թախանձով նկատում է, որ «ազգին լուսաւորող սուրբ գերեզմանը լոյսից զուրկ խորանում է թողնուած»: Նալբանդեանը «սուրբ» բառով է յորջորջում Մաշտոցին, որ մեր «անկրօն» բանաստեղծի մօտ ունի «նուիրական», «վեհ», «անբասիր», «արդար», «լուսաւոր», «իմաստուն» առումները:

Մաշտոցն իր խաղացած մեծ դերով հմայել է նաեւ Րաֆֆուն, դարձել նրա նշանաւոր «Սամուէլ» պատմավէպի նորոյթական կերպարներից մէկը: Ականաւոր վիպասանը Մաշտոցին ներկայացրել է որպէս հայ ժողովրդին պարսկական եւ բիւզանդական տիրապետութիւնից հոգեպէս փրկելու գիտակցութեամբ զինուած մարգարէի, ազգի շահերով առաջնորդուած հերոսի, որի մտահոգութեան առարկան ժողովրդական լայն զանգուածների մէջ ազգային ինքնագիտակցութեան ոգին արթնացնելն է:

Ընթերցողի յիշողութեան մէջ անջնջելի է մնում Մաշտոցի ներաշխարհի նկարագիրը, որ փոքր – ինչ աններդաշնակ է նրա արտաքինին: Միջահասակ, նրբակազմ այդ երիտասարդի ուսերի վրայ «բնութիւնը կարծես սխալմամբ դրել էր մի շնորհալի գլուխ... կրակոտ աչքերի մէջ նշմարւում էր եռանդ եւ գերազանց բնաւորութիւն», — ասում է Րաֆֆին: Եռանդ, կորովի կամք եւ գործնականութիւն: Այդպէս է ներկայանում մեզ Մաշտոցը Րաֆֆու «Սամուէլ» պատմավէպում:

Մեսրոպ Մաշտոցը բանաստեղծական վեհ խոհեր է արթնացրել Սիամանթոյի հոգում: Նրա նշանաւոր «Սուրբ Մեսրոպը» որպէս գրական ստեղծագործութիւն յագեցուած է Մաշտոցի պատմական դերի գիտակցման պաթոսով, բանաստեղծական խօսքի անկրկնելի ու անմրցելի ուժով:

«Նարեկի մատեանէն փրթած նոր գրականութեան ցոլքերով վերանորոգուած» մի գործ է Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ»ը, ասում է Վարուժանը: Զժխտելով հանդերձ Նարեկացու որոշակի ազդեցութեան փաստը, պէտք է նկատել նաեւ նրանց մէջ եղած էական տարբերութիւնները: Հակառակ Նարեկացու «Մատեան ողբերգութեան»ը, ուր փառաբանւում է անհրեւոյթ, անիրական արարիչ Աստուածը, Սիամանթոյի ներբողի առարկան ժողովրդի ծոցից ելած կենդանի մարդն է, մեծ լուսաւորիչ Մաշտոցը՝ իր ազգապահպանման գիւտով: Այստեղ, աւելի քան Սիամանթոյի միւս ստեղծագործութիւններում, հրապարակ է եկել նրա բանաստեղծական երեւակայութեան բազմաղիմութիւնը, որից եւ բխում են մէկը միւսին գերազանցող, մէկը միւսից թարմ ու անկրկնելի պատկերների գիւտերը:

Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպը» չորս գլուխից բաղկացած մի ստեղծագործութիւն է, որի առաջին գլուխում («Ներբողական» խորագրով) փառաբանւում է «Օշականէն մեզի հսկող մտքի Աստուած» Մաշտոցը, որի «անհպելի ափ մը հողէն ամբողջ երկինք մը դեռ կը բուրէ»: Համեմատութիւններով, վերադիրներով, շքեղ ու շռայլ պատկերներով հարուստ «Ներբողական»ին յաջորդում է «Սուրբին աղօթքը», ուր Մաշտոցը օգնութեան ձեռք է կարկառում «շնորհքի Աստծուն», «Որ անդրիր հոտի համար լոյս աղերսելով»:

Գրերի մեծ գիւտի երկունքով բռնուած Մաշտոցի մտքի լուսաւորման պահն է վերարտադրուած Սիամանթոյի ներբողի «Տեսիլք»ում:

Տառերի գիւտը Մաշտոցի արթուն մտքի երկարամեայ որոնումների արգասիքն է, նրա մտքի փայլատակման ու լուսաւորման ժամին տեղի ունեցած յայտնագործութիւն: Սիամանթօ իր ներբողում պահպանել է գիւտի «աստուածային շնորհ» լինելու հանգամանքը, աւելի խորհրդաւորութիւն հաղորդելու համար զարմանահրաշ այդ յայտնագործութեանը:

«Գիւտին փառքը» վերջերգով աւարտւում է Սիամանթոյի քերթուածը, ուր վեր է հանուած Մեսրոպի յայտնագործած տառերի ազգապահպան մեծ դերն ու նշանակութիւնը:

Մաշտոցի խաղացած պատմական այդ մեծ գործի նշանակութեան հետ միասին Սիամանթօն իր ներբողում քանիցս շեշտել է նաեւ նրա հայ դպրութեան սկզբնաւորողը լինելու հանգամանքը:

Մաշտոցեան նշանագրերի պատմական աննախընթաց նշանակութեան վերահաստատմանն է ուղղուած Աւետիք Իսահակեանի «Ազգային երգը» խորիմաստ պատմուածքը: Ազգային փառերգը, ազգային երգ է անուանել բանաստեղծը ժողովրդի գոյութեան անպարտելիութեան խարիսխ մեսրոպեան երկաթագիր նշանագրերը, դրանով իսկ կատարելով իւրօրինակ ու մեծ գեղարուեստական ընդհանրացում: Իսահակեանի «Ազգային երգը» գրուած է ցարական ինքնակալութեան կողմից հայկական դպրոցները փակելու առթիւ, նոյն այդ մռայլ օրերին: Արաքսի այս ափին գտնուող գիւղերից մէկում, պետութեան աչքից հեռու գաղտնի գործող հայ դպրոցի եւ նրա հայրենասէր ուսուցչի ազգաշէն գործունէութեան շուրջն է պտտւում Իսահակեանի տուեալ գրուածքը: Այդ դպրոցն այցի գնացած երկու ընկերները, դասերից յետոյ խնդրում են ուսուցչին մի ընդհանուր ազգային երգ երգել: Օրինակ՝ «Մայր Արաքսին»: Ընդառաջ գնալով հիւրերի այդ ցանկութեանը, ուսուցիչը հաւաքում է աշակերտներին ու նրանց երգել տալիս, բայց ոչ թէ «Մայր Արաքսին», այլ Հայոց «այբ, բեն, գիմ, դա»ն: «Ահա ձեզ մի ընդհանուր ազգային երգ», — ասում է նա: Հայ երեխաների կողմից միահամուռ եւ բարձր ձայնով կատարուած այդ երգով հիացած պատմուածքի հերոսն ասում է. «Քանի Հայը կ'ապրի, Հայոց «այբ, բեն»ը չի մեռնի»: Այս հաստատում է միւս ընկերը եւ աւելացնում. «Բայց ես հակառակին աւելի համաձայն եմ: Այն, որ քանի Հայոց «այբ – բեն»ը կ'ապրի, Հայը չի մեռնի»:

Այս է Իսահակեանի «Ազգային երգը» պատմուածքի բուն իմաստը: Մաշտոցի կերպարը Վարդան Մամիկոնեանի հետ միասին վաղուց ի վեր գրաւել է Դեմիրճեանին: Ինչպէս յայտնի է, նա տասնամեակներ առաջ կամեցել է կենսագործել իր ցանկութիւնը, որի, այդ ցանկութեան, մնացորդն է հեղինակի վերահաս մահուամբ կիսատ մնացած «Մեսրոպ Մաշտոց» վէպը:

Միշտ չհնացող, միշտ շնորհակալ եւ միշտ համայնապարփակ այդ նիւթը երգի առատ աղբիւր կը լինի ներկայ ու գալիք բանաստեղծների, եւ հայ մշակոյթի միւս բնագաւառների գործիչների համար:

Մաշտոցը մեր ամէնից երկարակեաց յոբելեարն է, որի 1600ամեակը նշանաւորելու ենք գնում ազգովին:

Հ. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

«Երեւան»

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ

ԴՐԱԽՏ ՄԸՆ Է ՇՈՒԷՏ

Շուէտ հասնող օտարականը՝ ապշահար կը մնայ: Մաքրափայլ ճամբաներ, գեղարդիական շէնքեր, հիւանդանոցներ եւ աշխատաւորական բնակարաններ: Փողոցներուն մէջ շրջող անհամար հանգստաւէտ թաքսիներ՝ հնազանդ երթեւեկի կանոնաւորութեան հսկող ոստիկաններու հրահանգներուն: Ամէն կողմ կարգ–կանոն, մեթոտ եւ առողջապահութիւն:

Շուէտի մէջ, տուները կը տաքցուին ելեկտրականութեամբ: Հոն, ամէն կողմ ելեկտրականութիւնը կ'իշխէ: Խոհանոցները դարմանատուներու վիրաբուժական գործողութեանց սրահներուն պէս մաքրամաքուր, ճոխ: Ճերմակ ու լուսաւէտ, անմիջապէս կը տպաւորեն: Փողոցները լոյսերու մէջ կը լողան: Լուսատու ծանուցումները (ռեքլամ) իրարու հետ կը մրցին, ծաւալով ու տեւողութեամբ, որովհետեւ, ելեկտրականութիւնը առատ է եւ շատ աժան: Գրեթէ ձրի:

Անսահմանօրէն ժողովրդապետական երկիր մըն է Շուէտ, ուր ի պատուի է աշխատանքը՝ իր բոլոր ձեւերուն մէջ: Ամէն ոք իր աշխատանքին արդիւնքով կրնայ ապրիլ պատուաւոր եւ հանգստաւէտ կեանք մը: Արհեստավարժական յառաջդիմութիւններն ալ կը նպաստեն առօրեայ կեանքը դիւրացնելու:

Ասպնջական այս երկրին մէջ, ընկերային բաժանումները ջնջուած են ժամանակին ընթացքին: Թաքսիով մը կրնաք շրջիլ թագաւորական պալատի անսահման բակին մէջ, առանց ոեւէ մէկուն զարմանք պատճառելու եւ առանց ոեւէ մէկուն բացատրութիւն տալու պարտաւոր ըլլալու: Շուէտի վարչապետը կը բնակի մայրաքաղաքի արուարձաններէն մէկուն պզտիկ ու շնորհալի մէկ տան մէջ: Ոչ ոք կրնայ հասկնալ մայրաքաղաք Սթոքհոլմի փողոցներէն անցնող քաղաքացիներու ընկերային դիրքը: Նրբամարմին եւ բարձրահասակ օրիորդները՝ հարուստ գործարանատէրերու աղջիկներ են կամ մեքենագրուհիներ: Տուներու մէջ աշխատող խոհարարուհիները, որ առաւօտեան ժամը 9ին կը սկսին գործը եւ երեկոյեան ժամը վեցին կ'արձակուին, իրենց հագուստ – կապուստով ոչ մէկ տարբերութիւն ունին իրենց տիրուհիներէն: Ճաշարաններուն մէջ ծառայող կին սպասեակները իրենց վէտվէտուած գեղձան մազերով, իրենց սեւ շրջազգեստով եւ մետաքսէ ճերմակ շապիկներով այնքան վայելուչ են որ, օտարականները կը վարանին իրենց կերակուրը ապսպրելու անոնց: Անոնք աւելի շատ շարժանկարի աստղերու կը նմանին:

Շուէտի մէջ, ամբողջ կեանքը կը սահի մշտական ազնուութեան մթնոլորտի մը մէջ: «Թաք» շուէտերէն «շնորհակալ» եմ կը նշանակէ: Հանրակառքին կամ երկաթուղիին մէջ տոմսակները քննող պաշտօնեան՝ բարձրաձայն շնորհակալութիւն կը յայտնէ յաճախորդին եւ ան ալ՝ քննիչին: Եւ այսպէս, ամէն կողմ շարունակ «Թաք, Թաք, Թաք» կը լսուի:

Շուէտացի աշխատաւորներու ապրելակերպի մակարդակը անհաւատալիօրէն բարձր է: Ամէն աշխատանոց ունի իր սրահը, իր ձայնասփիւռը եւ իր պատկերասփիւռը:

Թարգմ. ՎԷՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչեւ ջուրը առուն գայ, գորտին աչքը դուրս կուգայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

×

Լաւ է որ ճամբորդութենէ վերադարձող մարդը նախապէս կնոջը լուր տայ, թէ կուգայ:

ՊԵԼՃԻԿԱԿԱՆ

×

Սեփական պզտիկ տունն մը աւելի լաւ է, քան թէ ուրիշի մեծ տունը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԱԽԱՁԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Հետեւեալ օրը նորէն ձեռքէ ձեռք խլուեցան իր հրաշալի սրուակները:

Իրիկուան դէմ, երբ պատրաստուած էր իր բնակարանը վերադառնալու, փոքրիկ թուրք տղեկ մը իրեն մօտեցաւ եւ խնդրեց որ տուներնին երթայ:

Աւազակապետը հետեւեցաւ տղեկին, որ պարտէզի մը դուռը բացաւ ու ներս տարաւ զինքը:

Ընդարձակ պարտէզին վրայ կը բացուէր դահլիճին ապակեզարդ դուռը: Տղեկը այդ դռնէն ալ մտաւ ու Աւազակապետը մեծ սրահ մը առաջնորդեց:

— Սպասեցէք, հիմա մեծ մայրս պիտի գայ, մրմնջեց տղեկը:

— Խիստ լաւ, զաւակս, ես կը սպասեմ, թող գայ, ըսաւ Աւազակապետը:

Քիչ յետոյ [illegible] անց, նիհարակազմ, համակրելի կերպարանքով, գեղանի ու մելամաղձոտ արտայայտութեամբ համակուած կին մը մօտեցաւ Աւազակապետին ու զրգանուշ ձայնով մը մրմնջեց.

— Բարի փաքիր, իմացայ որ «դրախտի ջուր» կը բաժնէք մեր բոլոր հաւատացեալներուն, այնպէ՞ս է:

— Ճշմարիտ է, մեծ հանըմ, թոթովեց Աւազակապետը: Ի՞նչ ընեմ, ձեռքէս եկած բարութիւնը չեմ խնայեր:

— Ողջ ըլլաք, հարկաւ ամէնէն աւելի դուք կը զգաք մեր հաւատացեալներուն հոգեկան վիշտերը:

Ու մեծ հանըմը խնդրեց որ քանի մը սրուակ յանձնէր իրեն: Աւազակապետը զատեց քանի մը սրուակ ու ըսաւ.

— Ասոնք ուրիշ բանի համար չեն, եթէ ոչ հոգեկան տառապանքներու ատեն քանի մը կաթիլ գործածելով հանդարտ քնանալ ու շնեղուիլ...: Ահ, մեծ հանըմ, գիտցէք որ բնութեան ծաղիկներէն հաւաքուած հիւթ մըն է, որուն վրայ գիշերներ անցուցած եմ աղօթելով ու կարդալով:

Երբ Աւազակապետը կը խօսէր, սրահին վրայ բացուած սենեակներու դռներէն մին կէս մը ճռաց ու կիսաբաց դուռին մէջ երկարահասակ, սուրահի, աժգոյն դիմագիծերով ու վշտի մը ներքեւ ընկճուած արտայայտութեամբ բանկամարդ աղջիկ մը երեւցաւ, ու երկիւղալի նայուածքով մը Փաքիրը դիտեց ու ներս քաշուեցաւ:

— Ըսէ Նաւէկզարին, զաւակս, նկատել տուաւ մեծ հանըմը պատանիին ուղղելով իր խօսքը, թող գայ սրուակ մըն ալ ինքն առնէ. մի կենար, ասիկա հաւատքով կ'ըլլայ:

— Հարկաւ, շեշտեց Աւազակապետը, հաւատք չունեցողը չի կրնար օգուտ մը սպասել այս սրուակէն:

Պատանին ներս մտաւ ու քիչ յետոյ մեծ հանըմին մօտենալով ըսաւ.

— Բայց անիկա չի հաւատար, ինչո՞ւ կը ստիպես որ պարապ տեղ արցունքներ թափէ:

— Չի հաւատար մի... Ի՞նչ տեսակ միւսլիման է ուրեմն, ընդհատեց Աւազակապետը կէս մը նեղացած ձայնով:

— Պա... անիկա միւսլիման չէ որ, շեշտեց պատանին ատելութեամբ մը:

— Սուս... ատանկ բաներ քեզի չիյնար, գոչեց մեծ հանըմը:

Ու Աւազակապետին դառնալով՝

— Կը խնդրեմ, բարի փաքիրս, եթէ կարելի է վաղն ալ եկէք, մրմնջեց: Աս երկու տարի է որ աչքերուս քունը փախած է ու բնաւ հանգիստ չեմ:

— Գլխուս վրայ, մեծ հանըմ. ինչո՞ւ չէ... արդէն պարտքս է ձեռքէս եկած բարութիւնը չխնայել...: Ես անձնուրաց մըն եմ... ալ աշխարհը ինծի համար բան մը չէ ու ես անկից իմ երջանկութիւնս չեմ սպասեր, որովհետեւ տարիքս վաթսունի կը հասնի: Գոնէ ցուրտ հողի տակ մտնելէ առաջ օգտակար ըլլամ անոնց որ արցունքներ կը թափեն, կը տառապին ու ինծի պէս փաքիրի մը պէտք ունին: Երբեք, երբեք թող չկարծեն թէ շահ մը կը թելադրէ զիս, թէ դրամ վաստկելու միջոց մը ընտրած եմ եւ թէ կ'ապրիմ ասանկով: Ով որ կասկած մը ունենայ, պարզապէս իր խղճին դէմ կը դաւաճանէ:

Օհ, առաքինի մեծ հանըմս, թերեւս դուք չէք գիտեր թէ ամէնուն երջանկութեան իր անձը նուիրող փաքիրը այսօր անանկ շէնքի մը մէջ կ'ապրի ուր շուներն անգամ կը սոսկան մտնելու...: Պատճառն ի՞նչ է, ինչո՞ւ ես կը տառապիմ, մինչդեռ ուրիշներու տառապանքը թեթեւցնելու համար ձեռքէս եկածը կ'ընեմ: Պատճառը այն է որ մանկութենէս ի վեր աղէկ օր մը չտեսայ, պատճառը այն է որ բովանդակ կեանքս վիշտերու մէջ անցուցի: Ու այսօր աւելի դառն է ինծի տեսնել երիտասարդ կեանքեր, որոնք դեռ չբացուած վարդի կոկոնի պէս կը թոռմին կ'իյնան իրենց ճիւղին վրայ: Հետեւաբար հանդարտ կ'ըլլայ խիղճս, եթէ ձեռքս երկնցնեմ ու կաթիլ մը ջուրի ծարաւով խամրած կոկոնը զուարթացնեմ: Այս է իմ միակ նպատակս, այս է իմ [illegible], որոնց մէջ նետուած եմ բոլոր ուժովս ու բոլոր անձնուիրութեամբս:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարի Գույումճեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Թէրզեան, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Քիւմէր (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արիս Փիլկէ (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Թէրզեան, Գույումճեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, փեսին, եղբօր եւ ազգականին՝
ԱՇՈՏ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտոյի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացաւ Այրի Տիկին Թագուհի Մըսըրեանէ երեսուն Ն. Ֆ. իր ամուսնոյն Յակոբ Մըսըրեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան առթիւ:

ՍԱԼ ՊԵՐԼԻՈԶ
14, Ռիւ տը ՄԱՏՐԻՏ
(Մեթրօ Լիոնի)

«Արուեստից եւ Գրոց Բարեկամներու Ակումբ»ի 188րդ նուագահանդէսին՝
ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԼԻՏԻ ՊԱՐԳԵԻ

Յայտագիր.— Պէթովէն, Ֆրանք, Ալպէնից, Քապալեւսկի:
Այս չորեքշաբթի, Ապրիլ 11, ժամը 21:
Ծախքերու մասնակցութիւն.— 5 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ
ԱՊՐԻԼ 12էն 27
Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:
Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին: Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ՁՈՄ), Քաղէի (Փըքի ժուռնալ) Ա. յարկը:

emprunt 1962
obligations 5%
5
10
15
20 ans
à valeur croissante
de remboursement,
garanties
par l'Etat
CHARBONNAGES DE FRANCE

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.—Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սախպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ամբողջ գաղութը առանց դաւանանքի խտրութեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ցուայէին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ
(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)
ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.
ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօթօ Ռէքս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար կը փնտռուի պարտիզպան մը որ կարենայ կառք քշել (շօֆէօր):

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20.30ին Մեզոն - Ալֆորի քաղաքապետարանը

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ Շաքէ Պեօնկեան, Վերոնիկ Մանուկեան, Մառի-Ռոզ Սոֆեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Սուրէն Անդրէասեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Պարսումեան, Սերժ Դաւիթեան:
եւ ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանային համագումարին առթիւ, ի պատիւ արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի գաւառէն եկող պատգամաւորներու, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր ճաշասեղան մը, Ապրիլ 15ի կիրակի օր, ժամը 20ին, Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ ՉԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Այս առթիւ պիտի տօնուին նաեւ Հ.Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան 56ամեակը եւ Փարիզի մասնաճիւղին 50ամեակը:

Ճաշասեղանը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաժողովին, Տիկնանց Օժանդակ յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Ակումբին, եւ պիտի ունենայ գեղարուեստական բաժին մը: Ճաշասրահը կը բացուի ժամը 19ին:

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Ապրիլ 12, դիմելով մեր գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռաձայն ԹՐՕ. 03.18:
Վճարումներու դիւրութեան համար մեր չէք - փոսթալի թիւն է

Paris C. C. 8019-72
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e — Métro République ou Bonsergent

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԱՊՐԻԼ 14, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20.45ԻՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ.—

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Թատերգութիւն 5 արար, ողբացեալ դերասանուհի՝ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ քաղուած Հանրի Պորտոյի նոյնանուն վէպէն

Կը մասնակցին ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Տիկին Մ. Էֆիզեան, Տիկին Գրիգորեան, Պ. Պ. Նուրիան Մարգարեան, Ն. Պըշտիկեան; Ժ. Սթեփանօ եւ սիրուած ուժեր:
Ինչոյքի տեսարանին Լիբանանեան երաժշտութիւն:

Բեմադրութիւն Տիկ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Սովորական գիներով տոմսերը ապահովել Հրանդ Բալուեան գրատունէն, 43, Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9):

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկինքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին
Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 11 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9377 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5178

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

—o—

Գրերու գիւտին հեղինակ Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ կազմակերպուած է Հայ Մամուլի Ցուցահանդէս մը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 12էն 27, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կազմակերպիչները ջանացած են ի մի հաւաքել, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, զանազան երկիրներու մէջ աւելի քան մէկուկէս դարէ ի վեր լոյս տեսած հայերէն լրագիրներէն նմոյշներ։

Շատ հին է հայ մամուլի պատմութիւնը։ Հայերը թերթ հրատարակած են բազմաթիւ քաղաքակիրթ աշխարհներ չատ առաջ։

Առաջին հայերէն լրագիրն է Ազդարար, լոյս տեսած Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին մէջ 1794 – 1796, Շիրազեցի Տ. Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանի խմբագրութեամբ, իր սեփական տպարանին մէջ։

Պարսկաստանի Շիրազ քաղաքէն Մատրաս երթալով, Շմաւոնեան քահանայ 1789ին հիմնած էր հայկական տպարան մը, հետզհետէ հրատարակելով ութ գրքեր։ 1789ին «Պատմութիւն սրբոյ կուսին Մարիանէ» : 1790ին «Պատմ. կայսերն Փոնցիանոսի» (եօթը իմաստուններ)։ 1791ին «Տաղարան Սիմէոն կաթողիկոսի» եւ «Որք Հայաստանեայց», 1792ին «Օրինակ հանդիսաւոր ծանուցմանց», եւն.։

Իրմէ վերջ Շիրազեցի Մարտիրոս Մկրտիչեան 1822ին Կալկաթայի մէջ հրատարակեց Շտեմարան լրագիրը։

Երեւանցի Մեսրոպ Թաղիադեան — որ արկածալից կեանք մը ունեցած է — Կալկաթայի մէջ հրատարակած է Ազգասէր (1845 – 48) եւ Ազգասէր Արարատեան (1848–52) լրագիրները՝ «Օրագիր Արարատեան ընկերութեան» անունով։ Այս հազուագիւտ թերթերու հաւաքածոն ունինք մեր մատենադարանին մէջ։

Հնդկաստանի մէջ լոյս տեսած են նաեւ Հայելի, Ուսումնասէր, Բանասէր, Եղբայրասէր (1863) եւ այլ անունով թերթեր։

Հայազգի խաւար Տիւրրիէ իրաւամբ ըսած է, որ Հայերը ուր որ երթան, առաջին առաջ կը շինեն եկեղեցի մը եւ դպրոց մը ու կը հրատարակեն թերթ մը։

Այսպէս, անցեալ դարու կէսին Սինկափուրի մէջ կ'ապրէին 30 հայ վաճառականներ, 7 կիներ, եւ 13 երիտասարդներ, ընդամէնը 50 հոգի։ Գ. Դ. Գալուստեան 1849 – 1853 այնտեղ հրատարակեց Ուսումնասէր «քաղաքական, գրական եւ առեւտրական» վերտառեալ լրագիրը։ Սինկափուրի մէջ ունէր 7 բաժանորդ միայն։

ԺԹ. դարուն հայերէն թերթեր լոյս տեսած են Վենետիկ (Եղանակ Բիւզանդեան, Դիտակ Բիւզանդեան, Բազմավէպ՝ հիմնուած 1843ին), Վիեննա (Եւրոպա), Փարիզ (Մասեաց Աղաւնի, Փարիզ, Արեւմուտք, Արեւելք, եւայլն) Լոնտոն, Ժընեւ, Աթէնք, Պուլկարիա, Ռումանիա, Եգիպտոս (Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա), եւայլն։

Բազմաթիւ թերթեր հրատարակուած են Թուրքիա (Պոլիս, Իզմիր, Վան, Վաղարշապատ — Արծիւ Վասպուրականի — եւն.)։ Կովկաս (Երեւան, Էջմիածին, Թիֆլիզ, Բագու, Շուշի)։ Ռուսիա (Մոսկուա, Թէոդոսիա, Նոր Նախիջեւան, Աստրախան եւայլն)։ Ամերիկա (Նիւ Եորք, Պոսթըն) եւայլն։

Իսկ ներկայ դարու սկիզբէն մինչեւ այսօր Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ լոյս տեսած թերթերը համրանք չունին։

Կ'ենթադրուի թէ 168 տարիէ ի վեր լոյս տեսած հայերէն թերթերու թիւը կը հասնի երկու հազարի։ Ոմանք մինչեւ... չորս հազար կը հաշուեն։

Հայ Մշակոյթի Տան ցուցահանդէսը ուրոյն գաղափար մը կուտայ հայ մամուլի կրած ձեւափոխութեանց եւ կատարած նուաճումներուն մասին, 1794էն ի վեր։ Ու նաեւ հոգեկան վայելքի առիթ մը կ'ընծայէ մեր գրասէր հայրենակիցներուն։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ ԵՏՔ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Ֆրանսա եւ արտասահման մեծ գոհունակութեամբ ողջունեցին հանրաքուէին արդիւնքը։ Մինչ Ֆրանսայի քաղաքական կուսակցութիւնները կը փորձեն նսեմացնել հանրաքուէին փլեպեսիթէն բնոյթը ինչպէս կը գրէ «Քոմպա», ընդդիմադիրները քաջալերական կը գտնեն պարապ քուէները եւ ձեռնպահներու թիւը։ Խօսւոր Տեփրէօ, որուն կուսակցութիւնը պարապ քուէի հրահանգ տուած էր առանց նոյնիսկ ձայնափիւռը ունենալու իր տրամադրութեան տակ քարոզչութեան համար, կը շեշտէ թէ պարապ քուէներու յաւելումը քաջալերական նշան մըն է անհատական իշխանութեան դէմ պայքարելու համար։

Ժողովրդական Շարժումի անունով, Ժան Լըքանիւէ յայտարարեց թէ երկիրը արտայայտուեցաւ ալժերական քաղաքականութեան վրայ, բայց մաղթելի է որ Զոր. տը Կոլ Ֆրանսացի ժողովուրդին համաձայնութիւնը չնկատէ իբրեւ հաւանութիւն մը անհատական իշխանութեան համար։ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան ներկայացուցիչ Վան Տէռ Մերշ կը յայտարարէ թէ Հիւսիսի (ինք հիւսիսի երեսփոխան է) մարդիկը իրենց աւանդական իմաստութեամբ, «այո» քուէարկելով յայտնեցին Գաղտնի Բանակի ձախողութիւնը։ Ցանուն ընկերվարական կուսակցութեան, Կի Մոլէ յայտարարեց թէ յառաջիկայ ընտրութիւններու չի հաւատար, «Զոր. տը Կոլ կ'ուզէ մէկ վարչապետ պահել մէկ օրէնսդրութեան ժամանակ եւ ներկայ վարչապետէն աւելի լաւ ծառայող մը չի կրնար գտնել իրեն»։

Համայնավարներուն համար, զանգուածային «այո»ն, միայն խաղաղութեան կը պատասխանէր։ Անկախներուն կողմէ, Պերնար Մօթ շեշտեց թէ «խաղաղութեան մեծամասնութիւն մըն է եւ ոչ թէ կառավարական»։ Եւ աւելցուց.— «Անցեալին, շատ ամբաստանած են խորհրդարանը որ իրարու հակառակ խմբակցութեանց միացումով կեղծ մեծամասնութիւններ մէջտեղ կը բերէր։ Հանրաքուէն երկիրն իսկ վերածեց այդպիսի բացասական երեւոյթի մը։ Հասարակաց ի՞նչ կայ համայնավար կուսակցութեան եւ «Այո»ներու իր դրացիներուն միջեւ։ Հասարակաց ի՞նչ կայ Բի Էն Էռի ին բացարձակ վստահութեան եւ Արմատականներու ու ընկերվարականներու վերապահութեանց միջեւ»։

Ժան — Փոլ Տավիտ (Եւրոպական Ազատական Կուսակցութիւն) կը յայտարարէ թէ եղածը խաբէութիւն մըն է.— «Մահմետական մը որ Մայր — Երկիր կը բնակի եւ արձանագրուած է ընտրական ցանկերուն վրայ կրցաւ «այո՛» պատասխանել Էֆ Էլ Էնի Ալժերիոյ, բայց անդրծովեայ քաղաքացիները չկրցան իրենց կարծիքը յայտնել արդէն ապօրինի եւ հակասահմանադրական հանրաքուէի մը որ իր անհեթեթութիւնը ցոյց կուտայ»։

Արտասահման գոհ է տը Կոլի ձեռք ձգած մեծամասնութենէն։ Մոսկուա կը նկատէ թէ Գաղտնի Բանակը ոչ մէկ աղդեցութիւն ունի Ֆրանսայի մէջ։ «Այո» պատասխանելով, Ֆրանսա վաւերացուց Էվիանի համաձայնագրերը եւ հիմը դրաւ Ազատ եւ Անկախ Ալժերիոյ, կը յայտարարէ մամուլի Թաս գործակալութիւնը։ Զուիցերիոյ Կազէթ տը Լօզան կը մաղթէ որ տը Կոլ ամրապնդէ վարչաձեւը ժողովրդավար հիմերու վրայ։ Պրիւքսէլի «Վերջին Ժամը» մտահոգ է.— «Հանրաքուէին արդիւնքը «այո» է, եթէ ոչ զանգուածային ինչպէս կը մաղթէր տը Կոլ, գոնէ կարեւոր։ Վախ կայ որ առիթէն օգտուի եւ աւելի քան երբեք անհատական քաղաքականութիւն մը վարէ»։

Անգլիոյ մամուլն ալ նոյն կարծիքն ունի եւ աջ – պահպանողական Տէյլի Էքսփրէս կը գտնէ թէ «այո»ն վերապահումներ ունէր Բ. Հարցումին համար։ Հոմի Իլ Փոփոլոյին համար հանրաքուէն կարգ մը հարցեր կը լուծէ բայց ուրիշ հարցեր կը դնէ եւ նոյնիսկ ոմանց աւելի ծանրակշիռ հանդամանք կուտայ։

Ամերիկացիք ալ կը նկատեն թէ այս հանրաքուէով լիազօրագիր մը տրուած է Հանրապետութեան նախագահին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ դատապարտուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ Տիբերիատի լճին միջադէպերու համար։ Դատապարտող բանաձեւը անգլեւամերիկեան էր, Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց։

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ փոխանցման շրջանի դահլիճ մը պիտի կազմուի, ի մօտոյ, միայն թեքնիքէններէ բաղկացած։ Օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնը իր ձեռքը պիտի ըլլայ։ Յառաջիկայ օրերուն, բանակին բարձր հրամանատարութիւնը յայտարարութիւն մը պիտի հրապարակէ որուն մէջ մանրամասն պիտի պարզէ վերջին դէպքերը։

ԳԱՀԻՐԷ շատ լաւատես է Փրանքեւ – գիպտական աղաղայ յարաբերութեանց շուրջ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէկ գաւառը՝ Սէն Ժիւսթ Տ'Առուէշի մէջ պայթուցիկի գործատուն մը պայթած է եւ հրդեհ մը փճացուցած է ամէն բան։ Ցարդ 17 մեռեալ եւ 30 վիրաւորներ գտնուած են։

ՔԱՍԹՐՈՅԻ ընդդիմադիր 1179 գերիները որոնք տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած էին Քուպայի վարչապետին կողմէ պիտի կարենան ազատ արձակուիլ 62 միլիոն տոլարի վճարումի մը փոխարէն։

ՍՊԱՆԱՅԻ նշանաւոր ցլամարտիկը՝ Խուան Պելմոնթէ սրտի տագնապի մը զոհ գնաց, 70 տարեկանին։ Կ'ըսուի թէ անձնասպան եղած է, սիրոյ պատճառաւ։

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Սէնեի Օսլօ հասաւ։

ՍՈՒԿԱՐՆՕ նոր վերջնագիր մը տուաւ Հոլանտայի շեշտելով թէ Ինտոնեզիան պատրաստ է պատերազմ ընելու Արեւմտեան Նոր Կինէայի համար եթէ մինչեւ ութ ամիս, Հոլանտացիները չքաշուին։

ԱՆՐԻ ՄՈՆՏՈՐԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է երեքշաբթի առաւօտ Օռիյաք (Քանթալ)։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը շատ գոհ է Ֆանֆանիի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն։ Քայլ մը յառաջ գացած են եւրոպական խնդիրներու մէջ։ Շարթուս վերջ Ատընաուըր Պոն պիտի վերադառնայ։

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ լուսարգելի ժամը զեղջուած է — կէս գիշերէն ժամը 4 է միայն ներկայիս։

ՕՌԱՆԻ օրաթերթերու հրատարակութիւնը արգիլուած է ցնոր տնօրինութիւն։ Առջի գիշեր Գաղտնի Բանակի երկու գունդեր ստիպած էին տպարանի աշխատաւորները որ փիրաք թիւեր պատրաստեն «Էքօ տ'Օռան»ի եւ «Օռան Ռեփիւպլիքէն»ի։ Ասոնց վրայ Սալանի նկարը հրապարակած էին եւ գրած՝ «կարծիքի իրաւունք չունեցող Ալժերիան ո՛չ կ'ըսէ տը Կոլի»։ Քննութիւն բացուած է։

ՓԱՐԻԶԻ Օփերային տնօրէն նշանակուեցաւ Ժորժ Օռիք։ Նախորդը՝ Ա. Մ. Ժիւլիէն տարակարծութիւններ ունէր նախարար Մալրոյի հետ եւ հրաժարած էր։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ Թիթօ Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարին կը սպասէ։ Այս այցելութիւնը զարմանք կը պատճառէ նկատի առնելով Խրուշչեւ – Թիթօ ներկայ յարաբերութիւնները։

ՆԷՀՐՈՒ նոր դահլիճ մը կազմեց որ՝ 17 անդամ ունի 12ի տեղ։

Օրը Օրին

ԴՊՐՈ՞Ց ԹԷ ԱՂՕԹԱՎԱՅՐ

Թրքական թերթ մը, *Ճումհուրիյէթ*, որ կը հրատարակուի Պոլսոյ մէջ, շատ հետաքրքրական լուր մը կուտայ։ Էսկիշէհիրի Օրհանկազի թաղին բնակչութիւնը հանգանակութիւն մը կատարեր է։ Կարեւոր գումար մը հաւաքուելէ ետք վէճ է ծագեր։

— Այս գումարով դպրո՞ց շինենք թէ մզկիթ։

Կը թուի թէ դպրոցասէրները եւ մզկիթասէրները չեն կրցեր համաձայնութեան մը գալ եւ վէճը լուծելու համար կազմակերպեր են վիճաբանական ասուլիս մը։

Ուսուցիչները պաշտպաներ են այն տեսակէտը թէ պէտք է դպրոց շինել,— դպրոցը մզկիթ կուտայ, բայց մզկիթը դպրոց չի տար։ Ինչպէս կարելի է գուշակել, ուսուցիչները կորսնցուցեր են իրենց դատը եւ որոշուեր է որ մզկիթ կառուցուի։

Թրքական թերթը, այս լուրը հաղորդելէ ետք, կ'աւելցնէ.

— Կարելի չէ այսպիսի հարցի մը վճիռը ձգել ժողովուրդի մը, որու 70 առ հարիւրը ուսեալ չէ։ Երբ նման ժողովուրդի մը կը յանձնուի հարց մը, որու կարեւորութիւնը ամէն գնահատութենէ վեր է, արդիւնքը կ'ըլլայ այսպէս։

Ճումհուրիյէթ կը շարունակէ.

1.— Աղօթավայրը դպրոց չէ, բայց դպրոցը աղօթավայր ալ է։

2.— Նամազը պարտաւորիչ չէ, բայց ուսումը պարտաւորիչ է։

3.— Աղօթել ուզողը կրնայ աղօթել որ եւ է մզկիթի մէջ, (ի հարկին՝ իր տանը մէջ), բայց ուսանիլ ուզողը չի կրնար երթալ որեւէ դպրոց, որովհետեւ աշակերտներով լեցուն են դպրոցները եւ կարելի չէ ուսանիլ տուներու մէջ։

×

Չեմ գիտեր թէ այս խորհրդածութիւնները բան մը կը խօսի՞ն մեզի։

Առաջին առթիւ կսկիծ մը զգացի՝ երբ տեսայ թէ ... կրիան հասեր է մրցումին վայրը, մինչ արագավազ եւ յառաջընթաց նապաստակը կը զբօսնու ժամ հրաւիրել — լով պառաւները։ Կը պարծենայի՛նք, մինչեւ այժմ, թէ մենք, Հայկազանցզարմին ժառանգորդները, հարիւր տարի ետ թողուցած ենք *լէպլէպիճի*ները։ Մենք, Մեսրոպ Մաշտոցի զինուորները, անցա՛նք խաւարէն ջահ ի ձեռին՝ *բղրըք*ճիները թողլով խաւարին մէջ։ Բայց ահա կը տեսնենք որ *լէպլէպիճի*ն կը պարծի թէ աշակերտներով լեցուն են թրքական դպրոցները եւ արդէն սկսեր են վիճիլ «դպրո՞ց թէ մզկիթ»։

*Լէպլէպիճի*ներուն մեծը, Թալէաթ, կը յայտարարէր՝ երբ կը գտնուէր իշխանութեան գլուխը. «Այնպէս պիտի ընեմ որ ամէն մէկ Հայ դառնայ լուսթրաճի» (կօշիկ ներկող)։

Սիրելի հայրենակիցներ, երբ ձեր միլիոններով եկեղեցի շինէք, նախ եկեղեցի եւ միայն եկեղեցի, այն ալ միլիոննե՛ր մսխելով, հաւատացէք որ շուտով կը դառնանք *լուսթրաճի*։

ԱՐԱՉ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

—o—

խաչակրօնիցն կենցաղ լի է
յոգսապատիկ երանութեամբ :
ՏՕՆԱԿԱՆ ՄԱՏԵԱՆ

Հանդիսութեանց նախագահին դերը կը կայանայ կատարել բացումը(*), յետոյ հետեւիլ յայտագրին բոլոր գործադրութեան, փակման ժամանակ ամփոփելու համար տպաւորութիւնները, յայտնուած գաղափարները եւ հանդանակի վերածել – լու համար օրուան իմաստը :

Կիրակի մը նուիրեցինք Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին : Ու Կապոյտ Խաչը մեր նուէրը փոխարինեց տպաւորիչ հանդիսութեամբ մը, գեղարուեստական խոր վայելքով, կազմակերպութեան հարուստ գործունէութեան պատկերով, հաճելի կիրակիի մը յիշատակով :

Այժմ պիտի ջանամ կազմակերպիչներուն գործունէութեան ազդակը դնել պատմութեան մէջ իր տեղը, բարձրացնելով մեր ազգային կեանքի նժարին վրայ, ճշդելով ու չեշտելով արժէքը :

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ անունով մեզի կը ներկայանայ կազմակերպութիւն մը, որ ոչ միայն մեծագոյն շարժումն է մեր գաղութին մէջ՝ իր անդամներուն թուական գերակշռութեամբ, այլ եւ մէկ ուկի օղակն է երկար ու թանկարժէք շղթայի մը, որ կը սկսի Ամերիկայէն ու կ'երկարի մինչեւ Գանատա, մինչեւ Արժանթին, մինչեւ Եգիպտոս, մինչեւ Լիբանան, մինչեւ հեռաւոր Իրան : Մեծ եւ յորդահոս գետ մըն է, որ կ'ոռոգէ մեր գաղութները խանդավառութեամբ, համայնական սէրով եւ ազգային խոէալով : Թոյլ տուէք ըսել, ինչպէս արեգակ՝ իր մայրական ճառագայթները կը թափէ Մնացորդացին վրայ : Տարածուն եւ արթուն կազմակերպութիւն, որուն վրայ մայր չի մտներ արեւը :

Ի՞նչ ուժ է այս, որ հասած է նման յաջողութեան մը :

Այդ ուժը կնոջ ուժն է նախ : Յետոյ հայ կնոջ ուժը :

Քանի մը բառով ներկայացնեմ կնոջ պատմութիւնը ընդհանրապէս :

Քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ կինը կը յայտնուի երկու աւանդութեամբ.— Մին պարսաւական, միւսը գովասանական :

Առաջին աւանդութիւնը կուգայ Հին Կտակարանէն, հրէական ժառանգութիւն : Ըստ այդ աւանդութեան, զոր ամէնքդ գիտէք, կինը այն էակն է որ մեղքի մէջ ձգած է այրը, ու կնոջ մեղքով կը տառապի մարդկութիւնը : Ադամ – Եւայի պատմութիւնն է ատիկա, զոր յաւերժացուց քրիստոնէութիւնը՝ մեղադրելով ու պարսաւելով կինը, եւ ինքզինք դնելով հակասութեան մէջ՝ Աստուածամօր պատկերին դիմաց :

Երկրորդ աւանդութիւնը կուգայ Ռիկվետաներէն, հնդկական ժառանգութիւն : Այս աւանդութեան մէջ, որ աւելի գեղեցիկ է եւ արդար, ա՛յրն է մեղաւորը :

Ադիմա կը կոչուէր առաջին այրը, կ'ըսէ հնդկական մատենագրութիւնը, բառ մը որ ա՛յդ նշանակութիւնը ունի : Ու Հեվա կը կոչուէր կինը, բառ մը որ սանսկրիտերէն կը նշանակէ այն որ կ'ամբողջացնէ կեանքը :

Հնդկական իմաստութիւնը կ'ընդունի թէ այր եւ կին ստեղծուած էին աստուածային էութենէն ըլլալով նոյն շունչով, իբրեւ ամբողջութեան մը երկու հաւասար բեւեռները : Այստեղ կինը ստեղծուած չէ այր մարդուն կողերէն, — յատկանշական պարագայ :

Արարիչը անոնց շնորհած էր կղզի մը, որ կը կոչուէր Տապրոբանա : Դրախտ մը, որ մեզմէ կը խլէր մեր դրախտավայրին պատիւը : Ցաւելու պէտք չկայ ատոր համար ու մխիթարուինք այն խորհուրդով՝ որ Հայաստանի մէջ գործուած չէ առաջին մեղքը :

Դրախտային կղզին կը ծփար հնդկական ովկիանոսին վրայ ինչպէս գոհար մը, — լոյսի եւ ջուրերու անճառելի կախարդանքը, կենդանիներու զրօսական զբաւրճութիւնները, թռչուններու քաղցրանուագ երաժշտութիւնը, հարուստ եւ այլազան բուսականութեան ստեղծած նկարչական պաստառը աւելի եւս հաճելի կը դարձնէին բնակութիւնը այդ կղզիին վրայ :

Ադիմա եւ Հեվա երջանիկ էին, իրենց վերեւ Աստուծոյ հովանին :

Աստուած պատուիրած էր չհեռանալ իրենց բնակավայր տրուած դրախտէն, վասնզի երկիրը ամբողջովին բնակելի դարձած չէր տակաւին, — քաոս էր, թէեւ խորհրդաւոր :

— Աճեցէք եւ բազմացէք, եւ երբ քիչ գայ բնակավայրը ձեր թոռներուն համար՝ կը խորհիմ կատարեալ ըլլալ անոնց հանդստութիւնը եւս :

Այսպէս ըսած էր Աստուած եւ քաշուած իր ամպերուն ետեւ :

Բայց Ադիմա, արարչական իմաստութենէն կայծ մը իր հոգւոյն մէջ, արթուն եւ հետաքրքիր՝ մա՛ն կուգար լեռ ու ձոր, շարունակ կը թափառէր հորիզոնէ հորիզոն, կարծես կը հետախուզէր արարչագործութեան գաղտնիքները :

Երեկոյ մը, երբ արեւը կ'այրէր հորիզոնին ժապաւէնը՝ բոնկցնելով նաեւ ծովը, Ադիմայի թուեցաւ թէ աշխարհ մը կայ լոյծ տարածութենէն անդին, ապահովաբար աւելի գեղեցիկ :

— Երթա՛նք, հո՛ն երթանք, ըսաւ սեղմելով կնոջ թեւը :

Հեվա կը վախնար : Երկիւղ կը պատճառէր հեռուն : Կը սիրէր բնակութիւնը, մտերիմ միջավայրը : Չէր ուզեր հեռանալ իր բնակավայրէն :

— Երթա՛նք, հո՛ն երթանք, ըսաւ Ադիմա եւ նորէն սեղմեց կնոջ թեւը :

Հեվա կը տատամսէր : Տէրը իրենց բնակութիւն սահմաներ էր դրախտային այս կղզին : Ի՞նչ հարկ նոր արկածախնդրութիւններու :

Շատ պնդեց Ադիմա : Հետեւեցաւ աստուածային պատգամին, հետեւեցաւ սիրոյ ձայնին, Հեվա հետեւեցաւ Ադիմայի, ու թեւ թեւի՝ քալեցի՛ն, քալեցի՛ն : Հոն ուր կը վերջանար կղզին, ժայռեր նետուած էին ծովին մէջ, դիւային ակռաներու նման ջուրէն դուրս ցցուած : Մէկ ժայռէն միւսը ոստոստելով, ինչպէս այծեամ, Ադիմա եւ Հեվա հասան անծանօթ աշխարհը :

Հազիւ ոտք դրած էին ցամաքին վրայ՝ դղրդաց երկիրը, ծուխ ու փոշի՝ մինչեւ երկինք, ալիքները ծառացան՝ մինչեւ երկինք, եւ յանկարծ երեւցաւ Աստուած ամպերուն մէջէն : Խաղաղեցաւ ծովը, հանդարտեցաւ ցամաքը : Աստուած, իմաստուն եւ արդար, նստաւ դատաստանի :

— Հեվա՛, մեղանչեցիր՝ հետեւելու համար ամուսնոյդ : Բայց ե՛ս էի որ սէրը դրի հոգւոյդ մէջ՝ հետեւելու համար ամուսնոյդ :

— Ադիմա՛, մեղանչեցիր՝ հետեւելու համար ahանկարային : Բայց ե՛ս էի որ ahանկարա (իմաստութիւն) դրի հոգւոյդ մէջ, գերադաս ըլլալու համար քեզ բոլոր արարածներէս աւելի :

Սէր եւ իմաստութիւն անհնազանդութիւն ստեղծեցին :

Հեվա՛, սիրեցեալ իմ, կը ներեմ՝ վասն զի պահեցիր պատուէրը զոր տուի քեզի : Ադիմա, կը ներեմ՝ որովհետեւ չեմ կրնար պատժել իմաստութիւնը, զոր տուի քեզի : Բայց այլեւս արտօնուած չէք կղզի վերադառնալու : Պիտի բնակիք այս չոր ու խոպան հողերուն վրայ, այս անշունչ ցամաքամասին վրայ, աշխատելով ու տառապելով, տառապելով եւ աշխատելով :

Այս աւանդութիւնը պատմեցի, ըսելու համար ձեզի թէ եբրայական աւանդութի՛ւնն է որ մեղքի ծանր քարը դրած է կնոջ կռնակը : Մինչ, ըստ հնդկական աւանդութեան, կինը սիրելին է Աստուծոյ եւ կնոջ շնորհիւ այրը կը դատապարտուի թեթեւ պատիժի :

Կը խորհիմ թէ հայ կինը Հին Կտակարանի կինը չէ, սատանայի ընկեր, այլ հնդկական վետաներու կինն է, Աստուծոյ սիրելի, որ կը փրկէ իր ամուսինը ծանր դատապարտութիւններէ :

Ատոր համար՝ սիրուած, մեծարուած, փառաբանուած, շռայլօրէն վարձատրուած : Այսպէս է որ հայ կինը թագուհի տուաւ Հայոց արքայական գահին, սրբուհի տուաւ Հայաստանեայց Եկեղեցիին, տուաւ բանաստեղծուհի, տուաւ ուսուցչուհի, տուաւ ֆետայի, տուաւ մայրութեան տիպար մը պաշտելի :

Եւ, իբրեւ Հայ, կոզմնակալութեամբ չէ որ կը գովաբանեմ հայ կինը : Օտարներն ալ գոված, գովաբանած են հայ կինը : Եթէ պատմութիւն մը տալ պէտք լար այսօր իմ պարտականութիւնս, ձեր առջեւ կը պարզէի վկայութեանց հաւաքածոյ մը, օտար գրագէտներու նկարագրութիւնները, տպաւորութիւնները, կարծիքները : Ձեզմէ շատեր կարդացած են հարկաւ Լամարթինի գովասանքը հայ կիներու մասին : Եւ ի՛նչքան շատ նման վկայութիւններ :

Ափսո՛ս, գեռ քիչ է ճանչցուած հայ կինը : Այս վերջին տարիներուն, բազմաթիւ հատորներ լոյս տեսան կիներու մասին՝ ըստ անոնց ազգային դիմագծին : Հատորներ յոյն կնոջ մասին, ռուս կնոջ մասին, իտալացի կնոջ մասին, ֆրանսացի կնոջ մասին, եգիպտացի կնոջ մասին, իսրայէլացի կնոջ մասին, բայց ոչ երբեք հայ կնոջ մասին : Հատորներ նուիրուած են կիներուն՝ կինը դարերու մէջէն, կինը ըստ ազգութեանց, բայց այդ հատորներուն մէջ եւս կը պակսի հայ կնոջ էջը : Թոյլ տուէք ըսել՝ կը պակսի մատանիին մարգարիտը :

Մենք Հայերս ունինք նման հրատարակութիւններ : Գլուխ – գործոց աշխատութիւն մըն է Հայունիի Հայուհին՝ իր պատմական կեանքով, առօրեայ կեանքով, նկարագիրով, սովորութիւններով, հագուածքով, հոգիով : Բայց կ'արժէ որ օտարներն ալ ճանչնան զայն :

Նոր Սերունդին կ'իյնայ այդ աշխատանքը կատարելու պարտականութիւնը :

Հայ կինը հարեմի ծաղիկ չէ, ոչ ալ խոհանոցի համբ :

Շարականներու մէջ փառաբանուած կիները, աստուածամայր ըլլան թէ սրբուհի, կաղապարուած են հայ կնոջ պատկերին վրայ : Մեր կաթողիկոսներն անգամ երգած ու գովաբանած են հայ կինը, ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ աւանդութիւն է դարձած ըսելու թէ հայ կինը կը գերազանցէ օտար կիները :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

—o—

Բանաստեղծը լճակում լողացաւ եւ մի պոէմ գրեց ովկիանոսի մասին :

× Ասում են՝ աշխատանքն է մարդուն ստեղծել, տեսնես, թէ չաշխատող մարդկանց ի՞նչն է ստեղծել :

× Ես էլ իմ մէջ եղած ամէն լաւ բանի համար պարտական եմ գրքերին, — մեծ գրողի խօսքերը իր ձեւով հաստատեց գրագողը :

× Նա չէր սիրում ճատրակ խաղալ՝ համարելով այն անարդարացի պատերազմ, քանի որ երկու կողմերն էլ յարձակողական նպատակներ են հետապնդում :

ՀԵՆՐԻԿ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՍՊԻՏԱԿԱԶԳԵՍՏ ՏԻԿԻՆԸ

—o—

Պարոնը սեւազգեստ Տիկնոջ բացակայութենէն շնեղուեցաւ եւ յայտնեց սպիտակազգեստ Տիկնոջ թէ կ'ուզէր լրջօրէն խօսիլ իր հետ :

Տիկինը պչրանքով մը նստեցաւ բազմոցին վրայ ու գլխու փոքրիկ նշանով մը հասկցուց թէ մտիկ կ'ընէր զինքը : Այսուհանդերձ պարոնը նեղուած դրութեան մը մէջ ըլլալ կը թուէր :

— Շատ բարի պզտիկ մըն է այս տղան, ըսաւ վերջապէս ձեռքը դնելով գլխուս, բայց ...

— Իմ պզտիկ ամուսինս է, ըսաւ սպիտակազգեստ Տիկինը :

— Էհ ուրեմն, շարունակեց պարոնը, չէ՞ք կրնար զինք իր մօրը քով ղրկել : Ինչ որ ունիմ ձեզի ըսելիք, մեր երկուքէն զատ ուրիշ ոչ ոք պէտք է իմանայ :

Տիկինը տեղի տուաւ :

— Սիրելիս, ըսաւ ինծի, գնա զուարճանալու ճաշասենեակը եւ մի վերադառնար մինչեւ որ չկանչեմ քեզ : Գնա, սիրելիս

Մեկնեցայ խռոված սիրտով եւ յուզուած : Եւ սակայն, շատ հետաքրքրական էր ճաշասենեակը :

Հոն կար մեծ ժամացոյց մը որ կը ներկայացնէր միեւնոյն ժամանակ լեռ մը ծովուն եզերքը՝ փոքրիկ մատուռով մը, կապոյտ երկնքի մը տակ :

Եր երբ ժամը կը հնչէր, ծովուն ալիքներուն վրայ նաւ մը կը սկսէր տատանիլ, մօտակայ փապուղիէն դուրս կ'ելլէր վայրաշարժ մը՝ իր կառաշարքով եւ օդապարիկ մը կը սկսէր բարձրանալ օդին մէջ...

Եւ սակայն, երբ հոգին մռայլ է ու թախծոտ, ոչ մէկ բան կրնայ ժպտիլ անոր...

Անկէ զատ ժամացոյցը անշարժ կը մընար : Կը թուի թէ ժամը անգամ մը միայն վայրաշարժը, նաւը եւ օդապարիկը շարժման մէջ կը մտնէին եւ մէկ ժամը սպասելը անվերջանալի էր ...

Բարեբախտաբար խոհարարուհին եկաւ բան մը փնտռելու պահարանին մէջ եւ զիս այնտեղ տխուր վիճակի մը մէջ գտնելով, ինծի քաղցրեւանի տուաւ, որ մեղմացուց սրտիս ցաւը : Եւ սակայն, երբ այլեւս քաղցրեւանի չունեցայ, վերադարձայ վշտերուս :

Թէեւ ժամացոյցը տակաւին չէր հնչած, ինծի սակայն այնպէս կը թուէր թէ ժամերը տակաւ կը կուտակուէին իմ տրտմաթախիծ միայնութեանս վրայ :

Մերթ ընդ մերթ քովի սենեակէն ինծի կը հասնէին պարոնին տակաւ բարձրացող ձայնին հնչումները, անիկա երբեմն իր պաղատանքը կ'ուղղէր սպիտակազգեստ Տիկնոջ, երբեմն ալ կը թուէր բարկացած ըլլալ անոր դէմ : Շատ աղէկ եղաւ, կը խորհէի ես, բայց ե՞րբ պիտի վերջանար :

Գիրթս ապակիներուն փակցուցած, կը փրցնէի աթոռներուն փխաթներուն չուզերը, կը քաշէի ու կը հանէի վարագոյրներուն բոժոժները... Ձանձրոյթը ահաւոր բան մըն է ...

Վերջապէս, չկրնալով այլեւս համբերել, յառաջացայ դէպի յախճապակեայ անօթներով սենեակին դուռը եւ ձեռքս բարձրացուցի դէպի սողնակը : Գիտէի թէ ըրածս անպատշաճ էր եւ սակայն լեցուած էի նոյնպէս տեսակ մը հպարտութեան զգացումով :

Ցուշիկ բացի դուռը եւ տեսայ սպիտակազգեստ Տիկինը՝ կանգնած շըմինէին քովը :

Պարոնը, անոր ոտքերուն առջեւ ծունկի եկած, թեւերը լայնօրէն բացած էր կարծես ուզելով զայն գրկել ...

Աքաղաղէ մը աւելի կարմրագոյն դէմք մը ունէր եւ աչքերը կարծես թէ դուրս պիտի ցատկէին գլխուն վրայէն ...

Կարելի՞ բան էր իյնալ այդպիսի դրութեան մը մէջ :

— Հերիք է, պարոն, կ'ըսէր սպիտակազգեստ Տիկինը, որ սովորականէն աւելի շառագունած էր եւ յարաշարժ ... Հերիք է, քանի որ կ'ըսէք թէ կը սիրէք զիս... զարդրեցէք, եւ մի ստիպէք զիս որ ափսոսամ ...

Եւ այսպէս կը թուէր թէ կը վախնար եւ ուժերն ալ սպառած էին :

Զիս տեսնելով, պարոնը ոտքի ելաւ եւ կը կարծեմ թէ վայրկեան մը իր մէջ զիս պատուհանէն դուրս նետելու գաղափարը ծնաւ :

Բայց Տիկինը, փոխանակ զիս կշտամբելու՝ որուն կը սպասէի ես, բազուկներուն մէջ առաւ զիս՝ իր սիրելին կոչելով :

Նստարանին վրայ տարաւ զիս եւ հոն երկար գլուխը դնելով կուրծքիս վրայ, ատեն արտասուեց :

Մենակ էինք հիմա : Զինքը մխիթարելու համար ըսի թէ սեւ մօրուսաւոր պարոնը չար էր եւ թէ այդքան վիշտեր չունենալու համար պէտք էր որ ինծի մնացած ըլլար ինչպէս որոշուած էր : Բայց ինչ որ է, եղրակացուցի ես, մարդիկ երբեմն տարօրինակ կ'ըլլան :

Հազիւ ինքզինքնիս գտած էինք սեւազգեստ Տիկինը ներս մտաւ ծրարներով բեռնաւորուած :

Հարցուց թէ մէկը եկա՞ծ էր :

— Պարոն Արնոլտ եկաւ, պատասխանեց սպիտակազգեստ Տիկինը հանդարտօրէն, եկաւ, սակայն վայրկեան մը միայն մնաց :

ԱՆԱԹՈԼ ՖՐԱՆՍ

(3 Նար.)

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

Ես Կովկասի մէջ շարժանկարի չեմ գացած, սակայն Թիֆլիզի մէջ, յետոյ Երեւան հասած էին եգիպտական չորս նիւթեր. ժողովուրդը այնքան երկար պոչ բռնած էր մուտքերու առջեւ, որ մարդ սովամահ ըլլայ հացի համար՝ այդքան երկար ոտքի չէր մնար. հակառակ անոր որ Ռուսերը գեղարուեստական շարժանկարի շատ աւելի արտադրութիւն ունին քան թէ Նասրի երկրին մէջ :

Հայերը Թիֆլիզի մէջ ունին իրենց թատրոնի շէնքը, Հալապար թաղին սատրոտր: Նոր է եւ բաւական լաւ ու յարմար: Արբիսբիֆ գեղարուեստական հայ թատրոնը վաղուց եղբայրական Վրաստանը խրացուցեր է : Հայ թատրոնի խումբը առանձին վարչութիւն ունի, դերասանները այնքան ուժեղ չեն, ինչպէս Երեւան. սակայն շատ արդիւնաւոր են՝ անով որ վառ կը պահեն ապրածող երկրի մը մէջ հայ լեզուն եւ արուեստը :

Դժբախտաբար ամէն անգամ որ թատրոն գացի՝ անձրեւ կուգար, եւ կարելի չեղաւ հանդիսականներու յաճախումին գաղափար առնել: Ամէնէն հետաքրքրականը Վարդանանց պատերազմի ներկայացումն էր: Նիւթը խտացուած էին Դեմիրճեանի համանուն վէպէն, պէտ խուտացուեր էին, ծանր էր, երկար ճառեր. առանց Ղեւոնդ Երէցի. Յովսէփ կաթողիկոս մը որ տախտակէ շինուած էր եւ կը վախնար Աստուծոյ անունը բերանն առնելու: Հակառակ յորդ անձրեւին՝ 150 հոգիի չափ ներկաներ կային: Լաւագոյն դէմքը Վասակ մատնիչի դերասանն էր : Երբ հայրենասիրական ճառեր ըլլային, հանդիսականները խելայեղ կը ծափահարէին . դա լաւ նշան էր :

Բեմադրութիւնը յաջող չէր. առաջին անգամ կը տեսնէի որ դերասանները փոխանակ բեմի կողերէն մտնելու եւ ելլելու, բեմին տակ կ'իջնէին: Բայց այդ եռանդուն երիտասարդներուն աշխատանքը շատ գնահատելի է : Ըսին թէ Վրացիները Անոյշի ներկայացման կը լեցնեն թատրոնը, սակայն եթէ փակուի Թիֆլիզի հայկական թատրոնը՝ խոշոր թաշկինակներ իրենց աչքերուն չեն տանիր :

Երեւանի արձակ թատրոնը նուիրուած Գ. Սունդուկեանին՝ կը գտնուի համանուն պարտէզին մէջ: Շատ յաճախուած է եւ յաճախ դժուար է տեղ ճարել: Պարտէզը գեղեցիկ է եւ փնտռուած զբօսավայր երեւանցիներու համար: Թատրոնի շէնքը շատ մեծ չէ, եւ գրաւիչ ոչինչ ունի: Օժտուած է շարժական բեմով: Թերեւս ութ մեթր բացուածք ունենայ եւ շուրջ 15 մեթր խորութիւն: Հարուստ չէ տեսարաններով. հարուստ է դերասաններով: Շէնքը հինգ – վեց հարիւր հոգի կրնայ առնել եւ միտք ունին մեծ ու շքեղ թատրոն մը շինել :

Մշակութային Կապի վարչութիւնն ազնուօրէն հրաւիրեց արտասահմանեան Հայերս ներկայ ըլլալու «Բասս»ին: Քաղաքի պատերուն վրայ վաղուց ազդեր փակցուած էին. ձկնէ նիւթ էր. Շիրվանզադէի պիտի բանար իր երեւակայութեան հանգոյցները: Խաղացումը շատ ծանր էր, շատ էին բեմի խաւարումները՝ տեղէ տեղ փոխադրելու համար դէպքերը: Երկար էր նիւթը, լաւ էին խաղացողները, լաւագոյն հրդեհի տեսարանը՝ որ փակեց ներկայացումը: «Բասս»ը շատ աւելի յարմար է շարժանկարի քան թատրոնի : Տեղերը բոլորն ալ ծախուած էին. դա ցոյց կուտայ թէ Երեւանցին թատրոնը կը սիրէ. գիները բաւական սուղ էին. առաջին կարգ 12 ռուբլի, երկրորդ՝ 10 եւ մնացած տեղերը ութ կամ վեց ռուբլի: Կը խորհէի արտասահմանի մեր խեղճ դերասաններուն ողբալի վիճակը, որոնք ամէն զոհողութիւն կ'ընեն հայկական բեմը վեր բռնելու եւ հասարակութիւնը տոմսակներ կամ խաթեր համար կը գնէ կամ խուրձով ետ կը դարձնէ: Ո՛չ Փարիզ, ո՛չ Պէյրութ եւ ոչ Հալէպ, ուր հոծ Հայութիւն կայ, թատրոնի շէնք ունին. կարծես Մ. Պէշիկթաշլեանի ժամանակներն են որ շարունակեն Նաւմներու թատրոնները վարձել. մեր դրամները օտարներուն տանք եւ աղքատի պէս շէնք մուրանք: Ինչո՞ւ Բարեգործականը կամ Կիւլպէնկեանը այս գեղեցիկ եւ ազգօգուտ գործը չեն կատարեր :

Ոչ այնքան բեմադրութեան մէջ, որքան զուտ թատրոնի համար գրուած Պարոնեանի Պաղտասար աղբարը շատ աւելի յաջողութիւն ունէր. դերասանները իւրացուցած էին իրենց դերերը, սակայն բեմադիրը չափազանցեր էր Պաղտասար աղբարը կատարեալ աւանակ մը դարձնելով, ինչպէս ընդունեցաւ ինք ողորմած հոգի Հրաչեայ Ներսէսեանը :

Նախկին Սթալինեան պողոտային վրայ, քաղաքի շէնքերէն հսկայի պէս բարձր կը գտնուի անուանի Օփերան: Առանձին պարտէզի մը մէջն է. գլխաւոր մուտքին առջեւ երկու պղնձէ արձաններ՝ Թումանեան եւ Ա. Սպենդիարեան: Կըրնայի թէ կոշտ սանդուխներ բանած են ամբողջ ճակատը: Օտարականը պիտի կարծէ տեսնել նախադաւիթէն սկսեալ ամբողջ ներքնամասը ոսկեզրուած քանդակներով զարդարուած, մինչ բաց դեղին գոյն մը կը պատէ ամէն կողմ: Հոն կարելի չէ երեւակայել Փարիզի Օփերան, Միլանոյ Սքալան եւ ոչ Վենետիկի Ֆէնիչէն. պարզ եւ համեստ է, թերեւս ապագային ստանայ իր արժանաւոր գեղեցկութիւնը :

Բոլորաձեւ օփերան երկու մասի բաժնուած է, մին երաժշտութեան համար, միւսը օփերաներու համար. երկուքը միասին կրնան երեք հազար հոգի առնել:

Այս եական մասերն ալ ոչ մէկ զարդարանք ունին: Որքան հաճելի պիտի ըլլար՝ եթէ հոն նկարուած տեսնէինք ազգային գեղարուեստական կեանքը, Արտաւազդ թագաւոր մը, Վրոյր մը կամ Գողթան երգիչներ :

Բացի հայկական նիւթերէ (Արշակ Բ. կամ Անոյշ), օփերան իր խաղացանկին վրայ ունէր Վերտի, Փուչչինի, Ռոսսինի եւ ռուս հեղինակներ, անշուշտ ռուսերէն լեզուով կը ներկայացնեն, զարմանալի չէ. զարմանալին այն է որ Հայաստանի մէջ քաղաքէ քաղաք հեռագիրը ռուսերէն պէտք է խմբագրուի, դէպի Թիֆլիզ, Մոսկուա դարձեալ ռուսերէն, միայն արտասահման կարելի է հայերէն խմբագրել :

Ես ներկայ եղայ Անոյշին. Անոյշը օփերէթ է եւ ոչ դասական առումով օփերայ մը. մեզի սիրելի է իր հայկական եղանակներով եւ նիւթով, բայց իբրեւ երաժշտութիւն եւ համանուագ՝ դասական ոչինչ ունի եւ ոչ Մասքանիի մը Քաւալլէրիա ռուսթիքանայի մը բարձր յղացքին կը հասնի, մինչ երկուքն ալ գրեթէ նոյն նիւթն ունին:

Հաճելի էր Անոյշի ներկայացումը եւ օփերան գրեթէ լեցուեր էր, կային շատ մը արտասահմանեան Հայեր : Սակայն ինչո՞ւ Երեւանցին երբ թատրոն կամ օփերա կ'երթայ, անխնամ կը հագուի, կարծես գործատուն կ'երթայ, նոյնիսկ ճաքէթը գլուխը կը նստի :

Անոյշի դերը կատարեց Հայաստանի սոխակը Գոհարիկ Գասպարեան. ներկայացումը կատարեալ էր. շքեղ հանդերձանքներով, ընտրուած ձայներով ու խմբերգներով կրնար ճաշակաւոր որեւէ ազգի առջեւ ալ մեզի պատիւ բերել : Թումանեան իսկ պիտի զարմանար թէ իր Անոյշը կրնար այսքան շքեղութեան հասնիլ :

Իմ քովս նստած էր հայ բարձրաստիճան սպայ մը. պատահական ծանօթութիւնը մեզ իսկոյն եղբայրացուց: Երեւանցին սրտի ժողովուրդ է. նա շատ կը սիրէ իր արտասահմանեան եղբայրները : Շատ առիթներ եղան այդ նուրբ զգացումը վայելելու: Սպան միջնարարին գնաց եւ օփերայի մուտքի անկիւնի գրավաճառէն նորատիպ մատեան մը գնեց. Նարեկն էր. եւ ընծայականով ինծի նուիրեց: Նարեկը արեւելահայերէնի նոր թարգմանուած էր եւ ամէն մարդ հատ մը առնել կը տանէր: Սպան խանդավառ էր այդ մեծ հեղինակով եւ գրեթէ յուզուած ըսաւ.

— Յիշիր ինձ ուր որ գնաս, էս գիրքը բոլոր Հայերիս հոգին ու փառքն է :

Օփերային միւս կողմը յատկացուած է երաժշտութեան: Երրորդ անգամ ըլլալով ներկայ եղայ Թաթուլ Ալթունեանի խմբանուագներուն: Վաստակաւոր խմբավարն արդէն ծանօթ է Հայաստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Երանի թէ ըստէպ շրջապտոյտներ կատարէր Կովկասի այլ հայաշատ կեդրոնները. լսեցի անոնց զանգատն ու փափաքը. գար անցնէր Եւրոպա, վստահ՝ թէ մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ իր պարերով եւ հայկական երգերով: Այնքան լաւ մարզած է իր պարերգի խումբը, որ հարկ չի տեսներ ձողը ձեռքին՝ զայն կառավարելու. անկիւն մը նստած՝ հեռուէն հազիւ նշաններ կ'ընէ եւ խումբը անթերի կը կատարէ իր պարն ու երգը :

Դժբախտաբար առիթ չեղաւ լսելու Կոմիտաս համբաւաւոր քառեակը, որուն անունը ռուսական սահմանէն ալ անցեր է:

Երեւանի օփերան Հայաստանի փառքն է. շատ աւելի մեծ քան Թիֆլիզի Արթիսթիքը, ժամանակ պիտի գայ որ զայն պճնազարդեն եւ կատարելագործուի Թամանեանի մեծ երազը: Ուէէ օտարական որ մտնէ այդ մտքի տաճարէն ներս՝ անպայման տպաւորուած պիտի ըլլայ :

— Անսահման Ռուսաստանի հեռաւոր մէկ ծայրը փոքրիկ ժողովուրդ մը կայ, ափ մը հողով, ժամանակին բարբարոսներէն կոխոտուած, ցարերէն լքուած, այսօր իր բոյնը շինած է Արարատի հովանիին տակ եւ հոն դրած է իր մտքի տաճարը :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԱՀԱՅՈՑ ԿՐՕՆ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Նիսահայոց Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 25 Մարտ, 1962ին, 65 անդամներու մասնակցութեամբ: Մարտ 11ի նիստին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, ներկաներու թիւը օրինական մեծամասնութիւն նկատուեցաւ :

Յարգանքի արտայայտութենէ մը վերջ ի յիշատակ նախորդ վարչութեան նորոգ հանգուցեալ ատենապետ Արամ Թէքէեանի, ժողովը ընտրեց իր դիւանը յանձին Պ. Մ. Ճիքէրճեանի (նախագահ) եւ Պ. Ե. Կարմիրեանի (քարտուղար): Հաշուեքննիչ յանձնախումբի անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Գափճեան, Մարտիրոսեան եւ Կարմիրեան :

Ժողովը գոհունակութեամբ լսեց շրջանաւարտ վարչութեան բարոյական գործունէութեան եւ մատակարարութեան համարատուութիւնը, զոր կատարեց ատենադպիր Պ. Տ. Հաճեան, եւ դրամական գործառնութեանց հաշուետուութիւնը զոր ներկայացուց գանձապետ Պ. Յ. Յակոբեան :

Ապա ձեռնարկուեցաւ նոր վարչութեան ընտրութեան: Ըստ Մայր – Կանոնագրի տրամադրութեանց կատարուեցաւ գաղտնի քուէարկութիւն եւ գրեթէ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց վարչութիւն մը որ իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով :

Պ. Պ. Մ. Ճիքէրճեան՝ ատենապետ, Տ. Հաճեան՝ ատենադպիր, Յ. Յակոբեան՝ գանձապետ, Գ. Թօքաթլեան՝ փոխ–ատենապետ, Ս. Կէտիկ՝ փոխ – ատենադպիր:

Այսպէսով շրջանաւարտ վարչութեան պաշտօնի վրայ մնացած երեք անդամները (Հաճեան, Յակոբեան, Թօքաթլեան) վերահաստատուած եղան իրենց պաշտօնին մէջ :

Նորընտիր վարչութիւնը յարմար տեսաւ մամուլի միջոցաւ եւս ի տեղեկութիւն շրջանիս հայ հասարակութեան հաղորդել արդիւնքը նոր ընտրութեանց :

Դիւան նորընտիր վարչութեան
(ԿՆԻՔ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԱԽԱՋԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Անոնք որ կը հաւատան ինծի, երբեք պիտի չզղջան: Անոնք որ իմ թշուառութեանս վրայ կը նային, անպատճառ կը մխիթարուին :

Այսպէս, Լեռան Մարդը երկար խօսեցաւ ու համոզեց իր դէմ գտնուող տարաբախտ կինը, որ չկրնալով ինքզինքը զսպել, սկսած էր յորդ արցունքներ թափել իր պղտոր, ծաւի աչքերէն :

Յետոյ ոտքի ելաւ, հաւաքեց մնացած սրուակները ու մեկնեցաւ :

Եւ որովհետեւ ուշ մնացած էր, սկսաւ արագ արագ յառաջանալ Այգեստանի լայն ու գեղեցիկ ուղիէն :

Ժամը մէկը անցած իր բնակարանը հասաւ ու տախտակը մէկդի նետելով բացագանչեց.

— Ոհ, Աստուած իմ, այս հրէշներու ապարանքին սեմերը արիւն ու ոճիր կը հոտին: Սոսկալի բան է աս: Ո՞վ կրնայ այս զոհերուն հետքը գտնել: Անպատճառ, անպատճառ հայ աղջիկ մըն էր քիչ առաջուան աղջիկը: Մանուկը ճշմարտութիւնը խօսեցաւ: Բայց ինչպէս ծանօթանալու է այդ վանդակապատ զոհին հետ : Ահա խնդիրը, ահա զարհուրելի հարց մը:

Աւագակապետը, գրեթէ ընկճուած, վշտաբեկ ու կարեվէր վիճակի մը մէջ ձեռքը հրատապ ճակտին դրաւ ուսկից քրտինքի շիթեր կը հոսէին, երկար ատեն մտածեց, միջոցներ փնտռեց, տառապեցաւ, սակայն հնար չկար: Վանդակին թռչունը կաշկանդուած էր ու ինքը չէր կրնար անոր մօտենալ :

— Հարէմանոց, շարունակեց Աւագակապետը ինքնիրեն: Օհ, այդ ստուերամած, այդ զարհուրելի ու միանգամայն ապականուած գահավէժը բարբարոս բռնակալի մը պժգալի անբարոյականութիւնն է, որ տարիներէ ի վեր կը մնայ ոճիրներու ու անլուր չարագործութեանց տակ ծածկուած: Մարդկային տարեգրութեանց մէջ յիշատակուած դժոխքը անոր քով բան մը չէ: Հոն կ'ապրի իր կեանքին գիտակցութիւնը կորսնցուցած էակ մը ու անոր դռնէն ներս կը մտնէ ամէն գիշեր մարդահրէշ մը. մին կը դողայ, կը ճըմլուի, կը խամրի ու կը փճանայ, իսկ միւսը՝ կը հրճուի, կը զբօսնու եւ դազանի մը պէս կը թաղուի կ'իյնայ իր նողկալի կիրքերուն մէջ :

Աւագակապետը խօսեցաւ, տրամաբանեց ու այնքան յուզուեցաւ այս եղերական մտածումներուն մէջ որ չկրցաւ զգալ թէ ամբողջ գիշերը անցած է :

— Ահ, գոչեց Լեռան Մարդը տարօրինակ ձայնով մը, տես, առտու եղած է ու ես չեմ իմացեր ...:

Ու առանց սպասելու, առաւ հրաշալի սրուակները եւ փողոց նետուեցաւ :

Այս անգամ ուղղակի մեծ հանըմին ապարանքը գնաց, որուն դռնապանը թոյլ տուաւ որ ներս մտնէ :

— Բարով, Աստուծոյ մարդ, բարով, մրմնջեց մեծ հանըմը խնդութենէն խելայեղ եղած արտասանութեամբ մը :

Շնորհակալ եմ որ աչքս ճամբադ չմնաց, եթէ ոչ շատ պիտի նեղուէի: Եկուր, դահլիճը մտիր, չեմ ուզեր որ սըրահը սպասես: Մեր պարտականութիւնն է յարգանքով վերաբերուիլ ձեզի պէս առաքինի մարդերու հետ :

Աւագակապետը դահլիճը մտաւ որուն կահ կարասիները զմայլելի էին :

Մեծ հանըմը կէս մը ծածկուած էր մետաքսայեա սեւ ժանեակէ քօղին ներքեւ. անոր ճիշդ դէմը նստեցաւ :

— Երէկուընէ ի վեր մեծ փոփոխութիւն մը կայ վրաս, ըսաւ մեծ հանըմը: Կը զգամ թէ «դրախտի ջուր»ը շատ օգտակար պիտի ըլլայ ինծի :

— Բարի է, մրմնջեց Աւագակապետը: Կը տեսնեմ որ դուք անսահման հաւատք ունիք: Աստուած հաւատացեալ մը չի թողուր իր տառապանքներուն մէջ :

— Հիմա տուր երկու սրուակ ալ, վրայ բերաւ մեծ հանըմը :

— Ահաւասիկ :

— Սրուակ մըն ալ հարսիս համար գտէք :

— Բայց... թոթովեց Աւագակապետը:

— Ի՞նչ կայ:

— Հարսիդ համար զատելիք սրուակս ո՞վ պիտի առնէ :

— Ես պիտի առնեմ :

— Ափսոս, ատիկա անկարելի է :

— Պատճա՞ռը :

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.—

ԱՊՐԻԼ 13, Ուրբաթ առաւօտ, վերջին Արեւագալ ժամը 9ին։ Երեկոյեան ժամը 4·30ին «Խաղաղական եւ Հսկում»։

ԱՊՐԻԼ 15, Կիրակի, Ծաղկազարդի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, ժամը 10ին։ Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 4·30ին։

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Կիրակի Ծաղկազարդի առաւօտուն ժամը 8·30ին, երեկոյին Դռնբացէք ժամը 17ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Կիրակի Ծաղկազարդ։ Առաւօտ ժամը 9ին ժամերգութիւն, 10ին պատարագ եւ կանաչութիւններով թափօր եկեղեցւոյ շուրջ, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Դռնբացէքի արարողութիւն։

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին։ Ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

վերջացաւ Յառաջի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը։

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը։

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Պօյաճեան եւ աղջիկը՝ Օր. Անահիտ, Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Պօյաճեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Սէմէրճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
(Արմտանցի, 55 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 8ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Հինգշաբթի, Ապրիլ 12, առաւօտեան ժամը 8·45ին, հանգուցեալին բնակարանը՝ 32, Պուլվար տը լա Ռեփիւպլիք, Պուլոնեը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳՐՉԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն.Ֆ.
Որբերու Օգն. Մարմին	200
Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Պապիկեան	100

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթական ձեռնարկներուն համար։ Պ. Խաչիկ Պալեան քսան Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Մանուկ Ղուկասեանի մահուան առթիւ։ Տիկին Նեկտար Գասպարեան յիսուն Ն. Ֆ. Պանեէօ Քաչանի դպրոցին ի նպաստ։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին։ Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի (ԶՈՄ), Քատէի (Փըթի ժուռնալ) Ա. յարկը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ալֆորթվիլի ծերանոցներուն համար կը փնտռուի պարտիզպան մը որ կարենայ կառք քշել (շօֆէօր)։

ԾՆՈՒՆԴ

Պ. Էմիլ Ասլանեան եւ Տիկինը՝ ծընեալ Ալիս Սամուէլեան, ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՍՈՖԻ

ծնունդը, Փարիզ 1962, Ապրիլ 8

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.—Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

ԱՆԻԷՌ – Պոււա Քոլոպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մէնիլ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր՝ Չորեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին։

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ։

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ամբողջ գաղութը առանց դաւանանքի խտրութեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի շրջանի բոլոր ընկերներուն

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՌՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ Շաքէ Պեննեան, Վերոնիկ Մանուկեան, Մառի-Րոզ Սոֆեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Սուրէն Անդրէասեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Պարսումեան, Սերժ Դաւիթեան։

եւ ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին եւ հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին։

Այս Կիրակի ժամը 16էն 24

SALLE DES FETES DE SARCELLES

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ընկ երակցութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ։ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ)։

ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԿԻԹԱՌԻ ԵՐՐԵԱԿԸ

Եւրոպական պարեր.— Նուագախումբ՝

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Moyens de communications : Porte de la Chapelle, autobus : 268, descendre à Sarcelles Place du XI Novembre.

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Շրջանային համագումարին առթիւ, ի պատիւ արտասահմանէն եւ Ֆրանսայի գաւառէն եկող պատգամաւորներու, տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր ճաշասեղան մը, Ապրիլ 15ի կիրակի օր, ժամը 20ին, Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝ ՋԱՐԵՀ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐ

Այս առթիւ պիտի տօնուին նաեւ Հ.Բ. Ը. Միութեան հիմնադրութեան 56ամեակը եւ Փարիզի մասնաճիւղին 50ամեակը։

Ճաշասեղանը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովին կողմէ, մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաժողովին, Տիկնանց Օժանդակ յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Ակումբին, եւ պիտի ունենայ գեղարուեստական բաժին մը։ Ճաշարահը կը բացուի ժամը 19ին։

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Ապրիլ 12, դիմելով մեր գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, Փարիզ (16), Հեռաձայն ԹՐՕ. 03·18։

Վճարումներու դիւրութեան համար մեր չէք – փոսթալի թիւն է

Paris C. C. 8019-72
Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 12 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9378 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5179

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...

Զատիկ, — եւ, քանի մը օր յետոյ, Ապրիլ 11 (24):

Ե՞րբ է անխառն եղած մեր ուրախութիւնը...

Զատիկ,— այս կրօնական տօնն անգամ, որ հայկական ծիածանով մը կը ծաղկէր մեր գաւառներուն մէջ, խորթ կուգայ Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ:

Կարմիր հաւկիթներուն ներկն իսկ չէ այն ինչ որ ունէինք մենք, — այնքան բնական ու այնքան սիրուն տօրոնը:

Ամէն ինչ՝ արուեստական: Մենք իսկ՝ մայր հողէն հանուած եւ թաղարի մէջ կծկուած: Եւ ահաւոր մղձաւանջ մը մեր գլխուն վերեւ: Ցերեկին՝ խեղդուած աշխատանքի ժխորին մէջ: Գիշերը՝ գնդասեղի պէս մխուած մեր մորթին:

Զատի՞կ,— ոչ: Յիշատակ մը աւելի, խոցոտելու համար սիրտը: Հանդրուան մը եւս, որ տեսակ մը չարախնդութեամբ կը յիշեցնէ, կ'ազդարարէ թէ չունիս ո՛չ վարկ, ո՛չ ազատութիւն, ո՛չ ալ Զատիկ, երբ չունիս հայրենիք: Երբ կը պատկանիս «անորոշ» ազգութեան, նետուած՝ եօթն անգամ եօթը ծովերու վրայ:

Անշուշտ, ծիծաղ կայ եւ այստեղ: Աւելին քան ունէինք մեր կապոյտ երկնքին տակ:

Բայց, ա՛յդ ալ հեգնութիւն մըն է՝ նետուած մեր երեսին: Քրքիջ մը, որ կը յիշեցնէ մեր մինակութիւնը: Մեր թշուառութիւնն անհուն եւ անարմատ:

«Կեավո՛ւր»— կը խոնջէին Թուրքերը: Եւ կը ծիծաղէին, նոյն իսկ մեր ուսերը շոյելով:

«Օտարակա՛ն»,— կը փսփսայ Եւրոպան, ու կը ժպտի ինչպէս Տիրոջը ծառան:

Եւ եթէ բարձրաձայն չի ծաղրեր մեզ իբրեւ «հայմաթլոս», պատճառը այն է որ գիտէ, բացարձակապէս վստահ է, թէ հայրենիք մը պիտի ունենանք, վաղը, մակարդուելով իր իսկ հայրենիքին մէջ:

Դառնալով անգլիացի, ֆրանսացի, գերմանացի, սպանացի, փորթուկալցի, արաբ կամ հապէշ,— համրեցէք աշխարհի բոլոր ազգերը:

Զէ՞ որ մենք մաս կը կազմենք աշխարհի բոլոր մասերուն: Եւ դարձեր ենք արդէն անբաժանելի, լրացուցիչ մասը տիրող ազգին: Եթէ ոչ մեր ուսումնականներով, ամէն պարագայի մէջ մեր զաւակներով:

Ուրիշ ատեն, տարբեր պարագաներու մէջ, Զատիկը առիթ մըն էր ազգասիրական փսփսուքներու.

— Ճամբաները պիտի բացուի՞ն:

— Սուլթանը խոստացեր է Զատկին արձակել բանտարկեալները:

— Դեսպանները «նոթա» տուեր են նորէն...

Փսփսուքներ՝ տուներու չորս պատերուն մէջ:

Այդ օրերուն, մեծագոյն աւետիսն էր իմանալ որ, Զատկի առթիւ, այս կամ այն ժամուն մէջ, «Տէր Ողորմեա»ն երգուած էր յանդուգն յաւելուածով մը — «բանտարկելոց ազատութիւն»:

Արդ, բանտարկեալներ չունինք այսօր:

Եւ սակայն, բանտարկեալներ ենք բոլորս, այս ազատ պողոտաներուն վրայ: Բանտարկեալները՝ մեր կիրքերուն, մեր նախապաշարումներուն, մեր փոքրոգութեան: Եւ ինչո՞ւ չէ, մեր ազնուութեան:

Եւ հիմա որ Զատիկ է եւ մեր խուլ ձայնը կը լսուի բոլոր պողոտաներուն վրայ — այլեւս հարկադրուած չենք փսփսալ չորս պատի մէջ — ինչո՞ւ չպոռանք մէկ ձայն եւ մէկ բերան:

— Ընկերնե՛ր, քաղաքացինե՛ր, բարեկամ կամ թէ թշնամի, աջ թէ ձախ, ո՞ւր կ'երթանք այսպէս պատն երեսին քէն կապած: Կռնակ դարձուցած մէկ-մէկու: Ամէն մէկն իր գլխուն:

Գլխաւոր «Ազգ»ը՝ իր փառքին ու անցեալին ապաւինած: Կուսակցութիւնները՝ անհաշտ: Երիտասարդութիւնը՝ կարծես անպատասխանատու: Իսկ ժողովուրդը՝ լքուած իր բախտին:— Խաղալիկ ովկիանոսներու փոթորիկներուն: Երէկ՝ մասցու, այսօր՝ վարձու ոչխար...

Եթէ Երեւանը չի հետաքրքրուիր մեզմով, մենք, հալածական զանգուած — արեւմտահայ — ժողովո՞ւրդ ենք թէ նախիր:

Խօսեցէք այս մասին ալ, գոնէ երեք օր:

Զէ՞ որ Զատիկ է, եւ տրամադրութիւնը բարձր:

Աւելի բարձր, քան եթէ հայրենիքի յարութեան տօնն ըլլար...:

Այլեւս չկայ ո՛չ սուլթան, ո՛չ դեսպան, ո՛չ ոստիկան:

Մենք մեր գլխուն ենք: Եւ բաւական ուժով, մեր գլխուն ճարը փնտռելու համար:

Խորհեցէք, խօսեցէք այս մասին:

Խօսեցէք ժամուն դուռը, տունը, սրճարանը, գործարանը.

— Ո՞ւր կ'երթանք այսպէս, անտէր ու անղեկ...

Շ.

20 Ապրիլ 1930

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿՈՉ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ԴԱԴՐԵՑՆԵԼ

Անգլիա եւ Ամերիկա միացեալ կոչ մը ըրին Խորհ. Միութեան, որպէսզի հիւլէական փորձերը դադրեցուին, հակակշռի տակ առնուելով:

Մաքմիլըն անձնական նամակ մըն ալ կցած է հասարակաց կոչին, ուր կը շեշտէ թէ հակակշիռը պէտք չէ կասկածները աւելցնէ այլ՝ փարատէ: Հակառակ Ժընեւի ժողովին մէջ Կրոմիքոյի բռնած ընթացքին, կ'ըսեն Ամերիկա եւ Անգլիա,— «Կը շարունակենք յուսալ որ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի վերաքննէ իր դիրքը եւ ընդունի, միջազգային քննութեան մը սկզբունքը: Եթէ այդպէս ընէ, տակաւին ուշ չէ համաձայնութեան մը յանգելու համար, իսկ եթէ որեւէ փոփոխութիւն չըլլայ Ռուսիոյ ներկայ դիրքին մէջ, ամերիկեան եւ անգլիական կառավարութիւնները պիտի եզրակացնեն թէ իրենց ճիգերը արդիւնքի դաշինքի մը հասնելու ձախողած են. հետեւաբար եւ այդ պարագային՝ Ապրիլի վերջի համար նախատեսուած փորձերը պէտք է տեղի ունենան»:

Այս հասարակաց կոչին կողքին, Մաքմիլըն «այցետոմսը» աւելցուցած է ուր կը յիշեցնէ Խրուշչեւի թէ այս նոյն նիւթերուն շուրջ վիճաբանութիւններ ունեցած է հետը 1959ին: Մաքմիլըն կը պագատի Խրուշչեւէն որ հարկ եղած ուշադրութեամբ քննէ անգլեւամերիկեան առաջարկը եւ կ'եզրակացնէ «վստահ եմ թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան գալ»:

Ուաշինկթընի շրջանակներուն մէջ կը յիշեն թէ այս կոչին նախաձեռնութիւնը Բրիտանացիներուն կը պատկանի: Ամերիկացիները անմիջապէս ընդառաջ չեն գացած Անգլիացիներու առաջարկին, բայց ի վերջոյ տեղի տուած են շատ յատակ նպատակով մը: Երկու պետութիւնները յաչս աշխարհի կ'ուզեն ցոյց տալ իրենց բարեկամեցողութիւնը փորձերը դադրեցնելու համար եւ եթէ Ապրիլի վերջ սկսին հիւլէական փորձեր կատարել Խաղաղականի մէջ ատոր պատճառն այն է որ պարագաները ստիպած են:

Երկրորդ պատճառ մըն ալ կայ: Վերջերս Խրուշչեւ նամակ մը ղրկեց Ճափոնի վարչապետին ուր կ'ըսէր թէ ամերիկեան որոշումը փորձերը վերսկսելու չանթաժի վերջնագիր մըն է: Եւ վերջնապէս, այս կոչով, Ամերիկա եւ Անգլիա կ'ուզեն Խ. Միութիւնը բարոյական պատասխանատուութեան առջեւ դնել:

Այս առթիւ մամուլի Թաս գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ կոչը քարոզչութեան խաղ մըն է: «Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնները կը շարունակեն մերժել խորհրդային առաջարկները, որոնք կը ձգտին հակակշռի դրութիւն մը ստեղծել հետազօտութիւն ազգային միջոցներով եւ կը պարտադրեն քննութեան իրենց դրութիւնը, որ Խորհ. Միութեան հողամասին լրտեսութեան մէկ ձեւն է միայն» կը շեշտէ խորհրդային գործակալութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պաշտօնական եւ ափրիկեան նոր հիւրն է՝ Բարձր-Վոլթայի նախագահը՝ Մորիս Եամէօկօ: Բարձր Վոլթան չորս միլիոն բնակիչ ունի (50.000 Եւրոպացի), շրջապատուած է Քոթ տ'Իվուառով, Նիժերով եւ Տահոմէով: Տարածութիւնն է 305.000 քառակուսի քիլոմեթր: Անկախ է 1960 Օգոստոս 5էն ի վեր, Սեպտեմբեր 20էն ալ անդամ՝ ՄԱԿի: Փառերգն է «Վոլթա», նշանաբանը՝ «Միութիւն, Աշխատանք, Արդարութիւն»: Եամէօկօ յայտարարեց թէ շատ գոհ է որ իր այցելութիւնը կը զուգադիպի Ալժերիոյ խաղաղութեան: Օլիէի օդակայանը ընդունուեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ:

ԺՈՒՀՈՅԻ դատավարութիւնը սկսաւ Չորեքշաբթի օր Զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ: Դատը պիտի տեւէ երեք օր եւ վճիռը պիտի տրուի Ուրբաթ: Ամբաստանեալը քանի մը յանցանքներով մահապատիժի ենթակայ է:

ԻՐԱՔ եւ Խ. Միութիւն պայմանագիր մը ստորագրած են: 17 միլիոն 500 հազար Ն. Ֆ.ի ապրանք պիտի հայթայթուի Մոսկուայի կողմէ Պաղտատի եւ Պասրայի միջեւ շինուելիք երկաթուղիին համար:

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ բուռն բողոք մը բարձրացուց Ապահովութեան Խորհուրդին Իսրայէլը դատապարտող վճռին համար եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի (ձեռնպահ մնացած էր):

ՊԷՅՐՈՒԹԻ l'Orient կը գրէ թէ Գահիրէի եւ Փարիզի միջեւ յարաբերութիւնները պէտք է վերահաստատուին եւ այդ առընչութեամբ որոշ դեր կրնան խաղալ «ԱՀԱԿ»ը եւ Լիբանանը որ արաբական Արեւելքի միակ երկիրն է որ պահած է իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը՝ Սթիքըր ընդունուեցաւ Արտաքին նախարար Էրքինի եւ վարչապետ Ինէօնիւի կողմէ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

Վերջացաւ Յառաջի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

ՕՐԷ ՕՐ ԻՆ

«ՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԻ»

Այս է խորագիրը երկու գիրքերու, ֆըրանսերէն լեզուով,— հեղինակ՝ Հ. Յովհ. Մըրքրեան:

Համակրելի, շատ մարդամօտ, մեղուաջան՝ ինչպէս կ'ըսէին հիները, արդի աշխարհաբարով՝ մարդ մը որ յոգնիլ չը գիտէր,— ահա Հ. Յովհ. Մըրքրեանը:

Պատերազմէն առաջ, գիտէք ճանչցայ Յառաջի խմբագրատան մէջ: Ծանօթ էինք իր առուան՝ աւելի կանուխ, երբ հայագիտական դասախօսութիւններ կուտար Սորպոնի մէջ:

Իր նկարագրէն գիծ մը եւս,— մտային աշխատանքի հանդէպ իր յարգանքը այնքան նուիրական է որ տեսակէտի եւ կոչումի տարբերութիւնը չի կրնար արգելք դառնալ իր յարաբերութիւններուն: Այսպէս պիտի չմոռնամ բարեկամի իր հետաքրքրութիւնը տեսողութեանս տագնապի շրջանին, ինչպէս քաղաքավարական իր այցելութիւնը՝ երբ հիւր էի Պէյրութ:

Ես բարեկամ՝ բոլոր աստուածներուն, ինք բարեկամ՝ մէկ Աստուծոյ միայն, մեր միջեւ պիտի չպակսի երբեք յարգանքը, զոր մտքի աշխատանքը կը պարտադրէ մեզի:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը ցաւիմ, որ Փարիզեան կեանքը, բեռնակիր դարձնելով մեզ՝ իբրեւ հետեւանք հազարումէկ զբաղումներու, թոյլ չտուաւ որ ողջոյնի գիրով մը իմ յարգանքս բերէի յոբելենական հանդիսութեան, իրեն նուիրուած:

Հ. Մըրքրեանի յոբելեանը արդար գնահատութիւնն էր այն աշխատանքներուն, որոնց թիւը, արդէն երկար, կ'երկարի տակաւին:

Ահա «Պատկեր Հայկական Սփիւռքի» գործը,— ասիկա ազգային պատմութիւն է: Տեսակ մը յուշարար ժամանակակից պատմութեան: Ինքնատիպ՝ Սփիւռքի պատմութեան իր տարազով:

Ի՞նչ է Սփիւռքը (տիասփորա):

Փեթըրսի բառերով, դժբախտութիւն է որ «հինէն ի վեր աւելի շատ Հայեր կ'ապրին ամէնուր քան Հայաստանի մէջ»: Ինչո՞ւ Հայերը աւելի շատ կ'ապրին Հայաստանէն դուրս: Խօսելով արդի ժամանակներու մասին՝ ահաւոր փոթորիկ մը, որ փչեց Հայաստանի վրայ 1915 – 1922, տապալեց 30անգամ դարաւոր ծառը, որ կը ներկայացնէ Հայութիւնը, ջարդու փշուր ըրաւ ճիւղերը, նախահայրց հողին վրայ թողլով կտորուանք միայն, ոստ ու տերեւ յանձնելով հովին, որ ցրուեց, սփռեց, տարածեց հոն ուր Հայեր կային: Ծառին աւիշը, սակայն, ամենափոքր կտորուանքին մէջ իսկ շարունակեց կենդանութիւնը, զօրացնելով եւ աճեցնելով ինչ որ կը կոչենք այսօր գաղութ:

Հ. Մըրքրեան առաջին հատորով կը ներկայացնէ Հայերը Խորհ. Միութեան մէջ,— այս մասը պատմութիւնն է արդի Հայաստանի: Երկրորդ հատորով՝ Հայերը Խորհ. Միութենէն դուրս,— իսկական Սփիւռքը, Մնացորդացին պատմութիւնը, մեր գաղութներուն պատկերը թիւերով ու թուականներով: Գ. հատորով կը խօսի ընդհանուր կազմակերպութեանց մասին:

Այս երեք աշխատութիւններն ալ նախապէս լոյս տեսած են *Փրոշ Օրիան Քրուեթիէն* պարբերականին մէջ: Պարբերականէն դուրս հանելով՝ լաւ գործ մը ըրած է Հ. Մըրքրեան առանձին հրատարակութեամբ: Այսպէս, այժմ գիրք մըն է, զոր կրնանք նուէր տալ օտարներուն՝ ճանչցնելու համար մեզ, ու մանաւանդ արդի հայ երիտասարդութեան, որ ճանչնան դարաւոր ու փառաւոր Ծառը եւ իր ճիւղերը:

ԱՐԱԶ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԴԷՊԻ ՍԵՒԱՆ

Ամենիա պանդոկին հանրակառքը, լի Հալէպի եւ Լիբանանի հայ այցելուներով, կտրեց Բարեկամութեան (երբեմն Բաղ – րամեան) լայն պողոտան: Անցանք Իսա – հակեանի տան առջեւէն, ձախին մնաց Ջեկայի շէնքը, աջին Ակադեմիան. ահա գրագէտներու ակումբը եւ բարձունքի վրայ Նոր Արաբկիրը: Շահումեանի «անուան» բարձր կամուրջէն յետոյ տակաւին քաղաքի տուները կը շարունակուէին եւ դեռ մղոն մը ճամբայ պէտք էր բաց դաշտ ելլելու համար:

Նեղ եւ կլրապատ ճամբան յարատեւ կը բարձրանար: Օգոստոսի վերջերն էր, տակաւին ցորենը չէր հնձուած: Տեղ տեղ հայ գիւղացին բազուկներով հողէն դուրս կը քաշէր մաչերը՝ հող պահելու եւ ուշա – կելու համար: Սեր ճամբուն վրայ կը հանդիպէինք ցանցառ գիւղեր. քիչ մը կանաչութիւն ունէին. տուներ հին, դպրոցական շէնքը նոր. աթարը դիզուած իբր վառելիք. գիւղին մէջ աղբիւր մը եւ հետաքրքիր դէմքեր՝ որ մեզ կը դիտէին: Բայց անոնք Հայեր էին, Նուշանիկ, Վարդուհի, Ծովինար կամ Վարդան եւ Արշակ անուններն ունէին. Ժագ եւ Ժագլին չկար: Նոյնպէս էին ուրիշ գիւղեր, մէկը միւսին նման. աթար, աղբիւր եւ քանի մը ծառ: 75 մղոն ճամբու երկայնքին՝ ոչ մէկ ծառ իր կանաչ հովանոցը բացած էր կիզիչ արեւուն դիմաց: Շուրջ երկու ժամէն մօտեցանք Սեւանին: Ձախէն մեզի կը մօտենային Գեղամայ լեռները, աջին Սեւնեայ լեռները. ահա Արագածը սառնաբաններու աղամանդեայ բիծերով: Մտանք բաւական մեծ գիւղաւան մը. Սեւան գիւղն էր: Ճամբան երկուքի ճեղքած էր զայն եւ նորակերտ տուներ շարուած էին իր եզերքներուն:

Եւ հասանք փոքրիկ հրապարակ մը, ուր կը բացուէր Սեւանի ելեկտրակայաններու դուռը: Գետնի խորէն խուլ մռընչիւն մը կուգար. հեղ Հրազդանը փրփրոտ կը մտնէր եւ մեքենաները կը շառաչէին: Իջանք եւ իջանք շուրջ 110 մեթր խոր:

Հրազդանը աւելի կատաղի դարձած էր եւ պայքարի մէջ էր հսկայ մեքենաները դարձնելու համար: Մէկ մասնագէտ կը հսկէր այդ աժդահաններու վրայ: Ասիկա առաջին ելեկտրակայանն էր. չեմ գիտեր դեռ քանիներ իրարու ետեւէ պիտի շարուէին մինչեւ Երեւան հասնի ջուրը:

Պէտք էր հպարտանալ այս հսկայ աշխատանքին համար եւ լալ Սեւանի վրայ:

Մասնագէտը շատ ազնիւ կերպով բացատրեց եղած աշխատանքները եւ գալիք ծրագիրները: Հսկայ մեքենաները Երեւանէն կը կառավարուին, մայրաքաղաքին լոյս տալու եւ գործատուններու զօրութիւն:

Վերելակներով բարձրացանք՝ քիչ մը աւելի տեսնելու եւ Սեւան լիճը վայելելու:

Փոքրիկ դարձուածքէ մը վերջ՝ ահա Սեւանը, Գեղամայ եւ Գեղարքունեաց լեռներու գիրկը տարածուած բաժակի մը նման: Այնքան վճիտ, այնքան կապոյտ, որ կարծես Աստուծոյ աչքն ըլլար Հայաստանի վրայ: Նայեցանք ու նայեցանք, ո՞վ կը կշտանար անոր գեղեցկութենէն. ո՞վ աչքերը ետ կը դարձնէր դիւթական տեսարանէն:

Հանրակառքը կանգ առաւ քիչ մը վերեւ, Ինթուրիստ հիւրանոցին դիմաց:

— Ոչ, դէպի վար, դէպի լճին ափերը, կանչեցինք բոլորս:

Ալ նաւակի պէտք չկար՝ կղզին երթալու համար, ջուրն արդէն 17 մեթր իջած էր, եւ հաստ ու գորշ խիճեր կապած էին երբեմնի կղզին ցամաքին հետ: Կղզին կարծես հինաւուրց պառաւի մը գլուխն ըլլար որ գորշ եւ յորդ մազերը ձգած էր ուսերուն:

Իրաւունք ունէր Ա. Իսահակեան ըսելու.

— Մեռնէի՝ Սեւանը ցամքած չտեսնէի, ապրէի՝ Արարատն Հայաստանի մէջ տեսնէի:

Նոյն զգացումն է որ կ՚անցնի ամէն Հայու սրտէն:

Սեւա՛ն լիճ, Սեւա՛ն կղզի, հարուստ այնքան պատմական եւ կրօնական տարիներով, որո՞ւ պիտի չյիշեցնէին Աշոտ Երկաթի պատերազմները՝ Դավրէժի ամիրային դէմ, կամ Գէորգ Մարզպետունիի մը յաղթանակներն անոր ափերուն վրայ: Ո՞վ յուզումով պիտի չնայէր Ս. Խաչ եւ Առաքելոց եկեղեցիներուն, որոնք 14րդ դարէն մինչեւ հիմա սիւնեցի իշխանուհիի մը հաւատքն ու արուեստի սէրը կը մարմնացնեն, ցոլքեր առնելով լճակի երեսէն: Հոս՝ այդ կղզիին վրայ տարիներով ճգներ են կրօնաւորներ՝ աղօթքի եւ ուսման խոկումներով, եւ հոս մեծն Մխիթար ստացաւ իր երկնային առաքելութեան պատգամը: Բայց չորս եկեղեցիներէն երկուքը քանդեր են իբր անարժէք շէնքեր, եւ Մխիթարի տեսիլքը մնացեր է երկինքին մէջ:

Կղզիին հարաւային կողմը, ժայռերու վրայ, կը բարձրանայ գրագէտներու հանգստեան ամարանոցը. սպիտակ գոյն ունի եւ նեղ սանդուխներ. դժուար է անոր վերելքը, վայ անոր որուն ոտքերը կը գայթեն, կրնայ ալեատարբեր ըլլալ: Ա. Իսահակեանի սիրած վայրն էր. զինքը չգտանք, այլ իր տիկինը՝ Սոֆին, որ հաճոյքով մեր խումբին մասնակցեցաւ:

Զբօսաշրջիկներ չկային. Հայերը կը նախընտրեն Սոխումի ափերը: Սոխումի տաք կլիմայ ունի, ծառաշարդ եւ ժպտուն է. Սեւանի ափերը լերկ են, ծառ եւ ամարանոցներ չունին. մարդկային ձեռքը դեռ չէ շօշափած՝ արուեստ ու գեղեցկութիւն դնելու, ապա թէ ոչ՝ պիտի ըլլար հազար անգամ աւելի գրաւիչ, Նապոլի հարսի մը պէս, որուն երեսի քօղը երկինքի թափանցիկ կապոյտն է:

Որքան հանդարտ էր այդ օրը, ափերու լեռներն իսկ հեզ կերպարանք առած էին եւ լիճը կապոյտէն աւելի կապոյտ էր եւ երկինքն անոր մէջ հազար անգամ հայելացած:

Մէկ շոգեմակոյկ երբեմն երբեմն կը սուրար լճակին երեսը՝ հաճոյք պատճառելով անոնց՝ որ մակոյկ չէին տեսած: Միտքս եկաւ Վենետիկը իր անթիւ մակոյկներով. իր նաւելավել կոնտոլներով. ո՜րքան բանաստեղծական պիտի ըլլային այդ սեւ կարապները այս կապոյտ լճակին վրայ:

Մինակս բարձրացայ Թերակղզին գագաթը, շրջեցայ իր արահետներէն, լճակին երեսէն թերեւս 200 մեթր բարձր ըլլայ. կ՚ուզէի լճակին մինչեւ հարաւային շրթները աչքերովս համբուրել, բայց լիճը հորիզոնին վրայ կը միանար երկինքին հետ. երկու կապոյտ, մէկ գեղեցկութիւն:

Երկու եկեղեցիները կանգուն էին, գորշ պատերով, մամռապատ գմբէթներով: Ալ հոն աղօթողներ շատ քիչ են. պետութիւնը միայն հոգ կը տանի փլուզումէն փրկելու. բայց, Աստուա՛ծ իմ, ինչ ողբալի վիճակ էր ներսը. պատերը մրոտ, յատակները հող, խորանները փոշեպատ, հինցած լաթեր, աւելի հին տըպագիր պատկերներ չեն կրնար վկայել անոր երբեմնի շքեղութեան, թէ հաւատացեալներ կուգային ճակատնին Աստուծոյ առջեւ խոնարհեցնելու եւ իրենց սրտերուն ալիքները հանդարտեցնելու:

Կէս օրին մենք ճաշեցինք Ինթուրիստի պանդոկին մէջ: Սեղանին զարդը եւ անձկանօք սպասուած պնակը Իշխան ձուկն էր: Նա կանչերով ընդունեցաւ եւ իշխանը բազմեցաւ ամէն մէկ պնակի մէջ: Սպիտակ եւ փափուկ միս ունէր, գրեթէ առանց փուշերու եւ իր համբաւը լիովին կ՚արդարացնէր:

Այսպիսի տեղեր ուր սիրտը խոշոր դեր կը կատարէ, դժուար է շուտով բաժնուիլ. լուսանկարները չեն կրնար հրաշալիքները պատկերացնել: Եւ կ՚երթայինք եւ ետ կը նայէինք: Կը փափաքէինք այնքան խոր տպաւորել մեր աչքերուն մէջ լիճը, Թերակղզին որ դարեր չկարենան փոշիով պատել, եւ օտարութիւնը՝ սրբել Սեւան լիճը, Սեւան կղզին տարիներու թաշկինակով:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(3 Շար.)

ՀԱՅՈՑ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ափսո՜ս, շատ է տառապած հայ կինը: Կիներուն մէջ առաջինն է թերեւս, որ աւելի շատ լացած է զաւակներու կորուստով, աւելի շատ լացած է պանդխտութեան մէջ հիւծած ամուսիններու ցաւով, աւելի շատ է լացած թալանի տրուած, ձեռքէն խլուած բնակարաններուն համար՝ անտունի երգելով:

Ահա այդ ցաւերը դարմանելու համար հրապարակ կուգայ հայ կնոջ այս մեծ կազմակերպութիւնը, Կապոյտ Խաչ անունը առած՝ Ֆրանսայի մէջ, Օգնութեան Խաչ՝ Ամերիկայի մէջ, Գթութեան Խաչ՝ Իրանի մէջ, Թշուառութեան Խաչ՝ դէպի Արեւելք, Դպրութեան Խաչ՝ դէպի արեւմուտք, վերջապէս Հայութեան Խաչ՝ համայն Սփիւռքի վրայ: Կը ներէք՝ եթէ կը սխալիմ այս անուններուն մէջ: Բայց, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի անունը, ահա ձեր առջեւն է եւ իրողութիւն որ ալիք առլէք կ՚ալեկոծէ այս կազմակերպութիւնը, կը տարածուի, կը ծաւալի, կը փռուի երկրէ երկիր համասփիւռ՝ հետեւելով Մնացորդացին յետին թիւին: Ահաւասիկ կազմակերպութիւն մը, որ ոչ միայն կը պարծի իր անդամներուն թուական գերակշռութեամբ, աշխատանքի եւ զոհողութեան անթուելի օրինակներով, այլ եւ մրցելով այլերու կազմակերպութեանց հետ, նոյնիսկ դրամագլուխով հարուստ կազմակերպութեանց հետ՝ պարզապէս իր լումաներով: Ուստի, զարմանալի ոչինչ կայ՝ եթէ առասպելական ձեւ առած է հայ կնոջ դիմագիծը, գերազանցութիւն հաստատած այլ ժողովուրդներու կիներուն վրայ:

Առասպել, բայց իրողութեան մը վկայութիւնն է ահա՝ ինչ որ կը պատմեմ:

Համայն աշխարհի ծանօթ է մեր ժողովուրդին կրած տառապանքը: Այդ տառապանքը այնքան անհանդուրժելի դարձած է որ մեծ մեռելներն ալ կ՚ըմբոստանան վերը, ուր մօտիկ են Աստուծոյ: Կ՚որոշեն պատգամաւորութեամբ մը ներկայանալ եւ բողոքել:— Տէ՛ր, ամենակալ եւ բազմողորմ, կը խօսի պատգամաւորներուն ամէնէն լեզուանին եւ համարձակը՝ Խրիմեան, Տէ՛ր, մեր ժողովուրդն էր որ առաջիններէն եղաւ աստուածորդին ճանչցող, եւ ժայռերը ճանկռելով եկեղեցի շինեց, ջարդուեցաւ բայց չուրացաւ Քրիստոսը՝ զոր ղրկեցիր աշխարհ: Եւ սակայն այս ո՜րքան տառապանք Հայոց համար: Մինչեւ ե՞րբ, Տէ՛ր: Արիւն կուլայ հայ ժողովուրդը:

Անակնկալ մըն էր հայ ժողովուրդին այս բողոքը՝ Աստուծոյ համար:

Մէջ մտաւ Հայոց աշխարհական կաթողիկոսը, Զօպանեան, եւ ըսաւ ոչ այնքան բողոքող շեշտով՝ որ յատուկ է Վասպուրականի արծիւին, այլ առաւելապէս ողոքող շեշտով՝ որ յատուկ է «Թուղթին փառքը» երգող բանաստեղծին. — Ո՛վ Աստուած Հայրիկ, չէ՞ր արժեր որ, մխիթարութեան համար գէթ, մէկ անգամ ալ մե՛զ երջանկացնէիր, վարձատրելով հայ ժողովուրդը՝ ինչպէս գիտես վարձատրել Անգլիացին, Ամերիկացին, Ֆրանսացին ...

Աստուած պռստեց յօնքերը, ձայնը բարձրացուց եւ կանչեց.

— Գաբրիէ՛լ ...

Գոռաց երկնակամարը: Արձագանգեց աստուածային ձայնը որոտումի նման: Վազեց հրեշտակապետը, եկաւ հասաւ դողդղալով:

— Ի՞նչ անարդարութիւն է այս: Կը տառապեցնէք սիրեցեալ հայ ժողովուրդս եւ երբեք չէք խորհիր մխիթարել վարձատրութեամբ մը: Բե՛ր Հայոց տոսիէն:

Գաբրիէլ հրեշտակապետը անմիջապէս բերաւ Հայոց տոսիէն, բացաւ, ցոյց տուաւ, միաժամանակ բաներ մը փսփսալով խռոված Աստուծոյ ականջին: Յանկարծ տեսնուեցաւ որ կը պայծառանար Աստուծոյ դէմքը: Ժպիտ մը լուսաւորեց մօրուսին երեսը: Փակեց տոսիէն եւ յայտարարեց Հայոց պատգամաւորներուն.

— Ինչ որ տնօրինուած է, լաւ է տնօրինուած:

Զարմանք, շուարում, ապշահարութիւն, շփոթութիւն Հայոց մէջ:

— Ի՞նչպէս թէ... տէ՛ր ամենակալ...

— Լա՛ւ է, լա՛ւ է, ինչ որ տուած եմ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՍՊԻՏԱԿԱԶԳԵՍՏ ՏԻԿԻՆԸ

—o—

Գիտէի որ սուտ կը խօսէր: Բայց սպիտակազգեստ Տիկինին բարի ոգին, որ անկասկած ինծի հետ կը գտնուէր այդ միջոցին, իր անյայտ մատը դրաւ բերնիս վրայ:

Այլեւս չտեսայ Պ. Արնոլդ եւ իմ սէրս սպիտակազգեստ Տիկնոջ հետ բնաւ չվրդովուեցաւ եւ ատոր համար է անկասկած որ որեւէ յիշատակ չեմ պահած այդ սէրէն:

Դեռ երէկ, այսինքն երեսուն եւ աւելի տարիներ ետք, չէի գիտեր թէ ինչ եղած էր Սպիտակազգեստ Տիկինը ...

×

Երէկ արտաքին գործոց նախարարութեան պարահանդէսին գացի:

Համաձայն եմ լորտ Փալմերսթընի այն կարծիքին երբ կ՚ըսէ թէ կեանքը առանց հաճոյքներու պիտի դառնայ անտանելի:

Իմ ամենօրեայ աշխատանքներս չեն վնասած իմ ուժերուս ոչ ալ իմացականութեանս եւ կրցած եմ հաճոյքներով ալ հետաքրքրուիլ:

Պաշտօնական ընդունելութիւններն են միայն որոնք զիս կը մտահոգեն:

Գիտէի որ ցուցամոլական էր եւ անօգուտ միանգամայն ներկայ գտնուիլ Արտաքին գործոց նախարարութեան պարահանդէսին, գիտէի այդ բանը եւ սակայն կ՚երթայի, վասնզի մարդուս նկարագրին մաս կը կազմէ խորհիլ իմաստութեամբ եւ գործել անհեթեթութեամբ ...

Հազիւ ներս մտած էի ընդարձակ սրահէն երբ ծանուցանեցին մուտքը Բ.ի դեսպանին եւ Տիկնոջը:

Բազմաթիւ անգամներ պատահած էի դեսպանին, որուն նուրբ դիմագիծը կը կրէր յոգնութեան դրոշմը որ իր դիւանագիտական աշխատանքներուն արդիւնքը չէր միայն:

Կ՚ըսէին թէ փոթորկայոյզ երիտասարդութիւն մը ունեցած էր եւ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ իր մասին շրջան կ՚ընէին բազմաթիւ սիրահարական պատմութիւններ:

Երեսուն տարի առաջ Չինաստանի մէջ իր պաշտօնավարութեան շրջանը մասնաւորաբար հարուստ էր եղած այդպիսի պատմութիւններով, զորս հիմա կը պատմուէին գունաւոր հաւաքոյթներու մէջ, սուրճ առնելու պահուն:

Իր կինը, որ պատիւը չէի ունեցած մինչ այդ ճանչնալու, յիսունը անց թուեցաւ ինծի:

Ամբողջութեամբ սեւազգեստ էր: Հրաշալի ժանեակներ կը շրջապատէին իր անցեալ գեղեցկութիւնը, որուն շուքը կը նշմարուէր տակաւին:

Անսահմանօրէն երջանիկ եղայ երբ զիս իրեն ներկայացուցին, վասնզի մեծապէս կը գնահատեմ տարիքոտ կանանց խօսակցութիւնը:

Հազարումէկ բաներէ խօսեցանք, մինչ քաղցրահունչ ջութակներու մեղեդիները պարել կուտային երիտասարդ զոյգերը, երբ յանկարծ Տիկին դեսպանուհին սկըսաւ խօսիլ պատահարար այն շրջանէն երբ կ՚ապրէր Մալաքէի քարափին վրայ գտնուող հին շէնքի մը մէջ:

— Սպիտակազգեստ Տիկինն էի՞ք, աղաղակեցի:

— Արդարեւ, Պարոն, միշտ սպիտակազգեստ էի:

— Իսկ ես, Տիկին, ձեր փոքրիկ ամուսինն էի ...

— Ինչպէս, պարո՛ն, դուք պատանեկան բժիշկ Նոզիէրի զաւա՞կն էք... Կարկանդակները շատ կը սիրէիք: Հիմա ալ կը սիրէ՞ք: Եկէք մեզ մօտ դարձեալ ուտելու անոնցմէ: Ամէն շաբաթ օրերը մտերմիկ թէյասեղան մը ունինք: Ինչպէս մարդիկ կը գտնեն զիրար ...

— Իսկ սեւազգեստ Տիկի՞նը ...

— Ես եմ այսօր սեւազգեստը: Խեղճ մօրաքոյրս մեռաւ պատերազմի տարին: Իր կեանքի վերջին տարիներուն յաճախ կը խօսէր ձեր մասին:

Մինչ կը խօսէինք այսպէս, մարդ մը՝ սպիտակ պեխով եւ մօրուքով, յարգանօք բարեւեց Տիկին դեսպանուհին, վաղեմի շնորհալիութեամբ մը:

Ինծի թուեցաւ թէ կը ճանչնայի զինքը:

— Պ. Արնոլդ, վաղեմի բարեկամ մը, ըսաւ Տիկին դեսպանուհին:

ԱՆԱԹՈԼ – ՖՐԱՆՍ

(4 եւ վերջ)

Հայոց, տուած չեմ այլոց :

Իրաւ երեւ կը նային Հայերը աղչած : — Եթէ անհանդուրժելի կը համարէք ձեզի շնորհուած վիճակը, կը վերաքննեմ եւ ետ կ՚առնեմ ինչ որ տուած եմ ձեզի իբրեւ վարձատրութիւն, ձեզի շընորհելով այն միայն զոր տուած եմ ուրիշ ազգերու :

Շուարած են Հայոց պատգամաւորները : Ի՞նչ է, այդքան թանկագին, որ տրուած է Հայոց եւ տեղեկութիւն չունին իրենք :

— Ամէն տաղանդ, որ վիճակուած է ձեզի, վարձատրուած է չէչլ – չէչլօք : Կը յօժարի՞ք որ ետ առնեմ, փոխեմ ...

— Ի՞նչ վարձատրութիւն է, Տէ՛ր, ի՞նչ ...

— Ձեր բոլոր տաղանդներուն դիմաց, ձեր բոլոր դժբախտութեանց դիմաց, Հայոց տուած եմ հայ կինը, որ գերազանց է այլ ժողովուրդներու շնորհուած կիներէն : Ոչ մէկ կին կը գերազանցէ հայ կինը ...

Տեսնէ՛ք Հայոց պատգամաւորներուն դիմագիծը : Հպարտութեամբ կը ճառագայթէր ամէնքին դիմագիծը : Ըսենք թէ Խրիմեան Հայրիկ բաներ մը գիտէր այդ մասին՝ իբրեւ շուշտակ վարդապետ, բայց Զօպանեան եւս կը պարծենար թէ ինք ալ գիտէր ատիկա, քանի որ Նահապետ Քուչակ հրատարակած էր :

Եւ միաձայնութեամբ որոշեցին չփոխանակել հայ կինը : «Ետ չենք տար» ըսին ու մեկնեցան :

Կը խորհիմ թէ հարկ չկար այս վկայութեան, փոյթ չէ թէ առասպել : Կը խորհիմ թէ հարկ չկար Խրիմեանի եւ Զօպանեանի կիս – կատար ծանօթութիւնը ապացոյց բերելու : Դուք, Հայե՛ր, ամէնքդ գիտէք թէ օժտեալ կին մըն է հայ կինը, գանձ մըն է թանկագին, — ատիկա կը հաստատուի անով որ երէկ հայ կին կը փախցնէր Քիւրտը, հայ կին կ՚առեւանգէր չուն Թուրքը, իսկ այսօր հայ կինը կ՚ուզեն խլել մեր ձեռքէն Ամերիկացին, Ֆրանսացին, Ռուսը եւ օտար բազմաթիւ ազգեր :

Հայ երիտասա՛րդ, թոյլ մի՛ տար որ օտարը խլէ հայ կինը, Հայութեան գանձը : Երէկ մեր ֆետայիներն էին որ կը պաշտպանէին հայ կինը, այսօր դուն ես որ պիտի պաշտպանես զայն՝ դիւրացնելով հայ կնոջ առաքելութիւնը, աշխատանքը, գործունէութիւնը : Հայ կինն է որ կը քաշէ այրերուն մեղքը, հայ կինն է որ զաւակ կը մեծցնէ, հայ կինն է որ Հայութեան կրակը կը հրահրէ ազգային օճախին մէջ, հայ կինն է դարձեալ որ հիւանդ կը խնամէ, դժբախտը կը մխիթարէ, հայ կինն է վերջապէս որ օգնութեան կը հասնի արկածահարին, կը ծառայէ հայ անհատին առողջութեան, գարուոր մշակոյթին, — Հայութեան յաւերժութեան :

Հայ կին կը կոչուի այն հրաշք – էակը, որ Սահակ – Մեսրոպներ է ծնած :

Հայ կին կը կոչուի այն առաջին գինուրը, որ հայերէն կը սորվեցնէ, հայ լեզուին ճակատամարտը կը վարէ եւ կը պատգամէ.

Թէ մայրդ անգամ մտքիցդ հանես՝
Քո մայր լեզուն չմոռանաս :

Հայ կին՝ կը նշանակէ մայրենիք, հայ կին՝ կը նշանակէ հայրենիք, հայ կին՝ կը նշանակէ հայկական քաղաքակրթութիւն :

Կապոյտ Խաչի իւրաքանչիւր անդամ զինուոր մըն է այս առաքելութեան մէջ, փառքի այս ճամբուն վրայ :

Կապոյտ Խաչի իւրաքանչիւր անդամ, Հայութեան Խաչը ուսին, կը քալէ մեր պատմութեան պողոտաներուն վրայ :

Կապոյտ Խաչը զօրացնել կը նշանակէ ուժ տալ այդ սրբազան գործին :

Եւ եթէ ճիշդ է Աստուծոյ խօսքը, թէ Հայութեան տուած է իր ունեցածին ամէնէն թանկագինը, այն ատեն ծառայել Կապոյտ Խաչին՝ կը նշանակէ ծառայել Աստուծոյ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական վարժարանի տնօրէն նշանակուած է Պ. Հրանտ Տէր – Անդրէասեան :

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց Առաջնորդ Արտակ Եպսկ. Մանուկեան ընկերակցութեամբ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Վ. Դաւիթխանեանի, այցելած է Գերապայծառ Պաթանեանի եւ բարի գալուստ մաղթած : Քանի մը օր ետք, Գերապայծառ Պաթանեան ընկերակցութեամբ Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ՝ Գերապայծառ Արդարի եւ Հ. Մանուէլ եւ Ադամ վարդապետներու փոխ – այցելութիւն տուած է Ազգային Առաջնորդարանին, ուր անգամ մը եւս սիրալիր խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Գերապայծառին եւ սրբազան Հօր միջեւ : Մեկնումէն առաջ, Թեմական Խորհուրդը ճաշ մը տուած է հայ կաթողիկէ Կաթողիկոսական տեղապահին ի պատիւ :

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ Մարտ 25ին, Հ. Յ. Դ. Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէին հովանաւորութեամբ տեղի ունեցած է ճաշ մը, որուն ներկայ եղած են աւելի քան հինգ հարիւր հոգի : Տեղւոյն վրայ 10.431 տոլար հաւաքուած է : Խօսած են ընկերներ Ռուբէն Դարբինեան, Հէրի Քարեան, Ս. Սարոյեան եւ յանուն Կեդր. Կոմիտէին՝ Զարեհ Զարգուն : Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական բաժին մը :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Յուսաբեր»ի «Նաւասարդ» սրահին մէջ տեղի ունեցած է «Յուսաբեր» ընկերակցութեան Մշակութային Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը : Նախագահած է ընկերակցութեան նախագահը՝ Աւետիս Զագըճեան որ կարդացած է անցեալ տարեշրջանի գործունէութեան տեղեկագիրը : Ընկերակցութիւնը նոր յաղթանակ մը արձանագրած է նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութեանց գնով աւարտելով Հելիոպոլսոյ ակումբին կառուցումը :

ԱԹԷՆՔԻ Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Եթովպիոյ կայսրուհիին մահուան քառասունքին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Աթէնքի Եթովպիոյ դեսպանատան :

ՊՈՍԹԸՆԻ մէջ, Մարտ 25ին տեղի ունեցած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայր՝ Հապոզեան Գերապայծառի երրեակ յոբելեանները. — Ծննդեան 75ամեակը, քահանայութեան յիսնամեակը եւ աբբահայրութեամբ երեսնամեակը : Հանդէսը իր ներկայութեամբ պատուած է կարդինալ Քուշինկ : Ճիրանաւորը յիշեց եւ ողջունեց իր բարեկամը՝ Կարդինալ Աղաճանեան, գերապայծառ Հապոզեան եւ Մխիթարեան Միաբանութիւնը : Մխիթարեաններու թանկագին վաստակը գնահատող ուղերձներ բրած են Տոքթ. Շուշան, Զ. Սարեան, Ա. Սանճեան եւ ուրիշներ : Համառօտ վեր առած է Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեանները եւ շեշտած թէ առանց հայ լեզուի, կարելի չէ հայ հոգի կերտել : Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ հովիւ Հայր Ղուկաս Առաքելեան ուղերձով մը ներկայացուց Աբբահօր եւ միաբանութեան գործը :

Հանգանակութիւն մը բացուած է յօգուտ Մխիթարեան ամառնային դպրոցքեմփին եւ տեղւոյն վրայ 47 հազար տոլարի գումար մը յայտարարուած է : Պ. Ս. Մուկար 10.000 տոլար նուիրած է : Հաւաքոյթը վերջացած է յոբելեար Աբբահօր շնորհակալութեան խօսքով :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կրթական Կեդր. Յանձնախումբը, 1962 – 63 դպրոցական տարեշրջանի համար, համալսարանական ուսմանց յատուկ թոշակներու բաշխումին մասին կը ծանուցանէ հետեւեալը՝ շահագրգռուողներուն ի գիտութիւն :

1. Միութիւնը ներկայիս ունի հարիւր թոշակընկալ սաներ, որոնցմէ քսան հոգի այս տարի իրենց ընթացքը կ՚աւարտեն : Իրենց ուսումը դեռ պիտի շարունակեն ուրեմն ութսուն հոգի, որոնք կրթաթոշակ պիտի ստանան յառաջիկայ շրջանին եւս, եթէ յաջողութեամբ անցուցած են իրենց տարեվերջի քննութիւնները :

2. Իբրեւ նոր թեկնածու այս տարի պիտի ընդունուին միայն քսան հոգի, հետեւեալ պայմաններով.

Ա) Կրթաթոշակ պիտի տրուի նիւթական միջոցներէ զուրկ եւ օժտուած երիտասարդներու, որոնք համալսարան պիտի յաճախեն Եւրոպայի կամ Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներու մէջ :

Բ) Նախընտրութիւն պիտի տրուի այն երիտասարդներուն, որոնք իրենց համալսարանական ուսումը յառաջացուցած են արդէն եւ զայն լրացնելու համար անհրաժեշտ աջակցութեան մը պէտք ունին :

Գ) Հաւասար արժանիք ունեցող թեկնածուներու մէջէն, պիտի ընտրուին անոնք՝ որ բարձրագոյն ուսմանց կեդրոններու մօտ կը բնակին եւ նիւթական մեծ զոհողութեանց չեն կարօտիր իրենց դասընթացքին հետեւելու համար :

Դ) Թեկնածուները պէտք է հայերէն գիտնան եւ իրենց երկրորդական ուսման աւարտական դասարանին մէջ լաւ նիշեր ստացած ըլլան :

3. Մասնաւոր յատկացումներ պիտի կատարուին հինգ թեկնածուներու, որոնք արդէն ապացոյցը տուած են թէ մտաւորական կամ գեղարուեստական ճիւղի մը մէջ բացառիկ ընդունակութիւն ունին եւ կ՚ուզեն իրենց մասնագիտութիւնը աւելի խորացնել կամ կատարելագործել :

4. Որոշ հիմնադրամէ մը, Հ. Բ. Ը. Միութեան Ամերիկայի Կեդր. Յանձնաժողովին կողմէ փոխատուութեան ձեւով կրթաթոշակ պիտի տրուի Ամերիկա ծնած այն հայ ուսանողներուն, որոնք այս երկրին մէջ համալսարան մը պիտի յաճախեն :

5. Ուրիշ մասնաւոր հիմնադրամէ մը կրնան օգտուիլ ամերիկածնակ երիտասարդներ, որոնք արտասահմանի հայ վարժարանի մը մէջ կը փափաքին ազգային ուսում ստանալ :

6. Թոշակները մէկ տարուան շրջանի համար են եւ կը վերանորոգուին՝ երբ սան մը իր վերջին քննութեանց արդիւնքը մեզի ուղարկելով իր ուսումը շարունակելու բաղձանքը յայտնէ :

7. Որեւէ համալսարան ընդունուելու համար երկրորդական վարժարանի մը վկայականը ի ձեռին չունեցող թեկնածուներու դիմումները անհետեւանք կը մնան :

8. Թեկնածուները հարկ է իրենց դիմումը կատարեն մինչեւ Մայիս 20, ստորեւ նշանակուած հասցէին : Ապա անոնց պիտի ղրկուին հարցարաններ, որոնց տրուած պատասխաններուն եւ զանոնք հաստատող փաստաթուղթերուն հիման վրայ՝ Միութեան Կրթական Յանձնախումբը պիտի կատարէ թոշակընկալ սաներու ընտրութիւնը Յուլիսի վերջը :

Այս յայտարարութիւնը միաժամանակ հրատարակութեան կը տրուի Ամերիկայի եւ արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ :

ԴԻՒԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Նիւ Եորք, 20 Մարտ 1962

M. K. GUIRAGOSSIAN
Executive Director
Armenian General Benevolent Union
250 Fifth Avenue, New–York 1, N.Y. U.S.A.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Որովհետեւ այդ սրուակներուն թըլոռմը կ՚աւրուի, եթէ գործածողը ձեռքովը չառնէ : Ձեր հարսը հոս չէ՞ միթէ :

— Հոս է, բայց կը քաշուի :

— Ինչո՞ւ : Օ, շատ տխուր բան, կարծեմ թէ ձերմակ մազերս ցոյց կուտան ինչ վիճակի մէջ ըլլալս : Ոչ թէ աղջկանս, այլ թոռանս տեղ կը համարուի ան :

— Իրաւ է, թոթովեց մեծ հանըմը դահլիճին մէջ բացուած դուռը բանալով :

— Նաւէգար, Նաւէգար, ձայնեց :

— Ի՞նչ կայ, մեծ հանըմ, պատասխանեց կանացի խեղդուած ձայն մը :

— Հո՞դ ես, վրայ բերուէ մեծ հանըմը :

— Այո, շնչեց ձայնը :

— Շուտ, դահլիճ եկուր, հրամայեց մեծ հանըմը :

Ու քիչ յետոյ ներս եկաւ աղջի օրուան մանկամարդ աղջիկը :

Ծածկուած էր թանկագին սեւ մետաքսէ փէրաճէի մը տակ, ճակտէն վար ձըգած էր նուրբ ու թրթռուն քօղ մը, որուն փափուկ երեւոյթը կը ներդաշնակէր դէմքին աղւոր, գթալի արտայայտութիւնը :

— Առ սրուակ մը, Նաւէգար, պատուիրեց մեծ հանըմը : Քանի օր է նեղութիւն մը ունիս վրադ, գործածէ ատիկա եւ բան չի մնար :

— Ոչ, չեմ ուզեր, ինծի ատանկ բաներ պէտք չեն, իմ սիրտս կը ցաւի, մրմնջեց Նաւէգար :

— Սի՞րտդ կը ցաւի, ընդհատեց Աւազակապետը :

— Այո :

— Ուրեմն առ այս սրուակէն, շեշտեց Աւազակապետը : Տես, բերանը ամուր մը գոցուած է թուղթի կտորներով : Երբ ցերեկ ըլլայ, քակէ այդ թուղթի կտորները, բաց զանոնք ու նետէ ջուրով լեցուած մաքուր, բայց լայն բերնով աման մը մէջ : Յետոյ երկու ժամի չափ թող անցնի : Թուղթի կտորները լաւ մը կը թըրջուին տաղանկով : Այն ատեն խմէ այդ ջուրէն գաւաթ մը եւ անոր վրայ կաթիլ մըն ալ սրուակէն առ բերանդ : Գիտցած եղիր որ կ՚անցնի սրտիդ ցաւը. ալ չես դղար ու պիտի օրհնես զիս քանի կեանք ունենաս աշխարհիս մէջ :

Նաւէգար, չկրնալով իր հոգին զառնացնող ձայնը յայտնել, ակամայ շարժում մը ըրաւ ու «օֆ...» մը հանեց բերնէն :

— Մի նեղուիր, աղջիկս, նկատել տըւաւ Աւազակապետը, դեռ աշխարհիս երանելի օրերուն մէջ կ՚ապրիս, դեռ անոր սեմերուն վրայ ոտքդ նոր դրած ես : Նայէ, ի՞նչդ կը պակսի : Պէտք չէ մթագնես կեանքդ : Անոր ստուերը թանձր է ու շուտով չի փարատիր : Դիմանալու է կեանքի ատանկ պզտիկ վիշտերուն : Ի՞նչ է որ սրտի ցաւը : Աստուած հեռու պահէ, անանկ ցաւեր կան, որոնք ներս քշուած են, խոր, շատ խոր մտած են մարդուս մէջ ու չեն արտայայտուիր : Անոնք, այդ ցաւերն են որ դարման չունին, աղջիկս, այդ ցաւերն են որ չեն մոռցուիր, մինչեւ որ մեր գլուխը հանգչելու դնենք ցուրտ հողին տակ :

Մանկամարդ կինը կեցած տեղը դողդըղաց, ինչպէս կայծակէ մը զարնուած մէկը, տժգունեցաւ ու գլուխը կախեց կուրծքին վրայ՝ ծածկելու համար իր մեծ աչքերուն մէջի արցունքները : Յետոյ մօտեցաւ այդ բարի մարդուն, որ սփոփել ուզած էր զինքը, յարգանքով մը ընդունեցաւ սրուակը ու գնաց իր սենեակը :

— Հայրենիքդ քաղաքացի՞ է, հարցուց Աւազակապետը :

— Ոչ, պատասխանեց մեծ հանըմը :

— Հապա՞ :

— Բաղէշու քաղաքն է :

— Շատո՞նց է որ ամուսնացած է :

— Ութ ամիս հազիւ կայ :

— Ո՞ւր է ամուսինը :

— Կառավարութեան կողմէ պաշտօնով Մուսուլ գնաց :

— Ե՞րբ կուգայ :

— Աստուած գիտէ. թերեւս ամիսէ մը : Անոր գալը յայտնի չէ :

— Զաւակդ չէ՞ :

— Ոչ : Ինէ ետքը կարգուած է ամուսինս ու անկից եղած է այդ զաւակը :

— Փաշա՞ է :

— Այո, եւ վեզիրութեան ամենաբարձր տիտղոսը ունի :

— Ուրիշ կնիկ ալ ունի՞ :

— Ունէր, բայց մեռաւ երկու ամիս առաջ : Այն մանուկը, զոր տեսաք, անկից է :

— Փաշան շատ կը սիրէ՞ այս մանկամարդ կինը :

— Կը սիրէ, միայն թէ ...

— Ի՞նչ կայ :

— Անօգուտ է իր սէրը, որովհետեւ միշտ հիւանդկախ, տխուր ու մելամաղձոտ է իր կինը :

— Էհ, կը շտկուի. սովորաբար մանկամարդ աղջիկները երբ կարգուին տարի մը չափ տխուր ու մելամաղձոտ կ՚ըլլան, յետոյ կը վարժուին ... :

— Ախ, ի՞նչ գիտնամ, բարի Փաքիրս, Աստուած թող բերնէդ լսէ :

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.—

ԱՊՐԻԼ 13, Ուրբաթ առաւօտ, վերջին Արեւագալ ժամը 9ին: Երեկոյեան ժամը 4·30ին «Խաչադական եւ Հսկում»:

ԱՊՐԻԼ 15, Կիրակի, Ծաղկազարդի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, ժամը 10ին: Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 4·30ին:

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Կիրակի Ծաղկազարդի առաւօտուն ժամը 8·30ին, երեկոյին Դռնբացէք ժամը 17ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Կիրակի Ծաղկազարդ: Առաւօտ ժամը 9ին ժամերգութիւն, 10ին պատարագ եւ կանաչութիւններով թափօր եկեղեցւոյ շուրջ, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Դռնբացէքի արարողութիւն:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

15 Ապրիլ, Կիրակի, Ծաղկազարդ, առաւօտ, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 7·30, Երեկոյ Դռնբացէք ժամերգութիւն ժամը 5ին:

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Օհաննեան, Պ. Նուպար Օհաննեան, Տիկին Մելինէ Գոչար, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան եւ գաւակը ժիրայր կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան սպաշտօն պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ եղբօր, մօրեղբօր՝

ՎԱՀԷ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Ֆրէնկեան, Օհաննեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Սրբազան Հօր նախագահութեամբ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

«Ազգ եւ լեզու» նիւթին շուրջ, այս Ուրբաթ, ժամը 9ին, Ազգային Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Մուտքը ազատ է:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար կը փնտռուի պարտիզպան մը որ կարենայ կառք քշել (շօֆէօր):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.—Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ – Պուա Քոլոպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մէճիլ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այսօր՝ Չորեքշաբթի ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սովորաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր–ընկերուհիները.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԲԱՅԱՌԻԿ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ե. ՑԱՆԿ

Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Աղքատախնամի տրամադրութեան տակ դրուած մասնաւոր գումարէն հետեւեալ նոր բացառիկ օգնութիւնները կատարուած են Յունուար մէկէն մինչեւ Դեկտեմբեր 31, 1961: Նկատի առնուած են բազմաթիւ խնդրանքներ եւ յետ քննութեան 16 անձերու յատկացուած 2·618·30 Ն. Ֆ.—

ՓԱՐԻԶ, 12 անձերու, որոնցմէ մէկուն 300 Ն. Ֆ. հինգ հոգիի 200ական, մէկուն 160, երեքին 150ական, երկուքին 100ական:

Փարիզի շրջակայ, մէկ անձին 100Ն. Ֆ.:

Գաւառ, մէկուն 200 Ն. Ֆ., ուրիշի մը հարիւր Ն. Ֆ.:

Գերմանիայէն ժամանած ծերունիի մը իր վերադարձին համար՝ 108·30 Ն. Ֆ.:

Ա. Բ. Գ. Դ. ցանկերու ընդհ. գումար 9·349·33 Ն. Ֆ., ներկայս 2·618·30, Ընդհանուր գումար 11·967·63 Ն. Ֆ.:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի շրջանի բոլոր ընկերներուն

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ամբողջ գաղութը առանց դաւանանքի խտրութեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·30ին Մեզոն – Ալփորի քաղաքապետարանը

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ Շաքէ Պեճկեան, Վերոնիկ Մանուկեան, Մառի-Թօզ Սոֆեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Սուրէն Անդրէասեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Պարսումեան, Սերժ Դաւիթեան:

եւ ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի ԿԱՐԱՎԱՐԵՆՑ խումբին եւ հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Այս Կիրակի ժամը 16էն 24

SALLE DES FETES DE SARCELLES

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ընկերակցութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ: ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ):

ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԿԻԹԱՌԻ ԵՐՐԵԱԿԸ

Եւրոպական պարեր.— Նուագախումբ՝

ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Moyens de communications : Porte de la Chapelle, Autobus : 268, direction Villiers le Bel ou Arnouville descendre à Sarcelles, Place du XI Novembre.

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնականն լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն զնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e — Métro République ou Bonsergent

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԱՊՐԻԼ 14, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20·45ԻՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ.—

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Թատերգութիւն 5 արար, ողբացեալ դերասանուհի՝ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ քաղուած Հանրի Պորտոյի նոյնանուն վէպէն

Կը մասնակցին ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տիկին Մ. Էֆիզեան, Տիկին Գրիգորեան, Պ. Պ. Նուրեան Մարգարեան, Ն. Պըշտիկեան, Ժ. Սթեփանօ եւ սիրուած ուժեր:

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան երա ժշտութիւն:

Բեմադրութիւն Տիկ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Սովորական գիներով տոմսերը ապահովել Հրանդ Բալուեան գրատունէն, 43, Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 13 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9379 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5180

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Ապրիլ 8ի հանրաքուէն նոր հեռանկարներ կը բանայ Ֆրանսայի առջեւ :

Տարակոյս չկայ այլեւս, որ Ալժերիոյ խնդիրը վերջնական լուծումի մը պիտի յանգի շուտով :

Որքան ալ յարգելի պատճառներ ունենան Ալժերիոյ մէկ միլիոն Ֆրանսացիները ընդդիմանալու համար զօրավարին քաղաքականութեան, կարելի չէր յաւիտենապէս շարունակել պատերազմ մը, որ մարդկային ու նիւթական ահաւոր վնասներ պատճառելէ զատ ո՛չ մէկ շահ կ'ապահովէր երկրին :

Արտաքին ճակատին վրայ, մանաւանդ արաբական ու իսլամական աշխարհին մէջ մեծ կորուստներու ենթարկուած է Ֆրանսա ութ տարիէ ի վեր :

Ալժերացիք մինակ չէին իրենց պայքարին մէջ :Անտէր, ու անպաշտպան չէին մեղի պէս: Իրենց հետ էին արեւելքի եւ արեւմուտքի սահմանակից երկիրները, ուսկից շատ դիւրութեամբ զէնք ու ռազմամթերք կը ստանային:

Իրենց հետ էին Արաբական Լիկայի բոլոր անդամները, Եգիպտոսէն, Եմէնէն, Սէուտի Արաբիայէն մինչեւ Սուրիա, Յորդանան ու Իրաք :

Թաքուն օժանդակներ ունէին նաեւ մեծ պետութեանց շարքերուն մէջ :

Արաբական Լիկան տէր էր դարձած ալժերական հարցին եւ զէնք բռնած Ֆրանսայի դէմ, իր ետեւէն քաշելով Ափրիկէի նորաղատ իսլամ պետութիւնները :

Կրակին վրայ իւղ լեցուց Սուէզի վրայ կատարուած յարձակումը Իսրայէլի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ 1956ի հոկտեմբերին :

Այս արշաւանքին անփառունակ վախճանը նոր դարձակէտ մը կազմեց Ֆրանսայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի փոխ-յարաբերութեանց մէջ :

Ալժերիայէն վերջ այս անգամ Եգիպտոսն է, որ կը ներկայանար իբրեւ «զոհ» արեւմտեան «աշխարհակալութեան» :

Արաբական երկիրները փութացին խզել իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ :

Նոյն ատեն Եգիպտոս գրաւեց այս երկու երկիրներու անհաշուելի հարստութիւնները : Ֆրանսայի բաժինը կը հասնէր շուրջ քսան միլիառ հին ֆրանքի : Բացի ելմտական, առեւտրական կամ ճարտարարուեստի ձեռնարկներէն, Ֆրանսա մշակութային ու կրթական կարեւոր հիմնարկութիւններ ունէր փարաւոններու երկրին մէջ :

Անգլիա ալժերական հարց չունէր :Շատ չանցած լեզու գտաւ Եգիպտոսի վարիչներուն հետ եւ նուազագոյն վնասով ազատեցաւ : Բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատեց իսլամական աշխարհին հետ :

Ֆրանսա, որ ա՛յնքան մեծ վարկ ունէր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, կորսնցուցած էր հմայքը յաչս Արաբներուն : Մոռցուած էր Սուէզը, բայց կը մնար Ալժերիան :

Անգամ մը որ լուծուի ալժերական կնճիռը, սառոյցները պիտի հալին եւ Ֆրանսա կրկին պիտի գտնէ Մերձաւոր Արեւելքի իր հին բարեկամները :

Էվիանի համաձայնագրին կնքումն ու զինադադարը արդէն իսկ տուին իրենց առաջին պտուղը : Գահիրէի մէջ իբրեւ լրտես դատի ենթարկուած դիւանագէտները ազատ արձակուեցան :

Յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը արաբական երկիրներու եւ Ֆրանսայի միջեւ :

Նոր հեռանկարներ կը գծուին հորիզոնին վրայ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸՊՐԷ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

Հակառակ անոր որ Նախարարաց Խորհուրդի վաղորդայնին պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղաւ, կը հաստատուի թէ նախարարապետ Միշէլ Տըպրէ կը քաշուի եւ արդէն իսկ որոշուած է իր յաջորդը՝ Ժորժ Փոմփիտու :

Կ'ըսուէր թէ տը Կոլ նախ պիտի լուծէ խորհրդարանը, բայց կը թուի թէ Նախագահը ի վերջոյ հրաժարեցաւ կանխահաս ընտրութիւններէ եւ նախընտրեց պարզապէս փոփոխութիւններ մտցնել կառավարական մեքենային մէջ :

Նախագահին գլխաւոր պատճառները քաղաքական են : Գիտէ թէ անցեալ Կիրակի օրուան «այո»ներուն մէջ կային «այո բայց»եր զորս պէտք չէ անտեսել : Կայ նաեւ այն պարագան թէ տը Կոլ չուզեր նոր կարեւորութիւն տալ քաղաքական կուսակցութեանց, ինչպէս անխուսափելի կերպով պիտի ըլլայ եթէ խորհրդարանական ընտրութեանց ձեռնարկէ :

Տը Կոլ կը նախընտրէ Տըպրէն զոհել եւ գործի գլուխ կանչել իր մերձաւոր գործակիցներէն մէկը՝ Ժորժ Փոմփիտու որ անդամ է Սահմանադրական Կոմիտէին 1959էն ի վեր, բայց Ջախերուն համար իր գլխաւոր հանգամանքն է Ռոչիլտ դըրամատան տնօրէնի պաշտօնը :

Տակաւին անորոշ, բայց կասկածէ դուրս կը թուի որ Փոմփիտու վարչապետի պաշտօնին կոչուի Շաբաթ օր :

50 տարեկան, նոր նախարարապետը տը Կոլի դրասենեակին նախկին պետն է (1958) եւ ներկայ տնօրէնը Ռոչիլտ դըրամատան : Համալսարանական է եւ նախկին դասախօս : Շատ մօտ է նաեւ գրականութեան, կարգ մը հատորներ ալ հրատարակած է : Թէնի մասնագէտ կը նկատուի եւ անցեալ Հոկտեմբերին վերջացուցած է Ֆրանսական բանաստեղծութեան ծաղկաքաղ մը, շատ դասական : Իր նախասիրած բանաստեղծներն են՝ Սէն - Ժոն Փերս, Ռասին, Միշօ, Պրըթոն, Քոքթօ :

Վարչապետին փոփոխութենով, ուրիշ փոփոխութիւններ ալ պիտի կատարուին կառավարական կազմին մէջ : Կ'ըսուի թէ Ելմտական նախարարութիւնը կրնայ Էտկար Ֆօրի ձեռքը անցնիլ, յետոյ տը Կոլ կ'ուզէ նաեւ քաջալերել Ռուսի եւ Էվիանի բանակցութեանց պատուիրակները :

Այս պայմաններու մէջ, հաւանական է որ նոր վարչապետը խորհրդարանին ներկայանայ Ապրիլ 24ին (նստաշրջանին վերաբացման օրը) : Հակառակ այս կէտին, Փոմփիտուի նշանակումը եւ կարգ մը այլ փոփոխութիւններ կը շեշտեն նախագահական վարչաձեւի դրութիւնը : Այսպէս տը Կոլ կ'ընդլայնէ իր իրաւասութեանց գետինը, Էլիզէի կապելով կարգ մը դրասենեակներ որոնք, ցարդ վարչապետութենէն կախում ունէին կամ առնուազն աւելի ինքնավարութիւն կը վայելէին :

Հակա - լրտեսական սպասարկութիւնները, ընդհանուր Սպայակոյտը, զինուորական մեքենան ասկէ ետք Նախագահութեան ձեռքը պիտի անցնին :

ԺՈՒՀՕՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժուհօ երկու ժամ խօսեցաւ Զինուորական Ատեանին առջեւ : Իրմէ առաջ պաշտպան փաստաբանը՝ Շարփանթիէ նկատել տուաւ թէ թղթածրարը ամբողջական չէ որովհետեւ շատ քիչ ժամանակ ունեցած են ամէն ինչ պատրաստելու : «Ինծի անծանօթ պատճառներով, շեշտեց փաստաբանապետ Շարփանթիէ, որոշուած էր որ դատը տեղի ունենայ Փլեպիսիթէն 3 օր ետք : Այդպէս ալ եղաւ : Լեցուն անկանոնութիւններ կան եւ հապճեպով կատարուած է ամէն բան : Քանի մը հատ պիտի նշեմ միայն : Փաստաբանները պէտք է հարցաքննութեանց կանչուին 24 ժամ առաջ : Ապահովագրեալ նամակը ստացայ ... յաջորդ օրը : Քարտուղարը նամակը ղրկելու իր առապարանքին մէջ, հասցէս չէր գտած : Վկայ մը նամակ մը գրած էր հարցաքննիչ դատաւորին որուն տեղեկաքանք «Օ դ'էքութ» թերթէն» : Եւ Շարփանթիէ կը շարունակէ յայտնելով թէ կրնայ նման բազմաթիւ օրինակներ բերել : Յիշել թէ Ժուհօ սեղանէ մը անգամ զրկուած էր իր պաշտպանութիւնը պատրաստելու համար : Չէ կրցած քնանալ որովհետեւ իր խցիկին մէջ ամէն կէս-ժամ լոյս մը կը վառի ստուգելու համար որ միշտ հոն է :

Խօսքը Ժուհոյի տալէ առաջ, նախագահը կ'ուզէ ճշդել թէ դատը ոչ մէկ առընչութիւն ունի հանրաքուէին հետ, որուն Շարփանթիէ կը պատասխանէ .— «Ուրեմն զուգադիպութիւն մըն է» :

«Նախ կ'ուզեմ, իմ ընթացքս բացատրելու համար, յիշել որ Ալժերացի եմ, կ'ըսէ Ժուհօ : Ծնած եմ Պուսֆէր, Օռանէն քանի մը քիլոմեթր անդին, որուր հետեւ մեծ - ծնողքս Օռանի գացած են 1848ին : Ընտանիքս բնիկ Ալժերիայէն է ես կրտսէր զաւակն եմ, երեք եղբայր, երեք քոյր էինք : Ներկայիս Օռանի գերեզմանատունը կը հանգչին մեծ - ծնողքս, ծնողքս, երկու եղբայրներս, երկու քոյրերս եւ արդէն քրոջ աղջիկ մը : Օռանի գերեզմանոցին մէջ ունեցած քանի մը մեթր հողը հօրենական միակ ժառանգութիւնս է : Ինչ որ պաշտպանեցի եւ ինչ որ կը պաշտպանեմ նախ եւ առաջ այդ գերեզմանատան քանի մը մեթր հողն է » :

Ապա, Ժուհօ կը պատմէ իր ընտանեկան կեանքը, կը խօսի ուսուցիչ հօրը մասին որ ըսած է իրեն թէ երբ հայրենիքին ամբողջականութիւնը վտանգի մէջ է, Ֆրանսա չի կրնար երջանիկ ըլլալ : Այս է առաջին դասը զոր ստացած է հօրմէն :

Ժուհօ կը պատմէ նաեւ թէ իր բարձր պաշտօններուն բերմամբ իսկ շփումներ ունեցած է Մահմետականներու հետ, որոնց ըսուած էր թէ Ֆրանսա երբեք պիտի չլքէ այս երկիրը, որ Ֆրանսա իրենց հետ պիտի մնայ : Երբ սպայ մը հրամաններ կուտայ, կը շեշտէ Ժուհօ, սպան չէ տուողը այլ՝ Ֆրանսան :

Կը յիշէ թէ մաս կազմած է դիմադրական շարժումին, դիմադրութեան մէջ միշտ սխալներ կը գործուին, այն ատեն ալ (1942 - 45) գործուած են, բայց այսօր ամէն ոք կը փառաւորէ միայն դիմադրութիւնը :

Ապա կը յիշէ իր երկու հրամանատարութիւնները՝ Թունուզ եւ Հնդկաչին : Կը յիշէ ալժերական ըմբոստութիւնը, Մենտէս - Ֆրանսի, Միթըրանի յայտարարութիւնները : Կը պատմէ դէպքեր, երբ 1957 Ապրիլին Սալան զինքը կանչած է որովհետեւ Փլեվէն ուզած էր զինքը տեսնել եւ վերջապէս կը ծանրանայ 1958 Մայիս 13ը կանխող դէպքերուն վրայ, ապա Մայիս 13ով ծնած եղբայրութիւնը, յոյսը : Հոկտեմբեր 23ին հանդիսաւորապէս կը հռչակուէր Ֆրանսայի հետ կապը : 1959ին կը խօսուէր ինքնորոշման մասին : Օր մը տը Կոլ մէկ կողմ քաշելով Ժուհօն կ'ըսէր . «Իրաւունք ունի՞մ չէ ալժերական քաղաքականութեան մէջ» եւ Ժուհօ կը պատասխանէր .— « Շատ կը ցաւիմ, զօրավար, համաձայն չեմ ձեզի հետ, բայց չէք կրնար ըսել թէ անկեղծ չեմ» : Եւ Ժուհօ կ'աւելցնէ նաեւ թէ օր մը տը Կոլ ըսած է .— « Ժուհօ ջղայնացուց զիս իր անկեղծութեամբ, բայց քաջութիւնն ունեցաւ ըսելու ինչ որ միւսները կը մտածէին» :

Ամբաստանեալ զօրավարը կը պատմէ տարօրինակ դէպքեր, տեսակցութիւններ եւ կը հասնի 1961, Ապրիլին : կ'ըսէ թէ ինչու բաժնուած է Շալէն որ ուզած էր յանձնուիլ, մինչ ինք ուզած է մնալ : «Ֆորմին վրայ ըսած էինք, հոս ենք յաղթելու կամ մեռնելու համար : Չյաղթեցինք, կը մնայինք մեռնելու համար » կը շեշտէ Ժուհօ : Շալ համաձայն գտնուած է : Եւ Ժուհօ կը պատմէ շարունակութիւնը, Գաղտնի Բանակի կազմութիւնը : «Ի՞նչ է Գաղտնի Բանակը : Ամբողջ Եւրոպացի բնակչութիւնն է եւ կարծուածէն շատ աւելի Մահմետական : Կազմուած է ամէն դասակարգի մարդոցմէ, աջ, ձախ հոսանքներէ, ընկերվարական կայ, համայնավար կայ : Օռանի մէջ ամբողջ ժողովուրդը Գաղտնի Բանակ է » :

Ժուհօ կը դատապարտէ բռնութիւնը որ անխուսափելի է « չափազանցութիւններ կան : Ճիշդ է : Երբ մարդ մը տուն կը վերադառնայ եւ զաւակը սպաննուած կը գտնէ, կամ թաղէ մը անցնելով բարեկամներէն մէկը սպաննուած կը տեսնէ, դժուար է զսպել այդ մարդը : ... Չափազանցութիւնները կը դատապարտեմ, բայց հոս երկու թղթածրարներ կը պակսին, կ'ըսեմ նոյնիսկ երեք թղթածրարներ : Առաջինը Ալժ. Ազատ. Ճակատն է որ ինք ստեղծեց այն բռնութիւնը զոր մեզի կը վերագրեն այսօր : Ինք էր որ սկսաւ Օռէսի մէջ, 1954ին : Երկրորդ թղթածրարը այն գործունէութիւնն է որուն արգելք եղանք եւ որ չկայ հոս : Երրորդն է Գաղտնի Բանակի չափաւորող դերը » :

«Ո՞ւր հասանք : Ֆրանսացի ե՞նք տակաւին, հարցում մըն է զոր ես ինծի ըրի : Անցեալ Կիրակի Ալժերիոյ Ֆրանսացիները քուէարկելու իրաւունք չունեցան : Ֆրանսացի՞ են, Ալժերացի՞ են, անհայրենի՞ք են : Չեմ գիտեր » :

Եւ Ժուհօ կ'եզրակացնէ .— «Ամէն բան լքեցի Ալժերիոյ համար եւ ծննդավայրիս համար : Մէկ ցաւ ունիմ միայն, ամբողջ հոգիովս կը փափաքէի մեռնիլ ալժերական այս հողին վրայ : Ասկէ զատ, Պ. Նախագահ ոչ մէկ ցաւ ունիմ, ոչ մէկ բանի համար կը զղջամ, մերսի » :

Եւ կը սկսին հարցումներն ու պատասխանները : Ժուհօ կ'ուզէ ստանձնել Գաղտնի Բանակի Օռանի ամբողջ շրջանի գործունէութեան պատասխանատուութիւնը, ամբաստանող կողմը կ'ուզէ մասնաւոր ոճիրներ բեռցնել անոր ուսին : Դատը կը շարունակուի վկաներու ունկնդրութեամբ :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Սուրիոյ նախկին նախագահը՝ Նազըմ Քուտսի որ բանտարկուած էր Մարտ 28ի դէպքերու վաղորդայնին, ազատ արձակուած է : Օրիան թերթի Դամասկոսի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ ուրիշ Սուրիացիներ ալ ազատ արձակուած են, քաղաքական դէմքեր կամ գործի ծանօթ մարդիկ : Կ'ըսուի նաեւ թէ նախկին վարչապետ Տավալիպի ի մօտոյ պիտի արձակուի : Զօր. Զահրետտին շեշտեց թէ Դամասկոս հաւատարիմ կը մնայ չէզոքականութեան քաղաքականութեան :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ շատ ծանր բախում մը տեղի ունեցած է Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ Գաղտնի Բանակի մարդոց միջեւ : 30 աքթիվիսթ եւ 20 Ֆելլականներ մեռած են :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8 ԻՆ

վերջացաւ Յառաջի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը :

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԴԷՊԻ ԱՊԱՐԱՆ

Երկրի մը գլխաւոր փառքը կապուած է անոր յուշարձաններուն հետ։ Այն ազգերը որ չունին մտքի եւ հոգիի կոթողներ՝ չունին պատմութիւն եւ բարբարոսներ են։

Երեւանը գեղեցիկ է. բայց մեր հնամեայ եկեղեցիներն անփոխարինելի են։ Որքան կ'երազէի որ գար առիթն այցելելու Հայաստանի պատմական վայրերը, այլ է գիրքերու մէջ կարդալ, գիրքերով հետեւիլ, այլ է իրականութիւնը։ Երբեք պիտի չցաւէի Երեւանը կամ Լենինականը չտեսնելուս, որքան մեր պատմութիւնը փառաւորող այդ կոթողները, որոնց ամէն մէկուն հետ կապուած է պատմական անձ մը, հերոսական կամ մտաւորական էջ մը։

Մատենադարանի Վարչութիւնն ազնիւ գաղափարն ունեցաւ մեզ պտոյտի հրաւիրել դէպի Ապարան։ Բացի Մատենադարանի գրագէտներէն, գլխաւոր հիւրն էր Սր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան, Պ. Յ. Քիւրտեան Ամերիկայէն եւ ես։ Անցանք Երեւանի մօտ Աւանս գիւղէն, յիշեցի Մօբէկ Հայկազն կայսրը, նշանաւոր՝ Հայերը ատելու մէջ, որ հոս հակաթոռ կաթողիկոս մը դրաւ 'Խուէնի դէմ, 6րդ դարուն։ Հասանք Եղիվարդ գիւղը. տափարակ հինաւուրց տուներէն վեր կը սլանար Ս. Աստուածածին եկեղեցիին երկնաթիռ գմբէթը։ Դրան ճակատին Պռօշեանց զինանշանը 13րդ դարէն։ Եկեղեցիին ատեանը բոլորովին քանդուած էր, հազիւ քանի մը սիւներ դեռ կը բռնէին խարխուլ կամարները։ Աւագ խորանին վրայ դեռ կանգուն էր զանգակատան ձեւով բարձրադիր գմբէթը, յարկ յարկի վրայ, նիզակ մը դէպի երկինք ցցուած։ Եկեղեցիին պատերը, շրջապատը ծեփուած էին արձանագրութիւններով, որոնք քէշիշներու, եպիսկոպոսներու, հաւատացեալներու անանցանելի հաւատքը մեզի կը փոխանցէին։

Երկու մղոն վերադառնալով մեր առջեւ պարզուեցաւ կանաչ հովիտ մը. Աշտարակ գիւղը եւ հեռուն ծառերով պսակուած Օշականը։ Ամառուններու կալուածներն էին։ Գիտնէիր է Աշտարակը, բայց իր զաւակները չէին գիտեր 'Խօղոխեանի սրտառուչ Մրծոռնակ, ծիծեռնակ կարօտի կանչը։ Գիւղին վերեւ բարձրադիր փոքրիկ հրապարակի մը վրայ՝ է. դարէն կանգուն մնացած է փոքրիկ մատուռ մը, շատ փոքրիկ, վարդի չափ, սրտի չափ կարմիր կտուրով, Նազելի Հասմիկով, Կարմրաւոր Ս. Աստուածածին եկեղեցին էր։ Արձանագրութիւններով լի գերեզմանաքարեր, անուններ եւ անուններ ննջեցեալներուն պաղատանքը կը տանէին Տիրամօր ոտքը։ Փոքրիկ մատուռ մը, մինակ, արքայական բուրաստանի մը զարդասէին նման։ Որքան արտաքուստ սիրուն եւ գրաւիչ, այնքան ներսը մութ եւ անխնամ. կարելի էր համբուրելով մաքրել որմերը, եթէ ոսկեզօծ խճաքարերով չեն ուզեր զարդարել։

Երթալով մենք անցանք Արայի լերան թիկունքը. ճամբան ոլորուեցաւ դէպի Արագած եւ Արագածը լայն հովիտներով, կարծես բազուկները բացած մեզի եկաւ, շնչեց իր զովարար քամիները։ Ահա բացավայր մը, ուր միս մինակ կանգնած էր զարմեալ եկեղեցի մը, կիսաւեր, ու ծանօրէն վերաւոր. Ս. Զօրաւոր կը կոչուի։ Զայն կառուցեր է Զ. Դարուն Գրիգոր Մամիկոնեանը։ Պէտք էր ժամանակին հրաշակերտ տաճար մը եղած ըլլար. իր քանդակները, խոյակները եւ կիսաւեր աւագ խորանի գմբէթը շատ խօսուն էին եւ գեղեցկութեան աղաղակող վկաներ։ Ո՛վ գիտէ, քանի՛ չէն էր այս վայրը. քանի՛ Մամիկոնեան բամբիշներ դեսպակներով ուխտի եկած են հեռաւոր Սասունէն եւ քանի զունդեր չարուած՝ զօրավարներ ընդունելու։

Դեռ աւելի մօտեցանք Արագածին, ահա թրքական գիւղ մը եւ մօտը Սաղմոսավանքը։ Խոր ձորի մը մէջէն Քասախ գետը սկսաւ մռնչել։ Եկեղեցին կանգուն է, ամբողջական է, բաւ է դռները դնել, մաքրել եւ սրբագործել՝ հին չարականները հնչեցնելու համար։ Գիւղը աղքատիկ է, քիչ Հայեր կան. աթարը տուներու կողքին, այգիները իրենց դիմաց, եւ Սաղմոսավանքը, որ ժամանակին մշակոյթի կեդրոն եղեր է, իր գրադարանն ունէր։

Կէսօրուան դադարէն յետոյ՝ դեռ պէտք էինք այցելել Յովհաննա վանքը, որ շատ հեռու չէր եւ գմբէթները կ'երեւէին Քասախի ափերուն։ Մեր աջին անդունդները կը պատռէին, եւ մութ ձորերէն աւելի խուլ կը լսուէր, Քասախ կամ Ազատ գետին աղմուկը։ Առասպելը կ'ուզէ որ Տրդատ թումբեր բարձրացուցած ըլլայ՝ զայն սանձելու համար, բայց գետը փրփրոտ եւ կատաղի իր ճամբան բացած եւ հեռացած է, անոր համար զայն Ազատ կոչած են։

Կէս ժամ հազիւ անցած՝ ինքնաշարժը կանգ առաւ Յովհաննա վանքին դիմաց. բարձունքի մը վրայ կառուցուած՝ իր ամբողջ գեղեցկութեամբ կը սլանար անդունդներուն վրայ։

Աւերակ եւ անմարդաբնակ, դադրած են աղօթքներ եւ կոչնակներ. բայց նա տակաւին կը դիմադրէ դարերուն՝ յուսալով օր մը լսել կոչնակին ձայնը։

Այս բոլոր եկեղեցիներուն վրայ պետութեան կողմէն կը հսկէ մասնաւոր ճարտարապետ մը, որ մեզի ընկերացաւ եւ գիտական բացատրութիւններ տուաւ։ Բոլոր եկեղեցիները գորշագոյն քարերով շինուած են եւ դարերը տուած են հնաբոյր գեղեցկութիւն։

Որքան աւելի պիտի չքեղնային՝ եթէ մարդկային ձեռք մը զանոնք ներսէն ու դուրսէն յարդարէր ճարտար արուեստով։ Չի բաւեր միայն կմախքներ ոտքի պահել, պէտք է միս եւ գոյն տալ, հոգի տալ։ Ընդհանրապէս մեր եկեղեցիները ներքին ծեփ չեն ունեցած, վարպետները կը սիրէին քարերը խնամքով յղկել, քանդակել։ Քիչեր ունեցած են խճանկար (մօզայիք) կամ որմանկար։

Երբ հասանք Ապարան, Քասախ գետը արդէն առուակներու վերածուած էր, որոնք կը բխէին՝ ցրտասարսուռ ջուրերով՝ տափարակի մը մէջէն։ Անոնց քիչ մը վերեւ՝ աննշան մատուռ մը, քահանայ մը եւ քանի մը մարդիկ։ Ապարանը ժամանակին Արշակունիներուն ամարանոցն եղած է եւ Ապարանք կը կոչուէր։ Արագածոտն գաւառին մէջ, տափարակի մը վրայ է գիւղը. քանի մը նոր տուներ. ճամբուն վրայ Սթալինը կանգնած կը սպասէ մեկնելու։ Արդէն Երեւանէն շուրջ 65 մղոն հեռացեր էինք։ Մեզ կը հետաքրքրէր Ս. Խաչ եկեղեցին, թերեւս այս շրջաններուն ամենահինը։

Քառակուսի տափարակ կտուրով, 16 դարերու հնութիւնը կողերէն կը թափթփէր. մենհեան եղած է եւ Լուսաւորիչ սրբացուցած, խաչը տնկած, Ս. Խաչ կոչած է։ Այժմ չի գործածուիր, ոտքի է. ներսը մի մտնէք, սրտերնիդ կը ցաւի։

Ժայռոտ բարձունքի մը վրայ է, եւ առնոր թիկունքէն խիկոյն կը խորանայ Քասախի անդունդը։

Կարմրաւոր Աստուածածին մատուռէն մինչեւ Ս. Խաչ յանձնուած է մասնաւոր ճարտարապետի մը հոգածութեան՝ կործանումէ փրկելու համար։ Տարիներ առաջ, գիւղացիները եկեղեցիներուն քարերը կը կրէին՝ իրենց տուները շինելու համար. այժմ գիտակից են եւ նախանձախնդիր իրենց եկեղեցիներուն, եւ ճարտարապետը կրցեր է անոնց վստահութիւնը շահիլ, ու զինքը Ժամկան կը կոչեն։ Անշուշտ տարիներ առաջ սարսափ ունէին թէ քանդիչ ձեռքեր կրնային իրենց ժամերը կործանել, այժմ ապահով են թէ պետութիւնը պաշտպան է ազգային հնութիւններու։

Չեմ գիտեր քանի անգամ շրջեցանք եկեղեցիին բոլորտիքը, քանի անգամ մեր ձեռքերը շօշափեցին սրբացած քարերը։ Ո՛վ գիտէ քանի՛ հնաբոյր համբոյրներ դրոշմած են անոր սրբացած որմերուն ու կարծես մեր ձեռքերը կը հպէին անոնց համբոյրներուն։

Հոն հանդիպեցանք տիկին Լիսիցեանին, որ ազգագրական նիւթերով կը զբաղի, հայերէն կը խօսի, ռուսերէն կը գրէ։

Երեկոյեան ժամը հինգն էր։ Արագածէն ցրտագին հով մը վար կը վազէր։ Վերադարձին կանգ առինք Յովհաննա վանքին բակը։ Տիկիններն անգամ մը եւս ուզեցին խորոված դարձնել. գործի լծուեցան. բայց Արագածէն հովը շատ աւելի ցրտագին կը դառնար։ Բիւրականը ստուերներու մէջ էր։ Սարսուռ անցաւ մեր ոսկորներէն. հարկ էր խոյս տալ եւ ժամը եօթնին ինքնաշարժը սուրաց դէպի Երեւան։ Աչքերով հետեւեցայ եկեղեցիներուն, լսեցի Քասախի աղաղակները ու թերեւս վերջին անգամ կը տեսնէի Ազատ գետը եւ անոր թաղ ու պսակ եկեղեցիները ...։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(4 Շար.)

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԸ

ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Նախորդ պատերազմէն առաջ եւ վերջին պատերազմէն վերջ տասնեակ մը հատորներ հրատարակուած են Միջերկրականի շուրջ զանազան լեզուներով։ Ամիսներ առաջ դեր – ծովակալ Տը Պըլօ հրատարակեց նոյն վերտառութեամբ գործ մը, որ պատմութիւնն է փակ ծովուն, որուն տիրապետութեան կը ձգտին ափերուն վրայ անճող պետութիւններ, բարգաւաճող քաղաքակրթութիւններ։ Պայքարը կը շարունակուի մինչեւ մեր օրերը, որովհետեւ ծովը կը պահէ իր կարեւորութիւնը աշխարհագրական դժալլելի վիրքով։ Հինէն ի վեր կամուրջ մըն է Եւրոպայի, Ասիոյ եւ Ափրիկէի միջեւ։

Միջերկրականը կը շահագրգռէ ամբողջ աշխարհի քաղաքականութիւնը, տնտեսութիւնը եւ հետեւաբար պաշտպանութեան ռազմավարութիւնը, մանաւանդ Արեւմտեան Եւրոպան եւ մահմետական աշխարհը, Մ. Նահանգներն ու Ս. Միութիւնը, որովհետեւ ափակից է Սեւ Ծովուն, մէկ մասը Միջերկրականի, վերջն կը հսկէ Միջերձաւոր Արեւելքի եւ ծովուն վրայ։ Չինաստանն ալ կը հետաքրքրուի Ալպանիայով եւ Ալժերիայով։

Քաղաքակրթութիւնը ծաղկեցաւ արեւելեան կողմը, Կրետէն դարձաւ ծովուն տիրող առաջին երկիրը։ Փիւնիկեցիները կղզիէն խլեցին տիրապետութիւնը, Յոյներ գաղթականութիւններ հաստատելով, Փոքր Ասիոյ արեւմուտքը Եգէականը դարձուցին յունական լիճ մը։ Անխուսափելի էր ցամաքային Պարսկաստանի եւ ծովային Յունաստանի բախումը։

Կարկեդոն, փիւնիկեան գաղութ մը, արեւմտեան Միջերկրական փոխադրեց քաղաքակրթութիւնը, հաստատեց իր տիրապետութիւնը ծովուն վրայ։ Առանց Կարկեդոնի հաւանութեան, ափակից այլ ժողովուրդներ չէին կրնար նաւարկել ծովուն վրայ։ Պատմութեան կ'անցնի բարգաւաճ քաղաքն ալ յամառ մրցակից մը գտնելով իր դէմ։ Հողագործ հռովմայեցին յաջողապէս կը պայքարի առեւտրական փիւնիկեցիին հետ, կը պարտուի իր հողամասին վրայ հանճարեղ զօրավարէ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

ԴԵՂԱԳԻՐԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեզմէ մօտաւորապէս յիսուն տարի առաջ, Արեւմտահայ գրականութեան «վըսեմական» քերթողը, Սիամանթօ, այդ գրականութեան ամէնէն տաղանդաւորին իսկ որակումով, Վարուժանն է որովհետեւ «վսեմական» կոչած «Հայորդիներու» հեղինակը,— ազնուական տարբեր բարքեր գոյութիւն ունէին այն ատեն ու ազնուական տարբեր մարդիկ էին անոնք,— «Վսեմական» քերթողը, ուրեմն, «Վսեմական Վարդապետ»ին իր ձօնած հոյակապ գովքը կը սկսի այսպէս.

«Օշականի ամենասուրբ գերեզման,
Հանճարի հող, ուրկէց այսօր,
Տասնեւինգ մրրկեան դարերու
Պատմութիւն մը պերճաշուք,
Արեւելքէն Արեւմուտք, երկու Հայքն
բովանդակ,
Դէպի գքեզ, ազատօրէն աղօթելու կը
շարժէ»։

Այսօր, յիսուն տարի ետք, յիսուն մրրկեա՛ն տարիներ ետք, ըսէք խնդրեմ, ի՞նչ կրնանք փոխել վերեւի տողերուն մէջէն։ Գրեթէ ոչինչ։

Հայ գիրերու հանճարեղ հնարիչին, հայ մտածումին իմացական հօր նուիրուած՝ մեծարանքի այս հանդիսութեան չէի կրնար չանդրադառնալ այս բերկրալից պարագային, չէի կրնար հրաժարիլ այն անխառն, այն անհաւասարելի հրճուանքէն, որ կը լեցնէ, աւելի քան վըստահ եմ, ձեր ալ Հայու սիրտերը, նոյն ջերմութեամբ, նոյն քաղցր երջանկութեամբ։

Հաստատելու թէ կան, դեռ կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ, բարձր կայաններ, լուսապայծառ դէմքեր, սխրագործութեան արարքներ, ուր յանկարծ ինքզինք կը գտնէ Հայութիւնը, լման, անեղծ, ի մի կուղայ, կ'ողջագուրուի։

Հաստատելու թէ կան, դեռ կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ, մեր բաժանումներէն վեր, մեր տարակարծութիւններէն, մեր տառապանքներէն, մեր դժբախտութիւններէն վեր, դեռ մաքուր, դեռ անեղծ մնացած, դեռ չպղծուած սրբազան խորաններ, ուր, աշխարհի բոլոր Հայերը կուգան ձուլուիլ նոյն հաւատքով, պաշտել նոյն գեղեցկութիւնները, երկրպագել նոյն Աստուծոյն։

Ու նոյն հինաւուրց տաճարին իբրեւ հաւատարիմ ու երկիւղած ուխտաւորները կարծէք, «տասնըվեց դարերու պերճաշուք պատմութիւն մը իրենց ուսերուն, Արեւելքէն Արեւմուտք», այսօր ալ, ազատօրէն աղօթելու կը շարժին»։

Այդ թափօրին մէջ նաեւ մենք, այսօր, Մարսիլահայեր։

Բայց ո՞վ է ան, որ մեզ այսպէս, մենք որ «մրրկաւ ենք բաժնուած», մեզ այսպէս եղբայրօրէն կը նետէ իրարու գիրկ։

Ո՞վ է ան, ո՞վ այս հրաշագործ Սուրբը, որ կը մաքրէ մեզ այսպէս մեր մեղքերէն, կը բուժէ մեզ մեր վէրքերէն, կը վերադարձնէ մեզ մեր նախկին առողջութեան, մեր նախկին գեղեցկութեան, մաքրամաքուր մեր Հայութեան, մեր խղճմտութեան։

Մեսրոպ կը կոչուի Ան, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց։

Եւ ի՞նչ է ըրած Ան մեզի համար...։

Ընդարձակած մեր երկի՞րը, մեր փառքըն ու զօրութիւնը տարած մինչեւ հեռաւոր սահմաննե՞ր. աշխարհակալ թագաւո՞ր մը եղած է ան, կայսրութի՞ւն մը պարգեւած մեզի։ Մեծ օրէնսգէ՞տ մը արդեօք, մեզի տուած նոր օրէնքնե՞ր..։ Հերո՞ս մը, առաքեա՞լ մը, հայրենիքի ազատարա՞րը։ Եւ կամ ալ մեծ առաջնորդ մը, նոր Մովսէս մը, որ ազատագրած է իր ժողովուրդը գերութենէ ու զայն ապահով առաջնորդած Աւետեաց երկիրը։

Մեսրոպ աւելին ըրած է ու աւելի գեղեցիկը։

Ըսելէ առաջ թէ ինչ է այդ աւելին, ու ի՞նչ է այդ աւելի գեղեցիկը, հարկ է թերեւս հապճեպ ակնարկ մը նետել պատմական այն ժամանակաշրջանին վըրայ, ուր ապրեցաւ Ս. Մեսրոպ, ուր եւ գործեց իր հրաշքը։ Եւ ատոր համար պէտք է փոխադրուինք 16 դար ետ, երթանք ու կանգնինք, այդ մեծ զարմանալի հինգերորդ դարու սեմին։

Տարօրինակ ժամանակաշրջան մը, արդարեւ։ Խառնաշփոթ, անստոյգ։ Ժողովուրդը կորսնցուցած է իր նիւթական եւ հոգեկան անդորրութիւնը։ Երկիրը՝ իր անկախութիւնը։

Հայրենիքը կը տքայ օտար լուծի տակ։ Ծանր հարկեր կը ճնշեն բոլորին վրայ։ Պառակտումներ, ներքին վէճեր ծայր տըւած են արդէն։ Նոր կրօնքը, քրիստոնէութիւնը, ընդունուած, պետականացած, բայց չէ մարսուած ամբողջովին։ Քաղաքական վէճերը աւելի կը հրահրեն կիրքերը, կը պղտորեն միտքերը, բաժան բաժան կ'ընեն Հայոց աշխարհը, շփոթ ու կասկած յառաջացնելով ամէնէն ամուր գրահուած հոգիներէն ներս։

Աւելի լաւ չէ կացութիւնը երկրին արտաքին սահմաններուն վրայ։

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(1 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

մը, զոր երբեք տուած ըլլայ սեմական ցեղը, բայց կը յաղթահարէ ծովուն վրայ ծովային ժողովուրդին: Հռոմ կը պահանջէ հարուստ քաղաքին ոսկին, ընչաքաղց Կարկեդոն կուլայ: Աննիբալ կը ծիծաղի. «Լալու էիք՝ երբ ձեր նաւերը այրուեցին, ոչ թէ հիմա»:

Հռոմ օգտուեցաւ ներքին պառակտումներէն, իր կողմէ ստեղծուած՝ ճարտարներէն, Կարկեդոնի թէ արեւելեան ժողովուրդներու մէջ, ամէնուրեք եւ ամէն ժամանակ հինգերորդ զօրասիւներ ստեղծուած են, եւ հաստատեց տիրապետութիւնը բովանդակ ծովուն վրայ՝ լայնքին եւ երկայնքին: Միակ պետութեան մը իշխանութեան տակ ծովն ու երկիրը վայելեց խաղաղութիւն: Ծովահէններ վրդովեցին խաղաղութիւնը, խանգարեցին աւելի հաղորդակցութիւնները: Ճամբաներուն արժէքը ապահովութեան մէջ է, ինչպէս որ գիտած էր պատմութեան հայրը, Տիգրոն-Եփեսոս ճամբայէն անցնելով:

Պոմպէոս նաւեր շինել տուաւ, բաժնեց Միջերկրականը երկվեցեակ մը շրջանակներու, հետապնդեց ծովահէնները, քանդեց Կրետէի եւ Կիլիկիոյ որջերը, երթեւեկի ապահովութիւն հաստատեց, Հռոմ իրապէս տէրն եղաւ ծովուն: Դարեր վերջ, նախորդ պատերազմին, դաշնակիցներ Պոմպէոսի ռազմավարութեան պիտի հետեւէին գերման ընդծովեաները հետապնդելու համար:

Կարակալլա 212ին հռովմէական քաղաքացիութիւն կուտայ կայսրութեան հըպատակ ազատ մարդոց: Հպատակներ հպարտ են քաղաքացի ըլլալնուն համար, մէկ անուն, մէկ հայրենիք, մէկ կառավարութիւն: Անկումը կը յաջորդէ ծաւալումին, բարբարոսներու խաղաղ արշաւանքը կը սկսի, բնութիւնը կը սարսափի դատարկութենէն, կայսրութիւնը կը դատարկուէր ծնունդներու նուազութեամբ, զինուորական ոգիի անկումով, բարքերու ապականութեամբ: Վարձկան զինուորներ սուղ կը վճարուին, պետութիւնը կ'աղքատանայ, թէեւ մասնաւորներ կը հարստանան առանց խորութիւն գնելու միջոցներուն մէջ:

Այնուհետեւ, Միջերկրականը պիտի դառնայ մրցակցութեան վայր մը եւ երբեք պիտի չմնայ մէկ պետութեան մը տիրապետութեան տակ: Եւրոպայի պատմութիւնը պիտի խտանայ Միջերկրականի շուրջ մղուած յայտնի թէ թաքուն պայքարներու մէջ: Հիւսիսի արշաւանքները ծովուն համար են, ծովու օդ շնչել կ'ուզեն ցամաքային ժողովուրդներ: Յուստինիանոսի հայազգի հանճարեղ զօրավարը Ներսէս (492–568), որ յաջողապէս զսպեց Պոլսոյ յեղափոխութիւնը, 16 Յունուար 532ին, յաջողեցաւ Օսթրոգոթները վտարել Իտալիայէն, ամրացնել Արեւելեան Կայսրութեան իշխանութիւնը արեւելեան մասին վրայ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

«ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ»

Առնուվիլի Նոր Սերունդի «Կաւվարենց» թատերախումբի երիտասարդները ժամանակէ մը ի վեր լծուած են թատերական տենդոտ գործունէութեան մը: Անոնք «Վարդանանց պատերազմ»էն ետք, հիմա այս անգամ, Փարիզի մէջ ներկայացուցին ռուսական հին մելոտրամ մը՝ «Աշխարհի Դատաստանը»:

Նպատակս թատերական խստամբեր քրոնիկ մը գրել չէ, տրուած ըլլալով այն հանգամանքը որ Նոր Սերունդի վերոյիշեալ պատանեկան երիտասարդները, Փարիզի պէս հաճոյքներու ոստան քաղաքի մը մէջ, մէկդի ձգած իրենց տարիքին պահանջը եղող զբօսանքները, ինքզինքնին նուիրած են հայապահպանման կենսական տարրերէն մէկը հանդիսացող գործին՝ Հայ Թատրոնին: Այս միակ հանգամանքը բաւական է որ մեր անվերապահ համակրանքը երթայ իրենց գործին:

Եւ սակայն, գործի մը յաջողութեան լաւագոյն խթանն է քննադատութիւնը, մաքուր, անշահախնդիր քննադատութիւնը, պայմանաւ որ քննադատուողը օժտուած ըլլայ քննադատութիւնը լսելու եւ անկէ օգուտներ քաղելու առաքինութեամբ:

«Կաւվարենց» թատերախումբի ներկայացումը եթէ համեմատութեան դնենք այն աշխատանքին հետ զոր այս երիտասարդները թափած էին «Աշխարհի Դատաստանը» ներկայացնելու համար, արժանի է ամէն գնահատանքի: Եւ սակայն, եթէ մենք մետալին մէկ կողմը ծափենք գովասանքով, պէտք չէ վարանինք միեւնոյն ատեն մետալին միւս երեսին վրայ արձանագրել գործին թերութիւնները, որոնք պիտի կարենան օգտակար ըլլալ անոնց յառաջիկայ գործունէութեանց ընթացքին:

Նախ եւ առաջ, հարցը ուղղենք իրենց ղեկավարին՝ ինչո՞ւ այս ընտրութիւնը, ինչո՞ւ համար «Աշխարհի Դատաստանը»:

Ինչպէս ըսինք, ռուսական բարքերէ քաղուած այս հինաւուրց մելոտրամը, որ իր նիւթով ու կառոյցով ոչինչով կրնայ համապատասխանել մեր առօրեային եւ չունի որեւէ խնամխական հեռաւոր կամ մօտաւոր կապ մեր աւանդութիւններուն ու մեր բարքերուն հետ, ինչո՞ւ բերել եւ մտցնել թատերական խաղացանկին մէջ հայ սիրողներու՝ որոնց հոգին իբրեւ հայ բիւրեղանալու եւ ազնուանալու համար աւելի քան ծարաւ է հայաշունչ նիւթերու: Վարդանանց դիւցազնամարտին դըրուագը ոգեկոչող ներկայացումէ մը ետք, բոլորովին անտեղի՞ չէ՞ք գտներ այս ընտրութիւնը:

Գալով ներկայացման, պէտք է խոստովանիմ որ մեր երիտասարդները ջանք չէին խնայած իրենց բեմական յարգարանքը ճոխ կերպով ներկայացնելու համար: Իրենց պատրաստած տէքօրները, աքսէսուարը կրնամ ըսել թէ գոհացուցիչ էին: Եւ սակայն, ամբողջական գործը աւելի եւս գոհացուցիչ պիտի ըլլար եթէ մեր երիտասարդները աւելի խնամով մօտենային իրենց արտասանած նախադասութիւններուն, բառերուն, մանաւանդ որ, իրենց չար բախտէն, խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային արեւելահայ բարբառով, որուն մէջ յաճախ ձախողած են արեւմտահայ բեմի յականէ անուանէ դերասաններ:

Կը խորհիմ թէ այս ուղղութեամբ պատասխանատուութեան մեծ բաժին մը կ'իյնայ իրենց դերուսոյց-ղեկավար՝ Պ. Մ. Շիշմանեանի վրայ:

«Կաւվարենց» թատերախումբի անդամները օժտուած տղաներ են: Աւելին՝ կը սիրեն բեմը: Իրենց շարքին խոստմնալից ուժ մըն է Օր. Անժել Գարօյեան, որ Անաստասիայի դերով տիրականօրէն կ'անջատուի իր խաղընկերներէն: Միւս դերակատարները՝ Պ. Պ. Վահէ Շիգաոճեան, Կարպիս Նիկողոսեան, Յակոբ Սթամպօլճեան, Օննիկ Ալթունեան, Խաչիկ Խաչիկեան, Ռընէ Մարթայեան բոլորն ալ խանդավառ սիրողներ են, որոնց խանդին ու եռանդին մէջ եթէ պատուաստուի նաեւ քչիկ մը լեզուական եւ առոգանութեան բծախնդրութիւն, այն ժամանակ իրենց սկսած այս գեղեցիկ գործը կրնայ հետզհետէ, լաւագոյն արդիւնքներ ձեռք բերել:

Մեր այս երիտասարդները պարտաւոր են այդ թերիները դարմանել, գոնէ ի յիշատակ այն զմայլելի արուեստագէտին՝ բանաստեղծ, երաժիշտ, դերասան Գէորգ Կաւվարենցի, որուն անունով մկրտած են իրենց թատերախումբը:

Եւ թող վստահ ըլլան որ միայն այս կերպով է որ պիտի կրնան յարգած ըլլալ իրենց մեծանուն նախորդին յիշատակը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ վեցին, Ուրբաթ գիշեր: Դասախօսն էր Ս. Թորոսեան, նիւթ ունենալով՝ «Գրականութեան եւ լեզուական խնդիրներ Հայաստանի արդի գրականութեան մէջ»:

Նախագահը Մ. Պարսամեան, բացումը կատարելով, յայտնեց թէ այս նիւթը չափէն աւելի շահեկան նիւթ մըն է, որով կը զբաղին նաեւ Հայաստանի գրողները ներկայիս: Տրուած ըլլալով, որ մեր դասախօսը տարիներէ ի վեր հետեւած է բոլոր նորութիւններուն, վստահ ենք, որ ներկաները եւս հաճոյքով պիտի հետեւին տրուած բացատրութիւններուն եւ նորութիւններուն:

Դասախօսը իր նիւթը սկսաւ վերջին համագումարին տրուած որոշումներով, որոնք շեշտուած ձեւով նկատի առած են նաեւ գրականութեան եւ լեզուի խնդիրները:

Այսուհետ ստիպուած էր Լենինի ուսման մէջ Ազգին եւ Պետութեան վերաբերեալ բոլոր հարցերը ներկաներուն ուշադրութեանը յանձնել: Նոր ծրագիրը կը պահանջէ, ըսաւ, անհաշտ պայքար մղել ամէն տեսակի ազգայնամոլութեան, ինչպէս նաեւ անցեալի պաշտամունքին դէմ: Գործելակերպի հակասութիւն կայ մղուած այդ պայքարին մէջ: Արտաքին աշխարհին մէջ ինչ որ ներելի կը գտնեն, նոյնը չէ ներքին աշխարհին մէջ, ուր քաղաքական եւ գաղափարախօսական պայքարը աւելի սուր հանգամանք կ'առնէ: Նոր ծրագիրը ազգերու ծաղկումը ընդունելով մէկտեղ, զգալի կաշկանդում կայ բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Սովետական հայրենասիրութիւնը պէտք է վերցնէ ազգային հայրենասիրութեան գաղափարը: Սովետական մարդու գիտակցութեան մէջ հիմնական տեղը պէտք է բռնէ, թէ ինքը մեծ սովետական երկրի քաղաքացին է: Այս ուղղութեան համախոհ է տեսաբան Կամմարին, որուն համաձայն «բազմազգ սովետական ժողովուրդին մէջ որ ունի ընդհանուր հողամաս, տնտեսական կեանք, հոգեկան կառուցուածքի գծեր, եւ որոնց հետեւանքն է նաեւ ընդհանուր մշակոյթը, պէտք է ուրեմն միանականութիւն տիրէ»: Առաջ կու գայ նաեւ այն, որ լեզուի միանականութիւն եւս պէտք է տիրէ: Մանաւանդ Միութեան բոլոր ազգերը իրենց ազգային լեզուին հետ կը գործածեն ռուսերէն լեզուն, որ միջազգային շփման եւ մշակոյթի զարգացման ընդհանուր միջոցը կը հանդիսանայ: Դարձեալ Կամմարինի համաձայն, այլեւս այդ հաւաքականութիւնը ազգ չէ, այլ մէկ նոր պատմական ընդհանրութիւն՝ տնտեսական, քաղաքական, մշակութային եւ լեզուական տեսակէտներով, տեսակ մը ձուլուած կոմունիստական մարդկութեան մէջ: Բոլոր այս տեսութիւններն ու գաղափարաբանութիւնը շատ պարզ էր, որ պիտի գրաւէին Հայաստանի գրողներուն ուշադրութիւնը, տակաւին շատ կանուխէն, արդէն իսկ Լենինի շրջանէն սկսեալ: Ստալինի տիրապետութեան յետ մահու անկումէն ետք, լեզուները բացուիլ սկսան եւ Նայիրի Զարեան, Գուրգէն Մահարի, Հրաչեայ Քոչար եւ մանաւանդ Պարոյր Սեւակ ելոյթներ ունեցան «Գրական Թերթ»ին մէջ: Երիտասարդ գրող մը Մաթէոսեան անունով, երկարաշունչ պատմուածք մը գրի առաւ «Ահնի ձորը» խորագրով, որուն մէջ խիստ քննադատութիւններ ըրաւ, խորհրդաւոր կերպով, խորհրդային մարդու տնտեսական աշխարհայեացքին եւ գործելակերպին մասին:

Իսկ լեզուական խնդիրներու մասին Պարոյր Սեւակ, բաւական ընդարձակ յօդուած մը հրատարակեց «Գրական Թերթ»ին մէջ, «պաշտպանենք եւ հարստացնենք մայրենին» խորագրով, հրամանագրուած օտար բառերու դէմ, քանի որ հայերէն բառերը աւելի հարազատ են եւ ճիշդ, քան թէ օտար բառերը:

Նախագահին քանի մը բացատրութիւններէն ետք, ներկաները գոհունակ մեկնեցան այս այժմէական դասախօսութենէն խորապէս տպաւորուելով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Աւազակապետը նորէն լռեց: Կարծես թէ անցեալ յիշատակ մը մտաբերել կ'ուզէր, բայց չէր կրնար. կարծես թէ բառ մը արտասանել կ'ուզէր, սակայն չէր համարձակեր:

Հոգին կը ճնշուէր ու սիրտը չէր կրնար զսպել իր երկաթէ կուրծքին տակ: Պահ մը դէմը կեցող այդ հաւատացեալ ու միամիտ պառաւը դիտեց ծանր բայց խորին նայուածքով մը: Օհ, վատի մը բնակարանին մէջ կը գտնուէր, ուր աւելի շատ՝ բայց բարեսիրտ էակ մըն ալ կար:

Ու մռայլ աչքերը կուրծքին վրայ սեւեռելէն ետք՝ մրմնջեց խեղդուած ձայնով մը.

— Ինծի նայեցէք, մեծ հանըմ, ես շատ ձախորդութիւններ տեսած եմ այն երկար ու անվերջ ճամբուս վրայ, ուր մանկութենէս ի վեր նետուած եմ: Գիտեմ թէ մարդուս համար էական երջանկութիւն չկայ: Գիտեմ թէ արցունքը ժպիտին ստուերն է: Գիտեմ թէ կեանքը պարզապէս աներեւոյթ աշխարհ մըն է եւ մահկանացուները գիտակցութիւններէ զուրկ թիթեռնիկներ, որոնք անհոգ ու անվիշտ կերպով կը հրճուին մահուան ու գերեզմանին քովերը: Մէկ խօսքով՝ համոզուած եմ թէ կեանքը լոկ իղձ մըն է եւ իղձը՝ մարդուս ամենամեծ տառապանքը: Ասով ըսել կ'ուզեմ թէ մանկամարդ կնոջ մը իղձը շարունակ վիշտեր կը ստեղծէ ու վիշտն է որ մենակեաց, տխուր ու ապերջանիկ կ'ընէ զայն իր բովանդակ երեւոյթներուն մէջ:

Արդեօք թափանցա՞ծ էք անոր նկարագրին խորը… Գիտէ՞ք թէ ուսկից կու գայ անոր ապերջանկութեան ստուերը… Գիտէ՞ք թէ ինչ է անոր էութիւնը մթագնող երեւոյթը… Հարցուցա՞ծ էք թէ այս հրաշագեղ ապարանքէն դուրս ի՞նչ սրտի կապ մը կայ իրեն համար, որուն կը ձգտի հոգւոյն ամբողջ ուժովը…:

Ըսէք, նշմարա՞ծ էք թէ ինչո՞ւ ժպիտը փոխուած է անոր աչքերուն մէջ գառն արցունքի մը, թէ ինչո՞ւ կը չարչարուի առանց արտայայտելու, թէ ինչո՞ւ կը տառապի:

Ապարանքին մեծ հանըմը դողդողաց այս հարցումներուն հանդէպ, ինչպէս ոճրագործ մը դատարանի մը մէջ: Ի՞նչ ըսէր, ի՞նչպէս խոստովանէր: Ծաքիրը վէրքին վրայ դրած էր ձեռքը:

— Լսա իս, նախ վէրքը ճանչնալու է, շարունակեց Աւազակապետը, յետոյ դարմանը գտնել դիւրին է: Եւ ասիկա քննութեամբ կ'ըլլայ: Դուք, ամէն բանէ առաջ, մօտեցէք անոր մտածումներուն: Երբ թափանցէք այդ մտածումներուն խորը, այն ատեն վէրքը երեւան կ'ելլէ:

— Ախ, անօգուտ է, բառ մը բերնէն չի հաներ այդ մասին, ընդհատեց մեծ հանըմը:

— Ուրեմն «չար աչքի» եկած է, նկատել տուաւ Աւազակապետը կատարեալ միամտութեամբ մը:

— Ճշմարիտ է, ճշմարիտ է, մրմնջեց մեծ հանըմը:

— Էյ, յուսահատելու բան չկայ, վրայ բերաւ Աւազակապետը: Վաղը կու գամ եւ կը յայտնեմ ըսելիքս: Հիմակուհիմա կը մեկնիմ: Մնաք բարով:

— Երթաք բարով, թոթովեց մեծ հանըմը ու հետեւեցաւ Աւազակապետին մինչեւ ապակեզարդ դուռը:

Աւազակապետը լայն փողոցին մէջ անյայտ եղաւ, արագ արագ հեռանալով:

Մեծ հանըմը ընկճուած էր, կը զգար թէ իր բովանդակ էութեան մէջ ցնցում մը կար. մէկ խօսքով՝ կը զգար թէ ներքին ձայն մը կը խեղդուէր՝ մինչեւ իր կոկորդը:

Պահ մը ման եկաւ մեծ դահլիճին մէջ. հայելիներուն մօտեցաւ, կահ կարասիները դիտեց ու յետոյ ներքին սենեակի մը դուռը կամացուկ մը հրելով ներս մտաւ: Ներքնասենեակին երկու պատուհաններն ալ գոցուած էին: Առանց շշուկ մը հանելու վեր առաւ վարագոյրը ու բացաւ պատուհանները: Թաւիշ բազմոց մը կար, ինկաւ անոր վրայ ու սկսաւ մտածել:

Հազիւ կէս ժամ անցաւ, ներքնասենեակին դուռը ճռաց ծխնիին վրայ ու կէս մը բացուեցաւ: Մեծ հանըմը դէպի դուռը դարձուց աչքերը եւ տեսաւ որ եկողը հարսն է:

— Եկուր, Նաւէզար, մրմնջեց մեծ հանըմը գորովանքով մը՝ զոր երբեք ունեցած չէր, եկուր քովս նստիր: Հերիք մտածելով օր անցնես: Անցեալը հանէ մտքէդ:

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.—

ԱՊՐԻԼ 13, Ուրբաթ առաւօտ, վերջին Արեւագալ ժամը 9ին: Երեկոյեան ժամը 4·30ին «Խաղաղական եւ Հսկում» :

ԱՊՐԻԼ 15, Կիրակի, Ծաղկազարդի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, ժամը 10ին: Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 4·30ին :

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շավիլ)

Կիրակի Ծաղկազարդի առաւօտուն ժամը 8·30ին, երեկոյին Դռնբացէք ժամը 17ին :

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Կիրակի Ծաղկազարդ: Առաւօտ ժամը 9ին ժամերգութիւն, 10ին պատարագ եւ կանաչութիւններով թափօր եկեղեցւոյ շուրջ, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Դռնբացէքի արարողութիւն :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

15 Ապրիլ, Կիրակի, Ծաղկազարդ, առաւօտ, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 7·30, Երեկոյ Դռնբացէք ժամերգութիւն ժամը 5ին :

Ս. ՅԱԿՈԲ, ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Կիրակի Ծաղկազարդ, առաւօտ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, Ս. պատարագ ժամը 10, Երեկոյ, Դռնբացէք ժամը 5:

Ս. ԹԱԴԷՈՍ (Մարսէյլ, Ս. Անթուան)

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեց. Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Թագիս հոգեւոր հովիւը Տէր Վազգէն վրդ. Քէչիչեան վերադարձած ըլլալով, այս Կիրակի Ծաղկազարդի Կիրակիէն սկսեալ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Թաղիս Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ :

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 10ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին: Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Դռնբացէք ժամը 16ին: Ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳՐԶԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն.Ֆ.
Տիկին Մ. Մեսրոպեան	50

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Ց. Դ. Ուս. Միութեան ընկերներէն՝ Վարուժան Աթթարեանի ամուսնութեան առթիւ 90 Ն. Ֆ.:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամի ծերանոցներուն համար կը փնտռուի պարտիզպան մը որ կարենայ կառք քշել (շօֆէօր) :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԱՆԻԷՌ – Պուա Քոլոմպի Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը, 195պիս, Րիւ տիւ Մէնիլ : Կարեւոր օրակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

«Ազգ եւ լեզու» նիւթին շուրջ, այս Ուրբաթ, ժամը 9ին, Ազգային Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արտաշ Տէրտէրեան, Օր. Սիլվան Տէրտէրեան եւ Օր. Ժագլին Տէրտէրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր՝ Աղաւնի Տէրտէրեանի (ծնեալ Պարսամեան) մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիր. Պ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին: Կը խնդրուի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ: Փոխան հոգեճաշի հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Բարունակեան եւ զաւակը Եղիկ իրենց ամուսնոյն եւ հօր, ինչպէս նաեւ տաքրոջ եւ հօրեղբօր յիշատակին 100 Ն. Ֆ. կը նուիրեն, Շավիլի եկեղեցիին, հարիւր Ն. Ֆ. Շավիլի Կապոյտ Խաչին եւ հարիւր Ն. Ֆ. Շավիլի դպրոցին : (Ստանալ Յառաջէն) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի շրջանի բոլոր ընկերներուն

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21 :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Միութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ամբողջ գաղութը առանց դաւանանքի խտրութեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ :

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ Շաքէ Պենկեան. Վերոնիկ Մանուկեան, Մարի-Ռոզ Սոփեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Սուրէն Անդրէասեան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Պարսումեան, Սերժ Դաւիթեան:

եւ ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խումբին եւ հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին :

Այս Կիրակի ժամը 16էն 24

SALLE DES FETES DE SARCELLES

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ընկ երակցութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ : ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ):

ՓՕԼ ՄԷՋԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԿԻԹԱՌԻ ԵՐՐԵԱԿԸ

Եւրոպական պարեր.— Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Moyens de communications : Porte de la Chapelle, Autobus : 268, direction Villiers le Bel ou Arnouville descendre à Sarcelles, Place du XI Novembre.

AU BEAU NOYER
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
185, BD. JEAN JAURÈS -- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՒՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ՓՕԼ ՖԱՐԱԼԻՔ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀ

21, Rue Yves Toudic Paris 10e — Métro République ou Bonsergent

ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ, ԱՊՐԻԼ 14, ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 20·45ԻՆ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Կը ներկայացնէ.—

ԵԱՄԻԼԷ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ

Թատերգութիւն 5 արար, ողբացեալ գերասանուհի՝ ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ քաղուած Հանրի Պորտոյի նոյնանուն վէպէն

Կը մասնակցին ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Տիկին Մ. Էքիզեան, Տիկին Գրիգորեան, Պ. Պ. Նուրիան Մարգարեան, Ն. Պըշտիկեան, Ժ. Սթեփանօ եւ սիրուած ուժեր :

Խնջոյքի տեսարանին Լիբանանեան երա ժշտութիւն:

Բեմադրութիւն Տիկ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

Սովորական գիներով տոմսերը ապահովել Հրանդ Բալուեան գրատունէն, 43, Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9):

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 14 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 14 AVRIL 1962

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9380 38e ANNÉE Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5181

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

—o—

Անցեալ փետրուար 22 – 23ի ապստամբական փորձը զինուորական վարժարանի ուսանողներուն կողմէ ցոյց տուաւ թէ խռովայոյզ վիճակը կը շարունակէ Թուրքիոյ մէջ :

1960 Մայիս 27ի յեղափոխութեան հեղինակները յաւակնութիւնն ունէին ժողովրդավարական վարչաձեւով ղեկավարելու երկիրը :

Փաստերը եւ շուրջ երկու տարուան փորձը ցոյց տուին թէ կարելի չէ այդ դրութիւնը կիրարկել Թուրքիոյ մէջ :

Մենտերէսի օրով ընմոկրատ կառավարութիւնը մեղանչելով իր հիմնական սկզբունքներուն՝ գրուանի տակ էր դրած ժողովրդավարութիւնը եւ երկիրը կը կառավարէր մենատիրական վարչաձեւով : Կաշկանդուած էր մամուլը եւ բանտերը լեցուած էին լրագրողներով :

Ազատ ձգուած էին քաղաքական կուսակցութիւնները՝ Թուրքի վրայ : Իրականին մէջ ընդդիմադիր կազմակերպութիւնները ամենախիստ հալածանքներու ենթարկուած էին :

Կիւրսէլի եւ Իսմէթի վարչաձեւը նոյնպէս սկզբունքով հիմնուած է ժողովրդավարութեան վրայ : Կուսակցութիւնները ազատ են : Սահմանադիր ժողովէն վերջ օրէնսդիր իշխանութիւնը անցաւ ժողովրդական քուէարկութեամբ ընտրուած խորհրդարանին ձեռքը :

Սակայն կը տեսնուի, որ քաղաքական կուսակցութիւնները չարաչար կը գործածեն ազատութիւնը :

Հալքն ու Ատալէթը համաձայներ էին խառն դահլիճ մը կազմելու, ամբողջ մէկ ամիս երկիրը անգլուխ ձգելէ վերջ : Նախարարական աթոռներն ալ կէս առ կէս իրարու մէջ բաժներ էին :

Սակայն արդէն ամիսներէ ի վեր երկու կուսակցութիւնները լարուած են իրարու դէմ եւ կը ջանան զիրար քանդել : Այս ուղղութեամբ քարոզչութիւն կը կատարեն երկրին մէջ, ստեղծելով շփոթ կացութիւն մը :

Մինչ կուսակցութիւնները իրարու միս կ'ուտեն, երկիրը ամէն օր աստիճան մը աւելի կը քայքայուի տնտեսապէս : Օրուան իշխանութիւնները չեն կրնար դարման մը գտնել իրենց սեփական միջոցներով :

Ու կը դիմեն Թուրքիոյ համար այլեւս դասական դարձած մեթոտին, — դրամ մուրալ օտարէն :

Ու կը յաջողին ալ խաբել օտարները, որոնք կը կարծեն թէ Անգարայի կառավարութեան յատկացուած միլիոնները բանի մը պիտի ծառայեն, այսինքն պիտի արգիլեն բոլշեւիկեան թափանցումը Միջին Արեւելքի մէջ :

Ատլանտեան Ուխտի փորձերը կը յուսան, որ Թրքական բանակը թումբ մը պիտի կազմէ կարմիր զօրագունդերու յառաջխաղացման դէմ :

Չեն կրցած ըմբռնել թէ ո՛րքան խորամանկ են Թուրքերը : Վտանգի պահուն կրնան դաւաճանել անոնց, որոնք անհաշիւ տոլար կը լեցնեն Անգարայի դանակեան տակառին մէջ :

Անվստահելի տարրերէ կազմուած է Թրքական բանակը : Մայիսեան յեղափոխութենէն վերջ եօթը հազար մեծ ու փոքր սպաներու տեղակալէն մինչեւ զօրավարներ — հանգստեան կոչուեցան : Փետր. 22էն վերջ ուրիշներ նոյն բախտին արժանացան : Եւ դեռ չէ վերջացած մաքրագործումը :

Շփոթ է կացութիւնը եւ մռայլ՝ ապագան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ԾԱՆՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ՕՌԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԺՈՒՀՕՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Օռանի փողոցներուն մէջ, բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են ապահովութեան ուժերու եւ Գաղտնի Բանակի ուժերուն միջեւ : Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն հինգ մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան կարգապահութեան ուժերուն մէջ :

Կռիւները որոնք տեղի ունեցած են քաղաքին կեդրոնական փողոցներուն մէ, չորս ժամ տեւած են :

Վերջին լուրերու համաձայն, կառավարական ուժերը տէր դարձած են քաղաքին :

×

Հինգշաբթի օր, տեղի ունեցաւ Ժուհոյի դատավարութեան Բ. նիստը :

Նիստին բացման, Նախագահը Սալանէն ստացած մէկ նամակը կարդաց, ուր Գաղտնի Բանակի ղեկավարը կ'ըսէ . — « Անհաւասիկ, Զօր. Ժուհօ կը դատուի : Ինծի համար միշտ անկեղծ բարեկամ մը, հաւատարիմ ընկեր մը եղած է եւ միասին նոյն սէրը զգացած ենք մեր հայրենիքին հանդէպ : Աւելի քան ոչ ոք, ծանօթ է Ալժերիոյ հողին, հոն ծնած է : Քանի մը տարի առաջ, կողքիս էր երբ Պետութեան ղեկավարը մեզի այցելութեան եկաւ : Ժուհօ հաւատարիմ մնաց Ֆրանսայի, Արեւմտեան քաղաքակրթութեան, պայմանադրութեանց զորս ստանձնեցինք Ալժերացիներու հանդէպ : Ես, որ կը ստանձնեմ ամբողջական պատասխանատուութիւնը Ալժերիոյ մէջ անցած — դարձածին, կը հաստատեմ որ միշտ գործած է իմ հրամաններուս ներքեւ, իմ տուած ուղղութիւններուս սահմանին մէջ եւ միշտ հնազանդած է իմ հրահանգներուս : Միշտ առաջնորդուած է վառ հայրենասիրութեամբ մը, հիմա՝ յոյսի մեր միակ աղբիւրը » :

Այս ընթերցումէն ետք կը սկսի վկաներու ունկնդրութիւնը :

Նախ Օռանի ոստիկանապետը կը ներկայանայ : Կը պատմէ Օռանի ոճիրները, ջարդերը, անհատական մահափորձերը, պաշտօնական շէնքերու, դրամատուներու վրայ յարձակումները որոնց շուրջ իրեն հարցումներ կ'ըլլան, ընդհանուր դատախազին կողմէ : Իրեն կը յաջորդէ Զօր. Արթիւս, պահակազօրքի հրամանատար, Օռանի շրջանի :

Կ'ըսէ թէ չորս ամիս է հոն է եւ այդ ժամանակամիջոցին կացութիւնը վատթարացած է, Գաղտնի Բանակի գործունէութեամբ, կ'ընդունի որ բնակչութեան զգացումները «Ֆրանսական Ալժերիոյ» հանդէպ դիւրացուցած են այդ գործունէութիւնը : Փետրուարէն ասդին կացութիւնը այլեւս ապստամբական էր եւ զսպումը դժուար որովհետեւ ամբողջ եւրոպացի բնակչութիւնը մեղսակից է : Զօր. Արթիւսի համար այդ ապստամբական վիճակը միշտ կը շարունակուի : Յարդ զոհերու թիւն է՝ 137 մեռեալ եւ 385 վիրաւոր : Ապա, նախագահը մանրամասն հարցումներ կ'ընէ երկու ոճիրներու մասին, Գնդ. Ռանտոնի եւ հարիւրապետ Պուլի սպանութեանց շուրջ :

Ուրիշ վկայ մը՝ Փերնօ : Օռան գացած է 1960ին ստանձնելու համար «Զօր. տը Կոլի Քաղաքականութեան Զօրավիգ Կեցող Ընկերակցութեան» նախագահութիւնը» : Իր պաշտօնն էր նպաստաւոր մթնոլորտ ստեղծել Նախագահ տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան համար : Կը պատմէ իրեն դէմ եղածները, փլաստիք ռումբերը եւայլն : Վերջապէս Ֆրանսա եկած է ուր կը խնամուի :

Կարգը կուգայ պաշտպանութեան վկաներուն :

Տոքթ. Լապոռտ կը հաստատէ թէ Ժուհօ միշտ դէմ եղած է մահափորձերու : Կ'ըսէ թէ Օռանի ժողովուրդը հիացում եւ յարգանք ունի Զօր. Ժուհոյի հանդէպ զոր քաջ եւ մանաւանդ անշահախնդիր մարդ մը կը նկատէ :

Բժիշկը կ'ըսէ նաեւ թէ Ալժերիոյ Ֆրանսացիները սարսափի մէջ կ'ապրին, կը վախնան բանակէն : Կը պատմէ թէ ինչ պայմաններու տակ խուզարկութիւններ կ'ըլլան իրենց տուներուն մէջ, ուր ոչ մէկ բան կը յարգուի եւ խուզարկութիւն կատարող զինուորները թալանի կուտան տուները եւ գողութիւններ կը կատարեն : Դատախազը կը ցաւի որ չէ ընդմիջած երբ բժիշկը բանակը նախատած է, ինք որ զօրավարի զաւակ է, բժիշկը կը պատասխանէ «երդում ըրած եմ որ ճշմարտութիւնն ըսեմ» : Երբ դատախազը իր զարմանքը կը յայտնէ որ բժիշկը իր երկիրը կը պաշտպանէ ոճիրներով, վկան կը պատասխանէ « հայրենիքը կը պաշտպանես ինչպէս որ կրնաս» :

Յաջորդ վկան է «Էքօ տ'Օռանի» տնօրէնը : Կը պատմէ թէ տեսնուած է Ժուհոյի հետ եւ այս վերջինը ըսած է թէ երբեք հրաման չէ տուած անմեղ մահմետական սպաննելու փողոցներուն մէջ եւ փորձած է արգելք հանդիսանալ ահաբեկչական այդ արարքներուն : Վկան կ'ըսէ նաեւ թէ ամէն բան որ կը պատահի Ալժերիոյ մէջ, Գաղտնի Բանակի կը վերագրուի մինչ հոն տիրողը եւ կարեւոր պատասխանատուն Գաղտնի Բանակը չէ այլ՝ անիշխանութիւնը :

Յուզիչ է նաեւ Գնդ. Ռոպերի, պահեստի Գնդ. Ռասթիէ տը Վիլաթի վկայութիւնները : Կը խօսին Ժուհօ՝ զինուորականին մասին : Մարդ մը որ միշտ օրինակը տուած է, յարգուած : Որուն ամէն զինուորական կը հետեւի : Կ'ըսեն թէ քանի մը օրէ նամակներ եւ հեռաձայնի կանչեր կը ստանան եւ ընկերներ, տագնապի մատնուած կ'ըսեն թէ ինչպէս կրնան իրենց վկայութիւնը բերել այս ցաւոտ դատավարութեան :

Ժան Տըշօ, օդային բանակի զօրավար կը պատմէ թէ 1929էն ի վեր կը ճանչնայ Ժուհօն : Կ'ըսէ թէ Ժուհօ բերած էր, տը Կոլի նման, ինչ որ կը կարծէ ըլլալ Ալժերիոյ հարցին լուծումը՝ եղբայրութիւնը :

Շատ կը խօսուի նաեւ զինադրութեան մասին, բայց դատախազը վրդոված է որ Գաղտնի Բանակը եւ 1942 – 45ի շարժումը կարելի է «դիմադրութիւն» նոյն բառով որակել :

Կը վկայէ Գնդ. Պուրկուէն որ կը կարդայ 1957, Յուլիս 7ին ըրած երդումը յանուն երկու միլիոն նախկին ռազմիկներու :

Եւ վկաները իրարու կը յաջորդեն, Պընովիլ որ կը խօսի «տառապող Ալժերիոյ» մասին, Լէոն Տէլպէք : Կը կարդացուի Զօր. Մասիւի նամակը (արտօնութիւն չէր ստացած անձամբ ներկայանալու) : Կը յիշէ Ժուհոյի դերը 1958 Մայիս 13ին եւ անոր բերած գործակցութիւնը :

Զօր. Ալար վստահ է որ Ժուհօ նպաստաւոր ազդեցութիւն մը ունեցած է, Ալժէի երեսփոխան Ապտեսելամ, վրդոված է որ Մայիս 13ին բոլոր մասնակցողները այսօր ծայրայեղներ (իւլթրա) կը նկատուին : Տրոնի համար Ժուհօ դէպքերու խաղալիքը եղած է, զոհ իր գաղափարականին :

Լըկրօ կը յիշէ Ժուհոյի խօսակցութիւնները Ներքին նախարար Ֆրէյի մօտ : 1960 Նոյեմբերին առաջարկներ եղած են Ժուհոյի տը Կոլի կողմէ : Ժուհօ վերապահ եղած է, կը կասկածի, Լըկրօ կրկին Ալժէ կ'երթայ վստահեցնելու համար թէ ոչ մէկ ծուղակ կայ :

Եւ միջադէպը կը ծագի երբ պաշտպան կողմը կը յայտնէ թէ արկղին մէջ ունին փաստաթուղթերու բնագիրները որոնց մէջ կը պարզուի թէ ի՞նչ առաջարկներ եղած են : Դատախազը կը յայտարարէ թէ կը մերժէ փաստաթուղթեր որոնք չեն ներկայացուած հարցաքննութեան ժամանակ : Պաշտպան կողմը կը վրդովի, դատախազը կ'ուզէ խաղ մը տեսնել այս բոլորին մէջ :

Կառավարութիւնը, համաձայն այդ փաստաթուղթերուն, կ'ուզէր Ֆրանսացիներու եւ Մահմետականներու գործակցութեամբ Ալժերական Հանրապետութիւն մը կազմել (այս դէպքերը 1960 Դեկտեմբերին կը կատարուին) : Ժուհօ խօսք կ'առնէ եւ մանրամասնութիւններ կուտայ : Կը պատմէ թէ ըսած է Ֆրէյի որ համաձայն չէ անջատման եւ ֆրանքո-ալժերական հանրապետութեան մը կազմութեան :

Վկաներու ունկնդրութիւնը շարունակուեցաւ Ուրբաթ օր եւ պաշտպանողականներէն ետք, ուշ ատեն պիտի տրուէր վճիռը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ մամուլը երկու փաստաթուղթեր ստացած է ըստ որոնց «Դիմադրութեան Ազգային Խորհուրդ» մը կազմուած է Մայր – Հայրենիքի մէջ Սալանի կողմէ եւ անոր նախագահն է Ժորժ Պիտօ, որ ներկայիս Զուիցերիա է, թէեւ ամէն չարաթ յօղուած ունի Քառըֆուրի մէջ : Ծանօթ է որ ցարդ, Ժորժ Պիտօ նախագահն էր նոյնանուն ուրիշ կազմակերպութեան մը որ ծնած էր «դիմադրելու» համար ոչ թէ Ֆրանսացիներու դէմ այլ՝ Նացիներու : Այս առթիւ Պիտօ յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կը յիշէ թէ հարցաքուէն հակասահմանադրական, ապօրինի եւ չեղեալ է :«10 արդարներ պիտի բաւէին Սոդոմը փրկելու համար : Ինչպէս առաջին դիմադրութեան ժամանակ, ափ մը վճռական մարդիկ կը բաւեն հայրենիքը փրկելու համար անպատուութենէ եւ բռնակալութենէն : Խաղաղութեան դիմակին տակ կը ներկայանայ այսօր դաւաճանութիւնը : Համարարականութեան եւ համայնավարութեան կը ձգուին մէկ միլիոն քրիստոնեայ եւ հրեայ եւ անհաշիւ բարեկամ մահմետականներ : ... « Ձեզի հասկցայ» կը նշանակէ «ձեզի կը լքեմ» : Ո՛չ կ'ըսենք այսօր եւ ընդմիշտ» կ'ըսէ Պիտօ :

ՍՈՒՐԻՈՅ տագնապին լուծումը անմիջական կը թուի : Ժամէ ժամ կը սպասուի նոր կառավարութեան կազմութեան :

ՔԱՍԹՐՕ 54 գերիներ ազատ արձակեց, բոլորն ալ հիւանդ կամ վիրաւոր են : Ծանօթ է որ վճարումի փոխարէն է այս արձակումը : 1179 գերիներուն համար, Քասթրօ 62 միլիոն տոլար կ'ուզէ, Մայամիի մէջ ցարդ 28 միլիոն հաւաքուած է միայն :

ՄԻԼՈՎԱՆ ՃԻԼԱՍԻ ամերիկացի հրատարակիչը Պելկրատ գնաց, գրագէտին ազատ արձակումը ձեռք ձգելու համար :

ՔՐՏԱԿԱՆ շարժումի պարագլուխը Պարզանի յայտարարած է թէ «Ծունկի պիտի բերէ Քասըմը» : Պոլսէն եկած լուրերու համաձայն կռիւներ կան Իրաքի հիւսիսային շրջանը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ կ'առաջարկեն որ Արեւմտեան Նոր Կինէի հարցը լուծուի հետեւեալ ձեւով — Հոլանտական գաղթավայրը Ինտոնեզիոյ յանձնուի երկու տարուան համար, ապա ինքնորոշման հարցաքուէ կատարուի :

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԴԷՊԻ ԳԱՌՆԻ ԵՒ ԳԵՂԱՐԴ

Աշտարակ գիւղէն նեղ եւ կպրապատ ճամբայ մը կը բաժնուի եւ կը մեկնի դէպի Գեղարդայ լեռները: Քանի մը մղոն անդին, անդունդներուն վրայ եռանկիւն քարաժայռ մը կը ցցուի եւ անոր գագաթին վրայ յղկուած ու քանդակուած քարեր՝ ցրուած են ասդին անդին: Գառնին է: Ամէն մէկ գտնուած ինքն իր մէջ ամբողջութիւն է, բաւական է քովէ քով բերել, իրարու վրայ շարել, որ Գառնին ոտքի պիտի կանգնի նախկին գեղեցկութեամբ:

Յունեւհռոմէական է անոր արուեստը, թերեւս հին տաճար մը, բերդի մը մէջ բարձրացած: Պ. Կարօ Ղաֆադարեան որ առաջնորդեց Պ. Ց. Քիւրտեանն ու զիս, քրմական պաշտամունքով ցոյց տուաւ մէկիկ մէկիկ համրուած եւ թուարկուած քարերը: Հայաստանի հնավայրերու նուիրուած այս գիտնականը, նախանձախնդիր մանրակէտ, շատ յոյսեր կը ներշնչէ որ աւերակները կամաց կամաց կեանք եւ հոգի առնեն:

Ժողովուրդը զայն Տրդատի թախտ կոչած է. բայց նա մեհեա՞ն էր, հովո՞ց էր, բե՞րդ էր, թէ արքայական աթոռ՝ իշխելու համար խոր ձորերու եւ Գեղարդայ լեռներուն վրայ:

Անշուշտ եղած է բերդ եւ հեթանոսական տաճար: Մեր հետաքրքրութիւնը խանդավառեց յարգելի գիտնականը, որ գրեթէ շօշափելով քար առ քար բացատրեց աւերակներուն գեղարուեստը, յունական ոճով, եւ այնքան տարբեր՝ մեր աւանդական ճարտարապետական արուեստէն:

Խոր ձորերու վրայ երկարող հրուանդանի մը ցցունքին կառուցուած, կ'իշխէ հեռաւորութիւններու վրայ եւ նա մեր փոքրիկ ու գեղեցիկ Ակրոպոլն է:

Ծրագիր ունին վերականգնել զայն, քարերը ողջ են, համրուած են. կը մնայ իրարու վրայ բարձրացնել եւ Գառնի կրկին պիտի իշխէ անդունդներու վրայ:

Ինքնաշարժը մեկնեցաւ դէպի Գեղարդ. ութ — տասը մղոն անդին մենք մտանք խոր ձորի մը մէջ: Հեղեղատ մը իր նիհար ջուրերը վար կը քաշէր, անլսելի շշուկով: Ձորին հանդիպակաց կողմը կար միայնակ եկեղեցի մը, դեռ անանուն, անծանօթ: Օձապտոյտ ճամբան դժուարին էջքէ մը վերջ կանգ առաւ փոքրիկ հրապարակի մը առջեւ. ահա Գեղարդը, ըսաւ Պ. Ղաֆադարեան: Ճակատը եւ կողերը լոյսին մէջն էին, սակայն թիկունքը առած էր ժայռերուն. եւ ահա ուրիշ եկեղեցիներ, մէկը միւսին մօտ, մէկը միւսին վրայ կամար ձգած, կարծեմ ութ հատ էին, փորուած ժայռերուն մէջ, սիւներ հանած, կամարներ բացած, եւ ժայռէ ամպեր բարդած ձեղունէ ձեղուն:

Տարօրինակ էր, զարմանալի էր. եւ եթէ Պռօշեաններու շինութեան շքեղութիւնն ունենար (13րդ դար) պիտի ըսէի՝ անընման էր: Որքան նուրբ սիւներ, արուեստով խոյակներ, սլացիկ կամարներ իրարու հանդիպցուած, եկեղեցի եկեղեցիի մէջ կարծես կը ցոլանար: Մայր տաճարի ճակատին դրան վրայ քանդակուած է Պռօշեաններու զինանշանը. թող ամէն կողմ դնէին, արժանի են ամէն քարի վրայ իրենց անունը դրոշմելու:

Մայր եկեղեցին կործանութեան մէջ է, սակայն ներքնապէս նոյն տխուր պատկերը. ունի միայն քահանայ մը եւ մենք տեսանք մկրտութիւն մը, ապա մատաղ եւ թմբուկ զուռնայով պարեր: Կ'ըսեն թէ Երեւանէն շատեր իրենց երեխաները հոս կը բերեն մկրտելու համար:

Արտաքին նեղ սանդուխներէ բարձրացանք վերի եկեղեցիներն այցելելու. մէկուն յատակը միւսին գմբէթն է, մէկուն որմերը՝ միւսին հիմեր: Տարբեր զարդերով քանդակուած, ժայռերը սեւ, պատ եւ խոյակ եղած: Ո՞ր հրեշտակը մղեց Պռօշեանները այս եկեղեցիները կանգնելու, ո՞ր մուսան ներշնչեց վարպետներու՝ քարերուն մարմին ու գեղեցկութիւն տալու:

Բազմաթիւ շիրմաքարեր շրջապատած էին տաճարները. ո՞վ էին, ինչո՞ւ հոն փութացեր են յաւերժութեան դուռը բախելու. անշուշտ վառ հաւատքն ու գեղարուեստի սէրը. գէթ անունով ալ անմահանալու, անմահացած եկեղեցիներու հետ:

Գրեթէ 300 մեթր աւելի վեր կան լայնաբերան քարայրներ, հոն է որ ճգնած եւ գրած է Մխիթար այրիվանեցին:

Ո՜րքան փափաքելի պիտի ըլլար որ Հայաստանի շինարար պետութիւնն իր ձեռքերը հոս ալ երկարէր՝ գեղազարդելու եւ նորոգելու համար այս տաճարները, մանաւանդ ներքնամասերը:

Այժմ յանձնուած է Վեհափառին. վստահ եմ թէ իր եռանդուն եւ արուեստասէր հոգիով պիտի գտնէ մէկը որ սիրտը դնէ եւ Գեղարդը Պռօշեաններու փառքին հասցնէ:

Շրջելով այսքան գեղեցիկ սրբավայրեր, մարդ սոսկումով ափսոս պիտի ըսէ այս երկրին՝ որ դարերով ենթակայ եղած է ամէնէն վայրագ արշաւանքներու, ապա թէ ոչ՝ Իտալիա մը պիտի ըլլար:

ԴԷՊԻ ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ – ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Երեւանէն քանի մղոն դէպի Արեւմուտք լայն եւ կպրապատ ուղի մը կ'երկարի, մէջտեղ անոր կը հետեւի երկար ածու մը՝ ծաղիկներու համար. Էջմիածին տանող ճամբան է: Ամէն ժամ հանրակառք մը կ'երթեւեկէ: Ճանապարհը կը մեկնի Ստալինի պողոտայի ծայրէն, ապա կը մտնէ Հրազդանի ձորը, կ'անցնի գերման գերիներու շինած կամուրջը ու դուրս կ'ելլէ դաշտեր: Քիչ վերջ Քոնեաքի գործատունը, ապա Միկոյեան օրինակելի կոլխոզը. սակայն իմ հոգիս առինքնողը հին սրբավայրերն էին:

Միասին էինք Հալէպէն Պ. Սուրէն Գալէնտէրեան եւ Տիկինը, Բժիշկ Ա. Ճէպէճեան իր կնոջ եւ մանչուկին հետ: Մենք արդէն Հալէպէն վաղուց բարեկամներ էինք:

Երկրորդ անգամ էր որ Զուարթնոց կ'այցելէի. բայց այս եզական եւ դժբախտ տաճարն իր աւերակներով մարդս միշտ ծարաւ կը ձգէ: Այցելել, տեսնել անոր հրաշագործ արծիւները, խոյակները, հսկայ սիւներն ու երկնաման կամարները մեծ բախտ է. յետոյ երեւակայել գմբէթ գմբէթի վրայ, ինչպէս երկինք երկնքի վրայ: Թորամանեանը երազեց անոր վերամբարձ գեղեցկութիւնը, բայց իր երազը պէտք է մարդկային ըլլայ՝ աստուածային հրաշալիքին առջեւ:

Մենք ներս մտանք նեղ եւ հաստ պատերով դռնէ մը. ահա տաճարը՝ բոլորաձեւ, յղկուած սրճագոյն քարերով: Քանի մը փոքրիկներ երանգապնակը գետին դրած նկարչութիւն կը սորվէին եւ անգիտակից կը նայէին այն նրբաքանդակ խոյակներուն, սիւներուն եւ անկեալ կամարներուն, որոնք կարծես տակաւին կը պահէին Ներսէս (է. դար) Շինողին հպարտ աչքերը:

Յուստինիանոս կայսրը Ս. Սոփիայի առջեւ գոչեց. Այժմ կը հաւատամ թէ մեծ կայսր մ'եմ, Ներսէս Շինող կրնայ ըսել. — Այժմ կը հաւատամ թէ մեծ կաթողիկոս մ'եմ:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(5 Շար.)

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արաբներ պիտի արշաւեն մինչեւ Պոլիս, սուրիացի ճարտարապետ Գալինիքոս հնարած յունական կրակը պիտի փրկէ Կոստանդինի քաղաքը: Պիտի դառնան Արեւմուտք, պիտի տիրեն ծովուն հարաւի ափերուն, պիտի երկարեն իրենց տիրապետութիւնը Պաղտատէն Քորտովա: Խաչակիրներ պիտի ջանան բանալ ծովուն անցքերը, ապահովել ճամբաները: Մրցակից պիտի ըլլան ծովային նոր ժողովուրդներ՝ Ճենովացիներ ու Վենետիկցիներ: Հերետիկոսներ պիտի տկարացնեն Եւրոպան, պիտի նպաստեն նոր ժողովուրդի մը, վաչկատուն ցեղախումբի մը կեանքէն փոխադրուած պետական կեանքի մը արշաւանքներուն, մրցակից Թագաւորներ սուլթաններու աջակցութիւնը պիտի խնդրեն հակառակորդին դէմ:

Ասոնք ալ պիտի անցնին պատմութեան, իւրաքանչիւր պետութիւն դեր մը ունի կատարելիք, որմէ ետք կ'անցնի վարագոյրին ետին: Կղզեբնակ անգլեւսաքսոններ, միշտ ծովային, պիտի աշխատին յաջորդելու ծովային ժողովուրդներու: Ծովային սպայ Ժան Թոնըլէի «Անգլիա Միջերկրականի մէջ» գործով կը ներկայացնէ ծովային պետութեան երեք դարու պայքարը Միջերկրականի տիրապետութեան համար, Հոլանտայի, Ֆրանսայի դէմ:

Անգլիա պիտի գրաւէ հետզհետէ Ճիպրալթար, Մալթա, Կիպրոս եւ Սուէզ ծովային անցքերը: Պիտի ընդդիմանայ Ռուսիոյ վայրէջքին, Ռուսիան ալ Լոպանովի բերանով պիտի յայտարարէ. «Անգլիա կ'ուզէ գրաւել Միջերկրականի բանալիները, բայց պիտի չունենայ Սեւ Ծովու բանալին»: Անգլիոյ պիտի միանան Միջերկրականեան երկիրները:

1840էն ի վեր անգլեւռուս հակամարտութիւնը պիտի չէզոքանայ: Ֆրանսական Խորհրդարանին մէջ երեսփոխան Պերրիէր պայծառօրէն կը յայտնէր երկու պետութեանց հակամարտութիւնը. «Դիտեցէք սա սքանչելի զուգահեռականութիւնը քաղաքական թէ ռազմական, որ կ'երկարի Թիւրքիստանի սահմաններէն Միջերկրականի սահմանները: Աշխարհի մէկ ծայրէն մինչեւ մեր ափերը Անգլիա կը հաստատէ պատերազմական զուգահեռականութիւն մը Ռուսիոյ դէմ, որ կը սպառնայ Հնդկաստանի, իր սքանչելի գաղթավայրերու սահմաններուն»:

Ղրիմի պատերազմին մասնակցեցաւ Փիեմոնթէն: Իտալացի առաջնակարգ դիւանագէտը խորհրդարանին մէջ կը բացատրէր մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնը.

«Մենք մօտէն կը շահագրգռուինք այս պատերազմով: Արդարեւ, եթէ ներկայ պատերազմը նպաստաւոր ելք ունենայ Ռուսիոյ համար, եթէ ցարին արծիւները Պոլիս հասնին, բացայայտօրէն Ռուսիա պիտի ստանայ բացարձակ գերակշռութիւն մը Միջերկրականի մէջ եւ անդիմադրելի գերակշռութիւն մըն ալ Եւրոպայի խորհուրդներուն մէջ: Երբ Ռուսիա տիրանայ Պոլսոյ, տէր պիտի դառնայ Միջերկրականի, որովհետեւ ռուսական լիճ մը պիտի ըլլայ Սեւ Ծովը, զինարան մը, որուն դէմ անկարելի պիտի ըլլայ դիմադրել ծովային բոլոր պետութեանց տորմիղներով»:

Նափոլէոն Օրէնսդիր Ժողովի բացումին, 3 Մարտ 1834, այսինքն պատերազմի պաշտօնական հրատարակութենէն առաջ, կը յայտարարէր. «Ֆրանսա Անգլիայէն աւելի շահ մը ունի արգիլելու Ռուսիոյ վայրէջքը դէպի Միջերկրական, որովհետեւ Պոլսոյ գրաւումը պիտի ըլլայ Միջերկրականի տիրապետութիւնը»:

Վերջին պատերազմին Խորհ. Միութիւնը առաջարկեց Հիթլերի համաձայնէ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԴԵՂԱԳԻՐԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Զարպուշակ ամպեր կը դիզուին հիւսիսէն, հարաւէն, սպառնալով վերջնականապէս ջնջել երբեմնի հզօր թագաւորութիւնը: Մահուան վտանգին տակ է Տիգրաններու եւ Արտաշէսներու զինուորութեամբ կերտած պետութիւնը: Խախտած է աշխարհի այդ մասին մէջ, պիտի ըսէինք այսօր, ուժերու հաւասարակշռութիւնը: Տկարացած է Հայաստանը: Պէտք է մտածել նոր զէնքերու մասին: Ատոր համար, շարունակ կը հաւաքուին երկրին մեծամեծները, գաղտնի: Մտահոգ են Կաթողիկոս, Թագաւոր, աւագանին: Ճար մը պէտք է գտնել, փրկելու համար հայրենիքը:

Պատմական այն խառնուած, ճակատագրական պահերէն մէկն է, ուր կ'որոշուի ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը, գալիք դարերուն ի խնդիր:

Ահա, այդպիսի ծանրակշիռ պահու մըն է որ կը յայտնուի Մեսրոպ: Նախկին զինուորական մըն է, Տարօնի աշխարհէն, կրօնական սքեմ հագած: Յանդուգն, կրնանք ըսել յեղափոխական ծրագիր մը կը նետէ մէջտեղ: Առաջարկուածը երկարաշունչ գործ մըն է, զոր կարելի է գլուխ հանել որոշ ժամանակաշրջանի մը ընթացքին, անցնելով զանազան հանգրուաններէ: Նախ եւ առաջ անհրաժեշտ է գտնել սեփական գիրեր, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ գրել խօսուած լեզուն: Ապա, մայրենի բարբառին պիտի թարգմանուին օտար ամէնէն անհրաժեշտ գիրքերը, առաջին առթիւ՝ Աստուածաշունչը: Անկէ յետոյ պիտի ձեռնարկուի զուտ ստեղծագործական աշխատանքի:

Մեսրոպի ծրագիրը ամենաջերմ ընդունելութեան կ'արժանանայ օրուան կաթողիկոսին՝ Ս. Սահակի, եւ թագաւորին՝ Վռամշապուհի կողմէ:

Եւ ամբողջական է այդ ծրագիրը: Եթէ յաջողի, շնորհիւ հայ ժողովուրդը տէր պիտի դառնայ.

ա) Ազգային բարձր կրօնքի մը.

բ) Ազգային բարձր գրականութեան մը.

գ) Ազգային հրաշապատում պատմութեան մը: Ազգային կրօնք, ազգային գրականութիւն եւ ազգային պատմութիւն՝ մոգական եռոտանի, որուն վրայ խարսխուած ազգ մը կրնայ առանց վախի դիմագրաւել անհուն դարեր:

Մեսրոպի գերագոյն նպատակն է ուրեմն իր անգիր ժողովուրդը օժտել սեփական բարձր մշակոյթով:

Ու ան, անմիջապէս գործի կ'անցնի: Գիրերը կը գտնուին, կը կերտուի լեզուն, գրական լեզուն, եւ ի՜նչ լեզու, Աստուածիմ, թագուհի, լեզուներու թագուհին: Մինչ մէկ կողմէ յառաջ կը տարուին թարգմանութիւնները, միւս կողմէ ամբողջ երկիրը կը պատուի դպրոցներու ցանցով մը: Կը հասնի առաջին հունձքը: Ամէնէն օժտուածները կը ղրկուին այն ժամանակուան ամէնէն լուսաւոր կեդրոնները, Աթէնք, Աղեքսանդրիա, Հռոմ, կատարելագործելու իրենց մասնագիտութիւնը, աստուածաբանութիւն, փիլիսոփայութիւն, գրականութիւն, լեզուաբանութիւն, պատմութիւն:

Կը վերադառնան աշակերտները եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը լծուի ուսուցչին կողմէ իրեն թելադրուած ազգաշինութեան գործին: Ազգաշինութիւն, այս էր Մեսրոպի գերագոյն նպատակը: Անոր տուած իւրաքանչիւր քայլը ցոյց կու տայ այդ: Ս. Գրոց թարգմանութիւնը կայան մըն էր, որուն անհրաժեշտութիւնը, պատճառը այս բոլորին: Գեղեցիկ պատճառ, գեղեցիկ անհրաժեշտութիւն, կասկած չկայ: Այն ձեւով մանաւանդ, որ տեղի ունեցան այդ թարգմանութիւնները: Կատարեալ ստեղծագործութիւն. մեղք է նոյնիսկ թարգմանութիւն բառը գործածել:

Ու արդէն իրարու ետեւէ կը հասնին Կորիւն, Եզնիկ, Խորենացի, ուրիշներ, որոնք թարգմանիչներ չեն, այլ մեծատաղանդ ստեղծագործողներ, իւրաքանչիւրը իր գրական սեռին մէջ:

Ահա ինչ որ կը կոչենք մեր գրականութեան ոսկեդարը, հինգերորդ դարու հայկական հրաշքը:

Ընդամէնը երկու սերունդ, ուսուցիչը եւ իր անմիջական աշակերտները, նուազ քան յիսուն տարուան ընթացքին, յղացան, ծրագրեցին եւ գործադրեցին այս երկարաշունչ, առաջին ակնարկով անհնարին թուող մեծագործութիւնը, այս հրաշքը:

Ինչո՞ւ զարմանալ սակայն, անհաւատալի ի՞նչ կայ այստեղ: Հայ ժողովուրդը ե՞րբ մերժած է հրաշագործել: Ատոր համար մէկ հատիկ պայման կը բաւէ. կը բաւէ որ միանան իր մեծերը, Թագաւորը, այսինքն պետութիւնը, Կաթողիկոսը, այսինքն եկեղեցին ու նաեւ մտաւորականը եւ հրաշքը կը ծնի ինքնին, այնքան բնականօրէն, որքան կը հասուննայ պտուղը ծառին վրայ: Հայկական հիւթեղ քաղցրահամ ծիրանը՝ «Հայկական սարբենի»ին վրայ:

Ճի՞շդ չէ՞ ըսածս, յարգելի մեծ Հայ ազգին...:

Ու ձեզմէ ոեւէ մէկը կրնար ըսել ինծի նման, — տուէք ինծի երեք Հայ, միայն երեք, կամ, մէկ սիրտ մէկ հոգի, միայն երեք Հայեր եւ ես ձեզի տամ հրաշքը, ամէն անգամ, ամէն տեղ, ամէն ասպարէզի մէջ:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(2 Շար.)

նեղուցներու շուրջ։ Գերմանիոյ խնդիրն մերժեց։ Չփորձեց գրաւել Վոսփորը, օգտուելով պատերազմէն, ոչ իսկ Թուրքիայէն պահանջեց 1914ի սահմանները։ Արեւմտեաններ զօրացուցած էին զինակից հանրապետութիւնը, ինչպէս կը յայտնէ Ջօր. Վեկանի հեռագրէն՝ ուղղուած սպարապետ Կամըլէնի եւ Անգարայի Ֆրանսական դեսպան Մասինեի՝ արտաքին նախարարութեան ղրկած հեռագրով։ Պատերազմի ընթացքին ըՍթալին Թեհրանի ժողովին, 1943ին, սեղանի վրայ կը դնէր նեղուցներու հարցը։ Չըրչիլ եւ Ռուզվելթ համաձայնութիւն կը յայտնեն ռուս տեսակէտին։ Եալթայի մէջ (1944 փետրուար) Սթալին կը կրկնէ առաջարկը, զինակիցները այս անգամ վերապահ են։ Փոցտամի մէջ (1945 Յուլիս) Սթալին կը յիշեցնէ Մոսկ. Միութեան բաղձանքները. Թրումըն կ՚առաջարկէ ծովային բոլոր անցքերուն ազատ նաւարկութիւնը։ Մոսկուա կը դիմէ ուղղակի նեղուցներու պահակին, որ քաջալերութեամբ Ամերիկայի նախագահին՝ կը մերժէ դիմումը եւ կը յայտնէ, իր դիմադրելու որոշումը։

Արեւելքի մէջ Անգլիոյ դիրքը տկարացաւ, հեռացաւ Պաղեստինէն, Կիպրոսէն։ Իր տեղը գրաւեց Նոր Ցամաքի Պետութիւնը, պաշտպանելու համար քարիւղի հանքերն ու ճամբաները։ 1952 Սեպտեմբերին «Լը Մոնտ» օրաթերթը հրատարակեց Մոլակալ Ֆեչթըլլըրի տեղեկագիրը «վճռականութեան ծովը»ի, այսինքն Միջերկրականի մասին։ Ամերիկեան քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ համաձայնիլ քարիւղի տէրերուն հետ, որոնք կրնան հաւատարիմ զինակիցներ ըլլալ հին պետութեանց դերապահութեան դէմ։ «Ամերիկայի քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ հիմնուած միջերկրականեան գործերու մէջ տեսանելի տիրապետութեան վրայ, որովհետեւ միջերկրականեան ճակատի ռազմական եւ տնտեսական կարեւորութիւնը ակներեւ է»։

Հակառակորդներէն մէկը պիտի աշխատի արգիլել պարենաւորումը Միջին Արեւելքի մէջ, միւսը պաշտպանողական դիրք պիտի բռնէ։ Պայքարը պիտի ըլլայ բուռն, փոթորիկը կրնայ փչել չէզոքներու գլխուն վրայ։ Դիրքերը կրնան փոխուիլ սակայն, Խորհրդ. Միութիւնը 4500 քմ. երկարութեամբ քարիւղատար գիծ մը հաստատած է մինչեւ Կեդրոնական Եւրոպա, մրցելու համար արտադրող երկիրներու հետ, գրաւելու համար Եւրոպայի շուկան, հանքածուխի արժէքը նուազեցնելու համար։

Եւրոպայի կը մնայ խրախուսանել ըՍպանիոյ գաղափարը, «Միջերկրականի դաշինք»ը կնքելով ափակից պետութեանց հետ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՇԱՆԹ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ ԳԻՆԵՁՕՆԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլ 7ին, Շաբաթ երեկոյ տեղի ունեցաւ մեր գինեձօնը ուրախ մթնոլորտի մէջ։ Մեր հրաւէրին պատասխանած էին բարեկամներ եւ համակիրներ։ Սեղանները զարդարուած էին թարմ ծաղիկներով, խմիչքներով եւ խմորեղէններով։ Խմորեղէնները պատրաստած էին Կապոյտ Խաչի մեր քոյրերը։

Ընկեր Յ. Նիկողոսեան, հաւաքոյթը բացուած յայտարարեց հակիրճ քանի մը խօսքով եւ խնդրեց ընտրել «Թամատա» մը։ Ընտրուեցաւ գրագէտ Պ. Կարօ Փոլատեան, որ շնորհակալութիւն յայտնելով ներկայ հասարակութեան՝ ձեռնարկեց իր պաշտօնին եւ խնդրեց բացումը կատարել խմբերգով մը։ «Վէրքերով լի ճան Ֆետայի »երգուեցաւ միաձայն։ Առաջին խօսքը տրուեցաւ Տոքթ. Օ. Փափազեանի։ Յարգելի Տոքթէօրը, որպէս սրահի հիմնադիրներէն մէկը, թուեց թէ ինչ պայմաններու տակ էր որ կառուցուեցաւ սրահը՝ համայնքային հանգանակութեամբ։ «Մեր միակ մտահոգութիւնն էր ունենալ սրահը՝ զայն վերածելու համար դպրոցի եւ Ազգ. հաւաքավայրի մը։ Այժմ կը փափաքինք որ «Շանթ»ը իրականացնէ մեր ցանկութիւնը սրահին տալով ներկայանալի վիճակ մը»։

Հայաստանէն նոր վերադարձող Պ. Վազրշակ Ոսկանեան իրեն յատուկ ոճով՝ նկարագրեց հայրենիք երթուդարձը, համեմելով զայն փաթէթիքներով եւ ստեղծեց ուրախ մթնոլորտ մը։ Գեղեցիկ կտոր մը արտասանեց փոքրիկն Անդրէասեան՝ ծափեր խլելով ներկաներէն։ Պարբերաբար եղան սրտաբուխ խօսքեր ու քաջալերական արտայայտութիւններ։ Յանուն «Զաւարեան» ենթակոմիտէի՝ ընկ. Յ. Նիկողոսեան ըսաւ.— Այսօր հաւաքուած ենք մեր համակիրներով ու ընկերներով ուրախանալու եւ վայելելու պատրաստուած խմիչքներն ու խմորեղէնները։ Յետոյ յայտնեց թէ հեռաւոր Ամերիկայէն ընկեր Իշխան Գոչոյեան սրահի բարեզարդման համար նամակով մը ղրկած է քսան տոլար։ Մտադրութիւն չունինք այսօր հանգանակութիւն ընելու։ Արդէն կազմած ենք յանձնախումբեր, որոնք պիտի դիմեն իւրաքանչիւրիդ ստանալու համար ձեր սրտաբուխ նուէրները։ Հազիւ խօսքը աւարտած էր տեղւոյն վրայ արդէն սկսաւ նուիրատուութիւնը եւ բարձրացաւ 900 Ն. Ֆ.ի (ցանկը առանձին)։ Ապա պարբերաբար եղան սրտաբուխ խօսքեր, երգեր եւ անէքտոտներ. հաւաքոյթը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 2։

Ընկեր Վ. Տէր Վարդանեանին խօսք տրուեցաւ յանուն «Շանթ»ի։ Ընկերը թուեց «Շանթ»ի ստեղծման պայմանները եւ առաջադրութիւնները։ Ուրախ ենք յայտնելու թէ Շանթը իր գործունէութեամբ գնահատուած է ու լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ, ապացոյց «Վարդանանցի» ներկայացումը, որ յաղթանակ մըն էր «Շանթ»ի համար։

Նուիրատուներու ցանկը տես Դ. էջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ՝ ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Ա. ՔՈՉԻՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Մարտ 27ին Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին նախագահը՝ Ա. Քոչինեան ընդունեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. եւ զրոյց ունեցաւ անոր հետ։ Զրոյցին կը մասնակցէր հայ եկեղեցւոյ գործերուն նախագահը՝ Ս. Գասպարեան» կը հաղորդէ Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութիւնը։

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան մէկ հաղորդումին համաձայն, Մարտ 27ին, Երեւանի մէջ բացուած է Հայաստանի Լրագրողներու Միութեան Բ. համագումարը՝ օրակարգի երեք հարցերով.— Վարչութեան եւ վերստուգիչ յանձնաժողովի հաշուետուութիւններ եւ մարմիններու ընտրութիւններ։

Յ. ՕՐԲԵԼԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Մարտ 20ին, Ակադ. Վ. Համբարձումեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ յոբելենական երեկոյթ մը՝ Ակադ. Յովսէփ Օրբէլիի ծննդեան 75ամեակին առթիւ։

Վ. Համբարձումեան իր բացման խօսքին մէջ գնահատած է յոբելեարին բազմամեայ փայլուն գործունէութիւնը արեւելագիտութեան եւ, մասնաւորապէս, հայագիտութեան բնագաւառներուն մէջ։ «Ըլլալով Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային հիմնադիրը եւ անոր առաջին նախագահը, Յովսէփ Օրբէլի օգտակար աշխատանք կատարած է հայ ազգային գիտական կադրեր պատրաստելու եւ դաստիարակելու գործին մէջ», յայտարարած է ի մէջ այլոց հայ մեծ աստղագէտը։

Այնուհետեւ խօսք առած եւ յոբելեարին կեանքը եւ գործը ներկայացուցած են Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան կաճառին տնօրէնը՝ Փրոֆ. Բ. Առաքելեան եւ Պատմաբաններ Ս. Երեմեան, Ա. Ղանալանեան եւ Բ. Ակոբով։

Յոբելենական երեկոյթին կողքին բացուած է նաեւ ցուցահանդէս մը, ուր, յատուկ բաժիններով ներկայացուած են վաստակաւոր յոբելեարին աշխատանքները։

Բաժին մը ցոյց կուտայ Յ. Օրբէլիի հաւաքած նիւթերուն հիման վրայ կազմուած Անիի Թանգարանը։ Հոս են նաեւ Վանի միջնաբերդին մէջ կատարած ուսումնասիրութիւններուն նուիրած աշխատութիւնները, Օրբէլիի հայագիտական երկու կարեւոր գործերը՝ «Միջնադարեան Հայաստանի առակները», ուր զետեղուած են միջնադարու առակագիրներ Մխիթար Գոշի եւ Վարդան Այգեկցիի վերագրուած շուրջ 150 առակներ՝ թարգմանուած իր կողմէ։ Գիրքը ունի անհրաժեշտ ծանօթութիւններ եւ ամփոփ յառաջաբան մը։ Միւս աշխատութիւնը «Հայկական հերոսական էպոս»ն է՝ հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով։ Ցուցադրուած են իր միւս գործերն ալ՝ «Սասունցի Դաւիթ»ի ռուսերէն օրինակը, «Յաղագս հարցման եւ լուծման երկուց երանեալ Անանիայի վարդապետի Շիրակացւոյ», «Անիի աւերակները» եւն.։

Կան Օրբէլիի խմբագրութեամբ լոյս տեսած կարեւոր հաւաքածոներ, թերթեր, ամսագիրներ, իր կողմէ գրուած զանազան հայագիտական յօդուածներով։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ

Մարտ 18ին խորհրդային քաղաքացիները «ընտրեցին» Միութեան եւ Ազգութիւններու Խորհուրդներուն անդամները, բոլորն ալ նախօրօք նշանակուած վերէն եւ «միաձայնութեամբ ընդունուած»՝ օկրուգներէն (ընտրական շրջաններէն)։

Հայաստանէն ընտրութիւններուն մասնակցած են 1.063.288 հոգի, 1.063.553 ընտրողներու թիւէն վրայ, այլ խօսքով, քուէարկելու իրաւունք ունեցողներուն 99.98 առ հարիւրը։

Գերագոյն Խորհուրդի Միութեան խորհուրդի ընտրուած հայ պատգամաւորներն են՝ գրագէտ Գեղամ Սարեան, Ե. Զարոբեան (Հայաստանի Համայն. Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար), Վանուհի Յակոբեան, Եղուարդ Համբարձումեան, Վիկտոր Համբարձումեան (Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ), Աստղիկ Պետրոսեան եւ Անտոն Քոչինեան (Հայաստանի նախարարներու խորհուրդի նախագահ)։

Գերագոյն Խորհուրդի Ազգութիւններու Խորհուրդի անդամ ընտրուած են 25 հոգի Հայաստանէն։

ՆԿԱՐԱՀԱՆՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային կեդրոնական գրադարանը ունի լուսանկարչութեան բաժին մը, ուր կը նկարահանուին եւ կամ ժապաւէնի կ՚առնուին հին, արժէքաւոր գիրքերը, որոնց էջերը մատներու փոքրիկ հպումով իսկ կրնան փշրուիլ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Նառէզար չկրցաւ պատասխանել։ Կուրծքէն զարնուած եղնիկի մը պէս կեցած տեղը դողդղաց ու աչքերը լեցուեցան դառն արցունքով։ Արտակարգ բան էր այդ տեսարանը իրեն համար. այդ պատճառաւ չէր կարող հասկնալ թէ ձայնը ուսկի՞ց կուգար եւ թէ ինչ կար այնքան ազնիւ, այնքան ներդաշնակ ու այնքան գորովալի այդ ձայնին մէջ։

— Նառէզար, բացագանչեց մեծ հանըմը, մի զարմանար, ես գիտեմ թէ այս ապարանքին սեմերէն ոտքդ ներս դրիր չդրիր, ամէն օր, ամէն ժամ ու ամէն բոպէ արցունք խառնեցիր կերած հացիդ, գիտեմ թէ վանդակի մը մէջ փակուած թռչունի մը պէս շարունակ կը մաշիս ու հառաչանքդ քու հոգիդ եղած է. վերջապէս գիտեմ թէ աշխարհը մութ, ու կեանքը դառն է քեզի համար։ Մի ծածկեր, դուն գերի մը կը նկատես այս տունին մէջ ինքզինքդ եւ աչքիդ չես տար քու երջանկութիւնը եղող պերճանքներն ու գոհարները։ Մի ծածկեր, համոզուած եմ թէ դուն փափաքելով չէ որ մեր կրօնքը ընդունած ես, փափաքելով չէ որ ազգութիւնդ ուրացած ես, փափաքելով չէ որ կին եղած ես բարձրաստիճան փաշայի մը ու անոր հարէմը մտած ես... Ամենեւին... Անանկ չէ՞։

Նառէզար, որուն ուղղուած էին այս ճշմարիտ բայց սարսռալի յայտնութիւնները, պահ մը ջանաց ինքզինք զսպել ու ծածկել իր հոգւոյն մէջ փոթորկող տառապանքը, սակայն անկարելի եղաւ։ Հետեւաբար սկսաւ հեծկլտալ ու արցունքներ թափել իր ալուոր, տրտմալի աչքերէն՝ հեղեղի պէս։

Մեծ հանըմը չդիմացաւ։ Մեքենաբար ոտքի ելաւ ու Նառէզարին ձեռքը բռնելով իր դողդոջուն ձեռքերուն մէջ յարեց.

— Աստուած կայ, աղջիկս, յոյսդ մի կտրեր։

— Ո՛հ, մեծ հանըմ, թոթովեց Նառէզար այնպիսի արտասանութեամբ մը որուն մէջ իր հոգին կը խեղդուէր, ախ, ասկէ ետք յոյսս ի՞նչ բանի վրայ կրնամ դնել։

— Դո՞ւն։

— Այո։

— Ապագայիդ վրայ, աղջիկս։

— Ապագայ մը՞... ի՞նչ ապագայ կրնայ ունենալ իր հողէն, իր ջուրէն, իր երկինքէն ու մանաւանդ իր սիրելիներէն զրկուած մէկը։ Այս ութ ամիս է որ գերեզմանի մէջ կ՚ապրիմ մեծ հանըմ։

— Գիտեմ, բայց չէի համարձակեր հարցնել։ Հիմա չեմ ուզեր որ ծածկես ինէ ոեւէ բան։ Յայտնէ թէ փաշան ուսկի՞ց բերած է քեզ եւ թէ ի՞նչպէս եղած է որ անոր ձեռքը ինկած ես։

— Մեծ հանըմ, կեանքիս պատմութիւնը տխուր է եւ ես պիտի չկրնամ արտայայտել։

— Ինչո՞ւ համար, չէ՞ որ մարդուս վիշտերը ծածկուած վէրքերու կը նմանին։ Պէտք է ցոյց տալ անոր էն խորունկ տեղը։ Նառէզար, սիրելի աղջիկս, գիտեմ թէ եկած օրէդ ի վեր անուշ աչք մը, անուշ ժպիտ մը չտեսար իմ նկարագրիս մէջ։ Ընդհակառակն ներքին ատելութիւն մը նշմարեցիր, այնպէս չէ՞։ Ոհ, ըսեմ տուր պատճառը, մտիկ ըրէ։ Մինչեւ հիմա փաշան իմ զաւակս է կը կարծէիր, եւ գուցէ ամէն ատեն կ՚անիծէիր զիս։ Բայց գիտցիր որ փաշան իմ հարազատ զաւակս չէ եւ ես մահու չափ կ՚ատեմ զինք։

— Դուք կ՚ատէ՞ք փաշան։

— Այո, բոլոր հոգւովս։

— Պատճառը։

— Պատճառը այն է որ իմ արիւնէս չէ ան։ Մանաւանդ իր ձեռքը ամէնէն անարգ ոճիրներու մէջ թաթխելով կը պատրաստէ կերած հացս։ Մտածէ, Նառէզար, այս ապարանքը որքան անմեղներու արիւնով կանգնած է։ Մտածէ թէ որքան անէծքներ կան անոր սեմերուն տակ։ Իրաւ է, քու ազգիդ արիւնը չեմ կրեր երակներուս մէջ, բայց խիղճս ամէն ատեն կը տանջէ զիս, երբ զրկանքներու դատապարտուած մէկը տեսնեմ։ Օր եղած է որ ժամերով արցունք թափած եմ։ Օր եղած է որ կեանքը դառն եղած է ինծի համար, երբ հազարներով անմեղ դիակներու վրայ աչքս կը յառէի։ Ախ, աղջիկս, մարդուս սիրտը կը կոտրի թռչունի մը մահը տեսնելով, ո՞ւր կը մնայ արեան ճապաղիքներու մէջ տապլտկող մէկը նշմարել ու անտարբեր ըլլալ... Ահա թէ ինչու կ՚ատեմ փաշան, թէ ինչու թունաւոր է ինծի համար անոր հացը եւ թէ ինչու ես ալ տխուր եմ քեզի պէս։

Հառաչանքը խեղդուեցաւ ու մեծ հանըմը չկրցաւ շարունակել իր երկիւղալի բայց անկեղծ յայտնութիւնները։

Նառէզար անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ ինչպէս թշուառ մը իր գթութեան հրեշտակին կը նայի եւ յետոյ դողդղալով մրմնջեց.

— Ո՛հ, մեծ հանըմս, որքան բարի էք, որքան ազնիւ է ձեր սիրտը։ Անհունապէս շնորհակալ եմ որ կը մխիթարէք զիս։ Իմ թշուառ ազգիս վրայ ունեցած ձեր գութը կը լեցնէ հոգիս։

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.—

ԱՊՐԻԼ 15, Կիրակի, Ծաղկազարդի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ, ժամը 10ին: Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 4·30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

15 Ապրիլ, Կիրակի, Ծաղկազարդ, առաւօտ, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ, բազմաձայն երկսեռ խումբով ժամը 7·30, Երեկոյ Դռնբացէք ժամերգութիւն ժամը 5ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՈՄՈՆ)

Կիրակի, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամեր–գութեան ժամը 8, Պատարագ 10, Երեկոյ Դռնբացէք 5:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Մանուկ Ղուկասեանի եւ Հայկազուն Պօյաճեանի մահուան առթիւ, Մէօտէօ–նէն Աւետիս Սրապեան կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ. Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնա–սիրացին, քսան Ն. Ֆ. Իսիի Խրիմեան դպրոցին; (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ և ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Աղնիւ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան իրենց սիրեց–եալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

Հոգեհանգստեան առթիւ, որ պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (15 Ապրիլ), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե–ղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի կը նուիրեն Փարիզի Կարմիր Խաչին, Եկե–ղեցւոյ Կրթ. ձեռնարկներուն, Լիոնի ե–կեղեցիին 300ական Ն. Ֆ., «Յառաջ»ի, Աղքատախնամի, Կապոյտ Խաչի, Դպրո–ցասիրաց 200ական Ն. Ֆ.: (Ընդհ. գու–մար՝ 1700 Ն. Ֆ.):

Կը խնդրուի ստանալ այս գումարները Փարիզի Եկեղեցւոյ Դիւանատունէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Օր. ՅԱՍՄԻԿ ՔԷՕՇԷԵԱՆ
եւ
Պ. ԱՐԲՈՒՆ ԹՈՔԱՃԵԱՆ
Ամուսնացած

Աղեքսանդրիա, 8 Ապրիլ, 1962

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերա–կան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւ–եալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր–ընկերուհիները.—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ խումբ՝ 14 Ապրիլ, Շա–բաթ, ժամը 21ին:

ՎՌԱՄԵԱՆ՝ 15 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ, 15 Ապրիլ, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սո–վորական հաւաքատեղիները: Խիստ կա–րեւոր օրակարգ: Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտ–րութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ըն–կերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պի–տի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչ–ները:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՊՈՄՈՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէ 100 Ն. Ֆ., Ընկ. Ժիրայր Ոսկեան, Ընկ. Հայկ Սալըրեան, Տորումեան եղբարք, Ընկ. Իշխան Գոչոյեան հարիւրական, Տէր եւ Տիկին Օ. Պէզիրճեան, Տէր եւ Տի–կին Յ. Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մէր–տինեան, Պժեան ընտանիք յիսունական Ն. Ֆ.: Տոքթ. Պիպէռեան 60, Ընկ. Վ. Տէր Վարդանեան քսան, Պ. Երուանդ Սարգիսեան, Պ. Կ. Փօլատեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մխտիք, Ընկ. Ղազար Տէրտէրեան, Տիկին Ազարեան, Ընկ. Յ. Ուլուսեան, Պ. Կարպիս Զամպաղճեան տասնական Ն. Ֆ.: Գումար 900 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբաց–եալ Յարութիւն Խաչատուրեանի կսկծա–լի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարաֆեանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եաղուպ–եանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պասմաճեանէ 15 Ն. Ֆ.:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի շրջանի բոլոր ընկերներուն

Այս Շաբաթ գիշեր, ժամը 8·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ եւ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ԱՊՐԻԼ 12էն 27

Մշակոյթի Տան «Ն. Միսաքեան» սր–րահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի եւ շրջակայքի Հայ Ազգ. Մի–ութեան շրջանը լրացած ըլլալով, ամ–բողջ գաղութը առանց դաւանանքի խտ–րութեան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Սալ տէ Ֆէթի Ֆուայէին մէջ:

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻՊԸ

(Օփերէթ)

Ղեկավարութեամբ՝ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Շաբաթ, Ապրիլ 14, ժամը ճիշդ 20·30ին Մեզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանը

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ Շաքէ Պեճկեան. Վերոնիկ Մանուկեան, Մարի-Րոզ Սոֆեան, Պ. Պ. Անդրանիկ Գալուստեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Սուրէն Անդրէաս–եան, Սեդրակ Խաչատուրեան, Գրիգոր Պարսումեան, Սերժ Դաւիթեան:

եւ ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ խում–բին եւ հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Այս Կիրակի ժամը 16էն 24

SALLE DES FETES DE SARCELLES

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ՍՕՍԻ պարախումբը՝ ղեկավարու–թեամբ Տիկին Հ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ ընկ երակցութեամբ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ: ՄԿՐՏԻՉ ՊՈՂՈՍԵԱՆ (երգ):

ՓՕԼ ՍԷԶՃԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԿԻԹԱՌԻ ԵՐՐԵԱԿԸ

Եւրոպական պարեր.— Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Moyens de communications : Porte de la Chapelle, Autobus : 268, direction Villiers le Bel ou Arnouville descendre à Sarcelles, Place du XI Novembre.

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

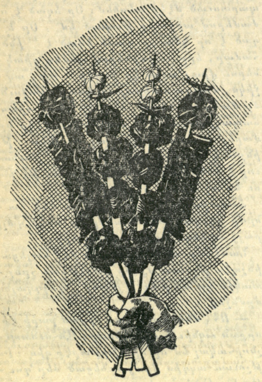
Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳԸԶ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, ՕՐ. ՕՐ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՖԱՐՇԻԵԱՆ, Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ:

Երաժշտական քառեակ:

Խօսնակ.— Տիկին Թօփալեան

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված–ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար–ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի–լիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ԱՊՐԻԼ

DIMANCHE 15 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9381 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5182

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Գարունն է եկել նախշուն թեւերով,
նախշուն թեւերը պէսպէս ձեւերով,
գոյն գոյն ծաղիկներ՝ կարմիր ու
սպիտակ,
վարդ, մեխակ, շուշան անուշ հոտերով:

Այսպէս կ'երգէր ընութեան զարթօնքը Գասպար Քաթիպա, ժող. դպրու հայկական վերածնունդի ուսուցչուհներու սեւ-բունդէն:

Հին բարի օրերուն, գիւղական դպրոցներու վրայ մենք ալ կ'երգէինք այս երգը եւ բանաստեղծին ուրիշ քերթուածները որոնք մեր մանուկ հոգիներուն մէջ կը հրահրէին ազգայնական զգացումը:

Հայոց աշխարհիկ, գարունն է հասել ձայն կուտար Ալիշան՝ Ս. Ղազարի մե-նաստանէն, նոյն օրերուն: Ու կ'աւելցնէր թէ նախշուն զարդարին նոր հարսի նման Հայաստանի բիւրաւոր բլուրներն ու վը-տակները, ընդարձակ ու լայն լեռներն ու հովիտները:

Գարուն է եւ Ծաղկազարդ այսօր: Հա-յուն Ծաղկազարդը:

Մինչ աշխարհի քրիստոնեայ բոլոր ազ-գերը ձիթենիի տերեւներով կը խորհրդա-նշեն Յիսուսի յաղթական մուտքը Երու-սաղէմ, «Նստեալ ի վերայ յաւանակի իշոյ», Հայաստանեայց առաքելական ե-կեղեցին բանաստեղծական գեղեցիկ բա-ռով մը կը բնորոշէ զայն, —— Ծաղկա-զարդ:

Քրիստոնէական ամենամեծ տօնին՝ Զատ-կին նախադուռն է Ծաղկազարդը:

Ինչպէս որ ձմրան սառնամանիքներուն եւ մռայլ օրերուն կը յաջորդէ գարունը՝ նախշուն թեւերով, այնպէս ալ Մեծ Պահ-քի ապաշխարութեան ու ծոմապահու-թեան չարաթներուն կը յաջորդէ Ծաղ-կազարդը:

Տօնական զգեստներ կը հագնի Հայոց եկեղեցին այդ օրը: Խորանը, ամբողջ քառասուն օր թանձր ու գորշ վարագոյ-րով փակուած՝ հանդիսաւորապէս կը բացուի «Դռնբացէք»ի սրտապարար արա-րողութենէն վերջ:

Բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, զդուռն արքայութեան կ'աղերսէ քահանան՝ խաչի հարուածներ տալով երիցս:

Ու կը բացուի «արքայութիւն»ը՝ լոյ-սերով ու երփներանգ ծաղիկներով փող-փողուն:

Արեւմուտքի շողշողուն պողոտաներուն վրայ մոռցած ենք մեր տօնական օրերը, յարմարելով միջավայրին ու տեղական բարքերուն:

Փոխուած են դարերը: Փոխուած է սե-րունդը: Նոր օրերը նոր մտայնութիւն են ստեղծած եւ նոր պահանջներ ունին:

Հիները տակաւին կառչած են հայրենի սրբազան աւանդութեանց եւ մեր ազգա-յին, տոհմիկ բարքերուն:

Իսկ նորե՞րը:

Հաւատքը խղճի գործ է, անտարակոյս: Սակայն հաւատքէն պարպուած հոգի-ները ինչո՞վ կը ներշնչուին:

Հայաստանեայց եկեղեցին կրօնականէն աւելի ազգային դիմագիծ ունի: Դարե-րով անկախութենէ զրկուած Հայը սար-կութեան դաժան օրերուն իր եկեղեցիին կառչելով է, որ կրցած է պահպանել իր ազգութիւնն ու անհատականութիւնը:

Մեր դմայլելի շարականներն ու պա-տարագի երգեցողութիւնները ազգայնա-կան շունչ կը բուրեն եւ մեր հոգիին կը խօսին:

Ներկայ մռայլ օրերուն, երբ հայրենի-քէն հեռու, օտար աստղերու տակ կ'ապ-րինք անտէր ու անպաշտպան, երբ մեր բնակած երկիրներու հպատակութիւնն ենք ստացած՝ դարձեալ եկեղեցիին եւ մեր ազգային աւանդութեանց փարելով է, որ պիտի կրնանք անաղարտ պահել մեր ազգութիւնը եւ փրկել նոր սերունդը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺՈՒՀՕ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

ԶՕՐԱՎԱՐԻՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ ՅԱՅՏԱՐԱ-ՐԱԾ ԷՐ ԹԷ ՆՄԱՆ ՊԱՐԱԳԱՅԻ ՄԸ, ՆԵՐՈՒՄ ՊԻՏԻ ՉՈՒԶԷ

Ընդհ. դատախազին խիստ, չոր եւ վճ-ռական ամբաստանագիրը որ 55 վայր-կեան տեւեց նախատեսել կուտար արդէն թէ ուզած մահապատիժը պիտի տրուի: Մեծը Ռափայէլի ծանր պահանջագիրէն առաջ, քանի մը վկաներ եկած էին իրենց յարգանքի, բարեկամութեան եւ հիա-ցումի վերջին տուրքը բերել Ժուհոյի: Ասոնց մէջ ամէնէն յուզիչն էր տարա-բախտ Ալպէր Քամիւի, գրականութեան Նոպելեան մրցանակ, այրին վկայու-թիւնը:

Ցիշեց թէ մանկութենէն ծանօթ է Ժու-հոյի ընտանիքին, գպրոցական նստարան-ներէն իսկ: Երբ կը յիշուի Ժուհօ ընտա-նիքը նոյն բառերը կուգան միշտ պար-կեշտութիւն, պարզութիւն, ուղղամտու-թիւն, բարիք: Եւ Տիկին Քամիւ, շատ յուզուած, կը շեշտէ «Զօր. Ժուհօ ոչ ցե-ղապաշտ մըն է, ոչ փառամոլ մը, եւ վինքը հոս տեսնելը մեր դժբախտութեան ողբերգական հետեւանքներէն մէկն է: Չեմ կրնար հանդուրժել»: Եւ Տիկին Քա-միւ, Օռանցի որ կարծած է թէ ֆրան-սացի պիտի մեռնի Ալժերիոյ հողին վը-րա, կը հեռանայ շատ ազդուած: Մեր-ժած էր պատասխանել այն հարցումնե-րուն, որոնք կը վերաբերէին իր ամուս-նոյն կարծիքին, յայտնելով թէ չի կրնար ամուսինին անունով խօսիլ, ոչ ալ կրնայ խօսիլ անոր անունով: Իր գործը կը վկա-յէ թէ սիրած է նոյն սէրով երկու հա-մայնքները:

Կուգայ 37 տարու կոյր ռազմիկ մը, Օ-ռանիի նախկին ռազմիկներու նախագա-հը: «Պատերազմի կոյր եմ, 37 տարեկան կ'ապրիմ Օռան, ֆրանսական գաւառ» եւ Սերտան կը պատմէ թէ 1958ին իրենք ռազմիկները, պարզ տղաք, հնազանդած են մէկուն, որ՝ ու, նախկին ռազմիկնե-րու նախարար՝ Թրիպուլէի որ ըսած էր թէ Ալժերիան ֆրանսական է: Յետոյ ե-կած են զօրավարներ Քոչ եւ Մոնսապէր որ երեք ամիս պտտելով Ալժերիա նոյն բանը կրկնած են, չեշտելով թէ կառա-վարութեան եւ տը Կոլի համար Ալժերիա ֆրանսական է: Սերտան կ'ըսէ թէ Ժուհօ բռնութեանց երբեք հրահանգ չէ տուած, զաւակը՝ ուսուցիչներու որոնք տարինե-րով Ֆրանսերէն սորվեցուցած են պզտիկ Մահմետականներու, չէր կրնար երբեք անմեղ Մահմետականներ սպաննել տալ: Քանի մը վկաներ ալ, ապա ընդհ. փաս-տաբանին ծանր ամբաստանագիրը որ Ժուհօն չի դատեր այլ՝ Գաղտնի Բանակը եւ ոճիրներ, եւ վերջապէս երեք փաս-տաբաններու պաշտպանողականները: (Այս վերջին նիստին մանրամասնութիւն-ները կուտանք մեր երեքշաբթի օրուան թիւով): Յիշենք սակայն թէ պաշտպան փաստաբաններէն մեծը Փէրիւսէլ յայ-տարարած էր — «Ներում պիտի չըլլայ ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ մահ-ուան դատապարտուի, Զօր. Ժուհօ նե-րում պիտի չխնդրէ»: Յիշենք սակայն թէ ըստ Սահմանադրութեան 17րդ յօդուա-ծին ներում ուզելու պէտք չունի այլ՝ Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ 11 օրուան ընթացքին ներում տալ:

Դատաւորները խորհրդակցած են մէկ ժամ 55 վայրկեան, այո՛ պատասխանած են եղած հինգ հարցումներուն եւ Ժուհօ մահուան դատապարտուած է «յանուն ֆը-րանսացի ժողովուրդին»: Ժպտած և համ-ուրած է իր փաստաբանները, մինչ սրա-

ԻՄ ԵՐԵՒԱՆ

Ես քո գրկում կարօտ եմ քեզ, իմ մայր
քաղաք:
Ջուրդ խմում, ծարաւ եմ ես, իմ վառ
կրակ:

Աղբիւրիդ պաղ – պաղ ջրով,
Արեւիդ անմար հրով
Ինձ ես կանչում, իմ կեանք, Երեւան:
Ես քո մէջ եմ հասակ առել, կեանք եմ
հիւսել:
Քո լոյսերի տակ եմ փնտռել երազ ու
սէր:

Մայրիկիս կարօտ ձեռով,
Սիրածիս այրող երգով,
Ինձ ես կանչում, իմ կեանք, Երեւան:
Ուր էլ գնամ, քեզնով եմ լի,
Քեզնով եմ տաք, քարին բացուած՝
Քարէ ծաղիկ, իմ նոր քաղաք:
Քո անուշ Հայոց խօսքով,
Քո Մասիս սարի տեսքով,
Ինձ ես կանչում, իմ կեանք, Երեւան:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

հը «կեցցէ Ժուհօ», «Գաղտնի Բանակը պիտի յաղթէ» կը պոռար եւ Մարսէյ-եէզին եւ «Ափրիկեցիներու քայլերգը» կ'երգէր: Ժուհոյի քոյրը մարած է, մինչ Տիկին Ժուհօ չէ կրցած մօտենալ ամուս-նոյն:

Նոյն ժամուն նախագահ տը Կոլ իր սեւ պաշտօնակիցին հետ՝ բարձր — Վոլթայի նախագահ՝ Եամէօկօ կը դիտէր Օփերայի բեմին վրայ Պերլիոզի «Տրովատացինե-րը»:

× Օռանի մէջ, հակառակ լուսարգելին, Ուրբաթ գիշեր իսկ ժողովուրդը փողոց կ'իջնէր «կեցցէ Ժուհօ» պոռալով: Շա-բաթ առտու իրրեւ բողոք Կոնստանդին, Ֆիլիփվիլ, Պոն եւն. գործադուլ կը սկը-սէին:

× Շնորհազրկուած զինուորական Ժու-հօ չի կրնար գնդակահարուիլ այլ՝ կա-խաղան կրնայ բարձրանալ միայն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՈՒՏԹԻ վերստանձնեց իր պաշտօնը եւ Շաբաթ իրիկուն իսկ ուղերձ մը պիտի ընէր Սուրիոյ ժողովուրդին:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ ընդունեցաւ որ ՄԱԿի դէ-տերը Սուրիոյ եւ Իսրայէլի սահմանը երթան քննութեան համար:

ՊԵՐՆԻ կառավարական շրջանակները անհաւանական կը նկատեն որ Ժօրժ Պի-տօ, մանաւանդ իրեն վերագրուած յայ-տարարութենէն ետք, Զուիցերիա գտ-նուի:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒՆԵՐԸ մերժեցին որեւէ խօսակցութիւն ամերիկացի հրատարակի-չին հետ, Միլովան Ճիլասի ապատպրու-մին համար:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ արաբական երկիրներու մէջ կատարած շրջապտոյտէն ետք, Թու-նուզ վերադարձաւ, ուր ընդունեցաւ նախագահ Պուրկիպայի կողմէ: Պուրկի-պա ընդհատած էր իր մեղրալուսինը ըն-դունելու համար «ԱՀԱԿ»ի պարագլուխը: Հազիւ Պուրկիպաար քանի մը ամիս ա-ռաջ ամուսնալուծուած էր Ֆրանսացի կնոջմէն, տօնի օր կրկին ամուսնացաւ:

ՏԸՊՐԷ նախագահելէ ետք նախարարաց վերջին խորհուրդին, Շաբաթ առաւօտ, իր կառավարութեան հրաժարականը տա-րաւ տը Կոլի: Փոմփիտու սկսաւ իր խորհրդակցութիւնները նոր դահլիճը կազմելու համար:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Սիրիլ պատրիարքը Ա-թէնք է այցելութեան եւ շնորհիւ Աթէ-նակորաս պատրիարքի արտօնութեան կը-ցած է այցելել նաեւ Աթոս լերան վանքը: Ըստ մասնագէտներու նման արտօնու-թիւն մը ցոյց կուտայ թէ արեւմուտքի եւ արեւելքի ուղղափառներու յարաբե-րութիւնները կը բարելաւուին:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Բառն իսկ բանաստեղծութիւն կը բու-րէ: Օծուն՝ գարնանային շունչով:

Կը թուի թէ Ծաղկազարդը շատ բան պիտի կորսնցնէր իր իմաստէն, եթէ ամ-փոփուէր միայն քրիստոնէական պատեա-նի մը մէջ:

Բոլոր լեզուներն ալ ունին համապա-տասխան բառը:

Բայց իրենց բառը կը խօսի՞ նոյն շը-նորհն ու ոգին, ինչպէս մեր Ծաղկա-զարդը:

Հայերէնը արտասանած ատեն, թար-մութիւն կը հոսի ձեր երակներուն մէջ:

Նոր հորիզոն մը կը բացուի ձեր առ-ջեւ, քանի որ գարուն է եւ Ծաղկազարդն ալ անոր ուրիշ մէկ արտայայտիչը:

Ի՞նչ է Ծաղկազարդը, եթէ ոչ աւետա-բեր նախանշանը վերածնութեան, որ կը կոչուի Զատիկ:

Իրողութիւն է որ մարդիկ աւելի կը մօ-տենան իրարու, Ծաղկազարդէն Զատիկ, պայծառութիւն մը զգալով իրենց սրտե-րուն մէջ:

Գոնէ այդպէս էր երէկ, երբ մեր հայ-րենի հողերուն վրայ կը շնչէինք:

Ժամանակները եւ միջավայրը շատ փո-խեցին մեր կեանքէն, ըմբռնումներէն ու սովորութիւններէն:

Գիւղացին դարձաւ բանուոր: Ուսուցի-չը՝ խանութպան:

Տանտիրուհին չունեցաւ իջեւ, իրրեւ գործատէր կամ սեւ աշխատաւոր:

Իսկ մանուկները հասակ նետելով սկը-սան ապարէց կարդալ բնիկներուն: Ամէն տեղ եւ ամէն ճակատի վրայ:

Արդէն իսկ մեր շուրջը կը յածի նոր հասարակութիւն մը որ շատ բան չի հաս-կընար ոչ աւանդական Ծաղկազարդէն, ոչ ալ Զատիկէն:

Իսկ Ծնունդը կը յիշէ աւելի շատ «ռէ-վէյոն» սարքելու համար:

Եւ սակայն, տակաւին կը մնան մոխի-րին տակ թաղուած կայծեր:

Ամէն ինչ հարթուած չէ եւ հայկական Ծաղկազարդը կը պահէ իր համն ու հո-տը, ամէն ուր որ համրանք մը ունինք:

Ծաղկազարդ եւ Զատիկ միեւնոյն ատեն քննութեան օրեր են ամէնուս համար, քանի որ կը զուգադիպին Հայաշխարհ Սար-սափներու տարեդարձին:

Արդարեւ, այս օրերուն էր որ Գաղանը կը սրէր դանակը եւ կ'ոլորէր իւղոտ խեղդկապը, իրականացնելու համար իր դարաւոր երազը, — Կա՛մ դուն, կամ ես:

Անոնք որ վկաներն եղած են հայասպան Արհաւիրքին եւ անոնք որ լսած կամ կար-դացած են, անշուշտ կ'ըմբռնեն թէ Ծաղ-կազարդը եւ Զատիկը ուրիշ խորհուրդներ ալ ունին, մեզի համար:

Երկու տօները մեզի կը յիշեցնեն ոչ միայն անդարմանելի փլուզումը, այլեւ կ'ուսուցանեն չարիքին տոկալու իմաս-տութիւնը:

Այդ իմաստութեան հիմնական տարրե-րը կը կազմեն քաջութիւնը եւ հաւատքը:

Քաջութիւն՝ հարուածին հարուածով պատասխանելու եւ հաւատք՝ ի հարկին լեռներ սարսելու:

Ա՛յդ կ'ուսուցանէ, նաեւ, մեր դարա-ւոր պատմութիւնը, իր զարհուրելի ելե-ւէջներով:

Այլապէս, տժգոյն ձեւակերպութիւն մը դարձած պիտի ըլլային Ծաղկազարդն ու Զատիկը:

Հայ. Եկեղեցին ազգայնացուցած է շատ մը միջազգային տօներ, անոնց տա-լով հայաշունչ, ինքնուրոյն եւ աւելի ճկուն բովանդակութիւն:

Ո՞ւր էր որ կարենայինք ըմբռնել այդ նրբութիւնները, աւելի երկար դիմանա-լու համար օտարութեան փորձութեանց...

1955 — Շ.

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

«... Հանդերձ աշխարհական ամբոխիւ, սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբք եւ հոգեւոր ցնծութեամբք, կանթեղօք վառելովք եւ ջահիւք բորբոքելովք եւ խնկօք բուրելովք եւ ամենայն լուսաճաճանչ գնդիւն» բարձրացան Օշական, ուր թաղեցին Մեծ Հայը,— Մեսրոպ Մաշտոց։

440 թուականին Փետրուար 13ին էր։

Այս տարի, Հոկտեմբերին, նոյնքան փառահեղ թափօրով մը, աշխարհածաւալ Հայութիւնը թերեւս անգամ մը եւս բարձրանայ Օշական՝ նախարարներով ու զօրականներով, վառած լապտերներ ի ձեռին, արտօրայքէն ու կալօրայքէն պըսակներ հիւսած, աղջիկներ պարելով, երիտասարդներ՝ երգելով, երթալ մեծարելու համար այն որ եղաւ Հայութեան պարծանքը։

Արդարեւ, «Սով. Հայաստան» կը գրէ (Ապրիլ 1) թէ հրահանգ տրուած է կըպրապատել խճուղին՝ որ Օշական կը տանի, ու բարտիներ եւ կանանչ թուփեր տնկել ճամբուն եզերքը։ Այս պատրաստութեանց հետ, կը հաղորդուի թէ նշանակուած է դասախօսներու խումբ մը՝ որ կը շրջի քաղաքէ քաղաք եւ գիւղէ գիւղ, ներկայացնելու եւ պանծացնելու համար Մաշտոցի կեանքն ու գործը։ Մինչեւ այժմ տրուած են արդէն 200 հըրապարակային դասախօսութիւններ, որոնց շարքը դեռ պիտի երկարի մինչեւ Հոկտեմբեր, երբ փառահանդէս տօնակատարութեամբ մը վերջ պիտի գտնէ հայ գիրերու գիւտին յոբելենական տարին։

×

Առասպել մը կայ, հրապարակի վրայ, թէ գիրերու գիւտը կատարուած է քրիստոնէութիւն տարածելու համար Հայոց մէջ։

Այդ առասպելը կը սկսի «գիրերու գիւտ» տարազին գործածութեամբ,— գի՛տ, ի՞նչ գիւտ։ Բառը կը յիշեցնէ «գիւտ Խաչի», «գիւտ գօտւոյ Ս. Աստուածածնի», «գիւտ նշխարաց սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչի», եւ այլ նման բացատրութիւններ։ Խօսրով Անձեւացի այսպէս կը սահմանէ գիւտը. «է իսկ գիւտ եւ կոչի, որ ոչ իւր ինչ իցէ, կամ ոչ ընդ փաստակօք գայցէ, այլ դիպուած ինչ բարւոյ լինիցի առանց աշխատութեան եւ ակնկալեաց»։ Սակէ մինչեւ կախարդական աւանդութիւնները երկար չէ ճամբան, ապացոյց որ մեր հին մատենագրութեան մէջ իրար կը գրկեն գիւտն ու գիւթանքը(*)։

Կը կարծեմ թէ Մաշտոց կը մեծնայ, արժանաւորապէս կը մեծնայ, երբ իր հանճարի՛ն վերագրենք կատարած աշխատանքը, եւ ոչ թէ դիպուածներու, գիւտական ու գիւթական պատմութիւններու, ոչ իսկ Կորիւնի քնարեր վկայութեանց։ Պէտք է քերել մաքրել հին պատմիչներու ջնարակը, որ առատօրէն գործածուած է ոչ միայն իբրեւ սիրոյ տուրք, այլեւ ժամանակի տուրք։ Այսօր կը բանտարկեն ով որ կ'աշխատի գործածել ճգնակեցութեան այն գաղափարը թէ «օգտակար իսկ է յամենայն աշխարհակիր զբօսանաց առանձինն սահմանել եւ միայն աստուածպաշտութեան պարապել, զոր եւ մարգարէքն գործէին, որք ի լերինս եւ յանապատս եւ ի փապարս վիմաց՝ պատուածեղէն կրօնիցն գծառայութիւնս հարկանէին»։

Այսուհանդերձ, գիւտ կոչէք թէ հըրաշք՝ հայ գիրերուն ծագման պատմութիւնը,— այդ հարցը չէ որ կը զբաղեցնէ զիս այսօր, ու կը թողում բանասէրներու կերակուր,— պէտք է ընդունիլ թէ Մաշտոցի երկրորդ գործը, իր նպատակով, կը գերազանցէ Մաշտոցի առաջին գործը, ինչաքանական իր ծանօթութեանց կատարելագոյն կիրարկումով, օտար բանասէրներու հիացման առարկայ։

Եւ ճիշդ այստեղ է որ ապարէզ կը կարդամ մեր վարդապետներուն, մեր պատմագէտներուն ու մեր բանասէրներուն։

Եթէ Կորիւն, իր «անհասկնալի ճոռոմաբանութիւններով» (գործին 2/3ը կարելի է նետել իբրեւ աւելորդ) մեզի ժառանգ կը թողու կենսագրութիւն մը՝ որ «պակասաւոր է» իբրեւ կենսագրութիւն, այսինքն թէ մեզի աւանդած չէ կարեւորը կամ էականը, եւ այդ պատճառով մութ կը մնայ Հայոց գիրերուն ծագումը, ընդհակառակն ժայռէն բխած ջուրի պէս պայծառ է Մաշտոցի երկրորդ գործը, յստակ, ջինջ ու զուլալ,— ի՞նչ կը հետապնդէր Մաշտոց՝ հայ գիր տալով հայ լեզուին։

— Աստուածաշունչ Մատեան թարգմանել եւ քրիստոնէութիւն տարածել, կ'ըսեն մեր վարդապետները, պատմագէտները, բանասէրները եւ ... նախակրթարաններու աշակերտները, մէկը միւսին ձայնակից։

Ու Մաշտոց, կարծես յատկապէս պատասխանելու համար ծամծմած ծամողներուն, իր թարգմանութիւնները սկսած է ... Հին Կտակարանէն, ուր այնքան քրիստոնէութիւն կայ՝ որքան իմ գանկիս մէջ, (Հրեաները կ'ընդվզին՝ երբ քրիստոնէութեան կ'ընծայէք Հին Կտակարանը)։

Քրիստոնէութիւն տարածել Աստուածաշունչ Մատեանի հայերէնո՞վ։

— Մոլի՛ս, Պաւղէ՛։

Դարերէ ի վեր մարդիկ խօսեր են ժողովուրդին՝ ժողովուրդին լեզուով։

Դուք տեսած կարդացա՞ծ էք Աստուածաշունչ Մատեանի այն թարգմանութիւնները, զոր հրատարակած են ամերիկացի միսիոնարները՝ քրիստոնէութի՛ւն տարածելու համար Հայոց մէջ, (ա՛խ այդ Թարթիւֆները, ա՛խ այդ Ս. Նիթուշները)։ Թարգմանութեանց լեզուն աւելի ռամկունակ է քան հայ ռամիկին բարբառը,— անոնց նպատակն էր մատչելի մնալ ժողովուրդին։

Եթէ ոսկեդարեան մեր գրիչները չունէին լեզուի ինքնօրէնութեան մտահոգութիւն եւ քրիստոնէութիւն տարածելո՛ւ համար միայն կը կատարէին իրենց թարգմանութիւնները, Աստուածաշունչ Մատեան եւ այլ ժառանգութիւններ, կրնա՞ք հաստատել թէ բովանդակ Հայաստան կը հասկնար այդ լեզուն, անդերազանցելի գեղեցկութիւն, որու առջեւ գըլխարկ կը հանեն հայ եւ օտար լեզուաբաններ։ Ընենք թէ կը հասկնար ոստանիկ բնակչութիւնը, հապա Գողթն գաւա՞ռը, ուր շատ կ'երթար Մաշտոց, եւ ուր մին կը խօսէր դուժ, իսկ միւսը՝ խուժ, ինչպէս կը վկայեն մեր պատմիչները։

Առէք այսօրուա՛ն Ֆրանսան,— դպրոցը պարտաւորիչ է, հաղորդակցութեան միջոցները՝ արագ եւ հրաշալի, բայց գաւառներ կան, որոնց լեզուն անհասկնալի է տակաւին։

Հայաստանի՞ մէջ, Ե. դարո՞ւն։ Խութեցինե՞րն էին, որ սաղմոս պիտի կարդային Եզնիկի գոհար հայերէնով՝ կորեկ ցանելու ժամանակ։

Հաղորդակցութիւնները դժուար, գաւառէ գաւառ յարաբերութիւնները յաճախ թշնամական, կեդրոններու մէջ յոյն եւ ասորի գործակալներ՝ օտար ազդեցութեան գօտիներ հաստատած, երկիրը երկուքի ճեղքուած, եւ ընդհանուր այս աղէտին դիմաց, երբ դրացին ազատ համարձակ կը յայտարարէր վերջ դնել Հայաստանի մը գոյութեան՝ երեւակայել հայ մտաւորականութիւն մը, որ Քրիստոսի խօսքը տարածելու մասին միայն կը մտածէ, կը նշանակէ անարգել Ոսկեդարու ախոյեանները։

Իմ ընդդիմախօսներս, որոնք չեն գիտեր Հայու պէս մտածել, կ'ընդունին ուրեմն որ հայ գիր պիտի չունենայինք տակաւին՝ եթէ քրիստոնէութիւնը չգար ծեծել մեր դռները։ Ի՞նչ, այդքան ե՞տ մնացած էր Հայութիւնը, եւ ոսկեդարեան օգոստափառ հայերէնո՞վ։ Գոհարը գոհար, իբրեւ գոհարատուփ՝ հողէ ամա՞ն կը գործածէին Հայերը։ Ու պիտի մնայի՞ն այդպէս։ Կը կարծէ՞ք։

Կուգա՛յ ժամանակը, երբ պեղումները ուրիշ բան կը պատմեն մեզի։ Այժմ լսեցէք։

Քրիստոնէութիւնը չէր որ դանդաղ կ'ընթանար երկրին մէջ, որպէսզի օգնութեան կանչէին հայ լեզուն,— եթէ տակաւին գոյութիւն ունէին հեթանոսական անկիւններ, իրողութիւն է որ քրիստոնէութեան դէմ ըմբոստացողները երբեք եւ երբեք չպակսեցան Հայաստանի մէջ, վկա՛յ Գրիգոր Մագիստրոսի սուրը։ Ընդհակառակն հայ լեզո՛ւն էր որ կը նահանջէր՝ յոյն եւ ասորի վերեզակներու առջեւ, ծանօթ իբրեւ քրիստոնէութեան քարոզիչներ։ Պէտք էր փրկել հայ լեզուն, եւ հայ լեզուով՝ Հայաստանը։

Արդարեւ, Մաշտոցի եւ աշակերտներուն գործն եղաւ,— ա՛յս է հայ գիրերուն տրուած առաքելութիւնը,— միացնել Հայութիւնը, միացնել երկու Հայաստանները (արեւելեան եւ արեւմտեան), ոչ թէ քրիստոնէութեամբ,— այդ ուժը չունէր քրիստոնէութիւնը, որ, ընդհակառակն, կը դաւաճանէր մեզի՝ յունարէն եւ ասորերէն լեզուներով,— այլ միայն Հայկազանց բարբառով, որ փըրկուեցաւ Մաշտոցի միջամտութեամբ։

Դրացին կ'օգտագործէր քրիստոնէութիւնը՝ դրուժան դեր մը տալով անոր։ Մաշտոց եւ ընկերները օգտագործեցին քրիստոնէութիւնը՝ զայն պատրուակ ծառայեցնելով հայ լեզուին ազատութեան եւ անկախութեան։ Երկու դրացիներէն ծածկելու համար ազգային ոգին՝ Մաշտոց եւ ընկերները ըսին թէ, քրիստոնէացնելու համար հայ ժողովուրդը, հարկ է հայ լեզուով քարոզել, վասնզի չի հասկնար յունարէն, ոչ ալ ասորերէն։

Թափանցիկ է պատրուակը։ Եթէ ասորերէն կամ յունարէն չէր հասկնար հայ ժողովուրդը, ոսկեդարեան գրաբարո՞վ պիտի հասկնար քրիստոնէութիւնը(**)։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ ժողովուրդները լատիներէնո՞վ կը հասկնան եկեղեցական լեզուն։ Քրիստոնէութեան առաջին խօսքը Ֆրանսա հասած օրերուն՝ Վոլթէրի նախահայրերը կը հասկնայի՞ն լատիներէնը։

Ո՛, չեմ ուզեր դուրս ելլել նիւթէն ու մտնել կրօնքներու պատմութեան մէջ, խօսելու համար քրմական լեզուին մասին, որ տարբեր էր ոչ միայն խօսակցական բարբառէն, այլ եւ գրոց լեզուէն, ինիսիէներու միայն ծանօթ։ Վերջապէս եբրայական միսթիսիմին մասին, որ գաղտնիմացութեան կը վերածէր Աստուծոյ հետ հաղորդակցութեան եղանակը։ Գիտցողը գիտէ նաեւ թէ բիւզանդական յունարէնի կողքին կար եկեղեցական յունարէն մը։

Ոչ եւ ոչ։ Քրիստոնեայ Հայաստան, սիրտէն երկուքի ճեղքուած՝ յանուն Քրիստոսի, որ յունարէն կը խօսէր արեւմուտքէն, ասորերէն՝ հարաւէն, ունէր ուրիշ ցաւ մը, մահուան անձկութիւնը։ Վտանգի մատնուած էր իր գոյութիւնը, ու Քրիստոսը չէր որ պիտի փրկէր իր կեանքը։ Ընդհակառակն, քրիստոնէութիւն տարածելու պատրուակին տակ կը փորձուէր խեղդել զինք։ Քրիստոս կը մատռուակէր Յոյներու սեղանին՝ այդ օրերուն, մեզ թողլով գայլերու սեղանին վրայ, անպաշտպան։

Հայաստանի ծանր հրետանին, Հայոց կատարելատիպ լեզուն, զրկուած էր իր բանալիներէն։

Ահա այդ ճգնաժամային օրերուն, Մեսրոպ Մաշտոց բերաւ ծանր հրետանիին բանալիները։ Հայոց ընծայ բերաւ ազգային միութեան եւ ինքնապաշտպանութեան անխորտակելի զէնքը,— հայ գիրերը։ Եթէ չտրուէին այդ գիրերը, եթէ ժամանակ մը եւս ուշանային Մեսրոպեան տառերը, պիտի կորսուէր մեր օգոստափառ լեզուն, պիտի թաղուէր Հայութիւնը ընդմիշտ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

() Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ՝ ոսկեդարեան «գիւտ» բառին դէմ աշխարհաբար թարգմանութիւնը կը դնէ «աւար», երեք անգամ (Երեմ. ԼԸ. 2, ԼԹ. 18, ԽԵ. 5)։ Իսկ Ֆոն ուր չորրորդ անգամ կը դնէ «աւար», գրաբարը կը դնէ «պարգեւ» (Երեմ. ԽԱ. 9)։ Յաւելածոյ է ընարել իմաստը։ Այս առթիւ աւելցնենք, որ շատ բարդ է «գիւտ» բառին պատմութիւնը, ու դժուար՝ «գիւտ» ու «գտնել» բառերուն միջեւ ձգուած կամուրջէն անցքը։

(**) Քրիստոսագիտութիւնը ուսում մըն է, որ շատո՛նց լքած է վանքերը ... օդ առնելու համար ապահովաբար։ Ան[illegible] թէ ինչո՛ւ դուրսն են հիմա մեծագոյն մասնագէտները, ուստի եւ աւելորդ է վիճաբանութիւնը վանքէն ներս ու դուրս։ Խօսքս ուղղելով քրիստոնէութեան վաճա[illegible]կան [illegible]ներուն, կ'ուզեմ ըսել թէ Ե. դարու հայերէնը անուրանալի վկայութիւն մըն է բարձր քաղաքակրթութեան, (կը թուի թէ նիզ մը կ'ընէ հաստատելու համար իր հաւասարութիւնը յունարէնի հետ՝ կատարուած այլազան թարգմանութիւններով), վերջապէս ապացոյց մը կը կազմէ ազգային հասունութեան, [illegible] յետոյ պնդել թէ, քրիստոնեայ ըլլայ[illegible] կամ ոչ, Հայերը դեռ պիտի չմտածէին [illegible] գիր տալ իրենց լեզուին՝ զոհանալով [illegible] ծըն Ներսէսի ոսկի փոշի ցանելու խաղ[illegible] րուն հանդիսադրութեամբ, կը համարձ[illegible] յարգանքի պակաս հանդէպ գերազանցօ[illegible] րէն մեծ մեր Ոսկեդարին։

Հայութիւնը չէր կրնար հանդուրժ[illegible] դեռ երկար, որ իր անարատ կայ[illegible] մատռուակէին օտար ամաններու մէջ[illegible] անմաքուր եւ անհրապոյր։ Շ. Ն.

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԴԷՊԻ ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ – ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Բարեբախտաբար ինկած քարերուն մեծ մասը լաւ վիճակի մէջ է, կարելի է, քիչ մը յաւելումներով, վերականգնել այս հրաշալիքը։ Հնագէտներէն ոմանք, մասնաւորապէս Պ. Կ. Ղափաղարեան հակառակ են, վախնալով թէ փոխանակ հին քարերը գործածելու՝ նորեր աւելցնեն. սակայն հակողութեամբ կարելի է զայն չընել. այսպէս ըրած են Եւրոպայի մէջ բազմաթիւ կործանած աւերակներ վերականգնելու համար։

Երկար շրջեցանք մանրամասն տեսնելու համար ամէն գեղեցկութիւն։ Վստահ եմ թէ ոչ ոք պիտի կշտանայ Ն. Ծինովին գաղափարներուն հաղորդուելով։

Շարունակեցինք մեր ճամբան դէպի Էջմիածին, փոքրիկ քաղաքին մօտ փոքր բարձունքի մը վրայ իր ամբողջ հասակով եւ չքեղութեամբ կանգնած էր Ս. Հռիփսիմէն։ Կամարաձեւ նեղ դռնէ մը կը մտնենք քաղաքորմին մէջ. նոր սալայատակուած է, արտասահմանեան բարերարներու ծախքով։ Կը պակսին ծառեր, կը պակսի կանաչութիւն եւ ածուներ՝ զայն շրջանակելու համար մօտակայ ամայութենէն։ Եկեղեցին կը մտնենք, երկիւղածութիւն մը մեզ կը պատէ, պէտք էր խոնարհիլ եւ համբուրել այն ձեռքերը որ զայն կանգնեցին։

Որմերը բաց եւ յղկուած քարեր են, խորանը նոյնպէս։ Ժամանակին ամբողջ տաճարը զարդարուած էր խճանկարներով, այժմ նմոյշն իսկ չկայ։ Զայն շինեց Կոմիտաս կաթողիկոսը 618ին եւ հրաշալի շարական մը յօրինեց Սրբուհիներուն վրայ, համերական կտոր մը, որ համանուագ կը կազմէ այս տաճարին հետ։

Խորանին աջ կողմը, ցած ու նեղ նկուղի մը մէջ, սպիտակ մարմարէ շիրիմ մը կայ. սուրբ Հռիփսիմէի դամբանն է։ Չէի կրնար համբուրել, շրթներս պիտի մրոտէին, բայց սիրտս լսաւ՝ դիր քեզ ձեռքդ վրան եւ մրմնջէ. Հռիփսիմէ մեծ խորհուրդ եւ անուն ցանկալի։ Դամբանին վրայ իւղանկար պատկեր մը կար, բայց անտեսանելի էր։ Ո՛վ գիտէ քանի շրթներ համբուրեր են, քանի հազարաւոր մոմեր վառեր ու պատերուն փակցուցեր, եւ հիմա եղեր է մութ, ցած, սեւ եւ անհամբոյր։ Յիշեցի Հռոմի Ս. Չէչիլիայի գետնադամբանը, հրաշալիօրէն ընդարձակուած ու զարդարուած, Ս. Ագնէսի ոսկեղէն մոզայիքներու մէջ։ Ինչո՞ւ մեր Հռիփսիմէն մնար մութին մէջ. ի՛նչ պիտի ըսէր մեզի Կոմիտաս կաթողիկոսը, որ արցունքով լուաց այդ դամբարանը։

Եկեղեցին այժմ յանձնուած է վեհափառին. գործածութեան մէջ է եւ նոր բարձր ու շինարար գաղափարներով օժտուած է. անպայման Ս. Հռիփսիմէի տաճարը Կոմիտասի օրերուն պիտի դարձնէ։

Կարելի է շատ շքեղ մայրաքաղաքներ շինել, բայց ոչ Հռիփսիմէ մը՝ դարերը ետ բերելով։ Ես երբեք պիտի չփոխեմ այս տաճարը ամբողջ Երեւանի հետ. օտարները չեն յուզուիր Երեւանով, բայց կը խոնարհին այս հրաշալիքին առջեւ։

Որքան աղեկ էր նաեւ զայն շրջապատող քաղաքորմը, պարսկական հողէ պարիսպներ. արաբական ցեխէ տուներու կը նմանէին եւ կը խանգարէին շէնքին տիրապետող գեղեցկութիւնը։

Հռիփսիմէն Արարատին կը նայի եւ Արարատն անոր վրայ կը զմայլի։ Եթէ մեր հոգին ազատ ըլլար՝ օր մը մէ-

կան, որ մը մխալին վրայ պիտի հանգչէր :

Հեռուէն կը տեսնուէին Էջմիածինի գմբէթները. բայց մենք չկրցանք դէպի հոն աչ եւ ընդարձակ գերեզմաննոցի մը քովէն հասանք երկաթէ ճամբերու առջեւ :

— Ահաւասիկ, Նողակաթը, ըսաւ Պ. Գալէնտէրեան, որ վերանորոգումի բարերարն էր :

Դեղին որմերով եւ սլացիկ գմբէթով փոքրիկ տաճարը շատ շնորհալի էր, կարծես Հայաստանի մատներուն դրուած՝ ուժ երեսով ադամանդ մ'ըլլար : Առանձնացած պարիսպի մը մէջ, ժպտուն ու խորհրդաւոր մեզի կը նայէր իր բոլորակ ու քանդակուած գուռով : Ճարտարապետական համեմատութիւններով, զարդերով եւ պարզութեամբ՝ վեհ ապաւորութիւն չի գործեր, բայց վիպական գլայնութիւն մը կուտայ հոգիին : Զարմանալի էր թէ ի՞նչպէս այդ փոքրիկ եկեղեցիին մէջ կրցեր են այսքան ատատ եւ նուրբ զարդեր շարել իրարու մօտ : Երբ ներքին նորոգութիւնները վերջանան եւ քաղաքորմը զարդարուի, խոշոր դեղին վարդի մը պիտի փոխուի՝ կանաչ ածուներու մէջ :

Զգեցինք Նողակաթը՝ մեկնելու դէպի Էջմիածին. արդէն շատ մօտ էինք, հազիւ երկու մղոն : Մտանք վանքի պարիսպէն ներս : Աջին քաշուած են երկաթէ ճամբեր՝ բաժնելով Գէորգեան ճեմարանը, զոր պետութիւնը գրաւած է : Էջմիածնի տաճարը իբր ճարտարապետութիւն չի հաւասարիր Հռիփսիմէի մը կամ Նողակաթի մը, տափակ է եւ ճնշիչ, աւելի բերդ՝ քան եկեղեցի :

Շաբաթ էր, բաւական բազմութիւն լեցուած էր վանքին պարտէզները, մօտակայ պուրակները. ոմանք զբօսանքի եկած էին, ոմանք մատաղ ընելու, ուրիշներ պարելու : Արուեստական լիճը դարձեր էր հասարակաց լողարան, եւ խայտաբղէտ բազմութիւն մը աղմկալից կը ծփար անոր ափերուն վրայ : Բարեբախտաբար վանքէն բաժնուած է առանձին պարիսպով, եւ նեղ դուռ մը թոյլ կուտայ ելք եւ մուտքի :

Մեր այցելութիւնը համառօտ պիտի ըլլար. չկար Վեհափառը. նա տակաւին Ամերիկա կը գտնուէր :

Մայր դրան կողմերուն շարուած էին կաթողիկոսական դամբաններ, աջին սիրուածներ, ձախին անսիրելիներ. ինչ դիտողութեամբ զատեր էին՝ չեմ գիտեր : Տաճարին ներսը մեզ աւելի կը հետաքրքրէր : Թերեւս արտասահմանի շատ Հայերու երեւակայութեան մէջ հսկայ տաճար մ'ըլլայ՝ ինչպէս Հռոմի Ս. Պետրոսը, Փարիզի Նոթր Տամը. ոչ, շատ փոքր է, յունական խաչի ձեւով եւ թեւէ թեւ հազիւ 20 – 25 մեթր բացուածք ըլլայ : Նորոգած էին պատերը, եղան արիւնի գոյն՝ թանձր կարմիր քսած, վրան ոսկի դրած՝ կաղամբի տերեւի չափ, ծանր եւ վանողական, մահու չափ մեղանչելով շնորհալի պարզութեան դէմ :

Շատ վերցեր էին գմբէթը շալկող սիւները, գրեթէ տաճարի ատեանի կէս բաժինը բռնած, մինչ մայր խորանին վրայ իտալական ալապաստրէ դեղին շրջանակի մը մէջ օդէն կախուած էր Շիլթեանի Տիրամայրը, չափազանց նիւթական եւ ոչինչ խորհրդաւոր. եւ նկարիչը երեք հազար տոլարով գոհացեր է իբր նուէր : Չէի ուզեր տեսնել այդ ալպալակոյ շրջանակը եւ ոչ անխօս Աստուածամայր մը :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(6 Շար.)

«ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ»

Հեղինակ՝ ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

1891ին, ուրեմն եօթանասունէ աւելի տարիներ առաջ, փոքրիկ գիրք մը լոյս կը տեսնէր, «Գրագիտութիւն տեսական եւ գործնական» խորագրով, որուն առաջին մասը կը կազմէր, Ոճը, «Հանդերձ բառագիտական եւ մտամարզական վարժութեամբք» : Հեղինակն էր Միհրան Աքսանդեան՝ ուսուցիչ հայկական լեզուի եւ գրագիտութեան :

Ժամանակները կը փոխուին եւ իրենց հետ՝ մտայնութիւնները, կը յառաջդիմեն ուսուցչական եւ մանկավարժական մեթոտները : Աչքի առջեւ ունենալով եւրոպական բազմաթիւ ձեռնարկներ, մեր ուսուցիչներն ու գրագէտները կ'ուզեն գոհացում տալ նաեւ ոչ միայն մեր աշակերտներուն, այլեւ ընթերցողներուս :

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին լոյս տեսան երեք հատորներ, Բ. Թաշեանի «Ներածութիւն հայ գրականութեան»ը եւ «Լսարան հայ լեզուի»ն, ինչպէս նաեւ Վարդան Գէորգեանի «Գրական Հարցեր»ը : Շարքը ամբողջացնելու համար, յիշենք Խաչիկ Վ. Աթանասեանի «Գրականութիւնը» (1957), որ իր ընդհանուր ծանօթութիւններով, բանաստեղծութեան եւ արձակի նուիրուած երեք մասերով գրեթէ նոյն դերը կը կատարէ, ինչպէս յիշուած երեք հատորները : Ցիշեցինք այս բոլորը ըսելու համար, որ այս չորս գիրքերն ալ գիրար կ'ամբողջացնեն եւ Միհրան Աքսանդեանի հին օրերուն լոյս տեսած համառօտ «Գրագիտութիւն»ը կը փոխարինեն աւելի ընդարձակ սահմաններու մէջ եւ նոր լոյսերու տակ : Արդէն առնելով անդրադարձած ըլլալով Բ. Թաշեանի զոյգ գիրքերուն, այս անգամ մեր խորհրդածութիւններուն նիւթ պիտի ընենք Վարդան Գէորգեանի «Գրական Հարցեր»ը(*) :

Հեղինակը ոչ միայն գրագէտ է եւ հրապարակագիր, այլեւ ուսուցիչ – դաստիարակ, մանկավարժական եւ հոգեբանական տուեալներով ալ բեղուն դարձուցած է իր այս գիրքը : Ընթերցողը հոն պիտի գտնէ հազար ու մէկ բան ու բառ եւ իբրեւ բանաստեղծ, ամէն նիւթ կը հաղուեցնէ բանաստեղծական վայելչութեամբ ու գեղեցկութեամբ : Գիրքին ընթերցումը հաճելի կը դառնայ, շնորհիւ իր ոճին : Ամբողջ հատորը խմբագրուած է ամփոփ ու խտացուած նախադասութիւններով : Նիւթերը մշակուած են առանց խճողումի, ուր երեւան կուգայ փորձառու հրապարակագիրը, տէր տրամաբանութեան եւ սառն դատողութեան :

Վերացական գաղափարներու նուիրուած հրապարակագրական էջերը աւելի տանելի կը դառնան, երբ անոնք կը համեմէ ազգային եւ միջազգային գրականութեան գլուխ գործոցներու յիշատակութեամբ : «Գրական Հարցեր»ու հեղինակը ծանօթ է նաեւ գեղարուեստի պատմութեան : Յաճախ ստիպուած է կրկնութիւններ ընել, նման նիւթերը մշակելու առթիւ :

Անցնելով մասնաւոր նիւթերուն, մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ նախ եւ առաջ, «Բառերու դերը» խորագրով հատուածը (էջ 47) : Գրագէտներ կան, բանաստեղծ, վիպագիր, որոնք յաճախ չեն կրնար գտնալ բառերուն ճիշդ իմաստը եւ զանոնք գործածել պատշաճ տեղը, որուն հետեւանքով թիւրիմացութիւններ կը պատահին : Համանիշներն ու հականիշները իրենց տեղը գործածելը նրբամտութիւն եւ գիտակցութիւն կը պահանջէ, ինչպէս նաեւ վարպետութիւն եւ ճաշակ : Այսպէս օրինակ հետեւեալ բառերը ո՞ւր եւ ե՞րբ գործածելու է.— ընդվզիլ, ըմբոստանալ, դիմադրել, ծառանալ, անսաստել, աշտանակել, ցցուիլ, հեստել, յեղափոխել, ապստամբիլ, այսպէս նաեւ աղօթատեղիի իմաստ տուող հետեւեալ բառերը, որոնք իրարու տեղ չեն կրնար գործածուիլ, մեր լեզուին հարստութիւնն ու ճոխութիւնը ցուցնող.— Եկեղեցի, ժամ, տաճար, աղօթատեղի, ժողովարան, մատուռ, վանք, կաթողիկէ, սրբավայր, սրբատեղի, զոհարան, մեհեան, ատրուշան, բագին եւայլն :

Մասնաւոր շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէ «Բացատրական» հատուածը (էջ 107), ուրիշ բառով եւ յատկանշական փոլքլորը, որ խտացումն է բազմաթիւ գաղափարներու,— կրօնք, հաւատալիքներ, նախապաշարումներ, հարսանեկան, տօնական, ծնունդի եւ մահուան սովորութիւնները, նաեւ նիստ ու կացը, հագուստ կապուստը, երգեր եւ արուեստի ուրիշ տարրեր, հէքեաթներ, օրհնէքներ, անէծքներ, աղօթքներ, եւն. : Տակաւին ասոյթներ, առածներ, բժժանքներ ու գանձեր, որոնք ժողովրդական գրականութեան մաս կը կազմեն, անոր կենցաղին ու բարքերուն հետ կապուած, ընդհանուր բացատրական սրակումով : Այս տեսակէտով, մեր նահանգներուն եւ քաղաքներուն նուիրուած հատորներուն մէջ, մեր փնտռածը ամէնէն առաջ այդ հարստութիւններն են մեր քաղաքակրթութեան իբրեւ կենդանի ապացոյցը : Ուրիշ բառով մը Ազգագրական ընդհ. վերնագրին տակ, որուն առաջին մէկ նմոյշն է նաեւ Ա. Տ. Ղանալանեանի «Առածանի»ն թէեւ պակասաւոր :

Մասնաւոր նիւթերու շարքին պէտք է արձանագրել Բաղդատական, Թարգմանական եւ Ախտաւոր Գրականութեան հատուածները, ինչպէս նաեւ Մանկական Գրականութիւնը շեշտուած է, եւ որուն կարեւորութիւնը աւելի քան այժմէական է ինչպէս միշտ. Թէեւ անտեսուած : Մեր դպրոցական սերունդը զրկուած է Հայեցի, առողջ գրականութեան բարիքներէն : Վ. Գէորգեան եւս գրական այդ սեռին կարեւորութիւնը ջերմօրէն կը շեշտէ, թէեւ չենք բաժներ այդ մասին հայ գրողին ուղղած անարդար մեղադրանքը : Տխուր փորձառութիւններ ունինք այդ մասին : Եղած փորձերը երբեք քաջալերական եղած չեն : Վերջին փորձը՝ Ե. Տարօնեանի Մանկապատումը :

«Գրական Մթնոլորտ» նիւթին առիթով (էջ 23), ծանօթութեան մէջ կը կարդանք.— «Գոհունակութեամբ պէտք է յիշել, որ Փարիզահայ մտաւորականներ կը փորձեն առիկա» : Ինչ որ կը փորձուի հիմա, ինչպէս տարիներ առաջ, «Գրական Ակումբը» կամ «Ցարդգող»ի երեկոները, ուրիշ բան է : Գոյութիւն ունեցածները, լսարաններ են ուր՝ քանի մը շաբաթը անգամ մը, կը հրաւիրուին դասախօսներ, նիւթ ունենալով որեւէ շահեկան նիւթ, երբեմն վիճաբանութեան ասպարէզ դարձնելով, ինչպէս այդ կ'ընէ հիմա «Համազգային» Միութեան լսարանը, ինչպէս կ'ընէր «Ֆրանսահայ Լսարանը», ինչպէս կ'ընեն Գրողներու ընկերութիւնը կամ ուրիշ խմբակցութիւններ : Եւրոպական իմաստով Գրականութեան սրահներ գոյութիւն ունեցած չեն, ինչպէս երբեմն փորձուած է Թիֆլիս, Յ. Թումանեանի նախագահած Վերնատունը, ուր իրապէս կը ստեղծուէր Գրական մթնոլորտ եւ կենդանի հետաքրքրութիւն գրականութեան եւ գրական խնդիրներու շուրջ :

«Քննադատութիւնը» հատուածէն ետք (էջ 271), «Բացառութիւններու իրաւունքը» (էջ 283), քանի մը խորհրդածութիւններ կը պարտադրէ : Այս բացառութիւնները, բազմաթիւ են, որոնք կը վերաբերին քերականութեան, հնչաբանութեան եւ տառադարձութեան կանոններուն : Անոնք միշտ գոյութիւն պիտի ունենան, քանի մենք չունինք հայկական կաճառներ, լեզուագէտներէ եւ բանաստեղծներէ կազմուած պետական յանձնախումբեր : Վ. Գէորգեան յաջողած է բաւական զարտուղութիւններ կամ բացառութիւններ համախմբել : Անոնք կան Արեւմտահայ եւ Արեւելահայ լեզուներուն մէջ : Այսպէս մեր բնաձայն բառերը, փոխաբերութիւնները, հնչական քաղցրահնչութիւնները, կորուսման եւ ածանցման օրէնքներով կազմուած բազմաթիւ բառերը, կրճատումները, արմատական գիրերու կորուստը եւայլն, մաս կը կազմեն այդ «բացառութիւններ»ուն : Առանց գրագէտներուն իրաւունքը սահմանափակել ուզելու, որոնց իրաւունքն է սեփական ոճ ունենալ եւ գեղեցկագիտական ճաշակ, քերականական եւ լեզուական օրէնքներուն կիրառումը, որ հաւաքականութեան, ամբողջ ազգին կը պատկանի, պէտք է ճշդուին Կաճառներու եւ պաշտօնական մարմիններու կողմէ, իբրեւ ամէնուն համար պարտադիր օրէնքներ ու կանոններ :

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, չըկայ կալուած մը, որուն սահմաններէն հեռու մնայ հեղինակը, իր խորհրդածութիւններով : Գրականութեան բոլոր սեռերով, հրապարակագրութիւն, փիլիսոփայութիւն, բարոյական եւ գեղեցկագիտական հարցեր, գրագիտութիւն, քերականութիւն եւայլն, բոլորն ալ կը յանձնուին ընթերցողներու ուշադրութեան, միշտ կարդացուելու, քննուելու եւ սրբագրուելու համար : Կը բաւէ աչքէ անցնել նիւթերու ցանկը, համոզուելու համար թէ որքան ընդարձակ է իր հորիզոնը, որուն համար «Գրական Հարցեր» խորագիրը տուած է : Ոչ միայն գրագէտին ուսուցչին եւ ընթերցողին համար անհրաժեշտ ձեռնարկ մըն է, այլեւ ուսանողը հոն պիտի գտնէ բազմաթիւ նիւթեր, մշակուած դիւրամատչելի մեթոդով :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «Գրական Հարցեր» հեղինակ՝ Վարդան Գէորգեան, Պուէնոս Այրէս, 1962 :

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԴԷՂԱԳԻՐԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ)

Հրաշքը յաճախ, հայկական հրաշքը, անդ, այդ երեք Հայերը ի մի բերելուն մէջ կայացած է քան թէ ուրիշ բանի :

Ու դարձեալ, ճի՞շդ չէ՞ ըսածս, սիրելի Հայեր ... :

Վերադառնանք սակայն մեր հինգերորդ դարու հրաշագործներուն, քանի որ անոնց նուիրուած է այս հանդէսը :

Թէ ինչպէս գտնուեցան հայերէն տառերը, ուրիշներ գոյութիւն ունէի՞ն Մեսրոպէն առաջ, ի՞նչ են այդ Դանիէլեան գիրերը, որոնց մասին կը խօսուի յաճախ, եւ թէ միւս կողմէ, ի՞նչպէս բացատրել այդպիսի փարթամ, ամէն տեսակէտով կատարեալ լեզուի մը յայտնութիւնը, յանկարծ, մէկ օրէն միւսը, ուստի եւ պէտք է ենթադրել թէ նախամեսրոպեան գրականութիւն մը գոյութիւն ունէր Հայաստանի մէջ, նախքան քրիստոնէութեան մուտքը, եւն. եւն. :

Տեսակէտներ, վարկածներ, որոնց քննութիւնը ընել վստահինք աւելի ձեռնհաս եւ բանիմաց մասնագէտներու, մանաւանդ որ անոնք, վերջ ի վերջոյ մեծ բան չեն փոխեր խնդրին էութենէն, ոչ մէկ ձեւով կը նսեմացնեն գեղեցկութիւնն ու արժէքը մեր պանծալի Սուրբին պանծալի գործին :

Զիս չի նեղեր նոյնիսկ գիրերու գիւտին Աստուածային ներշնչում վերագրելու պարագան : Մարդկային արարք մը աւելի փառաւորելու բանաստեղծական, հրաշապատում եղանակ մըն է, որ առաջին եւ վերջին անգամ չէ որ կը գործածուի :

Ու կը յուսամ թէ իմ այս ըսածս ալ չի նեղեր մեր եկեղեցւոյ պետերը, քանի որ Աստուած կը բնակի մեզմէ ամէն մէկուն մէջ, ամէնէն խոնարհներէն մինչեւ ամէնէն մեծերը : Աւելի մեծ չափով՝ իր ընտրեալ սուրբերուն հոգիին եւ մտքին մէջ, անոնց, որոնք մշտապէս կ'ապրին մարդկային ազնիւ իտէալներու տեսիլքով : Ինչ որ էր «վսեմական վարդապետ»ին պարագան :

Մեծ ներշնչեալներու մօտ վեցերորդ զգայարանքի մը գոյութիւնը պարզ վարկած մը չէ միայն : Ու մեզմէ ոեւէ մէկը, աւելի համեստօրէն, առանց այդ հրաշալի վեցերորդ զգայարանքին, կրնայ հաստատել այս բանը : Պարզապէս երեք օր, գիշեր ցերեկ, ոչ թէ տարիներով, ինչպէս ըրաւ Ս. Մեսրոպ, երեք օր մտածելով ամէնէն հասարակ առարկայի մը մասին : Չորրորդ օրը ան պիտի նշմարէ թէ այդ առարկան ալ կը տեսնէ, ու ոչ միայն գիշերները, իր երազին մէջ, այլ օր ցերեկով, եւ քիչ մը ամէն տեղ ... :

Ինչ որ հաստատապէս կրնանք ըսել, այն է թէ հանճարեղ մարդ մըն էր Մեսրոպ, համաշխարհային չափով գիտնական մը : Այսօր, ամէնէն հմուտ լեզուաբանը անոր ըրածէն աւելի լաւը պիտի չկարենար ընել : Հանճարի գործ է հայ գիրերու գիւտը, հանճարի գործ՝ հայ գրական լեզուի կերտումը :

Տեսանք թէ ինչ կրցան ընել Թուրքերը, քանի մը տասնեակ տարի առաջ, մեր լուսաւորեալ դարուն : Անոնք կարծեցին թէ մեծ մարիֆէթ էր լատինական Ս գիրին տակ չէնկէլ մը կախելով, այդ գիրը չայը կամ շայը վերածել : Ոչ, շատ աւելի բարդ, ու շատ աւելի նուրբ, գիտական խնդիր է այբուբենի մը փոփոխութիւնը, աւելի եւս անոր կերտումը :

Բ.

Գիտենք որ Ս. Մեսրոպ մի միայն հայ այբուբենը չհնարեց : Հաստատապէս գիտենք որ ան գիր տուաւ մեզի դրացի Վրացիներուն :

Հայր Ներսէս Վրդ. Ակինեան կը պնդէ որ գոթական գիրերուն հնարիչն ալ Ս. Մեսրոպն է : Այսինքն, գերմանական հսկայ մշակոյթին հիմնադիրը, այդ լեզուին գիր տուողը մեր Սուրբն է :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

վերջացաւ *Յառաջ*ի վերհրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անմիջապէս վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Գէորգ Բարսեղեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Զարմայր Ալիքսանեան 10 Ն. Ֆ., Վահրամ Եազըճեան քսան, Վրամ Սիմոնեան 10, Վարդգէս Սիմոնեան՝ տասը Ն. Ֆ., (10 ալ Մարսէյլի Աղքատախնամին), Քաչերեան ընտանիք 10 (10 ալ Աղաք.): Նաեւ Աղքատախնամին՝ Պօղոս Կորկոտեան տասը, Արմենակ Թորոսեան տասը: Աւանդ. գումարները ստանալ եկեղեցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գաբրիէլ Համբարձումեանէ քսան Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Ա. Գույումճեանի մահուան առթիւ եւ Տիկին Շաքէ Մ. Պետրոսեանէ յիսուն Ն. Ֆ. իր հօր մահուան տարեդարձին առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՆԻԿՈԼ - ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին :

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 27

Մշակոյթի Տան «Ն. Միսաքեան» սըրահին մէջ:

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21 :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 - 1963ի դպրոցական շրջանի համար :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տնօրէնութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար :

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնական ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը զատորոշել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը :

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

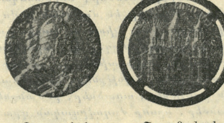
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին,

Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱՖԸՐ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻԼՊԻԼԵԱՆ, ՕՐ. ՕՐ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՖԱՐՇԻԵԱՆ, Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ:

Երաժշտական քառեակ :

Խօսնակ.— Տիկին Թօփալեան

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ գաղութիս կողմէ ընտրուած յանձնախումբին :

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկուշաբթի, 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին, Արթիսթիք *սրահին մէջ,* 27, Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց :

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի *սրահին մէջ :*

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վըրայ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 29*ին:*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 21, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DU 6e, 61, Rue de Sèze — LYON

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ԴԻՒՐԻՆ, ԱՐԱԳ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎ ԱՌԱՔՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ՝

SICOMEX

(Ֆրանսական եւ խորհրդային կառավարութեանց արտօնութեամբ):

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ :

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ԾՐԱՐԸ ՍՏԱՑՈՂԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Մեր քովը պիտի գտնէք միշտ, ապրանքի լաւագոյն տեսակները՝ շատ նըպաստաւոր գիներով :

SICOMEX — 20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE ou MADELEINE

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— Կնոջական ամառնային զգեստի կերպասներ, հարդատ անգլիական կերպասներ՝ խիստ բացառիկ գիներով, կօշիկի տեսակներ, կարեղէն, հիւսուածեղէն, ճերմակեղէն, ժամացոյցներ, պատրաստ զգեստներ եւայլն :

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔՆ Է՝

ՄԻԱՅՆ 25 Ն. Ֆ. ՄԻՆՉԵՒ 20 ՔԻԼՕ

Շուտով ՈՒՂԵՑԷՔ եւ ՁՐԻ ԿԸ ՍՏԱՆԱՔ մեր ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ցուցակները:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանազան ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը դրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Երկու մեքենաներ ծօծ 7, 1 մեթր 20: *Ասեղները՝* թալոն կարճ *եւ երկար :* *չարժում* - թիրաժ, օթօմաթիք շըվալիէռ *եւ պատրաստ ժերզէի համար :*

Կարելի է տեսնել ամէն օր ժամը 16էն 19 :

TRICOMARTHE
8, Rue J. P. Thimbaud
Métro : République

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՁԵՕՐԷԿԸ

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e) TÉL. : TAI. 65-44

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 30 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ԱՊՐԻԼ — MARDI 17 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9382 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5183

ԺՈՒՀՕՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

ՈՒՐԻՇ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Ժուհոյի դատավարութեան վերջին նիստը, որ տեւեց մինչեւ ժամը 22, վերջին վկաներու ունկնդրութենէն ետք, նուիրուած էր ընդհ. դատախազին եւ պաշտպան փաստաբաններուն:

Փաստաբան Ռաֆայէլի ամբաստանագիրը խիստ, չոր եւ անդիմադրելի էր: Կը մերժէր նկատի առնել զինուորականը, մարդը, Օռանցին եւ նոյնիսկ ու մանաւանդ քաղաքական տեսակէտը: Իր ամբողջ ճիգը եղաւ խօսիլ ուրիշ Ժուհոյի մը մասին, մարդ մը որ Գաղտնի Բանակի պարագլուխ, կազմակերպած է ոճիրներ, մահափորձեր, սարսափ տարածած է: Դատեց ու դատապարտել ուզեց Գաղտնի Բանակը որ ոճրագործներու եւ չարագործներու խմբակ մըն է: Սալան եւ Ժուհօ ուզած են վար առնել սահմանադրական վարչակարգը եւ գայն փոխել «Ժուհօ զօրծոն դեր ունեցած է, հաչակում-ներ, յայտարարութիւններ, ճառեր: Կը դատապարտէ դաւաճանութեան իշխանութիւնը, կ՚ըսէ «մեզի համար վարանում չկայ յաղթանակ կամ մահ եւ ի վերջոյ սպառնալիքներ «Գաղտնի Բանակը ո՛չ մէկ բանի առջեւ պիտի նահանջէ» եւ արդարեւ ոչ մէկ բանի առջեւ կը նահանջէ» եւ մեթր Ռաֆայէլ կը թուէ գողութիւններ, յարձակումներ, եւն. որոնց պատճառաւ Ժուհօ ենթակայ է պատժական օրինագիրքին 86, 87, 91, 95 եւ 99 յօդուածներուն, որոնք մաս կը կազմեն «պետութեան ապահովութեան դէմ ոճիրներ» գլուխին:

Մեթր Ռաֆայէլ կը հասնի իր եզրակացութեան «մի զարմանաք եթէ մահապատիժ ուզեմ: Այս գերագոյն պատիժը յանուն խղճիս չէ — հակառակ անոր որ չէ վրդոված — որ կը պահանջեմ: Այլ՝ յանուն այղին որ վաւերացուց Էվիանի համաձայնագիրերը եւ այդ ձեւով ո՛չ ըսաւ Գաղտնի Բանակին»:

Կը խօսի առաջին պաշտպան փաստաբանը՝ մեթր Իվ Փերիւսէլ.— «Պէտք է որ ամէն բան ըսուի, որ Ֆրանսացի ժողովուրդը գիտնայ, որ աշխարհ գիտնայ: Պիտի յարգեմ փաստաբանի երդումս, բայց ո՛չ ոք կրնայ արգիլել որ ըսեմ, ինչ որ ունիմ ըսելիք: Ձեր պատասխանատուութիւնները պիտի ստանձնէք ձեր խղճերուն առջեւ, պատմութեան առջեւ, Աստուծոյ առջեւ: Որոշումը զոր պիտի տաք, բոլորդ մէկ պիտի տաք: Պէտք է գիտնաք որ ներում պիտի չըլլայ, որ Ջօր. Ժուհօ պիտի չուզէ: Հարկ է որ գիտնաք»: Ապա, փաստաբանը կը պատմէ թէ ինչ պայմաններու տակ ապրած է Ժուհօ, բանտին մէջ ուր Ալժ. Աղատ. Ճակատի ոճրագործներուն վարչակարգն իսկ չունէր, ուր իրեն տրուած ապուրն իսկ աւելի գէշ եղած է քան Էֆ Էլ Էնի տըրուած ապուրը զոր բանտարկեալները պահակներուն երեսին նետած են: Կնոջը թոյլ չէ տրուած որ ծաղիկ մը տայ, ձեռքէն առնուած է մետալ մը զոր մայրը, մահուան անկողնին վրայ տուած էր: Դիմում եղած է որ Էֆ Էլ Էնի վարչակարգն ունենայ, ութ օր է պատասխան իսկ չէ տրուած «երեք օրուան մէջ կարելի է մարդ մը կախաղան ղրկել, բայց 8 օրը բաւարար չէ որոշելու համար թէ ինչպէս պիտի ապրի», կը շեշտէ Փերիւսէլ որ կը շարունակէ ծանրանալով Ժուհոյի կեանքին վրայ: Կը պատմէ Ապրիլ 22ի փուչը, կ՚անդրադառնայ Գաղտնի Բանակին շեշտելու համար թէ Գաղտնի Բանակ չէր ըլլար եթէ Էֆ Էլ Էն եղած չըլլար: «... Կորսուա՞ծ զինուորներ:

Ոչ: Կատաղի զինուորներ են: Այսքան բան ըսել տրուած է անոնց: Հնդկաչինը բրած են ե հոն սատկած են, Սուէզ, հոն ալ սատկած են, Թունուզ, Ալժերիա, հոն ալ սատկած են»: Եւ մեթր Փէրիւսէլ որ «երկուոր» մըն է (փաստաբան էր Թունուզ) կը խօսի Ալժերիոյ մասին: «Ինչ որ կ՚անցնի կը դառնայ հոն սոսկալի բան է: Իրենց պարտութիւնը անյոյս է եւ ատոր համար աւելի ծանր քան 1940ի պարտութիւնը: Որո՞ւ դէմ կը պայքարի կառավարութիւնը: Ֆրանսացիներու որոնք Ֆրանսացի կ՚ուզեն մնալ Ֆրանսական գաւառներու մէջ: Կիներ, երախաներ կը մեռնին այսօր Ֆրանսական դնդակներու տակ: Արդէն Ալժ. Ազատ. Ճակատը դրժած է իր խօսքը: Ոչ ոք կ՚ոգեկոչէ մեր գերիները եւ մեր զինուորները կը զօրծակցին պահակազօրքերուն հետ, Ֆելլաղաներուն հետ, սպաննելու համար կիներ եւ վիրաւորներ: Յայտնի է որ ոչ ձեր կինը մորթուած է, ոչ ձեր զաւակներուն գլուխը ճզմած են: Ասոնք եղած են կ՚երդնում Աստուծոյ առջեւ: Եթէ տեսած ըլլայիք այս բոլորը երբեք չէիք դրեր ձեր գնածը: Հասկցէ՛ք Ժուհօն երբ կ՚ըսէ «Պապ էլ Ուէտ, կեցծ մարտիրոսը»: Ուրեմն մահավճիռ պիտի տաք երբ ներում կը շնորհուի անոնց որոնք մեր զաւակները սպաննած են: Յանուն ո՞ր արդարութեան: Եթէ այդպէս ըլլայ կ՚ուզեմ որ գրուի իր գերեզմանին վրայ.— «Աստ հանգչի էտմոն Ժուհօ: Սպաննեցին որովհետեւ շատ սիրած էր իր հայրենիքը»: Մահապատիժ մը չէ սպանութիւն մըն է»: Փէրիւսէլ այս եզրակացութենէն առաջ ըսած էր նաեւ ընդհ. դատախազին «եթէ կ՚ուզէք կրնաք հետապնդել ինծի, բայց այսօրուան քաղաքականութիւնը կ՚անպատուէ Ֆրանսան»:

Իրեն կը յաջորդէ մեթր Շարփանթիէ: Կը խօսի Պատմութեան մասին, 1871ի հանրաքուէին, ապա կը ծանրանայ 1961 Ապրիլ 22ի վրայ: Ժուհօ մեղադրուեցաւ որ չէ միացած Շալի եւ Զելլէրի, բայց ղեկավարի մը համար ո՞ւր է պարտականութիւնը: Կը խօսի դիմադրութեան մասին, ու Կոլ գիտէ՞ր թէ ամէն մէկ ցանցի մէջ ինչ կ՚անցնէր կը դառնար (1940–45): Այսօր Ժուհօ կ՚ամբաստանուի որովհետեւ յանուն Գաղտնի Բանակի, մարդիկ ըսպաննուած են, թալաններ տեղի ունեցած են եւայլն: Ո՞ր դիմադրութիւնը պիտի չընէր եւ Շարանթիէ կը յիշէ միայն Ֆիլիփ Անրիոյի սպանութիւնը իր կնոջը առջեւ, բայց Լոնտոնի ձայնասփիւռը «Ֆըրանսացիներ կը խօսին Ֆրանսացիներուն» չդատապարտեց այդ սպանութիւնը, ինչպէս չէ դատապարտած լրտեսներու եւ դաւաճաններու սպանութիւնները կամ հոլտ–ըփներ:

Եւ փաստաբանապետ Շարփանթիէ կը վերջացնէ.— «Վստահ եմ որ պիտի չգործէք այն սխալը զոր Պատմութիւնը պիտի չներէ ձեզի, ինչպէս այնօրուան Իշխանութիւնը ինքզինքը չզատեւ մառեչալ Նէի սպանութենէն ետք: Անիկա կ՚ուզեմ իրեն համար եւ մանաւանդ մեր երկրին համար, Ֆրանսայի համար, որուն համար առաջին քայլը պիտի դնէք որ պիտի առաջնորդէ ներումի ճամբուն վրայ եւ որ ամէն պարագայի մէջ պիտի բերէ կրկին Ֆրանսան, այն Ֆրանսան զոր կը ճանչնանք, որ աշխարհի հիացումին առարկան է՝ ճշմարտութեան, ազատութեան եւ արդարութեան Ֆրանսան»:

Այս պաշտպանողականէն ետքն էր որ Ժուհօ մահուան կը դատապարտուէր:

Ե. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՀԼԻՃԸ

—o—

ՓՈՄՓԻՏՈՒ 5 ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ ՆՇԱՆԱԿԵՑ

Ե. Հանրապետութեան Բ. դահլիճը կազմուեցաւ վերջնականապէս եւ Երկուշաբթի իրիկուն ներկայացուելէ ետք նախագահ տը Կոլի, Ապրիլ 24ին պիտի ներկայանայ Ազգ. Ժողովին:

Ռոչիլտ դրամատան տնօրէնը հինգ նորեր բերաւ կառավարութեան մը մէջ, որ ինքնին նորութիւն մըն է, արդարեւ առաջին անգամն է որ վարչապետ կը նշանակուի մէկը որ խորհրդարանական չէ:

Նոր դահլիճը, Փոմփիտուի նախագահութեան տակ հետեւեալ կազմը ունի.—

Ներքին (Ֆրէ), արտաքին (Քուվ տը Միւրվիլ), բանակներու (Մեսմէր) Մշակութային հարցերու (Մալրօ), Նախկին Ռազմիկներու (Թրիպուլէ), Ելմտական (Ժիսքար տ՚էսթէն), Երկրագործութիւն (Փիզանի) նախարարները չեն փոխուիր: Կարգ մը ուրիշներ որոնք արդէն նախարար էին իրենց պաշտօնը կը փոխեն. ներկայ դահլիճը կը բաղկանայ 5 պետական նախարարներէ, երկու պատուիրակ նախարարներէ, 14 նախարարներէ եւ 7 պետական քարտուղարներէ.— Նոր պաշտօնի նշանակուածներն են.—

Արդարութիւն.— Ժան Ֆուայէ:

Լուսաւորութիւն.— Փիէր Սիւտրօ:

Հանրային Շինարարութիւն.— Պիւրօն:

Ճարտարարուեստ.— Պոքանովսքի:

Աշխատանք.— Պաքօն:

Շինարարութիւն.— Մազիոլ:

Թղթատար.— Մառէթ:

Տեղեկատուութիւն.— Ալէն Փէյրըֆիթ:

Հանրային պաշտօնավարութիւն.— Տը Պրօյլ:

Ժօքս կը մնայ ալժերական հարցերու պատասխանատու: Այս դահլիճին մէջ, 5 հոգի կայ որ երբեք նախարար չեն եղած. — Ռոժէ Տիւսօ, որուն կը յանձնուի Խորհրդարանին հետ յարաբերութեանց պաշտօնը, Ժան Մազիոլ (Շինարարութիւն), Ժագ Մառէթ (տեղեկատուութիւն), Տիմա, այս չորսն ալ Միութիւն Նոր Հանրապետութիւն համար (Իւ Էն Էռ) կուսակցութեան կը պատկանին: Նոյն հոսանքին կը պատկանի նաեւ Ալէն Փէյրըֆիթ:

Մորիս Շուման որ հին ընկերն է տը Կոլի եւ կառավարական ոչ մէկ պաշտօն ունէր Պատուիրակ Նախարար կը դառնայ «հողամասը կազմակերպելու համար» (ամենածրման տիւ Թերիթուար):

×

Հանրաքուէով ձեռք ձգուած օրէնքին համաձայն, կարգ մը հրամանագիրներ հրատարակուեցան Պաշտօնաթերթին մէջ: Ասոնց կարգին առաջինը կ՚որոշէ ներում շնորհել Մայր – Հայրենիքի մէջ արգելափակուած բոլոր Ալժերացիներուն: Միւս որոշումները կը վերաբերին պատժական վարչակարգին բարեփոխման, զինուորական փոքր ատեանի ձեռնհասութեան ընդլայնման որ թոյլ պիտի տայ նաեւ ատենակալներու ուրիշ պաշտօններու նշանակումը:

Ինչպէս գիտել կուտայ տեղական մամուլը, ձեւով մը 16րդ յօդուածն է որ կը վերածնի:

× Ժուհոյի պաշտպան փաստաբանները, հակառակ անոր որ Ժուհօ դէմ արտայայտած էր, պարտք սեպած են դիմում ընել Հանրապետութեան Նախագահին եւ մասնաւոր ունկնդրութիւն ուզել, Ժուհոյի գլուխը փրկելու համար: Նախորդ հանրապետութեանց ժամանակ Նախագահը ներում կրնար շնորհել խորհրդակցաբար, Ատենակալութեան Բարձրագոյն Խորհուրդին, ներկայ սահմանադրութիւնը (17րդ յօդուած) կ՚ըսէ պարզապէս թէ Հանրապետութեան Նախագահը ներում շնորհելու իրաւունք ունի: Բարձրագոյն Խորհուրդին կարծիքը պարտաւորիչ չէ:

Ապրիլ 24ին սակայն, Բարձրագոյն Խորհուրդը պիտի հաւաքուի տը Կոլի Նախագահութեան ներքեւ եւ կարծիքը պիտի տայ:

Ներում չստանալու պարագային Ժուհօ պիտի գնդակահարուի եւ ոչ թէ գլխատուի ինչպէս նախապէս գրուեցաւ տեղական մամուլին մէջ ալ: Պատիժը գործադրելու ատեն նկատի կ՚առնուի, ամբաստանեալին յանցանքներուն գլխաւորը, Ժուհոյի պարագային գլխաւոր յանցանքը քաղաքական բնոյթ ունենալով, պատժական օրինագիրքը գնդակահարում կը նախատեսէ:

Ցիշենք թէ ներումի պարագային իսկ. տը Կոլի որոշումը աւելի քաղաքական իմաստ կրնայ ունենալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ արտօնուած են Եգիպտոս երթալու իբրեւ զբօսաշրջիկ: Դեկտեմբեր 18էն ի վեր Ֆրանսացիներու մուտքը՝ Եգիպտոս արգիլուած էր:

ԿՐՈՄԻՔՕ Պելկրատ հասաւ Երկուշաբթի առաւօտ: Պատերազմէն ի վեր առաջին անգամն է որ խորհրդային Արտաքին նախարար մը Եուկոսլաւիա կ՚երթայ:

ՀՌՈՄԻ մէջ ցոյցեր պատահեցան նոր Ֆաշիստներու եւ սպանական պատերազմի հանրապետական նախկին ռազմիկներու միջեւ: 75 նոր – Ֆաշիստներ ձերբակալուած են:

ԱԼԺԷՐԻ Մեզոն – Քառէի շրջանը, երեք երիտասարդ Եւրոպացիներ, մորթուած են Մահմետականներու կողմէ: 1954էն 1961 Ալժերիոյ մէջ ահաբեկումներու զոհ գացած են 37.591 քաղաքայիններ: Մայր երկրի մէջ. Էֆ Էլ Էնի եւ Էմ Էն Աի զոհ մահմետականներու թիւն է՝ 11.567, որոնց մէջ 3889 մեռեալ մնացեալը՝ վիրաւոր:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շրէօտէռ Փարիզ է ուր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին հետ:

ՕՌԱՆԻ հեռաձայնի կեդրոնը, Կիրակի օր ժամը 14էն 19.30 գրաւուեցաւ Գաղտնի Բանակին կողմէ: Ոչ մէկ միջադէպ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ հակակառավարական շարժումը կ՚ընդլայնի: Ուսանողները նոր ցոյցեր ըրին եւ բախումներ ունեցան ոստիկանութեան հետ: Համալսարանը փակուեցաւ 15 օրուան համար:

ԱԹԷՆՔԻ միակ ֆրանսագիր օրաթերթը, որ նաեւ քաղաքին ամէնէն հին օրաթերթերէն մէկն է. դադրեցուց իր հրատարակութիւնը որ սկսած էր 1873ին Քորսիքայէն եկած Ցոյնի մը կողմէ: Թերթին մատակարարութիւնը դժուարացած էր եւ կարելի չէր շարունակել: Այլեւս ֆրանսագիր թերթ չկայ Աթէնքի մէջ, ուր երեք թերթեր կը հրատարակուին օտար լեզուով՝ երկու անգլերէն, մէկ գերմաներէն:

ՄՈՍԿՈՒԱ կը հաստատէ թէ Միջազգային ցուցահանդէս պիտի չըլլայ 1967–ին: Հակառակ տրուած պաշտօնական պատճառաբանութեան, կը կարծուի թէ Խրուշչեւի տնտեսական դժուարութիւնները դեր խաղացած են:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ վարչապետը նամակ գրած էր Նասրի, Ֆրանսացի դիւանագէտներու ազատ արձակումը ուզելով: Քուվ տը Միւրվիլի գրած շնորհակալիքը Ատընաուըրի, կը շեշտէր թէ այդ նամակը դրական դեր խաղացած է:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԴԷՊԻ ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ – ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Այդ գիշեր ես Էջմիածին մնացի · փափաք ունէի մեր նուիրական անցեալին մօտ մնալու : Շաբաթ երեկոյեան ժամերգութիւն կար · Լոյս զուարթն երգեց Թիֆլիզի առաջնորդ Կոմիտաս սրբազանը : Գեղեցիկ էր իր ձայնը, եւ իրաւունք ունէին ձայնին համար երկրորդ Կոմիտաս կոչելու : Որքան նման էին շարականները Ս · Ղազարի երգերուն · ես հիմա կը հաստատեմ այն աւանդութեան՝ թէ Մխիթար Աբբահայրը հոն սորված եւ Վենետիկ փոխադրած է զանոնք :

Տաճարին չորս կողմը, մեծ քառանկիւնի մը շուրջ կը գտնուին վանականներու բնակարանները · մէկ կողմը մատաղի սենեակները, մութ, ցած եւ միջնադարեան, ուր կը մորթեն զոհերը, յետ երեք անգամ տաճարին շուրջ պտտցնելու, ապա կը խորովեն, կ'ուտեն ու կը պարեն թմբուկ զուռնայով յանուն մեռելներուն եւ իրենց ուրախութեան :

Անոր կից Վեհարանը, միայարկ ողորմելի կառուցուածքով, ուր կը բնակի Վեհափառը, միջնադարեան ճգնաւորի մը գոհողութեամբ, իր տրամադրութեան տակ ունենալով պաշտօնարան մը եւ Ծաղկեայ դահլիճ մը : Անբաւարար են սենեակները, այնպէս որ հարկ եղաւ որ ես Հայկազուն սրբազանի փոքրիկ հիւրանոցին մէջ գիշերեմ :

Միաբանութիւնը, բացի Վեհափառէն, կազմուած է երեք եպիսկոպոս, հինգ–վեց քահանայ, չորս սարկաւագ եւ շուրջ 25 աշակերտներէ : Անոնք միաբաններ են, ոչ կրօնաւորներ, եւ իւրաքանչիւրն իր աստիճանին համեմատ՝ ամսական ունի : Վեհափառին թոյլ տրուած է ընդունիլ Հայաստանէն կամ այլ տեղերէ երիտասարդներ, որ քահանայական կոչում ունին, սակայն պէտք է 18 տարեկանը լրացուցած ըլլան եւ աւարտած տասնամեակը (լիսէ) : Դժուար թէ կարենան հաշտեցնել Քարլ Մարքսը Քրիստոսի հետ : Աստ կը ցանեն եւ ոչինչ կը հնձեն :

Կիրակի օր Էջմիածնի վանական բակը, արուեստական լիճը, մատաղի սենեակները հոծ բազմութեամբ լեցուեցան, հետաքրքիրներ, մատաղի սիրահարներ, աղօթողներ, աղմկողներ, բաղնեւորներ կը կազմէին արեւելեան պազար մը : Ո՞վ կրնայ արգիլել որ չխանդարեն սրբավայրի մը նուիրական լռութիւնը :

Փափաք ունէի այցելել նաեւ Ս · Գայիանէ եկեղեցին, նա Էջմիածնէն հազիւ կէս մղոն հեռու է : Տեղացի բարեկամ մը գիս առաջնորդեց, Յակոբ սարկաւագ Պօղպալեան, որ ընտանիքով ինծի ծանօթ էր Պէյրութէն : Պարիսպէն ներս մենք մտանք մեռելական ընդարձակ դաշտի մը մէջ, ուր քառակուսի տափակ դամբաններ, մէկը միւսին կից, արմուկ արմուկի, խիտ գրեթէ անանցանելի եւ այն լի էր ոսկերաւէ մարդկանց : Հոն էր Առաքել Դավրիժեցին, ժամապատ քարի մը տակ, անունն հազիւ ընթեռնլի : Ս · Գայիանէի բակն ալ գերեզմաննոց էր, եւ նոյնիսկ կաթողիկոսներ թաղուած : Քանի մը ծառեր գրկած էին եկեղեցին, չէր նմաներ Հռիփսիմէի վեհութեան, եւ ոչ անոր պէս բարձրադիր, արեւոտ : Բայց ինքն ալ սիրուն էր, ճաշակով շինուած, նուրբ գմբէթով եւ սլացիկ սիւներով : Վեհափառը զայն նորոգելու մէջ էր, սիւները, կամարները նոր ուժ կ'առնէին եւ յատակը կը սալաքարուէր : Ընդարձակ դաշտավետին մը զինքը կը բաժնէ Արարատէն, որ հեռուն միշտ ձիւնապատ, միշտ վեհապանծ, գեղեցիկ խորք մը կը կազմէր :

Սրբուհին թաղուած է աւագ խորանին տակ, մութ եւ մրոտ է նաեւ այդ սրբավայրը : Սեւ մարմարէ դամբան մը պատրաստ էր այդ նկուղին պերճանք տալու, բայց չի բաւեր · սուրբ Գայիանէն իր դամբանը լուսաւոր եւ զարդարուած կ'ուզէր :

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Յ · ՇԻՐԱԶԻ ՀԵՏ

Երեւանի գրագէտ բանաստեղծներուն մէջ ամէնէն ինքնատիպ ու տարօրինակ դէմքը Յովհաննէս Շիրազն է : Իրեն նման աշխարհիս մէջ մէկ հատ չկայ, տերվիշ մը, փարիզեան քլոշար մը, նոր օրերու Օմար Խայեամ, գինիի փարչը գրկին մէջ առանց Ս · Կապուտիկեան հուրիին, գինիի եւ երգի սիրահար Սթալինեան պողոտայի թիւ 23 տան մէջ մինակ կ'ապրի, հէգ պառաւ, չեմ գիտեր թէ իր մա՞յրն է արդեօք, կարող չէ անոր զգեստները կոճկել, կարգ ու կանոն դնել այդ քառասնամեայ մանուկին եւ անոր բնակարանին մէջ :

Ծանչցայ Խաչիկ Դաշտենցը, նահապետական մշեցի, Սողոմոն Տարօնացին սովետական մշեցի, բայց Շիրազ իսկական լենինականցի է, անոնք կեանքին վրայ կը նային անհոգ ուրախութեամբ եւ թափթփած իմաստասիրութեամբ, կարող են կաղ էշով հարսանիք երթալ եւ հեղինակել գեղեցիկ երգեր ու քերթուածներ :

Շիրազն այս տպաւորութիւնը ձգեց վրաս, որ յետ երեք անգամ իր տունը երթալու փնտռելու, ժամադրութիւններու, գտայ կէս մը խմած, հայկական խաղողի ողկոյզ մը ձեռքը, դուռը բացաւ եւ ըսաւ ·

— Կեր, ասիկա հայկական խաղող է :

Նա չհարցուց թէ ո՞վ ես, ուսկի՞ց կուգաս, ի՞նչ կ'ուզես · խորհեցայ թէ յարմար չէր ոչ զինքն այդպէս տեսնել եւ ոչ բանաստեղծութեան վրայ խօսիլ :

Դարձեալ ժամադրութիւն յաջորդ օրը, բայց նա մոռցեր էր եւ շաբաթով Լենինական գնաց : Լենինականցիներուն համար ժամանակը նշանակութիւն չունի, ժամադրութիւնը իրենց բնութեան մէջ չկայ :

Երրորդ անգամին Շիրազ իր տունն էր, շատ քիչ խմած էր Կովկաս ճաշարանին մէջ, որուն մնայուն յաճախորդն է : Ի՞նչ ընէ խեղճը, որո՞ւն պատմէ իր ցաւը · Սիլվա Կապուտիկեանն իր Արայիկն, իր միակ մանչուկն առած եւ տունէն հեռացած է, որո՞ւն պատմէ՝ գինիէն զատ՝ իր ցաւը :

— Հ · Վահան Յովհաննէսեանն եմ, ըսի :

— Հա՛, լսեր եմ, դուն բանաստեղծութիւններ գրած ես, դէ քանի մը հատ արտասանէ որ լսեմ, պատասխանեց :

— Ներեցէք, ըսի, ես գրածներս չեմ յիշեր :

Ինքն իր քերթուածներէն տողեր արտասանեց, յանկարծ միտքս ինկաւ

Եթէ երբեւէ փողոցին մէջ հանդիպիք
Մերկ լակոտի մը սեւ, խոշոր աչքերով · · ·

Շիրազ ինքը շարունակեց այդ իմ գրածս :

— Էս քերթուածը դո՞ւն գրեր ես, հարցուց :

— Այո, ես գրեր եմ, պատասխանեցի :

— Շատ լաւն է, ըսաւ եւ գրկեց ու համբուրեց : Ապա վերցուց դարակէն իր Քնար Հայաստանի վերջին հրատարակութիւնը ու պարապ էջի մը վրայ, մեծատառ, անկեղծ գեղագրութեամբ ընծայական մը խմբագրեց ·

Հայր վահան Յովհաննէսեանին
բանաստեղծին բանաստեղծից ,
Ուր էլ գնաս
պաշտիր անհաս
մեր հայկազուն
Հայոց լեզուն ·
որ մշտավէտ
Մասիսի պէս
ընդդէմ ձուլման
տի ու մահի
մեզ յաւիտեան
Հայ պիտ' պահի :

Յովհաննէս Շիրազ

Հ · ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

1960 թ · Երեւան, 7 Սեպտ ·

(7 Շար ·)

3500 ՏԱՐՈՒԱՆ ԿՕՇԻԿ

Կաւէ զոյգ մը երկարաճիտ կօշիկ գտնուած է Լճաշէնի անագապղինձի շրջանին պատկանող ամրոցին պեղումներուն ատեն, կը հաղորդէ Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութիւնը : Կաւին թրծումը այնքան վարպետութեամբ եղած է, որ յատակ կ'երեւայ ներբանը երեսին միացնող թրծակարը :

Հնագէտ Հ · Մնացականեանին հաւաստիացումով, այս կօշիկները 3500 տարեկան են եւ կը նկատուին Խ · Միութեան սահմաններուն մէջ ցարդ գտնուած ամէնէն հին կօշիկները : Միւս կողմէ ցոյց կուտայ, թէ կաւագործութիւնը շատ զարգացած էր հին Հայաստանի մէջ : Նաեւ՝ բազմատեսակ հանդերձներու գործածութիւնը :

ՊԵՐԼԻՆԻ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Գերման մեծազօր կայսրութեան մայրաքաղաքը տարիներէ ի վեր կը մնայ ըսպառնալիքի տակ : Արեւելեան մասը կը բաժնուի արեւմտեանէն ամրակուռ պատով մը, որպէսզի ճնշող մթնոլորտէն խուսափող Գերմաններ չնչելի մթնոլորտի մը մէջ չանցնին :

Աշխարհի ճակատագիրը վարողներ հանդիպեցան անգամ մըն ալ Լեմանի ափերուն վրայ եւ ապարդիւն բանակցութիւններէ յետոյ հեռացան՝ նոր հանդիպումի մը որոշումով : Պերլինի հարց, զինաթափութեան հարց, հիւլէական փորձերու դադարում · ռազմական հակակշիռ կը մնան անլուծելի, ուսողական նոր գիւտի մը պէտք ունին, լուծելու համար կնճռոտ հարցերը : Գորդեան հանգոյցը կը մնայ անքակտելի, իւրաքանչիւրը կը զգուշանայ սուր քաշելու, հանգոյցը կտրելու համար, մարդկութեան խնայելու համար քայքայում եւ մահ :

Օրէնսգէտներու Միջազգային Յանձնախումբը, որ տեղեկագրեր պատրաստեց Թիպեթի, Հարաւ · Ափրիկէի խնդիրներու մասին, տեղեկագիր մըն ալ կը հրատարակէ Պերլինի պատին բարձրացման մասին, անկախ որեւէ քաղաքական տեսակէտէ : Յանձնախումբը ներկայացուցիչն է 30էն 40 հազար օրէնսգէտներու եւ անկախ է որեւէ պետութենէ :

Տեղեկագիրը կը հիմնուի երեք իրողութիւններու վրայ ·

— Արեւելեան Գերմանիոյ իրաւակարգը անկարող է բնակիչներուն տալու նուազագոյն ազատութիւն, արդարութիւն եւ բարեկեցութիւն :

— Պատին բարձրացումով, Պերլինի բաժանումը հակառակ է չորս պետութիւններու կողմէ ստորագրուած համաձայնութեան :

— Պատին բարձրացումը արհամարհանք մըն է մարդկային իրաւունքներու՝ ճանչցուած, երաշխաւորուած համայնավար սահմանադրութենէն :

1946 – 61 Արեւմտեան Գերմանիա անցած են չորս միլիոն Գերմաններ, չորս միլիոն քաղաքացիներ, որոնք ապահովաբար իրաւակարգին դէմ պիտի քուէարկէին՝ եթէ ազատ քուէարկութիւնը ըլլար : Ասիկա հանրաքուէ մըն է վարչութեան դէմ :

Սահմանէն անցնողները կը պատկանին ամէն դասակարգի, բանուորներ, երկրագործներ, մտաւորականներ : Կը լքեն տուն, հող, կալուած, կը փնտռեն ազատութիւնը : Արեւմուտք ապաստանած են 3371 բժիշկ, 1329 ատամնաբոյժ, 291 անասնաբոյժ, 860 դեղագործ, 132 դատաւոր, 679 փաստաբան, նոտար, 752 ուսուցչապետ, 16724 ուսուցիչ, 17082 ճարտարագէտ :

Արդ, Արեւելեան Գերմանիոյ բնակչութիւնը կը նուազի, աշխատաւոր եւ մը-

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԴԵՂԱԳԻՐԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայ երիտասարդներ, կը հասկնա՞ք այս ըսուածին ամբողջ տարողութիւնը :

Ու պարզ ենթադրութիւններու վրայ չի հիմներ իր ըսածը Հայր Ակինեան, այլ կը բերէ լուրջ փաստեր : Թուեմ անոնցմէ քանի մը հատը եւ վստահ եմ որ դուք ալ պիտի սկսիք մտածել :

1) Ս · Մեսրոպի կենսագիրը Կորիւն, ինչպէս եւ մեր պատմահայրը՝ Մ · Խորենացի կը յիշատակեն թէ Բենիամին անունով երէց մը եկաւ եւ Մեսրոպէն այբուբեն խնդրեց իր անգիր ժողովուրդին համար : Ըստ Կորիւնի Աղուանները էին անոնք, ըստ Խորենացիի՝ Գարգարաց համար էր այդ այբուբենը : Հայր Ակինեան կ'ըսէ թէ Աղուանները չէին կրնար ըլլալ անոնք, այլ Ալանները :

2) Այս վերջինները գոթական ցեղի մէկ ճիւղն էին, Ալան – Գոթերը, որոնք Մեծն Թադէոսէն պարտուած ապաստանած էին Արեւելք : Պատմականօրէն ճիշդ է ուրեմն որ հինգերորդ դարու սկիզբները անոնք կը գտնուէին Հայաստանի սահմաններուն վրայ՝ Կովկաս :

3) Գոթական գիրերու հնարիչին մասին շփոթութիւն կը տիրէ Եւրոպացիներու մօտ : Փիլոստորգիոս պատմիչը իր եկեղեցական պատմութեան մէջ կ'ըսէ թէ Ուրփիլասն է գոթական գիրերու հնարիչը ինչպէս նաեւ Ս · Գրոց թարգմանիչը՝ Գոթերէնի :

Բայց ուրիշ պատմիչ մը, նոյնքան արժանահաւատ, եթէ ոչ աւելի, բուն իսկ Ուրփիլասի աշակերտը՝ Աւքսենտիոս, իր ուսուցչին ուղղած դրուատիքին մէջ, ոչ գոթական գիրերու գիւտը եւ ոչ ալ Ս · Գրոց թարգմանութիւնը կը յիշատակէ : Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ այս, կը զարմանայ Հայր Ակինեան : Արդարեւ այս պարագան կասկածներու դուռ կը բանայ : Կարելի՞ է երեւակայել, օրինակ, որ Նաբոլէոնի զօրականներէն մէկը գրէր իր կայսեր կեանքը եւ մոռնար յիշատակել անոր ամէնէն կարեւոր յաղթանակներէն մէկը, օրինակ Աւստերլիցի յաղթանակը :

4 · Գոթական այբուբենն ալ յօրինուած է յունական գիրերու վրայէն, ճիշդ ինչպէս եղած է հայկականը :

5) Եւ ամէնէն կարեւորը ըստ իս · — Եթէ ուշի ուշով դիտենք գոթական գիրերու ամենահին արձանագրութիւնը, որ պահուած է Շուէտի մէջ, փայտի վրայ փորագրուած, եւ հայերէն տառերը, ակներեւ ճշմարտութիւն մը աչք կը ծակէ : Հայերէն գիրերը եւ գոթական այդ գիրերը շինողը, զանոնք գծողը նոյն ձեռքն է :

Թէեւ ազգայնամոլութենէ մղուած չէի ուրեմն, երբ քիչ մը առաջ կ'ըսէի թէ Ս · Մեսրոպ համամարդկային չափով մեծ դէմք մըն էր : Ան, մարդկային քաղաքակրթութեան մեծագոյն երախտաւորներէն մէկն է :

Եւ ահա եկայ հոն, ուր կ'ուզէի հասնիլ :

Մենք ալ, Մեսրոպի ժողովուրդը, մենք ալ մեծ ենք, համամարդկային չափով մեծ, այն գեղեցկութեամբ, այն մեծութեամբ, զորս Մեսրոպ շնորհեց մեզի, — մեր մշակոյթով :

Բայց կը պահենք մինչեւ այսօր, առանց քաշուելու սեղան կրնանք նստիլ աշխարհի մեծամեծներուն հետ, մեր մշակոյթով : Մեծ ազգ ենք՝ մեր մշակոյթով, ու փոքր, գրեթէ ոչինչ՝ առանց անոր : Ոչ թէ սեղան նստելու, այլ հազիւ թէ աման լուալու արժանի ենք, որովհետեւ լեցուն՝ խոշոր, անսրբագրելի թերութիւններով : Շատոնց փոշի դարձած պիտի ըլլայինք, եթէ չունենայինք մեր հոգիին մէջ ծալուած այդ հրաշալի ու կենսատու լոյսը, լոյսի այդ սէրը, այդ պաշտամունքը :

Ամէն ժողովուրդ, ունի իր առաքինութիւններն ու թերութիւնները, յաճախ բնածին : Կան որ խելացի են, վարպետ, խորամանկ · կան որ ի ծնէ քաղաքագէտ են, ուրիշներ՝ ի ծնէ վաճառական : Կան որ ուժեղ ծնած են ֆիզիքապէս, քաջ կռուող են, կարգապահ, միաբան, հրամանի ենթարկուող : Այդ բոլորէն մեծ բաժին մը չունինք մենք : Ոչ բացառապէս խելացի ենք, ոչ մանաւանդ խորամանկ : Երբեք քաղաքագէտ : Իսկ աւելի լաւ է խօսք իսկ չընել միաբանութեան, կարգապահութեան :

Խենթի պէս կը սիրենք սակայն մշակոյթը, մտքի արտադրութիւնները, մտքի հաճոյքները, հոգեկան ապրումը, լոյսը, ուսումը, գիրքը :

Մեր ազգային գինանշանը գիրք պէտք է ըլլար թերեւս, ուրիշներունը, ինչպէս սուրն է, նժարը, արծիւը, առիւծը :

Բոլոր անոնք, որոնք հակած են մեր ճակատագրին վրայ, վերահասու եղած են այս ճշմարտութեան : Հայը ուսման մը ծարաւի, մեծ զգացումներով եւ մեծ մտածումներով տարուող, զանոնք փնտռող, անոնցմով երջանկացող տարօրինակ մարդ մըն է : Խորքին մէջ մեծ երազող մը, հոգեկան ապրումներու մարդը, հակառակ իր կենսապաշտութեան : Մեր նիւթապաշտութիւնը պարագայական է յաճախ, տեսակ մը դեղթափ՝ երկարատեւ զրկանքներու ու տառապանքներու :

Կ · ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(4 Շար ·)

տաւոր դասակարգերը կը պակսին, երտասնիկները կը մնայ տաղնապի մէջ, գպրոցները կը մնան առանց ուսուցիչներու, դարերանները առանց փաստաբանի եւ դատաւորի, հիւանդները առանց բժիշկի եւ դեղագործի: Ողբերգութիւն մըն է ասիկա եւ աւելի սահմռկեցուցիչ եթէ նկատի առնուի ընտանիքներու բաժանումը, նոյն ցեղին պատկանող, նոյն լեզուն խօսող, նոյն դաւանանքն ունեցող ազգակիցներու բաժանումը քաղաքական եւ ընկերային վարդապետութեան մը դաւանութեամբ:

1848ին Ֆրանքֆուրթի համագումարին մէջ բանաձեւուած համալերման վարդապետութիւնը, որուն համաձայն միասնաբար էին բոլոր Գերմանները, ջնջելով քաղաքական սահմանները, որուն իրականացման համար միլիոններ զոհուեցան, այսօր կը ժխտուի օտար վարդապետութեամբ մը, որ կը ձգտի տիեզերական կրօն մը ըլլալ, փոքրամասնութեան մը տիրապետութիւնը հաստատելով:

11 Դեկտեմբեր 1957ի յատուկ օրէնքով 15 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի փախիլ փորձողը: Երկրէն հեռանալու որեւէ փորձ կատարողին կալուածը կը գրաւուի:

Արեւմտեան կողմ աշխատելու պացող բանուորը պարտաւոր է արեւմտեան մարքով տուրք վճարելու, վերադարձին բերած ապրանքը, տարկան յանձնուելու են մաքսային տեսչութեան:

Օրինական հիմ չունի բաժանման սահմանին վրայ գտնուող տուներուն քանդումը: «Ապահովութեան արտօնուած է տուներու քանդումը հանրային անդորրութիւնը պահելու համար», բացատրութիւնը բաւական չէ՝ արդարացնելու քանդումը, ընտանիքներու տեղափոխութիւնը:

13 Օգոստոս 1961ի հրամանագրով կառավարութիւնը պիտի նշանակէ իւրաքանչիւր անձի բնակավայրը, իւրաքանչիւր անհատ պարտաւոր է կատարելու որոշ աշխատանք մը: Նպատակն է կասկածելի անհատներ հեռացնել սահմաններէն, գաղթողներուն բացը լեցնել պարտադրանքներով, բանուորը դաշտ ղրկել, ուսուցիչը՝ գործարան, ոստիկանը, պաշտօնեան՝ զպրոց:

Ցանձնախումբը կ'եզրակացնէ. «Պատին բարձրացումը արդարանալի չէ իրաւական տեսակէտով, նոյնիսկ արեւելեան սահմանադրութեան տրամադրութեանց հակառակ է, հրամանագրերը քմածին են,, բարոյական տեսակէտով դատապարտելի են»:

Գերմանիոյ մէկ մասը ենթարկուած է ռուս տիրապետութեան, ցերերը յեղաշրջուած են եւ կը յիշեցնեն երկու դար առաջ տեղի ունեցած իրողութիւններ: 1758–72 Քէօնիկսպերկ (այսօր անունն ալ ռուսացած է) գրաւուած էր Զօր. Ֆերմոըի զօրքերէն: 35 տարեկան երկչոտ ուսուցիչ մը 14 Դեկտեմբեր 1758ին խնդրանք կը ներկայացնէր «ամենահզօր, ամէնէն բարեացակամ մեծ ցարուհիին, Ռուսիոյ ինքնակալին, որպէսզի բնազանցութեան ամպիոնին ուսուցչապետ նշանակուի, պատրաստ էր մեռնելու յայտնելու համար իր խոր անձնանուիրումը»: Կը յայտնէր միանգամայն թէ պատրաստ էր ռուս սպաներու բնախօսութեան դասեր աւանդելու: Դա իմաստասէր Քանթն էր:

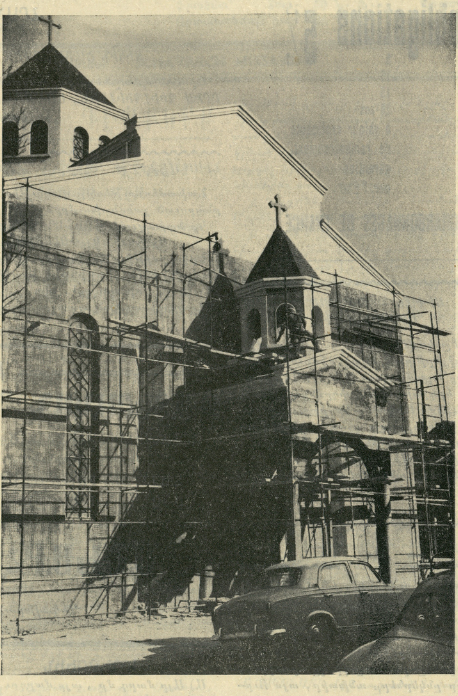
Քէօնիկսպերը (այսօր Քալինինկրատ) հաստատուած գերման վարիչները կը կրկնեն Քանթի նման, թէ պատրաստ են մեռնելու տիրապետողին համար: Ինչ փոյթ, թէ բնակչութիւնը կը նուազի, ընտանիքներ կը քայքայուին, շնորհանին կը հեռանայ, պանդուխտը կը մնայ անդրլուխ: Քարլ Մարքս յեղափոխութեան թշնամիները կը տեսնէր Ռուսիոյ մէջ եւ Աւստրիոյ սլաւներուն մէջ: Այսօր ռուս յեղափոխականները յեղափոխութեան թշնամիները կը տեսնեն Արեւմուտքի մէջ: «Առաջիկայ ընդհանուր պատերազմը պիտի ջնջէ երկրի երեսէն ոչ միայն յետադիմական դասակարգեր եւ հարստութիւններ, այլ նաեւ յետադիմական ամբողջ ժողովուրդներ: Այս ալ յառաջդիմութեան մաս կը կազմէ»:

Յեղափոխուած Արեւելքը վարպետին խօսքը կը կրկնէ «յետադիմական» Արեւմուտքի համար եւ «անողոք պայքար» կը մղէ հակառակորդներուն դէմ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

«ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ»

ԼԻՈՆ.— Ի ներկայութեան Սերոբէ Եպիս.ի 1954 Յունիս 26ին, հայ և օտար անձնաւորութեանց, նախկին վարչապետ եւ Լիոնի քաղաքապետ Էռիօ դրաւ Հայոց եկեղեցիին առաջին քարը՝ հիմնարկէքին առթիւ: Այդ օրէն ասդին շատ գրուեցաւ Լիոնի Հայոց կեղեցիին մասին: Հանգանակութիւններ եղան, նուիրատուութիւններ եղան, պարահանդէսներ կազմակերպուեցան, վերջինը երեք շաբաթ առաջ՝ մօտ հազար հոգիի ներկայութեամբ: Այս ամէնը՝ հասնելու համար եկեղեցիին շինութեան ծախքերուն: Այսօր Լիոնի հայ ժողովուրդը հպարտ է ըսելով, «Ահաւասիկ մեր եկեղեցին մեր բոլորին դրամով եւ աշխատանքով»:

Արդարեւ Լիոնի հայ ժողովուրդը իր կարգին, բազմաթիւ բարեկամներ եւ համակիրներ Ֆրանսայի ամէն կողմերէն, նոյնիսկ արտասահմանէն, բերին իրենց նիւթական օժանդակութիւնը: Ոմանք առատօրէն, ոմանք համեստ գումարներով: Բնաւ պիտի չմոռնամ ճերմակ մազերով այն հայ մամիկը, որ դողդոջուն ձեռքովը տուաւ մը հարիւր Ֆրանք հանեց, մասնակցելու համար եկեղեցիին ծախքերուն: Կ'ուզէի քանի մը անուններ տալ այստեղ, բայց կարելի չէ յիշել ամէնքը:

Պէտք է սակայն յիշել մէկը, առաջին տարիներու աշխատակիցներէն մէկը, որ դժբախտութիւնն ունեցանք կորսնցնելու ասկէ չորս տարի առաջ: Ատիկա Շարլ Միքայէլեանն էր, որ կ'աշխատէր շուքի մէջ, թէեւ աջ բազուկն էր շինութեանց պատասխանատու մարմնի նախագահին:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու թէ մօտ է օծման թուականը: Անապատէն անցանք, հասանք հովիտ:

Կը մնայ խնդրել կաթողիկոսական պատուիրակէն որ Լիոնի եկեղեցիին համար նշանակէ արժանաւոր վարդապետ մը, որ ղեկավարէ Լիոնի 10.000 հոգինոց հայ գաղութը եւ իր շուրջ հրաւիրէ երիտասարդութիւնը:

Եկեղեցիին քարտուղարութիւնը պատրաստ է ընդունելու նուիրատուութիւնները, 295 ռիւ Պուալօ հասցէով:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՃՆԿԸՏԸՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Լիոնի Լը Փրոկրէ թերթը կը հրատարակէ ընդհ. տեղեկատուութիւն մը Հայոց եկեղեցիին մասին տպելով նաեւ եկեղեցիին պատկերը (4 Ապրիլ):

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Միեւնոյն աղուէսը երկու անգամ ծուղակը չիյնար:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

×

Կինը երեք անգամ միայն դուրս կ'ելլէ իր տունէն,— մկրտութեան օրը, ամուսնութեան օրը եւ թաղման օրը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

×

Եթէ չէք կրնար աստղ ըլլալ երկնքին մէջ, գոնէ ճրագ եղէք ձեր տան մէջ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Մտիկ ըրէ, Նառէզար, ընդհատեց մեծ հանըմը իր թօշնած ու մեծ աչքերուն արցունքները սրբելով: Մարդիկ խիղճ մը ունին, լսի, եւ այդ խիղճը Աստուծոյ ձայնն է: Ան որ ոճիրներ կը գործէ, գիտցիր որ խիղճը խեղդուած է իր էութեան մէջ: Երեք տարի է որ Կ. Պոլիսէն հոս փոխադրուած ենք: Այս երեք տարուան մէջ տեսածներս ամէնէն կատաղի գազաններն անգամ չեն ըներ եւ վայրենի աշխարհներու մէջ տեղի չեն ունենար: Ի հարկէ, մէկիկ մէկիկ յայտնելու ատենը չէ, քանի որ իմ տեսածներէս աւելի զարհուրելին տեսած ես: Ըսելիքս ատ չէ, միայն թէ կ'ուզէի որ պատմես ինծի թէ ծնողքդ ո՞ղջ են:

— Հայր չունիմ, մեծ հանըմ, միայն ծերունի մայր մը ու փոքրիկ եղբայր մը ունիմ: Փաշան, առանց գթալու մօրս վըրայ, ամէն միջոց գործածեց առեւանգելու զիս: Նախապէս չյաջողեցաւ, որովհետեւ անոր չար դիտաւորութիւնը հասկցուելով՝ գիշեր ատեն մօտակայ աւան մը փախայ: Ապահով էի: Մէկը չէր գիտեր իմ տեղս: Ամբողջ վեց ամիս մնացի:

— Յետո՞յ, բացագանչեց մեծ հանըմը:

— Ախ, ի՞նչ ըսեմ վատի մը մատնութեամբ փաշային ձեռքը ինկայ:

— Հա՞յ էր մատնողը:

— Այո:

— Մօրդ վնաս մը չհասցո՞ւց փաշան:

— Չեմ գիտեր, միայն թէ գիշերով աւանը չղթայի տակ առնուեցաւ, առարկելով որ քօմիթաներ մտած են, երկար խուզարկութիւններ կատարուեցան ու իբրեւ յանցաւոր ձերբակալեցին զիս:

— Ի՞նչ յանցանք վերագրեցին քեզ:

— Իբրեւ թէ քաղաքին մէջ քօմիթաներ կան եղեր ու ես ալ ժամանակ մը անոնց մեղսակից եղած եմ:

— Բանտարկեցի՞ն:

— Ոչ, ուղղակի քաղաք տարին զիս ու փաշային ապարանքը պահեցին: Խեղճ մայրս փուճ տեղ բանտին դռները իր արցունքներովը կը թրջէր... Ախ, կը խաբէին զինք թէ ես ներսն եմ ու արգիլուած է ինծի մօտենալը: Երկու օրէն հոս փոխադրեցին: Ահա բոլորը:

Մեծ հանըմը սրտի անկեղծ կսկիծով մը մտիկ ըրաւ հարսին տխուր ու եղերական պատմութիւնը ու զգաց թէ հոգիէն անզուսպ սարսուռ մը անցաւ, զգաց թէ գթութիւնը կը ճառագայթէր իր էութեան մէջ, ինչպէս ելեկտրական հոսանք մը՝ ժանգոտ երկաթի մը խորը: Մէկ խօսքով՝ զգաց թէ Նառէզար վանդակի մը մէջ կաշկանդուած թռչուն մըն էր, որուն ազատութիւնը իր ձեռքն էր, իր գթութենէն, իր խիղճէն ու իր բարութենէն կախում ունէր: Ուստի, պահ մը վարանոտ շարժում մը ըրաւ, երկիւղով մը նայուածքը հորսդին պտըտցուց, շուշանի պէս ճերմակ ու քնքուշ ձեռքը ործգոյն բայց աղուոր ճակտին դրաւ, ինք իր վրայ ճիչ մը ըրաւ ու բացագանչեց.

— Նառէզար, մտիկ ըրէ, քու տխուր կեանքդ հոգիս լեցուց ու կը զգամ թէ ասկից ետք պիտի չկրնամ արցունքներդ տեսնել ու անզգայ մնալ: Դուն, խեղճ աղջիկս, գեղուհի մըն ես ու ես քու ոսկի վանդակիդ անզգայ ու անսիրտ հանդիսատեսը: Մինչեւ հիմա քու երգելդ չլսեցի, քու արցունքներդ տեսայ, եւ քու հառաչանքներդ գիտեցի՝ անտարբեր ու անգութ եղանակով մը: Բայց ասկից ետքը չեմ կրնար շարունակել: Նառէզար, խիղճս կը թելադրէ ինծի վտանգաւոր բայց արդար միջոցի մը դիմելու, արդեօք պիտի ընդունի՞ս:

— Ի՞նչ միջոցի, մեծ հանըմ, դողդըղաց Նառէզար:

— Կ'ուզեմ ազատել քեզ, գոչեց մեծ հանըմը հոգեկան խեղդուկ բայց գերագոյն ճիգով մը:

— Ազատել զի՞ս:

— Այո:

— Դո՞ւք:

— Այո, ես:

— Ի՞նչպէս, միթէ փաշայէն չէ՞ք վախնար:

— Փաշան կարող է կեանքիս երկիւղ պատճառել, բայց ոչ խղճիս:

— Ո՜հ, մեծ հանըմս, թողէք այդ զարհուրելի միջոցը, մի դնէք ձեր կեանքը վտանգի մը մէջ որ անխուսափելի պիտի ըլլայ:

— Ամենեւին. պէտք է որոշումս գործադրեմ, եթէ ոչ խղճիս տառապանքը վրաս պիտի ծանրանայ եւ ես պիտի չկրնամ այս ապարանքին մէջ հանդարտ մընալ: Միայն թէ յայտնէ ինծի յօժարութիւնդ... Գուցէ չես ուզեր բաժնուիլ... Գուցէ կ'աշխատիս հետզհետէ վարժուելու...: Առանց ծածկելու ճշմարտութիւնը՝ խօսէ, մնացեալը թող ինծի...

Նառէզար խեղդուեցաւ. իր բովանդակ էութեան մէջ երկիւղալի ցնցում մը կար՝ որ կը լայնար, կը գալարուէր ու փոթորկայոյզ կոհակներու պէս կ'ուռէր՝ ներքին խռովք մը մղուած: Ի՞նչ պատասխանէր այն կնոջ՝ որ ամիսներով ատած էր զինք, ամիսներով հեռու մնացած էր իրմէ, եւ գթութեան բառ մը անգամ լսած չէր բերնէն:

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.—

Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի երեկոյեան ժամը 4ին: Կարգ Խաւարման ժամը 7·30ին :

Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման: Երեկոյեան Թափօր ժամը 5ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ, ժամերգութիւն եւ Նախատօնակ, Ս. պատարագ, Հաղորդութիւն տղոց ժամը 8·30, Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով ժամը 5, Խաւարումի արարողութիւն ժամը 7·30 :

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 10, երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5:

Ս. ՅԱԿՈԲ, ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ ժամը 9, Ս. պատարագ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ մանկանց, երեկոյ Ոտնլուայ ժամը 5, Խաւարում 8:

Աւագ Ուրբաթ, երեկոյ Թաղում 5 :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ ժամը 8, Ս. պատարագ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ մանկանց: Երեկոյ Ոտնլուայի 5, Խաւարում 8: («Ո՞ւր ես Մայր իմ»ը կ'երգեն Պ. Մարգար Կազիկեան եւ Տիկին Ազատուհի Տէր-Վարդանեան, Խաչելութեան քարոզ՝ Արժ. Տէր Հմայեակ հօր կողմէ):

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Թաղման երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5:

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Աւագ Հինգշաբթի, Երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում ժամը 17ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Աւագ Հինգշաբթի, Վերջին ընթրիք, Ս. Հաղորդութեան պատարագ առաւօտ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 3·30, Խաւարում ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 7·30ին, Թաղման կարգ եւ գերեզման չտկել:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ Շրջ. Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Զատկուան առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Րիւ Ժէյի սրահին մէջ, երկուշաբթի առաւօտեան, Ապրիլ 23ին: Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ (Սէն Ժերոմ)

Աւագ Հինգշաբթի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10, Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 5, Խաւարում ժամը 8·30:

Աւագ Ուրբաթ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Թաղում երեկոյեան ժամը 5:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարիամ Ղուկասեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն ողբացեալ Մանուկ Ղուկասեանի կսկծալի մահուան համար եւ այս առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Մանուկ Ղուկասեանի մահուան առթիւ Իսիի Խրիմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնս փոխան ծաղկեպսակի ստացած է քսան Ն. Ֆ. Պ. Սէրճիվան Շէրպէթճեանէ :

ԾԱԽՈՒ ՑԱՐԿԱԲԱԺԻՆ

Անիէռի մէջ, փոքր յարկաբաժին մը, երկու սենեակ պարապ, խոհանոցի յարմարութիւն եւ նկուղ: Դիմել «Յառաջ»ի :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

emprunt 1962
obligations 5%
5
10
15
20 ans
à valeur croissante
de remboursement,
garanties
par l'Etat

CHARBONNAGES DE FRANCE

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ընդառաջ երթալով եղած դիմումին, սիրայօժար տրամադրած է Ս. Թէհլիրեան սրահը, երգչախումբին փորձերուն համար: Ուրեմն Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի փորձերը այսուհետեւ տեղի կ'ունենան յիշեալ սրահին մէջ 17 Րիւ Պլէօ, ամէն երեքշաբթի ժամը 8ին:

Կը խնդրուի անդամներէն ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները անխտիր, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգեր: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացը Վարդան Մռեանի և Մանուկ Ղուկասեանի մահերուն առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մռեան եւ Ղուկասեան ընտանիքներուն: Վարդան Մռեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ըստացած է Վահան Ասլանեանէ փոխան ծաղկեպսակի 10 Ն. Ֆ. եւ 10 Ն. Ֆ. Դաւրայի Հայր. Միութեան համար :

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ
Տարեկան պարահանդէսը
ԶԱՏԻԿԻՆ
(ԱՊՐԻԼ 22)
Alhambra

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին,
Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝
ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝
ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳԸԶ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, ՕՐ. ՕՐ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, ՖԱՐՇԻԵԱՆ, Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ:

Երաժշտական քառեակ :

Խօսնակ.— Տիկին Թօփալեան

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ զաղութիս կողմէ ընտրուած յանձնախումբին :

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկուշաբթի, 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Արթիսթիք սրահին մէջ, 27, Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց :

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ :

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ Ապրիլ 29ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 21, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DU 6e, 61, Rue de Sèze — LYON

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ա) Այր մարդ մը, այր մարդու լիւքս քոնֆեքսիոնի համար, որ գիտնայ ոքթուշ ընել եւ օգնել խանութին :

Բ) Աժիւսթօրներ լիւքս քոնֆեքսիոն բաճկոնի եւ ճարտարարուեստական (էնտիւսթրիէլ) չափերու համար :

Դիմել՝

RENOMA
22, Rue N, D. de Nazareth, Paris (3e)
ARC. 92-85

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Երկու մեքենաներ ծօծ 7, 1 մեթր 20: Ասեղները՝ թալոն կարճ եւ երկար: Հարժում – թիրաժ, օթօմաթիք շրվալիէ եւ պատրաստ ժերզէի համար :

Կարելի է տեսնել ամէն օր ժամը 16էն 19 :

TRICOMARTHE
8, Rue J. P. Thimbaud
Métro : République

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 18 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9383 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5184

4000ՐԴ ԹԻՒԸ

—o—

ԽՄԲ. — Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ խմբագրականը գրած է իր 4000րդ թիւին առթիւ. —

Կ'արձանագրենք առաջին թիւը նոր հազարեակի մը: Թէ ի՛նչ ճիգեր թափուեցան, մեծ ու փոքր աշխատողներու ի՛նչ զոհողութիւն պարտադրուեցաւ, որպէսզի «Ասպարէզ» շարունակէ իր գոյութիւնը, մինչեւ որ հասնի 4001 պատկառելի թուահամարին, թող մնայ անյայտ, իրենց քրտինքէն, իրենց արիւնէն «Ասպարէզ»ին համար բաժին հանողները փառամոլներ չեղան երբեք: Անոնք գիտակցութիւնը ունեցան, որ կանչուած են ծառայութեան հայ ժողովուրդին եւ խոնարհ անյայտութեան մէջ ուզեցին թաղել չափն ու ծանրութիւնը իրենց կատարած զոհաբերութեանց:

Այժմ մուտք կը գործենք նոր շրջանի մը մէջ: Ճիշդ է, եղածը նոր թուահամարի մը սկզբնաւորութիւնն է միայն եւ ոչ թէ ազգային ընդհանրական բնոյթ ունեցող նոր հանգրուանի մը մէջ մուտք գործելը: Բայց այդ իսկ բաւական է, որ պահ մը ետեւ նայինք. գիտենք թէ ի՛նչ փուլերէ անցաւ մեր աւելի քան կէս դարեան գոյութիւնը: Ո՛չ, աւելի շուտ կը նայինք մեր ներկային ու նաեւ ապագային: Եռօրեայ թերթ մըն ենք, ծաւալով փոքր, այլ մեծ յանձնառութիւններով: Ունինք սակայն գիտակցութիւն մը՝ մեր գոյութիւնը, դերը արդարացնող: Ու այդ մեր գիտակցութեան լոյս, չունինք տուողը չոչափելին է, իրականը, որ ճակատագրականօրէն հայ ժողովուրդը կը զատորոշէ ուրիշներէն: Այդ իրականութեան ճշգրիտ գիտակցութեամբ է, որ սփիւռքահայութեան վրայ կը նայինք իբրեւ քաղաքական, մշակութային, ազգային – եկեղեցական միաւոր, քանակով եւ որակով ոչ անհամարհելի: Կ'ընդունինք փաստական իրականութիւնը Հայաստան աշխարհին, անկախացած ուրիշներէն, Մեծերէն, իր իսկ դարաւոր թշնամիէն եւ դժբախտաբար, նաեւ կարծեցեալ իր հովանաւորէն: Կ'ընդունինք սակայն, որ Հայաստան աշխարհի փաստական իրականութեան ճանաչումը չի նշանակեր, որ ընդունինք զայն իբրեւ մեր դարաւոր «յոյսերու պսակումը»: Կ'ընդունինք «ներկայ վիճակը իբրեւ սկիզբ, բայց ոչ աւարտ, առաւել եւս՝ բնաւ երբեք կատարելութիւն», ինչպէս պիտի բնորոշէր մեր մեծ վարպետը՝ Շաւարշ Միսաքեան:

Լրագրական մեր առաքելութեան թելադրիչը, անշուշտ գաղափարականը տուած ենք, այսուհետեւ ալ պիտի տանինք Հայաստանն ու Սփիւռքը, անկախ աշխարհագրական իրենց կառոյցէն, քաղաքական, ազգային եւ մշակութային մէկ ամբողջութիւն նկատելու անուրանալի փաստական դրութենէն: Եւ այսպէս, մինչեւ այն օրը, երբ Հայաստան աշխարհը ի վիճակի կ'ըլլայ իրը համարելու սփիւռքահայութիւնը եւս, խորացնելով անոր քաղաքական, հոգեկան ու ազգային ընդհանրական մտահոգութիւններն ու ապրումները: Մենք կը հաւատանք որ վաղը, իրականութիւն պիտի դառնան ամբողջական Հայութեան բոլոր իղձերն ու պահանջները: Իսկ մեր ճիգը եղած է եւ պիտի ըլլայ Հայութեան այս հոծ զանգուածը՝ սփիւռքահայութիւնը այդ ոգիին ու հաւատքին ջահակիրը պահել:

Վաղուան ամբողջական Հայութեան հանդէպ հաւատքի մեր անմար կրակն է, որ առանձին հոգածութիւն կը պարտադրէ Նոր Սերունդին հանդէպ: Մարդոց կեանքը համրուած օրերու պոչատ տեւողութիւնը ունի: Ազգային խտէալները սակայն կծիկներու խուրձ մըն են, որոնց սկիզբը դարերու անցեալին մէջ թաղուած է եւ որոնց ապագան ծայր ու վերջ չունի: Ահա այդ իղձերուն, խտէալներուն ներկան ապագային շաղկապողը երիտասարդութիւնն է: Այս համոզման հետեւանքով գուրգուրանքով տեղ կուտանք մեր սիւնակներուն մէջ երիտասարդական ամէն արտայայտութեան, անոնց կեդրոնախոյս տրամադրութիւնները կեդրոնաձիգ դարձնելու գիտակցութեամբ:

Քալիֆորնիան ինքն իր մէջ աշխարհ մըն է, աշխարհագրական իր առանձնայատուկ կառոյցով: Հոս համախմբուած հոծ թիւով Հայութիւնն ալ հետզհետէ առանձին եւ համախումբ միաւոր մը դառնալու սկզբնական ճիգերուն մէջ է: Այս է պատճառը, որ մեր թերթը առաջին հերթին Քալիֆորնիոյ Հայութեան թերթը պիտի մնայ: Համահայկական մտահոգութիւններուն կողքին, մեր սիւնակները լայնօրէն պիտի տրամադրուին Քալիֆորնիոյ հայ կեանքը պատկերացնող ազգային – հասարակական ձեռնարկներու, քաջալերելով ամէն ճիգ որ պիտի սատարէ հայապահպանման գործի արդիւնաւորման: Մեր այս մտահոգութիւնը, սակայն, պիտի չհարկադրէ մեզ, որպէսզի ընթացք տանք անտեղի յաւակնութիւններով սոնքացողդրչակներուն, որոնք թերթին սիւնակները կը նկատեն տուն մը, որուն իբրեւ մուտք կը ծառայեն ոչ թէ միայն անկցպանք իր դուռները, այլ եւ իր պատուհանները, իրենց կոտրատած ապակիներով:

« ԱՍՊԱՐԷԶ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՇՓՈԹ ՎԻՃԱԿ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՕՌԱՆՑԻՆԵՐԸ ՀԱՄՈԶՈՒԱԾ ԵՆ ՈՐ Գ. ԲԱՆԱԿԸ ՊԻՏԻ ՅԱՂԹԷ ԿԸ ԳՐԷ «ՖԻԿԱՌՕ»

Զինադուլէն մէկ ամիս ետք, Ալժերիոյ կացութիւնը միշտ շփոթ է եւ տիրողն է՝ անիշխանութիւնը: Օռան կը շարունակէ ապրիլ առանց ոստիկանապետի եւ ըստ «Ֆիկառոյի» թղթակիցին բնակչութիւնը համոզուած է որ Գաղտնի Բանակը պիտի յաղթէ: Նոյն թղթակիցը ուրիշ բաներ ալ կը պատմէ, քաղաքէ մը ուր ողբերգութիւնը եւ կատակերգութիւնը կողք կողքի են:

Օրուան մէջ անորոշութիւն եւ անիշխանութիւն իսկ իրիկունը տասըրոլներու աւանդական համերգը, զանգակները որ կը ղօղանջեն եւ անդին երիտասարդները ապրի ամաններու կափարիչներով «նուաղահանդէս»ներ կը կազմակերպեն ամէն գիշեր: Դժուար է նաեւ լրագրողներու կեանքը: Երիտասարդները բարեացակամ չեն, որովհետեւ «բոլոր լրագրողները սրիկաներ են»: Այս բոլորը կատակերգութեան մաս կը կազմեն, բայց կան մեռեալներ, վիրաւորներ եւ կատակերգութիւնը հոն կը վերջանայ:

Նախ Օռանի մէջ երեք տարբեր «Օռաններ» կան:

Կայ Ալժ. Ազատ. Ճակատի Օռանը, մահմետական թաղերու մէջ, իշխանութեան քաղաքը՝ արեւմտեան կողմը եւ Գաղտնի Բանակի քաղաքը՝ կեդրոնը: Ցարդ մահմետականներու հետ պատմութիւն չկայ, ամբողջ եղածը Գաղտնի Բանակի եւ կարգապահութեան ուժերու միջեւ է:

Անշուշտ հարց մը կը ծագի: Ինչո՞ւ իշխանութիւնները թոյլ կուտան որ Գաղտնի Բանակի ուժերը ազատ – համարձակ պտըտին եւ տողանցեն քաղաքին մէջ: Պատճառն այն կը թուի ըլլալ որ կ'ուզեն խուսափիլ արիւն հոսեցնելէ, տակաւին թարմ է Րիւ տ'Իսլիի ողբերգութիւնը եւ բանակը չի կրնար, պաշարուած կերպով կրակ բանալ ժողովուրդին վրայ: Եւ ուրիշ ձեւով կարելի չէ գլուխ ելլել, կամ կրակ բանալ կամ պարենաւորման պաշարումի ենթարկել, երկու ճամբաներն ալ կրնան միայն ծայրայեղութեանց առաջնորդել եւ նոյնիսկ քաղաքացիական կռիւներու դուռ բանալ:

× Գաղտնի Բանակը հրամանատար Մօրէնը սպաննեց աոջի օր, Օռանի մէջ:

× Ֆարէս յայտարարեց թէ միտք չունի այս շաբթու Փարիզ գալու: Նախապէս յայտարարուած էր թէ Աժամեայ Գործադիր Մարմնին նախագահը պիտի գայ տը Կոլի հետ տեսնուելու:

× Թունուզէն կը հաղորդեն որ «Ա.Հ.Ա.Կ»ի ժողովը յետաձգուած է, Պեն Պելլայի հիւանդութեան պատճառաւ:

× Ալժէի Մահմետականներու թաղերու մէջ տնտեսական եւ նիւթական վիճակը տագնապալի է:

× Կոնստանդինի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ Ալժ. Ազգային Շարժումին (Էֆ Էլ Էն եւ Էմ Էն Ա. Մեսալի Հաճ) միջեւ եղբայրասպան կռիւներ կ'ըլլան: Երկու թշնամի հոսանքները կը փորձեն հող շահիլ բնակչութեան մէջ:

× Գաղտնի Բանակը թռուցիկ մը բաժնեց ուր կը յայտարարէ թէ Ժորժ Պիտօ Սալանի ղեկավարութեան ներքեւ կը գտնուի: Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն կը ճշդուի թէ Ժորժ Պիտօ որուն կ'ընկերանար իր կինը Ֆրիպուրկէն անծանօթ ուղղութեամբ մեկնած են, կը կարծուի թէ Իտալիա անցած էին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուած է Կոմսոմոլի (համայնավար երիտասարդութիւն) 14րդ համագումարը: Ժողովին կը մասնակցին չորս հազար պատգամաւորներ, կը նախագահէ Խրուշչեւ որ 68 տարեկան եղաւ նոյն օրը (Ապրիլ 17): Համագումարը երկու հրամայականներու տակ դրուած է «համայնավարութեան նիւթական հիմքին կառուցումը» եւ «Նոր մարդուն ստեղծումը»:

ԺԱՆ ԱՄՐՈՒՇ, Քապիլ ծանօթ գրագէտը մեռաւ աոջի օր յետ անողոք հիւանդութեան: Կաթողիկէութեան յարած, այս ալժերացին ծնած էր 1906ին, եւ փայլուն ուսումներէ ետք, անցած Թունուզ ուր դասախօս եղած է: Ամբողջ կեանքը նուիրած է ֆրանքեւալժերական եղբայրութեան, լրագրող՝ իր յօդուածները մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուէին, բայց վերջերս երբ իրեն նման ուրիշ Քապիլ մը կը սպաննուէր (Ֆերուան) կ'ըսէր թէ Գաղտնի Բանակը «յոյսը զարկած էր սրտին մէջ»: Ինք ալ կ'ըսէր վերջերս, երբ իրեն կը հարցնէին թէ ինչո՞ւ կրկին յօդուածներ չի գրեր, «նորէն բանաստեղծութիւն պիտի գրեմ»: Հրատարակուած է քանի մը հատորներ, որոնց մէջ «Պերպէր քերթուածներու» եւ ուրիշ բանաստեղծութիւններու շարք մը:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ Ազգային Համագումարի աշխատանքները վերջացան աոջի օր: Զու Էն Լայ յայտարարեց այս առթիւ թէ արտաքին ճակատի վրայ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը պէտք է վարել, իսկ ներքին ճակատի վրայ շարունակել դէպի յառաջ երթալ: Պիտի շարունակէ նաեւ «հարիւր ծաղիկներու» քաղաքականութիւնը մտաւորականներու հանդէպ թոյլ տալու համար որ «ազգային քաղքենիութեան հայրենասէր տարրերը դաստիարակուին եւ վարչակարգին վարժուին»:

ԹԻԹՕ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Խրուշչեւի իր 68րդ տարեդարձին առթիւ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ տնտեսական Նախարարութեան մէկ անդամը յայտարարեց թէ արաբական երկիրները ամէն ինչ ի գործ պիտի դնեն արգելք հանդիսանալու համար որ Իսրայէլ մաս կազմէ Հասարակաց Շուկային:

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

ՔՈՒՏՍԻԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Սուրիոյ նախկին եւ ներկայ նախագահը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ յայտնելով թէ վերջին շաբաթներու դէպքերը պարզ տարակարծութեանց պէտք է վերագրել սուրիական արաբականութեան նպատակակէտները իրագործելու եղանակին շուրջ: Շեշտեց թէ պէտք է վստահիլ «սուրիական հերոսական բանակին» որ պիտի իրագործէ բանակի բոլոր միաւորներուն արտայայտած փափաքը՝ հեռանալ քաղաքականութենէն եւ իշխանութենէն հայրենիքին եւ հողային ամբողջականութեան պաշտպանութեան նուիրուելու համար:

Յայտարարեց նաեւ թէ ինք եւ կառավարութիւնը իրենց բոլոր ճիգերը ի գործ պիտի դնեն ժողովրդավար եւ սահմանադրական առողջ կեանքի մը հիմերը դնելու համար: Քուտսի աւելցուց թէ պիտի ձեռնարկեն միութիւն մը կազմելու արաբական միւս երկիրներուն հետ, սկսելով «սիրելի Եգիպտոսէն», յստակ հիմերու վրայ, նկատի առնելով անցեալ փորձերը եւ երաշխաւորելով այդ միամնականութեան վերապրումը եւ բարգաւաճումը: Այս ծրագիրը, ըստ Քուտսի ժողովուրդին հանրաքուէին պիտի դրուի:

«Նոր վարչաձեւը պիտի ներշնչուի չինարար ընկերվարութեան եւ ընկերային արդարութեան սկզբունքներէն, տնտեսական կացութեան հետ ներդաշնակ: Նկատի պիտի առնէ մեծամասնութեան շահերը արգելք հանդիսանալու համար դասակարգային պայքարներու, մենաշնորհներու» ըսած է Քուտսի եւ շեշտած. — «Կառավարութիւնը պիտի ջանայ որքան կարելի է շուտ կրկին ուսումնասիրել ազգայնականացումներու եւ գիւղատնտեսական բարեփոխման օրէնքը»:

Նոր վարչաձեւը Սահմանադրութեան ծրագիր մըն ալ պիտի պատրաստէ որ Ազգին պիտի ներկայացուի հանրաքուէի ձեւին տակ եւ պիտի կազմակերպէ «անկողմնակալ եւ ազատ ընտրութիւններ, որոնք կարենան թոյլ տալ անոնց որոնք կը վայելեն ժողովուրդին վստահութիւնը երեսփոխանութեան հասնելու»:

Արտաքին քաղաքականութեան ճակատին վրայ, անցեալ փորձառութիւնները կը թելադրեն Սուրիոյ որ «ոչ – հետեւողական» քաղաքականութիւնը ընտրէ որպէսզի երկիրը զերծ պահուի միջազգային պլոքներու միջեւ տիրող պայքարին ահուսարսափէն:

Վարչապետ նշանակուեցաւ Պէշիր Էլ Ազմէհ:

Նոր վարչապետը ծնած է Դամասկոս 1904ին: Բժշկական ուսումներէ ետք զոր կատարած է Դամասկոսի, ապա Փարիզի համալսարանը, անդամակցած է անկախ – յառաջդիմական կուսակցութեան:

1959 – 60ին Առողջապահութեան նախարար եղած է Նասրի կեդրոնական դահլիճին մէջ, բայց այս պաշտօնէն հրաժարած է 1960ի վերջերը կրկին նուիրելով բժշկութեան:

Ներկայիս Դամասկոսի բժիշկներու սենտիքային նախագահն է:

Պէշէր Էլ Ազմէհ յայտարարեց թէ նոր դահլիճը պիտի կազմուի սուրիական ազգայնական բոլոր տարրերէն, որոնք կ'ուզեն ընկերային արդարութիւն կառուցանել երկրին մէջ: Կ'ըսուի թէ հինգ անկախ – յառաջդիմական, մէկ նախկին փոփուլիստ, երկու նախկին Պաաս, երկու անկախ եւ մէկ ազգայնական պիտի ըլլան անոր անդամները:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶԻ ՀԵՏ

Ես գնում եմ բսաւ եւ մեզմէ առաջ տունէն դուրս ելաւ, չզարմացայ այս յանկարծուստ ոստումին վրայ, երեւանցին քեզ պիտի ըսէ թէ Շիրազն է, մի զարմանար :

Իր տարօրինակութիւններն ալ իրենց մէջ գրաւիչ բան մ'ունին եւ հայ ժողովուրդը կը սիրէ այդ Լենինականի զաւակը. կեանքով հին աշուղ, քնարով մեր օրերու զգայուն եւ հայրենասէր բանաստեղծ, որուն քնարը կը թրթռայ հայրենիքի սիրով եւ ըմբոստ է ամէն կաշկանդումի դէմ...

Ամենատուրբ Հայոց լեզուն ,
սէկ էլ Մասիս սարն է հոգիս
Մի աչքըն լոյս, մի աչքն արցունք
իմ Հայաստան եարն է հոգիս :
Ի՞նչպէս կոչեմ քեզ Հայաստան
երբ Արարատ սարը չունես ,
Դժբախտ Անին, Կարս, Արտահան
եւ էրզրում Վանը չունես :
Երբ նոր խօսող մանկան շուրթին
Հայոց լեզուի բառը չունես :
Ի՞նչպէս կոչեմ քեզ Հայաստան
երբ դու Մասիս սարը չունես :

Ինծի համար ամէնէն աւելի հաճելի հանդիպումն եղաւ. Երեւանի մէջ շատեր տեսայ, սրտաբեղ ձեռքեր սեղմեցի, բայց Շիրազ իր տեղինչի կերպարանքով, թափթփած արտաքինով, տաղանդի լոյս մը ունէր իր մէջ որ զինքն աւելի սիրելի պիտի դարձնէ երբ Անիի վրայ գրած երկարաշունչ ու գեղեցիկ քերթուածն հրատարակուի :

ՎԵՀԱՓԱՌԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Երկու շաբաթէն աւելի էր որ Վեհափառի վերադարձին կը սպասէին Միաբանութիւնն ու Երեւանը: Ինչո՞ւ կ'ուշանար, ոչ ոք գիտէ, տարօրինակ լուրեր շրջեցան. հիւանդ երեւակայութիւններու ծնունդ էին այդ լուրերը, անշուշտ կարեւոր հարցեր ունէր լուծելիք, որ մեր գիտնալու բանը չէր :

Հոկտեմբեր 2ին Երեւանի սաւառնակայանն իջաւ Վեհափառը. բազմութիւն մը տեղացիներու եւ եկուոր Հայերու զինքը դիմաւորեցին: Նա իջաւ հին եւ փոքր սաւառնակայանը. նոր եւ մեծ կայանը պատրաստ չէր: Երեւան-Մոսկուայի կապուած էր Թիֆլիզի յօժարութեամբ. բայց այժմ ճէթերը ուղղակի Մոսկուա-Երեւան կը հասնին, վերէն բարեւ տալով Թիֆլիզին :

Ինքնաշարժներու երկար շարք մը հետեւեցաւ Վեհափառ Կաթողիկոսին եւ վանքի բակին մէջ կազմեցին եկեղեցական թափօր. պիտի անցնէր զալար ձիւղերով կամարի մը տակէն՝ կարդալով Բարի գալուստ Վեհափառին: Ժողովուրդը խռնուած էր, մեծ մասով ներգաղթողներ, որոնք կը համբուրէին շուրջառի քղանցքները եւ օրհնութիւն կը խնդրէին:

Վեհարանի մէջ նա առաջին ճառն արտասանեց յայտնելով իր գոհունակութիւնը՝ արտասահմանեան ընդունելութիւններուն համար: 100.000 հոգի իր Աջն համբուրեր են, հայրենիքի կարօտն առեր: Ներկայ էր կրօնի նախարարութեան բարձր պաշտօնեայ մը եւ Վեհափառը չմոռցաւ թէ էջմիածինի հաւասար Հայաստանն ալ մեծ օգուտ կը քաղէ այսպիսի արտասահման այցելութիւններէ :

Բայց շատ աւելի հանդիսաւոր օր եղաւ Հոկտեմբեր ութի Կիրակին: Վեհափառի գահակալութեան հինգերորդ տարեդարձը պիտի կատարուէր: Երուսաղէմի միաբան եւ աշակերտներու տնօրէն Հայկազուն Սրբազանը ճայնաւոր պատարագն ըրաւ. երգչախումբը երկսեռ, վճարովի, բաւական յաջող երգեց. բայց արտասահման շատ աւելի լաւ երգչախումբեր կան՝ առանց դրամի: Եկեղեցին երթեւեկի վայր էր. երգ, պատարագ եւ շարժում խառնուած էին: Մասնաւոր թափորով պատարագի կէսին տաճար իջաւ եւ Վեհափառը: Ոսկեայ ասեղնագործ շուրջառը կը շողշողար լոյսերու տակ և վեղարի ադամանդէ խաչը ցոլքեր կ'առնէր :

Մասնաւոր հրաւէրով 180 հոգի ճաշի մնացին. Պ. Սարգիս Գասպարեան եւ օգնականը՝ Յովհաննէսեան, իբր կրօնի պաշտօնեաներ, Սրբազաններ, ճարտարապետներ եւ արտասահմանեան այցելուներ: Կովկասի եւ Հայաստանի մէջ սովորութիւն ունին ճաշերը երկար ճառերով համեմել: Եղած է երբեմն որ ես 10 ժամ ճաշի նստիմ: Պ. Ղարիպեան օրուան թամաթան էր: Խօսք առին աղէն, խօսք առին անդին, եւ եղեւ երեք ժամ: Ճաշերը պատրաստած էր Վեհափառի մայրիկը, մէջը դնելով ճաշակի հետ՝ նրբութիւն ծառայութեան: Վեհափառը քանի մը անգամ ստիպուեցաւ պատասխանել, բայց իր սրտաբուխ խօսքերը պահեց Վենետիկի Մխիթարեաններուն ինծի պատասխանելով: Նա իր սրտին մէջ վառ պահած էր Վենետիկ այցելութեան օրերը, եւ սերտ էր իր բարեկամութիւնը այդ դարաւոր Հաստատութեան հետ. Ալիշան Վենետիկ էր, Խրիմեան Էջմիածնի մէջ, երկու լուսաւոր դէմքեր, եւ մէկ փարոս, մէկ սիրտ, հայրենիքի նուիրուած :

Վազգէն Ա. ոչ միայն հայ պետութեան եւ Մոսկուայի առջեւ մասնաւոր յարգանք ու սէր կը վայելէ, այլեւ շահած է նաեւ հաւատացեալներու խոր պաշտամունքը իր ազնիւ, հայրական եւ փութկոտ հոգածութեամբ: Ուղղակի իր հսկողութեան տակն են Միաբանութեան բոլոր գործերը. պետ է, մատակարար է, դաստիարակ է, հիւրընկալ է: Իր թեւերուն տակ առած է տօրեայ կեանքի հողը: Քիչ են օգնականները, յոյս ունի նորեկներու վրայ :

Երկրորդ օրը ես գնացի մնաք բարովի: Երէկ զանգակները խռնուած էին բազմութեան ժխորին. անոնց ձայնը գրեթէ անլսելի էր. այսօր երեքն ալ մանկական ձայներով կը հնչէին, չեմ կարծեր թէ վանքի բակէն անցնին անդին. իսկ Արարատն ի՞նչպէս լսէ եւ միանայ սրբավայրի աղօթքներուն: Յիշեցի վենետիկեան զանգակներուն հրաշալի երաժշտութիւնը, որոնք երկինքը յուզումով կը լեցնեն: Ինչո՞ւ չեղաւ մէկը որ հոն ալ կախէր մեր երկնքէն քանի մը խոշոր եւ քաղցրահնչիւն զանգեր :

Ժամերգութենէն նոր կ'ելլէին: Բարձրացայ վեհարանը: Մեր հանդիպումը պաշտօնական ոչինչ ունէր, բարեկամական եւ մտերիմ էր: Վեհափառը անձամբ առաջնորդեց Մանթաշեանի շինած նոր վեհարանն այցելելու: Քառասուն տարիներ առաջ գրաւուած եւ զինուորանոց եղած էր. հոն ուր աշխարհի զինուորները կը մտնեն՝ աւերակով դուրս կ'ելլեն: Շէնքը հսկայ է, առատ մեծ դահլիճներով, սակայն ծանր եւ յաղթանդամ ճարտարապետութիւն, տգեղ պարոքօ մը եւ երեք միլիոն ռուբլի պէտք է զայն վերանորոգելու համար :

Արդէն խնդրանք եղած է Մոսկուայի՝ որ Հայաստանի սեւ մարմարներէն արամադրուի դահլիճներու յատակները շինելու: Երբ իր հանդերձանքներն ունենայ՝ ներկայանալի վեհարան մը պիտի ըլլայ:

Վեհափառի հրամանով Յուսիկ վարդապետն ու Յակոբ սարկաւագը գիս առաջնորդեցին եկեղեցական գանձերը տեսնելու: Տաճարի աւագ խորանի ետեւ, սենեակներու մէջ էին: Հին շուրջառներ, վարագոյրներ, սկիհներ ու խաչեր, մէկը միւսէն շքեղ ու թանկագին, ճոխ հարստութիւն մը կը կազմէին: Կար նաեւ Աչոտ Երկաթի երկաթէ մեծ խաչը, եթէ իրական է :

Դժբախտաբար յարմար տեղ չունին, իրարու վրայ խճողուած են. եթէ շինուէր նոր թանգարան մը՝ պիտի ստանային իրենց ճաշակաւոր սարքումն ու գեղեցկութիւնը :

Շատ իրեղէններ պատերէն անպաչտպան կախուեր էին, եւ ըսին թէ ժամանակին աւելի հարուստ է եղեր ու նուազեր են: Վերջերս ալ Դեբենիկ սրբազան Փոլատեան թանգակին շուրջառ մը իր սարքով արտասահման տարեր է :

Իջանք նաեւ մայր խորանի տակը, զոր նոր բացած էին, զարմանալի յայտնութիւն մը լոյսին բերելով, ատրուշան մը, կաւէ խոշոր ծափ մը մէջը լի մոխիրով: Ու՞վ կրնայ լուծել այդ հանելուկը: Ս. Լուսաւորչի՞ շրջանէն, թէ Վարդանա՞նց դարուն կրակի պաշտամունք եղած է: Կրակարանի չորս կողմի յատակը շինուած էր մոզայիքներով, որոնք այժմ քանդուած են եւ հատիկները Երեւան փոխադրուած: Բայց ատրուշանի հանելուկը դեռ կը մնայ :

Էջմիածնի մէջ Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ սկսեր են կազմել ձեռագիրներու նոր հաւաքածոյ մը. առ այժմ 190 կտոր ունին, ոչ այնքան հին եւ փնտրուած, սակայն յոյս կայ կարելի եղածին չափ ճոխացնել :

Հրաժեշտի պահուն, Վեհափառը ազնիւ ու սիրալիր վերաբերմունքով դէպի Ս. Ղազար՝ արծաթագործ գեղեցիկ ափսէ մը նուիրեց վանքին, եւ հատ մ'ալ ինծի, իբր անմոռաց յիշատակ Ս. Լուսաւորչի սրբավայրէն եւ իր մեծ համակրանքէն :

Դիւրին չէր բաժնուիլ. բայց ինքնաշարժը կտրեց վանքի բակը, դուրս ելաւ եւ բռնեց Երեւանի ճամբան: Չեմ գիտեր քանի անգամ ետ նայեցայ՝ անգամ մ'ալ տեսնելու գմբէթները, որոնք այնքան օրօրած են դարերով Հայութեան երազներ ը :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ մշակոյթը Արեւելքի հին արժէքները եւ Եւրոպական քաղաքակրթութիւնը իրարու շաղկապող օղակը եղած է :

Ուշ միջնադարին, երբ Հայաստան բաժնուած էր Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, խաներու եւ փաշաներու ճնշումներէն փրկուելու ճամբայ փնտռող Հայերը կը հեռանային իրենց հայրենիքէն եւ կը հաստատուէին արեւելեան երկիրներու մէջ, իրենց ազդեցութիւնը ձգելով այդ երկիրներու ազգերուն կեանքին եւ մշակոյթին վրայ: ԺԶ. դարուն եւ ԺԷ. դարուն սկիզբները հայ գաղթականներ գացած հաստատուած են մինչեւ Հնդկաստան եւ Պիրմանիա :

Ակրա (Հնդկաստան) հաստատուած հայ վաճառականներ յաճախ Պիրմանիա կ'երթային առեւտրական նպատակներով: Եւ հաւանաբար հայ վաճառականներէն է, որ Պիրմնացիները առաջին անգամն ըլլալով տեղեկութիւններ քաղած են Ռուսիոյ մասին :

Առաջին հայ գաղթականները Պիրմանիա գացած են 1612ին եւ Ռանկունի մէջ շինած իրենց եկեղեցին: Այնուհետեւ բնակութիւն հաստատած են Պիրմանիոյ կարեւոր մեծ կեդրոններուն եւ նաւահանգիստներուն մէջ: ԺԸ. դարուն սկիզբները Սիրիամի հայ գաղութը նոյնպէս բազմամարդ եղած է եւ ունեցած է իր եկեղեցին: 1804ին քանի մը տասնեակ ընտանիքներէ կազմուած էր Ռանկունի հայ գաղութը :

Հակառակ այս փոքր թիւին եւ հակառակ անոր, որ աւելի մեծ թիւ կը կազմէին Ռանկունի հնդկական, պարսկական եւ այլ ազգերու գաղութները, այնուամենայնիւ, մեծ եւ առաջնակարգ էր Հայերուն դերը Պիրմանիոյ այդ նաւահանգիստին մէջ :

Արդարեւ, Կանոնաւորներու հարստութեան ղեկավարները շատ լաւ կարծիք կազմած էին Հայերու մասին՝ իբրեւ եւրոպական եւ արեւելեան (առանց շարքին նաեւ պիրմանական) լեզուներ գիտցող կրթուած, ձեռներէց անձեր եւ այս պատճառով ալ պատասխանատու, բարձր պաշտօններ յանձնած էին անոնց: Ամանէ[...]

(8 Տար.)

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԴԵՂԱԳԻՐԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Իրաւունք ունէր ի հարկէ Ու. Սարոյեան, երբ անցեալ տարի, Փարիզի մէջ, գրական երեկոյթի մը ընթացքին բեմ բարձրացաւ եւ իր Պիթլիսցի չեշտաւոր հայերէնով գոչեց, հայերէն գիրք մը սեղմած իր կուրծքին, «Մենք այս ենք, մենք, բոլորս, ամբողջութեամբ այս գիրքին մէջն ենք» :

Յուզիչ է Խորհ. Հայաստանի այսօրուան թիւ մէկ անձնաւորութեան՝ Զաբօրեանի պատմածը հեռաւոր Ծաքարդայի Հայերուն մասին, որոնք հայերէն գիրքեր խնդրած էին իրմէ, իբրեւ միակ վարձատրութիւն իրենց զուրգուրալից հիւրասիրութեան :

Տարիներ առաջ, Փոլ էլիւարի «Զրոյցի»ին մէջ պատմած եմ ֆրանսացի գրող՝ Ժան Ռիշար Պլոքի պատահածը: Սեւանի ճամբուն վրայ կը պայթի իրենց ինքնաշարժին անիւը, զոր կարելի չըլլար նորոգել: Բաւական քալելէ ետք, կը հանդիպին երիտասարդ հողագործի մը եւ անոր օգնութիւնը կը խնդրեն: Ֆրանսացի գրողին ընկերացող հայ առաջնորդը իր երիտասարդ հայրենակցին կը ներկայացնէ Ժան Ռիշար Պլոքը: «Կը ճանչնամ, կ'ըսէ հայ երիտասարդը, կարդացի իր ճառը Մոսկուայի գրողներու համագումարին» : Ֆրանսացի գրողին զարմանքին վրայ, հայ երիտասարդը կը սկսի վերլուծել արտասանուած ճառը, զայն քննադատել նոյնիսկ : «Ամէնէն հիանալին այն էր, գոչեց Ժան Ռիշար Պլոք, դառնալով ֆրանսացի մտաւորականներուն, որ այդ հայ հողագործը իրաւունք ունէր եւ ոչ թէ ես» :

Ամէնէն պատկերալից ձեւով նոյն այս ճշմարտութիւնն է ըսած մեծ ճանապարհորդ՝ Լինչը: «Պատկերազարդ գիրք մը տուէք Թուրքի մը, պարսիկի մը եւ Հայու մը, կ'ըսէ Լինչ. Թուրքը կը բաւականանայ խորագրին վրայ ակնարկ մը նետելով, Պարսիկը հետաքրքրութեամբ կը դիտէ պատկերները, Հայը կը կարդայ գիրքը, ծայրէ ի ծայր» :

Արդ, ո՞վ տուաւ մեզի այս հոգին, այս լոյսը, ո՞վ դրաւ մեզ այս իմացական հաճոյքներու ճամբուն մէջ,— Մեսրոպ :

Ան է հիմնադիրը մեր հոգեկան, իմացական կայսրութեան: Միակը, որ կը տեւէ դեռ ու պիտի տեւէ յաւիտենապէս, մինչ բոլոր միւսներէն հետք իսկ չէ մնացած :

Մեսրոպ փրկեց հայ ոգին, հայ միտքը: Այդ ոգին, այդ մտածումը անկայուն, խուսափուկ լոյսեր էին առ առաւելն, օդին մէջ շարժող լոյսեր, կորսուելու դատապարտուած: Մեսրոպ պարփակեց զանոնք բառերու ամրակուռ պրահին մէջ եւ դարձուց զանոնք ալ անկորնչելի, ալ անմահ :

Մեսրոպն է որ ապահովեց հայ հանճարին ծաղկումը, պահպանումն ու ճառագայթումը դարերու ընդմէջէն, մինչեւ մեր օրը :

Հայութեան այս վսեմագոյն տեսանողը նախատեսեց նաեւ ճակատագիրը, որ մերը պիտի ըլլար բազում դարեր : Ու տուաւ մեզի միակ զէնքը, որով պիտի կարենայինք դիմագրել, դիմանալ, հողէն անկախ, նիւթէն անկախ, մեր բոլոր դժբախտութիւններուն, բարբարոսներու բոլոր աւերումներուն :

Հանճարի գործը այս է նաեւ, նախատեսել ապագան: Մեսրոպ եղաւ այդ մարգարէն, այն մեծ բժշկապետը, հոգիներու այն խորաթափանց խուզարկուն, որ կուտայ ճիշդ դարմանը, կ'ըսէ ճիշդ խօսքը, կը յանձնարարէ ճիշդ դեղագիրը:

Տեսէք, տեսէք, ինչ դեղագիր տուաւ մեզի Մեսրոպ: Իր անհուն գիտութենէն դեղ մը ընտրեց մեզի համար: Աստուածաշունչ մեծ մատեանէն, հոգին ու մարմինը բժշկող՝ հրաշալի դեղագիրներով լեցուն այդ մատեանէն, մեզի համար փնտռեց, գտաւ միակ յարմարը :

Ահա այդ դեղագիրը՝ «Ճանաչել զի-մաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ» :

Իրաւունք չունէի՞, երբ կ'ըսէի թէ հայ մտածումին իմացական հօր խորաքանչիւր քայլը կանխամտածուած էր եւ կը ձգտէր ազգաշինութեան :

Այս դեղագիրն է որ փրկեց մեզ, սիրելի Հայեր: Եթէ ոչ շատոնց մեռած էինք: Երեք դեղահատ, առտու, կէսօր, իրիկուն: Եւ դեռ ըսել թէ լման ալ չգործադրեցինք բժշկապետին հրամանը: Նմանեցանք յաճախ այն անխելք, կամակոր հիւանդին, որ կը մոռնայ դեղահատ առնելու առաւօտեան կամ կէսօրին: Իմաստութիւն չունեցանք յաճախ, խրատ մտիկ չըրինք շատ անգամներ: Մոռցանք մէկը, մանաւանդ վերջինը՝ սիրել հանճարի գործերը, հանճարեղ քի վայելքները, « իմանալ զբանս հանճարոյ » :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(5 Տար.)

յաջողած էին ձեռք ձգել շատ բարձր պաշտօններ, եւ նոյնիսկ Եւրոպացիներուն հետ կատարուող բոլոր գործառնութիւնները դարձած էր անոնց մենաշնորհը: Այսպէս, օրինակ, Ակաւա — Վունը՝ նահանգապետին անմիջական օգնականը եւ հարկահաւաքը ու նաեւ Պիրմանիոյ մէջ ապրող Եւրոպացիներուն ղեկավարը, յաճախ Հայ մըն էր: Ցայտնի է թէ ԺԸ. դարու կէսերուն Ռանկունի Ակաւավունի պաշտօն կը վարէր Գրիգոր անունով Հայ մը, որ 1760ին նոյն պաշտօնը ստացաւ Պասէինի մէջ:

Երկար ժամանակ (1795 – 1813) Ռանկունի Ակաւա – Վունի պաշտօնը իր ձեռքին մէջ առած էր ուրիշ Հայ մը՝ Պապա Շին: Այդ շրջանին ինքն էր, որ կը ղեկավարէր անգլիացի բոլոր պատուիրակները, զանոնք կ'առաջնորդէր պալատ, կ'ընկերանար անոնց եւ կը կատարէր թարգմանի պաշտօնը: Մայքլ Սայմս, որ անգլիական պատուիրակութիւններէն մէկուն ղեկավարն էր, 1795ին Պիրմանիա, այսպէս կը ներկայացնէ Պապա Շին.—«Պապա Շին այդ բարձր պաշտօնը ստացած է շնորհիւ իր լայն ուսումին եւ գործերը հմուտ ձեւով վարելու իր ընդունակութեան: Պիրմանացիները զայն կը համարէին հմուտ գիտնական: Արդարեւ, շատ լաւ գիտէր Եւրոպայի պատմութիւնը, քաղաքականութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը: Իր ուսումը համապարփակ էր...»: Ահա այս հանգամանքն ալ Հայերուն հնարաւորութիւն կուտար ազդելու եւրոպական պետութիւններուն հետ Պիրմանիոյ ունեցած յարաբերութիւններուն զարգացման վրայ:

ԺԸ. դարուն, Հայերը իրենց ունեցած կարեւոր պաշտօններուն եւ առեւտրական գործերուն մէջ իրենց ստեղծած ազդեցութեան պատճառաւ գլխաւոր մրցակիցները դարձած էին եւրոպացի եւ յատկապէս անգլիացի առեւտրականներուն: Արդարեւ, օգտուելով իրենց պաշտօններէն եւ պետական դէմքերու հովանաւորութենէն, կ'աշխատէին արգիլել Եւրոպացիներուն մուտքը Պիրմանիա:

Անգլիացիները, որ ԺԸ. դարուն մեծ ճիգեր ի գործ կը դնէին Պիրմանիա հաստատուելու համար, հայկական գաղութը կը նկատէին իրենց ծրագիրներուն արգելք եղող գլխաւոր խոչընդոտը: Արդարեւ, Անգլիացի հեղինակներ միաբերան կը յայտարարէին թէ Հայերն են, որ կ'արգիլեն իրենց առեւտուրին զարգացումը Պիրմանիոյ մէջ:

1798ին, Անգլիացիները Նեկրէ կղզիէն դուրս վտարուեցան: Ասիկա իրականացաւ Հայերուն մասնակցութեամբ: Անգլիացիները Նեկրէ կղզիէն զէնք կը մատակարարէին Պիրմանացիներուն թշնամի Մոներուն: Այս մասին տեղեկութիւններ կը ստանայ մեր յիշած Գրիգորը, որ ոչ միայն կը տեղեկացնէ Պիրմանիոյ վերամիացումին համար պայքարող Ալաունպային, այլեւ կը զգուշացնէ այս վերջինը Անգլիացիներուն նպատակներուն համար, որ էր Պիրմանիոյ գրաւումը: Այս նախազգուշացումին կը յաջորդէ Նեկրէի անգլիացի վաճառականներու աւանին հրկիզումը: Այս ձեւով չափէն աւելի թուլցաւ Անգլիացիներուն ազդեցութիւնը Պիրմանիոյ մէջ:

Տարիներ ետք, միշտ Հայերու նախազգուշացումներուն հետեւանքով, Պիրմանացիները խիստ վերապահութեամբ ընդունեցան յարաբերութիւնները բարելաւելու մտօք եկած Անգլիական Ս. Սայմսի պատուիրակութիւնը: Այս առընչութեամբ Սայմս գրած է, թէ «անոնք (Հայերը) ազդարարեցին որ տագնապներ պիտի ստեղծեն Անգլիացիները եւ 12 ամիս չանցած բրիտանական դրօշը պիտի ծածանի Ռանկունի դրօշակի ձողին վրայ»: Խիրամ Քոքս, որ Պիրմանիա եկաւ 1796ին, Պապա Շինը կը նկատէր իր առաքելութեան ձախողութեան գլխաւոր պատճառը: Ընդհուպ մինչեւ Պիրմանիոյ գրաւումը, Անգլիացիները չկրցան արտօնութիւններ ձեռք ձգել Պիրմանիոյ մէջ:

Պիրմանիոյ կառավարութեան Եւրոպացիներուն համար գործադրած «գոց դուռներու» քաղաքականութեան մէջ ուժը տեղւոյն հայ գաղութն էր:

ԺԹ. դարու կէսերուն Պիրմանիա փորձեց դաշնակիցներ ապահովել եւրոպական պետութիւններէն, ընդդէմ իր վաղեմի թշնամիին՝ Անգլիոյ: Հայերը այս ուղղութեամբ ալ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցանեցին:

Պիրմանիոյ գրաւումը, Անգլիացիներուն կողմէ, սահմանափակեց Հայերուն ազդեցութիւնը Պիրմանիոյ մէջ:

Է. ԼՈՒԿԻԱՆՈՎ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

ԼԻՈՆ.— Ուշի ուշով կարդացի «Յառաջ»ի Ապրիլ 11 եւ 12 թիւերուն մէջ, «Հայոց Կապոյտ Խաչը» խորագրին տակ, գրած երկու յօդուածներդ: Ինչպէս կարդացեր եմ գրեթէ բոլոր զանազան եւ զարմանալի նիւթերու վրայ գրածներդ:

Կ'ընդունիմ որ տաղանդ մըն ես: Սակայն երբեմն գիտած եմ որ Աստուծոյ գործերուն մէջ ալ քիթդ կը խոթես: Աս ալ հոգ չէ: Քանի որ կ'ընդունիս հայ կնոջ գանձ մը ըլլալը, ինչո՞ւ ինքզինքդ զրկած ես ցարդ եւ զրկուած կը մնաս դեռ, այդ թանկագին գանձին տիրանալու օրինաւոր եւ արդար իրաւունքէն:

Կը գրես դուն.— «Հայ երիտասարդ, թոյլ մի տար որ օտարը խլէ հայ կինը, Հայութեան գանձը»: Շատ գեղեցիկ խօսք, արդարեւ: Օր մը կը պատահի որ հայ երիտասարդ մը քեզի եւ քեզիպէսներուն դիմացը կանգնի եւ գոչէ. «Բժի՛շկ, բժշկեա՛ զանձն քո»:

Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

ԴԱՐՈՒՍ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԵՐՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆ

Գերյոգնութիւնը շատ նորաձեւութիւն դարձաւ: Եւ բնականաբար այդպէս պիտի ըլլար, քանի որ այսօրուան մարդիկը ստիպուած են աւելի շատ աշխատիլ, բայց նաեւ ապրիլ՝ չափազանց յոգնեցուցիչ ու նեղացուցիչ պայմաններու տակ: Փարիզի Բժշկական Ակադեմիան կ'ըսէ թէ՝ գերյոգնութիւնը դարուս հիւանդութիւնն է եւ կ'առաջնորդէ ջիղերու քայքայման եւ ֆիզիքական խորտակման:

Անտարակոյս, ամէնքը գիտեն թէ՝ մարդկային կազմը շատ փափուկ է եւ ուշադրութեան կը կարօտի, առանց վտանգաւոր կերպով մաշելու՝ արդիւնաւէտ աշխատանք կատարելու համար:

Ըմբռնելու համար թէ՝ որքան լուրջ է գերյոգնութեան հարցը, կը բաւէ ըսել թէ՝ զօրաւոր կազմ ունեցող ձիերն անգամ անմիջապէս կ'ընկճուին: Ծոքէյ մը, որ յոգնեցուցած էր իր ձին, զայն դէպի մահ առաջնորդեց ձիարշաւի մը ընթացքին:

Յոգնութիւն ըսելով՝ գլխաւորաբար կը հասկնանք ջղային բջիջներու յոգնութիւն մը: Օրկանիզմը կանոնաւոր կերպով չի հակազդեր: Մասնաւորաբար, շատ սպառիչ է մտային աշխատանքը եւ երկարատեւ հանգիստի կը կարօտի հիւանդը: Ֆրանսացի փրոֆէսէօր Հատէն կ'ըսէ թէ՝ մարդոց համար շատ դժուար է հաւասարակշռութիւն մը գտնել իրենց կազմին: Սակայն, շատ անգամ անոնք կը ստիպուին լքել իրենց գործը, որովհետեւ, չեն կրնար աւելի աշխատիլ:

Յոգնութիւնը հետեւանքներ ունի: Ախորժակը եւ քունը կը կորսուին: Բայց, եթէ քունը չկորսուի ալ, տագնապալի կ'ըլլայ: Ամէնէն աւելի վտանգաւոր հետեւանքները՝ երկարատեւներն են: Խօսքը յոգնած այն մարդուն մասին է, որ չի կրնար ինքնամփոփուիլ, չի կրնար մտածել եւ գրքի մէկ էջ իսկ չի կրնար կարդալ:

Ֆրանսացի բժիշկները կ'ըսեն թէ՝ շատ անգամ, գերյոգնութիւնը մարդուն նկարագիրն ալ կը փոխէ: Մարդ կը դառնայ դիւրաբորբոք: Լուրջ հարցերու շուրջ խօսելու տրամադրութիւն չունենար եւ ջղային տագնապի վիճակի մը մէջ կը գտնուի: Գերյոգնութիւնը՝ կիներուն վրայ աւելի շատ կ'ազդէ: Գլխացաւ կը պատճառէ, փսխելու հակում եւ անտրամադրութիւն կը ստեղծէ:

Քանատացի բժիշկ Շելի կ'ըսէ թէ՝ գերյոգնութիւնը դեղերով չի դարմանուիր: Պէտք է բժիշկը միջամտէ, հանգիստ յանձնարարէ եւ օրկանիզմի հաւասարակշռութեան վերահաստատման համար դրութիւն մը ցոյց տայ: Գլխաւորաբար, պէտք է զայն հեռացնէ անախորժ մտածումներէ եւ այն անելէն՝ ուր կը գտնուի ան: Ի հարկին, պէտք է յանձնարարէ փոխել միջավայրը եւ անոր զբաղումը կարգադրել այնպէս մը որ, իր վիճակը բարելաւուի: Մարդուս կազմը մեքենայի մը կը նմանի: Պէտք է ատենը հեղ մը քննութեան ենթարկուի:

Վերջերս, ամերիկացի երկու բժիշկներ կարեւոր հաստատում մը ըրին — թէ՝ շատ գործը չէ որ կը յոգնեցնէ մարդս, այլ՝ շատ անգամ, միօրինակ գործը, նոյնիսկ եթէ շատ չէ: Ասիկա կը նշանակէ թէ՝ ատենը հեղ մը, մարդ պէտք է փոխէ նոյնիսկ գործին բովանդակութիւնը: Քիչ մը դադար պէտք է ընէ, որպէսզի աշխատանքի տեսակին մէջ այլազանութիւն մը ըլլայ: Ատոր համար աշխատողներուն կը թելադրեն Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը զբաղիլ իրենց սիրած բաներով, նոյնիսկ եթէ յոգնեցուցիչ են անոնք: Այսինքն՝ պարտէզով զբաղիլ, կամ տունը կարգի դնել, սփոռի նուիրուիլ: Ասոնք բաներ են, որ կ'օգնեն յոգնած մարդու մը օրկանիզմին, նոյնիսկ եթէ իրենք ալ (այս զբաղումները) յոգնեցուցիչ են:

Թարգմ. ՎԷՆ

ՀԱՅ ԳԻՒՏԱՐԱՐՆԵՐ

Լիոնի 1962ի Միջազգային Ցուցահանդէսին առթիւ, Ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր նաեւ «Լիոնի գիւտարարներուն եւ Ճարտարապետական Արուեստագէտներու Ընկերակցութիւնը»: Աւելի քան հարիւր Պռէվթէ եղած մաքէթներու եւ նմոյշներու կարգին, իրենց գիւտերը ցուցադրած են երկու Հայեր,— «Ժէժէ հաստատութիւնը», որուն պատասխանատու – տնօրէնն է մեր բարեկամ Ղազար Ղազարեան: Անոնց գիւտն է տուփ տը փոլխաժ մը, որ կը յղկէ զանազան գործիքներ՝ առանց ջերմութիւն յառաջացնելու եւ առանց մաշեցնելու կերպասը: Գլխաւոր առաւելութիւնը.— Կարելի է փոխել սկաւառակը՝ գործածուելէ ետք:

Երկրորդ գիւտարարն է ինքնաշարժի վարիչ Արմենակ Մարտիրոսեան: Կը ներկայանայ երկու գիւտով, «Ֆրեն օթոմաթիք, բուռ օթոմոպիլ. օթոֆրենաժ», եւ «Փրոփիլսէօր ա հելիս փիլոթանթ բուռ պաթօ»:

Ա.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ամուսնութիւնը կը նմանի գինիի, որուն համը հասկնալու համար պէտք է երկրորդ գաւաթ մըն ալ խմես:

ԹՐԵԶՈՒԼ

×

Երբեք մի ամուսնանար կնոջ մը հետ, եթէ զայն չես սիրեր: Միայն ուշադրութիւն ըրէ թէ՝ արժանի է՞ սիրտդ:

ՓԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ՃԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Կը մտածէր... Ո՞ւսկից անցած էր այդ խիղճը՝ անոր սրտին մէջէն դէպի հոգւոյն խորը, ո՞ւսկից անցած էր գթութեան այդ զօրեղ ու բարի ճառագայթը անոր խղճին մէջ, որ կը փղձկէր զինք: Ինչպէս անկեղծ արտայայտութի՞ւն մըն էր, թէ ոչ նենգաւոր դաւ մը: Երա՞զ էր այդ, թէ ոչ իրականութիւն: Բարերար ձեռք մը չէ՞ր իր ազատութիւնը տուողը, եթէ ոչ խաւարի ոգի մը՝ որ յանկարծ խոյս պիտի տար իրմէ այնպիսի վտանգի մը մէջ առաջնորդելէն ետք՝ ուսկից փրկուիլը բոլորովին անհնար պիտի ըլլար:

— Ինչո՞ւ կը մտածես, ինչո՞ւ կը տրտմունիս, ինչո՞ւ կը դողաս, աղջիկս, վրայ բերաւ մեծ հանըմը: Գիտեմ, գուցէ կը կասկածիս առաջարկէս, գուցէ նենգաւոր դաւ մը կը նկատես ըսածս ու գուցէ անկեղծութիւնս կը խռովեցնէ քեզ: Անանկ չէ՞: Բայց կ'երդնում խղճիս ու Աստուծոյս վրայ որ չեմ կեղծեր ու քու կեանքիդ դէմ ոեւէ դաւ պատրաստած չեմ: Նպատակս է քու ազատութիւնդ... Նպատակս է քու հայցիդ մէջ խառնուած արցունքը չտեսնել... Ահա բոլորը: Ըսէ, կ'ընդունի՞ս:

— Ո՛հ, երախտապարտ եմ, մրմնջեց Նառէզար ու ինկաւ մեծ հանըմի գրկին մէջ՝ մօրը կարօտէն խեղդուած մանուկի մը պէս:

— Լաւ ուրեմն, այս վայրկեանէս կը խոստանամ քեզի ամէն միջոցներու դիմել: Քու ազատութիւնդ ապահով ձեռքի մը մէջ պիտի դնեմ: Անհոգ եղիր ու գնա հանգստացիր:

Նառէզար համբուրեց մեծ հանըմին ձեռքերը եւ իր ննջասենեակը քաշուեցաւ:

Մեծ հանըմը արեւնակը մտաւ եւ տեսաւ որ լայն ամանի մը մէջ ջուր լեցուած էր եւ թուղթի կտորներ կային ջուրին երեսը: Հասկցաւ թէ Փաքիրին թղթերն էր անիկա: Խորին ուշադրութեամբ թուղթի կտորները դիտելէ ետք ձեռքը ամանին մէջ երկնցուց ու պզտիկ թուղթ մը դուրս հանեց: Երբ բացաւ այդ պզտիկ թերթը, չափազանց զարմացաւ գիրերուն տարօրինակութեան վրայ: Ոչ, մինչեւ այն ատեն ատանկ գիրեր ունեցող նուսխաներ չէր տեսած:

— Ախ, Աստուած իմ, բացագանչեց մեծ հանըմը, այս գիրերը Հայու գիրերու կը նմանին: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այս... Ինչ հրաշք է տեսածս:

Ու լռկած թուղթի կտորը ջուրին երեսը ձգելով Նառէզարին ննջասենեակը գընաց:

— Ինծի նայէ, Նառէզար, թոթովեց մեծ հանըմը, ո՞ւր դրիր Փաքիրին պատուիրած ամանը:

— Արեւնակն է, պատասխանեց Նառէզար:

— Տեսնեմ, վրայ բերաւ մեծ հանըմը:

Նառէզար առաջնորդեց մեծ հանըմը այն արեւնակին ուր դրած էր ամանը:

— Ա՛, թուղթերը լռկած են, բացագանչեց Նառէզար ու արտակարգ նայուածքով մը դիտեց գիրերը՝ որոնք ջուրին թափանցիկութեան մէջ աւելի խոշոր կ'երեւնային եւ հայկական տառերը ցոյց կուտային:

Մեծ հանըմը, տեսնելով որ Նառէզար կը մտածէր, մօտեցաւ ամանին ու թուղթին մէկ պատառը հանեց եւ հարցուց.

— Ասիկա հայերէն չէ՞ մի:

— Ո՛հ, այո, ճշմարիտ է, թոթովեց Նառէզար:

— Դուն կարդալ գիտե՞ս:

— Գիտեմ:

— Լաւ, ուրեմն առ այս պատառը եւ կարդա:

Նառէզար լռկած թուղթին պատառը առաւ ու դողդղալով անոր ճմռկուած մասերը բացաւ եւ ահա ինչ որ կարդաց ինքնիրեն.

«Աղջիկս,

«Աստուած քու պաշտպանդ է ու քու քայլերդ կ'առաջնորդէ. յոյսդ մի կտրեր:

«Ան որ համբերել գիտէ, ապագան անորն է:

«Դուն թշուառ ազգի մը գերուհին ես... Զրկանքներու մէջ ծնար, զրկանքներու մէջ կ'ապրիս:

«Կարդա, մտածէ, բայց դատողութիւնդ մի կորսնցներ:

«Մտիկ ըրէ, ձայն մը կը կանչէ քեզ:

«Արեան ձայնը կը հնչէ»:

Մանկամարդ աղջիկը, բոլորովին ինքնիրմէ ելած, ձեռքը մեքենաբար միւս երկու խոշոր պատառներուն տարաւ ու զանոնք ալ ամանէն դուրս հանեց դողդղալով: Յետոյ սկսաւ կարդալ հետեւեալ մթին բայց խորհրդաւոր պարբերութիւնները.

«Աղջիկս,

«Անոր վրայ մի արտասուեր... Ան քու սեմերուդ քովերը կը թափառի:

«Հեռու չէք իրարմէ:

«Խաւարին անջրպետ մը կայ ձեր մէջ:

«Կը բացուի այդ անջրպետը ու դուն կը տեսնես քու սիրելիներդ:

«Տարաբախտ աղջիկս:

«Մի վհատիր:

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն .—

Աւագ Հինգշաբթի, *յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի երեկոյեան ժամը 4ին: Կարգ Խաւարման ժամը 7·30ին :*

Աւագ Ուրբաթ, *յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման: Երեկոյեան Թափօր ժամը 5ին:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, *Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ, ժամերգութիւն եւ Նախատօնակ, Ս. պատարագ, Հաղորդութիւն տղոց ժամը 8·30, Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով ժամը 5, Խաւարումի արարողութիւն ժամը 7·30 :*

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ Խաչելութեան, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 10, երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5:*

Ս. ՅԱԿՈԲ, ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO

Աւագ Հինգշաբթի, *Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ ժամը 9, Ս. պատարագ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ մանկանց, երեկոյ Ոտնլուայ ժամը 5, Խաւարում 8:*

Աւագ Ուրբաթ, *երեկոյ Թաղում 5 :*

Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՈՄՈՆ)

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց *առաւօտ ժամը 8, Ս. պատարագ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ մանկանց: երեկոյ Ոտնլուայի 5, Խաւարում 8: («Ո՞ւր ես Մայր իմ»ը կ՚երգեն Պ. Մարգար Կալիկեան եւ Տիկին Ազատուհի Տէր–Վարդանեան, Խաչելութեան քարոզ՝ Արժ. Տէր Հմայեակ հօր կողմէ):*

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ Թաղման երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5:*

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շաւիլ)

Աւագ Հինգշաբթի, *Երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *Թաղում ժամը 17ին:*

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Աւագ Հինգշաբթի, *Վերջին ընթրիք, Ս. Հաղորդութեան պատարագ առաւօտ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 3·30, Խաւարում ժամը 20ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *իրիկուն ժամը 7·30ին, Թաղման կարգ եւ գերեզման չոկել:*

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ Շրջ. Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Զատկուան առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Ռիւ Ժէի սրահին մէջ, երկուշաբթի առաւօտեան, Ապրիլ 23ին: Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ (Սէն Ժերոմ)

Աւագ Հինգշաբթի, *առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10, Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 5, Խաւարում ժամը 8·30:*

Աւագ Ուրբաթ, *առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Թաղում երեկոյեան ժամը 5:*

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Աւագ Հինգշաբթի, *Առաւօտ պատարագ ժամը 9ին, Ոտնլուայ 18, երեկոյեան Խաւարում 20·30:*

Աւագ Ուրբաթ, *Երեկոյեան գերեզման ժամը 18ին:*

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Վալանս)

Աւագ Հինգշաբթի, *առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութեան պատարագ ժամը 12, Ոտնլուայ 18, Խաւարում 20·30ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *Թաղման արարողութիւն ժամը 18ին:*

Ս. ԳԷՈՐԳ (Սէն Լու)

Աւագ Հինգշաբթի, *Ս. պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ 3ին, Հսկում 7ին :*

Աւագ Ուրբաթ, *Թաղում առաւօտեան ժամը 9ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց ժամը 5ին:*

Զատիկ, *սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ 10·30, քարոզ 11·15:*

Հոգեշ. Արտաւազդ վարդապետ Դրդռեան հիւրաբար Մարսէյլ գտնուելով, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ .— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները անխտիր, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգեր: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները .—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 *Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:*

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 *Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը* 21*ին:*

Ժողովները տեղի կ՚ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Խիստ կարեւոր օրակարգ : Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Հինգշաբթի, *Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Երեկոյեան Ոտնլուայ ժամը 15ին: Ս. Պատարագ 16·30ին: Խաւարում ժամը 20ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *Ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 17ին,*

ՆՈՒԷՐ

Լեւոն Եարտըմեանի մահուան առթիւ Խաչիկ Կիւլպօլեան կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, տասը «Հայ-Բոյժ»ին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՄԱՅԻՍ 5ԻՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Կը ներկայացուի՝

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկիններ Վերգին և Մառի Պապուչեան կը փնտռեն իրենց եղբայրը Աբրահամ Պուպուչեան, 1921էն ի վեր բաժնուած Ատանայէն, թերեւս գտնուի Սուրիա կամ Լիբանան : Տեղեկացնել՝

30, Rue de la Passerelle, CHAVILLE (S. et O.) France

ԵԹԷ 4000 ՀՈԳԻԷՆ ԱՒԵԼԻ ՎԱՅՐԻ ՄԸ ՄԷՋ: ՊԶՏԻԿ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ՈՒՆԻՔ ԵՒ ԼԱՒ ՏԵՂ ՄԸ՝ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ.

ՏԵՂԱՒՈՐԵՑԷ՛Ք

Pressing Automatique

ՄԸ

Եւրոպական առաջնակարգ *մաթերիէլով*: Մեծ եկամուտ: Ոչ մէկ *սթոք*: Հաճելի աշխատանք: Վճարումի մեծ դիւրութիւններ : Մեր միջոցաւ բացատրութիւններ եւ լուսաբանութիւններ :

Տեղեկութեանց եւ Տըվիի համար գրել .—

Aïvazian

93, Rue Massena
LYON 6e

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ՚ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին, Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳԸԶ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Օր. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, եւ Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ :

Երաժշտական քառեակ : *Խօսնակ .—* Տիկին Թօփալեան

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ գաղութիս կողմէ ընտրուած յանձնախումբին :

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկուշաբթի, 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 15·30*ին,* Արթիսթիք *սրահին մէջ,* 27, Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց :

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21*ին,* Սալ տը Ֆէթի *սրահին մէջ :*

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ Ապրիլ 29ին

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 21, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DU 6e, 61, Rue de Sèze — LYON

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

ՃՇԴՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Շանթ թատերախումբի վարչութիւնը կը փութայ հետեւեալ ճշդումը կատարել «Վարդանանց»ի թղթակցութեան մէջ, (Յառաջ, Մարտ 24): Մոռացութեան հետեւանքով յիշուած չէին հետեւեալ ընկերներու անունները, որու համար իրենց ներողամտութիւնը կը խնդրուի .— Պ. Յարութիւն Ասլանեան (Յով. կաթ.): Պ. Յովհ. Յակոբեան (Սահակ Եպիսկ.): Պ. Գրիգոր Թիւթէլեան (Միհր Շապուհ): Պ. Տիրատուր Տիրատուրեան (Զանգակ երէց):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը

ԶԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Alhambra

Նուագախումբ՝

JEAN SANTI

Ձեր սեղանները ապահովեցէք

CO 71-10

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՉԷՕՐԷԿԸ

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32 RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e) TÉL. : TAI. 65-44

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ 1962

JEUDI 19 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9384 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5185

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ղատկական փառատօն չունի այս տարի: Սակայն դարձեալ ժամադրուած է Զատիկին հետ: Իր պատգամաւորական ժողովը պիտի գումարուի տօնական այս օրերուն, Ապրիլ 21 – 23, Վալանսի մէջ:

Պատրաստութիւններ տեսնուած են սովորականէն աւելի բազմամարդ եւ արդիւնաւէտ ժողով մը ունենալու համար:

Մասնաւոր օթոքար մը Փարիզէն Վալանս, պիտի տանի երկսեռ պատգամաւորներն ու Կեդրոնական վարչութեան անդամները: Միւս շրջանները նոյնպէս պիտի մասնակցին Պատգամաւորականին իրենց ներկայացուցիչներով:

Կարեւոր հարցեր դրուած են օրակարգին վրայ:

Ամէնէն առաջ նոր ծրագիրներ պիտի ներկայացուին կազմակերպութեան ուժեղացման եւ գործունէութեան դաշտի ընդարձակման մասին:

Հիմնուած 1945ին, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, Հ. Յ. Դ. ՆորՍերունդը տասնեւեօթը տարեկան է այսօր: Իր հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր հազարաւոր պատանիներ եւ աղջիկներ մտած են իր շարքերը եւ հաղորդուած ազգային շունչով եւ հայրենասիրական գաղափարականով:

Հայերէնի դասընթացք, թատերական ներկայացում, դասախօսութիւններ, ամառնային բանակում, մշակութային ձեռնարկներ մաս կը կազմեն իր գործունէութեան:

Այս բոլորը կը կատարուին, — պատի՛ւ Նոր Սերնդականներուն — հայերէն լեզուով:

Այս կէտին մէջ անոնք կը տարբերին ուրիշ հայանուն երիտասարդական կազմակերպութիւններէ:

Նախորդ Պատգամաւորական ժողովներուն մէջ մեծ հաճոյք էր մեզի համար տեսնել թէ ինչպէս մեր երիտասարդ պատգամաւորներն ու պատգամաւորուհիները մրցումի ելեր էին իրարու հետ՝ մայրենի լեզուով արտայայտուելու համար, հոգ չէ թէ դժուարաւ խօսէին կամ սխալներ ընէին:

Օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկն ալ կը վերաբերի իրենց պաշտօնաթերթ Հայաստանին:

Վերջին ամիսներու դժուարութիւնները բառնալու եւ թերթը վարչական ու խմբագրական աւմուր հիմներու վրայ դնելու համար հիմնական առաջարկներ պիտի ներկայացուին Կեդր. վարչութեան կողմէ, առաջնորդուած անցեալի փորձառութենէն: Յոյսով ենք որ շնորհիւ ձեռք առնուելիք միջոցներուն, թերթը պիտի բարգաւաճի եւ ինքնաբաւ դառնայ:

Ներքին կազմակերպչական աշխատանքները լրացնելէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը պէտք է ջանայ կապեր հաստատել ուրիշ երկիրներու երիտասարդական կազմակերպութեանց, ամէնէն առաջ Հիւս. Ամերիկայի Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան հետ:

Այս վերջինը քանի մը տասնեակ ուխտեր ունի Միացեալ Նահանգներուն մէջ եւ լծուած է մասնաւորապէս Հայութիւնը Ամերիկացիներուն ծանօթացնելու աշխատանքին: Իր մտաւորական անդամները գործօն դեր կը կատարեն Հայ Դատի Յանձնախումբին մէջ եւ մեր քաղաքական դատին համար ձեռնարկներ կը կատարեն Ամերիկայի քաղաքական դէմքերուն մօտ:

Ողջունելով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պատգամաւորական ժողովը, յաջողութիւն կը մաղթենք իր աշխատանքներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ՎԵՐՋԱՑԱԾ

Արիւնը միշտ կը հոսի Ալժերիոյ մէջ, Օռանէն Ալժէ, մեռելները կը շատնան, մահմետական, եւրոպացի, անխնայ ջարդը կը շարունակուի:

Օռանի մէջ է կրկին որ տեղի ունեցան ամէնէն եղերական դէպքերը: Գաղտնի Բանակի ջոկերը զանազան յարձակումներու ձեռնարկեցին մահմետական թաղերու վրայ, ապա Մահմետականներ յարձակեցան եւրոպական թաղերու վրայ, ամէն կողմ մեռեալներ, վիրաւորներ:

Ամբողջ օրուան մէջ, Երեքշաբթի, 50 հոգի մեռած են Ալժերիոյ մէջ, երկու համայնքներէն:

Գաղտնի Բանակը ուրիշ «քաջագործութիւն» մըն ալըրած է Ալժէի մէջ:

Խումբ մը «աքթիվիսթներ» մուտք գործած են ժուռնալ տ'Ալժէի խմբագրատունը եւ յայտնած թէ շատ զօրաւոր փլաստիք ռումբ մը պիտի դրուի, տեղեկութիւն տրուած էր նաեւ, նախապէս դրացիներուն: Ժամը 13ին տեղի ունեցած է պայթումը, մարդկային վնաս չկայ, բայց խմբագրատուն եւ տպարան բոլորովին քանդուած են եւ 250 հոգի անգործ են:

× Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն տարակարծութիւններ կան «ԱՀԱԿ»ի անդամներուն միջեւ, կ'ըսուի նաեւ թէ դժուարութիւններ ծագած են Առժամեայ Գործադիր Մարմնին եւ Թունուզի պարագլուխներուն միջեւ: Ծանօթ է որ «ԱՀԱԿի ճնշումը զօրաւոր է Ֆարէսի «դահլիճ»ին վրայ:

«ԱՀԱԿ»ի բանբերը՝ Եազիտ յայտարարեց թէ կ'օգնեն Առժամեայ Գործադիր Մարմնին կարգապահպանման եւ ահաբեկչական խմբակներու մաքրագործման համար:

Ապագային համար, անմիջական լուծելիք խնդիրն է, (անկախութենէն ետք) պայմաններու ստեղծումը իշխանութիւնը ալժերացի ժողովուրդին փոխանցելու համար: Այս հեռանկարին համաձայն Ալժ. Ազատ. Ճակատը այս միջոցին ձեռնարկած է իր պայքարի միջոցներուն յեղափոխական փոփոխութեան:

Կը մնայ նաեւ, ըստ Եազիտի, սահմանել Ալժերիոյ անկախութեան ժողովրդավար, քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային բնոյթը:

× Կոնստանդինի մէջ մահմետական դպրոցական աղջիկներ եւրոպացի դպրոցական աղջնակի մը վրայ յարձակած ու վիրաւորած են զայն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Մայիս 25ին լոյս պիտի տեսնէ Միլովան Ճիլասի «Զրոյց Սթալինի հետ» հատորը: Եուկոսլաւ գրագէտին ամերիկացի հրատարակիչը կը յուսայ որ այս գիրքին շնորհիւ գրագէտը ազատ արձակուի:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ իտալացի եւ խորհրդային տասը հազար սպաներու եւ զինուորներու դիակները գտնուած են:

ՓԻԷՐ ԼԱՐՔԷ, ֆրանսական շարժանկարի ծանօթ դերասանը յանկարծամահ եղած է առջի օր, 78 տարեկան էր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ արտաքսուած են երկու Իտալացիներ տարադրամի առուծախի համար:

ԼԻԹՈՒԱՆԻՈՅ մէջ երեք Հրեաներ որոնք մահուան դատապարտուած էին, գնդակահարուած են:

Մ ր ք Մ ր ի ն

ԱՄՈՒՐԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր սիրելի բարեկամը, Պ. Աղեքսանդր Կիւլպէնկեան, վարչապետ Լիոնի հայ գաղութին, հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ուղղէ ինծի, բաց նամակով մը (*Յառաջ*, 18 Ապրիլ).

1.— «Զանազան ու զարմանազան նիւթերու մասին կը գրես»:

Չէ՞ որ աւելի լաւ է զանազան ու զարմանազան նիւթեր ունենալ վաճառատան մէջ քան միայն մէկ տեսակ նիւթ: Ատոր համար է որ, հիմա, շատ յարգի են *փրիզունիք* վաճառատուները:

Նման դիտողութիւն մը ըրաւ, վերջերս, ուրիշ մէկն ալ՝ «համայնագիտական ապատակութիւն» որակելով «զարմանազան նիւթերու» մասին գրելս:

Երկուքին մէկ պատասխան՝ արդեօք պէտք էր ձի՞ւթ ծամել, ինչպէս սովորութիւն է Հայոց երջանիկ մամուլին մէջ: Կամ միայն ծամո՞ւք (*պէքէ*) հրամցնել ժողովուրդին, պնդելով թէ բուսած չեն դեռ մտաւորական ակռաները:

2.— «Աստուծոյ գործերուն մէջ ալ քիթդ կը խոթես երբեմն»:

Սխա՛լ,— ես ի՞նչպէս կրնամ սլանալ վեր, բարձրանալ ընդ այեր, եւ խառնուիլ Աստուծոյ գործերուն: Ընդհակառակն, Աստուա՛ծ է որ քիթը կը խոթէ մարդոց գործերուն մէջ՝ իջնելով երկիր, եւ ի՛նչ նամբաներով: Բնաւ վայել չէ ըրածը:

3.— «Հայ կինը շատ կը գովես, «գա՛նձ է» կ'ըսես, բայց ինչո՛ւ ինքզինքդ զրկեր ես՝ հրաժարելով բաժինդ առնելու իրաւունքէն»:

Սրամիտ այս հարցումին մէջ ինծի կը թուի թէ դժգոհութեան երանգ մը կայ՝ սա իմաստով.— Եթէ գանձ կը կարծես իրապէս, ա՛ռ, եղբա՛յր, ա՛ռ սա գանձը եւ.. հանգիստ ձգէ մեզ:

Այս կարգի վառածներուն կամ սառածներուն կ'ուզեմ նախ յայտնել թէ երբեք չեմ խորհած զրկել ինքզինքս: Վառելու կամ սառելու վախը չունիմ: Ընդհակառակն, աղջիկնե՛րն են որ զրկած են զիս: Ապացոյց՝ երգը զոր լսած եմ իրենց բերնէն.

Նանի՛, բաբօ՛, կարգէ զիս,
Գէօլի կռունկ յերկէն զիզ,
Գրող մարդու մի՛ տար զիս,
Գրիչ չարժէ մոռնայ զիս:

Զանց կ'առնեմ այլ մեղադրանքներ. մանաւանդ պահանջնե՛րը, (օդանաւ չկար այն օրերուն, եթէ ոչ օդանաւ ալ պիտի պահանջէին):

Թերեւս իրաւունք ունէին: Աղջիկ ըլլային՝ նոյն բանը պիտի ընէի: Խոստովանինք ըլլայ, այս անպիտան գրիչը չկա՞յ, չի՛ փոխանակուիր որեւէ գանձի, ոչ ալ որեւէ համեղ ... տանձի հետ: Եօթը կնիկ ունենայի, եօթն ալ կը փախէին տունէն: Ահա թէ ինչո՛ւ, ի վերջոյ, եղայ Թուրքին ըսածին պէս. — *Եթմիշ՝ իշի պիթմիշ*:

Ա՜խ մեր աղջիկները, եթէ դա՛ս առած ըլլային Լակեդեմոնացիներէն: Հին Հելլէններու այս երկրին մէջ՝ տարեկան մասնաւոր տօն մը կար, — անունը հիմա միտքս չի գար, — երբ կիները կը հաւաքէին ամէն ամուրի, կը տանէին մեհեան եւ կրօնական արարողութեանց մէկ պահուն՝ փառաւորապէս կը տփէին, — ա՛ռ քեզի, ամուրի՛, ա՛ռ, — անգթօրէն կը խարազանէին՝ մինչեւ որ ամուրին խոստանար ամուսնանալ տարին չբոլորած:

Հիմա ի՞նչ օգուտ ունի զիս խարազանելը, զոր կը կատարէ Կիւլպէնկեան հրապարակաւ: Ո՞ւր էին այս խարազանողները, երբ ուսանողութիւն կ'ընէի՝ անօթի, ծարաւ: Անօթի՝ ամէն տեսակէտով:

Ամէն բան իր ժամանակին:

Հարցուցեր են Դիոգինէսի.

— Ե՞րբ յարմար է ամուսնանալ:

— Երիտասարդութեան շրջանին՝ կանո՛ւխ է, իսկ ծերութեան շրջանին՝ այլեւս ուշ է, պատասխաներ է իմաստուն Սինոպցին, որ ապահովաբար ինքզինք երկբորդելու տեղ չունէր ծանօթ տակառին մէջ, Մեծն Աղեքսանդրի նախանձին եւ հիացման առարկայ:

Թերեւս Կիւլպէնկեան ինծի առաջարկէ այն դեղը, զոր գործածեց Դաւիթ, (կարդացէք Աստուածաշունչ Մատեանը, Գ. *Թագ.* Ա. 1, եթէ պէտք ունիք այդ դեղին՝ բժշկութեան մէջ *վարթենոթերափի* անունով ծանօթ): Նման պարագայ մը ներկայացեր է, այս վերջերը, ֆրանսացի վարդապետի մը, որ հարկադրաբար պըսակելէ ետք եօթանասունննոց մը տասնեւեօթը տարեկան աղջկան մը հետ՝ աւարտեր է աղօթքը այս խօսքերով.— Նե՛րէ՛, Տէ՛ր, զի ոչ գիտեն զի՛նչ գործեն:

Բայց եթէ գործը Տէրոջ մնայ, ոչ կատուն տանիք կը բարձրանայ, ոչ ալ Կիւլպէնկեան ինծի ընկեր կ'ունենայ: Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ գրուած է Աւետարանին մէջ: Չեմ ուզեր խառնուիլ Աստուծոյ գործերուն, այսուհանդերձ պարտք կը համարիմ յիշեցնել թէ Աստուածորդին, միջամտելով մարդկային գործերուն, կ'ըսէ. «Լաւ է չամուսնանալ» (*Մատթ.* ԺԹ. 10): Արդարեւ, Յիսուս այնքան խիստ է իր այս տեսակէտին մէջ, որ աշակերտները անգամ կ'ընդվզին: Ու Նազովրեցին կը պատասխանէ կտրուկ. «Որ կարողն է տանել՝ տարցի»:

Կրնայ ըլլալ որ Յիսուս, մարդեղութենէն ետք, մոռնալով ինչ որ պատուիրուած էր արարչագործութեան առաջին օրը, հետեւեցաւ Եսսեաններուն, որոնք ամուսնանալու սովորութիւն չունէին երբեք (Յովսեպոս, *Հնութիւնք Հրէից*, ԺԸ. 1): Բայց նոյն կերպասէն կտրուած էր իր կորովի առաքեալը, Պօղոս. «Ամուրեացն ասեմ, լաւ է նոցա եթէ կայցեն իբրեւ զիս» (Ա. *Կոր.* Է. 9): Այնպէս որ առաջին քրիստոնեաները կը կոչուէին «երկնաբնակ», այսինքն՝ ամուրի:

Արդարեւ, լատիներէն ըլլայ թէ հայերէն՝ ամուրի բառին ծագումը ստուգաբանօրէն վինելի, ըստ ոմանց *սելիպաթէս* կը նշանակէ «երկնաբնակ», եւ Հռովմայեցիները այս անունը կուտային Հրեաներուն, այն մեկնութեամբ թէ Հրեաներուն աստուածը կը գտնուէր ոչ թէ երկրի վրայ՝ մեհեաններու մէջ, այլ երկինքը: Յետագային, Քրիստոնեաները եւս կոչուեցան «երկնաբնակ», այսինքն ամուրի, որովհետեւ սկզբնաբար եւ մեծամասնութեամբ Հրեայ՝ կը հետեւէին Պօղոսի վարդապետութեան ու կը մնային ամուրի:

Խօսքը մեր մէջ, բնաւ գանձ չկա՞ր, տա՞նձ էին բոլորը, Պօղոսի հետեւորդները: Ու Պօղոսենին սպառնաստուած չէ՞ր երբեք: Կ'աւանդուի թէ Պօղոս ուզած է Գամաղիէլին աղջիկը, բայց մերժուած, այս պատճառով՝ Տարսոնցին հեռացած է Հրէութենէն: Յետագային, սակայն, գտած է գանձ մը: Արդարեւ, ի՞նչ գործ ունէր Թիւատիրցի տիկինը Տարսոնցիին հետ, կը հարցնեն շատեր, — միասին չէի որ գիտնամ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը վաղուան թիւով)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Արտաքին նախարարներու ժողովը որ բացուած է Փարիզի մէջ, դժուարութիւններու կը բախի: Պելժիա եւ Հոլանտա կը մերժեն քաղաքական միութիւնը ցորչափ Մեծն Բրիտանիա մաս չի կազմեր Հասարակաց Շուկային:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ Կրոմիքօ – Փոփովիչ խօսակցութիւնները կը շարունակուին: Խորհրդային Արտաքին նախարարը տեսնուած է նաեւ Թիթոյի հետ:

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԴԷՊԻ ՕՇԱԿԱՆ

Կարելի՞ էր հեռանալ Հայաստանէն առանց Օշականը տեսնելու: Ծով երթալ, ծարաւ դառնալ պիտի ըլլար: Ու փափաքը գիս կ'այրէր Օշականը տեսնել: Այդ հաճոյքը պատճառեց ձայնասփիւռի եռանդուն աշխատաւորներէն մին՝ Պ. Արմէն Իսկոյեան, շատ հայասէր եւ հաւատացեալ համայնավար: Նա բերաւ երկու բարեկամներով ինքնաշարժ եւ խորոված:

Երեւանցին առանց խորովածի զբօսանքի չերթար: Դարձեալ պէտք է Աշտարակ գիւղն երթայինք եւ ապա ձախին դառնալով՝ մտնէինք այդեւէտ հովիտի մը մէջ: Երկրորդական ճամբայ մը, ծառազարդ, յանկարծ կանգ առաւ ցած եւ աղքատիկ տուներով գիւղակի մը մէջ: Օշական էր: Ի՜նչ բախտաւոր գիւղ, որքան համեստ՝ այնքան անուանի: Եթէ անոր բնակիչները գիտնային թէ տարին քանի հազար անգամ կը կրկնենք իր անունը, ալ պիտի չնախանձէին Երեւանին:

Գիւղին վերեւ բաւական մեծկակ հրապարակ մը, մէջտեղը 1875ին շինուած եկեղեցի մը: Ոչ մէկ գեղեցկութիւն, ոչ մէկ գրաւիչ բան ու սլացիկ գմբէթ: Սագաձեւ եւ աղքատ մտքի արարած: Ներսը ճերմակ բռնած որմեր, ձմեռնային պաղ լուսնակի պէս:

Եկեղեցիի ներքնամասը շինութեան մէջ էր. կարմիր չէչաքարով կը սալայատակէին:

— Ո՞ւր է սուրբին դամբարանը, հարցուցի տեղացի ուսուցչի մը, որ մեզի ընկերացաւ:

Աւագ խորանի ձախակողմեան աւանդատան մէջէն նեղ գետնափոր տեղ մը մտանք եւ չմտանք. մութ էր, մոմ վառեցինք, յատակին վրայ տարածուած էր կրանիթ դամբարանը, որուն վրայ յետոյ մարմար պիտի ձգէին: Որքան կը փափաքէի որ հրաշքով այդ նկուղը ընդարձակուէր, լուսաւորուէր մեր հաւատքին պէս. գէթ հրեշտակն իջնէր եւ Ս. Մեսրոպի տրտում աչքերը սրբէր, սրտին փուշը հանէր, քովը ճրագ մը վառէր եւ դարձեալ գրէր իր հրեղէն մատներով ոսկի Ա, Բ, Գ: Նա մեր ազգային գոյութեան ոսկեղէն շէնքը բարձրացուց. իսկ մենք զինքը այստեղ մութին մէջ բանտեր ենք: Ի՞նչ պիտի ըսէր օտարական այցելու մը. ա՞յս է ձեր պաշտամունքը այդ մտքի փարոսին հանդէպ: Վրաստան Թիֆլիզի մէջ լաւագոյն պողոտան՝ անուն Շոթա Ռուստավէլիի մը նուիրեր է, իսկ Երեւան զինքն աքսորեր է Նոր Արաբկիրի կողմերը՝ քարոտ ճամբու մը վրայ: Ինչո՞ւ Սթալինը Վրաստան չղրկել եւ անոր պողոտան Ս. Մաշթոցին չտալ, երբ այդ պողոտային վրայ կ'իշխէ մեր մտքի տաճարը՝ Մատենադարանը:

Վստահ եմ թէ Հայաստանի մէջ ալ հազարներ այսպէս կը խորհին, հազարներ կը սպասեն որ Ջուկաշվիլին վար իջնէ 40 մեթր պատուանդանէն եւ անոր տեղ Մաշթոցը կանգնի, ոսկեղէն տառերը ձեռքին, մանաւանդ սրտին վրայ, եւ իշխէ Արարատին, Արարատէն անդին բովանդակ Հայութեան վրայ:

Օշական իր այդիներով ժամանակին Ամատունիներուն կալուածն էր: Վահան Ամատունի Սուրբ Մեսրոպի սիրելի բարեկամն էր. ո՞վ գիտէ, քանի անգամներ սուրբն եկած է այս կողմերը՝ Աշտարակի ոսկի խաղողն ուտելու եւ խորոված դարձնելու: Ամատունի տանուտէրը անոր մահէն վերջն ալ ուզեց իր քովն ունենալ. իր կալուածներուն մէջ շինեց դամբարան. յետոյ կտակ ըրաւ որ զինքն ալ Մեսրոպի դամբանէն 40 կանգուն հեռու թաղեն, ոչ քովիկը, ինքզինքը արժանի չէր համարեր, միայն թէ լսէր անոր հեգամրմունջ աղօթքները: Յետոյ մարդիկ մոռցան իր կտակը, դամբարանը քան կանգուն սուրբին մօտեցուցին, իր ոսկորներուն վրայ դասարան շինեցին. տե՞ղ կը պակսէր, որ տղաք կոփեն, աղմըկեն եւ խանգարեն իր հանգիստ նինջը:

Եկեղեցին թէպէտ Վեհափառի հոկողութեան տակն էր, սակայն ես հոն քահանայ չտեսայ. չեմ գիտեր թէ հոն պաշտամունք կը կատարուի՞: Ուսկի՞ց գըտնեն այդ բազմաթիւ եկեղեցիներուն համար քահանայ:

ՈՍԿԵՂԷՆ ԱՇՈՒՆ

Հայաստան երկու գեղեցիկ եղանակներ ունի. անոր գարունը եւ աշունը հիանալի են: Կեռասն ու դեղձը, կարմրաթուշ ծիրանը գարնան զարդերն են: Հովերը անոյշ, դաշտերը զմրուխտէ, լեռները տակաւին սպիտակ: Դաշտ ու հովիտ բուրեան ծաղիկներով կը լեցուին ու կարծես հին դրախտը կը կենդանանայ:

Երեւան ամառը կիզիչ կլիմայ ունի, տանիքներու վրայ գիշերելն իսկ չի փրկեր ջերմ օդին փայփայումներէն. բարեբախտաբար աշխարհիս լաւագոյն ջուր ունեցող քաղաքներէն է, զով եւ առողջարար, հիւանդը պէտք չկայ որ դեղ առնէ, ջերմոտը՝ քինին կամ ասփիրին. իրենց ունեցածէն աւելի կենդանարար է Երեւանի ջուրը:

Բայց Սեպտեմբերի աշունը ոչ Թիֆլիզ ունի ոչ Մոսկուա, ոչ ալ Ամերիկացիք կրնան տոլարով գնել: Ոսկի խաղողը կը հասնի, միրգերը կը կարմրին: Էջմիածինէն, Հոկտեմբերեանէն, Աշտարակէն ու Դուինէն խաղողը կը հոսի դէպի Երեւան, թափանցիկ, քաղցրահամ, ոսկի եւ սեւ սաթ, շուրջ 30 տեսակներ, որոնք Արարատ գործատան մէջ՝ Եռաստղ, Աշտարակ, Դուին կամ Յոբելեան քոնեաք պիտի ըլլան, կամ Ոսկեվազ գինի: Արդէն գործատուները կ'աշխատին նոր գինի, նոր կեանք պատրաստելու համար:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(9 Շար.)

ՄԱՐԴՈՑ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ,— ՄՈՒԿԵՐԸ

Անջրպետային հրթիռներ, ելեկտրական ուժ, կեդրոնական ջեռուցիչ, կազի վառարան, սառնարան, հեռատեսիլ, հանգստաւէտ կեանքի զանազան նորութեանց այս դարաշրջանին մէջ՝ տակաւին երեք մարդոցմէ երկուքը կը տուայտին անօթութեան ճիրաններուն մէջ:

Մարդկութիւնը կերակրելու միջոցները հետզհետէ կը դժուարանան ու կը բարդանան: Քառասուն տարի ետք՝ երկու հազար թուականին երկրագունդը պարտաւորուած է կերակրելու մօտաւորապէս վեց միլիառ հոգի:

Ազգերու ուշադրութիւնը ուղղուած է մասնաւորաբար դէպի թերաճ երկիրներուն: Մասնագէտներ այն եզրակացութեան յանգած են եւ կը պնդեն թէ անօթութեան պատասխանատուները կրծողներու ընտանիքէն երկրային պատուհաս մուկերն են:

Այսօր համաճարակները մասամբ չէզոքացուած են: Միջին դարուն նման ամբոխները չեն սարսափեցներ: Գիտութիւնը բազմազան տարափոխիկ կամ ժանտամահ հիւանդութիւններ զինաթափ ըրած է: Մասնաւոր չիճուկներ պատրաստուած են, եւ պատուաստումներով, ու սրսկումներով կարգ մը հիւանդութեանց առաջքը առնուած է:

Քոլերայի նման համաճարակները այլեւս աւերներ չեն գործեր, ամբոխները չեն վարակեր: Բայց կան շրջաններ, երբ տարի չանցնիր որ դէպք մը չպատահի, համաճարակի մը մասին չխօսուի: Օրինակ Հնդկաստան, Ափրիկէ եւ յետամնաց ուրիշ երկիրներ:

Հազարաւոր փարսախ հեռաւորութեամբ այս երկիրներէն մէկուն մէջ ծագած համաճարակի մը մանրէն երկրային պատուհաս մուկը կրնայ փոխադրել Ամերիկա, Եւրոպա կամ այլուր, վարակելով ժողովուրդները: Թէեւ կարելի է վտանգը իր սաղմին մէջ խեղդել, բայց զոհեր կը խլէ: Այս վտանգը կայ ու կը մնայ, այնքան ատեն որ մուկերը գոյութիւն ունին:

Այս կրծող մուկերը տակաւին կրնան շատ վտանգաւոր հիւանդութիւններ փոխադրել եւ տարածել: Մարմնական կազմին բոլոր գործարաններուն մէջ մանրէներ սերմանել: Օրինակ Ափրիկեան դեղնութիւնը, որ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին բազմաթիւ զոհեր խլեց զինուորներէն:

Պատերազմներու ընթացքին մուկերը արձակ համարձակ կը գործեն: Ժանտախտը, թանձքը, աղիքային թանձքը մուկերու միջոցաւ է որ կը տարափոխուին:

Մանրէները առհասարակ կը տեղաւորուին առարկաներու եւ աղտեղութիւններու վրայ, որոնք շփման մէջ կը գտնուին առողջ եւ հիւանդ մարդոց հետ: Մուկերն ալ իրենց կարգին շփման մէջ կը գտնուին մանրէներուն հետ, կ'անցնին աղտեղութիւններու վրայէն, յաւիտենապէս մուտք կը գործեն ուտեստեղէնի մթերանոցներէն ներս, պիղծ արատ մը կը ձգեն, իրենց փոխադրած մանրէները շրջաբերութեան մէջ կը դնեն: Երբեմն սարսափ կը տարածեն զոմերէն եւ փարախներէն ներս, կովերը հիւանդութեան ախտանշաններ ցոյց կուտան: Անասնաբոյժը քննելով կենդանիի բերանին մէջ կեղային հիւանդութեան հետքեր կը գտնէ: Արգիլուած գօտի կը հռչակուի ամբողջ շրջանը: Իրարանցում կը ստեղծուի գիւղին մէջ: Գիւղացին կը փակէ տունին, ախոռին դուռները: Իրացիներուն, փերեզակներուն եւ առեւտրականներուն մուտքը կ'արգիլուի: Առողջ եւ հիւանդ կենդանիները իրարմէ կը բաժնեն: Ամէն միջոց ձեռք կ'առնուի, որպէսզի հիւանդութեան առաջքը առնուի: Ի զուր, որովհետեւ մուկերու գաղտնի ճամբաները չեն խափանուած: Շտեմարան, առաստաղ, միջանցք, պատերու ճաթուտք, որմածերպ, գերաններու ճեղքեր, մուկերը առանց յոգնելու անընդհատ կ'երթեւեկեն, եւ կ'ասպատակեն բոլոր անկիւններն ճամբաները:

Մուկերուն թաթերը, մուշտակաւոր մորթը, գալարուած պոչը (որ կը հաւասարակշռէ իր կատարած լարախաղացութիւնները վար չիյնալու համար) միլիոնաւոր մանրէներ կը փոխադրեն: Կը խառնշտկեն մսուրներն ու խշտեակները, կ'ասպատակեն փարախները եւ զոմերը:

Խոզերը դիւրութեամբ վարակուելու հակամէտ են: Կ'արածեն դաշտերու, անձերու եւ ճահիճներու մէջ: Ամէն տեսակ աղտեղութիւն կը ճարակեն: Մուկերը առանց վարանելու կը մտնեն խոզանոցներէն ներս, կը մխրճուին խոզին առջեւ թափուած դաշտին մէջ, խոզը անզգուշութեամբ, մուկն ալ ճզմելով ակռաներուն տակ, փառաւորապէս կ'ուտէ: Ու կը վարակուի ծարակաւոր հիւանդութեամբ: Մարդիկ ալ ուտելով այս վարակուած խոզի միսը զոհ կ'երթան:

Անասնաբոյժները խոզի ձագին վարակուած ըլլալը կրնան հաստատել անով որ հան կենդանին ախորժակով ուտելով դերձ չաճիր, չի զօրանար: Բայց հաստ խոզին վարակուած ըլլալը շատ դիւրին չէ հասկնալ: Միայն մորթուելէ եւ միսը քննուելէ ետք կարելի է վարակուած ըլլալը հաստատել, եւ արդէն ուշ է:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Համազգային հանդիսութիւններով եւ արժանավայել շուքով Հայաստան եւ Սփիւռք այս տարի կը փառաւորեն Հայ Գրերու Գիւտին 1550ամեակը: Միւս կողմէ, այս տարի 450ամեակն է հայերէն առաջին տպագրուած գիրքին՝ «Պարզատոմար» եւ 168ամեակը հայերէն լոյս տեսած առաջին թերթին՝ «Ազդարար»:

Երրեակ յոբելեաններուն առթիւ, Հ.Յ. Դ. Դիւան – Թանգարանը գնահատելի գաղափարն ունեցած է կազմակերպելու հայ մամուլի ցուցահանդէս մը, որուն բացումը կատարուեցաւ անցեալ Հինգշաբթի, Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ:

Թիւով եւ որակով պատկառելի տեղ մը կը կը գրաւէ հայ մամուլը միջազգային մամուլի պատմութեան մէջ: Հանգուցեալ բանասէր Գ. Լեւոնեան իր «Հայոց պարբերական մամուլը (1794 – 1934)» գիրքին մէջ հայերէն թերթերուն թիւը մինչեւ 1607ի հասցուցած է (1586ը հայերէն եւ 21ը հայատառ թուրքերէն): Ուրիշ մը Յովհաննէս Պետրոսեան իր երկհատոր «Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտութիւն» պատկառելի աշխատութեան մէջ այս թիւը կը բարձրացնէ երկու հազարի, իսկ բանասէր Ա. Կարինեան այս առընչութեամբ կը գրէ.— «Իր ծագման օրից մինչեւ այսօր հրատարակուած հայ պարբերականների թիւը չորս հազարից աւելի է»:

Ցուցահամդէսը իր չորս հարիւրի հա-

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ԴԵՂԱԳԻՐԸ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ու այդ մէկը, երեք դեղահատներէն միայն մէկը առնելով բժշկուեցանք: Ինչ հրաշալի դեղ է եղեր ան, ու ինչ հրաշագործ բժիշկ, զայն մեզ յանձնարարողը:

Ու ահա հասանք եզրակացութեան: Տըրամաբանական եզրակացութեան մը, կը յուսամ:

Ըստ իս, մեր պատմութեան դժբախտութիւններէն մէկը, եթէ ոչ մեծագոյնը պէտք է նկատել այն, որ մեր մշակոյթն ու զինուորական ուժը իրարու չհանդիպեցան, զուգահեռ չընթացան:

Հայ մշակոյթը ծաղկեցաւ, երբ մենք այլեւս զինուորապէս տկարացած էինք: Մեսրոպ Տիգրանէն ետք եկաւ: Եթէ հակառակը պատահէր, եթէ Տիգրաններն ու Արտաշէսները իրենց յաղթական բանակներուն հետ տանէին նաեւ Մեսրոպի մշակոյթը ու տարածէին զայն մեր գրաւած երկիրներուն մէջ, մենք այսօր ուրիշ ազգ մըն էինք հաւանաբար, Միջին Արեւելքի հզօրագոյն պետութիւնը շատ հաւանաբար:

Դժբախտութիւնները յաւիտենական չեն սակայն, երբ մանաւանդ պահպանուած է էականը:

Ես կը հաւատամ որ այսօր, հիւլէական մեր այս դարուն, մեր ճակատագրին անիւը դէպի լաւը դառնալու վրայ է: Կ'ապրինք որովհետեւ մշակոյթի գերազօրութեան ժամանակներ են: Այսինքն մեր ունեցած զէնքը ի զօրու է, աւելի քան երբեք: Մեր մշակոյթը մեզ փրկեց, մեր մշակոյթի զօրութեամբ պիտի տանինք վերջնական յաղթանակը, անով պիտի տիրանանք վերջապէս մեր անկորնչելի եւ արդար իրաւունքներուն:

Հաւատացէք ինծի, սիրելի Հայեր, հաւատացէք որ մեր Սրբազան Արարատը պիտի դառնայ մերը, մեր մշակոյթի զօրութեամբ: Ան պիտի դադրի օտար լեռ մը ըլլալէ, Արարատեան դաշտէն դիտուած օտար լեռ մը ըլլալէ, այլ պիտի դառնայ մեր մայր երկրին կուրծքին վըրայ բարձրացող աստուածանիստ բարձունք մը, մեր մշակոյթի ուժով: Ու դարձեալ մեր մշակոյթի զօրութեամբ Արաքսը պիտի դադրի սահման մը ըլլալէ, լոյսը խաւարէն բաժնող սահման մը, այլ պիտի դառնայ ներքին գետ մը, մեր հայրենիքին արդարեւանդ հողերուն ընդմէջէն հոսող մեր ազգային գետը —— Մայր Արաքսին:

Որովհետեւ,

Հայ մշակոյթը չի կոչուիր այլեւս միայն Նարեկացի, Շնորհալի, Քուչակ ու Սայաթ – Նովա:

Հայ մշակոյթը չի կոչուիր այլեւս միայն Քամառ Քաթիպա, Աբովեան, Րաֆֆի, Ահարոնեան, Սիամանթօ, Վարուժան, Կոմիտաս, Զօհրապ, Թումանեան, Տէրեան ու Չարենց. սիրոյ, կեանքի, ցաւի ազատութեան ու վրէժի տիեզերանուագ երգիչներ...:

Ան չի կոչուիր միայն այսօր, Ահարոն, Համաստեղ, Նարդունի, Սարաֆեան, Թօփալեան, Շիրազ, Սարմէն, Սարեան, Դաշտենց, Նորենց ու Գուրգէն Մահարի:

Ան, հայ մշակոյթը կը կոչուի նաեւ այսօր տիեզերահռչակ փրոֆէսէօրներ Կոշտոյեանց, Միսաքեան:

Ան, հայ մշակոյթը կը կոչուի նաեւ այսօր, տիեզերահռչակ ու տիեզերագնաց՝

Ալիխանեան եղբայրներ

Վիքթոր Համբարձումեան:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԱԿՆՈՑՈՎ (200 ծաղրանկարներ՝ մեր բարքերէն), գործ Ա. Սարուխանի: Տպ. Գահիրէ, 1962:

ՀԻՆ ԹՂԹԵՐ ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ, գրեց Սիմոն Վրացեան, Պէյրութ, 1962:

նող թերթերով, շաբաթաթերթերով, ամսագիրներով եւ պարբերականներով յստակ պատկերացում մը կուտայ Հայաստանի եւ արտասահմանի հին ու նոր հայ մամուլի մասին: Արդարեւ, այլազան եւ բազմազան են ցուցահանդէսին բոլոր բաժինները ալ անխտիր: Բայց մանաւանդ` «Նախապատերազմեան», «Յետպատերազմեան» եւ «Հ. Յ. Դ.» հին ու նոր մամուլին յատկացուած անկիւնները:

Ցուցահանդէսի հին թերթերու շարքին հարուստ հաւաքածոներ ունին 1889ին հիմնուած եւ տասնեակ տարիներ շարունակուած «Տարազ»ը (Թիֆլիզ), 1871ին Գրիգոր Արծրունիի Թիֆլիզի մէջ հիմնած «Մշակ»ը, պահպանողական տեսակէտներու արտայայտիչ «Նոր Դար»ը, հիմնուած 1803ին, Թիֆլիզ, ինչպէս նաեւ էջմիածնի երբեմնի պաշտօնաթերթը` «Արարատ»: Պոլսոյ հարուստ մամուլէն կան «Ժողովուրդի Ձայն»ը, «Վերջին Լուր»ը եւայլն, իսկ արտասահմանեան հրատարակութիւններէն իրենց կարեւոր տեղը գրաւած են «Հայաթերթ» (Ռուսչուք, 1904), «Լուսաբեր», «Լուսաբեր – Արեւ» (Եգիպտոս) եւ այլ թերթեր ու պարբերականներ: Նաեւ` Մ. Փորթուգալեանի «Արմենիա»ն (Մարսէյլ) եւ «Հնչակ»ը :

1891էն սկսեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'ունենայ իր պաշտօնաթերթը` «Դրօշակ»: Այնուհետեւ ամենուրեք, լոյս տեսան Դաշնակցական թերթեր, որոնց մօտաւոր թիւը, տարիներ առաջ, երկու հարիւրէն աւելի կը սահմանէր ընկեր Ս. Վրացեան :

Հ. Յ. Դ. թերթերու հարուստ հաւաքածոներէն նմոյշներ եւս ցուցադրուած են: Այսպէս «Հորիզոն» (1909), «Աշխատաւոր» (1917), երկուքն ալ հրատարակուած Թիֆլիզ: «Ճակատամարտ», «Առաջամարտ», «Բիւթանիա», «Ազդակ» եւ ամէնուն ծանօթ «Աղատամարտ»ը կը ներկայացնեն Պոլսոյ Դաշնակցական մամուլը: Գաւառի հրատարակութիւններէն կան 1913ին Սեբաստիա հրատարակուած «Հողդար»ը, նոյն տարին Վանի մէջ հիմնուած «Վան – Տոսպ» շաբաթաթերթը ու նաեւ Կարինի «Յառաջ»ը: Եղիշէ Թօփճեանի հիմնած այս թերթին խմբագիրներէն եղած են ժամանակ մը Ս. Վրացեան եւ Շ. Միսաքեան: 1911ի թիւերու խմբագրականներու կարճ ընթերցումն իսկ ցոյց կուտայ ապացայ խմբագրապետին` մեծ Շ.ին լեզուի հմտութիւնը, կուռ ոճը եւ պատկերաւոր բացատրութիւններով համեմելու իր գրելակերպը :

Հայ մամուլը իր պատուաբեր տեղը գրաւած է Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն ալ : Այդ շրջանի թերթերէն ու անտարակոյս ամէնէն կարեւորներէն ցուցադրուած են Հ. Յ. Դ.ի պաշտօնաթերթ` Երեւանի «Յառաջ»ը եւ, Հայաստանի Հանրապետութեան պաշտօնաթերթ` «Հայաստան»ը :

Վերջապէս բաժիններ ունին այսօրուան արտասահմանեան Դաշնակցական եւ այլ կազմակերպութեանց թերթերը` գրական կամ ոչ – գրական :

Ցուցահանդէսը կազմակերպուած է անխտրական ոգիով, քանի որ իրենց տեղն ունին նոյնպէս Խորհ. Հայաստանի եւ արեւելեան երկիրներու` Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հայ մամուլը :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՈՒՐԵՐ ԺԸՆԵՒԷՆ

ԺԸՆԵՒ, (Յատուկ) — Երկար ատենէ ի վեր լսած էինք հայազգի Փրոֆ. Ֆէյտիի անունը :

Մարտ 24ին, Ժընեւի հայ գաղութին կողմէ հրաւիրուած էր յարգելի փրոֆէսէօրը, բանախօսելու, նիւթ ունենալով «Ս. Մեսրոպի դարը» ֆրանսերէն :

Գաղութիս նախագահը Պ. Ճարլ Փիլիպպոսեան ներկայացուց բանախօսը : Ներկայ ունկնդիրներուն մէջ, մեղի ազգական կամ բարեկամ օտարներ ալ կային, ինչպէս Փրոֆ. Ռոպէր Կոտէլ, որ մինչեւ անցեալ տարի հայերէնի դասընթացք մը ունէր Ժընեւի համալսարանին մէջ :

Հետաքրքրական բանախօսութենէն ետք, յարգելի բանախօսը եւ ներկաները հիւրասիրուեցան ըմպելիներով եւ կարկանդակներով :

× Բարեդէպ զուգադիպութեամբ մը, «Ժուրնալ տը Ժընեւ»ի նոյն օրուան թիւին մէջ երկար յօդուած մը ունէր, ուսուցիչ եւ խոստմնալից բանաստեղծ Վահէ Կոտէլ, փրոֆէսէօրին որդին, հայկական բանաստեղծութեան մասին, Գողթան երգերէն մինչեւ մեր օրերը :

Վահէ Կոտէլ ծանօթ է Դ. Վարուժանէն կատարած իր թարգմանութիւններով, «Հացին երգը» եւ «Վահագն»ը :

Ունի նաեւ բանաստեղծութեան երեք հատորներ, որոնց վերջինը նոր լոյս տեսաւ «Ժայթուածքներ» :

× Ցաւալի լուր մը, Մարտ 26ին կորսնցուցինք, գաղութիս ազգայիններէն, վարչութեան նախկին անդամ: Արամ Մուշեան, Հաճընցի :

Ֆրանսա եւ այլուր բնակող Հաճընցիները լաւ կը ճանչնային զինքը :

1920ին, Հաճընի հերոսական ինքնապաշտպանութեան ատեն այն սուրհանդակն էր, որ ընկերոջ մը հետ, պաշարման շղթայէն անցնելով բազմաթիւ արկածներէ ետք մինչեւ Կիլիկիոյ դաշտը իջած է, ֆրանսական ուժերուն եւ հայ կամաւորներուն Հաճընէն լուրեր տանելու եւ օգնութիւն խնդրելու համար :

Թոքատապի հետեւանքով, հոս, երկար տարիներ բուժարաններու գիւղ` Լէյզէն կը բնակէր եւ մօտ տասը տարիէ ի վեր հաստատուած էր Ժընեւ :

Քաղաքիս մէջ նշանաւոր էր իր «արքայ» մածունը :

Շատ սրտցաւ հայրենակից մըն էր, շատերէ սիրուած, իր աշխատասէր, համեստ եւ հիւրասէր բնաւորութեան համար :

Պ. ՆԻԿՈԼԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՌԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Փարիզի միջազգային նուագահանդէսներու ընթացիկ տարեշրջանը քանիցս առիթը տուաւ ունկնդրելու դաշնակահար Ռաֆֆի Պետրոսեան մը, որ անցեալէն աւելի խոսուն, զգայուն եւ մանաւանդ շատ աւելի հաղորդական ձայն կուտար իր դաշնակին սեւ ու ճերմակ այբուբենին` ստեղնաշարին 88 մատնահունչ տառերուն :

Մանուկ հասակին ունէր արդէն իր արուեստին հիմնական ձիրքը` մատներու ճարտարութիւն, ճկունութիւն, ուժ եւ կորով, ճշգրիտ հպում եւ անվարան հարուած : Մենակատարի իր օժտեալ մատներուն վաղահաս արուեստանքը գնահատուած էր միշտ, առանց վերապահումի :

Այնուհետեւ, հասակ նետելով, միակ անակնկալը որ ան կրնար ընել դեռ եւ զոր ըրաւ այս տարի, իր նուագին հեռացնաց թռիչքն էր: Արդարեւ` իր մեկնարկութիւնը առած է այն անհրաժեշտ թեւերը, որոնց շնորհիւ միայն դաշնակահարի մը մատներուն տակ ծնող նուագը կը սաւառնի բեմն ի վեր, կը հեռանայ բեմէն ու կը թառի ունկնդիրին սրտին վրայ :

Այս տարի, ուրիշ տարիներէ շատ աւելի, ոչ միայն լսեցինք միշտ ճարտար դաշնակահարը, այլեւ զգացինք հասուն մեկնարկուն :

Ճարտար դաշնակահարը լսեցինք Ֆրանսայի երգահան Տարիւս Միլոյի եօթանասնամեակին նուիրուած հանդէսին, որու առիթով Շան զ'էլիզէի սրահը լեցուցած էր Փարիզի երաժշտական աշխարհի` հեղինակ թէ ունկնդիր ընտրանին: Փայլուն երեկոյթին յայտագրին գործխաւոր մասին առանցքն էր, բառին ամենալայն առումով «Թափառական արուեստագէտ» յոբելեարին Դ. Քոնչերթօն` դաշնակի եւ նուագախումբի համար: Զոր, ուժեղ, արուեստանքի դժուարութիւններով ցըցուն շարադրութիւն մը, որու կատարումին համար հրաւիրուած Ռաֆֆի Պետրոսեան ցոյց տուաւ իր տիրական վարպետութիւնը :

Իր մատներով սրտին զարկը տուող` հասուն մեկնարկուն զգացինք Շուլթօ Նըւագախումբի հանդէսին: Զայքովսկիի թիւ 1 Քոնչերթօն եւ Արամ Խաչատուրեանի դաշնակի եւ նուագախումբի Քոնչերթօն, դաշնակահարին հարազատ ապրումներով վերածնան ու ապրեցան ունկնդիրին սրտին մէջ, իրենց քնարական բոլոր տարողութեամբ եւ ծալքերով :

Երկու հեղինակներուն եւ մենակատարին արեւելեան նոյն ծագումով խառնուածքի զուգադիպո՞ւմ միայն : Ապահովաբար ոչ: Բարձր համադրութիւն հեղինակներուն ներշնչումին եւ մենակարկուին արուեստի արտաշնչումին :

Այս տարուան Ռաֆֆի Պետրոսեանը նոր ու մեծ քայլ մը ըրաւ միջազգային դաշնակահարներու դասաւորումին մէջ, որ զինքը շատ հեռուները կրնայ տանիլ` աւելի հեռու քան հիւսիսային Ափրիկէ, Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս եւ Կիպրոս դէպի ուր ճամբայ ելած է վերջերս, իր տարեկան նուագահանդէսներու շարքը գործադրելու համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՈԽԱԴՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

Մարտ 9ին Երեւանի մէջ գումարուած է «Հայկական ՍՍՌ Աւտոմոբիլային տրանսպորտի մինիստրութեան պարտիական – տնտեսական ակտիւի ռեսպուբլիկական ժողով» : Մասնակցած են չորս հարիւր պատգամաւորներ :

Ինքնաշարժի փոխադրութեան անցած տարուան արդիւնքներու եւ այս տարուան հետ կապ ունեցող խնդիրներու մասին խօսած է Հայաստանի ինքնաշարժի փոխադրութեան նախարարը` Ա. Աղաբաբով :

— Բեռներուն ութսուն տոկոսը ներկայիս կը փոխադրուի ինքնաշարժներու կամ բեռնակառքերու միջոցաւ: Հաստատուած են 140 երթուղիներ, որոնց ընդհանուր երկարութիւնը 15.000 քլմ.էն աւելի է: Ամէն օր Հայաստանի մէջ հանրակառքերով կ'երթեւեկեն երկու հարիւր հազար ճամբորդներ: 1961ի ընթացքին միայն նախարարութեան պատկանող բեռնակառքերով տեղափոխուած են 14.600.000 թոն բեռ :

Նախարարը խօսած է նաեւ թերիներու մասին :

ՏԱՂԻՍՏԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Վերջերս, Տաղիստանի մէջ բացումը կատարուեցաւ Տարգինեան պետական թատրոնին, որուն հիմնադիրները` դերասաններ եւ դերուսոյցներ հինգ տարի առաջ Հայաստան գացած էին սորվելու համար իրենց արուեստը: Այս նպատակին համար հինգ տարի առաջ Երեւանի գեղարուեստի եւ թատրոնի հիմնարկութիւնը հաստատեց Տարգինեան թատրոնի ճիւղ մը: Բացումին առթիւ, Հայաստանէն խումբ մը արուեստագէտներ Փրոֆ. Վ. Վարդանեանի գլխաւորութեամբ Տաղիստան մեկնած են: Հայ Փրոֆէսէօրը արուեստի վաստակաւոր գործիչի կոչում ստացած է Տաղիստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան կողմէ : Ուրիշ 11 Հայեր ալ վարձատրուած են պատուոյ գիրերով :

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ`

ՅԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

« Կաթիլ մը արցունք, շիթ մը արիւն. այս բոլորը ձայն ունին :

« Երկնցուր ձեռքդ, բաց թեւերդ` վիրաւորուած թռչունի մը պէս. մի վախնար, ահա կը տեսնես վանդակիդ ոսկի թելերուն ջախջախուիլը :

« Եկուր, եւեւէս եկուր: Քեզի հետ անցնինք արեան հետքերու վրայէն: Այնտեղ քոյրդ կայ, եղբայրդ կայ, մայրդ կամ, հայրդ կայ, մէկ խօսքով` բոլոր սիրելիներդ կան: Եկուր որ սիրտ առնես ու արիանաս: Այս ապարանքը գերեզման մըն է ու անոր սեմերէն արեան ոճիրներու պարզութիւնը կը թափի :

« Բայց մի տարակուսիր. այն ձայնը որ քեզ կը կանչէ, մօտիկ է քու սրտիդ եւ քու հոգիիդ, ու քու արեանդ ամբողջ թրթացումը կայ անոր մէջ :

« Աղջիկս,

« Աստուած պիտի առաջնորդէ քեզ :

« Աղօթէ » :

Նաոէզար ծայրէ ի ծայր կարդաց, բայց չկրցաւ մեծ հանըմին ըսել թէ ինչ իմաստով գրուած էր թըլըսըմը: Հոգւոյն մէջ ցոլացող ճառագայթը ցնցեց իր բովանդակ էութիւնը :

— Չկրցա՞ր կարդալ, հարցուց մեծ հանըմը :

— Ոչ, բան մը չեմ հասկնար, մեծ հանըմ, պատասխանեց Նաոէզար այնպիսի ձայնով մը, որուն մէջ կանացի ճիգը կը խեղդուէր :

— Ըսել է թէ կրնաս կարդալ, անանկ չէ՞ :

— Այո, բայց իմաստ չկայ գրուածքին մէջ :

— Էհ, հարկաւ, ատիկա թըլըսըմի վերաբերեալ գրուածք մըն է, ամէն մարդ չի կրնար հասկնալ անոր իմաստը :

— Ով գիտէ ինչեր գրուած են եւ ինչ նշանակութիւններ ունին, մեծ հանըմ :

— Անշուշտ, միայն թէ զարմանալին այն է որ հայերէն գրուած է: Արդեօք Փաքիրը գիտէ՞ ամէն ազգի գիրերը :

— Կարելի է ...

Մեծ հանըմը խորունկ մտածումի մը մէջ թաղուած արեւնակէն իր առանձնասենեակը գնաց ու զսպանակէ բազմոցի մը վրայ ինկաւ` քրտնաթոր ու խոնջած :

Նաոէզար մինակ մնաց :

Մանկամարդ աղջիկը նորէն բացաւ թուղթի կտորները, մէկիկ մէկիկ աչքէ անցուց զանոնք ու գորովանքով մը համբուրելէ յետոյ իր սենեակը մտաւ :

— Աստուած իմ, բացագանչեց Նաոէզար ինքնիրեն, ի՞նչ կը նշանակեն այս գրուածքները ... Փաքիրը ի՞նչ իմաստով ըսած է զանոնք: Մանաւանդ, ո՞վ է այս ողորմելի մուրացկանը, ո՞ւսկից կուգայ, ի՞նչ է իր նպատակը :

Պահ մը մտածեց: Ձեռքը փափուկ ու սիրուն ճակտին վրայ դրաւ ուր ցանցնուած էին խարտեաշ ծամերու թրթռուն փունջերը : Յետոյ ման եկաւ սենեակին մէջ ու ինքնիրեն սկսաւ տրամաբանել :

— Անպատճառ, անպատճառ խորհրդաւոր գաղտնիք մը կայ թուղթի կտորներուն մէջ ու ես չեմ հասկնար ... Ձայն մը կայ որ կանչէ զիս ու «ետեւէս եկուր» կ'ըսէ : Ի՞նչ կը նշանակէ այս: Ոհ, արդեօք Փաքիրը ծպտեալ մէ՞կն է. արդեօք իմ ազգէ՞ս է ան որ յաջողած է հոս մտնել: Վերջապէս, բարի է ատիկա ու ես պիտի աղօթեմ :

Ու Նաոէզար ծունկի եկաւ, ձեռքերը տարածեց ու սկսաւ հոգեբուխ աղօթք մը ընել :

Վանայ նահանգին հիւսիսակողմը, լեռնոտ ու գեղեցիկ դիրքով, մանաւանդ հինաւուրց անտառներով շրջապատուած` քրտաբնակ գիւղ մը կայ որ Թըրքէշան կը կոչուի :

Այդ գիւղին տէրն է Ճահվար պէկ անունով հարուստ ու ազդեցիկ քիւրտ մը, որմէ կառավարութիւնն անգամ կը դողայ եւ հետեւաբար մեծ յարգանքով կը վարուի հետը :

Ճահվար պէկ Շաւեցի կոչուած Քիւրտերուն պետն է եւ անոր հրամանէն կախում ունի ամենափոքր խլրտում մը :

Կառավարութիւնը, կոտորածէն գրեթէ տարի մը առաջ, ոեւէ ջանք չխնայեց այս աւատական իշխանը համոզելու որ Կ.Պոլիս երթայ եւ Սուլթանին ներկայանալով պատիւներ ու պարգեւներ ստանայ. բայց անօգուտ եղաւ. անիկա անդրդուելի մընաց իր կամքին մէջ ու չուզեց հեռանալ իր անառիկ լեռներէն :

1895ին երբ Վանի նահանգը գրեթէ աւերակի մը տակ կը թաղուէր Մլանցի, Մուկուրցի, Լուիցի, Թակուրցի եւ Շամակցի Քիւրտերու արշաւանքէն, Ճահվար պէկ իր հրամանին տակ գտնուող ցեղակիցներուն հետեւեալ լուրը ղրկեց.

« Ոչ մէկը տեղէն պիտի շարժի առանց իմ հրամանիս :

« Ֆլայ մը մեր երկրին աշխատաւորն է. երբ կտրենք անոր բազուկները, գիտցէք որ անօթի կը մնանք ու մեր արտերը վարող չենք գտներ :

« Անարգ բան է տիրոջ մը համար իր գերիներուն վերմակը ու գլխին բարձը խլել :

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ Հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ հետեւեալ արարողութիւններուն.—

Աւագ Հինգշաբթի, յիշատակ Ընթրեաց Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Պատարագ ժամը 10ին: Կարգ Ոտնլուայի երեկոյեան ժամը 4ին: Կարգ Խաւարման ժամը 7·30ին :

Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման: Երեկոյեան Թափօր ժամը 5ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ, ժամերգութիւն եւ Նախատօնակ, Ս. պատարագ, Հաղորդութիւն ալըղոց ժամը 8·30, Ոտնլուայի արարողութիւն երկսեռ խումբով ժամը 5, Խաւարումի արարողութիւն ժամը 7·30 :

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Խաչելութեան, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 10, երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5:

Ս. ՅԱԿՈԲ, ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ ժամը 9, Ս. պատարագ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ մանկանց, երեկոյ Ոտնլուայ ժամը 5, Խաւարում 8:

Աւագ Ուրբաթ, երեկոյ Թաղում 5 :

Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց առաւօտ ժամը 8, Ս. պատարագ 10, Հաղորդութիւն երկսեռ մանկանց: Երեկոյ Ոտնլուայի 5, Խաւարում 8: Խաչելութեան քարոզ՝ Արժ. Տէր Հմայեակ հօր կողմէ):

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Թաղման երեկոյ Թաղման արարողութիւն ժամը 5:

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շավիլ)

Աւագ Հինգշաբթի, Երեկոյեան Ոտնլուայի արարողութիւն ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում ժամը 17ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Աւագ Հինգշաբթի, Վերջին ընթրիք, Ս. Հաղորդութեան պատարագ առաւօտ ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 3·30, Խաւարում ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 7·30ին, Թաղման կարգ եւ գերեզման չոկել:

ԿՐԸՆՕՊԼԸ

Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւնը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ Շրջ. Հայութեան կը ծանուցանէ թէ Զատկուան առթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Րիւ Ժէյի սրահին մէջ, երկուշաբթի առաւօտեան, Ապրիլ 23ին: Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ (Սէն Ժերոմ)

Աւագ Հինգշաբթի, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10, Ոտնլուայ երեկոյեան ժամը 5, Խաւարում ժամը 8·30:

Աւագ Ուրբաթ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, Թաղում երեկոյեան ժամը 5:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Աւագ Հինգշաբթի, Առաւօտ պատարագ ժամը 9ին, Ոտնլուայ 18, երեկոյեան Խաւարում 20·30:

Աւագ Ուրբաթ, Երեկոյեան գերեզման ժամը 18ին:

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Վալանս)

Աւագ Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութեան պատարագ ժամը 12, Ոտնլուայ 18, Խաւարում 20·30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն ժամը 18ին:

Ս. ԳԷՈՐԳ (Սէն Լու)

Աւագ Հինգշաբթի, Ս. պատարագ ժամը 10ին, Ոտնլուայ 3ին, Հսկում 7ին :

Աւագ Ուրբաթ, Թաղում առաւօտեան ժամը 9ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց ժամը 5ին:

Զատիկ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ 10·30, քարոզ 11·15:

Հոգեշ. Արտաւազդ վարդապետ Դրդոեան հիւրաբար Մարսէյլ գտնուելով, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Հինգշաբթի, Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Երեկոյեան Ոտնլուայ ժամը 15ին: Ս. Պատարագ 16·30ին: Խաւարում ժամը 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 17ին,

Այրի Տիկին Քնար Ժախեան, Այրի Տիկին Ժախեան, Տէր եւ Տիկին Էտի Ժախեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, զաւկին եւ հօրեղբօր՝

ԳԵՂԱՄ ԺԱԽԵԱՆԻ
(Էրզրումցի)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 3ին, Պրիւսէլ:

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մարգարեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր՝

ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 17ին, իր բնակարանը, Լա Վաւէն, 29 Ավընիւ Շըվալիէ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի: Հաւաքուիլ ժամը 14·30– Saint-Maur, cimetière La Pic.

Հաղորդակցութեան միջոցներ, մեթրօ Շարանթօն – Էքոլէն առնել 111 օթօպիւսը եւ իջնել Փլաս Կալիլէ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Գալուստեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ, ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ
ՕՐ. ԳԸՋԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

	Ն.Ֆ.
Պ. Միքայէլ Քոչարեան եւ ընտանիք	100
Ոմն Լիոնէն	24
Փոքրիկն Սերգօ	6

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները անխտիր, այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգեր: Բացակաները պատասխանատուութեան պիտի ենթարկուին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԴԷՊԻ ՎԱԼԱՆՍ

ԶԱՏԿԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պատգամաւորական ժողովի առթիւ :

VOYAGE ORGANISE EN AUTOCAR

Փարիզի ակումբին կողմէ
Շաբաթ գիշեր՝ հացկերոյթ եւ խնջոյք:
Կիրակի օր՝ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շատ կարող եւ երխտասարդ քուփէօրփաթրոնիէ մը : Ներկայանալ՝

A. DARONIAN
115, Rue d'Aboukir, Paris CEN. 20.86

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը

ԶԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Alhambra

Նուագախումբ՝

JEAN SANTI

Ձեր սեղանները ապահովեցէք

CO 71-10

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին,

Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳԸԶ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Օր. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, եւ Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ :

Երաժշտական քառեակ : Խօսնակ.— Տիկին Թօփալեան

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ գաղութիս կողմէ ընտրուած յանձնախումբին :

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկուշաբթի, 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Արթիսթիք սրահին մէջ, 27, Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց :

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ :

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ Ապրիլ 29ին

ԲՈՑԻ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ թէ այս տարի ալ իրեն յանձնուած է Անծանօթ Զինուորի բոցի վերարծարծումը, Երեքշաբթի Ապրիլ 24–ին, որ կը զուգադիպի մեր ազգային մեծ սուգի 47րդ տարեդարձին :

Միութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներուն եւ բոլոր Հայերուն որ խուռներամ փութան միանալու յարգանքի այս արտայայտութեան :

ՀԱՒԱՔՈՒԻԼ ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՖՐԻԵՏԼԱՆՏԻ ԱՆԿԻՒՆԸ, ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ԱՆՑՔԻՆ ԴԻՄԱՑ :

ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ ԺԱՄԸ 18·15ԻՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 21, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DU 6e, 61, Rue de Sèze — LYON

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, զոյներու մեծ ընտրութիւն ջէնըթէքիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլաթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը զոր շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 20 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9385 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5186

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐԻԼ

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին, ինչպէս ուրիշ քրիստոնեայ եկեղեցիներ, Ծաղկազարդէն մինչեւ Զատիկ — Աւագ Շաբթուն — մասնաւոր հանդիսութեամբ եւ հոգեպարար արարողութիւններով կ'ոգեկոչէ այն յիշատակելի դէպքերը, որոնք, ըստ աւետարաններուն, տեղի ունեցած են Յիսուսի երկրաւոր կեանքի վերջին օրերուն :

Ծաղկազարդը կը խորհրդանշէ անոր յաղթական մուտքը Երուսաղէմ, դիմաւորուած հաւատացեալ բազմութեանց հիացիկ, սրտաբուխ ովսաննաներով, արմաւենիի եւ ձիթենիի դալարագեղ ճիւղերով :

Աւագ Հինգշաբթին վերջին օրն է երբ տասներկու աշակերտներուն հետ, որոնց ոտքը կը լուայ խոնարհաբար եւ միասին կ'ընթրէ, — վերջին ընթրիքը :

« Լացի գիշեր»ը ոգեկոչումն է Յուդայի մատնութեան — երեսուն արծաթի փոխարէն — Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ, ուր Փրկիչը տագնապալից կ'աղօթէր — « Հա՛յր, անցո՛յ յինէն բաժակս այս» :

Աւագ Ուրբաթը, ամէնէն չարաշուք օրը, չարչարանաց, խաչելութեան եւ թաղումի յիշատակին է յատկացուած : Սուգի կ'ենթարկուի եկեղեցին : Պահեցողութեան օր է հաւատացեալներուն համար :

Եւ ինչպէս որ լուսաշող գարունը կը յաջորդէ խստաշունչ ձմրան, այնպէս ալ լացի ու սուգի սեւ օրերէն վերջ կը հասնի հրաշափառ Զատիկը, յարութիւնն ի մեռելոց : Կեանքի յաղթանակը մահուան վրայ : «Մահուամբ զմահ կոխեաց » կ'երգէ քրիստոնեայ եկեղեցին յաղթական :

Հայ քրիստոնեայ ազգին պատմութիւնը ո՛րքան նման է կեանքին Յիսուսի, որուն համար ա՛յնքան զոհեր է տուած, մինչեւ քսաներորդ դարը :

Հայն ալ ունեցած է փառքի փայլուն ու պանծալի օրեր : Իր պատմութիւնը վկայ :

Չարչարանքն ու խաչելութիւնը նոյնպէս իր բաժինն են եղած դարերով : Յիսուսի պէս ցմրուր քամած է դառն բաժակը : Սակայն ժայռի նման ամուր ու հաստատ կառչած է իր հաւատքին : Հաստատած է հրաշալի յարութեան :

Ու չէ խաբուած :

×

Քանի մը օրէն տարեդարձն է Ապրիլեան Եղեռնին : Անգամ մը եւս ազգովին պիտի յարգենք յիշատակը մեր մէկ միլիոն նահատակներուն :

Ապրիլ 11/24ը այս տարի կը զուգադիպի Զատկի Մեռելոցին յաջորդող օրուան : Մեռելոցն ու յարութիւնը ո՛րքան մօտիկ են իրարու :

Տխուր յիշատակներ կապուած են ապրիլ ամսուան հետ, որ սակայն գարնան այն գեղեցիկ ամիսն է, երբ բնութիւնը կը զարթնու, երբ ծառերը կը ծաղկին ու կանաչ, թարմ տերեւ կը հագնին :

Ապրիլեան օր մըն էր, 1909 Ապրիլ 1/14ին, Զատկի Մեռելոցին, որ սկսաւ Կիլիկիոյ համատարած ջարդը, Ադանայէն մինչեւ Անտիոք :

Ապրիլին էր դարձեալ, որ ազդանշանը տրուեցաւ հայկական Մեծ Եղեռնին, ոճրագործ Իթթիհատի մայրաքաղաքէն :

Ապրիլ կ'ուզէր սակայն Հայը, որ կուրծք էր տուած ամէնազդի բռնակալներու հալածանքներուն : Հեզեզի նման արիւն էր թափած՝ յանուն ազգութեան ու հայրենիքի :

Ու յաղթեց մահուան՝ Փրկիչին պէս յարութիւն առնելով ի մեռելոց : Շնորհիւ իր հաւատքին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԺՈՔՍ ԱԼԺԷ ԳՆԱՑ

Նոր դահլիճը իր առաջին խորհուրդը գումարեց Չորեքշաբթի օր, որմէ ետք տեղեկատուութեան նոր նախարարը յայտարարեց թէ ժողովը զբաղած է Ալժերիոյ կացութեամբ իսկ Արտաքին նախարարը զեկուցում տուած է Արտաքին վեց նախարարներու ժողովէն որ գումարուած էր Փարիզ, Ապրիլ 17ին : Բանակներու նախարարին առաջարկին վրայ, Զօր · Ֆուրքէ բարձրագոյն հրամանատար նշանակուած է Ալժերիոյ ուժերուն փոխարինելով Զօր · Այյըրէն որ կոչուած է ուրիշ պաշտօնի :

Նոր հրամանատարը Բազմարուեստից վարժարանի նախկին աշակերտ է եւ ծնած է Պրիւաէլ 1914ին : 1958ին մաս կը կազմէր տը Կոլի յատուկ սպայակոյտին, 1961 Ապրիլ 25ին Ալժերիոյ օդանաւային հինգերորդ շրջանի հրամանատար նշանակուած էր փոխարինելով Զօր · Պիկօն : Պատուոյ Լեգէոնի մեծ սպայ է, 3500 ժամ թռիչք ունի իր ասպարէզին ընթացքին :

Տեղեկատուութեան նախարարը առաջին չփում մը կ'ունենար այս ձեւով լրագրողներուն հետ :

Այս նոյն նախարարաց խորհուրդի վաղորդայնին էր որ Ալժերական հարցերու նախարարը՝ Ժոքս Ալժէ կը մեկնէր :

Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը միշտ շփոթ է եւ ծանրակշիռ :

Մարզպանը՝ Ֆուշէ եւ Առժամեայ Գործադիրին նախագահը՝ Ֆարէս շատ մը դժուարութիւններու կը բախին : Ֆարէս առջի օր նախկին ընդհ · պատուիրակութեան շէնքը գացած է եւ խօսքն ուղղելով պաշտօնեաներուն շեշտած է թէ հաշտութիւն պէտք է գոյանայ : «Պէտք է բռնել այն ձեռքը զոր Ալժերացիք ձեզի կ'երկարեն» ըսած է նախագահը :

× Պեն Պելլա քննութիւն մը կատարելով Թունուզեան սահմանի զօրքին մօտ, յայտնած է թէ «յեղափոխութիւնը կը շարունակուի, պէտք է ձեր մէկ ձեռքը հրացան եւ միւսը՝ աշխատանք ունենաք» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Ստալինի կրտսեր տղան մեռած է վերջերս, բնական մահով : 50 տարեկան էր :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ իր հերթական մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց թէ հիւլէական օգնութիւն պիտի չըլլայ Ֆրանսայի :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կացութիւնը իր բնականոն ընթացքը չէ գտած տակաւին : Բանակը կը սպառնայ գործի անցնիլ եթէ նախագահ Կուիտօ երկիրը անելէն դուրս չհանէ անմիջական կերպով :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի համագումարին որոշումները հրատարակուեցան Մոսկուայի մէջ, բայց քննադատութեան ենթարկուեցան Իզվեստիայի կողմէ : Կառավարական պաշտօնաթերթը խմբագրականով մը կը քննադատէ Չինացիներուն տեսակէտները խաղաղ համակեցութեան եւ պատերազմի անխուսափելիութեան մասին :

ՓՈՄՓԻՏՈՒ, Ֆրանսայի նոր վարչապետը խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենայ Ներքին նախարար Ֆրէյի հետ որոշելու համար թէ կառավարութիւնը պէտք է՞ Ժորժ Պիտոյի երեսփոխանական անձեռնմխելիութեան ջնջումը պահանջէ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄՈՒՐԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄՈՒՍՆԱՑԵԱԼՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիւլպէնկեանի հետաքրքրութիւնը բարի միտէ՞ մը կը բխի արդեօք :

Կը պատմուի թէ Սէն – Սիմոն առաջարկեր է Տիկ · տը Սթալի · — Դուն, դարուս մեծագոյն գրագիտուհին, ես՝ մեծահռչակ փիլիսոփան, ամուսնանանք եւ Ֆրանսայի տանք զաւակ մը, որ ···

Պատասխանը աւանդուած չէ մեզի : Բայց նոյն պատմութիւնը կրկնուած է մեր օրերուն : Իզատորա Դունքըն կը դիմէ Պեռնըրտ Շոյի, առաջարկելով որ միանան եւ զաւակ մը ընծայեն մարդկութեան, օժտուած՝ մեծանուն պարուհիին գեղեցկութեամբ եւ մեծանուն գրագէտին հանճարով :

Շօ կը պատասխանէ · — Կը վախնամ որ մեր զաւակը օժտուած կ'ըլլայ քու հանճարովդ եւ իմ գեղեցկութեամբ :

Շօ տգեղ էր, իսկ Տունքըն հաւի խելք ունէր, ապացոյց որ ամուսնութենէ՛ն կը սպասէր ինչ որ աղջիկները կը սպասեն իրենց ··· երազներէն :

Եթէ այդքան պարզ ըլլային ամուսնական *աշխարհա*յին հաշիւները, հանճար կը բուսնէր ամենուրեք : Մեծ մարդոց զաւակները տարբեր վկայութիւն կուտան այդ մասին : Մարդկային պատուաստը շա՛տ կը տարբերի բուսականէն, — կարելի է կեռաս հանել սալորի ծառէն ,բայց մարդ կոչուած ծառին վրայ՝ զանձ կը սպասես եւ տանձ կ'ելլէ : Ատոր համար է որ Նաքաթեան երկրագործութեան սկզբունքները ,(որոնց ժառանգորդներն եղան միջնադարեան արաբ գիտունները), կիրարկուած չեն մարդոց վրայ : Դարձեալ, ատոր համար է որ բժիշկները, խորհրդաւոր գիտութիւն մը համարելով *մատրիմոնիումը*, արեան երկար քննութիւններ կը կատարեն հիմա, պատուաստին նարօտը կապելէ առաջ : Այս վերջերը, նոր գիտութիւն մըն ալ աւելցաւ գիտութեանց արիպազգոսին մէջ : Այս երիտասարդ գիտութիւնը կ'առաջադրէ օգտագործել ամուրիութեան պարզ հարցն ալ, ահա, «բազմազան ու զարմանազան» կը դառնայ գրչիս տակ, ու կը վախնամ որ յանկարծ շաչէ աղեքսանդրեան խարազանը , գիտութեան թշնամի :

Լաւ : Ես Հին Կտակարան, Նոր Կտակարան կարդացող մարդ եմ, ուրեմն թոյլ տուէք որ ամուրիներուն դատը պաշտպանեմ Աւետարան ի ձեռին :

Հեղինակ մը կը գրէ թէ «երկնաբնակ» կը կոչուէին ամուրիները (տես երէկուան տոմսս), որովհետեւ կը վայելէին առանձնաշնորհեալ կացութիւն մը մարդկային ընկերութեան մէջ, «երկնային թագաւորութեան» նուիրած ըլլալով իրենց երկրային կեանքը (*Մատթ. ԺԹ.* 12),— ամէն մարդու տրուած չէ ամուրի մնալ, կ'ըսէ նոյն Աւետարանը, ուրեմն երկնային շնորհի մըն է ամուրիութիւնը եւ գերմարդ մըն է ամուրին :

Եւ Շաթօպրիան կ'ըսէ · — Ամուրիներուն մեծագոյնն է ··· Աստուած :

Հիմա ըսէ՛, ընկեր կռուազան՝ ի ձեռին խարազան (Աղեքսանդր կը նշանակէ կռուող, ռազմիկ), դո՞ւն կը խառնուիս Աստուծոյ գործերուն թէ ես, դատապարտելով ամուրին՝ իբրեւ ամուսնութեան թշնամի : Բայց հաւկնանք,— ամուրի՞ն է ամուսնութեան թշնամին թէ կանամբին կամ արամբին :

Հարցուցեր են Սոկրատի, (որ էր կանամբի) ·

— Լա՞ւ է ամուսնանալ թէ ոչ :

— Ամուսնանաս թէ չամուսնանաս, վերջը նոյնն է՝ պիտի զղջաս, պատասխաներ է հանճարեղ փիլիսոփան :

Եթէ ճանչնայիք փիլիսոփային կնիկը , իրաւունք կուտայիք Սոկրատի : Չամուսնացողը կը զղջայ, բայց ատանկ կնիկ ունեցողը եօթն անգամ կը զղջայ :

Արդ, պատուելինե՛րն ալ կը յայտնեն նոյն թշնամութիւնը :

Երիտասարդ զոյգ մը կը ներկայանայ պատուելին՝ խնդրելով որ պսակէ զիրենք : Պատուելին կը բանայ Գիրքը եւ կը կարդայ ··· թաղման կարգը :

— Ներողութի՛ւն, կ'ըսէ երիտասարդը, թաղման խնդրանք չըրինք, ողջ ենք տակաւին, այլ ամուսնութեան :

— Լա՛ւ, կարդամ ձեր ուզածը, բայց առաջին կարդացածս էր ճիշդը՝ ասանկ պարագաներու մէջ, կը պատասխանէ պատուելին համաձայն իր փորձառութեան :

Զօր · Կասիոն փորձառութեան պէտք չունէր, եթէ կը մերժէր ամուսնանալ ու կ'ըսէր ·

— Մարդու մը կեանքը կարճ է՝ երկու հոգիի բաժնելու համար :

Եթէ Կիւլպէնկեանի համաձայնի՝ կըրնանք միջին ճամբայ մը գտնել, առանց դիմելու Մոլիէրին,— ամուսնանալն ալ լաւ է, ամուրի մնալն ալ լաւ է : Կախում ունի ··· զանձէն : Ես վստահ եմ որ աշխարհի վրայ ամուրի չի մնար երբեք, եթէ ամէն ոք Հռութի մը հանդիպի : Գիտէ՞ք թէ ո՛վ է Հռութը :

Այսպէս կը կոչուի Աստուածաշունչ Մատեանի ամէնէն պաշտելի կիներէն մին : Կը մեռնի ամուսինը, բայց չի բաժնուիր կեսրոջմէ : Այս վերջինը կ'ըսէ · «ի՞նչ կը սպասես, կը կարծես թէ նոր Բեթլո՞ն մը պիտի ծնիմ՝ որ կրկին հարս դառնաս ինծի, գնա՛ ծննդավայրդ, դեռ երիտասարդ ես, նորէն կ'ամուսնանաս » : Հռութ կը պատասխանէ, (հրաշալի՛ է պատասխանը մեր գրաբարով եւ կը յիշեցնէ մեր Թլկատինցին) · «Ուր դու երթայցես՝ երթայց, եւ ուր հանգչիցիս՝ հանգեայց, ժողովուրդ քո՝ ժողովուրդ իմ, Աստուած քո՝ Աստուած իմ, եւ ուր մեռանիցես՝ մեռայց եւ անդ թաղեցայց, — մահ մեկնեսցէ ընդ իս եւ ընդ քեզ » (*Հռութ*, *Ա* · 16) :

Մա՛հը միայն կրնայ բաժնել զիս քեզմէ : Կեսուրը այլեւս կը լքէ՞ այսքան անձնուէր հարս մը : Կը տանի միասին, ու խորհուրդներ կուտայ՝ այրերը գրաւելու ձեւերուն մասին :

(Ահաւասիկ գիտութիւն մը, որու մասին գաղափար անգամ չունին մերոնք) :

Եւ Հռութ կը շարժի այնպէս, ինչպէս թելադրած էր կեսուրը :

Աստղազարդ գիշեր մը, անանուխի եւ մատղաշ վիրաւոր խոտերու հոտով յագեցեալ ազատ բնութեան մէջ, հնձուած ցորենի արտի մը եզերքը, վրանի մը տակ, կատուի պէս յուշի՛կ , գրեթէ սողալով, քնացող երիտասարդի մը ոտքերուն կողմէն ···

Դուրսը, կը սարսռայ հովիւին սրինգը՝ սիրոյ դողերով ջղագալար ··· կը թրթռայ սրինգը՝ գիշերուան մէջ աստղակաթիլ ··· կը հեծեծէ սրինգը՝ շրթները լուսնկային դէմ ···

Բացէք եւ կարդացէք Աստուածաշունչ Մատեանը, հաստատելու համար թէ ի՛նչ *քոմփլեքս*ներ կան այրերու մօտ,— Նոյեմի գիտէր, բայց հայ աղջիկը չի գիտեր դեռ :

Հին Բաբելոնի մէջ, ամէն տարի, ծանօթ հրապարակի մը վրայ կը հաւաքէին բոլոր աղջիկները, որոնք նոր թեւակոխած կ'ըլլային ամուսնանալու տարիքը : Մունետիկը մէկ առ մէկ բեմ կը հրաւիրէր զանոնք՝ սկսելով ամէնէն գեղեցիկներէն, ու բարձրաձայն կը կարդար անունը եւ գինը : Վճարուած դրամը կը ծառայէր ամուսնացնելու անոնք որ թեկնածու չէին գտած՝ իրենց պակաս ըլլալով ··· *սէքս – ափիլը* :

Կ'արժէ այս սովորութիւնը տարածել մեր մէջ ··· մանչերու համար : Ամուրի չի մնար այլեւս՝ ոչ ինծի ընկեր, ոչ ալ Կիւլպէնկեանի խարազանին կեր :

Շ · ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՈՍԿԵՂԷՆ ԱՇՈՒՆ

Համայնավար երկիրներու մէջ ամէն տարի ոսկի աշունը կը տօնեն, այդ տարի Երեւանի կարգն էր: Մարզադաշտը լեցուած էր հանդիսականներով եւ դեռ ուրիշներ ամէն միջոց գտած՝ կը փնտռէին տեղ ճարելու: Շուրջ 30·000 արդէն լեցուած էին դաշտը :

Մոսկուայէն եկած էին արուեստի ռուս նշանաւոր դէմքեր, շարժանկարի աստղեր, կրկէսի միմոսներ, թատրոնի եւ երգի հռչակաւոր դէմքեր: Մարզադաշտի (ստատ) մէջտեղ դրած էին բարձր պատուանդան մը· ամէն մասնագէտ վրան բարձրանալով՝ ինքզինքը ցոյց կու տար ամբոխին, իր մասնագիտութենէն կտոր մը կը ներկայացնէր եւ ծափերով կը հեռանար: Դժբախտաբար ամէն ինչ ռուսերէն էր, կարծես Մոսկուայի մէջ էինք· մէկ կամ երկու հայ արուեստագէտ խօսեցան մեր լեզուով : Ի՞նչ հասկնայի եւ ի՞նչպէս իրենց պէս աժան գիներով խելայեղ ծափահարէի, երբ խօսնակն իսկ ռուսերէն կը յայտարարէր :

Կատարեցին կենդանի պատկերներ, եկան քանի մը ձիաւորներ՝ առաջին կարմիր բանակայիններու յաղթանակները պատկերացնելու համար: Բայց հաճելի էր մեզի համար տեսնել 30·000 Հայեր իրարու քով· մենք երբեմն օտար խոշոր քաղաքներու մէջ ճրագով կը փնտռենք մեր ազգակիցները: Հանդէսը պիտի տեւէր մինչեւ կէս գիշեր, պիտի ըլլար վիճակահանութիւն, պիտի ըլլային ելեկտրական ճառեր· բարեբախտաբար այժմ մոռցեր են Դաշնակ, Մուսավաթ, Մէնշէվիկ անունները տալ՝ ամէն մէկ տողի վերջը· անոնք իրենց համար լուծարքի ենթարկուած են :

ԴԷՊԻ ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐ

Թէյշէբաինի կը կոչուի ուրարտական թագաւորութեան այն երեք բերդերէն մէկն, որ Երեւանի շրջանին մէջ կը գտնուէին: Էրիբունի (Երեւան) Արեան բերդ պաշտպանողական օղակ մը ձգած էին հիւսիսային ազգերու դէմ՝ Քրիստոսէ 760 տարի առաջ:

Կ'ըսեն թէ Արգիշտիս մեծն (785–753 Ն· Ք·) շինած ըլլայ կովկասեան ազգերուն դէմ· ի՞նչ ազգեր էին, վրացի՞, ոսէ՞թ, ափխա՞զ՝ թէ լընացի, ճրնացի· ոչ ոք գիտէ: Հիմա Կարմիր բլուր կը կոչուի՝ հողի գոյնին համար: Երեւանի մէկ արուարձանն եղած է, ցածկեկ տուներ իր ոտքերուն տակն են, ներգաղթողներու տուներ են եւ քահանայ մ'ալ ունին:

Մի՛ կարծէք թէ լեռ պիտի բարձրանանք· հողէ բլրակ մը, թիկունքը Հրազդանին տուած, եւ առջեւը վիղաւանի մը աւերակները փռուած: Այժմ անոր փորը վիրաբոյժի պէս ճեղքած՝ պատառ պատառ ըրած են, սենեակներ գտեր են, գարեջուրի գործատուն, մառան եւ բազմաթիւ խեցեղէ մանր կճուճներ, հսկայ կարասներ, միջակ սափորներ, կարմիր հողէ թրծուած, մեծ մասով անզարդ, ոմանց վրայ թեթեւ ծով մը՝ լողացող երկու կարապներով, ուրկ եւ մաքուր շինուած: Պեղումներ կատարող ռուս գիտնականը մաս մը կրմիթած ըրեր է, հատ մը Նեկուսին տուեր են· Երեւանի թանգարանը լեցուցեր են եւ դեռ շուրջ 1700 կտոր՝ Կարմիր բլրան մօտ առժամանակեայ շէնքի մը տակ ամփոփեր են: Իրարու մօտ բերեր են խեցիի եւ պղնձէ զարդեր, ուլունքներ, ածխացած հատիկներ, զէնքի փշրանքներ: Բայց դեռ պեղումները չեն վերջացած· ո՞վ գիտէ ինչե՛ր կրնան լոյսին գալ, պիտի պեղեն նաեւ տափարակի վրայ փռուած հին ուրարտական աւանը :

Ուրարտացիները պէտք է ուրախ եւ խրմող ժողովուրդ եղած ըլլան, որ այնքան հոգ տարեր են գարեջուր պատրաստելու· անշուշտ գինի ալ ունէին եւ ասիկա կրնայ լաւ փաստ մը ծառայել թէ Վրացիներու նախահայրերն էին: Չեմ գիտեր թէ այսօրուան գարեջո՞ւրն ունէին՝ թէ գարիէն օղի կը հանէին, ինչպէս ներկայիս Հայաստանի ինչ ինչ տեղեր կը գործեն· բայց այս որոշ է՝ թէ բերդակալ վանեցիները թէ՛ կը խմէին եւ թէ՛ կը պատերազմէին հերոսաբար :

Կարասներ տեսայ մարդահասակ եւ աւելի հաստափոր, որոնք 1375 լիտր գարեջուր կը պարունակեն, թաղուած եւ անթերի մնացած մառաններու մէջ (այժմ տեղահան եղած):

Հրազդանի աջին, բլուրի հանդիպակաց կողմը, կը տեսնուէր խոշոր բացուածք մը, քարայր պիտի կարծուէր, մինչ Արգիշտիսի շինած ջրմուղին բերանն էր: 50 մղոն երկարութեամբ փապուղի մը ջուրը կը տանէր Արմաւիր : Ուրարտացին եղած է շինարար, այդեսէր եւ մարտնչող: Եթէ այս հեռաւոր վայրերուն այնքան հոգ տարած էին այգիներով եւ քաղաքներով պճնելու, ջրմուղներ բանալու, իրաւունք ունէր Ռուսաս Ա·ի յաղթող Նինուէի կայսրը Սարգոն Բ· (722 – 705) ըսելու· Ջրանցքներ բացուած էին եւ ջուրերը ցատկելով կը վազէին Եփրատի նման: Անթիւ առուակներ կը ջրէին դաշտերը եւ խաղողն ու պտուղները անձրեւի պէս կը թափէին: Ջրանցքներու վրայ շինուած էր արքայական պալատը եւ քաղաքները բլստութեան մէջ կը լողային:

Անգամ մը եւս պէտք է կրկնել՝ թէ Հայաստան համայնավար երկիրներու միակ թանգարանն է:

Հ· ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Գ· մասը՝ յետագային)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Վերջերս Ռումանիա այցելած է Խորհ· Միութեան ջրելեկտրակայաններու նախագիծի հիմնարկութեան Հայաստանի բաժնի պետը՝ ճարտարագէտ Յակոբ Մանուկեան: Այս առթիւ Պուքրէշի «Նոր Կեանք» թերթին խմբագիրներէն մէկը խնդրած է հայ ճարտարագէտէն պատասխանել քանի մը հարցումներու Հայաստանի ելեկտրականացման զարգացումին կապակցութեամբ :

— Կը խնդրենք, որ նախապէս մեզի տաք քանի մը տեղեկութիւններ Հայաստանի ելեկտրականացման գլխաւոր հարցերու մասին :

= Մինչեւ այժմ Հայաստանի ելեկտրականութիւնը կը հայթայթէր Սեւան – Հրազդան ջրելեկտրակայաններուն շարքը, որ կազմուած էր Սեւան – Գիւս, Աթարբէկեան, Գիւմուշ, Արզնի, Քանաքեռ եւ Երեւան ջրելեկտրակայաններէն : Երեւանի մէջ, ներկայիս, կառուցման վերջնական փուլին մէջ կը գտնուի 45000 քիլովաթ ուժով նոր ջրելեկտրակայան մը, որ պիտի փոխարինէ նուազ ուժ ունեցող նախկին ջրելեկտրակայանը : Սեւան – Հրազդան ջրելեկտրակայաններու շղթան հաւաքաբար ունի 560·000 քիլովաթ ուժ եւ տարեկան կ'արտադրէ 2·5 միլիառ քիլովաթ – ժամ ուժականութիւն: Մինչեւ հիմա մեր ելեկտրական ուժին 99 առ հարիւրը կը հայթայթուէր ջուրերու օգտագործումով :

— Ըսել կ'ուզէք, թէ ապագային նախապատուութիւն պիտի տրուի ջերմելեկտրակայաններու շինութեա՞ն :

= Ոչ բացարձակապէս: Ապագային, թէեւ պիտի շինուին զօրաւոր ջերմելեկտրակայաններ, բայց միեւնոյն ատեն պիտի շարունակենք օգտագործել ջուրերը : Հայաստան ունի ջուրի հոսանքներ, որոնք մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն ելեկտրականութիւն հայթայթելու տեսակէտէն: Անոնք են՝ Որոտան, Դեբէտ եւ Արփա գետերը: Մշակուած են բոլոր այդ հոսանքները օգտագործելու նախագիծերը :

— Ի՞նչպէս պիտի օգտագործուին այս հոսանքները :

= Որոտան գետին վրայ պիտի շինուին 500·000 քիլովաթ ընդհանուր ուժով չորս ջրելեկտրակայաններ: Պիտի շինուին նաեւ երեք մեծ ջրամբարներ, որոնց ընդհանուր ջուրի տարողութիւնը պիտի ըլլայ մօտաւորապէս 530·000 խորանարդ մեթր: Վերոյիշեալ ջրելեկտրակայաններէն, ներկայիս արդէն սկսած ենք շինել Տաթեւինը (157·000 քիլովաթ), որ իր 600 մեթր բարձրութեան անկումով ամէնէն բարձրն է Խորհ· Միութեան մէջ :

— Այժմ կը խնդրենք քանի մը տեղեկութիւններ՝ ջերմելեկտրակայաններու մասին :

= Արդիւնաբերութեան ապագայ զարգացումը կարելի չէ ապահովել օգտագործելով միայն ջուրերով ձեռք բերուած ելեկտրականութիւնը: Ներկայ եօթնամեակին, Հայաստանի ելեկտրականութեան արտադրութիւնը պիտի աճի մէկ ու կէս անգամ, իսկ 1980ին, ան պիտի ըլլայ 9 անգամ աւելի շատ՝ քան ինչ որ էր 1961ին: Իրագործելու համար այս նախատեսութիւնները, պիտի շինուին կարգ մը ջերմելեկտրակայաններ: Ներկայիս, Երեւանի մէջ կը կառուցուի ջերմելեկտրակայան մը, որ պիտի ունենայ 250·000 քիլովաթ ուժ եւ պիտի գործէ Ազրբէջանէն բերուած բնական կազով: Մօտ ատենէն Կիրովականի մէջ պիտի աւարտի շինութիւնը 50·000 քիլովաթ ուժով ջերմելեկտրակայանի մը: Շուտով կը սկսի շինութիւնը Հրազդանի ջերմելեկտրակայանին, որ պիտի ունենայ հարիւր հազար քիլովաթ ուժ: Կը նախատեսուի նաեւ Սեւանի լիճի ափին շինել մէկ միլիոն քիլովաթ ուժով ջերմելեկտրակայան մը: Ծրագրած ենք նոյնպէս ընդարձակել Երեւանի ջերմելեկտրակայանը եւ անոր ուժականութիւնը բարձրացնել 600·000 քիլովաթի: Շատ հաւանական է, որ ապագային Հայաստանի մէջ ալ շինուին հիւլէական ուժով բանող ելեկտրակայաններ :

— Ելեկտրակայաններու շինութիւնը ի՞նչ դեր կը խաղայ իրենց շրջաններուն մէջ :

= Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, ուր սկսած են կամ պիտի սկսին նոր ելեկտրակայաններու շինութիւնները, առաջօրէն կը փոխուի այդ շրջաններուն պատկերը: Արդարեւ, այդ վայրերուն մէջ, ի միջի այլոց, կը բարձրանան նաեւ նոր գործարաններ: Այսպէս, Սեւանի շրջանին մէջ պիտի աւարտի ապակիէ մանուածներու գործարանին շինութիւնը: Հրազդան քաղաքին մէջ շինուելու վրայ է մեծ հանքաքիմիական գործարան մը, որ պիտի արտադրէ կորդ՝ (ձգախէժէ անիւներու մէջ դրուած հիւսուածք) տեղական նեֆելինային սիանիտներու հիման վրայ: Այս գործարանին արտադրութիւնը նախանիւթ պիտի ծառայէ ալիւմինիումի արտադրութեան համար: Լուսաւանի մէջ արդէն իսկ սկսած է գործել երկաթբետոնի հաւաքովի շինութիւններու գործարան մը երեսուն հազար խոր· մեթր արտադրողականութեամբ: Ապագային, այս գործարանին արտադրութեան քանակը պիտի հասնի հարիւր հազար խորանարդ մեթրի: Լուսաւանի մէջ պիտի շինուի նաեւ գործիքներ շինելու հսկայ գործարան մը, որուն որոշ բաժանմունքները պիտի սկսին աշխատիլ 1962ին: Արզնիի մէջ պիտի շինուի թանկագին քարերու գործարան մը: Այս բոլոր շրջաններուն մէջ պիտի հիմնուին նաեւ նոր աւաններ, հաղորդակցութեանց միջոցներ եւայլն :

— Կը փափաքինք, որ մեզի խօսիք նա-

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

— Ո՞ւր է իմ Նարինէ քոյրիկը, ուրախ ասում է Մհերը եւ ազատուելով մայրիկի գրկից, վազում սենեակ :

Ննջարանում դրուած է նոր մահճակալ՝ երկու կողմը ցանցով պատած, իսկ մէջը պառկած է փոքրիկ քոյրիկը :

— Է՛, սա ինչ է որ, տիկնիկ է, ես իսկականն եմ ուզում, որ ինձ հետ խաղայ:

— Իսկական քոյրիկ է, կը մեծանայ, միասին կը խաղաք: Դու էլ էիր այսպէս փոքր, ասում է մայրիկը եւ յիշում, թէ ինչպէս Մհերը առաջին անգամ «մա–մա–մա» ասաց, չորեքթաթ գնաց ...

Մայրիկը յիշում է, իսկ Մհերը ժպտում : «Չէ, ինքը այդպէս փոքր երբեք չի եղել»: Նա պտըտւում է մահճակալի շուրջը եւ քոյրիկին նայում·

— Ո՞ւր են ձեռքերը, ոտքերը: Ինչո՞ւ են կապուած :

— Փոքր է, հագուստ չի կարող հագնել, — ասում է հայրիկը: — Մհերիկ, արի դուրս գանք, որ քոյրիկը հանգիստ քնի, երբ արթնանայ՝ կը սիրես:

— Ի՞նչպէս էր պապիկի մօտ, քեզ լաւ պահեցի՞ն, հարցնում է մայրիկը :

Մհերը այնքան բան ունի պատմելու :

Պապիկի այգու մօտով ամէն առաւօտ գնացք է անցնում ու ուժեղ սուլում՝ տու – տու : Ինքը վազում է ցանկապատի մօտ եւ ձեռքով թափահարում: Պապիկը խոստացել է իրեն այդ գնացքը նստեցնել, որ գնան հեռո՜ւ – հեռո՜ւ : Գնացքը ունի տասը վակոն եւ այդ բոլորը մի քեռի է քշում ...

— Մհերիկ ջան, կարծեմ քոյրիկը լաց եղաւ, ասում է մայրիկը եւ ընդհատելով Մհերի պատմութիւնը գնում է ննջարան :

— Ինչո՞ւ գնաց, տխրում է Մհերը :

Մայրիկը շուտով վերադառնում է, եւ Մհերը նրա ծնկներին տեղաւորուելով, շարունակում է ·

— Մի օր մեքենավար քեռին գլուխը պատուհանից հանեց եւ ...

Այդ միջոցին հիւրեր են գալիս, եւ Մհերի պատմութիւնը նորից ընդհատւում է, բայց նա ուրախ է՝ բոլորը կը լսեն, թէ ինչպէս մեքենավարը իրեն ձեռքով արեց: Հիւրերը համբուրում են Մհերին եւ գնում քոյրիկին տեսնելու, յետոյ երկար նրա մասին են խօսում: Ոչ մէկը, անգամ մայրիկը, չի ուզում լսել, թէ ինչպէս մեքենավարը իրեն բարեւեց :

Վաղինակ քեռին ասում է ·

— Մհեր, ինչ լաւ քոյրիկ ունես, դու պէտք է նրան ոտանաւորներ սովորեցնես, խաղալիքներդ տաս :

— Մանկապարտէզ տանես, աւելացնում է Մանոյշ մօրաքոյրը :

«Բոլորը նրա մասին են խօսում», մտածում է Մհերը :

— Կը տանե՞ս մանկապարտէզ, հարցնում է Մանոյշ մօրաքոյրը :

— Ոչ, լաց կը լինի :

— Իսկ դու կը բացատրես, որ մանկապարտէզը լաւն է :

— Չէ, անկիւն կը կանգնեցնեմ, ասում է Մհերը եւ ուրախանում, որ կարող է քոյրիկին պատժել :

— Եթէ իմանաս, քեզ հիմա ինչ եմ տալու, ասում է մայրիկը :

— Ի՞նչ, պաղպաղա՞կ :

— Գիտէ՞ք, թէ Թոռնիկս ինչքան էքիմո է ուտելու, ժպտալով ասում է պապիկը, որ փայտիկները տոպրակի մէջ հաւաքի եւ այն դժուարութեամբ բարձրացնի :

— Օ՛, ասում են հիւրերը, այդքան էքիմո պէտք է ուտե՞ս :

Մհերը տխուր է՝ «հիմա քոյրիկին ինձնից շատ պաղպաղակ կը տան» :

— Մայրիկ, կամացուկ ասում է նա, մեզ պէտք չէ այդ քոյրիկը, արի տանք հարեւան Սիրանոյշ մօրաքրոջը, շատ լաւ կը պահի: Ճիշդ եմ ասում, լաց չեմ լինի, թէ ինչու եմ ես մենակ :

— Իսկ ինչի՞դ է պէտք մենակ լինելը, ոչ ոք քեզ քոյրիկիդ չափ սիրել չի կարող :

Զնգում է թէյամանի կափարիչը, այդ նշանակում է, որ ջուրը եռում է, մայրիկը շտապում է խոհանոց, իսկ Մհերը բոլորից աննկատ մտնում է ննջասենեակ:

— Հիմա քեզ դուրս կը գցեմ մահճակալից, ասում է քոյրիկին, գնա մեր տնից :

Իսկ քոյրիկը հանգիստ քնած է :

— Քեզ ասում եմ՝ գնա՛ մեր տնից, կրկնում է Մհերը ու ցնցում մահճակալը:

Քոյրիկը քնած է, բայց դէմքը մի փոքր ծամածռել է: Մհերը բարձրանում է քթերի վրայ եւ ուզում է խփել քոյրիկին: Դարձեալ նրա աչքերը փակ են, բայց գլուխը աջ ու ձախ է տարուբերում, կարծես մէկին օգնութեան է կանչում եւ ով որ է պէտք է լաց լինի: Մհերը վախից մտնում է մահճակալի տակ: Հիմա կը գան մայրիկը, հայրիկը, բոլորը եւ իրեն կը պատժեն, Մի քանի օր առաջ, երբ ուզեց Նունէին խփել, նա գլուխը ձեռքերով ծածկեց եւ այնպիսի գոռոց բարձրացրեց, որ բոլորը հաւաքուեցին :

Մհերը վախից կուչ է եկել, բայց քոյրիկը լաց չի լինում: «Ինչո՞ւ, մտածում է Մհերը, ուրեմն ինձ շատ է սիրում, չի ուզում, որ պատժեն»:

— Ես քեզ չեմ ծեծի, դու լաւն ես, և Մհերը դուրս գալով մահճակալի տակից սկսում է շոյել քոյրիկի վերմակը :

— Մհեր, ի՞նչ ես անում, հարցնում է հայրիկը, արի պաղպաղակ ուտելու :

ԿԼԱՐԱ ԹԵՐՋԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԴՈՑ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ, — ՄՈՒԿԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մուկերու բեղնաւորման եւ յղութեան շրջանը 25 օր կը հաշուեն: Տարեկան մօտ 870 ձագ կը հանէ :

Կան պոչը կարճ եւ մարմինը աւելի երկար գերդլխանի առնէտները, (ընդհակառակն ընտանի մուկերուն պոչը երկար եւ մարմինը աւելի կարճ կ'ըլլայ), որոնք 18րդ դարուն տարածուած էին Ասիոյ մէջ: 1725ին զօրաւոր երկրաշարժ մը ցնցեց այս ցամաքամասը եւ առնէտները խուժեցին, ողողեցին Ռուսիան: Որեւէ ուժ չկրցաւ դադրեցնել անոնց յառաջխաղացումը: 1750ին առնէտներուն յառաջապահները անցան Լեհաստանի սահմանները, հասան արեւելեան Եւրոպա: Այս եկուորները իբրեւ մակաբոյծներ չդիմաւորուեցան, այլ օժանդակ ուժ մը՝ կարենալ պայքարելու համար ընտանի մուկերուն դէմ: Վնասակար թշնամի մը, բայց դաշնակից մը մարդոց համար :

Եկուոր առնէտներուն եւ ընտանի մուկերուն միջեւ անհաւասար կռիւներ, բախումներ տեղի ունեցան: Մահ ու կենաց կռիւ: Փոխադարձաբար իրար ջարդեցին: Որոշած էին իրար անհետացնել, ոչնչացնել: Երկու հակառակորդ կողմերը խիզախօրէն պայքարեցան : Ներկայիս կարծէք զինադուլ մը կնքուած է երկու ճակատներուն միջեւ, չեն համարձակիր իրարու մօտենալ, իրարմէ կը խորշին: Երբեմն ոտնումներ կը կատարեն իրարու դէմ: Բայց վերստին կը քաշուին իրենց սահմանները: Կենսական տարածութիւնները բաժնած են զիրար: Ընտանի մուկը կը նախընտրէ չոր տեղերը, շտեմարանները, մառանները: Իսկ առնէտները լաւ լողորդներ ըլլալով կ'ապրին կոյուղիներու եւ դաշտերու մէջ: Իրարու հանդիպելու կը զգուշանան :

Դար մը առաջ մուկերն ալ աւելի հանգիստ, պարզ ու դիւրին կեանք մը կ'ապրէին, չկար այսօրուան սիմանն ու պէթոնը, եւ տախտակամածները, առաստաղները եւ պատերը կրծելով՝ առանց դժուարութեան մուտք կը գործէին ամէն տեղ: Դիւրաշարժ մուկերը այսօր դժուարութեանց կը հանդիպին, շէնքերը շինուած են սիման-պէթոնով, մեկուսացուցիչ դիւրաբեկ բաղադրութիւններով եւ ապակեղէններով: Յաճախ իրենց անցքին վրայ այս դիւրաբեկ առարկաները կը փշրուին, մորթին, ականջներուն եւ պոչին կը փակին, արգելք կը հանդիսանան իրենց աշխատանքին :

Պատերազմական գերի մը իր ատրճանակը մոմլաթի մը մէջ փաթթելէ ետք պատի մը մէջ կը տեղաւորէ: Երկու տարի ետքը, վերադարձին, ատրճանակը անհետացած է: Հետապնդելով կը տեսնէ որ մուկերը անցք մը բացած եւ իր ատրճանակը քաշքշելով տարած են մինչեւ իրենց որջը: Իւղոտ լաթը կերած եւ ատրճանակն ալ ժանգոտած վիճակի մէջ մէկ կողմ նետուած է :

Մուկերը թակարդով որսալու նախկին ձեւը այլեւս պատմութեան անցած է: Փորձառութեամբ՝ թակարդին չեն մօտենար, ծուղակը չեն իյնար, իրենց հրամցուած թունաւոր խմորեղէններէն ալ չեն փորձուիր: Հազարաւոր տարիներէ ի վեր իրենց դէմ տարուած պայքարը զիրենք դարձուցած է շատ զգոյշ :

Ամերիկայի մէջ մուկերը դարձած են տեսակ մը ազգային աղէտ: Գիտնականները գտած են նոր թոյն մը պայքարելու համար ախտաբանական հիւանդութեան դէմ: Փոշիի ձեւով պատրաստուած այս թոյնը կը թափեն շատ յաճախուած անցքերու, ծակերու եւ դուռներու առջեւ : Փոշին մխրճուելով մուկերու ճանկին, թաթերուն եւ մորթին մէջ՝ քերուըտուք յառաջ կը բերէ: Կը սկսի մարմինը լզել եւ արիւնահոսութիւն կ'ունենայ, արիւնը չի դադրիր, ու մուկը կը սատկի :

Ներկայիս միլիոնաւոր մուկեր կը վխտան մեծ ու փոքր քաղաքներու փլատակներուն, կոյուղիներուն եւ աղբանոցներուն մէջ: Այս գործադրուած կիսամիջոցները չկրցան ջնջել մանրէ տարածող մակաբոյծները: Դժբախտաբար, կ'ապրին խշտեակներու, գարշահոտութեանց եւ նեխութեանց մէջ ապրող թշուառ ընտանիքներուն մօտ :

Գիտութիւնը գտած է ուրիշ թոյն մը, զոր խառնելով հրապուրիչ հեղուկի մը հետ՝ կը ցանեն, կը սրսկեն մուկերու որջերէն ներս, աղբակոյտերու, փլատակներու, անցքերու, խոռոչներու եւ խորշերու մէջ: Մուկերը շատ խորամանկ են, պահ մը կը տատամսին, չեն մօտենար այս առաձգական հեղուկ փրփուրին, բայց շատ ախորժաբեր ըլլալով կը փորձէ զիրենք: Անգամ մը որ փորձուին լզեն այս հեղուկը, կը թունաւորուին ու կը սատկին: Այս բաղադրութիւնը միլիոնաւոր մուկեր անհետացուցած է:

Շատեր կ'ըսեն.— Ասոնք արմատական դարմանումներ չեն, քանի որ առնէտները տուներէն դուրս կը բնակին: Դժբախտաբար անկարելի է այս երկրային պատուհասները փճացնել :

Թէեւ մարդ արարածը մուկերուն թշնամին է, մայց միեւնոյն ժամանակ անոնց օժանդակող մըն է, թոյլ կուտայ որ տեղաւորուին աղբանոցներու, կոյուղիներու, աղբակոյտերու, շտեմարաններու, սպանդանոցներու մէջ :

Երկրագունդի վրայ, մարդոցմէ աւելի շատ են մուկերը: Մարդոց տասնէն մէկը կ'աշխատի մուկերուն համար :

Թ. ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆ

եւ Սեւանայ լիճին ջուրերու մակարդակին պահպանութեան մասին, որուն յաճախ անդրադարձաւ Հայաստանի մամուլը :

= Ինչպէս յայտնի է, մեծ թափով կը շարունակուին աշխատանքները Արփա գետին ջուրերուն ուղղութիւնը դարձնելու համար դէպի Սեւանայ լիճ: Այս ծրագրին իրագործումը կը պահանջէ աւելի քան յիսուն քիլմ. փապուղիներու շինութիւն: Պիտի շինուին նաեւ երկու ջրամբարներ Ջերմուկի եւ Հերհերի մօտ, որոնց առաջինը պիտի ծառայէ իբրեւ առողջարան, իսկ երկրորդը՝ իբրեւ կարգաւորիչ՝ ոռոգման յատկացուած ջուրերու: Հաշիւ եղած է, որ Արփա գետին ջուրերը Սեւանայ լիճ թափելով, կարելիութիւն կը ստեղծուի տարեկան արտադրել 500.000.000 քիլովատ ժամ յաւելուածական ելեկտրականութիւն :

— Իմացանք թէ Հայաստան իր մասնակցութիւնը կը բերէ կարգ մը թերաճ երկիրներու ելեկտրականացումի ծրագիրներուն :

= Հայաստանի ելեկտրագէտները կը պատրաստեն նախագիծեր Ղանայի եւ Կինէի մէջ շինուելիք երկու մեծ ջրելեկտրակայաններու եւ բարձրավոլթ ելեկտրական ցանցի մը համար: Այս տարի պատրաստ պիտի ըլլան նախագիծերը :

ՄԵԾԱՆՈՒՆ ԾԵՐԵՐԸ ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՌՈՂՋ ԵՆ

Ծերութիւնը կեանքի շատ բնական մէկ շրջանն է, որուն դէմ կարգ մը միջոցներ գոյութիւն ունին: Ժամանակակից կենսաբանութիւնը մեր տրամադրութեան տակ կը դնէ կարգ մը «գաղտնիք»ներ, որոնց շնորհիւ կրնանք պայքարիլ ծերութեան դէմ եւ խուսափիլ անոր վատ հետեւանքներէն :

Այդ գաղտնիքներէն ամէնէն կարեւորը՝ հոգեկան վիճակն է: Դիտուած է թէ ուշ կը ծերանան այն մարդիկը, որոնք չեն հաւատար ծերութեան: Բնականաբար մարդիկ չեն կրնար խուսափիլ տարիքի անխուսափելի հետեւանքներէն, բայց մեր ժամանակաշրջանին շատ մը անհաճոյ ազդակներ յաղթահարուած են եւ ասիկա թոյլ կուտայ, որ ուրիշ որեւէ ատենէ աւելի լաւատես ըլլանք :

Նախ եւ առաջ, մարդիկ ներկայիս ձերբազատուած են հին ժամանակներու մարմնական սպառիչ ճիգերէն: Արհեստագիտութիւնը անոնց պարգեւած է բազմապիսի հանգստաւէտութիւններ: Բայց, արհեստագիտութեան զարգացումը ունի իր միւս կողմն ալ: Մեր օրկանիզմէն կը պահանջենք, որ իր կարողութենէն աւելին տայ: Եւ ատկէ յառաջ կուգան «քաղաքակրթութեան վնասները» կոչուածները, որոնց կ'ենթարկուին ժամանակակից մարդոցմէ շատեր եւ որոնց հետեւանքով ալ՝ կը մեռնին յաճախ :

ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Այս վնասները՝ միայն մարմնական չեն, այլ նաեւ — եւ գլխաւորաբար — հոգեկան : Եւ անոնց մեծ չափով առիթ կ'ընծայէ մեր քաղաքակրթութիւնը : Ահագին բաներ պատճառ կ'ըլլան մեր ջիղերու ամենօրեայ գերգրգռումին, մինչ միւս կողմէ, նստակեաց կեանքը, քաղաքներու հակառողջական մթնոլորտը, եւն., կը նպաստեն արեան շրջանառութեան խանգարման եւ պնդերակութեան :

Ժամանակակից բժիշկները, ծերութեան դէմ կարելի եղածին չափ արդիւնաւորապէս պայքարելու համար հետեւեալ միջոցները կը թելադրեն :

1.— Մարմնի ծանրութիւնը պակսեցնել :
2.— Իւղոտ սնունդներէ խուսափիլ (կարագ, ճարպ, եւայլն) :
3.— Բաւարար չափով մարմնամարզ ընել :
4.— Մասնաւորաբար կէսօրուան ճաշէն վերջ չափազանց յոգնութենէ խուսափիլ :
5.— Աշխատանքի եւ հանգիստի տրամաբանական բաժանում կատարել :
6.— Հոգեկան յոգնութիւններէ եւ մանաւանդ ամենօրեայ վէճերէ եւ տնտեսական հարցերով զբաղելէ խուսափիլ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՑ ԿԵԱՆՔԸ

Հետաքրքրական է քննել կեանքը կարգ մը մարդոց, որոնք յաջողած են ու նաեւ հասած խոր ծերութեան :

Սըր Ուինսթըն Չըրչիլ, որ 80ը անցած է այսօր, հակառակ իր ծանր աշխատանքին, միշտ կը ջանար բաւական քնանալ: Կէսօրէ ետքի քունը անպակաս էր: Ջիղերը հանդարտեցնելու համար, ազատ ժամերուն, նկարչութեամբ կը զբաղէր :

2.— Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Տոքթ. Քոնրատ Ատընաուըր որ 86 տարու է ներկայիս, յաճախ կը կրկնէ՝ թէ տարիքը նկատի չառներ: Ոչ հիւանդանոց կ'այցելէ եւ ոչ ալ յուղարկաւորութեան կ'երթայ: Շատ կ'աշխատի, բայց միշտ ժամանց կը գտնէ հանգստանալու ինչպէս նաեւ իր թոռներուն հետ խաղալու :

3.— Հնդկաստանի վարչապետ Փանտիտ Նեհրու այսօր ալ կը շարունակէ իր հին գործելակերպը: Օրական երկու անգամ կ'ելլէ գլուխը վար ոտքերը վեր՝ այսպիսով արեան շրջանառութեան զարկ տալու համար: Կանոնին հետեւելով՝ Նեհրու խիստ պահեցողութիւն կ'ընէ 73 տարեկան է Նեհրու :

4.— Եուկոսլաւիոյ նախագահ մարեշալ Թիթօ յօդացաւէ կը տառապի, բայց, հակառակ 70 տարեկան ըլլալուն՝ շատ լաւ է եւ առանց աշխարհի բոլոր հաճոյքներէն հրաժարելու՝ տրամաբանական պահեցողութիւն կ'ընէ :

Հետեւաբար, պարզ դիպուած չէ, որ այս մարդիկը, հակառակ իրենց ծանր աշխատանքին ու հոգերուն, սքանչելի առողջութեամբ հասած են այս տարիքին : Գլխաւոր պատճառը այն է որ անոնք ատենին, հարկ եղած միջոցները ձեռք առած են ...:

Թարգմ. Վ.Ն.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ՑԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

«Ով որ այս վատութիւնը ընէ, Աստուծոյ քով կը մեղանչէ :

«Ահա այս պատուէրը կը գրեմ ձեզի իմ հաւատարիմ չէյխիս հետ որ պիտի բացատրէ մեր սուրբ աղօթատեղիներուն մէջ:

«Ան որ կը սիրէ զիս, կը յարգէ իմ հրամանս» :

Արդարեւ, հաւատարիմ չէյխը Թըրքչանի արեւելակողմը գտնուող քրտաբնակ գիւղերը երթալով յայտնեց մեծաւորին կամքը ու պատուիրեց որ հրամանը յարգուէր ամէն ատեն :

Թալանը վերջացած էր: Վասպուրականի ժողովուրդը զրկուած էր մինչեւ իսկ իր մարմինը ծածկող շապիկէն: Թշուառութիւնը չէր նկարագրուեր :

— Ուհ, բացագանչեց Ճաւդար պէկ ինքնիրեն, երբ Թիմարայ քանի մը գիւղերու վիճակը տեսնելէն ետք վերադարձած էր իր բնակարանը : Ճշմարիտն ըսելով, զարշելի բան է ասիկա... Գազանը ասանկ անխիղճ բան չըներ : Ամէն կողմ աւերակ, արցունք ու թշուառութիւն կը տեսնես: Ի՞նչ մտածելով կառավարութիւնը կը քանդէ իր երկրին շինուածքները եւ անօթի կը թողու աշխատողները :Ասկից ետք ո՞վ պիտի պատրաստէ անոր զինուորներուն հացը, անոր տուրքը ու անոր պալատները :

Այսպէս, խղճի անզուսպ ցաւով մը շարունակ ատելութիւն մը կը սնուցանէր իր մէջ եւ վատ կը համարէր Համիտեան կառավարութեան այս հրէշային շարագործութիւնը :

— Բայց, գոչեց օր մը դողդղալով, գիտեմ թէ կառավարութիւնը մեր ձեռքէն պիտի յափշտակէ փլաներէ կողոպտուած ինչքերը. գիտեմ թէ այսօրուան մարթինի հրացաններուն տեղը վաղը դանակ մը անգամ չենք ունենար. մէկ խօսքով՝ գիտեմ թէ այս աւերակներուն մէջ ուր փլան անօթի կը մեռնի, մեր արիւնը պիտի թափուի ուշ կամ կանուխ :

Ուրե՞մն... Ամէնքս ալ մեր սուրովը պիտի վիրաւորուինք. մենք մեր ձեռքո՞վը պիտի պատրաստենք գիւղերնուս անկումը, մենք փլաներու աւերակներո՞ւն մէջ պիտի թաղուինք : Այս է այժմու կառավարութեան հեռաւոր նպատակը, այս է անոր մտածումը :

Ախ, թափանցող մը չկայ այս զարհուրելի ծրագիրներուն խորը, հասկցող մը չկայ որ ըսէ ինքնիրեն. «Ինչո՞ւ խլեմ իմ աշխատաւորիս հացը, ինչո՞ւ կոտրեմ անոր բազուկները եւ ինչո՞ւ սպաննեմ զինք. չէ՞ որ անոր քրտինքովը կ'ապրիմ, չէ՞ որ անոր աշխատութիւնը իմս է, չէ՞ որ ան իմ ծառաս է ու իմ հրամանէս չելլեր... Ի՞նչ ըրած ունի ինծի: Ե՞րբ եղած է որ գլուխը չէ ծռած ինծի դէմ : Ե՞րբ եղած է որ ճիչ մը հանած է: Ոչ, արդար չէ, այլ ուղղակի մեր բոլոր ցեղերուն շուրջ կը դառնայ: Իրաւ է, այսօր շատ շողոքորթ ձեւեր, ամէն տեսակ նենգալի դաւեր, ամէն տեսակ կեղծաւորութիւններ կ'ընէ մեր ցեղակիցներուն Համիտի կառավարութիւնն ու Սուլթան Համիտը, սակայն օր պիտի գայ ուր դիմակաւոր աղուէսը գայլի պիտի փոխուի եւ մենք պիտի գտնուինք դէմ առ դէմ գազանի մը ճիրաններուն, որոնք մեր գլխուն վրայ պիտի իջնեն : Այն ատե՞ն... Այն ատեն որո՞ւ դիմենք, որո՞ւ հասկցնենք ամէնուս կացութիւնը : Մերը չէ լեռը, մերը չէ անտառը, մերը չէ ամէնէն անառիկ տեղը... Ոչ, մերը չէ, որովհետեւ թնդանօթը բացած է իր ահաւոր բերանը, որովհետեւ շղթայակապ գերիներ եղած ենք ու անխուսափելի վտանգի մը մէջ կը գտնուինք: Լանք, արտասուենք, պաղատինք, բայց ո՞վ է լսողը: Ամենեւին: Ըստ իս, խեղճ փլաներուն պէս պիտի անհետանանք :

Ճաւդար պէկ պահ մը լռելէ ետք մեքենաբար ոտքի ելաւ ու սկսաւ իր գեղեցիկ ապարանքին մէջ ման գալ: Քրտինքը կը կաթէր իր լայն ու վեհ ճակտին խորշումներէն վար, ու հրատապ աչքերը սարսռալի նայուածքով մը չորսդին կը պտտցնէր: Այսպէս, կէս ժամէն աւելի խորհրդածութիւններ ըրաւ: Չէր ուզեր տունէն դուրս ելլել, չէր ուզեր իր սիրուն զաւակները անգամ քովը կանչել ... Սիրտը լեցուած էր :

Իրիկուան դէմ, իր գործակատար Մզտօն իմացուց թէ քաղաքէն եավէր պէկը եկած էր եւ վալի փաշային կողմէ անձնական գրութիւն մը կար :

— Ո՞ւր է ինք, հարցուց Ճաւդար պէկ՝ չկրնալով կարծես իր հոգին կսկծեցնող ատելութիւնը զսպել :

— Թառմէն կը գտնուի, պատասխանեց Մզտօն իր տիրոջ աչքերուն մէջ նայելով:

— Հոս առաջնորդէ զինք, վրայ բերաւ Ճաւդար պէկ :

— Խիստ լաւ, մրմնջեց Մզտօն ու գնաց :

(Շար.)

ԶԱՏԻԿ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (Փարիզ)

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Ս. Զատի-կի: Ժամերգութիւն երեկոյեան ժամը 3·30ին, Պատարագ ժամը 5ին:

Կիրակի, Ս. Զատիկ, ի յիշատակ Յա-րութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիս-տոսի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, Հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Եպս. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Մեռելոց:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ (Առնուվիլ)

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Ս. Զատկի ժամը 17ին:

Կիրակի, Ս. Զատիկ, ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 9ին:

Երկուշաբթի, (Մեռելոց), Ս. պատա-րագ 9ին, Յիշատակ Մեռելոց Առնուվիլի գերեզմանատուն 16ին:

Երեքշաբթի, Գ. օր Զատկի, Կուսէնվի-լի գերեզմանատուն 10ին, Սարսէլի գե-րեզմանատուն 14ին, Սեվրանի գերեզմա-նատուն 17ին:

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Շավիլ)

Աւագ Շաբաթ, Խթման օր, երեկոյեան Ս. պատարագ ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, առաւօտ ժամը 8·30-ին, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամը 9ին, Ս. պատարագ 10ին, Հոգեհանգիստ 12ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, առաւօտ ժամը 8·30, երեկոյ ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք ժամը 4·30, Ս. պատարագ Խթումի, երկսեռ խումբով:

Կիրակի, Ս. Զատիկ, Առաւօտ ժամեր-գութեան Նախատօնակ եւ Անդաստան ժամը 7·30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ բազմաձ. երկս. խումբով 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ պատարագ երկսեռ խումբով, հոգեհան-գիստ ժամը 8:

Նոր Կիր., Ազգ. Սգատօն, յիշատակ բիւ-րաւոր նահատակցն մերոց, ի ընթացս հա-մաշխարհ. կրկնակ պատերազմաց: Առա-ւօտ Ս. պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժա-մը 8–11·30:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ – ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (ՊՕՄՈՆ)

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, երեկոյ Խթման ժամը 5, պատարագ եւ Նախատօ-նակ ժամը 6:

Կիրակի, Զատիկ, առաւօտ ժամը 8, պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ ժա-մը 8·30, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10:

ԼԻՈՆ

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց ժամը երե-կոյեան 4·30ին, Խթման արարողու-թիւն 6:

Կիրակի, Զատիկ, առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, առաւօտ ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ 10, հոգեհանգստ-եան արարողութիւն 11:

Նոր Կիրակի, Նահատակաց յիշատակին հոգ. պատարագ ժամը 10ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ, ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, երեկոյ, Խթման արարողութիւն ժամը 4·30, Ս. պատարագ 5·30:

Կիրակի, Ս. Զատիկ, առաւօտ ժամը 7·30,, Ս. պատարագ 10:

Ս. ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ (Սէն Ժերոմ)

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, ժամը 8·30-ին, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ ըն-թերցուածք ժամը 5ին, պատարագ Խթու-մի ժամը 6·30ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն ժա-մը 8ին, պատարագ ժամը 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11·30ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ (Տէսին)

Աւագ Շաբաթ, ժամերգութիւն եւ ըն-թերցուածներ ժամը 5ին, ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·45ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամը 10ին, Ս. պա-տարագ 11, քարոզ եւ յետ պատարագի մեծահանդէս Թափօր եկեղեցւոյ շուրջը 3 անգամ:

Բոլոր արարողութեանց կը նախագահէ Հոգեւոր Հովիւ Արժ. Տ. Վարագ քհնյ. Աւագեան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Ս. Գ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ (Վալանս)

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց, ժամը 9ին, Խթման արարողութիւն ժամը 17ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամը 8ին, Ս. պա-տարագ 10ին, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 18ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ

Հայ Ազգ. Եկ. Միութեան վարչութիւ-նը, ի գիտութիւն քաղաքիս եւ Շրջ. Հա-յութեան կը ծանուցանէ թէ Զատկուան տօթիւ Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Րիւ Ժէլի սրահին մէջ, երկուշաբթի առա-ւօտեան, Ապրիլ 23ին: Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 9ին:

Ս. ԳէՈՐԳ (Սէն Լու)

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց ժամը 5ին:

Զատիկ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, Ս. պատարագ 10·30, քարոզ 11·15:

Հոգեւ. Արտաւազդ վարդապետ Դրդու-եան հիւրաբար Մարսէյլ գտնուելով, պի-տի պատարագէ եւ քարոզէ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյցի ժամեր-գութիւն եւ ձայնաւոր պատարագ ժամը 17ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն եւ Հայրապետական պատարագ ժամը 10ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ. Կ. Ամատունի:

Երկուշաբթի, Մեռելոց, ձայնաւոր պա-տարագ ժամը 10·30ին:

Նոր Կիրակի, (29 Ապրիլ) կէսօրէ վերջ ժամը 16·30ին Հայրապետական ձայնա-ւոր պատարագ Մոնմարթրի Սաքրէ-Քէօր, Մայր Եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան Նահատակներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Եղիա Մաքասեան եւ զա-ւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկե-ղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր եւ մեծ մօր ՄԱՆՆԻԿ ՄԱՔԱՍԵԱՆԻ (ծնեալ Սվաճեան) մահուան երկրորդ տարեդար-ձին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մեծ հօր ԽԱԶԻԿ ՄԱՔԱՍԵԱՆԻ մահուան քսաներորդ տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուի հանգուցեալներուն յիշատակ յարգողները:

×

Այրի Տիկին Արաքս Բիրէնեան կը ծա-նուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի (Մե-ռելոց) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհան-նէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր ամուս-նոյն՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԲԻՐԷՆԵԱՆԻ եւ Կարապետեան ընտանիքի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Փափազեան եւ զաւակը Կարօ, կը ծանուցանեն թէ՝ հո-գեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իրենց սիրեցեալ եղբօր, տագրոջ եւ հօրեղբօր՝ (Նիւ Եորք) ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ (Չէն-կիլէրցի) մահուան քառասունքին առ-թիւ, ինչպէս նաեւ Փափազեան գերդաս-տանին համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Նոյն առթիւ կը նուիրեն 50 Ն. Ֆ. Կա-պոյտ Խաչին, յիսուն Ն. Ֆ. Կարմիր Խա-չին Ալֆորվիլի մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ յիսուն Ն. Ֆ. Ալֆորվիլի եկեղե-ցիին: (Ստանալ «Յառաջ»էն:

×

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պիպէռեան եւ զաւակները Ալիս եւ Սօնիա իրենց յաւէտ ողբացեալ սիրելի եղբօր, աներձագին եւ մօրեղբօր՝ ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ (Նիւ Եորք) դառնաղէտ մահուան քառասուն-քին առթիւ կը նուիրեն, Ալֆորվիլի Կապ. Խաչին, Կարմիր Խաչին, Եկեղեցիին, Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին, Մոնմորան-սիի ծերանոցին 50ական Ն. Ֆ.:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Վիրոֆլէէն Պ. Արմենակ Պետեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի Հայկազուն Պօյաճեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20·30ին, Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳՐԶ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՄՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ, Օր. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, եւ Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ:

Երաժշտական քառեակ: Խօսնակ.— Տիկին Թօփալեան

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ գաղութիս կողմէ ընտրուած յանձնախումբին:

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԷՐՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկուշաբթի, 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Արթիսթիք սրահին մէջ, 27, Պուլվ. Տիւպուշաժ, Նիս:

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց:

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ:

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վը-րայ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ Ապրիլ 29ին

ԲՈՑԻ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ թէ այս տարի ալ իրեն յանձնուած է Անծանօթ Զինուորի բոցի վերարծարծումը, Երեքշաբթի Ապրիլ 24-ին, որ կը զուգադիպի մեր ազգային մեծ սուգի 47րդ տարեդարձին:

Միութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներուն եւ բոլոր Հայերուն որ խուռներամ փու-թան միանալու յարգանքի այս արտա-յայտութեան:

ՀԱՒԱՔՈՒԻԼ ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՖՐԻԵՏԼԱՆ-ՏԻ ԱՆԿԻՒՆԸ, ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ԱՆՑՔԻՆ ԴԻՄԱՑ:

ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ ԺԱՄԸ 18·15ԻՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 21, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DU 6e, 61, Rue de Sèze — LYON

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Զա-ւարեան ենթակոմիտէի վարչութիւնը, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները անխտիր, այս Ուր-բաթ երեկոյեան ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակար-գեր: Բացակաները պատասխանատուու-թեան պիտի ենթարկուին: Ներկայ կ'ըլ-լայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՅՈՒՆԻՍ 3

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՅՈՒՆԻՍ 17

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շատ կարող եւ երիտասարդ քուփէօր-փաթրոնիէ մը: Ներկայանալ՝

A. DARONIAN

115, Rue d'Aboukir, Paris CEN. 20 86

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՄԱՐՍԷՅԼ

Տարեկան պարահանդէսը

ԶԱՏԻԿԻՆ

(ԱՊՐԻԼ 22)

ժամը 21էն մինչեւ լոյս

Alhambra

Նուագախումբ՝

JEAN SANTI

Ձեր սեղանները ապահովեցէք

CO 71-10

AU BEAU NOYER

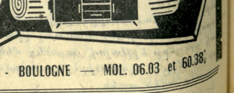
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.
ՇԱԲԱԹ 21 ԱՊՐԻԼ
SAMEDI 21 AVRIL 1962
38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9386 38e ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5187

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Դառն է եղած ճակատագիրը Հայուն : Կարծես ծնած ըլլար չարագուշակ աստղի տակ :

Եւ սակայն տաղանդաւոր է հայ ժողովուրդը, ստեղծագործ, չարքաշ, տոկուն, համբերատար : Ու մանաւանդ հայրենաբաղձ, ազատատենչ, մարտունակ : Ու միշտ լաւատես :

Իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին զոհն է եղած իր աշխարհագրական դիրքին :

Մեծ Հայաստան ռազմադաշտ է դարձած մեծ աշխարհակալներու : Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, կրցած ենք սակայն պահպանել մեր անկախ գոյութիւնը՝ քաղաքական, կրօնական, լեզուական ու մշակութային մարզերուն մէջ :

Ունեցեր ենք նոյնիսկ Տիգրան Մեծի պէս աշխարհակալ թագաւոր մը, որ ասպարէզ կարդացած է մեծազօր Հռոմին :

Ու երբ կորսնցուցեր ենք մեր անկախութիւնը բուն իսկ մեր հայրենիքին մէջ, նոր անկախ թագաւորութիւն ենք հիմներ Միջերկրականի ափերուն վրայ եւ երեք հարիւր տարի դիմացած Կիլիկիոյ մէջ :

Դարերով դիմագրաւած ենք այլազգիներուն, որոնց լուծին էինք ենթարկուած : Պահած ենք մեր ազգութիւնը :

ԺԹ. դարուն ապրեցանք զարթօնքի շրջան մը : Ազատութեան տենչը զարգացաւ մեր մէջ աստիճանաբար :

Սկսած էր Օսմանեան կայսրութեան քայքայումը : Պալքանի քրիստոնեաները կ'ազատագրուէին իրարու ետեւէ, աջակցութեամբ մեծ պետութեանց :

Այս վերջինները Պերլինի մէջ սին խոստումներ միայն տուին մեզի, փոշի փչելով մեր աչքերուն :

Յեղափոխական կուսակցութիւնները կազմուեցան՝ որովհետեւ քրիստոնեայ, «խաչապաշտ» պետութեանց ուրացումներէն վերջ հասկցուեցաւ, որ «միայն զէնքով կայ Հայուն փրկութիւն» :

Քսան տարուան գործունէութիւն ունէին մեր յեղափոխականները, երբ Օսմանեան Սահմանադրութիւնը 1908 Յուլիսին վերջ տալով արիւնարբու Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալ վարչաձեւին, «ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն ու արդարութիւն» շնորհեց Օսմանեան կայսրութեան բոլոր տարրերուն :

Մամուլը ձերբազատուած զինքը կաշկանդող կապանքներէն՝ նոր շունչ մը բերաւ, ազգային ու հայրենասիրական :

Պոլիս դարձաւ ժամադրավայրը արտասահմանէն եկող մտաւորականներու : Համալսարանները լեցուեցան հայ ուսանողներով, մեծ մասամբ գաւառէն մայրաքաղաք փութացող ուսման ծարաւի երիտասարդներով :

Պալքանեան պատերազմը նոր յոյսեր ներշնչեց Հայկ. Դատի լուծման համար : Բարենորոգումներու հարցը, վերջապէ՛ս, դրուեցաւ երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպաններու սեղանին վրայ :

1914 Յունուար 26/8 Փետրուարին Թուրք կառավարութիւնը ակամայ ստիպուեցաւ ստորագրել Բարենորոգումներու ծրագիրը, որ ներքին ինքնավարութիւն կը շնորհէր Անատոլուի հայաբնակ վեց նահանգներուն : Կը կազմուէին երկու էյալէթներ : Օտար մարդպաններ եւ հայ պաշտօնեաներ պիտի կառավարէին զանոնք, օսմանեան գերիշխանութեան տակ :

Դառն ճակատագիրը կրկին ցցուեցաւ Հայութեան դէմ :

Քանի մը ամիս վերջ պայթեցաւ մեծ պատերազմը :

Պիտի չուշանար Մեծ Եղեռնը, իր մէկ միլիոն զոհերով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ ՕՌԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Գաղտնիք չէ այլեւս թէ Ալժերիոյ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ : Այդ էր պատճառը արդէն որ Ժոքս փութաց Ալժէ երթալ, ու Կոլ իսկ, ըստ պետական պատկերասփիւռին, ջղայնացած էր եւ բռունցքը սեղանին զարնելով (նախարարաց խորհուրդին ընթացքին) ըսած էր Ժոքսի որ պէտք է արագացնել Էվիանի համաձայնութեանց գործադրութիւնը :

Այս առընչութեամբ յիշենք սակայն թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ցարդ ոչ ազատ արձակած է, ոչ ալ անունները հաղորդած Ֆրանսացի այն գերիներուն զորս ունի : Միջազգային Կարմիր Խաչը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ ըստ Էվիանի համաձայնութեանց 11 կէտերուն, Ֆրանսա իրեն հաղորդած է Ազատագրական Ազգային Բանակի («ԱՀԱԿ»ի զինուորները) գերիներուն եօթը կայաններուն վայրերը եւ 3.485 արգելափակուածներուն անունացանկը : Ֆրանսա որոշած է ազատագրել ասոնց կէսը : Միւս կէսը պիտի ազատագրուի երբ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ձեռքը եղող Ֆրանսացի գերիները ազատ արձակուին : Ասոր հակառակ, սակայն, Ա. Հ. Ա. Կ.ը ոչ մէկ տեղեկութիւն տուաւ Ֆրանսացի զինուորական եւ քաղաքային արգելափակուածներու մասին : Միջազգային Կարմիր Խաչը կը յիշեցնէ 11րդ յօդուածի պարունակութիւնը, որ կը նախատեսէր գերիներու փոխանակումը զինադադարէն յաջորդող 20 օրերու ընթացքին, այսինքն Ապրիլ 8էն առաջ :

Ալժէի մէջ, Ժոքս երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Զօր. Գայի հետ որուն ամէն իրաւասութիւն տուաւ վերջ տալու համար այն անտանելի անիշխանութեան որ կը տիրէ, մանաւանդ Օռանի մէջ : Այս վերջին քաղաքին մէջ մթնոլորտը ժամէ ժամ աւելի լարուած է : Ալժ. Ազատ. Ճակատի մարդիկը առեւանգած են քանի մը Եւրոպացիներ, որոնցմէ ոչ մէկ լուր կայ :

Ալժէի մէջ հրացանաձգութիւն եւ մահափորձ կը շարունակուին :

Մահմետականներ իրարու վրայ զէնք պարպեցին առջի օր, Պելքուրի մէջ (Ալժէի թաղամաս) : Մէկ օրուան մէջ (հինգշաբթի) 28 յարձակումներ տեղի ունեցած էին, 17 մեռեալներ կային (13ը մահմետական) եւ 23 վիրաւորներ :

Շատ ծանր բնոյթ ունեցող բախում մըն ալ տեղի ունեցած է Պու Սաատա Ալժ. Ազատ. Ճակատի եւ Մեսալի Հաճի մարդոց միջեւ, երկու մեռեալ եւ 15 վիրաւորներն ալ հոն կան :

Գաղտնի Բանակի խումբ մը յարձակում մը կատարած է Սիտի Պէլ Ապպէսի (Օռան) մահմետական թաղին վրայ :

× Նախագահ տը Կոլ ընդունեցաւ Ալժերիոյ ուժերու նոր հրամանատարը՝ Զօր. Ֆուրքէ :

× Հիւսիս. Ափրիկեան ծառայում ունեցող զինուորները ազատ պիտի արձակուին, անմիջապէս : Ասոնք կը պատկանին 1960 1/ա եւ 1960 1/բ զօրադասին :

× Ալժ. Ազատ. Ճակատի բանբերը հաղորդեց թէ գաղտնի հիւանդանոց մը պատրաստած են Ալժէի մէջ, խնամելու համար Գաղտնի Բանակի զոհերը :

× Ա. Հ. Ա. Կ.ի բանբերը՝ Եազիտ տեսակցութիւն մը տուած է իտալական մամուլի Անսա գործակալութեան եւ «Ֆոլքլոռ» որակած է այն տարաձայնութիւնները ըստ որոնց տարակարծութիւններ կան ԱՀԱԿի մէջ :

× Ժորժ Փոմփիտու, նոր վարչապետը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ Ապրիլ 26ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, քաղաքական նոր տագնապ մը կրնայ ծայր տալ Թուրքիոյ մէջ : Ինէօնիւ նորէն սպառնացած է հրաժարիլ եթէ ընդիմադիր կուսակցութիւնները զօրավիգ չկենան այն օրինագիծին որ կ'արգիլէ որեւէ հետապնդում · այն սպաներուն դէմ որոնք փորձեցին իր կառավարութիւնը տապալել անցեալ Փետրուարի պետական ձախողած փորձի ընթացքին :

ՈՒԿՐԱՅՆԻՈՅ մէջ, Ներքին նոր նախարար մը նշանակուեցաւ որ կը փոխարինէ Ալեքսիս Բրովկինը : Այս վերջինը որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1954էն ի վեր, պաշտօնանկ եղած էր վերջերս :

ԺԸՆԵՒԻ ժողովին խորհրդային պատուիրակը՝ Զորին, ընդունեցաւ չէզոքներու յուշագիրը իբրեւ վիճաբանութեան հիմ, հիւլէական փորձերը արգիլելու համար : Մոսկուայի մէջ ալ հաստատուեցաւ թէ Խորհ. Միութիւնը տրամադիր է հրաժարելու որեւէ փորձէ վիճաբանութեանց տեւողութեան :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ 90 վայրկեան խօսեցաւ Կոմսոմոլներու (համայնավար երիտասարդութիւն) 14րդ համագումարին : Զատագովեց համայնավար երիտասարդութեանց կատարած աշխատանքը անցեալին եւ յորդորեց որ ալ աւելի աշխատին ապագային : «Մենք որ արդէն աւելի տարեց սերունդի մը ներկայացուցիչներն ենք, լաւ ձեւով ճամբայ ելած ենք նոր ընկերութեան մը կառուցման համար : Բայց հիմա, ձեզի է, երիտասարդներ, որ կը փոխանձենք ջահը» շեշտեց խորհրդային վարչապետը : Խրուշչեւ յայտնեց նաեւ թէ իր համոզումն այն է թէ «դրամատէր հին աշխարհը այլեւս ի վիճակի չէ գաղափարներ ունենալու եւ ոչ մէկ դարման կրնայ այլեւս փրկել դրամատէր փտած աշխարհը» : Չորս օր տեւող նիստերէ ետք, վեց հազար պատգամաւորները միաձայնութեամբ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որ կ'առաջարկէ «խաղաղութեան համար պայքարող աշխարհի յառաջդիմական երիտասարդութեան հետ գործակցութեան ամրապնդումը» :

ՉՈՄՊԷ մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ Էլիզապէթվիլ (Քաթանկայի մայրաքաղաքը), հակառակ անոր որ հազիւ կրցած էր փախիլ Լէոփոլտվիլէն ՄԱԿի պաշտպանութեան տակ : Քաթանկայի եւ կեդրոնական կառավարութեան մինչեւ բանակցութիւնները կրկին անել մէջ են :

ՂԱՆԱՅԻ մէջ Ն'Քրումա պաշտօնանկ ըրաւ Ճարտարարուեստի իր նախարարը՝ Էտուղի որուն ապրելակերպը, մանաւանդ կնոջը ծախքերը խոտոր կը համեմատէին երկրին ընկերային նոր վարչաձեւին հետ : Ծանօթ է որ նախարարին կինը, վերջերս, մեծ ողեւորութեամբ երեք հազար սթերլինի ոսկի անկողին մը գնած էր Լոնտոն, զոր ստիպուեցաւ ետ տալ, բայց ինչպէս կ'երեւի այդքանը չբաւեց :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆԻ հետեւորդներէն մէկը հերքեց այն լուրը զոր իտալական մամուլը հրատարակած էր եւ ըստ որուն Ժորժ Պիտօ կարդինալին «հիւրն» էր : Համայնավարամիտ Իլ Փայէզէ գրած էր թէ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը Կարդինալ Էօժէն Թիսըրանի բնակարանն էր, այսինքն իտալական հողէ դուրս : Հռոմ ապրելով հանդերձ կարդինալին բնակարանը հողային անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ետ կանչեց արեւելեան Գերմանիոյ իր ուժերուն հրամանատարը՝ մառեշալ Կոնիէւ : Զինքը պիտի փոխարինէ Զօր. Իվան Եաքուպովսքի, որ այդ պաշտօնին գլուխն էր արդէն Կոնիէւի նշանակումէն առաջ : Քլէյի Ուաշինկթըն կանչուիլը եւ Կոնիէւի փոփոխութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ մթնոլորտը կը պայծառանայ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Ներքին նախարարը հրաժարեցաւ : Կացութիւնը միշտ խառնակ է եւ կը կարծուի թէ զինուորականները կրնան բացէ ի բաց ձեռք առնել իշխանութիւնը արգելք հանդիսանալու համար որ փերոնիսթները տէր դառնան Մարտ 18ի ընտրութեանց ատեն, իրենց շահած երեսփոխանական աթոռներուն :

ՊԸՐԿԷՍ եւ Մաքլին միշտ անգտանելի են : Վերջի լուրի մը համաձայն արտաքսուած էին Խորհ. Միութենէն, բայց ոչ մէկ լուր կայ իրենց Լոնտոն հասած ըլլալուն մասին : Ծանօթ է որ երկու Անգլիացիները քանի մը տարի առաջ կորսուած էին, ապա Մոսկուա ըլլալնին յայտնուած էր : Ասոնք Լոնտոնի Արտաքին Նախարարութեան կարեւոր պաշտօնեաներ էին եւ եթէ նոյնիսկ Անգլիա վերադառնան, դատի պիտի քաշուին :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Սփելման, Նիւ Եորքի Արքեպիսկոպոսը հինգ հազար տոլար տուած է Քուպա արգելափակուած «Հակաքասթրիսթ» գերիներու ազատագրման համար :

ՆԱՍԸՐ հեռագիր մը քաշած է Պեն Պելլայի ուր կ'ըսէ թէ ալժերական պայքարը պիտի կարենայ հասնիլ իր հեռանկարներուն : Եգիպտոսի Նախագահը կը շեշտէ նաեւ.— «Ազատութիւնը չի կայանար միայն աշխարհակալութեան ճանկերէն անկախութիւնը խլելու մէջ» :

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը շեշտեն թէ Ֆրանսա երբեք փափաք չէ յայտնած բաժնելու ամերիկեան հիւլէական գաղտնիքները : Ծանօթ է որ առջի օր, նախագահ Քենըտի յայտարարած էր թէ Միացեալ Նահանգները տրամադիր չեն հիւլէական գաղտնիքներ տալու Ֆրանսայի :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ

ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ ՏՐՈՒԵՑԱՒ

27 Ընկերներ անպարտ, 7 ընկերներ կը մնան բանտ

«Սուրիոյ զինուորական դատարանը անցած շաբաթ օր, Ապրիլ 14, տուաւ իր դատավճիռը Սուրիոյ մեր մեղադրուած 34 ընկերներու մասին :

Մեր տրամադրութեան տակ տակաւին չունինք պատճէնը դատավճռին, եւ իրաւական պատճառաբանութիւններուն՝ կարենալ մանրամասնութիւններ տալու համար : Երբ ստանանք դատավճիռը, հանգամանօրէն պիտի անդրադառնանք եւ տանք բոլոր մանրամասնութիւնները :

Մինչ այդ, մեր ստացած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, 27 ընկերներ անպարտ արձակուած են եւ անոնցմէ բանտ գտնուողները, արդէն իսկ շաբաթ իրիկուն դուրս ելած են բանտէն : Ներկայիս բանտ կը մնան 7 ընկերներ, որոնցմէ մէկը դատապարտուած է 15 տարի բանտարկութեան, երկուքը տասնական տարի, իսկ մնացեալները մէկէն երեք տարի բանտարկութեան :

Զինուորական դատարանը ի բացակայութեան մահապատիժ տուած է երեք հոգիի, որոնք անծանօթ են մեզի եւ հաւանաբար գոյութիւն իսկ չունին : Այդ անունները տրուած են միակ վկայ Եուսուֆ Պիթարի կողմէ, որուն ինքնութիւնը պէտք եղած կերպով մերկացուեցաւ դատավարութեան ընթացքին» :

ԱԶԴԱԿ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուայի վարիչները որոշած են այս տարի տօնել յեղափոխական Ալեքսանդր Հերձենի (1812 – 1870) ծննդեան հարիւր յիսնամեակը, զայն նկատելով յառաջապահ մը, ցարական վարչաձեւի թունդ հակառակորդ մը :

Հերձեն, ինչպէս ռուս յեղափոխականներէն շատերը, կը պատկանի քաղքենի դասակարգին, բարեկամ է մուժիկներուն, գիւղացի դասակարգին: Աւելի ուշ յեղափոխականներ պիտի պաշտպանեն գործաւոր դասակարգը դրամատէր դասակարգին շահագործումներուն դէմ : Դեռ պատանի, կը խանդավառուի Ռուսոյի գործերով՝ Յեղափոխական երիտասարդ մըն է արդէն Մոսկուայի համալսարանին մէջ: Կը բանտարկուի, կ'աքսորուի, չի յուսահատիր, յեղափոխութիւնը, վարչաձեւի տապալումը իր մտասեւեռումն է, պատրաստ ամէն զոհողութեան՝ գաղափարին իրականացման համար :

Մտաւորական խումբը — ինտելիկենցիան — երկու խումբերու կը բաժնուէր, Սլաւասէրներ եւ Արեւմտեաններ: Առաջինները Արեւմուտքը այլասերած կը նկատէին, արեւմտեան գաղափարներ կրնային խաթարել ռուս ժողովուրդի նկարագիրը, Ռուսիոյ վերապահուած էր Արեւմուտքի վերածնունդը :

Արեւմտեանները, ընդհակառակն, կ'ըմբռնէին, թէ արեւմտեան գաղափարները կրնային օգտակար ըլլալ Ռուսիոյ մէջ, արթնցնել ռուս թմրած ժողովուրդը եւ պատրաստել ազգային, ազատական վերածնունդ մը: Հերձեն այս խումբին կը պատկանէր :

Սլաւասէրներ կը հաւատային, թէ Ռուսիա պիտի ըլլայ աշխարհի կեդրոնը, աշխարհի սիրտը, «ուրկէ կը մեկնի եւ ուր կու գայ ամբողջ արիւնը, քաղաքակիրթ ժողովուրդներու բոլոր ուժերը» :

Յեղափոխականը կրցաւ դուրս գալ Ռուսիայէն, 1847ին, ծանօթանալ յեղափոխական շարժումին, վիպագիրներ իրենց անխառն սէրը կը յայտնէին գիւղացիներու հանդէպ: Կոկոլ կը ներկայացնէր «Մեռեալ Հոգիները» եւ Թուրկենիեւ «Որսորդի մը Պատմուածքները»ով կը ներկայացնէր ստրուկներու կեանքը :

1849ին ոստիկանութիւնը ուսանողներու մօտ գտաւ Լուի Պլանի, Փրուտոնի գործերը: Մահուան դատապարտուեցան 21 հոգի, ուրիշներ աքսորուեցան : Ցարը կը յայտարարէր. «Սուրբ Ռուսիան պիտի պայքարի յեղափոխական ամէն շարժումի դէմ, ուր որ ալ ըլլայ»: Օտարական մը հսկողութեան տակ կը մնար մինչեւ Ռուսիայէն մեկնիլը, Ռուս մը երկրէն դուրս գալու համար երաշխաւոր մը տալու էր թէ պիտի վերադառնայ :

Հերձեն 1848ին համոզուած էր, թէ ռուս ժողովուրդը իր խառնուածքով եւ գիւղական հաստատութիւններով ընկերվարութեան պիտի դիմէր. «Սլաւները ընկերվարական տարրեր ունին իրենց բոլոր վայրենութեանց մէջ : Սլաւներու բնութիւնը ուժերով հարուստ է, սպառած չէ հողի նման» :

Կ'արտաքսուի Փարիզէն, կը հաստատուի Լոնտոն եւ կը հրատարակէ «Հնչակ» («Քոլոքոլ») թերթը: Երբ Ալեքսանդր Երկրորդ գահ կը բարձրանայ, Հերձեն բաց նամակ մը կ'ուղղէ ինքնակալին. «Ձեր թագաւորութիւնը կը սկսի զարմանալի կերպով երջանիկ աստղի մը տակ, ձեր վրայ արեան արատ մը չկայ, խղճի խայթ մը չունիք, ձեզմէ կը սպասուի մարդկային սիրտ մը, ճիշդ է որ իմ նշանաբանս ձերը չէ, ես ընկերվարական մըն եմ, դուք՝ ինքնակալ կայսր: Մեր երկուքին միջեւ սակայն կայ սէր ժողովուրդին հանդէպ: Տէ՛ր, հող տուէք գիւղացիներուն, ջնջեցէք ստրկութեան կեղտը: Հողատէրը գիւղացին է»:

Ցարը փորձեց ազատագրել ստրուկները (1858 – 63) մշակուած հողերը երկու խումբերու բաժնելու հրովարտակով : Մէկ մասը պիտի ըլլար անհատական, իւրաքանչիւր գիւղացի պիտի ունենար հողամաս մը, միւսը պիտի յանձնուէր տեղական համայնքին, միրին, որ պիտի բաժնէր ընտանիքի պետերուն երկուքէն 15 տարի տեւողութեամբ: Պետութիւնը պիտի վճարէր հողատէրերուն չորս հինգերորդը (երկու եւ կէս միլիառ ռուբլի՝ : Բարենորոգումը նուազ ազատական նըկատուեցաւ :

Քաղքենի մտաւորականներ կը փափաքէին ժողովուրդին երթալ (նարոտնիքի), միրը կը նկատէին ընկերային հարցի լուծման միջոց մը, նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ կը նկատէին ահաբեկչութիւնը : Հերձեն կը քարոզէր խաչակրութիւն՝ դէպի ժողովուրդը, Պաքունին ահաբեկչութիւն՝ ամէն ջանքով քանդելու համար «հրէշ պետութիւնը», յանուն համասլաւութեան : Համայնավարութեան նախակարապետ Փեսթել կ'առաջարկէր պետականացում բոլոր հողերու, Պաքունին կ'ընդունէր, որ «ամբողջ հողը ազգին պատկանելու է, իւրաքանչիւր անհատ ալ ունենալու է իր բաժինը»: Յեղափոխականները կը շփոթէին հողային դրութիւնը: Ստրուկը նոյնը չէր Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Ռուսիոյ մէջ, տարբեր էր ծագումով, կազմակերպութեամբ, ինչպէս դիտել կու տայ Ֆրանսացի պատմաբան Պլոք եւ ռուս պատմաբան Միլիուքով :

Ստրկութիւնը կը ջնջուէր, բայց հողը բաւական չէր գիւղացի ընտանիքը սնուցանելու, ընտանիքը կ'աճէր, տրուած տարածութիւնը նոյնը կը մնար, գիւղացին կը գաղթէր քաղաք, բանուոր ըլլալու համար: Ճարտարարուեստը կը զարգանար: Հողային հարցին հետ, բանուորական հարց մըն ալ կը սկսէր հրապարակուիլ :

Հերձեն կը բաղդատէր Ամերիկան եւ Ռուսիան եւ Ֆրանսացի ազատական Թոքվիլի նման կը գրէր. «Երկու երկիրներու մեկնակէտերը տարբեր են, ուղիներն ալ տարբեր, բայց իւրաքանչիւրը կոչուած է օր մը ձեռք առնելու աշխարհի կէսին ճակատագիրը»: Կը հաւատար, թէ Ռուսիա ընկերվարութեան ընտրուած երկիրը պիտի ըլլայ, առանց հանդրուան մը ունենալու: Լաւ կը մնայ Ամերիկայի համար: Հերձեն վիրաւորիչ կը գտնէ Միշլէի խօսքը, թէ «Ռուսիան քոլերան է, ամէն բան պատրանք եւ ստախօսութիւն է հոն, Ռուսիան համայնավարութեան երկիրն է»:

Պաքունինի համար, ինչպէս Մարքսի համար, յեղափոխութիւնը բոլոր առաքինութեանց աղբիւրն էր: Հերձեն կը տարակուսէր, թէ յեղափոխութիւնը կրնար համադարման դեղն ըլլալ ընկերային յառաջդիմութեանց: Իր զաւակը մահէն վերջ հրատարակեց «Նամակներ հին բարեկամի մը» գրութիւնը, ուրով կը հրաւիրէր խորհրդածութեան իր անբաժան բարեկամ Պաքունինը. «Մեր երկուքին համար վերջին նպատակը նոյն է, տարբերութիւնը սկզբունքներուն, տեսութեան մէջ չէ, այլ մեթոտի, ուժերու գնահատման մէջ է, միջոցներու մէջ: Հաւատք չունիմ բընաւ յեղափոխութեան հին ուղիներուն վրայ: Կը ջանամ հասկնալ մարդուն քայլը անցեալին եւ ներկային մէջ՝ գիտնալու համար ինչպէս քալել իրեն հետ առանց ետ մնալու, առանց շատ առաջ երթալու»:

×

Հերձեն վերապահութիւն ունի յեղափոխութեան հանդէպ, Պաքունին կը դառնայ անիշխանական: Երկու խումբերը կը շարունակեն իրենց ուղիները, գերակշիռ դէրք մը կը գրաւեն համասլաւները: Տանիլեւսքի կը հրատարակէ շնորհալից գործ մը 1869ին, «Ռուսիա եւ Եւրոպա»: «Ռուսիոյ ղեկավարութեան տակ միանալու են բոլոր Սլաւները, կազմելու համար նոր մեծ պետութիւն մը, որուն մայրաքաղաքը պէտք է ըլլայ Պոլիսը»:

Գերազանցելով Հերձենը՝ շարժումը կը դառնար ցեղագրական եւ քաղաքական, ապագային քաղաքական վարդապետութեամբ տիեզերական ըլլալու համար: Տարազը կը մնար. «Ինքնակալութիւն, սլաւացում, ռուսացում»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ ազատագրութեան պահուն (1878) Ռազգրադի մէջ Հայեր չկային: Սակայն Թրքական պաշտօնական փաստաթուղթերու մէջ կը յիշուին քաղաքին մէջ էրմէնի սոքաք («Հայկական փողոց») եւ քաղաքին շուրջ էրմէնի պաղլար («Հայկական այգիներ»), էրմէնի մեզարլիք («Հայկական գերեզմանատուն») եւ պուլկարական «Վարոշ» թաղին կեդրոնին մէջ էրմէնի մահալլէսի («Հայկական թաղ»): Կը յիշուի նաեւ գոյութիւնը հին հայկական եկեղեցիի մը Ս. Աստուածածին անունով :

Այս բոլորը կու գան հաստատել, թէ Ռազգրադի մէջ գոյութիւն ունէր հայկական մեծ գաղութ մը, որ ունէր իր առանձին թաղամասը եւ եկեղեցին: Սակայն 1878էն առաջ Ռազգրադի մէջ չկային այլեւս :

Հետաքրքրական է գիտնալ, թէ Հայերը ուրկէ՞ եկած են Ռազգրադ, ի՞նչ էր անոնց զբաղումը եւ ի՞նչ պատճառներով հեռացած են անկէ :

Ռազգրադի Հայերու մասին առաջին անգամ տեղեկութիւններ կու տայ կաթոլիկ քարոզիչ մը՝ Փետր Բոկտան Պաքշիչ, որ 1640 Սեպտեմբեր 11ին Ռազգրադ այցելած է: Ան ի մէջ այլոց կը գրէ թէ «Արանգրադ (Ռազգրադ) քաղաքին մէջ կան 70 հայ ընտանիքներ, թիւով աւելի քան 460 հոգի, որոնք նոյնպէս եկեղեցի չունին, բոլորն ալ արհեստաւոր եւ ատաղձագործ են, այսինքն հիւսն»: 125 տարի ետքը, 1765ին, Ռազգրադ կ'այցելէ դանիացի ճանապարհորդ Կարստէն Նիբուր, որ կը յիշատակէ թէ քաղաքին մէջ բացի Թուրքերէ, Պուլկարներէ եւ Յոյներէ, կան նաեւ 50–60 Հայեր:

Ռազգրադի Հայութեան անցեալի մասին կը խօսին նոյնպէս հայ աղբիւրներ: Այսպէս, Կաֆայի մէջ Ազարիա Ջուղայեցիի ձեռքով գրուած մագաղաթեայ Աւետարանի մը մէկ յիշատակարանէն կը պարզուի, թէ նոյն ձեռագիրը նուիրուած է «Րազգրատու (Ռազգրադ) ժամու Ս. Աստուածածնին ի յիշատակ, Ռծէ (1658) թուականին»: Աւելի ուշ, ըստ Հ. Բժշկեանի վկայութեան, իր այցելութեան ընթացքին, 1802ին, Ռազգրադի մէջ կար քանի տուննոց Հայութիւն մը, բաղկացած առեւտրականներէ : Համայնքը ունէր նաեւ իր փոքրիկ եկեղեցին :

Ասոնք են Ռազգրադի հայկական գաղութի վերաբերեալ գրաւոր պատմական փաստերը: Ուրիշ որեւէ առարկայական փաստ չէ մնացած, բացի տապանաքարէ մը, որ ներկայիս ի պահ դրուած է Ռազ-

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

– Իսկ քոյրի՞կը: Իսկ քոյրիկը, ինչքան պաղպաղակ է ուտելու, ինձնից շա՞տ :

— Ոչ, ծիծաղում է հայրիկը, նրան դեռ չի կարելի, փոքր է :

Քիչ յետոյ բոլորը նստած են սեղանի շուրջը. մայրիկը ուզում է, որ Մհերը պատմի մեքենավար քեռու պատմութիւնը, որը ընդհատուեց զբաղուած լինելու պատճառով, պապիկը ասում է, որ իրեն եւ քոյրիկին այդ գնացքը կը նստեցնի եւ կը տանի հեռու, հեռու: Իսկ Մհերը պաղպաղակ է ուտում եւ ուզում է, որ քոյրիկը շուտ մեծանայ: Չէ՞ որ աշխարհում պաղպաղակ կայ :

ՏՈՊԻԿԸ

Ոչ ոք չիմացաւ, թէ ե՞րբ եւ ինչո՞ւ հարեւան բակի շունը՝ Տոպիկը, Կարէնի համար դարձաւ բոլոր խաղալիքներից սիրելի: Մոռացած ինքնաշարժը, հեծանիւը, արջուկին, նա կարող էր ժամերով կանգնել ցանկապատի մօտ եւ Տոպիկին նայել :

Գեղեցիկ շուն էր Տոպիկը, երկար ու բարակ ոտքեր ունէր, ցցուած ականջներ, սուր տռունչ, մէջքը շագանակագոյն էր, իսկ փորը եւ ոտքերը՝ դեղին :

«Ո՞վ է այսպէս ներկել,» մտածում էր Կարէնը, ափսոս մէջքն էլ դեղին չէ»:

Երբ Կարէնը պառկում էր քնելու, հարցնում էր.

— Իսկ Տոպիկը հիմա ի՞նչ է անում, քնա՞ծ է: Եթէ ասէին՝ «այո», ինքն էլ անմիջապէս քնում էր: Նոյնը արւում էր ուտելիս, լուացուելիս: Օրը սկսւում եւ վերջանում էր Տոպիկով :

Քանի անգամ էր Սեդա մօրաքոյրը ցանկապատի մօտ կանգնած Կարէնին ասել, որ գայ իրենց բակը, բայց նա չէր գնացել: Կարէնը սիրում էր հեռուից նայել Տոպիկին, հեռուից նրա հետ խօսել : Երեւի վախենում էր :

Մի օր, երբ Կարէնը հրաժարուեց կաթը խմելուց, մայրիկը ասաց.

— Իսկ Տոպիկը միանգամից է խմում իրեն տուած կաթը :

— Ինձնից արա՞գ :

— Ի հարկէ :

Կարէնը վազեց պատուհանի մօտ, որտեղից երեւում էր շունը եւ բաժակը ցոյց տալով, ասաց.

— Տոպիկ, ես իսկոյն կը խմեմ: Եւ բաժակը շտապ դատարկելով, գնաց ցանկապատի մօտ :

Տոպիկը վազվզում էր բակում եւ պոչը շարժում, յանկարծ նա մի ոստիւն արեց եւ ցատկեց Կարէնենց բակը: Կարէնը վախից ուզեց բղաւել, բայց Տոպիկը նրա վրայ ուշադրութիւն չդարձնելով, գնաց գնդակ խաղացող երեխաների կողմը :

«Ինչո՞ւ ինձ մօտ չեկաւ, մտածեց Կարէնը, երեւի կարծում է կաթը չեմ խմել»:

Նա մօտեցաւ շանը եւ կամաց ասաց.

— Տոպիկ, կաթը խմել եմ :

Շունը պոչը շարժեց եւ երեխաների շրջանը մտաւ :

— Տոպիկ, ես կաթը խմել եմ, ճիշդ եմ ասում, այս անգամ բղաւեց Կարէնը :

Տոպիկը չլսեց նրան եւ սկսեց գնդակի ետեւից վազել եւ արագ, արագ պտտուել :

— Տոպիկի ականջները իսկական չեն, վիրաւորուած ասաց Կարէնը :

ԳԵՂԵՑԻԿ ԷԻՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ՝

Տաթեւիկը խաղում է մանկական զբօսայգում, վազում է, թռչկոտում, բայց չի հոգնում: Ծառերը նրան հով են անում, ծաղիկներն անուշ բուրում :

Նայում է Տաթեւիկը շուրջը եւ երգում.

Կանաչ այգում ման կը գամ,
Ծուտիկներիս կեր կը տամ :
Ջա՜ն ինչ լաւ է, ջա՜ն ինչ լաւ ...

Մի ուրիշ երեխայ, մատով ցոյց է տալիս այգում ճախրող ծիծեռնակներին եւ նրանց մասին ոտանաւոր ասում: Տաթեւիկը միանում է նրան՝ իր սիրած ոտանաւորն է: Քիչ յետոյ երեխաները ձեռք-ձեռքի տուած վազում են սահարան :

Յետոյ ընկերուհուն հայրիկը կանչում է, տուն են գնում, իսկ Տաթեւիկը գալիս է մայրիկի մօտ, նստարանին նստում, մի փոքր հանգստանալու :

— Մայրիկ, հարցնում է Տաթեւիկը, կարելի է հաշուել, թէ ինչքան ծաղիկ ու տերեւ կայ այգում :

— Ոչ, հնարաւոր չէ, շատ են :

— Որ շատ են, մի ծաղիկ պոկեմ :

— Եթէ պոկես, նա գլուխը կը կախի, թերթիկները կուչ կը գան, դու նրան կ'ասես՝ «էլ սիրուն չես» եւ կը գցես :

— Լաւ, ասում է Տաթեւիկը, ես միայն հոտ կը քաշեմ :

Նա զգոյշ մօտենում է թփին, որ միշտ այդպէս սիրուն լինեն ու այդպէս լաւ բուրեն ծաղիկները :

Տաթեւիկը թփի այս կողմն է, իսկ միւս կողմում կանգնած են երկու դպրոցական տղայ: Նրանք էլ են տարուել ծաղիկներով եւ ուզում են մի ճիւղ պոկել :

Սպիտակ ծաղիկները օրօրում են իրենց գլուխները, ճիւղը դուրս է սահում նրանց ձեռքից, չի ուզում բաժանուել թփից, իսկ տղաները անխնայ այն մէկ աջ են ոլորում մէկ՝ ձախ :

— Ի՞նչ էք անում, հարցնում է Տաթեւիկը :

— Մենք ծաղիկ շատ ենք սիրում, ասում է տղաներից մէկը եւ ժպտում, որ խելացի պատասխան տուեց փոքրիկին :

Տղաները սուլելով, հեռանում են, Տաթեւիկը նայում է վիրաւոր թփին եւ արցունքը աչքերին վազում մայրիկի մօտ :

— Այս տղաները ծաղիկ չեն սիրում :

ԿԼԱՐԱ ԹԷՐՋԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

«ԵԱՄԻԼԷ՝ ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱԿ»

Այս սեզոնին մէջ, անցեալ շաբաթ, անդրադառնալով Ասնուվիլի Նոր Սերունդի երիտասարդներու ներկայացուցած «Աշխարհի Խաղատանը»ին, գովելով անոնց խանդն ու եռանդը, կը մատնանշէինք նաեւ կարգ մը թերիներ, որոնց սրբագրութիւնը, կ'ըսէինք, օգտակար կրնար ըլլալ անոնց գործին :

Մատնանշուած թերիներուն առաջինն էր՝ թատերգութեան ընտրութիւնը, զոր կը մեղադրէինք ոչ – հայկականութեան մեղքով :

Փարիզահայ դերասանները իրենց վերջին ներկայացումով՝ «Եամիլէ Մայրիներու տակ» անպայման կուգան իյնալ նոյն մեղադրանքին տակ, վասնզի Փրանսացի մեծանուն ակադեմական Անրի Պորտոյի համանուն վէպէն քաղուած այս թատերակը ոչինչ ունի հայկական եւ ոչինչով կրնայ խօսիլ հայ հանդիսատեսին հոգիին ու սրտին :

Մօտաւորապէս դար մը առաջ, Լիբանանեան հովիտի մը մէջ կ'ապրի Ռաշիտ Էլ Համէի ընտանիքը, ազգով արաբ եւ կրօնքով մարոնի (կաթոլիկէ) : Ընտանիքին մատղաշ աղջիկը՝ Եամիլէն, նշանուած է Ռաշիտ Էլ Համէի որդեգիր Խալիլ Խուրիին եւ շուտով տեղի պիտի ունենայ անոնց հարսանեկան հանդէսը, երբ օր մը, մահմետական պէյ մը՝ Օմար Էլ Հիւսէյին կ'այցելէ Ռաշիտ Էլ Համէին, անոր ձիերը վաճառելու համար : Այդ այցելութեան ընթացքին Օմար եւ Եամիլէ առաջին իսկ ակնարկէն կը սիրեն զիրար եւ հակառակ կրօնական անհաւար անջրպետին Օմար եւ Եամիլէ վիշերանց կը փախչին :

Գայթակղութիւնը մեծ կ'ըլլայ Ռաշիտ Էլ Համէյի ընտանիքին եւ ամբողջ Գատիշահի հովիտին մէջ, ուր կ'ապրին անոնք :

Ընտանեկան խորհուրդը կը կազմուի եւ կ'որոշուի Եամիլէի անդրանիկ եղբայրը՝ Պուտրոսը եւ Խալիլը ուղարկել փախստականներուն ետեւէն, որպէսզի Եամիլէն առեւանգելով բերեն ընտանեկան դատարանին առջեւ :

Պուտրոս եւ Խալիլ կը յաջողին իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը լիուլի կատարել եւ ահա Եամիլէն, որ հիմա արդէն մահմետականի մը կինն է՝ կանգնած է իր դատաւորներուն առջեւ : Այդ դատաւորներն են իր հայրը, գիւղին երէցը եւ իր հօրեղբայրները՝ Նամեթալլահ Կագին եւ Նեճիպ Տավուտը :

Իրեն եղած բոլոր թախանձագին առաջարկներուն՝ վերադառնալու համար իր հայրենի կրօնքին ծոցը, Եամիլէն կը մնայ անդրդուելի, մահուան մէջ իսկ իր սիրականին Օմարէն հաւատարիմ մնացած ըլլալու համոզումով :

Ու պարմանին կը դատապարտուի մահուան եւ մահավճիռին գործադրութիւնը կը յանձնուի իր եղբօր ...

Անրի Պորտօ իր վէպին մէջ կը հաւաստիացնէ թէ մինչեւ այսօր ալ Լիբանանեան բարձունքներուն վրայ գոյութիւն ունի այն վայրը ու սպաննուած է մատաղատի աղջնակը եւ կայ այն քարը որուն վրայ արձանագրուած է՝ «Եամիլէ» :

Այս է ահա նիւթը այն թատերակին, որ Փարիզահայ դերասան Գէորգ Ծէրվիշեանի նախաձեռնութեամբ եւ Տիկին Իւտաղեանի բեմադրութեամբ ներկայացուեցաւ անցեալ շաբաթ գիշեր Ֆարալիքի սրահին մէջ :

Ըսինք թէ այս ոչ – հայկական թատերակը ներկայացնելու մեղադրանքին տակ կ'իյնայ կազմակերպիչը, եւ սակայն, եթէ բեմադրութիւնը եւ խաղարկութիւնը ըլլային ոչ թէ անթերի, այլ գոնէ տանելի, այն ժամանակ ոչ–հայկականութեան մեղադրանքը կրնար կիսով չափ մեղմանալ :

Եւ սակայն, ցաւ ի սիրտ, Փարիզահայ Թատրոնը իր գոյութեան ընթացքին երբեք արձանագրած չէ նման ձախողանք մը, ինչ որ պատահեցաւ «Եամիլէ»ի ներկայացումով :

Դերակատարները, անկասկած, ըրին իրենց առաւելագոյնը, փրկելու համար կացութիւնը եւ սակայն, դժբախտաբար, անոնք գործ ունէին խաղի մը հետ որուն իւրաքանչիւր դերը, փոխանակ թռիչք ու խոյանք կարենալ տալու դերասանին, կարծես նախատեսուած էր անոր գերեզմանը ըլլալու :

Այս պայմաններուն մէջ, անշուշտ, ամէն ճիգ մնաց ապարդիւն եւ գործը հասաւ իր դժբախտ վախճանին :

Փնտռե՞նք յանցաւորները : Ո՞վ է պատասխանատուն : Պատասխանատուն այն անհանդուրժող եւ ինքնավստահ ոգին է որ բոյն դրած է Փարիզահայ թատրոնի աշխատաւորներուն մէջ, մեծէն սկսած մինչեւ պզտիկը : Առանց որեւէ խորհուրդի անսալու, իւրաքանչիւր Փարիզահայ դերասան ինքզինքին իրաւունք տուած է խելքին փչած թատերակը ներկայացնելու. առանց վայրկեան մը իսկ անդրադառնալու ողբալի հետեւանքներու մասին :

Բեմադրութեան պակասը զգալի էր : Ծերունազարդ Տիկին Աննա Իւտաղեանը, որուն հայ թատրոնին հանդէպ անվերապահ նուիրումը եւ անշահախնդիր վերաբերմունքը վեր է ամէն կասկածէ, անյաղթելի դժուարութիւններու առջեւ գտնուելով ստիպուած էր աններելի կրճատումներ կատարել, բոլորովին անճիտելով արդէն իսկ կառուցուածքով աղխեղծ թատերակը : Եւ սակայն, յարգելի Տիկինը աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար բոլորովին հրաժարելով բեմադրութենէն. բան մը որ քանիցս անցաւ սրտցաւ բեմադիրին միտքէն :

Աւելորդ մեղադրանք է ըսել թէ՝ Փարիզահայը չի սիրեր թատրոնը, չի հետաքրքրուիր անով : Ոչ : Մեր ժողովուրդը զմայլելի ժողովուրդ մըն է, գիտէ կշռել ու դատել հանգամանքները, ներող է ու անյիշաչար իր դերասաններուն հանդէպ որոնց տիտանեան ճիգին կատարեալ գիտակցութիւնը ունի, եւ համբերատար է միանգամայն :

Սակայն մեզի, Փարիզահայ դերասաններուս վսեմագոյն պարտականութիւնն է չարաչար չգործածել այդ համբերութիւնը, իւրաքանչիւր ձեռնարկէ առաջ համախորհուրդ ըլլալ, վանել մեր մէջէն «ես»ը եւ հպատակելով ընդհանուր ուղեգիծի մը տալ այնպիսի ներկայացումներ որոնք պատիւ բերին թէ մեզի եւ թէ մեր թատրոնին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

գրադի Հնագիտական Թանգարանին մէջ :

Տապանաքարը պատահմամբ երեւան հանուած է 1932ին Ռազգրադի մէջ հին տունի մը քանդումի պահուն, որ թրքական տիրապետութեան շրջանին կը ծառայէր իբրեւ վառօդի աշխատանոց : Շէնքին յատակը ծածկուած էր քարէ սալերով եւ զանոնք հանելու ժամանակ յայտնի կ'ըլլայ, որ տապանաքարեր են, որոնց մէջ կը գտնուի նաեւ հայերէն արձանագրութեամբ տապանաքար մը :

Տապանաքարը տաշուած է սովորական կրաքարէ եւ ունի 1·20 մեթր երկարութիւն, 0·40 մեթր լայնութիւն եւ 0·19 մեթր թանձրութիւն : 1714 թուակիր արձանագրութիւնը կը գտնուի տապանաքարին վերի ծայրը եւ ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը .

Այս Է Տղն Պատախնի որդի Յոհաննն թվ ՌՃԿԳ.

«Որդի» բառին Ո եւ Ր գիրերը միահիւսուած, կապգիր են : Տապանաքարին թուականը լաւ պահպանուած է : Պատախան անունը անշուշտ պարսկահայկական է : Ասկէ կրնանք եզրակացնել, թէ Ռազգրադի Հայերը Պարսկահայեր էին եւ եկած էին Արեւելեան Հայաստանէն ժէ. դարու առաջին կէսուն, Շահ Աբասի մեծ բռնագաղթերուն ատեն :

Հայերը Ռազգրադէն հեռացած են շատ հաւանաբար 1806 – 1812ի ռուսեւթրքական պատերազմին ժամանակ, աւելի ճիշդ 1811ին, երբ Ռուսերը կը հեռանան քաղաքէն եւ Թուրքերը զայն կը հրդեհեն : Նկատի ունենալով, որ գաղթողները հեռացած են դէպի հիւսիս, պէտք է եզրակացնել, որ Ռազգրադի Հայերը հաստատուած են Ռուսէ (Ռուսճուք), ուր կար մեծ հայ գաղութ, եւ Հարաւային Ռուսիոյ այլ քաղաքները :

ԱՐԱ ՄԱՐԿՈՍ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Մարտ 30ին Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի մեծ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութեան Բ. համագումարը :

Փրոֆ. Խ. Միրիմանեան պարզած է ընկերութեան նպատակը և խօսած գործունէութեան մասին : Ընկերութիւնը ունի 75·000 անդամ եւ 41 քաղաքային եւ շրջանային մասնաճիւղեր : Ընկերութեան նպատակն է պահպանել Հայաստանի բնական հարստութիւնները, այլ խօսքով բնութիւնը :

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը պաշտօնական հրամանագրով կը լուծէ Մթերումներու եւ Գիւղատնտեսութեան նախարարութիւնները, ինչպէս նաեւ Սովխոզներու վարչութիւնը :

Անոնց փոխարէն կը հաստատէ նոր Նախարարութիւն մը՝ գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութեան եւ մթերումներու : Նախարարի պաշտօնին կոչուած է Հրանդ Յովհաննիսեան :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՕՔ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան վարչութիւնը Ապրիլի սկիզբը (1) յայտարարեց թէ իր տրամադրութեան տակ կը գտնուէր Զարեհ Որբունի Գրական Մրցանակը 1962 տարուան համար :

Այս յայտարարութեան հրատարակութենէն ետք, Պ. Զարեհ Որբունի, Ապրիլ 2 թուակիր նամակով մը, վարչութեան յայտնեց թէ իր մրցանակը տրամադրած է Գրական Ամսաթերթի խմբագրութեան :

Հայ Գրողներու Ընկերութեան Վարչութիւնը ստիպուած է, հետեւաբար, չեղեալ համարել Զարեհ Որբունի Գրական մրցանակին մասին իր հրատարակած զեկոյցը, սակայն անհրաժեշտ կը գտնէ միեւնոյն ատեն յայտարարել թէ իր առաջին յայտարարութիւնը կատարած էր նոյն ինքն Պ. Զարեհ Որբունիի խոստումներուն եւ յանձնարարութեան համաձայն :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
(ԿՆԻՔ)

(1) ԽՄԲ.— Յառաջ՝ Ապրիլ 6 :

ՄԵԾԵՐՈՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

Ամէն մարդ կ'ուզէ բարեկամ մը ունենալ, բայց ոչ ոք կը ջանայ այդ բարեկամներէն մէկը ըլլալ :

ԱԼՖՈՆՍ ՔԱՌ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Տեսնենք, մրմնջեց Ճահվար պէկ ինքնիրեն : Շատ բարի բան մը չէ վալիէ մը եկած անձնական գրութիւնը : Անպատճառ նոր դաւ մը կայ Ֆլաներուն դէմ, ու կառավարութիւնը՝ թալանի չաբաղործութենէն ետք՝ դարձեալ մեզի կը դիմէ, որպէս թէ պատրաստուած ոճրագործներ ըլլանք :

Ճահվար պէկ այս խորհրդածութեան մէջ էր երբ ներս մտաւ միջահասակ, գէր, գինեթոյր այտերով, ծաղկաւեր դէմքով, սեւ մօրուքով, ճաղատ ճակատով, խոշոր ու կապրագոյն շրթունքներով, նենգալի աչքերով եւ զինուորական համազգեստով անձ մը որ վալի փաշայի եավէր պէկն էր :

Կեղծ բարեւէ մը ետք կակուղ մինտարի մը վրայ նստեցաւ եավէր պէկը ու յայտնեց վալի փաշայի համակրութիւնը ու յարգանքները :

— Օհ, շնորհակալ եմ, մրմնջեց Ճահվար պէկ՝ ժպիտ մը ձեւացնելով իր մըթին կերպարանքին վրայ :

— Ահա իր անձնական գրութիւնը, յարեց վալի փաշային մարդը, ու ծրար մը տուաւ Ճահվար պէկին :

Ճավհար պէկ բացաւ այդ լայն ու կընքուած ծրարը, որուն մէջ հետեւեալ գըրութիւնը կար .

« Բարձրանուն Ճավհար պէկ,

« Ընդունեցէք, յանուն Վեհափառ Սուլթանին, այն յարգանքները որոնց արժանի էք :

« Դուք՝ որ Շաւեցի քաջ ցեղի մը գըլուխը կը գտնուիք, ի հարկէ չէք զլանար երկրին ու կառավարութեան նուիրել ձեր բարձր ծառայութիւնը :

« Եւ այդ աջակցութեանը համար, Վեհափառ Սուլթանը բարեհաճած է Մէճիտիէի առաջին պատուանշանին արժանի ընել ձեզ :

« Ծանուցանելով մեր բարձր տիրոջ այս շնորհքը, կը խնդրենք որ եավէր պէկին հետ քաղաք իջնէք ու անձամբ ստանաք զայն :

Կուսակալ Վանայ նահանգին
ԹԱՀԻՐ»

1895, Վան – քաղաք

Ճավհար պէկ գրութիւնը կարդալէն ետք ծալեց զայն ու մէկ կողմ դրաւ տեսակ մը տրտմութեամբ զոր վալիին մարդը չկրցաւ նշմարել :

— Վաղը պիտի չկրնամ ձեզի ընկերանալ, ըսաւ Ճավհար պէկ, որովհետեւ կարեւոր գործ մը կայ եւ ես ստիպուած եմ հոն երթալ :

— Ե՞րբ կրնաք գալ, հարցուց եավէր պէկը :

— Գուցէ երեք օրէն. յայտնի չէ : Միայն թէ իմ կողմէս շնորհակալութիւն մատուցէք ձեր վեհափառ տիրոջ :

— Գլխուս վրայ : Ուրեմն ես այսօրուընէ կը վերադառնամ, նկատել տուաւ եավէր պէկ :

— Դուք գիտէք, մրմնջեց Ճահվար պէկ :

Վալի փաշային մարդը մեկնեցաւ երկու ժամ ետք :

— Հը՜մ, կը հասկնամ, բացագանչեց Ճահվար պէկ ինքնիրեն : Վալի փաշան իր աւերակներուն մէջ լացող ժողովուրդ մը կոտորել կ'ուզէ իմ մարդիկներովս եւ անոր փոխարէնը Վեհափառ Սուլթանին նշանը կը խոստանայ ինծի : Այս է իր նպատակը : Բայց չի գիտեր թէ Ճահվար պէկ գազան մը չէ եւ մարդկային անմեղ արիւնով չի սնանիր. չի գիտեր թէ անոր խիղճը խեղդուած չէ իր մէջ ու անոր ձեռքը վարժուած չէ գերիի մը հացը թռնաւորելու : Ոչ, ոչ... Եթէ երբեք այս շողոքորթ ձեւերէն ետք բռնութեան տակ ալ դրուիմ, դարձեալ անդրդուելի պիտի մնամ ու պիտի մերժեմ ամէն տեսակ միջոցներու դիմել : Տէր Աստուած, ալ ի՞նչ մնաց Ֆլաներուն ... Ահա իր տունը որ աւերակ է, ահա իր դաշտը որ կը մնայ առանց վարելու, ահա շապիկն անգամ չունի որ մարմինը ծածկէ : Այս ի՞նչ անխղճութիւն է, այս ի՞նչ վատութիւն է : Ի՞նչ կը նշանակէ «երկրին ու թագաւորին ծառայութիւն մատուցէք » : Ո՞չ ապաքէն սպաննեցէք, կոտորեցէք, բնաջինջ ըրէք Ֆլաները ըսել կ'ուզէ :

Ու խղճամիտ Ճահվար պէկ բարկութեամբ մը ձեռքը կուրծքին զարնելով գոչեց .

— Երբեք, երբեք, վատ է այն ձեռքը որ անմեղ արիւնի մէջ կը թաթխուի : Ես կ'երդնում իմ նիքեահիս վրայ, իմ զաւակներուս կանաչ արեւուն վրայ, իմ պատուոյս վրայ ու իմ Աստուծոյս վրայ՝ որ բոլոր ուժովս պիտի պաշտպանեմ շըրջակայ հայաբնակ գիւղերը ու պիտի չթողում որ Ֆլայի մը քիթն անգամ արիւնի :

Ճահվար պէկ բոլոր գիշերը չքնացաւ : Կը մտածէր այն միջոցներուն վրայ, որոնցմով պիտի յաջողէր իր ցեղակից քիւրտ պէկերուն հետ համաձայնիլ ու կառավարութեան ծրագիրը չգործադրել :

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն , ժամը 20·30ին , Քաուէի սրահը (Ա· յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳՐՋ եւ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻԻԼՊԻԻԼԵԱՆ, Օր· ԹՕՓԱԼԵԱՆ, եւ Պ· ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ :

Երաժշտական քառեակ : *Խօսնակ* — Տիկին Թօփալեան

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ գաղութիս կողմէ ընտրուած յանձնախումբին :

Կը նախագահէ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՔՐՃԵԱՆ
Կը խօսի՝ Կ· ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Երկուշաբթի, 23 *Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը* 15·30*ին*, Արթիսթիք *սրահին մէջ*, 27, Պուլվ· Տիւպուշաժ, Նիս :

Գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ· Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց :

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21*ին*, Սալ տը Ֆէթի *սրահին մէջ :*

Կը խօսի Կ· ՄԵՀԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վը – րայ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ Ապրիլ 29ին

ԲՈՑԻ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ թէ այս տարի ալ իրեն յանձնուած է Անծանօթ Զինուորի բոցի վերարծարծումը, Երեքշաբթի Ապրիլ 24–ին, որ կը զուգադիպի մեր ազգային մեծ սուգի 47րդ տարեդարձին :

Միութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներուն եւ բոլոր Հայերուն որ խուռներամ փու – թան միանալու յարգանքի այս արտա – յայտութեան :

ՀԱՒԱՔՈՒԻԼ ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՖՐԻԷՏԼԱՆ– ՏԻ ԱՆԿԻՒՆԸ , ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ԱՆՑՔԻՆ ԴԻՄԱՑ :

ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ ԺԱՄԸ 18·15ԻՆ

ԶԱՏԻԿ

Ս· ԹԱԴԷՈՍ (Մարսէյլ, Ս· Անթուան)

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, Զատկի, երեկոյեան ժամը 5ին , Ս· պատարագ 7 :*

Կիրակի, *Զատիկ, առաւօտեան ժամը 7ին, Ս· պատարագ 10ին, քարոզ 11ին :*

Երկուշաբթի , *Մեռելոց, առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց ժամը 11ին :*

ԾԱՆՕԹ.— Գերեզմանի օրհնէքի համար նոյն օրը պիտի ծանուցուի եկեղեց – ւոյ մէջ :

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Կազմակերպուած Հայ Նախկին Ռազ – միկներու Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Ապրիլ 28ին, ժամը 20ին, Միութեան անդամներուն եւ անոնց ընտանիքներուն համար միայն :

Ճաշարան Պոժէ, 196 Րիւ Սէնթ – Օնորէ (*Լուվրի վաճառատան դիմաց*) *մեթ–րօ՝* Փալէ – Ռուայալ :

Գին 12 *Ն· Ֆ· :*

Տեղերը վերապահելու համար հեռա – ձայնել մինչեւ Երեքշաբթի ժամը 11*էն* 13, *հետեւեալ թիւերէն մէկուն .—* ՓՐՕ· 54–86, ԹԷԹպու 55·88, ԹՐԻԽտէն 09·67 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յովհ· Փափազեան եւ զաւակը Կարօ, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իրենց սիրեցեալ եղբօր , տագրոջ եւ հօրեղբօր՝ (Նիւ Եորք) ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ (Զէնկիւլէրցի) մահուան քառասունքին առ – թիւ, ինչպէս նաեւ Փափազեան գերդաստանին համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Նոյն առթիւ կը նուիրեն 50 Ն· Ֆ· Կապոյտ Խաչին, յիսուն Ն· Ֆ· Կարմիր Խաչին Ալֆորվիլի մասնաճիւղերուն, ինչպէս նաեւ յիսուն Ն· Ֆ· Ալֆորվիլի եկեղե – ցիին : (Ստանալ «Յառաջ»էն :

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« Le Peuple » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« La Croix » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« Les Nouvelles Littéraires » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« Ouest-France » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« Les Lettres Françaises » — Paris

STOCK

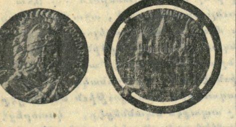
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն· Ֆ· — Շրջանակով 300 Ն· Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette, PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շատ կարող եւ երիտասարդ քուփէօր-փաթրոնիէ *մը : Ներկայանալ՝*

A. DARONIAN

115, Rue d'Aboukir, Paris CEN. 20-86

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐՈՆ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 21, Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին

SALLE DES FETES DE LA MAIRIE DU 6e, 61, Rue de Sèze — LYON

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

(Ողբերգութիւն 4 արար)

Ղեկավարութեամբ ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆԻ

Մուտքի սովորական գիներ

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ
ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլիք *պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

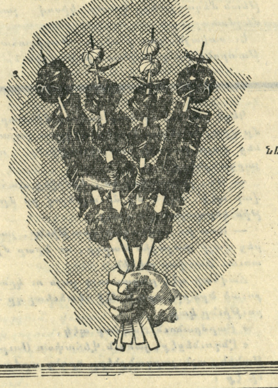
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԽԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք , քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱԽԱՆՈՅՆ ՁԷՕՐԷԿԸ

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ — ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32 RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e) — TÉL. : TAI. 65-44

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

DIMANCHE 22 ԱՊՐԻԼ
ԿԻՐԱԿԻ 22 AVRIL
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9387 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5188

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՏԻԿ, ՄԵՌԵԼՈՑ ԵՒ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ

Հայ քրիստոնեայ հաւատացեալ ժողովուրդը էր երբեմն հայրենի երկրին մէջ մեծ Պահքի եօթը շաբաթները կը յարգէր ջերմեռանդօրէն՝ պահեցողութեամբ եւ ժուժկալութեամբ, արժանի ըլլալու համար Ս. Զատկին, Քրիստոսի Հրաշափառ յարութեան, որ պիտի յաջորդէր ապաշխարութեան եւ սուգի մռայլ օրերուն :

Ներկայ հիւլէական դարուն մարդիկ շատոնց մոռցած են եկեղեցւոյ դարաւոր կանոնները, հին օրերու բարեպաշտական աւանդութիւնները, իբրեւ ժամանակավրէպ :

Արեւմուտքի մէջ շատերու համար տօնական օրերը սկսած են կորսնցնել իրենց կրօնական, քրիստոնէական հանդամանքը եւ դարձած առիթ արձակուրդի եւ զբօսանքի եւ զուարճութեան :

Այսօրուան մեր հայրենիքին մէջ անաստուածութիւնը աւերներ կը գործէ քառասուն տարիէ ի վեր :

Տարագիր Հայուն համար սիրելի են տակաւին հայրենի աւանդութիւնները, որոնց կառչած կը մնայ հաւատարմօրէն : Ազգապահպանման կարեւոր ազդակներ են ազգային եկեղեցին եւ կրօնական տօները մեր հայրենակիցներուն համար, որոնք կ'ապրին օտար աստղերու տակ, հեռու հայրենիքէն :

Յարութեան խորհուրդը յոյսի եւ հաւատքի ներշնչարան է եղած միշտ հայ ժողովուրդին համար, որ ճակատագրէն հալածական՝ դարերով տառապած է օտար բռնակալներու լուծին տակ :

Ընթակայ հալածանքներու, չարչարանքներու եւ ջարդերու, դատապարտուած մեռնելու եւ աշխարհի երեսէն փնտռուելու միշտ անհետանալու՝ Հայը դիմադրած է ու տոկացած՝ աչքի առջեւ ունենալով Յիսուսի օրինակը :

Քանիցս գերեզմանի դուռը հասած՝ Անոր պէս յաղթած է մահուան եւ յարութիւն առած :

Հայաստանեայց եկեղեցին տօնական եւ սուրբ կը նկատէ Զատկի երեք օրերը՝ Կիրակիէն Երեքշաբթի : Այդպէս կ'արձանագրէ օրացոյցը եւ աւանդութիւնը ցարդ կը յարգուի Միջին Արեւելքի մեր Հայաշատ գաղութներուն մէջ :

Զատկի երրորդ օրուան կը զուգադիպի այս տարի Ապրիլ 24ի տարեդարձը :

Երիտասարդական խմբակցութիւն մը գաղափար է յղացած «Ազգային Սուգի Օր» հռչակելու Ապրիլ 24ը եւ դիմած փարիզեան շրջանի առեւտրականներուն՝ որպէսզի այդ օրը փակ պահեն իրենց խանութները, ի յիշատակ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, հետեւելով Պէյրութի եւ Պուէնոս Այրէսի մեր հայրենակիցներու օրինակին :

Նահատակաց յիշատակը յարգելու համար գեղեցիկ մտածում մըն է այս անշուշտ :

Միջին Արեւելքի մէջ, ուր հայ առեւտրականներն ու արհեստաւորները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն, յարգանքի այս եղանակը համազգային ցոյցի մը կերպարանքը կը ստանայ, հետաքրքրութիւն ու համակրանք առթելով Հայութեան հանդէպ տեղացիներուն մօտ :

Զափահաս Որբերու Միութիւնը դարձեալ տէր դարձած «Ապրիլ 24»ին, այս եւս կ'ողեկոչէ Նահատակաց անմոռանալի յիշատակը արժանավայել հանդէսով մը, որ տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի իրիկուն, Քառէի սրահին մէջ :

Տարին մէկ օր մեր մտածումները կ'երթան անոնց, որոնք զոհուեցան յանուն Հայութեան :

Դահիճը չհասաւ իր նպատակին : Հայաստան վերածնաւ իր աճիւններէն : Հայութիւնը յաղթական՝ հաւատքով կը նայի ապագային :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԱԼԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ՊԵՏԸ ՓԱՐԻԶ ՓՈԽԱԴՐՈՒԵՑԱՒ

ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՍԱՆԹԷԻ ԲԱՆՏԻՆ ԴՈՒՐՍԸ ԵՒ ՆԵՐՍԸ

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՕՐԱՆԻ ՄԷՋ

Ալժէի ձախողած փուչին տարեդարձին նախօրեակին, Սալան, նախկին զօրավար, նախկին հրամանատար Հնդկաչինի, ապա Ալժերիոյ ուժերուն, մարդը որ 1958 Մայիս 13ին գործի գլուխ բերաւ տը Կոլը, կը ձերբակալուէր Ալժէի կեդրոնը, արդիական յարկաբաժնի մը մէջ, ուր եկած էր զատկական տօները անցընելու իր կնոջը եւ աղջկանը հետ :

Աւագ Ուրբաթ, ժամը 12ը 10 կ'անցնի : Յատուկ Սպասարկութեանց մաս կազմող բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ կը պաշարեն Րիւ Տէֆոնթէնի թիւ 25ի շէնքը : Քիչ ետք կը բարձրանան, կը մտնեն յարկաբաժինէ մը ներս, երկու մարդիկ կան, մէկը՝ նստած որ կը ներկայացնէ ինքնութեան թուղթեր Լուի Քարիէռ անունով : Բայց տարակոյս չկայ մարդը եւ իր կցորդը ծանօթ են՝ Սալան եւ Ֆեռանտի : Ձեռնակապեր կ'անցընեն Սալանի եւ կ'առաջնորդեն նախ Ռոշէ — Նուար ապա Թըռանով օդակայան : Հոն կը հանդիպի Զօր. Այրրէի որ կ'ըսէ իրեն «պատասխանատու էք բոլոր ոճիրներուն, որոնք կատարուեցան ձեր անունով, Գաղտնի Բանակին կողմէ», Սալան չի պատասխաներ :

Արտակարգ միջոցներ ձեռք կ'առնուին, ժամը 17էն սկսեալ Փարիզի մէջ եւ գլխաւորաբար Սանթէի բանտին շրջակայքը, լուրը նոր սկսած է տարածուիլ Փարիզի մէջ :

Վարչապետութիւնը, նոյն իրիկունը կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը. — «Նախկին զօրավար Սալան եւ նախկին հարիւրապետ Ֆեռանտի ձերբակալուեցան այս առաւօտ ապահովութեան ուժերուն կողմէ եւ իրիկունը փոխադրուեցան Մայր Երկիր : Նախկին զօրավար Սալան Փարիզեան շրջանի մէկ բանտին մէջ արգելափակուեցաւ» :

Շաբաթ առաւօտ Սալան պաշտօնապէս կ'ամբաստանուէր :

Ռաուլ Սալան, 62 տարեկան է, ծնած է Թառնի նահանգը : Զինուորական կեանքը կը սկսի 1917ին, երկու պատերազմներու միջեւ, զանազան պաշտօններու կոչուած է Միջին Արեւելք եւ Հնդկաչին, վիրաւորուած Սուրիոյ մէջ, 21 տարեկանին կը ստանայ Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանը : 1945ին վաշտի զօրավար է, 12 տարի ետ կը ստանայ հինգերորդ աստղը :

Պատերազմի ընթացքին միացած ֆրանսական Ազատ Ուժերուն, 1944ին Փարիզ կը մտնէ զօրաբաժնի մը գլուխ : 1947ին Հնդկաչինի հիւսիսային ուժերուն հրամանատար է, վստահ է որ պիտի յաղթէ բայց Տիէն — Պիէն — Ֆուն զինքը կը յուսալքէ : Տը Լաթրի մահէն ետք (1951) ինք անցած է Հնդկաչինի գերագոյն հրամանատար :

1956ին Ալժերիոյ ֆրանսական ուժերուն գլուխն է, երկու ամիս ետք Պազուքայի մահափորձէն կ'ազատի : Նկատուած էր շատ «ազատական» :

Ալժէ, 1958 Մայիս 13 : Սալան պատշգամէն կը յայտարարէ «պիտի չահինք» : Ամբողջական իրաւասութիւններով ընդհ. Պատուիրակ նշանակուած է Ալժերիոյ : «Հաւատարիմ (փէալ) բարեկամ մըն էք» կը գրէ տը Կոլ, բայց 1960ին իր հրապարակային քննադատութիւնները ալժ. քաղաքականութեան դէմ զինքը հանգստեան կը կոչեն : Կ'անցնի Սպանիա, անկէ 1961 Ապրիլ 21 Ալժէ, ուր փուչին ձախողութենէն ետք կը կորսուի ժողովուրդին մէջ եւ մինչ Շալ ու Զելլէր կը յանձնուէին, Սալան, Ժուհօ եւ խումբ մը գնդապետներ կը կազմակերպէին Գաղտնի Բանակը : Մնացեալը ծանօթ է :

Ձերբակալութեան լուրը տարածուեցաւ նաեւ Ալժէ ու Օռան Գաղտնի Բանակին կողմէ որ յայտնեց թէ այդ պարագան նախատեսուած էր եւ աղէտ մը չէ :

Բոլոր շրջանակները, ֆրանսական թէ օտար համոզուած են սակայն թէ հարուածը ծանր է եւ Գաղտնի Բանակի վախճանը՝ սկսած :

Ուրբաթէն Շաբաթ, միջադէպեր եւ ցոյցեր պատահած են Սանթէի բանտին ներսն ու դուրսը : Աֆրիկիաքէներ կրցած են դուրս ելլել իրենց խցիկէն, բանալ ուրիշ խցիկներու դուռները եւ կրակի տալ բանտին երկու յարկերը : Ի վերջոյ կարելի եղած է ամէն ինչ կարգի դնել : Դուրսը երկու տեսակ ցուցարարներ, ոմանք՝ «Ֆրանսական Ալժերիա», «ազատեցէք Ժուհօն», «կեցցէ Սալան» կը պոռային, ուրիշներ «Ոճրագործ — Գաղտնի Բանակը» կամ Տելֆին Ռընառ (այն աղջնակն է որ աչքերը կորսնցուց Մալրոյի տունին առջեւ պայթած փլաստիք ռումբէն) : Քանի վիրաւորներ կան : «Ֆրանսական Դիմադրութեան Ազգային Խորհուրդը (Ժորժ Պիտօ) կը հաղորդէ. — «Պայքարը կը շարունակուի : Զօրավար Կառտ, գնդապետներ Վօտռէ, Կառտ եւ Կոտար ձեռք կ'առնեն ջահը» :

Սալանի հետ ձերբակալուած են կինն ու աղջիկը :

×

Անջատ այս անակնկալ դէպքէն, ապահովութեան ուժերը խիստ միջոցներ ձեռք առած են զօրս պիտի գործադրեն Օռանի մէջ, Երկուշաբթիէն սկսեալ : Բանակը առանց ազդարարութեան զէնք պիտի պարպէ Գաղտնի Բանակի բոլոր անդամներուն վրայ որ կը պտըտին քաղաքին մէջ :

Շաբաթ առաւօտ, Գաղտնի Բանակը կրկին գործի կ'անցնէր, ձեւով մը ապարէզ կարդալով իշխանութեանց :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔԼԻՆ խօսք առաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռէն յայտնելով թէ ոչ մէկ ծրագիր ունի Լոնտոն վերադառնալու : Լուր չկայ սակայն Պըրկըսէն :

ԱԹԷՆՔԻ մէջ բախումներ տեղի ունեցած են Քարամանլիսի ընդդիմադիր եւ կառավարական ուժերու միջեւ : 40 վիրաւոր կայ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻ յայտարարեց թէ «անաստուածութիւնը՝ հոգիին խլիրդըն է, որ կը ծաւալի եւ ուժ կ'առնէ ոչ միայն, որովհետեւ պայքար չկայ անոր դէմ այլեւ որովհետեւ քաջալերուած է Լեհաստանի մէջ» :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ յայտարարեց թէ Հասարակապետութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'անցնի (իմա՝ Հասարակաց Շուկայէն) : Վարչապետներու ժողով մը պիտի գումարուի Սեպտեմբեր 10ին :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կացութիւնը շատ ծանր է : Զինուորական նոր պետական հարուածի մը կը սպասուի :

ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ կը հերքեն թէ Ժորժ Պիտօ Հռոմ կամ Վատիկան գտնուի : Միւս կողմէ երեւան ելաւ որ Թորինոյի կարդ մը թերթերու ստացած սպառնալիքի նամակները, ստորագրած՝ Գաղտնի Բանակ, իրականին մէջ համայնավարներու կողմէ ղրկուած էին : Ձերբակալուած են :

ՃԱՆԱՊԱՐՀ ԽԱՉԻ

Ո՛վ մատնուած Յիսուս,
Դուն որ փըշապատ գըլուխ մ'ունեցար
Գըթա՛ իմ գըլխուս .—
Դեբանններըդ զայն քարկոծեցին յար
Եկեղեցիին սալաքարերով :
Վէրքերէս բըղխող ըղեղըս կերան
Իշամեղուներն ամբարըշտութեան :
Տե՛ս մազերուս վրայ եղեամն է նըստեր.
Ես շա՛տ եմ տանջուեր :

Տառապա՛ծ Յիսուս ,
Դուն որ ունեցար արտասուող աչքեր
Գըթա՛ աչքերուս .—
Անոնք աւելի արտօսր են քամեր
Քան թէ խըմեր լոյս : Դագաղներու վրայ
Միշտ մահն են հըսկեր մոմերու հետ շէջ :
Բիբերս են ինկեր վիշտի հորին մէջ :
Տե՛ս, կոպերուս վրայ աճիւն է ցանուէր,
Ես շատ եմ տըքներ :

Ապտակուա՛ծ Յիսուս,
Դուն որ ունեցար ձեռքեր կալ ու կապ...
Գըթա՛ ձեռքերուս .—
Ափերս են տաղեր պայտերով հրատապ ,
Եւ մատուըններէս, ըստինքներու նման ,
Արիւնս են կըթեր : Դաստերս ճաքած են
Կըրելէն երկաթ , հողը փորելէն :
Տե՛ս, եղունգներըս սիրտս են յօշոտեր.—
Ես շա՛տ եմ խոցուեր :

Թըքնըւած Յիսուս
Դուն որ ունեցար ճաղկըւած կողեր՝
Գըթա՛ կողերուս .
Անոնք աղբիւսի վըրայ են պառկեր՝
Եւ վիշտը քունէն ճանչցեր յաղթական,
Բուծաներ են միշտ գըրկած Մ'ահը կոյր՝
Իրենց քաղցն անոր տալով կերակուր :
Տե՛ս փողոցի շո՛ւն մ'է կողըս պատռեր
Շա՛տ եմ հալածուեր :

Մահապա՛րտ Յիսուս
Դուն որ բեւեռուած ոտքեր ունեցար՝
Գըթա՛ ոտքերուս .
Արիւն սըրսկելով թափառեցան յար
Աւերակներու եղինձներուն մէջ :
Զանոնք չըլըւաց ձեռք մը սիրական
Ո՛չ մէկ լականի մէջ ասպընջական
Ոտնամատերէս կ'հոսին մոխիրներ .—
Ես շա՛տ եմ քալեր :

Ո՛վ խաչուած Յիսուս,
Դուն որ ճիզակուած սիրտ մը ունեցար՝
Գըթա՛ սըրտիս յոյզ .—
Օր մ'որ անոր մէջ բաբախեց աշխարհ՝
Յօյսին տեղ այսօր ոչինչը կ'ապրի :
Սիրտըս սափոր մ'է, աճիւնս՝ անոր մէջ,
Զոր պիտի հովե՛րն առնեն մահէս վերջ :
Տե՛ս, տե՛ս, սըրտիս վրայ դաշոյն
մ'է խըրուեր
Ես շա՛տ եմ սիրեր :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԶԱՏԿԻ առթիւ *Յառաջ* լոյս չի տեսներ Երեքշաբթի օր, խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի՝ Ապրիլ 25 :

«ԶԱՏԻԿԸ Ե՞ՐԲ ԿՈՒԳԱՅ...»

— « Գիւղի հայկական բեկորները նամակ մը գրելով Պատրիարքարան, կը հարցնեն թէ Զատիկը ե՛րբ կուգայ այս տարի, եւ կը խնդրեն որ օրացոյց ղրկուի » :

Մանր լուր մը՝ պոլսական թերթերու ամենօրեայ ժխորին մէջ : Անիր – արկածներու կարգին :

Զրկուած՝ ժամէ, ղպրոցէ, գիրքէ եւ Հոգեւոր հաղորդակցութենէ, այս թըշուառները աւանդաբար կը յիշեն թէ Զատիկ անուն տօն մը կայ : Եւ օրացոյց կ'ուզեն թուականն ու օրը գիտնալու համար ...

Օրացոյց եւ կրօնական տօն մը՝ իրենց գերագոյն մխիթարութիւնը :

Հասկնալի է որ նոյն իսկ գեղնած փիլոնով տէրտէր մը չունին, կնունքի եւ մեռելի համար :

Եղա՛ծն է որ կը մաշեցնեն, յիշողութեամբ եւ սովորութեամբ : Եւ եթէ տիրացու մը գտնեն որ մէկ – երկու աղօթք եւ արարողութիւն գիտնայ, այդ ալ կ'անհետանայ, մարդուն հետ :

Այսպէ՛ս է կեանքը՝ Անատոլուի խորերը մնացած խլեակներուն :

Կան որ, թերեւս միտք պահած են Զատիկը եւ Ծնունդը, օրացոյցի հետք մը կամ գրոց – բրոց մը ունենալով ...

×

Լաւ է կանգ առնել այստեղ, եւ հարցնել մենք մեզի.

— Զատիկը ե՞րբ կուգայ ...

Այսինքն, ունի՞նք որեւէ սարսուռ, այս կամ այն Զատիկը դիմաւորելու, գոնէ անոր ակնկալութեամբ շնչելու եւ գործելու համար :

Ոչ օրացոյցն է որ կը պակսի մեզի, ոչ ալ տէրտէրն ու տիրացուն :

Փառաւոր եկեղեցիներն ու գոյնզգոյն դպրոցներն ալ՝ իրենց կարգին :

Ցետոյ՝ քաղաքական հոսանքները : Անհամար միութիւնները եւ ընկերակցութիւնները : Ակումբներն ու գրադարաններն : Թերթեր, հանդէսներ ու գիրքեր՝ լեռնակուտակ :

Նաեւ ժողովները : Երեկոյթ – ցերեկոյթ : Ճառ ու ծափ : Երգ ու պար : Երբեմն ալ՝ վէճ եւ արիւն՝ միշտ յանուն ազգի :

Բայց, — Զատիկը ե՞րբ կուգայ ...

Տարուէ տարի, կը թարմանա՞յ, կը նորոգուի՞, կը բոցավառի՞ Զատիկին յիշողութիւնը, թէ կը նուաղի :

Սովորութիւն եղած է, փոխաբերաբար, Զատիկը համարել խորհրդանշան ժողովուրդներու յարութեան : Շրջան մը՝ վերածնութեան, ինչպէս գարունը :

Իբրեւ այդպիսին, կը հաշուե՞նք, պարբերաբար, մեր շահն ու վնասը :

Գոնէ կը հարցնե՞նք, ամէն մէկուս եւ ամէնուն համար.

— Զատիկը ե՞րբ կուգայ...

Այո՛, օրացո՛յց ունինք Նազովրեցի վարդապետին Զատիկին համար :

Իսկ ո՞ւր է օրացոյցը բուն իսկ մեր Զատիկին : Ցուցատետրը՝ ամէն մէկուս պարտականութեան եւ աշխատանքին :

Որովհետեւ, ընկերներ, միայն Անատոլուի բեկորները չեն որ մոռցած են Զատիկ եւ Ծնունդ եւ հայկական կեանք — հակառակ իրենց կամքին — այլ եւ սա բազմութիւնները արմատախիլ, որ կը ծփան աշխարհի ծովերուն եւ ցամաքներուն վրայ, ազատ ու ապահով, բայց ենթակայ՝ մոռացութեան եւ դասալքութեան քստմնելի անէծքին :

Մենք ո՞րո՞ւ կրնանք դիմել եւ... օրացոյց խնդրել, եթէ չունենանք մեր սեփական օրացոյցը՝ ազգային եւ քաղաքական :

Եւ, որո՞ւ կրնանք հարցնել թէ Զատիկը ե՛րբ կուգայ, եթէ մենք սորված չըլլանք թէ՝ ի՛նչպէս կուգայ...

Մանաւանդ այս պողոտաներուն վրայ, ուր թէեւ ազատ ենք Ջարդի սարսափէն, բայց ունինք սպառնալիքը հոգեկան Ջարդին : Նոյնքան ահաւոր եւ ընդհանրական :

Ժողովուրդներուն Զատիկն ալ նոյնքան բնական երեւոյթ է, ինչպէս կրօնականը :

Աւելին : Կրօնականը աւանդութիւն մըն է որ կրնայ մաշիլ հետզհետէ, պարպուիլ իր բովանդակութենէն :

Մինչդեռ, քանի կ'անցնին տարիները, այնքան թանկագին իղձ մը կը դառնայ ժողովուրդներու Զատիկը : Կը դառնայ բարձունք եւ խարիսխ միանգամայն : Սրբութիւն սրբոց մը յաւիտենական, որուն հմայքին եւ ուժին հանդէպ անզօ՛ր են դարերն ու մարդիկը :

Պայմանաւ որ, մեր միտքէն չելլէ աւետարեր աղդանշանը.

— Զատիկը ե՞րբ կուգայ ...

Այլապէս, պատմութիւնը կրնայ փորագրել մեր տապանաքարին վրայ.

— Հազար ափսո՜ս, Մոկաց Միրզէ ...

Մոկաց Միրզէ մը՝ հայ ժողովուրդն ալ :

Միայն թէ՝ գիտնա՛յ պահել ու արծարծել անոր առաքինութիւնները :

Ն.

Զատիկ, 1933

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԻՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ եմ գրած Զատկական տօնին նշանակութեան, աւանդութեանց եւ կրած գիմափոխութիւններուն մասին : Միշտ սրբագրելով կէտ մը, դրուագ մը, պարագայ մը, հնուց մնացած :

Մարդկային միտքը, ամիկին մօտ մանաւանդ, կը մատնէ տարօրինակ ծուլութիւն մը, որ կ'արհամարհէ ամէն հետաքըքրութիւն, տարակոյս ու խորասուզում, գոհանալով արտաքին տպաւորութեամբ՝ զոր առարկան կ'ընծայէ իրեն : Այս ըմբռնումով՝ ամէն առարկայ կը կրէ «իր սեփական ստորագրութիւնը», — օրինակ, բժշկութեան պատմութեան մէջ՝ հին տեսութիւն մը բոյսերուն կուտայ բուժական որոշ յատկութիւն ... բուսանուան թելադրութեամբ : Նմանօրէն, Զատիկը «ըստ Եբրայեցւոց ասի Պասեք, որ թարգմանի՝ ելք, եւ ի մեզ ասուզաբանի՝ զատումն, քանզի յայնմ աւուր ելին եւ զատեցան որդիքն Իսրայէլի յԵգիպտոսէ » :

Ի՞նչ փոյթ թէ Զատիկը ... կրկնակ տօնակատարութիւն մըն է, վաչկատուն եւ հողագործ ժողովուրդներու յատուկ երկու տարբեր աւանդութիւններ կամ տօներ՝ որ ձուլուած են ի մի :

Բաղարջակերաց տօնը ամանորեայ հանդիսութիւն մըն էր, — սկզբնաբար այս օրը կը կոչուէր ժուռ տէ ֆլամէօn, զոր մեր գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանը կը թարգմանէ «օր նշանակելոյ », լաւագոյն թարգմանութիւնը՝ «օր յորելենի» : Փողերով եւ ցնծութեան աղաղակներով կը յայտարարուէր այդ օրը եւ ժողովուրդը կը հրաւիրուէր հանդստանալու, ինչպէս կը վկայէ ՁԱ սաղմոսը . « Փող հարէք յաւուր նշանաւորի տարեկանաց մերոց » :

Բաղարջակերաց այս տօնը կը կատարուէր Ապիպ ամսուան մէջ, — եբրայական տարիին առաջին ամիսը, որ, յետագային, գերութեան տարիներու ազդեցութեան տակ, Բաբելացւոց լեզուէն փոխառութեամբ մը՝ պիտի կոչուէր Նիսան :

Արդ, Ապիպ կը նշանակէ հասուն հասկ, եւ իմաստի զարգացումով՝ ամէն արմտիք ու պտուղ որ կը հասնի գարնան սկիզբը, — երախայրիք : Կը նշանակէ նաեւ գարուն՝ փոխաբերաբար : Մեր գրաբար Աստուածաշունչ Մատեանը կը թարգմանէ «ամիս կանխոց » :

Հնգամատեանին հեղինակը, նոր հունձքի տօն սահմանելով Ապիպ ամսուան առաջին օրը, կ'աւելցնէ . «Զեւթն օր բաղարջ կերիջիք » (Ել. ԻԳ. 15) :

Ի՞նչ իմաստ ունէր բաղարջակերութեան այս պատգամը. — Հողագործական աւանդութիւն մը կ'արգիլէր վերջացող տարուան բերքը խառնել նոր տարուան բերքին, եւ հաց թխել նախորդ տարուան խմորով : Հինը լքելու եւ նորին մէջ մտնելու, նոր կեանք մը ապրելու գաղափարը, զոր նոր տարին կամ գարունը կը ներշնչէր Եբրայեցւոց, այնքան կրօնական ուժ ստացած էր, որ Մովսէսի ժողովուրդը կը լքէր ամէն բան, նոյնիսկ բնակարան, ապրելու համար վրաններու կամ կանանչ ճիւղերով հիւսուած հիւղակներու տակ՝ տօնական այդ օրերուն : Այսպէս եւ տօնը կոչուած է տաղաւարահարաց տօն :

Վերջապէս այս տօնը, որ Եբրայերէն կոչուած է մասոթ, սուքքոթ, ասիփ, քասիր, շապուօթ, տեղի կ'ունենար մեծ խրախճանքներով ու զուարճութիւններով, — երբ գինիի կ'ըլլար, կը հնչէր սըրինգը եւ կը սկսէր պարը : Ա՞յս որ Աստուած իսկ այսպէս կը հրամայէ . «Տօն տաղաւարահարաց արասցես զեւթն օր, եւ ուրախ լիցիս ի տօնի քում դու եւ ուստր քո եւ դուստր քո, ծառայ քո եւ աղախին քո, եկն եւ որբն եւ այրին« (Բ. Օր. ԺԶ. 14) :

Ուշագրութեան արժանի կէտ մը. — Հնգամատեանին հեղինակը, Բաղարջակերաց տօնին վերաբերեալ հրահանգներուն կարգին, չի խօսիր Զատկական գառնուկին մասին (Ել. ԻԳ. 15), բայց այլ տեղ, նոյն Ապիպ ամսուան տօնին, կ'ըսէ. «Զենցես զԶատիկն Տեառն, ոչխարս եւ արջառս» (Բ. Օր. ԺԶ. 2), հաստատելով որ ձուլուած են արդէն երկու տօները, — բաղարջի տօնը կամ հնձոց տօնը, եւ զոհատօնը կամ Զատիկը :

Զոհատօնը գառնուկ մորթելու ծիսական աւանդութիւն է որ տարածուած էր բոլոր վաչկատուն ցեղերուն մէջ :

Գառնազէնը սկզբնաբար կապուած էր ճաշասեղանի աւանդութեանց : Կը մորթէին անասունը, յետոյ արիւնը, զոր կը հաւաքէին աման մը մէջ, հանդիսաւոր ձեւով կը քսէին վրաններու ցիցերուն՝ պաշտպանելու համար վրաններու բնակչութիւնը, ինչպէս եւ անասուններու հօտը, ընդդէմ չար ոգիին : (Այս աւանդութեան մէջ պէտք է փնտռել թլփատութեան, ինչպէս եւ մկրտութեան նշանակութիւնը, — մկրտութիւնը սկզբնաբար կը կատարուէր արեամբ, նկարագրութիւնը՝ այլ առթիւ) : Հնգամատեանին հեղինակը օգտագործած է արեան աւանդութիւնը այս ձեւով. «Առէք ձեզ գառն եւ զենջիք զ Զատիկ : Եւ առնուցուք մըտիկ զոպայի թաթաւեալ յարեան որ է կոմքին, եւ սրսկեսջիք զրարաւորան եւ զերկոքումբք սեմովքն յարենէ անտի » (Ել. ԺԲ. 22) :

Նոյն այս աւանդութիւնն է որ գեն կ'ապրի արեւելեան ժողովուրդներու մօտ, — սպաննուած մուկեր ու թռչուններ կը կախեն ախոռներու եւ մարագներու բարաւորէն (վերին սեմէն), պաշտպանելու համար անասունները ընդդէմ համաճարակներու : Նոյն աւանդութեան հետ պէտք է յիշել կաւիճով կամ կիր ճերմակ ներկելը տուներու գռները, ... հաւատքով թէ «սատակիչը» կը դըժուարանայ ներս մտնելէ :

Այսպէս, ուրեմն, կախարդական ծէս մըն էր արեամբ հաղորդուիլը, ինչպէս էր հողագործական աւանդութիւն մըն բաղարջ եփելը՝ նոր բերքին ալիւրով : Բայց երկու աւանդութիւնները գըգ... կը փոխեն ու կը դառնան ... պատմական վկայութիւն, որպէս թէ «սատակիչ» հրեշտակը հրաման ստացած էր խնայել այն տուներուն, որոնց դրան վրայ ար...

ԱՌԱՆՑ ՇՐՋԱՆԱԿԻ

(Հ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ)

Կապոյտ լճակի ափին՝ փոքրիկ կղզի մը խոշոր նունուֆարի պէս կը ծփայ. խաղաղ շրջապատ մ'ունի, հազիւ ձկնորսական նաւակներ կ'անցնին օրօրելու համար նաճիներու թանձր շուքերը եւ ափերուն տալու ալիքոտ հարուածներ : Մենութիւն մենութեան մէջ... հազիւ քանի մը հաստատ պատուհաններ կը հաղորդուին հորիզոնին հետ, եւ գիշերը կը վառեն հանգիստ լապտերներ՝ պատառ մը լոյս տալու սպիտակ թուղթերուն, որոնք դիզուած են գրասեղանին վրայ : Երկու պատուհաններ մինչեւ կէս գիշեր չեն քնանար. սիրտ մը այնտեղ կը բաբախէ, սաւառնելով իր շրջապատէն դուրս, առանց հորիզոնի, առանց սահման դնող անջրպետի դէպի երազային աշխարհի մը աւելի երազային դարերը, որուն համար կ'ապրի եւ կը շնչէ :

Ո՞վ է այդ ճգնաւորը, յեղափոխականը, հայրենասէրը, պատերազմիկը, որ առանց սուրի՝ բանակներ կը շարժէ, առանց երեւնալու՝ ներկայ է դէպի ապագան արշաւող ժողովուրդի մը սրտին մէջ :

Ի՞նչ հոգեկան ուժ է դա եւ հզօր երեւակայութիւն՝ որ կը շրջի լոկ մտքով Կիլիկիայէն մինչեւ Կասպից ծով, Պոնտոսէն մինչեւ Միջագետքի տափաստանները, աւերակներ փնտռելու, կամարներ պրկելու, եկեղեցիներ համբուրելու եւ գոչելու մեռած դարերուն. «Բարձրացէք դէպի արեգակը, փառքի կոթողներ, բացէք ձեր դռները նոր կեանքի մը համար» :

Հ. Ղեւոնդ Մարգար Ալիշան մարգարէ մը չէր, ոչ ալ գերբնական էակ մը. պարզ կրօնաւոր մը, անպաճոյճ հանդերձներով պատսպարուած, սեւ կապայ մը վրան, կաշիէ գօտի մը մէջքին եւ թասի նման գտակ մը գլխուն, նիհար եւ ոսկրուտ, ջղային եւ զսպուած կամքով, մարմին առած սուեր մը, որ եթէ քովէդ անցնէր՝ պիտի չզգայիր անոր քայլերը, եթէ խօսէր՝ պիտի լսէիր անդենական ձայն մը, եթէ նայէր՝ պիտի ըսէիր թէ Արարատի վրայ կախուած կանթեղն է :

Ոչ ոտք դրաւ հայրենի հողին վրայ, ոչ անոր արեւները տեսաւ, ոչ ծաղիկներու բոյրն զգաց, ոչ Արարատին նայեցաւ Դուինի աւերակներէն : Ծնած Վոսփորի կայսերական ափերուն վրայ, հասակ առած Վենետիկեան կապոյտին տակ, երկու դեղեցկութիւններու համադրութիւնը ծնաւ իր սրտին մէջ բանաստեղծութեան մուսան, եւ Ս. Ղազարը բացաւ իր առջեւ դժբախտ երկրի մը մոռցուած գանձերը :

Նա պատանի հասակէն լսաւ իր սրտին.

— Հոն կ'ուզեմ որ գիս տանիս, հոն ուր Հայկ բռնութեան դէմ պայքարեցաւ, ուր Մեսրոպ երկնքէն մեր լեզուն բերաւ, եւ Վարդան հաւատքի արիւնով ներկեց այդ աշխարհը : Հո՜ն կ'ուզեմ որ գիս տանիս, միայն հոն : Եւ այս սէրն իր մէջ մեծցաւ, ընդարձակուեցաւ, տարածուեցաւ անընթեռնլի ձեռագիրներէն մինչեւ մոռցուած յուշարձաններ, անցաւ մութ դարերէն՝ հաւաքելու անհետացած անուններ ու դէմքեր, հերոսները դրաւ իրենց պատուանդաններուն վրայ, սուրբերու լուսապսակ կերտեց, հայրապետներուն ձեռքն ոսկի գաւազան տուաւ եւ զինուորականին ու խոնարհ ժողովուրդին հետ մտաւ պայքարի՝ բազում բռնաւորներու դէմ, մեր յաւիտենական գոյութեան համար :

Հանճարներ կան՝ որ ամբողջ ժողովուրդ մը կ'արժեն, որոնց համայն մարդկութիւնը կը վստահի ազնուական առաքելութիւն մը, ոչ երկաթէ բազուկի ուժով, այլ փափուկ ձեռքով, մտքի ճառագայթներու տակ, կենսագործել արիւնի պատանքներով թաղուած պատմութիւն մը :

Եւ այդ գիտութեան ճգնաւորը երիտասարդ հասակէն նստած անպաճոյճ գրասեղանի մը առջեւ, մխ մինակը, իր շուրջը ստեղծելով առանց շրջանակի աշխարհ մը, անծանօթ ժամանակներէն մինչեւ իր գերեզմանի ափունքը, բառ առ բառ, տող առ տող ակօսեց դարերը, ... մնաց ձեռագիր մը Ս. Ղազարի մէջ, ... մնաց տպագրութիւն մը՝ մատենադարա... նի մութ անկիւնները, որոնց իր մատնե... չհպէին : Երբեք իր գլուխը հրաբրո... ցուց հետաքրքիր ակնարկ մը նետե... լուսամուտէն անդին խայտացող բնու... թեան. ոչ կոնտոլավարի մը թովիչ ձայ... նը սրտին դռները բախեց. մարմինով այդ աղքատիկ սենեակին մէջ, հոգիով հեռացած Կիլիկիայէն Կասպից ծով, Պոնտոսէն Միջագետքի տափաստանները. հ... կը հետեւէր այն սրտին որ կ'ըսէր. Հ... կ'ուզեմ որ գիս տանիս, հոն : Ցանկապ... ընդոստ վեր կը բարձրացնէր իր գլուխը երբ Ս. Ղազարի զանգակները կը հնչէ... եւ զանգինները կուգային իր դուռը բա... խելու. ժամերգութեան պահն էր. հայ... րենի կոչնակներուն մշտանորոգ ձայնը հին շարականներու, հին աղօթքի արտա... գրաւ երգը, չէմ գիտեր ինչ հաւատքով եւ երազներով, հոն, այդ կարմիր որմ... րով, կանաչներու մէջ կամար կապած... նունուֆարէ կղզեակին մէջ փոխադրէ... ուած, ու Անիի դժբախտ կաթողիկէն կ... կին երկինք բարձրանար, հոփփոփ «Անձինք»ը լսէր, Աղթամարի սուրբ... շը մինակ չմնար եւ մեր անհամար ա... րակները անգամ մ'ալ ապրէին :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐՕՏԻ ԿԱՆՉԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀ

Ջրեկձոր: Ասանկ էր անունդ :
Թերեւս դուն մոռցեր ես հիմակ ...,
թէ՛ անունդ, թէ՛ ուր գտնուիլդ :

Ես չեմ մոռցեր: Մարդ ի՞նչպէս կըրնայ մոռնալ իր մանկութիւնը: Չէ՞ որ դուն ալ իմ մանկութենէս կտոր մըն ես, մասնիկ մը՝ յարատեւ կ'ապրիս մէջս :

Ջրեկձոր, քնարական, գողարիկ անունդ սիրեմ: Մեր՝ մանուկներուս էն շատ սիրած վայրերէն, տեղերէն մէկն էիր մեր գեղին :

— Ո՞ւր էիր գառս, ո՞ւր էիր գացեր :

— Ջրեկձոր, Նէնէ :

Այդ օրերէն ասդին շուրջ կէս դար է անցեր, որ քեզմէ բաժնուած կ'ապրիմ :

Ու ահա, «երկու – առտու» ալ եւ ծերութեան թեւ պիտի նետեմ: Սակայն, ոչինչ, հիւլէի չափ բան չէ պակսած սէրէս, տենչանքէս : Կարօտը թէժ կրակի մը հանդոյն կ'այրէ հոգիս :

Ջրեկձո՛ր :

Հոն էիր ամառ – ձմեռ, խաղ կանչելով բանող, գիշեր ցերեկ դարձող մեր Ջաղացքին վերեւը, ուր կարմրադոյն սալ քարերով քարայր մը կը բացուէր աջ կողիդ վրայ :

Այդ քարայրին մէջ տուն–տուն ենք խաղցեր, մանկական տեսակ տեսակ խաղեր ենք սարքեր :

Ձորակ մըն էիր՝ կարճ հասակով: Սակայն, խոտուտ ու ծաղկուն կողերով, հաւկտենիներու թփիկներով :

Ու կ'երկարէիր Ջաղացքին առւին ու իր եղերքներուն քովերէն, ուռենիներուն ու բարտիներուն բուներէն մինչեւ վերը, վերը, վանքին ճամբան :

Աղբիւր մը կը բխէր կէս մէջքէդ անկողէնէն, աղբերակ մը գլգլուն ու պաղպաջուն: Ու չէր երգելով, խաղ կանչելով կ'իջնէր դարվար, դէպի Ջաղացքը, երգերուդ անոյշ մեղեդիները խառնելով անոր երգին :

Ու մեր գեղացիներէն մէկը — հաւանաբար ապրած դարեր առաջ – դարձեր էր կնքահայր քեզի, անունդ դրեր՝ Ջրեկձոր :

Ջրեկձոր աղբարիկ :

Կաթիլ մը, ումպիկ մը երգուն ջրիկէդ ըլլար, ըլլար մրկած սիրտս զովացնելու :

Որքան եմ քաղեր կողերուդ վրայ հասակ նետած զամպուրները :

Քաղեր եմ ափաթ ափաթ, փունջ փունջ, աղբերակիդ պռկունքներուն աճած ու զաճած դաղձերը անուշաբոյր :

Ինչ կ'ըլլայ, Ջրեկձոր, փնջիկ մը դաղձ ու զամպուր ճամբէ, սա անշուք, օտար եւ փլփլուն բնակարանիս պատէն կախելու եւ իրենց բուրումներովն հայրենական, բնակարանս ու հոգիս օծելու ...:

×

Ջրեկձոր :

Իմ վարդահեր, մեղրուկ աչուըներով գեղացի աղջիկ, տաք սրտած ...:

Երեւակայութեանս պարզկայ հորիզոնին վրայ կը տեսնեմ քեզ ու կը բանա՛մ թեւերս,

Սակայն, ա՜խ, չեմ կրնար քեզ առնել ու բանտարկել բազուկներուս մէջ :

Պառկած՝ Կոստիքկալի ապառաժեայ կտուրին, բերեսկիվար, ծաղկուն ու նաչխուն զարունը բիբերուս մէջ :

Արեւմարքէն եաք շուրջդ խաղաղութիւն կը տիրէ: Ծղրիթները կ'երգեն անոյշ անոյշ: Այծեամները կ'իջնեն վար՝ Բերդինքարէն, հաւկըտենիի ու ծորենիներու թփիկները կրծելով, ծոթրինի, ուրցի մանուշ ծաղիկները արօրելով իրենց կճղակներուն տակ: Այծեամները կուգան դէպի քեզ՝ ջրուելու :

Ջաղջկան Սուգամուն օրօրուելով եւ ալիւրոտ պեխերն ոլորելով կուգայ դէպի քեզ, երկար ու հաւկըտենիէ ծխափողը մխրցնելով :

Հաւանաբար ան նորէն կոնծեր է արաղ ու ծախեր՝ Ջաղացքը ...: Երերալով քայլքը այդ կը մատնէ :

Ջաղջպան Սուգամուն կուգայ արաղէն այրած ներսիդին պաղչկեցնելու :

Եթէ մենք հոն ըլլայինք հիմակ, մենէ մէկը ձայն կուտար անպայման .

— Սուգամու, մեր աղունը ե՞րբ պիտ՝ աղաս »,

— Հրամմէ՞, տէտէս ...

Կը հեգնէր, կը կատակէր ու մենք խմբական խնդուք մը, քրքիջ մը կ'արձակէինք :

Ու մեր խմբական քրքիջները խենթուկ, կ'երթային, կը զարնուէին դիմացի հըսկայ ապառաժները ու դառնալով՝ կ'իյնային Ջաղացքին կալը: Կը վերյիշե՞ս Ջրեկձոր :

Կը պատահէր որ խումբով մտնէինք Ջաղացքէն ներս, երբ Սուգամուն քարը վար առած կը կռանէր երգ մը չըթունքին՝ ալիւր – շաղ իջած սեւուկ պեխերուն տակէն .

Սեբաստիա երբ կ'երթայի , —
Երկու օրէն կու դէռնայի ...

— Սուգամու, բաղարջ կ'ուզենք կու :
— Ես ալ արաղ կ'ուզեմ կու ...
— Արաղ չունինք Սուգամու :
— Ես ալ բաղարջ չունիմ, չան ...

×

Ջրեկձոր ,

Մեր բաժանումի օրէն՝ ուխտած եմ ու երդուընցած Նախահայրերուս երդումովը չմոռնալ քեզ :

Թէ որ քեզի մոռանամ ,
Մոռանամ ու ուրանամ ,
Աչուըներէս՝ կուրանամ ,
Դրունէ ի դուռ մուրանա՛մ ...

Հայրենի բոլոր Ջրեկձորեր ու աղբիւրներ, ցորչափ սիրտս կը պըճըրտայ, կը չարժտկի ու կը բանի, դուք պիտի հոսիք անոր մէջէն խոխոջելով, երգելով..:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

ԶԱՏԻԿԸ

—o—

Քրիստոնէական տօն մըն է հիմա, — սակայն առաջ՝ արեւելեան ժողովուրդներու համար, Զատիկը, ինչպէս Ծաղկազարդը, գարնան տօնակատարութիւն էր միայն: Եբրայեցիները, Եգիպտացիներուն նման, ամէն տարի, առաջին տերեւներուն հետ կը տօնէին բնութեան զարթօնքը: Այդ տօնը կը զուգադիպէր եբրայական տարւոյն առաջին ամսուն, որ կը կոչուէր, Մովսէսի օրով, Աբիբ, յետոյ Նիսան : Ելից Թուականէն վերջ, այսինքն երբ Եբրայեցիները հեռացան Եգիպտոսէն, գարնանային այս տօնը դարձաւ տեսակ մը գոհաբանութիւն, որովհետեւ Եգիպտոսի մէջ, գարնանային այդ տօնին, համաճարակ մը կոտորած էր Եգիպտացւոց մանուկները, խնայելով Եբրայեցւոց մանուկներուն, որոնք, հրէական ծանօթ կէթոյին շնորհիւ, մեկուսացած էին Եգիպտացիներէն: Այնուհետեւ Եբրայեցիները Պեսախ կոչեցին իրենց գարնանային տօնը, (Գալիլիացւոց գաւառաբարբառով՝ պասքա), յաւերժացնելու համար յիշատակը համաժարակէն ազատումին եւ Եգիպտոսէն հեռացման : Գոհաբանական տօնը հետզհետէ նոր գոյն ստացաւ, այնպէս որ կոչուեցաւ նաեւ բաղարջակերաց տօն, — Եգիպտոսէն հապճեպով հեռանալու ժամանակ, գրեթէ հալածական եւ խուճապահար, Եբրայեցիները ստիպուած էին հրաժարիլ խմորուած հաց ուտելէ: Ատիկա սակայն յետոյ աւանդութիւն մը դարձաւ եւ գրեթէ բոլորովին փոխեց տօնին նախնական գոյնը: Այսուհանդերձ Ղեւտացւոց գիրքը (Գլ. ԻԳ. 10) կը մատնէ տօնակատարութեան նախնական ձեւը եւ իմաստը,— գարնան առաջին բերքը (գարի) նուէր տանիլ տաճարին :

Ուրիշ փաստ մը եւս այն, որ տօնին զուգադիպող ամսուան անունը, Աբիբ կը նշանակէ հասուն հասկ ցորենի կամ գարիի, ինչ որ նուէր կը տարուէր տաճարին :

Հայերը ի՞նչ տօն ունէին Զատկին տեղ, — չենք գիտեր: Քրիստոնէական ծէսը ծածկած է ամէն հին հետք եւ ազգային աւանդութիւն :Սակայն կը թուի թէ Հայերը եւս Զատիկով կ'ողջունէին գարունը եւ իրենց տօնը կը բաղկանար ընդհանուր զուարճութիւններէ ,— կը յորդէր գինին, գիւղացին ու քաղքցին պար կը բռնէին, կը կայթէին, կ'երգէին ու կը հրճուէին : Այսպէս մինչեւ վերջերս Նոր Ջուղայի մէջ սովորութիւն է Զատիկը տօնել... հեթանոսական եղանակով մը.—

« Նոր – Ջուղայի կուսանքները Զատկի օրուան պատարագէն ետքը՝ սեղանատունը կ'օրհնեն եւ ապա նորէն եկեղեցի երթալով՝ դասէն դուրս կը պարեն, պարագլուխ ունենալով նոյն օրուան պատարագիչ քահանան շուրջառակիր : Նոյնը կ'ընեն առանց քահանայի ամէն կիրակի մինչեւ Հոգեգալուստ երեկոյեան ժամերգութենէն առաջ եկեղեցիին գաւթին մէջ աշխարհական կնիկներով միասին » : (ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ , տարի 1900 , էջ 45) :

Ինչպէս պէտք է ենթադրել, գարնան այս տօնը կը սկսէր Ծաղկազարդէն, կը շարունակուէր Զատկին, թերեւս կը վերջանար Կանաչ Կիրակի, կամ Հոգեգալուստին, համաձայն երկրին բերքատուութեան եղանակին :

եան նշան կը տեսնուէր, իսկ Իսրայէլացիք հարկադրուած էին անխմոր հաց պատրաստել՝ ժամանակի սղութեան պատճառով: Բայց ինչո՞ւ կը սպառնար Տէրը՝ եթէ նախորդ օրուընէ մնացած հացը չնետուէր (Ել. ԺԲ. 15):

Այս աւանդութեանց կապուած են ժողովրդական սովորութիւններ, ոչ երբեք գրական ժառանգութիւն ,այնպէս որ կ'անհետանան հետզհետէ ու կը մոռցուին ,— նոր զգեստներ նուիրել իրարու, եւն.:

Այս եղանակով, ի վերջոյ Զատիկը դարձաւ միջոց մը հին կեանքը մոռնալու, հանապազօրեայ աշխարհէն խոյս տալու, հրաշալի վերանորոգութեան մը մէջ ապրելու:

Ոսկեղէն փախուստ մը (էվազիոն):

Վերջապէս, գարնանային երկու տօներ ձուլուելով իրարու, կրեցին երկար դիմայեղութիւն մը դարերու ընթացքին : Կախարդական ծագումէ մը մեկնելով, Զատիկը ստացաւ խրախաշտ նշանակութիւն մը: Յետոյ քրիստոնէութեան մղումով՝ վերադարձաւ բնազանցական նըշանակութեան, — երբ այլեւս Քրիստոս այն գառն է, որու արիւնը կը հոսի մարդկութեան փրկութեան համար: Պօղոս, ամէն գաղափարի կամ առարկայի խորհրդանշանական իմաստ մը տալու փափաքութեամբ, Յիսուսի արիւնը գինի կ'ընէ եւ մարմինը՝ հաց, այնպէս որ Զատկական տօնին հարուստ եւ փառաւոր հանդիսութենէն, գոհատօներու զանեերէն եւ հնձատօներու բաղարջէն կը թողու ոչինչ՝ ձեւակերպելու համար պատարագի մը պատկերը, աղքատիկ ճըշխարք մը միայն :

« Սրբեցէք ի բաց զհին խմորն, զի եղիջիք նոր զանգուած, որպէս էքդ անխմորք. քանզի Զատիկ մեր զենաւ Քրիստոս: Այսուհետեւ արասցուք տօնս՝ մի՛ ի խմորն հին, եւ մի՛ ի խմորն չարութեան եւ անզգամութեան, այլ անխմոր սրբութեան եւ ճշմարտութեան» (Ա. Կոր. Ե. 7):

Դարերու ընթացքին՝ Զատիկը, որ փոխն ի փոխ եղաւ երբեմն գառնզենութեան տօն, երբեմն բաղարջակերաց տօն, երբեմն երկուքը միաժամանակ, ի վերջոյ դարձաւ բարոյական տօն մը՝ քրիստոնէութեան ներշնչումով, կամ աւելի ճիշդ՝ Պօղոսի բառերով.— Տօն անխմոր ճըշմարտութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Առտուն , դեռ արեւը չծագած , ուղղակի Տէրէ պէկ կոչուած գիւղը գնաց , ուր կ'ապրէր Մահմուտ աղա անուն Քիւրտ մը :

Տէրէ – պէկ Թըրքէչանի արեւմտեան կողմը կը գտնուէր: Քսան տունի չափ Հայեր կային հոն որոնք Թալանի սարսափէն ազատ մնացած էին, շնորհիւ Մահմուտ աղային :

Ճահվար պէկ իր խիզախ նժոյգը կեցուց Մահմուտ աղայի տան դուռին առջեւ:

— Բարով, բարով, մրմնջեց Մահմուտ աղան իր ձեռքը Ճահվար պէկին տալով :

— Կարօտցայ ձեզ, նկատել տուաւ Ճահվար պէկ մտերմական ձայնով մը :

— Աչքիս վրայ, գլխուս վրայ, հրամմեցէք :

Ու երկուքն ալ առանձնացան Մահմուտ աղայի տունին կից շինուած հիւրանոցը որ բաւական կոկիկ ու զարդարուած էր:

— Գիտէ՞ք, Մահմուտ աղա, կառավարութիւնը նորանոր դաւեր կը պատրաստէ, ըսաւ Ճահվար պէկ ճնշուած ձայնով մը :

— Իւե՞ր , բացագանչեց Մահմուտ աղա, որ յիսունը անցած պարթեւ, հասակով, ալեխառն մօրուքով, բարի ու լուրջ անձ մըն էր :

— Այո :

— Որո՞ւ դէմ :

– Սա ողորմելի Փլաներուն դէմ :

— Դո՞րձեալ Թալան :

— Չէ :

— Հապա՞ :

— Այս անգամ կոտորածի պատրաստութիւն կայ :

— Կոտորածի պատրաստութիւն :

— Ճիշդ է :

— Չեմ կարծեր, որովհետեւ Փլաները իրենց չայիկէն զրկուած կ'ապրին իրենց աւերակներուն մէջ :

— Այդպէս է. բայց այդ մերկ, լքուած ու թշուառ ժողովուրդը պիտի կոտորուի, եթէ մեր մարդիկը կառավարութեան ձեռքը տանք :

— Ամենեւին, այդ անխղճութիւնը պիտի չկրնաք ընել, Ճահվար պէկ, թող կառավարութիւնը մեր վրայ յոյս չդնէ :

— Ես ալ այդ գաղափարը ունիմ, սակայն պիտի կրնա՞նք մեր բոլոր աշիրէթներուն մէջ մտնել ու կառավարութեան սարքած ծրագիրը ջնջել: Ահա ամէնէն կարեւոր խնդիրը :

— Պիտի կրնանք. միայն թէ կա՞յ ապացոյց մը, գիտե՞նք թէ կառավարութիւնը ատանկ ծրագիր մը կը պատրաստէ :

— Այո, ապացոյցը ձեռքիս մէջ է :

— Ո՞ւր է :

— Ահաւասիկ :

Ու Ճահվար պէկ ծոցէն հանելով վալի փաշային անձնական գրութիւնը, յանձնեց Մահմուտ աղային :

Ալեւոր քիւրտը կարդաց այդ գրութիւնը ծայրէ ի ծայր ու յետոյ բացագանչեց :

— Անշուշտ հասկցաք թէ պատուանշանը կը տրուի ձեզ ծառայութեան մը փոխարէն, այդպէս չէ՞ :

— Իհարկէ, եթէ ոչ, Սուլթանը ուր, Ճահվար պէկը ուր. որո՞ւն հոգն է ինկեր ատանկ պատուանշանի մը արժանի ընել զիս: Ատիկա կը նշանակէ ոճրագործի մը վարձատրութիւնը :

— Խիստ լաւ, ի՞նչ պատասխան տուիք, կամ ի՞նչ պատասխան տալու մտադրած էք :

— Ե՞ս :

— Բացարձակապէս պիտի մերժեմ :

— Լաւ, ո՞չ ապաքէն թշնամի պիտի դառնաք կառավարութեան ու Սուլթանին :

— Ի՞նչ ընեմ, հապա ոճրագո՞րծ մը ըլլամ :

— Ոչ, միայն թէ խոհեմութեամբ գործելու էք: Սուլթանը ձեզի Մէճիտիէի առաջին պատուանշանը շնորհած է, չէ՞ : Դուք չէք մերժեր զայն: Գացէք վալիին ապարանքը, ընդունեցէք պատուանշանը :

— Յետո՞յ :

— Յետոյ վարուեցէք այնպէս ինչպէս ձեր խիղճը կը թելադրէ ձեզ: Ասանկով աւելի օգտակար կրնաք հանդիսանալ ու ձեռքերնուդ եկածը չխնայել ժողովուրդի մը որ մեր աշխատաւոր դասակարգն է եւ որուն ճակտին քրտինքովը կ'ապրինք :

Վալին թող բարեկամը նկատէ ձեզ, դուք ներքնապէս անոր թշնամին կրնաք ըլլալ : Կառավարութիւնը թող յուսայ որ մարդիկդ արեան ճապաղիքներու մէջ դիակներ կը փռեն, դուք դաղտնի կերպով պաշտպանեցէք խորը ապաստանած փախստականները: Եւ որովհետեւ Թըրքաշէնի բոլոր սահմանները ձեզի կը պատկանին, կառավարութիւնը պիտի չըրկէ իր զօրքերը: Ճշմարիտ չէ՞ այս նկատողութիւնս :

— Ճշմարիտ է :

— Ուրեմն :

— Պիտի ընդունիմ :

(Շար.)

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Ապրիլ 24ի Ազգային Սուգի առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին բաց պիտի ըլլայ կէսօրէ յետոյ ժամը 4էն 5:

Մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը յարգելու համար, կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը մոմավառ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախմբ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Ահարոն Կիրակոսեանի մահուան առթիւ Այրիին Տիկին Կիւզէլ Կիրակոսեանի, որդւոյն՝ Ժողէֆի եւ Օհանեան, Բարսեղեան, Քիւրճեան, Սերոբեան, Տէրտէրեան, Ղազարեան, Կարապետեան, Յակոբեան և այլ ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան եւ զաւակները, իրենց սիրեցեալ հօր եւ մեծ հօր, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին համար 500 Ն. Ֆ.ի գումար մը կը նուիրեն Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) Ֆէսանվիլլիէի օգափոխութեան կայանին:

×

Այրի Տիկին Ազնիւ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան, կը նուիրեն 300 Ն. Ֆ.ի գումար մը, Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի Ֆէսանվիլլիէի օգափոխութեան կայանին, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին համար:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ԱՊՐԻԼ 8ԻՆ

Վերջացաւ *Յառաջի* վերիրատարակման 17րդ տարին, ինչպէս նաեւ մեր բաժանորդներուն մէկ կարեւոր մասին բաժանորդագրութեան շրջանը:

Կը խնդրենք որ չսպասելով մասնաւոր դիմումի, անոնք վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը:

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Գիրերու Գիւտի 1600ամեակի առթիւ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» *սրահին մէջ:*

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԿՈՉՈՒՆՔ

Կազմակերպուած Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Ապրիլ 28ին, ժամը 20ին, Միութեան անդամներուն եւ անոնց ընտանիքներուն համար միայն:

Ճաշարան Պոժէ, 196 Րիւ Սէնթ-Օնոռէ (*Լուվրի վաճառատան դիմաց*) *մեթրօ՝* Փալէ-Ռուայալ:

Գին 12 Ն. Ֆ.:

Տեղերը վերապահելու համար հեռաձայնել մինչեւ Երեքշաբթի ժամը 11էն 13, հետեւեալ թիւերէն մէկուն.— ՓՐՕ. 54-86, ԹԵԹպու 55.88, ԹՐԻԽտէն 09.67:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ՅՈՒՆԻՍ 3

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝

ՅՈՒՆԻՍ 17

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՅԻՍ 5ԻՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ:

Կը ներկայացուի՝

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962-1963ի դպրոցական շրջանի համար:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար:

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնապէս ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը զասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը:

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 20.30ին, Քատէի սրահը (Ա. յարկ)

Կը նախագահէ՝

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

Կը խօսին՝

ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ՍԱԳԸՋ եւ ՍՏԸ ՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ, (Միլանէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն՝ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Օր. ԹՕՓԱԼԵԱՆ, եւ Պ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ:

Երաժշտական բաժին: *Խօսնակ.—* Տիկին Թօփալեան

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց:

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի *սրահին մէջ:*

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ Ապրիլ 29ին

ԲՈՑԻ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը հաղորդէ թէ այս տարի ալ իրեն յանձնուած է Անծանօթ Զինուորի բոցի վերարծարծումը, Երեքշաբթի Ապրիլ 24ին, որ կը զուգադիպի մեր ազգային մեծ սուգի 47րդ տարեդարձին:

Միութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներուն եւ բոլոր Հայերուն որ խուռներամ փութան մասնակցելու յարգանքի այս արտայայտութեան:

ՀԱՒԱՔՈՒԻԼ ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՖՐԻԷՏԼԱՆՏԻ ԱՆԿԻՒՆԸ, ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՅ ԱՆՑՔԻՆ ԴԻՄԱՑ:

ԺԱՄԸ 18ԻՆ

ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ ԺԱՄԸ 18.15ԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԱԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ — (ՌՈՃԻԿ)
ՀԱԼՎԱ ՎԱՐԴԵ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DÉPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone: TRU. 27-70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի ներկայացումը Մայիս 5ին, Շաբաթ գիշեր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շատ կարող եւ երկարամյա քուփիէօր-փաթրոնիէ *մը: Ներկայանալ՝*

A. DARONIAN
115, Rue d'Aboukir, Paris CEN. 20.86

ՁԱՏԿԱԿԱՆ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՉԷՕՐԷԿԸ

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԵՒ ԿԸ ԾԱԽԷ

ՍՏԵՓԱՆ
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆ

32 RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e) TÉL.: TAI. 65-44

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ԱՊՐԻԼ

MERCREDI 25 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9388 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5189

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐ ԿԸ ՄՆԱՆՔ

Հայոց ժամանակակից պատմութեան սեւ էջն է 1915 Ապրիլ 11/24ը, որ կը խորհրդանշէ Մեծ Եղեռնը :

Ատիկա ցործադրութեան թուականն է սակայն : Բուն ծրագիրը նիւթուած էր շատ առաջ : Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն քիչ վերջ :

1909 Ապրիլեան ոճրագործ Իթթիհատը տուած էր արդէն ազդանշանը՝ 25 – 30 հազար Հայեր կոտորելով Կիլիկիոյ մէջ :

Ինը ամիս միայն տեւած էր խանդավառութեան շրջանը : Միամտօրէն հաւատացեր էինք, որ սահմանադրական Թուրքիան մոռնալ պիտի տար համիտեան բռնակալութեան դաժան օրերը :

Ատանայի երկրորդ Ջարդը — աւելի զարհուրելի քան առաջինը — գործն էր Մակեդոնիոյ շարժուն բանակին, որուն վերին հրամանատարն էր Մահմուտ Շէվքէթ փաշա, Իթթիհատի հլու կամակատարը :

Բոլոր փաստերը անհերքելի կերպով կ'ամբաստանէին երիտասարդ Թուրքերու կուսակցութիւնը : Օսմանեան երեսփոխան Յակոբ Պապիկեան, որ իբրեւ քննիչ Կիլիկիա էր ղրկուած խորհրդարանին կողմէ, վերադարձին թունաւորուելով սպաննուեցաւ՝ տեղեկագիրը ներկայացնելէ առաջ :

1911ին Սելանիկի մէջ Իթթիհատի պատգամաւորական ժողովը վճռած էր մաքրել փոքրամասնութեանց, ամէնէն առաջ Հայերու հաշիւը :

Պալքանեան պատերազմը կայսրութենէն խլած էր ամբողջ եւրոպական Թուրքիան, Ադրիականէն մինչեւ Ադրիանուպոլիս, սահմռկեցուցիչ արագութեամբ :

Դուրս նետուած Եւրոպայէն, Թուրքերը սկսան դէպի Արեւելք ուղղել իրենց աչքերը, դէպի Թուրան, զուտ Թրքական հսկայ կայսրութիւն մը հիմնելու ցնորքէն տարուած :

Թուրանական, համաթրքական շարժումը զարգացաւ աստիճանաբար՝ հրապուրելով երիտասարդ մտաւորականներն ու զինուորականները :

Վերջնապէս վճռուած էր Օսմ. կայսրութեան ոչ – Թուրք տարրերուն ճակատագիրը :

Արեւելեան նահանգներուն մէջ Հայերուն դէմ գործուած հարստահարութիւնները օրէ օր սաստկացան : Պատրիարքը շարունակ «Թաքրիր» կը տեղացնէր Բ. Դրան :

Մինչ զաւառը արիւն կուլար, Պոլսոյ մէջ ցուցարարական հանդիսութիւններով կը տօնէինք գրերու գիւտի 1500ամեակի եւ հայ տպագրութեան 500ամեակի զոյգ յոբելեանները : Ճէմալ փաշա Թաքսիմի պարտէզին մէջ ճառ կը խօսէր, Թալէաթ պատրիարքարան կ'այցելէր՝ խնդակցութիւն յայտնելու համար պատրիարքին :

Ու երեսս բարեկամ կը ձեւանային Հայերուն, սակայն մութին մէջ դաւեր կը սարքէին մեզի դէմ :

Բարենորոգումներու ծրագիրը յորդեցուց բաժակը : Ի՞նչպէս կրնային հանդուրժել, որ ինքնավարութիւն շնորհուի Հայերուն, որոնց մահավճիռը տուած էին շատոնց :

Մեծ պատերազմը երկնային պարգեւ մը եղաւ ոճրագործ Իթթիհատին՝ միանգամ ընդ միշտ թաղելու համար Հայկական Հարցը :

1915 Ապրիլ 24ին գլխատեցին Հայութիւնը՝ դէպի սպանդանոց ղրկելով հաւաքաւոր մտաւորականներ :

Տարագրութեան ճամբաներուն վրայ եւ Տէր Զօրի մէջ սպաննեցին մէկ միլիոն անպաշտպան Հայեր :

Մուսա Լեռ, Վան, Տարօն, Եղեսիա, Շ. Գարահիսար եւ այլ շրջաններ իրենց հերոսամարտներով փրկեցին Հայութեան պատիւը :

Մնացորդացը չի մոռնար իր նահատակները :

Ապրիլ 24ի առթիւ կը վերանորոգէ իր ուխտը՝ հանդիսաւորապէս յայտարարելով թէ կը մնայ պահանջատէր այն հողերուն, որոնց ամէն մէկ թիզը ոռոգուած է մեր հայրերու արիւնով :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱԼԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ ՍԱԼԱՆԻ ՎԵՐԱԳՐՈՒԱԾ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ

Զանազան ձեւերով կը պատմուի Սալանի ձերբակալութիւնը, անցեալ Ուրբաթ օր, Ալժէրի մէջ, եւ տեղական մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ զանազան պզտիկ պատմութեանց մինչեւ որ Մեծ Պատմութիւնը ճշդէ ամէն ինչ :

Մինչ կ'ըսուէր նախապէս թէ Սալան Ուրբաթ օր այդ յարկաբաժինը կը գտնուէր որովհետեւ կ'ուզէր զատկական տօները կնոջը եւ աղջկան հետ անցընել, «Օռոռ» հաւատարի աղբիւրէ հետեւեալը կը պատմէ. — Ծանօթ է որ Ցատուկ Սպասարկութիւնները 32 օր է կը հետապնդէին Ալժերիոյ նախկին ընդհ. պատուիրակը, որ ի վերջոյ մատնութեան զոհ գնաց : Անցեալ շաբթուան սկիզբը Ֆրանսական բանակի հին հարիւրապետ մը ժամադրութիւն ուզած էր, Սալանի հետ տեսնուելու համար : Նիւթը կարեւոր էր, առաջարկներ ունէր Մեսալի Հաճի շարժումին կողմէ (ծանօթ է որ այս շարժումը ոխերիմ թշնամի է Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ Գաղտնի Բանակը կ'ուզէ օգտագործել այդ կացութիւնը) : Վարանում չկայ, հարիւրապետը ժամադրութիւն մը կը ստանայ, Ուրբաթ ժամը 12·20ին համար, Րիւ տէ Ֆռանց, 23 : Կը ներկայանայ Սալանի եւ տասը վայրկեան խօսակցութենէ ետք, կ'ուզէ լուացարան երթալ : Կը նշանակեն իրեն տեղը, դուրս կ'ելլէ, նոյն վայրկեանին գաղտնի ոստիկանները ներս կը խուժեն ու ձեռք կը դնեն Սալանի վրայ : Օդանաւին մէջ է միայն, միշտ ըստ նոյն աղբիւրին, որ Սալան կը տեղեկանայ թէ կին ալ ձերբակալուած է եւ շատ կ'ընկճուի : Արդարեւ, Սալանի կեանքի ընկերուհին, հերոսուհի մըն է, որ հիւանդապահուհի Հնդկաչինի մէջ շատ ծանրօրէն վիրաւորուած է եւ հարիւրէն հարիւր անկար է : Նոյն օրը եւ յաջորդ օրը ըսուեցաւ նաեւ թէ Օր. Սալան ալ ձերբակալուած էր (այս երկուքին դէմ եղած ամբաստանութիւնը կեղծ ինքնութեան թուղթի գործածութիւնն է), բայց կը ճշդուէր թէ Օր. Սալան ազգականներուն մօտ է, արդէն 15 տարու աղջկան արգելափակումը տարօրինակ տպաւորութիւն թողուցած էր :

Շաբաթ օր «Ֆրանս – Սուար» հսկայ խորագիրներով եւ տեղական միւս թերթերն ալ կը յայտարարէին թէ «Սալան կը խօսի» : Այսպէս Գաղտնի Բանակի պետին կը վերագրուէին հետեւեալ յայտարարութիւնները. — Այս ամբողջը պիտի պատահէր : Պարապ բաներու համար շատ մը չճանչցած մարդոցս հետ կը տեսնուէի : Գաղտնի Բանակը Ալժերիոյ մէջ, բարի մարդիկ անշուշտ, բայց մեծ մասով տաք գլուխ : Անոնք որոնք զիս կը շրջապատէին խելայեղներ էին : Մայր – Երկրի մէջ, կազմակերպութիւնը աւելի լաւ չէր : Ամէն բան կը փլէր մեր շուրջը : Կ'ուզէինք Մառեշալ Ժուէնը առեւանգել եւ «Ազատ Ալժերիոյ» շարժումի մը գլուխը դնել :

«Գնդապետներու հետ շատ տարակարծութիւններ ունէի, միայն հաշիւ մաքրելով զբաղած էին, ես մինակս չէի կրնար ամէն բան ընել» :

Սալանի երեք փաստաբանները կարճ զեկոյցով մը կ'ըսէին թէ «վճռապէս կը հերքեն, յանուն զօրավար Ռաուլ Սալանի, բոլոր խօսքերը որոնք իրեն վերագրուած են բերանացի կամ գրաւոր մամուլին կողմէ» : Սալան ընտրած էր չորս փաստաբաններ՝ Թիքսիէ – Վինեանքուռ, Կուտերմանոֆ, Մընիւէ եւ Շարփանթիէ, այս վերջինը մերժած է ուրիշ միայն ժուհոյի ներումով զբաղիլ :

Սալանի առաջին հարցաքննութիւնը պիտի կատարուի հինգշաբթի, դատավարութիւնը հաւանաբար տեղի ունենայ Մայիս 15ի շուրջ :

Մինչ արտասահմանեան մամուլը այն համոզումն ունի թէ Գաղտնի Բանակի գլուխը վերջնականապէս կոտրուած է, Լոնտոնի կիրակնօրեայ «Սընտէյ Թելեկրաֆ»ը կը գրէ. — «Ուրախ կ'ըլլայինք, ըսելու, Զատիկ օրով, թէ Ալժերիոյ կռիւները վերջացած են Սալանի ձերբակալութեամբ, դիմադրական շարժումները, սակայն, միայն զինուորական պետերէ կախում չունին : Եթէ, Պիտօ, քաղաքական մարդը իրենց միացած է, Գաղտնի Բանակը հաւանաբար աւելի շահեցաւ զօրութեամբ, անցեալ շաբթու, քան կորսնցուց : «Ալժ. Ազատ. Ճակատը որ ներկայիս թեքնիք ձեւով կը թուի յաղթական ըլլալ, պատերազմը չէ շահած : Գոհացաւ անհարեկումը այն աստիճանին հասցնել որ Մայր Երկրի իշխանութիւնը ինքզինքը ստիպուած կարծէ հետը բանակցելու : Շատ կանուխ է ըսելու համար թէ Գաղտնի Բանակը ղրկուած իր զօրավարներէն պիտի լքէ այսքան արդիւնաւոր զէնք մը կ'եղրակացնէ անգլիական թերթը :

× Բոշէ – Նուառ տեղի ունեցաւ պաշտօնական հանդիսութեան մը որու ընթացքին յանուն Ֆրանսայի, մարզպանը՝ Ֆուշէ Ապտերհաման Ֆարէսի յանձնեց տեղական ուժին հրամանատարութիւնը : « Ըստ էվիանի համաձայնութեանց, Ֆրանսա Առժամեայ Գործադիր մարմնին հեղինակութեան կը յանձնէ կարգապահութեան այս ուժը զոր Գործադիրը պիտի օգտագործէ իր հասկցած ձեւով» շեշտեց Քրիսթիան Ֆուշէ :

× Ալժերիոյ ահաբեկումին նախկին ղեկավարը՝ Եասէֆ Սաատի ազատ արձակուեցաւ, ինչպէս նաեւ Ճեմիլա Պուփաշա, 22 տարեկան Ալժերուհին որ ձերբակալուած էր ռումբեր դրած ըլլալուն համար Ալժէի համալսարանը : Սկզբնական խոստովանութիւններէ ետք, Ճեմիլա Պուփաշա յայտնած էր թէ չարչարանքներու տակ խոստովանած էր ինչ որ բաւական յուզումներ յառաջ բերած էր, իրեն ի նպաստ շարժումներ ստեղծած էր : 200 ուրիշ Ալժերացիներ ազատ արձակուեցան, Ֆրէնի բանտէն :

× Կառոտի յայտարարեց թէ Սալանի կը յաջորդէ Գաղտնի Բանակը գլուխը :

× Փլասթիք ռումբ մը քանդեց « Էքօ տ'Ալժէի» տպարանը : Թերթը լոյս չէր տեսներ, Ալէն տը Սերինեիի պաշտօնազրկումէն ետք, բայց վերջերս զրոյց մը կը շշէր թէ պիտի ծախուի եւ Առժամեայ Գործադիրին հետ չփոռմ ունեցող մարդիկ են գնորդները որոնք պիտի վերսկսին հրատարակութիւնը : Ծանօթ է որ Էքօ տ'Ալժէ նախապէս «ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակից էր :

× Սալանի ձերբակալութեան իբրեւ հետեւանք կը նկատուի բազմաթիւ Եւրոպացիներու մեկնումը Ալժերիայէն :

Երեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովի հերթական նստաշրջանը սկսաւ : Փոմփիտու իր դահլիճին ծրագիրը պիտի ներկայացնէ Հինգշաբթի :

Տարուէ տարի ոգեկոչելով Հայաջինջ Սարսափները, մենք պիտի ունենանք մէկ մտածում, — երգի վերածել վէրքը :

Երգ՝ հայ ժողովուրդի յաւիտենականութեան :

Երգ՝ հայրենիքի ամբողջացման եւ անկախութեան :

Երգ՝ խաղաղութեան, շինարար ու յարատեւ աշխատանքի :

Երգ՝ մշակոյթի զարգացման եւ ստեղծագործութեան :

Երգ՝ ներքին կազմակերպութեանց զօրացման եւ ներդաշնակ համակեցութեան :

Շ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ Քափ Քանավերալէն հրթիռ մը ղրկեցին դէպի լուսին, կիրակի օր : Նախորդ փորձ մը ձախողած էր Յունուարի վերջ, այս անգամ յոյս կայ որ Ռաներ Դ·ի ճամբորդութիւնը յաջողութեամբ պսակուի, թէեւ հաղորդումի գործիքները աւրուած են եւ լուր չկայ :

ԿՐԵՄԼԻՆԻ մէջ բացուեցաւ Գերագոյն Խորհուրդի նստաշրջանը որ յետաձգուած էր Ապրիլ 10էն : 1443 երեսփոխանները ճիշդ մէկ ժամ դրին համաձայնելու համար օրակարգին շուրջ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ տագնապը կը ծանրանայ, 27 կուսակցութիւններ (զինուորական թէ քաղաքային) չեն յաջողիր ուղղութիւն մը տալ երկրին, մինչ Սպանիոյ մէջ Փերոն «իր ժամուն» կը սպասէ, մեծ վստահութեամբ :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր վարչապետը անգամ մը եւս հաստատեց թէ Սուրիա պիտի բանակցի արաբական միւս երկիրներուն հետ արաբական միասնականութեան համար :

ՊԱՊԸ իր զատկական պատգամին մէջ շեշտեց թէ Քրիստոս է որ ցոյց կուտայ համակեցութեան ճամբաները ճշմարտութեան եւ արդարութեան մէջ : Անդրադառնալով Տիեզերական Ժողովին, Յովհ. ԻԳ. ըսաւ. «Այդ ժողովը պիտի ըլլայ, ինչպէս է Զատիկը, մեծ Զարթօնք մը : Պիտի ըլլայ նոր Հոգեգալուստ մը» : Ամբողջ գիշերը զմայլելի պատարագներ մատուցուած են Հռոմի մէջ եւ կէս գիշերին 1500 զանգակներ հնչած են : Կիրակի ցերեկ Պապը իր օրհնութիւնը տուաւ Ուրպի էթ Օրպի : Քանի մը հարիւր հազար ուխտաւորներ հաւաքուած էին Ս. Պետրոսի հրապարակը :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ շարժումները վերսկսան Ֆրանսայի մէջ : Երկաթուղին բաւական անկանոնութիւններ ունեցաւ մանաւանդ բարար հարաւ–արեւելեան շրջանի : Երեքշաբթի օր Թղթատարը, որ արդէն շատ անկանոն է վերջերս, մասնակի գործադուլներու ձեռնարկեց եւ բոլոր ցրուումները չկատարուեցան : Շարժումը կրնայ ծաւալիլ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ բազմաթիւ արկածներ պատահեցան զատկական տօներու առթիւ : Մեռեալներու առժամեայ թիւն է՝ 108, նոյնքան ալ վիրաւորներ կան :

ՅՈՒՇԵՐ ՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐԷՆ

... Ինքնապաշտպանութեան վայրը որոշուեցաւ դարձնել մեր գիւղը, Կիւշանան որ ամէնէն յարմար աշխարհագրական դիրքն ունէր ինքնապաշտպանութեան տեսակէտէն: Վճռուած էր մեր շրջանի ժողովուրդը այստեղ կեդրոնացնել, եւ Թիկունքը ունենալով Ուզտադիի բարձունքները: Տէյիրմէն Տէրէի արեւմուտք գտնուած գիւղերը եւ քաղաքը աշխարհագրական դիրքով մեզմէ հեռու էին եւ առանձին: Իսկ Սիւրմէնէն որ շրջապատուած էր Թրքական կատաղի գիւղերով, մեզմէ վեց ժամ հեռաւորութեան վրայ դէպի արեւելք Գարատէրէի եւ Եամպոլի գետերու միջեւ լեռնային բարձունքներու վրայ թառած չորս հինգ գիւղեր էին: Այդ հայ գիւղերու հետ զինուորական մարմինը կապ կը պահէր Ֆիրինցուտցի Համբարի միջոցով:

Քաղաքի եւ զինուորական մարմնի միջեւ կապ պահողը Կ. Կոմիտէի անդամ Բիւզանդ Ծերմակեանն էր: Յովհաննէս Ղուկասի Ղուկասեանին յանձնուած էր պատանիներուն դրօշով եւ ելեկտրական լամբով խօսիլ սորվեցնել: Այդ տղաքներէն էին Ներսէս Յովսէփեան, Վահան Թորլաքեան, իմ կրտսեր եղբայր Վաղարշակը եւ ուրիշներ: Բոլոր փախստական երիտասարդները բաժնուած էին խումբերու, իրենց խմբապետներով եւ առանձին գաղտնի նկուղներով, որոնք իրարու հետ կապ կը պահէին: Այդ բոլոր խումբերն ալ զինամթերքի ու պաշարի պահեստները ունէին:

ԻՆՉՊԷՍ ՈՂՋ ՄՆԱՑ ԷՆՎԷՐԸ

Այս եռուն աշխատանքներուն մէջ էինք, երբ 1914 Դեկտեմբեր ամսուն Էնվէր փաշայի Սարիղամիշի ճակատին վրայ չարաչար պարտութեան լուրը տարածուեցաւ: Միեւնոյն ատեն Էնվէր փաշայի Սարիղամիշէն վերադառնալուն եւ Տրապիզոնի վրայով Պոլիս անցնելուն լուրը իմացանք: Զինուորական մարմնի քանի մը անդամներս որոշեցինք վերջ տալ այդ հրէշի կեանքին:

Ատոր համար ալ անմիջապէս կապուեցանք Վարզահանցի Մելիքսեթի եւ Կիւմիշխանեցի Աւոյի աներձագ Մանուկի հետ, որպէսզի հետեւին եւ անոր անցած օրը հեռագրով, ըստ նախօրօք դրուած պայմանին մեզի իմացնեն: Մենք ալ մեր կողմէ ճամբան ուսումնասիրելու եւ դիրքեր որոշելու գործը յանձնեցինք Արզաբին եւ Աբրահամին: Եթէ չեմ սխալիր, Դեկտեմբերի վերջին օրը Մելիքսեթէն հեռագիր ստացանք Էնվէրի անցնելու մասին: Միւս օրն ալ 1915 Յունուար մէկին, Եավուզ զրահաւորը մի քանի ընդծովեաներով Տրապիզոնի առջեւ խարիսխ ձգեց Էնվէրը տանելու համար: Բայց Էնվէրը կը հասնի Կիւմիշխանէ եւ հոն երկու ժամ մնալէ վերջ իր ճանապարհը կը շեղէ ցամաքով, Սըվազի ճամբով կ'անցնի Պոլիս, ջուրը ձգելով մեր ծրագիրը: Ան Սըվազի մէջ Մուրատը կանչել կուտայ եւ իր պարտութեան պատճառը հայ կամաւորներու վրայ ձգելով կը սպառնայ.

— Լուր տուր ձերիններուն որ բաժնըւին Ռուսերէն եւ իրենց ուժերը միացընեն մեզի:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Հոս աւելորդ չեմ համարիր, քանի մը բառ ըսել Ռուսերու կողմէ Տրապիզոնի մեծ ռմբակոծման մասին, որ տեղի ունեցաւ Թուրքերուն Եավուզ զրահաւորին մեկնումէն մէկ երկու օր վերջ:

Երեւի Ռուսերը իմացած էին Եավուզի ներկայութիւնը Տրապիզոնի ջուրերուն մէջ եւ եկած էին որսալու զայն:

Առտուն կանուխ, Տրապիզոնի առջեւ ծովու խորը տեսանք ռուսական զինուորական հսկայ տորմիղ մը: Այդ ժամանակ Տրապիզոնի նաւահանգիստին մէջ կանգնած էր Թրքական զինամթերք փոխադրող նաւ մը: Տեսնելով զայն, երկու ռուսական զրահաւորներ մօտեցան եւ սկսան ռմբակոծել եւ ջուրի տակը անցընել: Այդ ժամանակ քաղաքէն Պոզ Թէփէի եւ Ջեփանոզի կողմէ դրուած թնդանօթներէն սկսան կրակ բանալ ռուսական նաւերու վրայ: Ռուսերը ծուխով ծածկելով իրենց նաւերը անյայտացան:

Սակայն մութին երեք ժամ մնացած, նորէն աւելի շատ թիւով մօտեցան քաղաքին եւ զայն մասերու բաժնելով մինչեւ մութը կոխելը անընդհատ ահռելի ռմբակոծման ենթարկեցին: Տեսարանը սոսկալի էր: Տուները կը փլէին, կ'այրէին: Ժողովուրդը սարսափած քաղաքէն դուրս կը փախչէր: Երկինք գետին իրարու խառնուած էին: Թրքական թնդանօթները դադրած էին այլեւս գործելէ:

Ծիծաղելին այն էր, որ այդ քաոսի միջոցին Թուրք մոլլա մը իր սպիտակ փաթթոցով եւ ամբողջ հասակովը ծովու ափը կանգնած էր եւ հրացանով կը դիմադրէր ռուսական զրահաւորներուն: Բայց յանկարծ թնդանօթային ական մը հողի երեսէն սրբեց տարաւ Թրքական այդ վերջին հերոսական դիմադրութիւնն ալ, որմէ վերջ այս անգամ քաղաքը պարապ մնաց:

Ռմբակոծումէն վերջ, Տրապիզոնը թողած փախածի տպաւորութիւն կը ձգէր: Այդ ռմբակոծման զոհ գնաց Աչճի Պօղոսի ընտանիքը, որու տունը փլելով տակը թողուց ամբողջը:

ԱՌԱՋԻՆ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԸ

... Էնվէրի Պոլիս հասնելէն անմիջապէս վերջ Թուրք բանակին մէջ մնացած հայ զինուորները անխտիր զինաթափուեցան եւ ղրկուեցան աշխատաւորական գունդերը: Ատոր հետ միասին ամէն տեղ խիստ խուզարկութիւններ եւ հետապնդումներ տեղի ունեցան փախստական զինուորները գտնելու պատրուակին տակ:

... 1915ի Ապրիլ 19ին կառավարութիւնը ընդհանուր խուզարկութիւն կատարեց: Մէկ գիշերուան մէջ քաղաքին թէ գիւղերուն մէջ, ամէն մէկ հայ տան առջեւ ժանտարմա մը կը կանգնի, իսկ կասկածելիներու տուներու առջեւ երկու կամ երեք: Առտուն կանուխ խուզարկութիւնները կը սկսին, բայց մասնաւոր յաջողութիւն չեն ունենար: Մեր շրջանէն հազիւ երկու զինուորցու տղայ եւ մէկ այնալու հրացան ձեռք ձգեցին: Սպասուած աւարը չգտնելով կատղած ժանտարմաները ոչ-զինուորցու մարդիկը մէկ տեղ կը հաւաքեն, անխղճօրէն կը ծեծեն ու կը չարչարեն: Մեր գիւղացիներէն Ադամ Յովսէփեանը, Գասպար Էքշեանը եւ Պօղոս Տէրտէրեանը ժամերով տանջելէ վերջ, մէկին երեսի մէկ կողմը կ'ածիլեն, միւսը չածիլած կողմի պեխերը ձեռքով կը փետտեն, միւսին ոտքերը կը պայտեն եւ վզին չուան մը կապելով կը հեծնեն վրան եւ փողոցները ման կուգան: Երրորդին կօշիկներուն մէջ տաք ձիւթ կը լեցնեն եւն.: Ժանտարմաները կառավարութեան ցանկերով խումբ խումբ կը կեդրոնանան դասալիք Հայերու տուներուն առջեւ եւ կը հրամայեն 24 ժամէն յանձնուիլ, հակառակ պարագային իրենց տուները կրակի պիտի տրուին:

... Առտուն լուսաբացին Սիփթերէն սուրհանդակ եկաւ եւ յայտնեց ժանտարմաներու անլուր բարբարոսութեանց մասին: Ցարութիւնի տունը այրելէ վերջ Թուրքերը բոլոր գիւղացիները հաւաքելով սոսկալի ծեծի կ'ենթարկեն:

... Այդ միջոցին նամակ մը ստացանք Արեւելեան Բիւրոյէն (Կարին), հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— «Երկրի դրութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ: Զանազան վայրերու մէջ ձերբակալում եւ աքսոր տեղի կ'ունենայ: Աշխատեցէք մի կերպ այս բոլորի մասին սուրհանդակի միջոցաւ տեղեկացնել Բաթում, Թիֆլիզ, Սերոնց: Սպասեցէք մեր սուրհանդակին, որմէ պիտի ստանաք աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ»:

Կազմ եւ պատրաստ կը սպասէինք սուրհանդակին, երբ Էրզրումէն ստացանք երկրորդ նամակը, որ կը տեղեկացնէր թէ Սուրհանդակը՝ Սեդրակ Քէօսէեան, անհետացած է ճամբան: Յետոյ երկու նամակ եւս, մէկը մեզի, միւսը ծածկագիր՝ ուղղուած Թիֆլիզի Կ. Կ.ին: Մեր նամակին մէջ կը գրէին.

— «Ի սէր Աստուծոյ, աշխատեցէք շտապ կերպով այս նամակը տեղ հասցընել առանց զոհողութեան առաջ կանգ առնելու: Մարալը եւ եպիսկոպոսը անյայտ ուղղութեամբ տարած եւ սպանած են: Վանի եւ Մուշի մէջ օրէ օր կոտորածներ կը սպասեն»:

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԽՈՀԵՐ

Կը գտնուինք դարաշրջանի մը մէջ ուր մարդկութիւնը չի կրնար ապրիլ՝ իր ընկուղին մէջ ունենալով ջարդուած ժողովուրդի մը դիակը:

ԺԱՆ ԺՕՐԷՍ

Օրհնութեան եւ մաղթանքի այս օրերուն, երբ գարնան բոյրը կը սաւառնի ամէնուր, երբ բնութիւնը կը զգենու նոր աւիշ ու երանգ, կը խոստովանինք ամէն Հայու նման, որ չարաչուք եղեռնէն ասդին Ապրիլը նոյն փայլը չունի այլեւս մեզի համար:

Արդարեւ, քառասուն եւ այսքան տարիներէ ի վեր մեր սրտերուն մէջ մեծ վէրքը անմեղուած կրակի մը պէս կը փոթորկէ մեր հոգին, կը ճմլէ մեր սիրտը եւ կ'արիւնոտէ մեր զգացումները:

Որովհետեւ, այն ցեղասպանութիւնը որ գործադրուեցաւ 1915 Ապրիլին, թէ՛ իր ծաւալով եւ թէ՛ իր աննկարագրելի սարսափներով, կը գերազանցէ մեր տեսած եւ ապրած բոլոր արհաւիրքները:

Որովհետեւ, ոճիր մըն էր, որ կրակի մատնեց բովանդակ երկիր մը եւ ամբողջ ազատատենչ այլ խաղաղասէր ժողովուրդ մը:

Կիզեց եւ մոխիրի վերածեց ամէն ինչ: Բայց ոչ մեր ազգային գոյութիւնը՝ Ապրիլեան Եղեռնը ծրագրողներուն միակ եւ վերջին նպատակը:

Որովհետեւ, բոլոր տառապանքներէն ետքն իսկ հայ բազուկը պարտադրեց իր կամքը, ստեղծեց իր բոյնը ու աւերակները կրկին մաքրեց եւ քարը քարին վրայ շարեց: Սաւառնեցաւ հայ միտքը մինչեւ անհուն, թրթռաց հայ հոգին իր հոգեպարար ելեւէջներով:

Ու այսօր, մօտ յիսնամեակ մը ետք, երբ փորձենք մէկ կողմ դնել զգացականը եւ բանանք մեր «ել եւ մուտք»ին հաշուետետրը, կը տեսնենք որ երէկուան անդարմանելի կորուստներուն տեղ յաջողած ենք արձանագրել յատկանշական եւ նշանակալից նուաճումներ:

Ունինք օրրան, ունինք տենչ ու մանաւանդ կամքը:

«Երգի կերածել վէրք»ը.— Տարիներ առաջ մեր անզուգական խմբագրապետին այս կոչը, այսօր մասամբ իրականացած է:

Արդարեւ երգի, աւելի ճիշդ հայերգութեան վերածուած է կիսով չափ մեր կեանքը: Ու վաղը, անտարակոյս, ամբողջական պիտի ըլլայ ան:

Որովհետեւ, հայ ժողովուրդը երբեք չէ կորսնցուցած իր հաւատքը գալիք լաւ օրերուն հանդէպ:

Այլ ճակատագիր վերապահուած է իրենց՝ ջարդարարներուն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՌԱՆՑ ՇՐՋԱՆԱԿԻ

(Հ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ)

Անշուշտ Շարականի ճամբաներով իր հոգին կը թափառէր դարձեալ հայրենի աշխարհը, Լուսաւորչին հետ խօսելու, Սահակ – Մեսրոպի ձեռքերն համբուրելու, Նարեկէն հառաչանք մը քաղելու եւ Շնորհալիէն փոխ առնելու — Առաւօտ լուսոյ, Արեգակն արդար, Առ իս լոյս ծագեա:

Բայց նա կրկին իր աշխատանոցին մէջն էր. դեռ արեւը չէր ծագած, աստղերը կը դանդաղէին հեռանալու, ճրագ մը կը պլպլար երկու պատուհաններուն ետեւ եւ ինքը կը փնտռէր իր սրտին հետ [illegible] Յուշիկք հայրենեաց Հայոց. հայրենի յիշատակներ, այնքան սրտագրաւ եւ այնքան դարերով մոռցուած, դէմքեր՝ որոնք փայլած էին մեր աստղակամարին վրայ, եւ ամպեր՝ սեւ վարագոյրի պէս ծածկած էին զանոնք: Հէքեաթներ չէին՝ որ ծերունիի մը պէս իր թոռներուն պատմէր, այլ անմահութեան սահմանուած դէմքեր, ուր պէտք էր լուսաբանել պատմութեան մթաւ ակնարկները, դարդարել լուսապսակով, անոնց վրան ձգել բանաստեղծութեան ծիրանին, որ Թէոդոր Սալիունին իր երիտասարդ արիւնով ներկէր Սեղեմնուտի ապերականները, Կարմիրն Վարդան հաւատքի արեւն ողջունէր, Վահան Գողթնացին իր տարագիր սիրտն Հայաստան տանէր, խուլ խաչիկը ամդահաններու դէմ պայքարէր եւ Շուշան Վարդենին չըթաներն համբուրէին Հայաստան եւ Վրաստան: Ո՞վ այնքան յուզումով պիտի հետեւէր տարաբախտ Լեւոն վերջինի պանդուխտ քայլերուն, ո՞վ պիտի պսակէր Զապէլ թագուհին՝ բարեգործութիւններու դափնիներով եւ Հայկ համաստեղութիւնը պիտի սփռէր մեր երկինքին վրայ: Ալիշան ինքն էր այդ ամէնուն մէջ, իր ձգնաւորի, հաւատաւորի, պայքարողի եւ յեղափոխականի անմնուած հոգիով: Ամէն անուն իր սրտէն խոշոր մաս մ'առաւ եւ ինքն ամէնուն տուաւ մեր հայրենի ծաղիկներուն բուրումը եւ գոյնը, մեր արեւուն տաքութիւնը եւ մեր ձիւնեղէն լեռներուն սպիտակ գեղեցկութիւնը:

Ի՞նչպէս մեզի չաւանդէր իր սրտին թաղուն զգացումները, երբ վերջաբան առՀայկակ արձակ բանաստեղծութեան հզօր տողերը գրեց. Շատ սեղանք, շատ տապանք, շատ քարինք ու հողք կան ի Հայաստան, ուսկից դարէ դար անդադար կու ծնի հոտն անուշութեան, հոտն հայրենեաց, զոր չեն կրնար ջնջել ոչ զէնք, ոչ քէնք:

Բայց նա աւելի խոշոր աստղ մը կը փնտռէր. ու գտաւ Կիլիկիոյ երկնակամարին. Շնորհալի եւ պարագայ իւր: Մտաւ Հռոմկլայի դղեակը, բանաստեղծ բանաստեղծի քով, մէկ Շնորհալին միւս Շնորհալիին սրտակից, ուզեց այդ մեծ քերթողին շրթներէն լսել Յիսուս Որդիի հոգեպարար քնարին ձայնը, Զարթիւնեբէն մաս մը փրցնել եւ Սէր անուն Յիսուսը լացով անգամ մը դէթ միասին երգել:

Իր սիրտը չուզեց շուտով հեռանալ մեր Կիլիկիայէն, անցաւ դղեակէ դղեակ, բերդէ բերդ, վանքէ վանք: Սիրտը թռաւ Լամբրոնի դղեակը. հո՛ն էր Ներսէսը, Տարսոնի նոր Պօղոսը, գրիչը ձեռքին, աչքերն երկինք, Մայր հաւատոն կը գրէր, պատարագի անթափանց խորհուրդներուն մէջ կը թափառէր եւ հրեղէն ճառերով իր սիրտը բոց առած էր: Անոր լուսեղէն մատներով գրուած ձեռագիրը հազար անգամ համբուրած էր Ս. Ղազարի մէջ, եւ կ'ուզէր որ իր Սիսուանը Սկեւռացիին ոսկիով, Ռուբինի գոյներով, Պծակի ծաղիկներով անոր պատկերը գծէր, որ սրտի գրասեղանին վրայ դնէր, եւ դիտէր օր ու գիշեր այդ մեծ հոգիին տեսիլքները:

Ի՞նչպէս առանց Լեւոն մեծագործին հետ խօսելու իր տեղագրութեան էջերը փակէր. պէտք էր անոր հետ Տաւրոսի լեռներէն մինչեւ ծովերն իջնել եւ այնտեղ տնկել յաղթական սուրը: Պէտք էր Սիսի դռները բանալ եւ ծափահարել յաղթական բանակներու վերադարձը, համբուրել բերդերու դռներուն վրայ խաչերը, կարդալ արձանագրութիւնները եւ տարաբախտ Կիլիկիոյ երկինքին վրայ գրել. Այստեղ հաւատք եւ քաջութիւն չեն մեռնիր:

Կար սակայն պատմական եւ դարաւոր յիշատակներով աւելի հարուստ երկիր մը, Մայր Հայաստանը, ուր երազեց նա հանդէպ նահանգ թափառիլ. Երթամ տեսանեմ իմ աշխարհիս վրճակը (Վահան Գողթնացի) ըսաւ իր սրտին եւ իր անպաճոյճ գրասեղանին առջեւ նստած, բացուեցաւ Հայաստանի քարտէզը. յանկարծ տեսաւ Շիրակը զարկաւ իր աչքերուն, Անին, Ախուրեանի գրկին մէջ, որ ալիքներու երգերով զայն կ'օրօրէր մօր նման. զմայլած գոչեց. Հո՛ն կը փափաքիմ թռչիլ, հո՛ն, եւ հանգչիլ սիրելի հայրենակիցներուս հետ: Ո՞ր դռնէն ներս մտնէր՝ չէր գիտեր. ուր դնէր քայլերը, սիրտ մը հողին տակէն ցաւ պիտի զգար, սրբութիւն մը պիտի կոխէր, հազար ու մէկ եկեղեցիներ, արքունի պալատներ, մարդամբոխ փողոցներ զինքը պիտի ողջունէին, չօշափող ձեռքերը պիտի մաշէին, համբուրող շրթները պիտի այրէին:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(2 Շար.)

ԱՊՐԻԼ 11
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒԳԻ ՕՐ

ԱՊՐԻԼ 24ԻՆ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՍԱԼ ՔԱՏԷ

Հայրենակիցներ,

Այս տարի, ինչպէս անցեալ տարի եւ պատերազմէն առաջ, Ապրիլեան Սերունդն է, — պատմական դարձած անունով մը, ԶՈՄ, զոր օտար խնամակալներ տուին մեզի, հարցուցէք վկաներուն թէ ի՛նչ պատճառով եւ ի՛նչ պայմաններու մէջ, — որ կը նախաձեռնէ ոգեկոչել պատմութիւնը այն օրերուն (1915–1918), երբ փորձուեցաւ արեան մէջ խեղդել մեր ժողովուրդը, առանց խնայելու մէկուն՝ գէթ իբրեւ յուղարկաւոր:

Պատմութիւնը ուզեց որ խնայուի նոյն ժողովուրդին կէսը՝ յուղարկաւոր դառնալու համար միւս կէսին, ինչպէս կ՚ըսէր մեծ գրագէտ հրապարակագիրը, Շ. Միսաքեան:

Նոյն պատմութիւնը ուզեց նաեւ որ ժողովուրդին ողջ կէսը պետութիւն կազմէ՝ պահանջելու համար նահատակուած կէսին իրաւունքները:

Եղան մարդիկ որ չըմբռնեցին պատմութեան այդ իմաստուն թելադրանքը:

Հայաստանեայց եկեղեցին, Նախակըրթարանի աշակերտի մը պէս, չփոթեց Ապրիլեան Ցեղոնը «այն զոհերուն հետ, որոնք ինկան երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին»:

Հայաստանի «խորհրդայնացած» պետութիւնը եւս այնքան խորհրդաւոր դարձաւ որ չուզեց անհանդիստ ընել Ջարդարարն ու «դավթիչ»ը, ապատօրէն փչելու համար «իմպերիալիստներուն» դէմ:

Պետութեան եւ եկեղեցիին այս բա՛րձր քաղաքականութենէն քաջալերուած, Հայաստան եւ Էջմիածին սիրողներու գորշ Միարանութիւնը իրեն գործ ըրաւ հակառակիլ Ապրիլ Տասնըմէկի ոգեկոչումներուն: Այնքան որ նոյն այս Միարանութեան համար Հայկական Հարցը դարձաւ պատրուակ կամ առիթ ... ոստիկանական միջամտութիւն սահցնելու՝ խանգարելով մեր հանդէսները: Ի վերջոյ փոխուեցաւ հովին ուղղութիւնը, սկսաւ հակառակ դառնալ այս մարդոց խելքի հողմացոյցը: Եւ ուզեցին որ իրենց տրուի նահատակներու յիշատակը արծարծելու իրաւունքը, — պահանջ մը որ, Ապրիլեան Դատին սկզբնական ուրացումէն ետք, դարձաւ միտքերը խառնելու փորձ մը, տխրահռչակ խաղ մը, խօսելու համար իրենց տատային մասին: Իսկ բարեմիտներ, յանուն անպայմանաւոր համերաշխութեան մը՝ զոր կ՚ոսկեզօծէ հայ գորշ պուրժուազին, դարերէ ի վեր, ի պէտս ազգային կավածին, վարագոյր դարձան այդ տխուր խաղերուն:

Ահա թէ ինչու Ապրիլեան Սերունդը հրապարակ կ՚իջնէ վերստանձնելու համար 1915ին կատարուած անօրինակ ցեղասպանութեան մը պատասխանատուներուն դէմ ծառանալու, հայ նահատակներուն յիշատակը վերարծարծելու, արդարութիւն եւ հատուցում պահանջելու պարտականութիւնը:

Վերջին պատերազմէն առաջ, Փարիզի Հայոց կազմակերպած հանդէսներուն մէջ ամէնէն փառաւորը, ամէնէն տպաւորիչը, ամէնէն անմոռանալին էր Ապրիլեան սգահանդէսը, զոր կուտար ԶՈՄը, ամէն տարի:

Այժմ կուզանք դարձեալ նոյն վեհութիւնը, պատկառանքը, փառաւորութիւնը, մեծարանքը ընծայելու հատուցում եւ արդարութիւն պահանջող մեր ծնողքներուն յիշատակին:

Ըսելու համար՝ այսպէ՛ս կը տօնեն Ապրիլ Տասնըմէկը:

Եւ ոչ թէ ջնարակեալ Հայաստանասիրութիւն ծախելով, կամ ազգասիրութեան ձեւ տալով խանգարուած առեւտրական գործերու կարգադրութեան մտահոգութեանց, կամ Հայրենիքին եւ Սփիւռքին միջեւ կանգնելով իբրեւ սմսար, կամ Պահպանիչ միայն կարդալով:

Ժողովո՛ւրդ Հայոց,

Ապրիլեան Սերունդը երբեք չդաւաճանեց, երբեք չխարուեցաւ, երբեք չմոլորեցաւ: Հաւատարիմ մնաց պատմութեան, նահատակ ծնողաց եւ քեզի որ կը մարմնացնես պատմութիւնը եւ հայ յաւիտենականութիւնը:

Ահա նոյն Սերունդը կը հրաւիրէ քեզ Ապրիլ Տասնըմէկի համազգային սգահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 24ին, Երեքշաբթի երեկոյ, Սալ Քատէ, — եկուր եւ լսէ թէ ինչ կ՚ըսեն դաւակներդ, հարազատ խօսք, անկեղծ խօսք, պատգա՛մ որ ահա. —

Այսուհետեւ չարիք թէ մոռանանք մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ
նախատինք:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԸ
(Ծանօթ Զոմունիք անունով)

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴՐՈԿԼԷՍԻ ԱՌԻՒԾԸ

Այն դարերուն՝ երբ Հռոմէական կայսրութիւնը ծովէրէ ծով կը տարածուէր, Ափրիկէի կառավարիչը, Հռոմայեցի փոխ-հիւպատոս մը, երեւելի էր դարձած աւազակի կարգ անցած իր վայրագութեամբ, մանաւանդ երբ կը պատժէր իր գերիշխանութեան տակ գտնուող ստրուկները:

Անոնցմէ մէկը՝ Անդրոկլէս, մասնաւորաբար յաճախ կ՚ենթարկուէր անագորոյն հիւպատոսին պատիժներուն:

Այսպէս, անգամ մը, չնչին յանցանքի մը համար երբ Անդրոկլէս դատապարտուեցաւ հրապարակաւ գանակոծուելու, պատիժին գործադրութենէն ետք՝ արիւնաշաղախ ինկաւ գետին, ու մնաց նուաղած:

Երբ ուշքի եկաւ, մինակ էր: Ոչ ոք կար: Որոշեց խոյս տալ, միանգամայն ազատելու համար չար հիւպատոսին վրէժխնդրութենէն:

Յաջողեցաւ ծպտուելով անցնիլ քաղաքին բաց դռներէն եւ երբ հասաւ անծայրածիր անապատի սեմին, քալեց օրերով, գիշերները ապաստան գտնելով աւազակոյտերու խոռոչներուն մէջ եւ սնանելով պատահական ուտելիքներով:

Գիշեր մը, երբ հազիւ ապաստանած էր խոռոչի մը մէջ, յանկարծ իր դէմ ցցուած գտաւ հսկայ առիւծ մը, որ կը մռնչէր, քարշ տալով իր թաթը:

Սահմռկած Անդրոկլէս անսահման ահաբեկումով մը դիտեց առիւծը: Կենդանին, իր կողմէ, տեսաւ մարդը եւ յուշիկ սկսաւ յառաջանալ անոր մօտ:

Անդրոկլէս ծունկի եկած, երբ պաղատալից թեւերը երկարեց գազանին, անկէ գթութիւն հայցելու դիտաւորութեամբ, առիւծը իր կողմէ, ցաւատանջ արտայայտութեամբ մը, թաթը երկարեց իր առջեւ ծունկի եկած մարդուն:

Փուշ մը խրուած էր կենդանիին թաթին մէջ:

Արագ ու ինքնավստահ շարժումով մը Անդրոկլէս հանեց փուշը առիւծին թաթէն, ազատելով կենդանին իր ցաւատանջ վիճակէն:

Այս դէպքը բաւական եղաւ որ մարդուն եւ գազանին միջեւ ծնի փոխադարձ վստահութիւն մը:

Երկու տարի շարունակ Անդրոկլէս բարի դրացնութեամբ մը ապրեցաւ անապատի առիւծին հետ: Կենդանին իր որսերը կը բերէր ու կը բաժնէր իր բարերարին հետ եւ զայն կը պաշտպանէր ամէն տեսակի օտար յարձակումներու դէմ:

Դժբախտ օր մը, Անդրոկլէս երբ միայնակ էր, չափէն աւելի հեռացաւ իր թաքստոցի սահմաններէն եւ յանկարծ ինքզինքը շրջապատուած տեսաւ Հռոմայեցի զինուորներով, որոնք չէին դադրած զինքը հետապնդելէ:

Տարին զինքը փոխ-հիւպատոսին պալատը եւ յաջորդ օրը իմացաւ իր մասին եղած նոր կարգադրութիւնը. — Պիտի տանէին զինքը Հռոմ, ուր կրկէսին մէջ պիտի նետուէր գազաններուն առջեւ:

Քանի մը օր ետք, արդարեւ, Անդրոկլէս մուտք կը գործէր կրկէսէն ներս:

Իր շուրջը գտնուող իրեն բախտակից դատապարտեալները մէկիկ մէկիկ ինկան՝ գազաններէն յօշոտուած:

Յանկարծ ահռելի գոռում – գոչում մը ծայր տուաւ ընդարձակ կրկէսին մէջ:

Գառավեղի մը վանդակորմերը բացուելով: վերջին գազանը, ամէնէն գիշատիչն ու ահաւորը, արձակուած էր ...

Ահա, հոն էր ան, երախը բացած, օբերով անսուաղ մնացած, անհամբերութենէն դաղաղած, պատրաստ նետուելու իր զոհին վրայ:

Կրկէսին մէջ մէկ զոհ էր մնացած՝ Անդրոկլէսը:

Գազանը ակնթարթի մը մէջ հասաւ անոր մօտ:

Եւ այդ վայրկեանին պատահեցաւ հրաշքը:

Առիւծը կանգ առաւ իսկոյն եւ հակեցաւ մարդուն վրայ:

Հիմա, գազանը անհունօրէն գորովով մը կը լիզէր մարդուն դէմքն ու ձեռքերը, ճանչնալով անոր մէջ իր երբեմնի ազատարարը, մարդը՝ որ ազատած էր զինքը թաթին մէջ խրած փուշին ահաւոր տանջանքներէն:

Ամբողջ կրկէսին բազմութիւնը ոտքի էր հիմա: Կը ծափահարէին բոլորը, ծաղիկներ կը նետէին եւ կը պահանջէին կեսարէն որ ներում շնորհէր:

Կեսար ոչ միայն ներում կը շնորհէ, այլ եւ լսելէ ետք ստրուկին պատմութիւնը, Անդրոկլէսը դերծ կը կացուցանէ ստրկութենէ եւ անոր կը շնորհէ առիւծը՝ իբրեւ մշտնջենական ընկեր:

Այս դէպքը արձանագրած է Ապպիոն պատմագիրը, որ ներկայ եղած է անձամբ:

ՍԷՇԱՏՐԱ

ՊԻՏԻ ԻՅՆԱ՚Մ

Պիտի իյնա՛մ այս անգամ, եւ ա՛լ իսպառ
անյարիր,
Պիտի մնամ գետնին վրայ՝ ճանկռտելով
հողը դեռ,
Ու դեռ երկա՛ր չմեռնիս պիտի եւ տունդ
մոխիր
Եղած՝ ծածկէ պիտի քեզ, երբեմնի
տունդ եռուզեռ:

Հերի՛ք որքան աշխարհի ցաւ ու չարիք
հասցուցիր,
Որքան ի սուգ, թաքխեցիր քաղաք ու
գիւղ, դաշտ ու լեռ,
Հերի՛ք մայրերը լացին բոյներուն վրայ
ցանուցիր,
Եւ մեր սիրող սրտերուն մէջ լեցուցիր
ոխ ու հեռ ...

Պիտի իյնաս, կ՚իյնաս ա՛լ ... Բայց
որպէսզի դեռ ճանչնաս
Քու անարգ սիրտդ ծակող մեծազօրն
ցաւը վերջին՝
Պիտի զարնենք քեզ անոնք՝ որ քեզ յաճախ
փրկեցին ...

Ու չմեռած՝ դեռ տեսնե՛ս պիտի արդար
պատուհաս,
Ծաղկիլը մեր՝ աշխարհին զոր թողուցիր
աւերակ:
Ու ցնծութիւնը մերին՝ քո ստրուկի
աչքիդ տակ:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԱԻԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Կը մնայ մտածել թէ ինչ կերպով աշխատելու է երկրին խռովութիւնը վերջացնելու, թէ ինչ կերպով այս թշուառ ժողովուրդը պաշտպանելու է: Թափուած արիւնը չի մնար հողին մէջ... Ոճիրը, չարագործութիւնը ու զրկանքը չեն ծածկուիր: Աստուած կը տեսնէ այս անիրաւութիւնը ... Պատիժը թէեւ ուշ կը հասնի, բայց վճռական ու վրէժխնդիր է: Գիտեմ, Թալանի չարագործութիւնը մերժելու համար թէ վալի փաշան եւ թէ կառավարութիւնը դէշ աչքով կը նային վրաս ... Ես փոյթ չեմ ըներ, որովհետեւ անօրէն բան էր խլել ծառայիս Հայը, զրկել զինք կտոր մը քուրջէ, որուն տակ կը հանգչեցնէր իր խոնջած գլուխը, եւ հանել անոր վրայէն շապիկն ալ: Մարդիկ, որչափ որ անխիղճ ըլլան, դարձեալ պիտի չկրնան անսասանի պէս աշխատող ժողովուրդի մը հետ առանց անիրաւութեամբ վարուիլ:

Ճահվար պէկ ու Մահմուտ աղա երկար ատեն խօսեցան ու վճռապէս որոշեցին գոնէ իրենց սահմանակից եղող հայաբնակ գիւղերը պաշտպանել:

Այս վճռական որոշումներէն ետք Ճահվար պէկ հեծաւ նժոյգը, սեղմեց իր բարեկամին ձեռքը եւ դէպի քաղաք ուղղուեցաւ:

Բարձր էր իր հասակը. ոսկրուտ ու յաղթանդամ կազմուածք մը ունէր եւ կերպարանքին ամբողջ արտայայտութեանը վրայ մոգական գրաւիչ ցոլք մը կը պլպլար: Տարիքոտ չէր. հազիւ քառասունի մօտ կ՚երեւնար: Լայն ու վեհ ճակատը խորշոմի մը հետքը ցոյց չէր տար: Սեւ ու խիտ մօրուք մը ունէր, որ այտերուն հակլթաձեւ ցցուածքը կէս մը կը ծածկէր եւ պեխերուն հետ խառնուելով վայելուչ ձեւ մը կը ներդաշնակէր:

Հագած էր ձիւնի սպիտակութեամբ, լայն բաջաներով, նաշխուն հիւսուածքով թիֆթիկէ շալվար մը, մետաքսայեռ զարդուածքով, ոսկի կոճակներով ու կանաչ գոյնով իշլիկ մը՝ որուն բացուածքէն կէս մը կ՚երեւար նաշխուած շապիկը եւ թանկագին գաղախիկ մը, որուն վրայ ցան ու ցիր կը կախուէին թիֆթիկի գոյնզ հիւսկէններ: Աջ թեւին վրայ նետած էր ջուլ ապան, որ կ՚երկննար մինչեւ ձիուն սրմա հիւսուածքով թամբը եւ կիսովին կը ծածկէր վեցհարուածեանի պատեանը: Գլուխը ճերմակ, բարձրագիր ու գեղեցիկ քօլօշ մը կար, որուն շուրջը փաթթուած էին կարմիր ասալիկ մը ու սեւ մետաքսէ փունջ մը՝ գոյնզգոյն ուլունքներով: Ոտքերուն կօշիկները փայլուն ու արենաթոյն երեւոյթ մը ունէին:

Նժոյգը քանի մը ժամուան մէջ կտրեց ահագին հեռաւորութիւնը ու կէսօրէն ետք վալի փաշայի ապարանքի դուռը կանգ առաւ:

Եավէր պէկ աճապարանքով մը դիմաւորեց այս մեծանուն հիւրը եւ դահլիճ առաջնորդեց, ուր կը սպասէր վալի փաշա:

Ճահվէր պէկ կեղծ յարգանքով մը բարեւեց ու նստեցաւ բազմոցին վրայ: Անմիջապէս օշարակ մը եւ եռեւէն ոսկեձոյլ զարդերով նարկիլէ մը հրամցուեցաւ իրեն:

— Զափազանց ուրախ եղայ ձեզ տեսնելուս, ըսաւ վալին՝ խորամանկ նայուածք մը նետելով քիւրտին վրայ:

— Շնորհակալ եմ, մրմնջեց Ճահվար պէկ:

— Վաղուց էր որ կը փափաքէի ձեզ հետ տեսակցութիւն մը ունենալ, վրայ բերաւ վալի փաշան՝ որ տարիքը առած, միջահասակ, ծանր նայուածքով, մռայլ կերպարանքով, գիրուկ կազմուածքով, արծուեքիթ ու տժգոյն անձ մըն էր: Այսօր որ առիթը կը ներկայանայ ու դուք կ՚արժանանաք Վեհափառ Սուլթանի բարձր շնորհքին, պիտի յայտնեմ մեր տեսութեան նպատակը, գիտնալով որ հաւատքի մը հոգեկան կապը կայ մէջերնիս:

Ճահվար պէկ չէր ընդմիջեր, այլ խորաթափանց հայեացքով մը կը դիտէր իր դէմը գտնուող պետական անձնաւորութիւնը եւ անոր ամէն մէկ բառը, ամէն մէկ խօսքը, ամէն մէկ նախադասութիւնը նկատի կ՚առնէր: Ճահվար պէկ գիտէր թէ ինչ կ՚արժէին այդ շողոքորթութիւնները, գիտէր թէ ինչ բանի համար էին այդ յարգանքները եւ մանաւանդ գիտէր թէ պատուանշանը ինչ նշանակութիւն ունէր:

— Հիմա, սիրելի Ճահվար պէկ, յարեց վալին՝ իր խրոխտ ձայնը ջանալով մեղմացնել, հիմա առիթն է որ յայտնեմ երկրին վիճակը: Հաւաստի աղբիւրներէ լուր առնուած է որ Հայերը մտադրած են ապստամբիլ ու ահագին ուժեր հաւաքել, թէ Քիւրտերու եւ թէ կառավարութեան դէմ գնելու: Ասիկա մտատանջութիւն կը պատճառէ ինծի, հետեւաբար առաջքը առնելու պիտի աշխատիմ:

— Կարելի չէ, գոչեց Ճահվար պէկ:

— Ի՞նչպէս կարելի չըլլար:

— Որովհետեւ Հայերը ոչ միայն զէնք չունին, այլ իրենց մարմինը ծածկելու շապիկէն անգամ զուրկ են:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն (Սէն Լու), ողբացեալ Գալիկեանի յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Գարեգին Նազարեան քսան Ն. Ֆ. եւ Պ. Սեղրակ Փափազեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրեն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԹէՅԱՍԵՂԱՆ

Ի պատիւ Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Ապրիլեան Սերունդին կողմէ:

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արաքսի Դաւիթեան, եւ Հայկ Դաւիթեան կը հաղորդեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ողբ. ԶԱՔԱՐԻԱ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի, 29 Ապրիլ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Յովհաննէսեանէ (Թէյէ Կլօպ) իրենց զաւկին փոքրիկն Վարուժանի 3րդ տարեդարձին առթիւ հարիւր Ն. Ֆ., նոյն առթիւ ումն հարիւր, Պ. Կարպիս Թուֆաեան զինուորութենէ դարձին առթիւ հարիւր, Պ. Խաչատուր Զայեանէ 10 Ն. Ֆ.:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Հ. Թովմասեանէ քսան Ն. Ֆ. իր կեսրոջ Տիկին Թորիկեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Նաճարեանէ 10 Ն. Ֆ. իրենց թոռնիկին ծննդեան առթիւ:

×

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ողբացեալ Գոհար Փափազեանի մահուան առթիւ:

Պ. Պ. Սահակ Նազգաշեան 30 Ն. Ֆ., Յովհ. Մարգարեան քսան, Տիգրան Մինասեան, Փօլ Գասպարեան, Յակոբ Պետրոսեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Պետրոսեան, Արմիկ Յակոբեան, Անտոն Սանթալեան, Ժանօ Սանթալեան, Ռուբէն Ասարըլքեան, Բիւզանդ Ենովքեան, Կարպիս Կոտաւճեան, Թորիկ Նիկողոսեան 10ական Ն. Ֆ., Բարսեղ Մերտինեան, Վենսան Ալթունեան, Աւետիս Սանթալեան հինգական, Թաղիս եկեղեցւոյ: Արշամ Պապաեան քսան, Պառ Անթուան, Վրոյր Շալճեան, Կիրակոս Վարդանեան, Կարպիս Աճէմեան տասնական, իսկ Սամուէլ Տէր Միքայէլեան հինգ, դպրոցին, Պ. Կ. Խաչածեան տասը, տեղւոյս Կապ. Խաչին:

×

Ողբացեալ Գառնիկ Ժիրայրեանի մահուան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացուած է հետեւեալ նուէրները: Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդ քսան Ն. Ֆ., Յառաջ օրաթերթին, Ապրոյեան եղբարք, Գափլանեան եղբարք, Սարգիս Մալեան, Մալվինէ Տէրունեան քսանական, Մկրտիչեան, Վարպետեան եղբարք, Զալեան, Հաճի Յակոբ Գազազեան, Հերիքնազեան, Յակոբ Ստեփանեան տասնական, Թաղիս եկեղեցւոյ, Շօսիւր Ասսա, Շօսիւր Մառլէն, Երուանդ Սինանեան, Սուրէն Կիրակոսեան տասնական Թաղիս դպրոցին: Այս տխուր առիթով Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին քսան, Ապրոյեան եղբարց կողմէ, Յովհաննէս Սիմոնեան «Հայ–Բոյժ»ին 10, Պ. Սիրունեան Կապ. Խաչին Սէն Ժերոմի 10 Ն. Ֆ.:

Ողբացեալ Այվազեանի մահուան առթիւ ստացուած է հետեւեալ նուէրները, Յովսէփ Պալճեան եկեղեցւոյ 30 Ն. Ֆ., իսկ Յարութիւն Պապախեան 10 դպրոցին:

Ողբացեալ Այրի Տիկին Աղնիւ Հայրապետեանի մահուան առիթով ստացուած է հետեւեալ նուէրները: Սեմիշեան ընտանիք յիսուն Ն. Ֆ., Վարպետեան եղբարք, Գրիգոր Զիլինկիրեան տասնական, Զալեան ընտանիք, Կարպիս Մինասեան հինգական, եկեղեցւոյ, Զալեան ընտանիք հինգ դպրոցին:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց:

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ:

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու:

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ:

×

ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21, դպրոցի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպութիւններուն:

Կը նախագահէ Զ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու, կ'ոգեկոչուի նահատակաց յիշատակը:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը խօսի Մ. ՄԻՐՋԷ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը:

×

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ԲԼՐԱՆԻՍՏ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱԾԷՍ ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Լիոնի եւ իր շրջանին հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մէկ միլիոնէ աւելի ապրիլեան զոհերուն եւ վերջին երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար մատուցուելիք հայածէս ձայնաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին:

Անոնց յիշատակը յարգող Հայերուն համար, նուիրական պարտականութիւն մըն է այս կրօնական հանդիսութիւններուն ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տան մէջ աշխատող լաւ կարուհիներ, հաղուստի եւ պլուզի համար:

Giba-France

8, Rue Rochambeau (Square Montholon)

PRO. 51-05

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Նիսի մէջ երկու սենեակ, խոհանոց, բաղնիք ՅՈՒԼԻՍԻ համար 600 Ն. Ֆ., ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար 700 Ն. Ֆ., (կազը յաւելեալ):

Դիմել.— Պ. Քիլթիբեան,

72, Bd. des 2 Corniches, NICE (A. M.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

5 Մայիս, Շաբաթ ժամը 20.30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ

21, Rue Yves Toudic, PARIS (10e) Métro République ou Bonsergent

Սիրայօժար կը մասնակցին Պոլսահայ ծանօթ դերասաններ՝ Տիկին Զարուհի Տէյիրմէնճեան – Անտոնեան եւ Պ. Միհրան Անտոնեան, ինչպէս նաեւ Արտաշէս Գմբէթեան:

Փիէռ Վօլֆի յայտնի թատերակը չորս արար, Թարգմ. Տօքթ. Ալեանաք

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

Տոմսերը կարելի է գտնել Կապոյտ Խաչուհիներու քով եւ ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ներկայացումը կը սկսի ճիշդ ժամը 20.30ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

40 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 14ին, Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Paris Métro : St-Michel ou Odéon

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

.... ՎԵՐԸ ԱՐԵԳԱԿ՝ ՎԱՐԸ ԹՈՄԼԱԿ

ԱՐԵՒԸ երկնքին՝ ՆԵՐԿԸ տունին

Բնական լոյսն է, եթէ ձեր բնակարանը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը որու շնորհիւ կրնայ 10էն 30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ — JEUDI 26 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9389 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5190

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱԿԱՒԱՀՈՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ապրիլ 3ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիագումար նիստը :

Օրակարգի հարցն էր «Խ. Միութեան կոմկուսի կենտկոմի մարտեան պլենումի արդիւնքները եւ Հայաստանի պարտիական կազմակերպութեան խնդիրները գիւղատնտեսութեան ղեկավարումը բարելաւելու ապարէզում» :

Այս մանուածապատ նախադասութեան իմաստն այն է, որ սովխոզներն ու կոլխոզները պէտք եղած արդիւնքը տուած չըլլալով, միջոցներ պէտք է գտնել գիւղատնտեսութիւնը բարելաւելու մասին :

Ժողովը լսած է Հայաստանի կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէի Ա. քարտուղար Յ. Ն. Զարոբեանի երկարապատում զեկուցումը, լի հակասութիւններով :

Մոսկուայի Իբ. համագումարը լայնօրէն զբաղած էր այս հարցով, որուն կարեւոր տեղ մը վերապահուած էր կուսակցութեան նոր ծրագրին մէջ :

Ծրագիրը կ'ըսէր թէ «հզօր արդիւնաբերութեան հետ մէկտեղ, ծաղկուն, բազմակողմանիօրէն զարգացած եւ բարձր մթերատու գիւղատնտեսութեան ստեղծումը կոմունիզմի կառուցման պարտադիր պայմանն է» :

Ուրեմն, «կոմունիզմ կառուցելու» համար պարտադիր պայման է զարկ տալ ճարտարարուեստին ու երկրագործութեան: Անշուշտ առաւելագոյն չափով չահագործելով բանուորն ու գիւղացին :

Լենինէն մինչեւ Խրուշչեւ քառասուն եւ հինգ տարիէ ի վեր կը փորձեն «կոմունիզմ կառուցել» ու դեռ չեն յաջողած, հակառակ բազմիցս կրկնուած հնգամեայ եւ եօթնամեայ «պլան»ներու :

Զարոբեանի համաձայն, 1953էն 1961ի ութ տարուան ընթացքին Հայաստանի բնակչութեան թիւը աճած է «մօտաւորապէս 480 հազարով կամ 33 տոկոսով, այդ թւում ռեսպուբլիկայի մայրաքաղաք Երեւանում՝ 207 հազարով կամ 55 տոկոսով» :

Մինչ մէկ կողմէ բնակչութիւնը կ'աւելնայ, «գիւղատնտեսական մթերքների արտադրութեան աճը նկատելիօրէն ետ է մնում բնակչութեան աճող պահանջից» :

Որով ամէն տարի «եղբայրական միւս ռեսպուբլիկա»ներէն Հայաստան կը ներածուին եղեր մեծ քանակութեամբ միս, իւղ եւ ուրիշ քանի մը մթերքներ :

Կոմկուսի քարտուղարը ցաւօք սրտի կը մատնանշէ, որ Հայաստանի գիւղատնտեսական արտադրութիւնը ետ կը մնայ եօթնամեայ ծրագրի մակարդակէն : Ետ կը մնայ ինչպէս հողագործական այնպէս ալ անասնապահական մթերքներու արտադրութիւնը :

«Հացահատիկային կուլտուրաների, կարտոֆիլի (գետնախնձոր), բանջարեղէնի, մսի, կաթի եւ բրդի արտադրութեան եօթնամեակի առաջին երեք տարուայ առաջադրանքները չեն կատարուել» (Ս. Հայաստան, 4 Ապրիլ 1962) :

Ետ է մնացեր նաեւ անասուններու գլխաքանակի աճը :

Որո՞նք են հիմնական պատճառները այս յետամնացութեան :

Ամէնէն առաջ՝ «հացահատիկային կուլտուրաների ցանքատարածութիւնների միանգամայն չարդարածուած կրճատումը» :

Զարոբեան կը բացատրէ, որ վերջին ութ տարիներու ընթացքին հացահատիկի մշակութեան ցանքերը կրճատուեր են 154 հազար հեկտարով, այսինքն 42 տոկոսով: Արդիւնք : 1953ի հետ բաղդատմամբ 1960ին «հացահատիկի համախառն արտադրութիւնը» նուազած է մօտաւորապէս մէկ միլիոն փթով» :

Ինչո՞ւ այս կրճատումը : Որովհետեւ գիւղացիները ցորենի յատկացուած հողերուն մէկ մասը «կերային կուլտուրաներու» , — մեծ մասամբ խոտաբոյսերու տարածութիւնները , փոքր մէկ մասն ալ «բանջարա-բոստանային կուլտուրաների ցանքերը» ընդարձակելու համար կ'օգտագործեն :

Եթէ անասնապահութիւնը ետ է մնացած, պատճառը կերի պակասն է: Խրուշչեւ ըսեր է, որ անասնապահութեան մէջ գլխաւորը կերն է: «Եթէ կեր կայ, ուրեմն կան անասուններ, միս, կաթ : Եթէ կեր չկայ, անասունները կը սատկին, միս եւ կաթ չեն լինի» :

Կոմկուսի քարտուղարը կը դատապարտէ խոտադաշտային սիստեմը: Պէտք չէ կրճատել հացահատիկի մշակութիւնը՝ ի նպաստ խոտաբոյսերու, կեր հայթայթելու համար անասուններուն: Ու կ'եզրակացնէ .

«Ընկերնե՛ր, մենք պէտք է վճռականապէս վերջ տանք խոտադաշտի սիստեմի վնասակար հետեւանքներին, ռացիոնալ եւ արդիւնաւէտ կերպով օգտագործենք վարելահողի իւրաքանչիւր հեկտարը, որ յատկապէս կարեւոր է մեր ռեսպուբլիկայի սակաւահողութեան պայմաններում» :

Ամբողջ ցաւը հո՛ն է, որ «սակաւահող» է մեր մինուճար «ռեսպուբլիկա»ն, ընկեր Զարոբեան :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Ազգ. Ժողովին բուն բացումը պիտի կատարուի միայն այսօր՝ Հինգշաբթի երբ նոր վարչապետը՝ Փոմփիտու ներկայանայ երեսփոխաններուն իր ծրագրով : Մինչ այդ Շապան - Տէլմաս. կատարեց նոր նստաշրջանին բացումը, գիւանի սովորական ընտրութեամբ : Ընտրուեցան վեց փոխ - նախագահները (ատոնց մէջ՝ Պաչակա Պուալէմ), երեք պանձապետները եւ 12 քարտուղար : Այս ընտրութեան յաջորդեց Շապան - Տէլմասին ճառը որ դուռ բացաւ բազմաթիւ բողոքներու, գլխաւորաբար աջերու կողմէ :

Նախագահը կը վստահեցնէ թէ նոյնիսկ նախագահական վարչակարգ մը չի կրնար խնդրոյ առարկայ ընել վարչաձեւին ներկայացուցչական բնոյթը: Ինք ալ կ'ուզէ որ ինք եւ Ժողովը հսկեն որպէսզի Սահմանադրութիւնը գործադրուի .— «Յանուն Ազգ. Ժողովին, պատիւ ունիմ ջերմ մաղթանքներ ընել Պետութեան ղեկավարին որպէսզի իր վերադաս գործունէութիւնը առաջնորդէ նախ եւ առաջ լուծելու ալժերական ողբերգութիւնը» շեշտեց Պորտոյի քաղաքապետ - երեսփոխանը :

Մինչ յաջորդ նիստը կը նշանակուէր Հինգշաբթիի համար, եւ Չորեքշաբթի հերթական նախարարաց խորհուրդը կը գումարուէր, չնախատեսուած գործադուլ մը կը սկսէր Երեքշաբթի, որ կը ծաւալէր Չորեքշաբթի օր: Արդարեւ մասնակի շարժումներէ ետք, Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը չորսին, բոլոր կառախումբերը կը կենային եւ Փարիզի արուարձաններու աշխատաւորները կը սկսէին քալել կամ օթօ - սթոփ ընել, իրենց գործատեղին երթալու համար :

Կը կարծուի թէ գործադուլը պիտի դադրի Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 4ին : Այս շարժումին նախաձեռնութիւնը առած են. Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (ՍԷ ԺԷ ԹԷ - համայնավար) եւ Քրիստոնեայ Բանուորներու Ընկերակցութիւնը : Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ .— «Վերջին օրերու աշխատանքի դադարները իրենց ծագումն ու արդարացումը ունին կառավարութեան անտարբերութեան մէջ ինչ կը վերաբերի աշխատանքի տեւողութեան կրճատման, պայմաններուն եւ ամսաթոշակներու եւ հանգստեան թոշակներու ընդհանուր անբաւարարութեան : Դաշնակցութիւնները կոչ կ'ընեն իրենց ընկերակցութեանց որ ուղեւորներու գործունէութեան ազգային օր մը իրագործեն, Ապրիլ 25ին: Այս կը նշանակէ աշխատանքի դադարներ որոնք կրնան 24 ժամ տեւել» : Կը նկատուի թէ գործադուլ բառը չի գործածուիր այլ կը խօսուի «գործունէութեան Ազգ. Օր»ի մասին ինչ որ կը նշանակէ թէ ընկերակցական տեղական մարմինները կրնան աշխատանքի դադարներ որոշել, առաւելագոյն 24 ժամուան համար :

× Երեքշաբթի օր Ատենակալութեան Բարձրագոյն Խորհուրդը տը Կոլի նախագահութեան ներքեւ քննեց Ժուհոյի ներման դիմումը (զոր կատարած են իր փաստաբանները հակառակ դատապարտեալին կամքին) : Կարելի չէ որոշ բան մը գտնալ Ատենակալութեան արտայայտած կարծիքին մասին, թէեւ ըստ տեղական մամուլի քաղած լուրերուն, խորհուրդին մեծամասնութիւնը ներման կողմնակից եղած է: Ծանօթ է որ տը Կոլ միակ տէրն է ներման որոշման եւ ատենակալութեան կարծիքը որեւէ դեր չի խաղար :

× Օր. Սալան Արդարութեան պալատը գացած է առջի օր երկու դիմումներ կատարելու համար որպէսզի հայրը եւ մայրը (մէկը՝ Սանթէ, միւսը՝ Ֆուէն) տեսնելու արտօնութիւն ստանայ :

× Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը միշտ ողբերգական է: Մարզպանը՝ Ֆուշէ ճառ մը խօսեցաւ յայտնելով թէ Գաղտնի Բանակը արդէն կորսնցուցած է իր դատը եւ Ալժերիոյ բնակչութիւնը պէտք է շահի իր դատը Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երկու Թուրք լրագրողներ սպաննուած են: Ասոնք՝ Այյան Հիքմէթ (33 տարեկան) եւ Ահմէտ Կիւրքան (38 տարեկան) երկուքն ալ տէր եւ խմբագիր Նիքոզիոյ Ճըմհուրիյէթին: Այս շաբաթաթերթը միակն է որ ընդդիմադիր է Թուրք կիպրական կուսակցութեան, առջի օր գրած էր թէ պիտի հրատարակէ Թուրք երկու ծայրայեղներու անունները որոնք յարձակումներ գործած էին, վերջերս, Նիքոզիոյ մզկիթներուն վրայ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ, նախագահ Կուիտօ որոշեց ջնջել «փերոնականամիտ» նըկատուած ընտրութիւնները : Նախագահական ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան երեք ամիսէն : Կացութիւնը միշտ շփոթ է եւ Կուիտօ պարզ գործիք մը, զինուորականներու ձեռքը :

ՆԵՀՐՈՒ եւ Ու. Թան կոչ մը ըրին որպէսզի հիւլէական փորձերը դադրին :

ԿՐՈՄԻՔՕ յայտարարութիւն մը ըրաւ Գերագոյն Խորհուրդի առջեւ եւ շեշտեց թէ Ամերիկացիները տրամադիր են. բանակցելու Պերլինի հարցը լուծելու համար :

ՄՈՆԱՔՕՅԻ իշխանը՝ Ռէնիէ պատրաստ է անկախութիւն պահանջելու եւ ՄԱԿի միջամտութեան դիմելու եթէ Ֆրանսայի հետ ունեցած տարակարծութիւնները լուծում չգտնեն, կը գրէ Զուտտոյչէ Ցայթունկը, ըստ իշխանին իրեն ըրած յայտարարութեան :

ՓՐԱՒՏԱ իր հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ շարք մը յօդուածներ կը հրատարակէ գծելով թերթին պատմութիւնը այդ օրուընէ սկսեալ : Այս առթիւ գրագէտ Պոկոտին կը պատմէ թէ 1929ին, Լենինի քոյրը որ «Փրաւտայի» քարտուղար էր պաշտօնանկ եղաւ Սթալինի իսկ որոշումով: Մեռաւ 1937ին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հրթիռը ձախողեցաւ դէպի լուսին իր առաքելութեան մէջ: Բոլոր գործիքները աւրուած ըլլալով, ոչ մէկ տեղեկութիւն կարելի է առնել այլեւս, նոյնիսկ եթէ լուսին հասնի :

ՌՈՒՍԵՐԸ յաջողութեամբ արձակեցին նոր արբանեակ մը Գոսմոս Գ. որ պիտի գննէ բարձր մթնոլորտը :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի ծովային Կաճառի փոխ - Նախագահը յայտնեց թէ այլեւս Չինաստան ինք կը շինէ իր սուզանաւերը :

ՍԵՔՈՒ - ԹՈՒՐԷ Կինէի (նախկին ֆրանսական) նախագահը յայտարարեց թէ ափրիկեան հասարակաց Շուկայ մը այլեւս անհրաժեշտ է :

ՊԵՆ - ՊԵԼԼԱ յայտարարեց թէ որոշած են գործադրել Էվիանի համաձայնութեանց բոլոր տրամադրութիւնները :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ախպար թերթին համաձայն, Պելժիա դիմում ըրած է որպէսզի վերահաստատուին յարաբերութիւնները Արաբ Մ. Հանրապետութեան հետ :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Կարդինալ Աղաճանեան վերջերս Պէյրութ ժամանած է ուր եւ անցուց զատկական տօները: Առաջին առթիւ այցելութիւն մը տուաւ նախագահ Ֆուատ Շեհապի եւ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ :

Պէյրութի թերթերէն կը քաղենք նաեւ հետեւեալ լուրերը. Հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովի նախագահին այցելութեան մասին :

Կիրակի, Ծաղկազարդի տօնին առթիւ Ծիրանաւոր Պատրիարքը այցելեց Պուրճ-Համմուտի Ս. Փրկիչ եկեղեցին: Հոծ բազմութիւն մը փութացած էր եկեղեցի, ներկայ գտնուելու համար արարողութեան : Պատարագը մատուցանեց եւ քարոզեց Կարդինալ Պատրիարքը : Պատարագի քառաձայն սրբազան երգեցողութիւնը ներդաշնակ ու տպաւորիչ կերպով կատարեց Ս. Փրկիչ Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Մանուէլ Վրդ. Պաթալեանի: Պատարագն ու քարոզը ձայնասփռուեցան Պէյրութի կայանէն: Հանդիսութիւններու ներկայ գտնուեցան Արհ.ի Սրհ. Ալ. Արք. Պաթանեան եւ Հայր Սահակ Եպիսկ. Կոգեան, Մեթնի երեսփոխաններ՝ Մորիս Ճեմայել եւ Զօր. Ճեմիլ Լահուտ, Պուրճ - Համմուտի Քաղաքապետական Խորհուրդի նախագահ Պ. Լութֆիկ Նարկիզեան: Կարգապահութեան կը հսկէին Հայ Կաթ. Աղքատախնամի անդամները, ոստիկան - զինուորներ, քաղաքապետական ոստիկաններ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները եւ Ս. Մեսրոպի արիները : Հ. Կ. Ե. Մ.ի փողերախումբը իր մասնակցութիւնը բերաւ : Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ Ս. Ջահամբոյր :

×

Կարդինալը Հռոմ կը վերադառնայ Ապրիլ 28ին :

ՀԱՆԳԻՍՏ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔ. ՀԻՆՏԻՅԷԻ

Ապրիլ 17ին, Երեքշաբթի առաւօտ, Հռոմի մէջ, վիրաբուժական գործողութենէ մը ետք հոգին աւանդած է Հալէպի հայ կաթողիկէ նախկին առաջնորդ Արհ.ի Գրիգոր Արք. Հինտիյէ, 71 տարեկան հասակին :

ԻՍՐԱՅԷԼ ՕՐԻԻ ՔԱՐՏԷՍԸ

Յայտնի է թէ հայ ազատագրական շարժման ականաւոր գործիչներէն՝ Իսրայէլ Օրի, 1701 Յուլիս ամսուն Մոսկուա գացած է՝ բանակցութիւններ վարելու համար Ռուսաստանի հետ, որպէսզի այս վերջինը ազատագրէ Հայաստանը Թուրքերու եւ Պարսիկներու լուծէն: 1703 Նոյեմբեր 15ին Իսրայէլ Օրի նամակ մը գրած է Պետրոս Ա.ի, ուր կը խօսի Թուրքերու եւ Պարսիկներու ճնշումներու մասին: Նամակին կցած է նաեւ Անդրկովկասի քարտէսը՝ երկրին բնական դիրքին, քաղաքներուն եւ բերդերուն մասին յստակ պատկերացում տալու համար Ցարին: Օրի իր նամակով կը խնդրէ օգնել միլիոնաւոր վրացի եւ հայ քրիստոնեաներուն, «որոնք այժմ կը հեծեն անհաւատներու լուծին տակ» եւ անուղղակի կերպով կը հասկցնէ իր ղրկած քարտէսին պատճառը՝ գաղափար մը տալ Հայաստանի եւ ամբողջ Անդրկովկասի քաղաքներուն եւ ամրոցներուն մասին: «Արդ, կ՚աւելցնէ Իսրայէլ Օրի, եթէ Աստուած բարեհաճի որ ձերդ մեծութիւնը մուտք գործէ Ասիա (քանի որ լիովին կ՚ապաւինինք թէ պէտք է բարեհաճի), մինչեւ գետին խոնարհելով՝ ձերդ մեծութեան կը յանձնեմ մեր երկրին գծագիրը, որուն վրայ կարելի է տեսնել, թէ ինչպէս ամբողջ պետութեան մէջ՝ Երեւանէն զատ ոչ մէկ այլ ամրոց կայ, երկցս երանելի Աստուած թող բարեբախտութիւն տայ Ձերդ մեծութեան եւ ուժ՝ Ձեր զօրքերուն, որպէսզի Նուաճեն այս, այնժամ ողջ Հայաստանն ու Վրաստանը կը հպատակեցնէք ձեզ»:

Այսպէս, ըստ Իսրայէլ Օրիի տուած տեղեկութեան, 1703ին Պետրոս Մեծի յանձնուած է Անդրկովկասի եւ դրացի երկիրներու քարտէսը, որ անշուշտ քաղաքական եւ գիտական մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ ոչ միայն իբրեւ պատմական կարեւոր փաստաթուղթ մը, այլ նաեւ իբրեւ այդ ատենուան աշխարհագրական պատկերացումներու նիւթականացած արտայայտութիւն մը:

Անցեալ տարի, երբ կ՚աշխատէի Մոսկուայի Հին Հրովարտակներու դիւանատունը, թիւ 192 ֆոնտին մէջ գտայ Ի. Օրիի կողմէ Պետրոս Մեծի յանձնած յիշեալ քարտէսը, որ կազմուած է նոյն թուականին (ամիսը եւ օրը չէ յիշատակուած): Այս քարտէսի մասին խօսելէ առաջ հարկ է փորձել ցոյց տալ, թէ պատմական ի՞նչ իրադարձութիւններու արդիւնքն էր այն: Այս հարցը կարելի է լուսաբանել օգտուելով ԺԸ. դարու կարգ մը փաստաթուղթերէն:

Ամենայն հաւանականութեամբ ռուս կառավարութիւնը 1703ին փափաքած է, որ Իսրայէլ Օրի ներկայացնէ Անդրկովկասի եւ Հայաստանի քարտէսը, զոր այս վերջինը գծած է քանի մը ամսուան ընթացքին եւ ներկայացուցած է 1703 Նոյեմբեր 15 թուակիր իր նամակով: Այս հաւանականութիւնը կը հաստատուի նաեւ անով, որ 1703ին նոյն ձեւի պահանջ ներկայացուած է նաեւ Մոսկուա ապրող Վրաց թագաւոր Արչիլ Վախթանգովիչի: Ինչպէս յայտնի է, Վրաստանի թագաւորը (1647 – 1713) աչքառու դրագէտ, պատմաբան եւ հանրային գործիչ էր: Արչիլ Վախթանգովիչ կորսնցուցած ըլլալով իր թագաւորական իշխանութիւնը, բազմաթիւ անգամներ դիմած է Մոսկուայի կառավարութեան՝ խնդրելով անոր հովանաւորութիւնը: 1699ին Արչիլ կ՚ապրէր Մոսկուա եւ կը մասնակցէր Վրաստանի ազատագրութեան ճիգերուն, մօտիկ յարաբերութիւններ հաստատած էր արքունական շրջանակներուն հետ եւ կապեր ունէր նաեւ Հայերու հետ: Յայտնի է նոյնպէս, որ Վրաստանի ազատագրութեան համար գրած է մէկ քանի դիմումնագրեր:

Այսպիսով, Իսրայէլ Օրիի եւ Արչիլի դիմումները եւ կողմերուն միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները լիովին կը հաստատեն, թէ Պետրոս Մեծի կառավարութիւնը չէր հրաժարած Անդրկովկասը գրաւելու իր ծրագրէն ու այդ նպատակով մօտէն կը հետաքրքրուէր Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Անդրկովկասի ներքին կացութեամբ:

Վրաստանի թագաւորը, պատրիարքը, ինչպէս նաեւ Ի. Օրի ու հայ աւագանին նոյն ձեւով կը գնահատէին Անդրկովկասի այդ ատենուան ներքին իրադարձութիւնները, կը շեշտէին սպառնացող վտանգին մեծութիւնը եւ միաժամանակ դիտել կու տային, թէ փոքրաթիւ ռուս զօրքերու ներկայութիւնն իսկ Անդրկովկասի մէջ, ոտքի պիտի հանէր Հայերը եւ Վրացիները:

Ռուս արքունիքը մեծ ուշադրութեամբ մտիկ կ՚ընէր Հայերու եւ Վրացիներու առարկութիւնները, այսուհանդերձ, կը տատամսէր վճռական քայլ առնելու, կ՚աշխատէր աւելի մօտէն եւ հանգամանօրէն ծանօթանալ կազմակերպուելիք արեւելեան արշաւանքին ռազմական, քաղաքական եւ բնական պայմաններուն եւ կարելիութիւններուն հետ: Այդ նպատակով կը բանակցէր Ի. Օրիի եւ Մինաս վարդապետի հետ ու միեւնոյն ատեն Հայաստան կը ճամբէր Միրօ Վասիլեւ. նոյն նպատակով Ֆ. Գոլով Արչիլէն կը պահանջէր Վրաստանի քարտէսը:

Հիւսիսային պատերազմի հոգերով կլանուած ռուս կառավարութիւնը դիտել կու տար թէ առայժմ անկարելի էր իրեն օգնել Հայերուն եւ Վրացիներուն, միւս կողմէ, սակայն, հայ եւ վրացի գործիչները կը պնդէին ռուսական արշաւանքին անհրաժեշտութեան վրայ, պէտք էր շուտ շարժիլ եւ վերջապէս՝ պարսկական արշաւանքը կարելի էր կազմակերպել մինչեւ իսկ Հիւսիսային պատերազմին աւարտէն, քանի որ ստեղծուած բարենպաստ պայմանները կրնային հիմնովին յեղաշրջուիլ: Վրացի եւ հայ գործիչները կ՚աշխատէին համոզել Ռուսերը, որ օգտուին շատ յարմար առիթէն եւ կանխեն Պարսկաստանի զինուորական ուժերու կեդրոնացման եւ բերդերու շինութեան վտանգը, մանաւանդ թրքական յարձակումի մը հաւանականութիւնը, բան մը, որ կրնար ճակատագրական դառնալ ընդհանուր գործին յաջողութեան տեսակէտէն: Այս մասին գրած են հայ մելիքները Պետրոս Մեծի, Ի. Օրիի ու Մինաս վարդապետի ուղղած 1703 Մայիս 27ի իրենց նամակներուն մէջ:

Մելիքները կը յայտնէին, թէ թուրք զօրավար Սուլէյման Փաշա (Սուլէյման պէյ) կը պատրաստուի յարձակիլ Հայաստանի եւ Վրաստանի վրայ, այդ մասին բանակցութիւններ վարած է Ղրիմի խանին եւ Թուրքիոյ սուլթանին հետ՝ անոնց հաւատացնելով, թէ անհրաժեշտ է Հայերուն եւ Վրացիներուն հպատակեցնել եւ անոնց հողերը գրաւել, այս ձեւով կանխած պիտի ըլլայ պարսկական հաւանական վտանգը: Հայ աւագանին կը յայտնէր նաեւ, որ Սուլէյման Փաշա չահէն պահանջած է Թաւրիզը, որով, այդ ալ կրնար պատերազմի պատճառ դառնալ: Ահա այսպիսի լուրջ սպառնալիքներու դէմ յանդիման կը գտնուէր Անդրկովկաս: Հասկնալի է, թէ այս առհաւանգը դիւանագիտական խորամանկութիւններ չէին, որոնց դիմած էին հայ մելիքները՝ նպատակ ունենալով մղում տալ ծրագրուած արշաւանքին: Ռուսը Հայաստանի եւ Վրաստանի գլխուն կախուած նոր աւերիչ պատերազմի մը վտանգը կանխելու, թրքական նոր յառաջխաղացումը կեցնելու եւ ոչ թէ Պարսկաստանի մէջ տեղի ունեցող ներքին խլրտումներուն մասին էր:

Վ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՐՍՆԻՔԸ ԹԱԼԱՍԻ ՄԷՋ

(ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ)

Թալաս Կեսարիոյ մօտիկը, Ալիտաղին ստորոտը, բայց Կեսարիայէն բարձր գիւղաքաղաք մըն է:

Ամերիկացիներ հոն ժամանակին հիւանդանոց եւ քոլէժ մը ունէին:

Թալաս մեծահարուստ Կիւլպէնկեաններու ծննդավայրը եւ մեծ վաճառականներու հայրենիքը ըլլալով երեք եկեղեցի եւ դպրոցներ ալ ունեցած է:

Այս քաղաքէն էր որ կը մեկնէր 15 տարեկան ամէն տղայ, պանդուխտին ցուպը առնելով, դէպի Սամսուն, Ինեպոլու, Զէրքէզ, Իսթանպուլ, Իզմիր, Ատանա, Պաղտատ, Մարսիլիա, Մանչեսթըր եւ մինչեւ Ամերիկա: Այս չարքաշ պանդուխտները իրենց խնայած դրամները հայրենիք ղրկելով՝ իրենց ծնողքին նեցուկ կ՚ըլլային եւ բարեկեցիկ կեանք մը կ՚ապահովէին անոնց: 3–4 տարի ետքը 18–20 տարեկան երիտասարդ ըլլալով երբ Թալաս կը վերադառնային, իրենց ծնողքին առաջին հոգը կ՚ըլլար իրենց տղաքը նշանել:

Անոնց հասնելէն 10–15 օր ետքը, մայրը, հօրաքոյրը եւ տղան կը սկսէին զանազան տուներու դուռները զարնել եւ հարսնցու փնտռել:

Ընդհանրապէս հայրերն ալ պանդուխտ ըլլալով եւ նախապէս որոշ ընտանիքներու հետ խնամութեան հաւանականութիւնը նկատի առնուած ըլլալով, կացութիւնը կը տեղեկացնէին եւ անոնց հաւանութիւն ալ կ՚առնէին:

Օր մը խօսք կապի համար աղջկան տունը երթալով, տղուն դիրքին համեմատ նուէր կը տրուէր ոսկի մը (քրեմեց, որ Աւստրիոյ կայսեր պատկերը կ՚ունենար վրան): Տղուն մօտաւոր ազգականներն ալ իրենց նիւթական վիճակին համեմատ ոսկիներ կը կախէին աղջկան վիզէն: Նշանախօսութենէն ետքը նոր նուէրներ եւս կը տրուէին: Փեսացուն շաբթուան որոշ մէկ օրը առանձին կրնար հարսնցուին տունը երթալ, հոն կէսօրուան ճաշին մասնակից ըլլալ եւ թէ նշանածին հետ խօսակցութիւն ունենալ: Երեք ամիս հազիւ կը տեւեն այս երջանիկ օրերը: Օր մըն ալ տղան ուրիշ ճամբորդներու հետ կը մեկնի տնեցիներու եւ խնամիներու կողմէ տրուած ուտելիքի ճախ մթերքով մը: Այս բաժանումը 2 – 3 տարի կը տեւէ: Օր մըն ալ ամուսնանալու համար վերադարձի պատրաստութիւններ տեսնելով կարաւանի մը ընկերակցութեամբ կը վերադառնայ: Թալասի մօտակայքը բարձրադիր Շահին Գայավայրէն հայրենիք դարձողները իրենց գալուստը կ՚աւետեն հրացանի հարուածներով, որոնք կը թնդացնեն շրջակայքը: Գիւղէն աչք – բացին մէկը ձի մը նստելով վազնիվազ կը հասնի ճամբորդներու մօտ եւ անոնց ինքնութիւնը հասկնալէ ետք կը վերադառնայ եւ կը սկսի աւետել բոլոր եկողները իրենց հօր, մօր, նշանածին եւ խնամիին եւ 7 պորտին: Զիաւորին ձին ականջէն մինչեւ պոչը կը զարդարուի տրուած նուէրներով, թաշկինակներ, մետաքսէ էշարփներ, կերպասներ, քանի մը կանգուն տպածոներ:

Իրիկունը իւրաքանչիւր ճամբորդի տունը կը լեցուի բարի վերադարձի, աչքը լուսի համար եկող գացողներուն կողմէ: Պանդուխտ ունեցողներուն ղրկուած նամակները (առանց դրոշմաթուղթի), նուէրներ, իրենց տէրերուն կը յանձնուին: Անոնց առողջութեան եւ գործերու յաջողութեան մասին լուրեր կը տրուին: «Գալ տարի եթէ Տէրը կամենայ՝ գալու

ԱՌԱՆՑ ՏՐՁԱՆԱԿԻ

(Հ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ)

Հրաշք պիտի ըլլար՝ եթէ սիրտն հոն չթողնէր. մահացու մեղք պիտի ըլլար՝ եթէ անծանօթ անուն մ՚ալ չգրէր իր տեղագրութեան մէջ. թերեւս չինարար հոգի մը յարութիւն առնէր, թերեւս սիրտ մը կրկին տրոփէր՝ ինչպէս մամռոտ քարին յանձնեց իր յոյսերը: Աշտներ կային այնտեղ, մէկն երկաթէ խաչը ձեռքին, միւսն ողորմութեամբ լի ձեռքերը պարզած: Կային Սմբատներ աշտարակներու եւ պարիսպներու վրայ յաւիտենական պէտ կանգնած յաւերժական Անիին: Գագիկներու ծիրանին դեռ կը տեսնուի անոր երկինքին վրայ, եւ Կատրամիտէն ոսկեղէն թախտ մը կ՚ուզէ Շիրակի մէջ բանաստեղծական մարգրիտներով ընդելուզուած: Ալիշան իր սիրտը բաժնեց առմէնուն եւ երազներով յափշտակուած գրեց.

Շատ մեզ լալօնքն, Ախուրեան.
Դիք ձեռն ի լանջ հայկաշունչ.
Ահա զմբէթք վերյարեան,
Ահա շուշանքն կանգնի,
Ողջոյն տամ քեզ, Նոր Անի:

Այրարատն ալ վինքն հրապուրեց իր ամենափարթամ դաշտերով, եւ սրբազան լեռը թուեցաւ երկինք հասնող տաճար մը, որուն ոտքերուն տակ պէտք էր ծնրադրել եւ աղօթել: Դրախտէն մնացած ծաղիկներ կային, Նոյի տնկած որթատունկը եւ Եւայի սիրած խնձորը կար: Տարիներ եթէ շրջէր՝ պիտի չկարենար համրել Հայաստանի սրտին բաբախումները, պիտի չկարենար թել առ թել հանգուցել պատմութիւնը պատմութեան, քաղաք քաղաքի եւ վահան վահանի: Բայց նա հարցուց պատմագիրներուն. Ղազար Փարպեցին բացաւ Արարատեան դաշտին մէջ գիւղ առ գիւղ, արտ առ արտ շրջելու: Խորենացիին հետ մտաւ Արտաշատը, մեծ հիմնադրին երազներն հողէն դուրս հանելու: Ափ մը հող Արմաւիրէն՝ սրտին դնելու: Էջմիածին, Հռիփսիմէ, Շողակաթ եւ Գայիանէ իր աչքերուն մէջ Լուսաւորչի կանթեղներ թուեցան, համբոյր մը մէկուն որմերուն, շարական մը միւսին կամարներուն տակ, աղօթք մը երրորդին խորանին առջեւ արտասանելու եւ էջ Սրբածին ի Հօրէ եւ լոյս փառաց ընդ նմա կրկին լսելու Լուսաւորչի շրթներէն, որպէսզի այդ մենարանին մէջ՝ Հայաստան իր հաւատքով եւ երկնամման կոթողներով իր տարագիր սրտին հետ ամէն օր խօսէին:

Որքան արքայական ապարանքներ եբաղեց, որքան մարտական փողեր կարծեց լսել եւ որքան մտերիմ խօսեցան իրեն հետ Արաքսն ու Ախուրեանը, Հրազդանն ու Քասախը: Որքան պիտի փափաքէր փոխանակ իր պատուհաններուն տակ խայտացող աղի ալիքներուն՝ Արաքսի քաղցրահամ ջուրն ըլլար եւ ինքը բերանը դնէր ու խմէր եւ չյագենար:

Չեմ կրնար երեւակայել այն ջերմ ըզգացումները որ զինքը տարուբեր ըրին Արարատեան դաշտին մէկ ծայրէն միւսը, այն արցունքը որ թափեց սրբազան կերոնի պէս Աշտակի չիրմին վրայ: Որքան դժուար բաժնուեցաւ իր սիրտը այդ ամէնէն նուիրական նահանգէն. եւ վըստահ եմ, երբ վերջակէտը դրաւ, իր սիրտը դարձեալ ըսաւ — Հոն կ՚ուզեմ որ զիս տանիք, հոն:

Արդեօք ի՞նչ պիտի զգէր Տարօնի վրայ, ի՞նչ սարսուռով պիտի մտնէր Ողականի բերդը, ո՞ւր պիտի փնտռէր Հացեկաց կամ Խորնի գիւղերը, ո՞ր արեւէն պիտի խնդրէր որ Վաչէի, Վասակի, Մուշեղի եւ Վարդանի բանակները կրկին լուսաւորէր՝ յաղթական սուրերը դէպի կապոյտը ցցած: Անշուշտ Առաքելոց վանքին առջեւ ծունր պիտի դնէր եւ Աշտիշատի սուրբ Կարապետին ուխտի պիտի երթար՝ մատաղ ընելու. բայց Տարօնը բախտաւոր չեղաւ եւ ոչ Վանայ ծովը լըսեց Նեմրութի գագաթէն Ջայն տուր ով ծովակ սրտառուչ կանչը:

Մինչդեռ Սիսականը խլեց անոր գրիչը ձեռքէն, տարաւ իր լեռները, իր նեղ հովիտները. ցոյց տուաւ իր անմատչելի բերդերը, նրբաքանդակ խաչերով անհամար չիրիմները: Անոր երեւցան Ստեփաննոս Սիւնեցին, բանաստեղծ Առաքելը. մէկը մեղր դրաւ իր առջեւ, միւսը քնար մը նուիրեց որ երգէր, ինչպէս ինքը կը գգար, Բաբիկի եւ Խուլիթ բեկի հերոսութիւնները, եւ ողբար Վասակ մամիկի մը վրայ:

Ստեփաննոս Օրպելեան մը պէտք էր որ զինքը առաջնորդէր այդ քիչ մ՚անծանօթ հայկական լեռնաշխարհը, բոլորովին կղզիացած միւս նահանգներէն, քիչ մ՚ինքնավար, խիզախ եւ ինքնավստահ բնակիչներով:

Ալիշան բացաւ իր սենեակի պատուհանը՝ դուրսը գարուն էր. բակ արեւ մը լեցուցած էր կզզին պուրակները, բոչունները կը ճռուողէին թուփէ թուփ, դեղձենին ու ծիրանը ծաղկեր էին շէքնագ աչքերով: Ափերուն մէջ Օրպելեանի գիրքը՝ շրջան ըրաւ Նաճիներու ճամբուն իր վրայ, ճերմակ մազերն ու մօրուքը ակնոցները կը շրջանակէին. բայց նա առանց սահմանի՝ երազով կը շրջէր Սիւնիքի նեղ հովիտներուն մէջ, բերդեր եւ գիւղեր, վանքեր ու պատմական դէմքեր իր աչքերուն առջեւէն կուգային ու կ՚անցնէին:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(3 Շար.)

մաղէր է»: Քանի մը օրուան հանգիստէ ետք կը սկսին հարսնիքի պատրաստութեան :

Հարսնիքը անպայման Երկուշաբթի օրը տեղի կ'ունենայ: Հարսն ու փեսան ծնծղաներով եկեղեցի կ'առաջնորդուին: Հոն իրենց աթոռներով եկեղեցիին կեդրոնը կը բազմին եւ պատարագն ալ տեսնելով կը հաղորդուին եւ կը պսակուին: Թալասցի հարսերը անպայման հարսանեկան շրջազգեստներ կ'ունենան: Եթէ մօտակայ գիւղերէն գայ հարսը, իրենց յարմար տեսած ձեւով հագուած կ'ըլլայ: Ազգականներու, բարեկամներու բազմութիւն մը կը հետեւի հարսանեկան թափօրին: Ճանապարհի ընթացքին եթէ մօտիկ ազգականներու բնակարան մը հանդիպի, անպայման մեծ ափսէներու մէջ 30 – 40 փոքրիկ գաւաթներով տունէն պատրաստուած գունաւոր ըմպելիներով կը մեծարուին հարսնեւորները :

Իրիկունը լաւ խնջոյք մը կը տրուի, եկած նուէրները սենեակի մը մէջ կը ցուցադրուին: Հարսնիքի հրաւիրելու համար բոլոր ազգականներու, չափահաս տնեցիներու կողմէ հրաւէր կ'ըլլայ: Հրաւիրողը տեղական լեզուով օքույուճու կ'ըսուի: Շրջակայ գիւղերէ եկող ազգականներ շաբաթներով կը մնան: Ամէն տուն իր գինին, օղին, թթուաթը, ապուխտը եւ երշիկը ունի: Օրուան համեմատ ալ կերակուրներ եւ 40 – 50 հաւկիթով ձուածեղներ կը պատրաստեն, երբեմն շաքարով, երբեմն ալ մեղրով :

Մեղրալուսինը երեք ամիս կը տեւէ: Փեսան ստիպուած է կրկին պանդուխտի ցուպը ձեռք առնել: Որովհետեւ միեւնոյն բանը ամէնուն համար է, բնաւ չեն դժգոհիր :

Բոլոր ծնող երախաները իրարմէ 3 – 5 տարի տարիքի տարբերութիւն կ'ունենան, թէ հայրը եւ թէ մայրը պզտիկներու հանգիստ եւ աճելու ու զօրանալու միջոց կ'ունենան :

Թալաս աղջիկ ալ կ'արտածէր: Շրջակայ թրքախօս գաւառներու հարս կը հասցնէր: Մօտակայ Ս. Կարապետի տօնախմբութեան առթիւ Եօզկատէն, Հաճընէն, Սունկուրլուէն, Զօրումէն ուխտաւորներ, վանքէն վերադարձին Թալաս կը հանդիպին եւ եկեղեցիին բակը իրենց ընտանիքներով ու ձիերով գիշեր մը կ'անցընեն: Թալասցի աղջիկներ ուխտաւորները դիտելու համար եկեղեցիի բակը կը սկսին այցելել: Երբ ուխտաւոր ընտանիքներ, այս աղջիկներու մասին որոշում մը տան, աղջիկը կանչելով անունը, հօր եւ մօր անունները հարցնելէ ետք «Գնա պապադ կամ մայրիկդ մեզի կանչէ» կ'ըսեն: Աղջկան մայրը երբ եկեղեցիին բակը գայ, ուխտաւորներ աղէկ մանչ մը ունենալը, իրենց քաղաքը բարեկեցիկ ըլլալը, «եթէ աղջիկնիդ տաք հանգիստ կ'ընէ» ըսելով համաձայնութեան մը կու գան:

Կէս գիշերին ժամու զանգակը կը սկըսի հնչել եւ ժողովուրդը եկեղեցի կը դիմէ, կը տեսնէ հարս մը առանց փեսայի (փեսայի տեղ խաչ մը դրուած է) եւ այս պսակին ալ խաչ պսակ կ'ըսեն: Հետեւեալ օրը հարսը կը մեկնի չվերադառնալու պայմանով: Կրնայ ըլլալ որ իր ծնողքը անգամ մը եւս տեսնելու առիթը կամ պատեհութիւնն իսկ չունենայ: Հայր ու մայրը խղճի հանգստութիւն կ'ունենան որ աչքերնին չզգացած անիկա ալ տուն–տեղ ըրած են :

ՅԱԿՈԲ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐԻ ՄԷՋ

—o—

Ռուս յայտնի սլաւագէտ Վ. Գրիգորովիչ 1844ին Սուրբ Լերան Զոգրաֆի վանքին մէջ երեւան հանած է պուլկարական տօնացոյց մը: Այս արժէքաւոր ձեռագիրը յետագային ուրիշ սլաւագէտներու ալ ուշադրութիւնը գրաւած է, որոնք հրատարակած են զանազան մասերը: Պուլկարական պատմագիտական գրականութեան մէջ յիշեալ Տօնացոյցով առաջին անգամ զբաղած է Իորդան Իվանով: Գիտնականը, քննելով ձեռագրին ուղղագրութիւնը, զայն կը համարի միջին պուլկարերէն ու կ'եզրակացնէ, թէ գրուած պէտք է ըլլայ ԺԳ. դարու երկրորդ կիսուն :

Տօնացոյցը գրուած է գեղեցիկ ձեռագիրով: Իւրաքանչիւր ամիս կը սկսի գունաւոր զարդագիրով: Կը բաղկանայ 219 մագաղաթէ թերթերէ եւ բաժնուած է 8 թերթէ (16 էջ) բաղկացած պրակներու: Ձեռագրին մեզի համար ունեցած արժէքը այն է, որ ամէն մէկ պրակին վերջին թերթերը նշանակուած են հայկական տառերով, որոնք թիւով 23 հատ են :

Հայերէն իւրաքանչիւր տառին վերը եւ վարը գիծ քաշուած է: Տառերը ունին փոքր տպագիր տառի ձեւ եւ գրուած են մեծ վարպետութեամբ, ինչ որ կը վկայէ, թէ եղած են վարպետ գրիչի մը ձեռքէն: 17րդ պրակին վրայ հայկական տառի փոխարէն կը տեսնուի սլաւերէն գիր մը, իսկ 18րդ պրակին վրայ գիր չկայ: Միեւնոյն ժամանակ «Ճ» տառին յաջորդող երեք պրակներ գիրերով թուագրուած չեն: Անոնց կը յաջորդէ «Ո» տառով գրուած պրակը: Վերջին պրակը կ'աւարտի «Ս» գիրով :

Վերոյիշեալ Տօնացոյցին մէջ այս հայկական գիրերը թուական նշանակութիւն չունին, որովհետեւ, եթէ այդպէս եղած ըլլար, «Ժ» տառով նշանակուած 10րդ պրակին պէտք է հետեւէր «ԺԱ» եւ յաջորդաբար, մինչդեռ «Ժ»ին կը հետեւի այբուբենին յաջորդ տառը՝ «Ի», որ համազօր է 20ի: Այնուհետեւ կը յաջորդեն «Լ», «Խ», «Ծ», «Կ», «Հ» գիրերը, որոնք համազօր են 30, 40, 50, 60 եւ 70 թուանշաններուն: Ակնյայտ է, որ այս գիրերը հոս գրուած են իբրեւ դասակարգ ցոյց տուող նշաններ՝ առաջին պրակ, երկրորդ պրակ, երրորդ պրակ եւայլն: 17րդ եւ 19րդ պրակներէն ետքը պակսած տառերը հաւանաբար ջնջուած են, ձեռագիրը անխնամ պահուած ըլլալով: 17րդ պրակէն ետք գրուած սլաւերէն տառը զետեղուած է անծանօթի մը կողմէ, հայերէն տառին աւրուելէն ետք :

ԺԳ. դարու պուլկարական ձեռագիրի մը մէջ հայերէն գիրերու գոյութիւնը հետաքրքրական պարագայ մըն է: Ի՞նչպէս բացատրել այս :

Փրոֆ. Ի. Իվանով կ'ենթադրէ թէ սոյն մագաղաթները հաւանաբար ծախուած են հայ գրավաճառներու կողմէ: Մենք անընդունելի կը գտնենք այս ենթադրութիւնը, որովհետեւ անիմաստ եւ անհարկի է մագաղաթի պարապ թերթերը թուագրել, այն ալ վաճառականի մը կողմէ, քանի որ անկարելի էր նախօրօք գիտնալ, թէ ի՞նչ բանի պիտի ծառայէին թուագրեալ էջերը:

Խնդիրը կարելի է բացատրել այսպէս: Սուրբ Լեռը, ինչպէս անցեալին, նոյնպէս մինչեւ վերջերս կեդրոնն էր բազմաթիւ վանքերու, որոնց մէջ գրական եռանդուն գործունէութիւն տեղի ունեցած է: Այս վանքերուն մէջ կը ծառայէին յոյն, պուլկար, սերպ, ռուս, ռումէն եւ հաւանաբար միջին դարերուն նաեւ հայ վանականներ :

Խնդրոյ առարկայ Տօնացոյցը ծանօթ է Դրաքանի տօնացոյց անունին տակ (գրիչ Դրաքանի անունով): Յիշեալը յայտնապէս պուլկար է, որ պուլարերէնէ զատ կը տիրապետէր նաեւ յունարէնի, ինչ որ կը փաստուի բնագրին մէջ զետեղուած յունարէն տառերու գործածութենէն: Կասկածէ դուրս է, որ ձեռագիրը գրուած է Սուրբ Լերան պուլկարական վանքերէն մէկուն եւ հաւանաբար Զոգրաֆի վանքին մէջ:

Նկատի ունենալով թուարկուած պարագաները, կարելի է ենթադրել, որ վերոյիշեալ մագաղաթեայ թերթերը ստացած կամ գնած են հայ միաբանէ մը, որ անոնց վրայ որեւէ նիւթ գրի առնելու համար նախօրօք թուագրած է զանոնք հայերէն տառերով, որպէսզի էջերը իրարու հետ չխառնուին:

ԱՐԱ ՄԱՐԿՈՍ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, Թիւ 1, 1962 Յունուար: Պաշտօնական ամսաթերթ, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) — 17 տարիէ ի վեր Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը Բարեկենդանի կամ Միջինքի առիթով կը կազմակերպէ իր ընթրիք–պարահանդէսը, եկամուտին մեծագոյն մասը յատկացնելով Հայկ. Տան վարչութեան :

Այս տարի պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 7ի իրիկուն: Հայկ. Տան սրահներէն երեքը բռնուած էին ճաշասեղաններով: Կազմակերպիչ յանձնախումբը ջանք չէր խնայած, որպէսզի երեկոյթը ըլլայ ուրախ եւ զուարթ, եւ ընդհանուր սպասարկութիւնը հաճելի եւ անթերի :

Կատարուեցաւ վիճակահան մը, որու ընթացքին վեց հայրենակիցներ եւ իտալացի բարեկամներ շահեցան արժէքաւոր նուէրներ: Տեղի ունեցաւ նաեւ արդիական պարերու մրցում մը, որով դասաւորուեցան եւ նուէրներ շահեցան լաւագոյն զոյգերը:

Հիւրաբար քաղաքս գտնուող հայազգի դեռատի Օր. Քրիսթինա տ'Ալփինօ–Քափուչելլի երգեց Կոմիտաս վարդապետէն եւ Վինչէնցօ Պելլինիէն, գրաւիչ եւ երանգաւոր ձայնով :

Երգչուհի Տիկին Սոնա Մանուկեան–Մինասեան յուզումով երգեց հայրենաշունչ ժողովրդական երկու կտորներ :

Հայրենակիցներ հասած էին հեռաւոր քաղաքներէ, ինչպէս կը փափաքինք յիշել Պարսիկ եւ Ատրպեճանցի բարեկամներ, որոնք կը խօսին մեր լեզուն, ծանօթ են մեր անցեալին եւ ներկային :

Պարահանդէսը տեւեց առաւօտեան մինչեւ ժամը 4ը: Եօթը ժամ շարունակ, ճաշասեղաններուն շուրջ բոլորուած ընտանիքները խօսեցան հինէն ու նորէն: Եւ ինչ որ խրախուսիչ էր եւ խանդավառող՝ այդ մեր լեզուին կենդանի շունչը եւ հունչն էր, որ կը շրջէր սեղանէ սեղան, Հայկական Տան մայր սրահին մայր պատէն կախուած՝ յաւերժական Արարատին հովանիին տակ :

Ա. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Միակ փրկութիւնը սուտ խօսելու դէպքում՝ ճիշդ խօսիլն է···

×

Երբեմն մարդուն անուանում են աւանակ՝ չիմանալով, որ այդ աւանակին է մեծ պատիւ բերում :

×

Մտքերի փոխանակութեանը նա չմասնակցեց՝ համարելով իր մտքերը անփոխարինելի···

×

Հիւլէական ռումբերի զօրութեանը նա չէր հաւատում, ասում էր. «Մինչեւ աչքովս չտեսնեմ՝ չեմ հաւատայ»:

ՀԵՆՐԻԿ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

— Իրաւ է, բայց պատրաստուած ուժերնին չէ :

— Հապա՞ :

— Ռուսաստանէն :

— Ռուսաստանէ՞ն :

— Այո :

— Անհաւատալի բան :

— Ինչո՞ւ համար :

— Անոր համար որ Ռուսաստանէն եկած ուժը չի կրնար սահմանէն անգամ անցնիլ: Վաշտ մը կանոնաւոր զինուոր, քանի մը թնդանօթ, ահա վերջացաւ: Անոնց ձայնը հոն պիտի մնայ ու երկրին խաղաղութիւնը չի խռովուիր :

— Լաւ, բայց միեւնոյն ատեն թէ Արճէշու կողմը, թէ Բաղէշու մէջ ե թէ Թիմարայ քանի մը հայաբնակ գիւղերը լեցուած են եղեր քօմիթաճիներով: Անոնք չէ՞ն կրնար վտանգաւոր ըլլալ :

— Ըսա իս, քանի մը զինուած մարդիկ, անօթի ու թշուառ ժողովուրդի մը մէջ ապաստանելով, երբեք կարող չեն գործ մը տեսնելու: Կառավարութիւնը թնդանօթ ունի, մենք ալ զէնք ունինք: Ինչէ՞ն պիտի կասկածինք :

— Ուրեմն, երբ հարկը պահանջէ, ձեր աջակցութիւնը կը խոստանաք :

— Անշուշտ :

Վալի փաշան շունչ առաւ ու ներքին ուրախութիւն մը զգաց: Վերջապէս յաջողած էր Շաւեցիներու մեծանուն պետը համոզել, որ ամենայն սիրով իր զէնքը կը խոստանար կառավարութեան :

— Ունի՞ք բաւական թիւով նոր զէնքեր, հարցուց վալին :

— Ունիմ, բայց եթէ երկու հարիւր հատ ալ ըլլայ, դարձեալ տեղը կայ :

— Այդպէս է. վաղը կը հրամայեմ որ երկու հարիւր մաւզէր հրացան փոխադրուի դէպի Թըրքէշան: Այդ մասին անհոգ եղէք :

Այս խօսակցութիւններէն ու դաւերէն ետք վալի փաշան իր ձեռքով յանձնեց Վեհափառ Սուլթանին պատուանշանը եւ ըսաւ.

— Կայսերական շնորհքը մեծանուն մարդոց կը վայելէ ու դուք մեծանուն մէկն էք արդէն:

Ճահվար պէկ շնորհակալ եղաւ ու գիշեր մը հիւր մնալէ ետք մեկնեցաւ :

Ճահվար պէկ գիւղը հասնելով ոչ մէկուն յայտնեց թէ պատուանշան մը ընդունած էր Սուլթանէն եւ միեւնոյն ատեն ամէն ջանք գործածեց որ կառավարութեան հրացանները գաղտնապէս փոխադրուէին: Երբ ամէն բան ուզածին պէս կատարուեցաւ, ինք անձամբ իր աշիրէթին մէջ մտաւ ու պատուիրեց որ Փլաներուն հետ բարութեամբ վարուէին :

Այսպէս ամիսներ անցան:

Ճահվար պէկ իմացաւ որ Կ. Պոլիսէն արտակարգ քննիչ մը եկած էր ու յատուկ պաշտօն ունէր Թալանի չարագործները պատժելու եւ կողոպտուած ինչքերը վերստին Հայերուն վերադարձնելու :

— Հը՛մ, մըմնջեց ինքնիրեն Ճահվար պէկ, դարձեալ նենգամիտ դաւ մըն է ասիկա: Չեմ կրնար հաւատալ թէ կառավարութիւնը փոխած է իր շապիկը, որովհետեւ դեռ երէկ էր որ Մլանցիներու եւ բոլոր քիւրտ աշիրէթներու պետերուն պատուանշաններ բաժնուեցան, իբր վարձատրութիւն այն սարսափելի չարագործութեանց զորս անխղճօրէն կատարած էին անոնք: Հիմա, օդ, քննիչ մը կու գայ ու կը պատժէ: Ոչ, ոչ, ուղղակի կոտորածներու ծրագիրը պիտի քննուի··· Ահա բոլորը: Տեսնենք, ի հարկէ պիտի յայտնուի ամէն բան :

Ճահվար պէկ սպասեց: Գիտէր թէ այդ արտակարգ քննիչը պիտի գար իր ոտքը:

Արդարեւ, 1895ի գարնան իրիկուն մը քաղաքէն Թիկնապահ մը եկաւ իրեն ու իմացուց թէ արտակարգ քննիչը պիտի գար եւ երկու օրի չափ հիւր պիտի մնար :

— Այո, այդպէս ըլլալը կը յուսայի, մրմնջեց Ճահվար պէկ ինքնիրեն: Թող գայ: Նայինք վրայի շապիկը ինչ գոյն է: Թէպէտեւ չեմ սխալիր մտածումներուս մէջ, սակայն փորձելը միշտ խելացութիւն է :

Այն օրը Ճահվար պէկ քիչ չատ պատրաստութիւններ տեսաւ, ընդունելու համար իր բարձրաստիճան ու լիազօր հիւրը:

— Կառավարութեան մարդոց աչքը շարունակ պատին է, մտածեց ինքնիրեն, հետեւաբար ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ որ աւելի մօտէն թափանցեմ անոր հոգւոյն խորը:

Արտակարգ քննիչը տասներկու ձիաւոր ոստիկաններով հետեւեալ օրը վերջալոյսի ատեն գիւղ իջաւ :

Վէզիրի աստիճանով քննիչը շատ տարիքոտ չէր. բարձր հասակ, յաղթ մարմին եւ ծանր կերպարանք մը ունէր: Ոսկի թելերէ հիւսուած համազգեստը չափազանց շքեղ կ'երեւար ու անոր կազմուածքին տեսակ մը խորհրդաւոր երեւոյթ կու տար:

(Շար.)

Կը խնդրուի ծանուցանել՝
ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ
արկածալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի օր։
Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Շաբաթ։
Մանրամասնութիւնները՝ յետագային։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿՈՉԸ

ՕՐ. ԳԸՉԸԼԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը հաւրեւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ, Տէր եւ Տիկին Սէթեան (Լիոն) տասը Ն. Ֆ., Աղապէյեան եղբարք յիսուն, Մարտիրոսեան (Վալանս) քսան Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Իր զաւակները կը ծանուցանեն թէ՝ Այրի Տիկին Մարիցա Թահթալեանի (Մարսէյլ) մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցին։

Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Փայլուն Սարգիսեանէ (Փարիզ), իրենց կնքամօր ողբացեալ Տիկին Մառի Տաղէսեանի (Թուլօն) յիշատակին։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Ղուկասեան իր անթաղ ննջեցեալներուն յիշատակին՝ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

×

Օր. Արմենուհի Մարանեան իր հանգուցեալ ծնողաց հոգւոյն տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ի պատիւ Պ. ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Ապրիլեան Սերունդին կողմէ։

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Մ. Մաշտոցի 1600ամեակի առթիւ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՊՐԻԼ 27

Մշակոյթի Տան «Շ. Միսաքեան» սրահին մէջ։

Այցելութեան ժամեր.— Ամէն օր ժամը 15էն մինչեւ 21։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ։

Մայիս 12, Շաբաթ ժամը 21ին։

SALLE DEBUSSY (PLEYEL)
252, Fbg. St-Honoré

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ
Մասնակցութեամբ՝ Թարխատ ԳԱՐԵԳԻՆԻ

Մուտք հրաւիրատոմսով,ստանալու համար դիմել Հրանտ Բալուեան, 43, Րիւ Ռիշէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Mécaniciennes, surgeteuse-plateuse
Place stable.
HARPOUTIAN
(Confection)
32, Rue des Petits Carreaux, PARIS (2e)
Tél. : CEN. 24-98

ԱՊՐԻԼ 24Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան։

Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ։

Խօսք կ'առնեն՝ ՏՕՔԹ. ՄԵՏԱՔՍԵԱՆ եւ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ։

Այս Կիրակի, ժամը 4.30ին, Վոլթէրի սրահին մէջ (Ալֆորվիլ)։

Օրուան պատշաճ յայտագիր։

Կ'արտասանէ Օր. Զ. Փափազեան։

Կ'երգէ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց։

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ։

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու։

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 6րդ Թաղապետարանի սրահին մէջ։

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21, դպրոցի սրահին մէջ։

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպութիւններուն։

Կը նախագահէ Զ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու, կ'ոգեկոչուի Նահատակաց յիշատակը։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահը։

Կը խօսի Մ. ՄԻՐՔԷ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը։

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Սալ Արլաք Սոլֆերինօ, 237 Րիւ Մունէյրա։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբին։ Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ԲԼՐԱՆԻՍՏ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱԾԷՍ ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Լիոնի եւ իր շրջանին հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մէկ միլիոնէ աւելի ապրիլեան զոհերուն եւ վերջին երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար մատուցուելիք հայածէս ձայնաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին։

Անոնց յիշատակը յարգող Հայերուն համար, նուիրական պարտականութիւն մըն է այս կրօնական հանդիսութիւններուն ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՕՐ

Հայրապետական կարգադրութեամբ ամէն տարի Ս. Զատիկին յաջորդող Նոր Կիրակին նուիրուած է մեր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակին։

Այդ առթիւ այս Կիրակի, Փարիզի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին։

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ քառաձայն Ս. պատարագ պիտի մատուցուի։ Պիտի պատարագէ ԳԻՒՏ ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ։ Պիտի քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ այս արարողութեան յարգելու համար յիշատակը մեր բիւրաւոր նահատակներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՄԱՅԻՍ 28»ը, Հայաստանի Անկախութեան 44րդ տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ պիտի տօնուի Յունիս 2ին, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրայի» սրահներուն մէջ, գեղարուեստական հճոխ յայտագրով։

Մարսէյլի Հայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

×

ՄՈՒՐԱՍ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՅՈՒՆԻՍ 3

×

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՅՈՒՆԻՍ 17

×

ԼԻՈՆԻ մէջ «Հայ Մշակոյթի Օր»ը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 6ին։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տան մէջ աշխատող լաւ կարուհիներ, հագուստի եւ պլուզի համար։

Gibafrance
8, Rue Rochambeau (Square Montholon)
PRO. 51-05

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին։ Կը հրաւիրուի Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերները, Դրօ խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ ժամը 20.30ին Համօ Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ ստիպողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր-ընկերուհիները—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին։

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ՝ 5 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ՝ 6 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

ԱԿՆՈՒՆԻ՝ 12 Մայիս, Շաբաթ, ժամը 21ին։

ՄՈՒՐԱՏ՝ 13 Մայիս, Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը 15ին։

Ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Շրջանային ժողովի զեկուցում եւ ներկայացուցիչներու ընտրութիւն։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Վարչութիւնները նախապէս պէտք է ընկերներուն տեղեկացնեն ժողովներու վայրի եւ թուականի մասին։ Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները որոշեալ հաւաքատեղին, այս Շաբաթ, ժամը 3ին։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

40 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 14ին, Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Paris — Métro : St-Michel ou Odéon

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ԱՊՐԻԼ

VENDREDI 27 AVRIL 1962

38րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9390 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5191

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՈՋՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

— Տարօրինակ ժողովուրդ էք... Տարիներ եւ տարիներ չարչարեցաք թշնամին, զոր կը կոչէք վայրենի, գազան, ճիւաղ, դրէշ, բարբարոս, բռնի, արիւնռուշտ, ջարդարար, աւարառու, աւազակ... Ծարիներ եւ տարիներ դէպքերը գրկուեցան միեւնոյն եղանակով, եւ մէկը միւսէն առաւել ցնցումներով, բայց կը թուի թէ բան սորվելիք չունիք :

—

— Բարբարոսին սուրը կախուած էր ձեր գլխուն, դուք ալ սուր եւ զէնք ունէիք, բայց փոխանակ անոր ապաւինելու, ձեր աչքերն ուղղեցիք սահմանէն անդին, դէպի Եւրոպա եւ աւելի հեռուները : «Քեռին կուգայ կ'ազատէ», «Ինկլիզ »ը Տարտանէլ հասած է...» : Զգացիք թէ աշխարհ բանկած էր, ղոյութեան կռիւ էր, եւ Թշնամին պիտի պարնէր անխնայ : Ու՞ր կրնար երազել այսպիսի պատեհութիւն : Իսկ դուք, ո՞ր օրուան կը սպասէիք...

— Կը սպասէինք որ Թշնամին իր ուժը չափէր մեր ասպրկներուս հետ, ոչ թէ անզէն, անպաշտպան կիներու, ծերունիներու եւ երախաներու վրայ :

— Ձըսի՞ թէ բան չէք սորվեր : Գիտէիք թէ Թշնամիս հրէշային բնաւորութիւն ունէր, պիտի չխնայէր մեծին ու փոքրին, կնոջ կամ երախայի : Անոր համար ժամանակը եկած էր ձեր հաշիւը փակելու, ձեր արմատը չորցնելու : Ձեր անունն եղած էր իրրեւ չատ բան գիտցող ժողովուրդ, բայց երեւան եկաւ որ Թուրքին պատմութիւնն ալ չէք սորված, թէեւ անոր իշխանութեան տակ մնացիք վեց հարիւր տարի...

— Թշնամին իր քաջութեամբ չէր որ կը յաղթէր, այլ հրէշային վատութեամբ : Գիտնալով որ պիտի չկրնայ ճակատ ճակտի չափուիլ, դիմեց անարգ, ճիւաղային դաւադրութեան մը : Մինչեւ 45 տարեկանը զինուոր գրեց : Ցետոյ հաւաքեց բոլոր ղլուխները, Պոլսոյ ամէնէն ականաւոր դէմքէն մինչեւ յետին գիւղի տէրտէրը, եւ մնացեալը սպանդանոց քշեց հօտի մը պէս, կէս ժամ, մէկ ժամ անդին ոչնչացնելու համար : Եւ այս բոլորը, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը կոչեց «կարգ մը անպատեհութիւններ», չանսատակ թալէաթի բերնով : Մինչեւ այսօր ալ այդպէս կը կոչէ, այսինքն բան չի խոստովանիր... :

— Անգամ մը եւս խոստովանեցէք թէ բան մը չէք սորվեր : Ի՞նչ, կ'ուզէիք որ Թո՞ւրքն ալ ձեզի պէս Թուղթին յանձնէր իր ըրածն ու չըրածը : Վեց հարիւր տարուան փորձառութիւն եւ հմտութիւն ունի. աշխարհներ կը փլցնէ, առանց որեւէ բան յայտնելու, եւ առանց որեւէ բան խոստովանելու : Մինչդեռ դուք... Անոնք չատո՜նց համրած էին ձեր ակռաները : Ձեր ոտքը դետնէն կտրած էր Օսմ. Սահմանադրութեան հրջանին : Ձեր վրայ աբեւ ցաթած էր գինադադարին, իսկ ան իր ձայնը քաշած, այնպէս ձեւացնելով թէ ամէն բանէ յուսահատած եւ ճակատագրին համակերպած է, նորանոր ծըրագիրներ կ'որոճար, պատմութիւն կը սերտէր եւ գործեր կը սարքէր : Մոռցեր էիք նոյնիսկ ձեր պատմութիւնը ...

— Եթէ արտաքին պարագաները չըպատէին, անոր դերեզմանը չատոնց փորուած էր : Անոր վերջին յաջողութիւնն ալ արդիւնք էր իր բարբարոսական եւ անխնայ բնազդին :

— Երեւի ձեր քրիստոնէական Աւետարանը ձեր դատողութիւնն ալ բթացուցած է : Եթէ Թուրքը օգտուեցաւ արտաքին պարագաներէն, այնքան դժնդակ պայմաններու մէջ, դուք որ առաւելութիւններ կը վայելէիք, ինչո՞ւ չօգտուեցաք եւ սկսաք պարել Թուղթերու վրայ, ոտքերը գետնէն կտրած եւ ձեռքերը օդին մէջ :

... Թողունք անցեալը, այսօր իսկ, երբ ո՛չ հող ունիք ձեր ոտքին տակ, ոչ ալ որեւէ հեռանկար, նորէն Թուղթն ու ճառըն է ձեր ամբողջ դրամագլուխը : «Վըրէ՛ժ, վրէ՛ժ » կ'աղաղակէք, սակայն միւս կողմէ այնպիսի գործեր կը կատարէք որ միայն տգէտ կամ խելակորոյս ժողովուրդի մը համար ներելի պիտի ըլլային :

— Կրնայի՞ք աւելի բաց խօսիլ :

— Գաղտնի՞ք է ինչ որ պիտի պարզեմ : Ձեր կեանքը իր նմանը չունի որեւէ ժողովուրդի մէջ, ո՛չ անցեալով, ո՛չ ալ ներկայով : Եւ սակայն, կը թուի թէ նոր աշխարհ եկեր էք, եւ ուրիշ հող, ուրիշ պարտականութիւն չունիք, եթէ ոչ իրարու հետ չափուիլ, իրար զգել եւ խօսքի տակ չմնալ : Մինչ Թշնամին ...

— Ամէն ժողովուրդի մէջ ալ կը պատահին այսպիսի բաներ. երկինքէն ինկած հրեշտակներ չենք վերջապէս : Հող չունինք, տուն չունինք, ցիրուցան ի սփիւռս աշխարհի, դուռնէ դուռ ինկած...

— Այդ բոլորը ոչ թէ կ'արդարացնեն ձեզ, այլ աւելի կը ծանրացնեն ձեր մեղքը : Ճիշդ անոր համար որ ո՛չ հող ունիք ոտքի տակ, ոչ ալ վարկ՝ աշխարհի առջեւ, դուք պիտի տասնապատկուէիք իրարմով եւ հաւաքական առաքինութիւններով, մինչդեռ ձեր մեռելներն անգամ ..

— Ներողութիւն. ամէն տարի կը կատարենք անոնց սգատօնը :

— Այո՛, այո՛, հառաչելով, յօրանջելով, կամ նորէն իրարմէ բաժնուելու, զանազան ճակատներ կազմելու համար : Ուրիչ որեւէ ժողովուրդի մէջ այսպիսի տօն մը, անոր զարհուրանքը, անոր եղերական խորհուրդը սարսուռ պիտի ազդէր հազար հազարներու, պիտի ցնցէր անոնց հոգիները, պիտի ամրապնդէր հաւաքական գիտակցութիւնը, պիտի նորոգէր հաւատքը, ուխտը, հատուցման կիրքը...

— Ամէն բան արտաքին երեւոյթներէն մի՛ դատէք. այս ժողովուրդը աշխարհին ապարէզ կը կարդայ իր թաքուն առաքինութիւններով ...

— Այդպիսի հարստութիւններով լեցուն են իմ էջերս ալ : Բայց, չատ մի՛ տարուիք « անցեալ կատարեալ» փառքերով ու յիշատակներով : Խօսքը ներկայի մասին է : Կրնա՞ք հանդիստ խղճով եւ պայծառ գիտակցութեամբ վկայութիւն տալ այսօրուան համար : Ապրիլեան զարհուրանքէն այսքան տարի յետոյ, թեթեւցած կամ խամթարուած չէ՞ առաքինութեանց կչիռը ...

1934 Ապրիլ 24

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՔԵՆԸՏԻԻ

ԲԱՅՑ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ ՄՏԱՀՈԳ Է ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Խորհրդային վարչապետը երեք ժամուան տեսակցութիւն մը տուաւ Լուf պարբերաթերթին տնօրէնին, որուն ընթացքին չեշտեց թէ վեհաժողով մը առանց նախնական համաձայնութեանց կրնայ մեծ յուսախաբութիւն մը ստեղծել :

Տակաւին երկու ամիս առաջ էր որ Խըրուշչեւ կ'ուզէր որ ընդհանուր ապազինման շուրջ խօսակցութիւններ սկսին վեհերին աստիճանի վրայ, այսինքն պետական ղեկավարներու միջեւ, Արեւմուտքը չէր ուզեր նման ժողովի մը ձեռնարկել առանց նախապէս համաձայնութիւններ ստեղծած ըլլալու սկզբունքի կարգ մը հարցերու շուրջ : Այս անգամ, Խրուշչեւ կ'ըսէ «Լուք»ի տնօրէնին. — «Կենսական հարցը այն է — եւ այս կէտին շուրջ համաձայն եմ Միացեալ Նահանգներու նախագահին հետ — որ մեր հանդիպումը ապարդիւն չըլլայ » : Եւ կը շարունակէ «կարծեմ լաւ է որ նախ համաձայնութեան գանք այն հարցերուն շուրջ որոնց համար մեր հասարակաց համաձայնութիւնը անհրաժեշտ է պատերազմին առաջքն առնելու համար : Կարելի է վերին հանդիպումը նման համաձայնութեան մը դափնեպսակը ըլլայ : Լաւագոյն ճամբան կ'ըլլայ» :

Խրուշչեւի համար սակայն ուրիշ ճամբայ մըն ալ կայ .— «Ուրիշ կարելիութիւն մըն ալ կայ զոր չեմ հեռացներ, նկատել կուտայ խորհրդային վարչապետը : Եթէ միջազգային կացութիւնը ալ աւելի բարդանայ, ինչ որ անշուշտ չենք բաղձար, մեծերու անմիջական ճիգերը կրնան անհրաժեշտ ըլլալ արգելք հանդիսանալու համար համաշխարհային պատերազմի մը : Այդ պարագային, չեմ անտեսեր վեհաժողով մը նման արդիւնքի մը յանգելու համար » :

Պերլինի մասին, Նիքիթա Խրուշչեւ նոր բան մը չէ ըսած : Արդէն իր Արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները իրար անցուցած էին Ուաշինկթընի քաղաքական հրջանակները : Արդարեւ Կրոմիքօ յայտնած էր թէ Խորհ. Միութիւնը եւ Ամերիկա կրնան համաձայնիլ Պերլինի շուրջ : Խորհրդային Արտաքին նախարարը ըսած էր նաեւ թէ Ամերիկա կրնայ ճանչնալ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը : Անշուշտ Ամերիկացիները չատ դժգոհ են նման յայտարարութենէ մը որ կրնայ բարդութիւններ ստեղծել Արեւմտեան Գերմանիոյ հետ իրենց ունեցած յարաբերութեանց : Ամերիկացիները նոր թիւրիմացութիւններ չստեղծելու համար Գերմանացիներուն հետ, կը չեշտեն թէ որեւէ համաձայնութիւն Պերլինի համար պէտք է հետեւեալ երեք կէտերու վրայ հիմնըւած ըլլայ, նախ եւ առաջ :

Ա) Արեւմտեան ուժերը պիտի մնան Արեւմտեան – Պերլին :

Բ) Մուտքի ազատութեան երաշխաւորութիւններ Պերլինի եւ Դաշնակցային Հանրապետութեան միջեւ :

Գ) Արեւմտեան Պերլինը ազատ պիտի մնայ :

✕ Մինչ Մաքմիլըն Ուաշինկթըն մեկնեցաւ, Լոնտոնի Արտաքին նախարարութիւնը ճշդեց թէ նախատեսուած չէ որ Անգլիոյ վարչապետը Մոսկուա երթայ մտքերը չօչափելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱՆԻ հարցաքննութիւնը սկսաւ Հինգշաբթի օր : Կը թուի սակայն թէ բաւական դժուարութիւններ պիտի ծագին այս առթիւ : Արդարեւ հարցաքննիչ դատաւորը կ'ուզէ միայն Գաղտնի Բանակի սպանութիւններով եւ ոճիրներով զբաղիլ եւ երեք օրէն վերջացնել ամէն ինչ : Նոյնը չէ Սալանի եւ իր երեք պաշտպան փաստաբաններուն տեսակէտը : Կ'ըսուի թէ Սալան երեք մասի կ'ուզէ բաժնել իր թղթածրարը .— Ա)1957ին իրեն դէմ եղած մահափորձը ծանօթ Պազուքայի մահափորձ անունով, ասոր համար վկայութեան կ'ուզէ կանչել նաեւ նախկին վարչապետ՝ Միշէլ Տըպրէ, որուն անունը չատ յիշուած է այս առթիւ : Բ) 1958 Մայիս 13 : Գ) 1961 Ապրիլ 22ի փուչը : Սալան մօտ երեսուն վկաներ նշանակած է, ճայնասփիւռը յիշեց նաեւ տը Կոլի, Ռընէ Քոթիի, Ռոպեր Լաքոստի անուններ ասոնց մէջ :Ալժերիոյ ուժերու նախկին հրամանատարը յայտարարած է նաեւ .— « Եթէ ինծի գոհացում տրուի, բացատրութիւններ կուտամ, անկեղծօրէն Գաղտնի Բանակին գլուխը ունեցած իմ գործունէութեանս մասին : Հակառակ պարագային չեմ պատասխաներ որեւէ հարցումի » :

ԺՈՒՀՕՅԻ փաստաբանը՝ Շարփանթիէ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ տը Կոլի հետ, փրկելու համար Ժուհոյի գլուխը : Տը Կոլ խոստացած է մտածել :

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ կը շարունակէ իր ահաբեկչական արարքները Ալժերիոյ մէջ ինչելէ քարիւղի հաստատութեանց դէմ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Առժամեայ Գործադիր մարմնին նախագահը՝ Ապտերհաման Ֆարէս տեսակցութիւն մը ունեցաւ նոր վարչապետ՝ Փոմփիտուի հետ : Անկեղծ եւ համակրելի գտած է այս հանդիպումը : Ֆարէս չէ յայտնած թէ ե՞րբ նախատեսուած է ինքնորոշման հանրաքուէն :

ԱԼԺԷԻ մէջ պահակազօրքը Եւրոպացիներու բնակած չէնքերու վրայ կրակ բացած է : Կին մը սպաննուած է :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ հիւլէական ռումբ մը պայթեցուցին Խաղաղականի վրայ : Այս լուրը ընդհանրապէս ցաւով ընդունուած է :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Սուրիացի համայնավար պարագլուխը՝ Խալէտ Պէքտաշ Դամասկոս հասած է Կիրակի իրիկուն, բայց արտօնութիւն չէ ստացած Սուրիա մտնելու եւ ճամբան շարունակած է դէպի Իրաք : Պէքտաշ Պաղտատ ալ մընալու հրաման չէ ստացած եւ Փրակա վերադարձած է :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ 330.000 ֆրանսախօսներ կ'ապրին : 1960ին եղած մարդահամարին համաձայն Միացեալ Նահանգներու մէջ կ'ապրին 9.753.000 հոգի որոնք արտասահման ծնած են :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահական ընտրութիւններու թուականը որոշուեցաւ 1963 Հոկտեմբեր 28ին :

ԲԱՐՁՐ – ՔԱԹԱՆԿԱՑԻ « Հանքային Միութիւնը » հակառակ երկրին մէջ տիրող խառնակութեանց 152 միլիոն 600 հազար Ն. Ֆ.ի շահ մը ըրած է 1961ին : 1960ի շահը 236 միլիոն Ն. Ֆ. եղած էր :

ՌՈՒՍԵՐՆ ալ հրթիռ մը ճամբայ հանած են Զատկի առթիւ՝ Գոսմոս Գ. :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՐԹԻՌ ԵՒ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ յայտնուեցաւ թէ Հիւսիս. Ատլանտեանի Ուխտին (ՆԱԹՕ) անդամ Թուրքիոյ ձեռքը կը գտնուին միջցամաքային հրթիռի օդատորմիղ մը եւ տասնըհինգ ինքնամուղ հրթիռ :

Նոյն իշխանութիւնները յայտնեցին թէ Իտալիոյ մէջ ալ երկու տորմիղ կը գտնուի եւ անցեալ տարի Իտալիայէն եւս հրթիռ արձակած են :

Միւս կողմէ Քենեմըրըլ Հրւանդանէն հրթիռի խարխափէն Նաթոյի պատկանող զինուորական միութիւն մը մարզանքի նպատակաւ ինքնամուղ հրթիռ մը արձակած է : Կը կարծուի որ թրքական միութիւն մըն է ասիկա :

Ամերիկեան օդային ուժերը յայտնեցին թէ ինքնամուղ հրթիռը Նաթոյի պատկանող զինուորներուն կողմէ կրակուած է, բայց անոնց ազգութիւնը չյայտնուեցաւ : Եւ սակայն յայտնի է որ թրքական խումբ մը առնէ մը ի վեր պատրաստութիւն կը տեսնէ 24.000 քիլ. տարողութեամբ ինքնամուղ հրթիռ մը արձակելու համար :

Թուրքիոյ մէջ գտնուող հրթիռի տորմիղին մէջ Թուրք միութիւնները թէեւ լիովին կ'իշխեն հրթիռի արձակումին, բայց այս ինքնամուղ հրթիռներուն հիւլէական պատերազմական գլխանոցները միայն Ամերիկացիներուն հրամանին տակ են :

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹԻՒԸ ԱՅՍՕՐ

ՍԵԲԱՍՏԻԱ ԵՒ ԻՐ ԱՅԳԻՆԵՐԸ

Երկրորդ անգամ է, որ կ'այցելեմ տափաստանային այս քաղաքը, ուր ճիշդ 10 տարի առաջ կատարեցի գիտնական պարտականութիւնս։ Այդ առթիւ վեց ամիս մնացի Սեբաստիոյ մէջ։ Այս քաղաքին Հայութիւնը զրկուած է ամէն հաղորդակցութենէ։ Կ'ուզէ Պոլիս գալթել, բայց զուրկ է միջոցներէ, չի վստահիր ինք իրեն։ Ներկայիս Սեբաստիոյ մէջ ապրող Հայերուն թիւը հազիւ 200 – 250ի կը հասնի։ Անոնք առաւելաբար կը զբաղին ոսկերչութեամբ, սափրիչութեամբ, երկաթագործութեամբ։ Կան նաեւ դերձակներ, դարբիններ, ժամագործներ, քանի մը մանր առեւտրականներ եւ օրավարձով աշխատողներ։ Գիւղական շրջաններուն մէջ ցրուած Հայերուն մէկ մասը դեռատի երկսեռ պատանիներ են։

Դժբախտաբար ոչ մէկ վիճակագրութիւն կատարուած է ստուգելու համար Հայութեան թիւը Սեբաստիոյ եւ առհասարակ Անատոլուի մէջ։

Պատրիարքարանին կողմէ երբեմն գաւառ զրկուած հոգեւորականներուն տուած թիւերն ու տեղեկութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան։ Թուրքիոյ ներկայ Հայութեան շուրջ եղած ենթադրութիւններն ալ անճիշդ են։ Անատոլուի մէջ հազարաւոր Հայեր մնացած են, որոնք բոլորովին մեկուսի կեանք մը ունին, գրեթէ անտեղեակ՝ Պոլսոյ Հայութեան կեանքին ու վիճակին։ Աւելի քան քառասուն տարի դերմարդկային պայքար մղած են, շատ անգամ կորսնցուցած են իրենց լեզուն եւ կրօնը։ Սեբաստիոյ, Մալաթիոյ, Մարաշի, Այնթապի, Ուրֆայի եւ Թոքատի մէջ կարելի է հանդիպիլ նման Հայերու։

Իմ կարծիքով եւ հիմնուելով կարգ մը տուեալներու վրայ, այսօր Թուրքիոյ Հայերուն թիւը պէտք է հաշուել երկու հարիւր հազար։ Գէշ չըլլար անշուշտ մարդահամար մը կատարել եւ ճշդել թիւը Անատոլուի Հայերուն։

Սեբաստիոյ մէջ այսօր կ'ապրին, ինչպէս ըսինք, 200 – 250 Հայեր։ Վերջին տասը տարուան մէջ նոյնքան Հայեր ալ գաղթած են Պոլիս։

Սեբաստիա մնացած Հայերը հայախօս են, գրեթէ բոլորն ալ։ Բայց մեծ մասը հայերէն գրել կարդալ չի գիտեր։ Ոչ դպրոց ունին եւ ոչ ալ եկեղեցի։ 25 – 30 տարի եկեղեցականի երես չեն տեսած եւ ոչ ալ այցելու հայրենակիցներ տեսած են։ Ապրած են ու կ'ապրին տեսակ մը կղզիացած վիճակի մէջ, առանց հաղորդակից դառնալու արտասահմանի եւ Պոլսոյ իրենց ազգականներուն ու ազգակիցներուն վիճակին։ Եւ դեռ այսօր իսկ կան դեռատի կամ երիտասարդ Հայեր, որոնք չեն մկրտուած։

Յիսուն տարի առաջ Սեբաստիա քաղաքը ունէր ութսուն հազար բնակիչ, քառասուն հազարը՝ Թուրքեր եւ քառասուն հազարը՝ Հայեր, գրեթէ կէս առ կէս։ Հիմա բնակիչներուն թիւը 50 – 52 հազար կը հաշուեն։ Մէկ մասը գաղթական Թուրքեր են։

Վերջերս մասնաւոր որոշումով վերադարձուած են Հայերուն պապենական տուներն ու պարտէզները, որոնք գրաւուած էին կառավարութեան կողմէ։ Այժմ դարձած են սեփականատէրը իրենց հին կալուածներուն։ Շրջակայ գիւղերուն մէջ եւս Հայերը սկսած են իրենց կալուածներուն տէր դառնալ։ Բացառութիւն կը կազմեն ազգապատկան կալուածները միայն։

Սեբաստիոյ եկեղեցիները գոյութիւն չունին այլեւս։ Եկեղեցական հողերուն վրայ այսօր բարձրացած են մեծ շէնքեր։ Կանգուն է Ս. Նշան եկեղեցին, որ վերածուած է մթերանոցի, իսկ Արամեան վարժարանը վերածուած է «Իմամ Հաթիպ Օքուլու»ի։

Սեբաստիոյ Հայերը ամփոփուած են գլխաւորաբար մէկ թաղի մէջ եւ իրարու հետ սերտ շփում ունին։ Աքանչելի Հայեր են։ Խառն ամուսնութիւններ գրեթէ չկան։ Աղջիկներ եւ երիտասարդներ կանոնէն կ'ամուսնանան եւ ընտանիք կը կազմեն։ Աւանդապահ, հայրենասէր եւ հաւատաւոր Հայեր են։ Այսօր հրաժարած են նաեւ իրենց երբեմնի երազէն՝ եկեղեցի եւ դպրոց ունենալու մասին։ Թէեւ այդ ուղղութեամբ ձեռնարկներ կատարած եւ գումար մըն ալ գոյացուցած են, բայց ի վերջոյ իրենց միջոցները չեն բաւեր՝ իրականացնելու համար այդ գաղափարը։

Հայ մուրացկանի երբեք չէք հանդիպիր։ Մեծ մասամբ հազիւ ինքնապահ են եւ կ'ապրին՝ բարձր պահելով իրենց արժանապատուութիւնը։

Կարծուածէն աւելի սուղ է ապրուստը։ Հացը, շաքարը, միսը համեմատաբար շատ աւելի սուղ են։

Կ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՍՐԱՅԷԼ ՕՐԻԻ ՔԱՐՏԷՍԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրեմն, ԺԸ. դարու սկիզբները Անդրկովկասի վրայ Իսմաիլեան սուրի պէս կախուած էր նոր պատերազմի մը վտանգը, հարցականի տակ դրուած էր հայ ժողովուրդին եւ Վրացիներուն գոյութիւնը։ Այդ էր պատճառը, որ հայ գործիչները չափազանց անհրաժեշտ կը գտնէին ու միշտ կը շեշտէին Ռուսաստանի օգնութեան կարեւորութիւնը՝ Հայերը, Վրացիները, Յոյները եւ այլ հպատակ ազգեր օտար լուծէ եւ բնաջնջումէ ազատելու համար։ Այդ գործին նուիրուած էին Ի. Օրի եւ անոր զինակիցը՝ Մինաս վարդապետ։ Նոյնքան գործին եռանդուն օգնութիւն ցոյց կուտային Պետրոս Մեծի զինակիցը՝ Ֆ. Գոլովին եւ դեսպանատան ատեանի պաշտօնեայ – թարգման՝ Ն. Սպաթարիոս (1636 – 1708)։ Ցանձին Ն. Սպաթարիոսի Ի. Օրի գտաւ իրեն գաղափարակից գործիչ մը, որ իրեն պէս մտահոգուած էր իր հայրենիքին՝ Մոլտաւիոյ ազատագրութեան խնդրով։ Պատահական չէ, որ առաջին իսկ հանդիպումին (1701) Մոլտաւ հայրենասէրը գրաւեց Ի. Օրիի համակրութիւնը եւ Օրի այնուհետեւ դիմեց դեսպանատան ատեանին՝ խնդրելով բանակցութիւններու համար թարգման նշանակել Նիքոլա Սպաթարիոսը։

Ի. Օրի իր դիւանագիտական գործունէութեան մէջ կ'առաջնորդուէր Հայութեան շահերով ու ձգտումներով։ Այդ, ի հարկէ չի նշանակեր թէ չէր գնահատեր Ն. Սպաթարիոսի դերը եւ չէր փորձեր գործակցիլ անոր հետ։ Ընդհակառակն, Օրի կ'աշխատէր հաշտեցնել Ռուսերու, Վրացիներու, Հայերու եւ այլ ազգերու շահերը՝ ի խնդիր իր ծրագրած գործին յաջողութեան։

Ասով կը բացատրուի Ի. Օրիի լայն հետաքրքրութիւնները եւ լաւատեղեակ ըլլալը միջազգային անցուդարձերուն։ Արդարեւ, Օրի շատ լաւ կ'ըմբռնէր, որ Հայաստանի ազատագրութեան գործը անմիջական կերպով կապուած է ոչ միայն ռուս – պարսկական եւ ռուս–թրքական, այլեւ ռուս – եւրոպական յարաբերութիւններուն հետ։ Ասոր համար ալ պէտք էր համախմբել Անդրկովկասի եւ Պալքանեան ազգերու ուժերը, պէտք էր այդ գործին շուրջ ստեղծուէր համակրութեան եւ գործօն միջամտութեան պատրաստակամութեան մթնոլորտ։ Ի. Օրի ոչ միայն կ'ըմբռնէր այս պարագան, այլեւ կը յիշեցնէր Պետրոս Մեծի, որ Լէօփոլտ կայսրը եւ Պֆալցի դուքսը պատրաստակամութիւն ցոյց տուած են օգնելու Հայաստանի, բայց այդ օգնութիւնը անհրաժեշտ պիտի դառնար, եթէ երբեք բարդանար միջազգային կացութիւնը։ Ահա թէ ինչու Ի. Օրի փափաք կը յայտնէ, որպէսզի երթայ տեսակցի պապին եւ կայսրին հետ՝ անոնց պարտաւորութիւններուն եւ հովանաւորութեան շուրջ նոր հաւաստիացումները ստանալու համար։ Այս ձեւով, ան կ'ուզէր ապահովել եւրոպական պետութիւններուն համակրութիւնը Հայերուն հանդէպ, որպէսզի Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ տեղի ունենալիք հաւանական պատերազմի մը ընթացքին ու մանաւանդ, եթէ խնդիրը բարդանար՝ ռուս բանակը մինակ չմնար։

Ի. Օրիի 1703 Նոյեմբեր 15ի նամակին մէջ ակնարկուած գծագիրը՝ Մոսկուայի Հին Հրովարտակներու դիւանատան 192րդ ֆոնտին թիւ 28ին տակ պահուած մինչեւ այժմ անյայտ եւ անտիպ մնացած քարտէսն է։ Ասիկա ձեռագիր գունաւոր եւ նկարազարդ քարտէս մըն է, որ իր ճշգրտութեամբ, գծագրութեան բարձր արուեստով եւ ճաշակով գլալի կերպով կը տարբերի այդ ատենուան քարտէսներէն։

Քարտէսին արեւելեան (աջ) եզերքի մէջտեղի մասին մէջ նկարազարդուած պատուանդանին վրայ Ֆրանսերէն եւ ռուսերէն լեզուներով գրուած է, «Նորին մեծութեան ցարին յանձնուած է անոր ամենախոնարհ եւ ամենահաւատարիմ ծառայ՝ Իսրայէլ Օրիի կողմէ 1703ին»։

Քարտէսը բաւական մեծ է, երկարութիւնը 82 սմթ. (թուղթինը՝ 85), բարձրութիւնը՝ 50·5 սմթ. (թուղթինը՝ 66)։ Կը ներկայացնէ Անդրկովկասը, պատմական Հայաստանը եւ անոնց սահմանակից երկիրներուն մօտաւոր տարածութիւնները, ընդ որուն արեւմուտքի կողմը՝ Լեհաստանի, Ուկրայնայի, Մոլտաւիոյ, Կանդիայի եւ Հարաւ – Արեւելեան Ափրիկէի հողերը, հիւսիսը՝ Ազովէն սկսեալ մինչեւ Աստրախանի եւ Պուխարայի հողերը, արեւելքը՝ Թաթարական հողերէն մինչեւ Պարսկաստանի հարաւային շրջանները, իսկ հարաւը՝ ընդհուպ մինչեւ Կարմիր ծովու հիւսիսային մասը եւ Պարսից ծոցը։ Այս պարագան պատճառ կուտայ ենթադրելու, թէ Օրի աշխատած է քարտէսին մէջ ներկայացնել ռուս–թրքական պատերազմին հաւանական թատերաբեմը, քանի որ ռուսական միջամտութիւնը կրնար համապատասխան հակազդեցութիւն յառաջ բերել սահմանակից երկիրներուն մէջ։

Քարտէսը գունաւոր է, գծուած է մեծ խնամքով, ունի աստիճանացանց։ Տեղերու անունները գրուած են ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով, պարզ են ու ընթեռնլի։ Նշանակուած է նաեւ քարտէսին աստիճանաչափը՝ ըստ պարսկական եւ ռուսական մղոններուն եւ օրաչափերուն։

Աջին՝ կեդրոնին, բաւական նուրբ եւ ճաշակով ներկայացուած է պատերազմէն յաղթական վերադարձած զինուորին հանդիպումը՝ հաւանաբար մայր Հայաստանը ներկայացնող գուրգուրոտ կնոջ մը հետ. արծիւի գլուխով թեւաւոր առիւծը կը ներկայացնէ ազատագրուած Հայաստանի խորհրդանիշը՝ Թագը։

Վ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

ԱՌԱՆՑ ՇՐՋԱՆԱԿԻ

(Հ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ)

Ապա կը դառնար իր սենեակը. դէզերով նամակներ հասած էին Հայաստանի ամէն կողմերէն, Սիւնիքի հեռաւոր ու ձորերու մէջ մոռցուած գիւղերէն, որոնք արձանագրութիւն մը, քարի մը յիշատակարանը, վանքի մը փլատակ որմերու նըկարագրութիւնը կը բերէին։

Ծառայ եմ հայր սուրբ, անխոնջ ձեռքերդ համբուրեմ, խոնարհ ստորագրութեամբ։

Ո՞վ գիտէ քանիներուն գրած էր սիրտն այրող կարօտը եւ քանիներ պատասխանած էին.

Կարօտդ իմս ըլլայ, Հայր Սուրբ։

Երբ այսօր իսկ բանանի այդ Սիսականի հսկայ հատորը, մարդ զարմանքով պիտի տեսնէ, հազարաւոր անուններ, հազարաւոր արձանագրութիւններ, քարերը պատմութեամբ լուսաբանած, պատմութիւնը յուշարձաններով ճշդած։ Յաճախ նոյնիսկ տեղացիներու յիշողութիւններէն աղօտած հեռացած, հողին մէջ թաղուած։

Ինծ պատմեց Երեւանի մէջ գիտնական Յակոբ Անասեանը՝ թէ իր մէկ ճամբորդութեան ընթացքին, Զանգեզուրի կողմերը կը հանդիպի ինըսուն տարեկան ծերունի մը։ Ծերունին երբ կը լսէ թէ իր դիմացինը Վենետիկ սորված է, աչքերը փայլ կ'առնեն, շատ հին յիշատակ մը կ'արթննայ մտքին մէջ եւ կ'ըսէ.

— Ընկեր, ասկից շատ տարիներ առաջ, դեռ վառ երիտասարդ, ես գնացի Սուրբ Ղազար, մեծ Նահապետին աջն ու ոտքերն համբուրելու. Նա ծռեցաւ եւ իմ կօշիկներս համբուրեց, ասոնց վրայ հայրենի հող կայ՝ ըսելով։ Յետոյ ինծ հարցուց թէ Որոտան գետին վրայ, Տաթեւէն վեր, հին կամուրջ մը կայ, տեսե՞ր ես։

— Հայր Սուրբ, քեզի մատաղ, այդպէս կամուրջ չկայ մեր գետին վրայ. ես սարերը չափեր եմ, հովիտներն իջեր ելեր եմ եւ կամուրջ չեմ տեսած։ Նա ինծ պատասխանեց. Կայ զաւակս, կայ, լաւ չես պտըտած քու ծննդավայրդ, երբ վերադառնաս Զանգեզուր՝ բարձրացիր գետէն վեր, եւ պիտի գտնես այդ հին կամուրջը։ Վերադարձայ գիւղ, հարցուցի որսորդներու եւ հովիւներու, ոչ ոք ծանօթ էր այդ կամուրջին։ Ի՞նչ ընեմ, ախպէր. կացինը մէջքիս դրի եւ քանի մը ընկերներով բարձրացանք գետն ի վեր. ուր թուփ կար՝ կտրեցինք, ուր ժայռ կար՝ մագլցելով ելանք. գետն երթալով կը նեղնար, պատատուկ բոյսեր ափունք ափունքի կապած էին։ Կանաչ մթութիւն մը կար այդ խոր հովիտին մէջ։ Ահա պատատուկներու խիտ հանդոյց մը, երկու ափերէն իրարու մէջ հիւսուած հաստ մալուխի պէս, ծածկած էին Որոտանը. տակէն ջուրը կը հոսէր ու կարելի էր, ըսեմ, քալելով անցնիլ մէկ ափէն միւսը, էնքան խիտ ու հաստատուն էին այդ պատատուկները։ Կացինը դրինք եւ ջիղ առ ջիղ բաժնեցինք բոյսերը, տակից ելաւ մի հին կամուրջ, արբատաշ քարերով շինուած. մի արձանագրութիւն կար վրան, մենք չկարողացանք կարդալ։ Բա, ասեցի, էս ի՞նչ բան է, նա Վենետիկում կեցած, մեզնից լաւ գիտէր մեր աշխարհի բաները։

Մէկ հատիկ չէ այդ ծերունին որ եկած եւ Ալիշանին ոտքն համբուրած է, եւ կորսուած կամուրջի մը անունով չափած է անոր հմտութիւնը։ Նոյն բանը կ'ըսէին ինծի Հայաստանի գիտնականները՝ թէ Որ յուշարձանի մօտենանք, Ալիշան զայն կարծես տեսած, համբուրած ու հրատարակած է արձանագրութիւնը։

Նա արդէն վաղուց, շինած էր Տեղագիր Հայոց մեծաց գործը, ընդարձակ եւ խոր հմտութեամբ աշխարհագրութիւն մը, ոչ միայն աշխարհագիր – պատմիչներէն քաղած, այլ եւ անցնելով մեր սահմանները, Յոյն, Եգիպտացի, Հռոմէացի, Բիւզանդացի կամ Արաբ ճամբորդ աշխարհագէտներ իրենց լուման դրած են այդ Տեղագրին մէջ. բայց պէտք էր Հայաստանը ներկայացնել շքեղ Թագուհիի մը պէս, իր գահն Արարատին վրայ, իր թագը մեր մայիսեան արեգակը, իր պալատը մեր անամպ երկինքը։

Ինչ կ'ըլլար թէ Աստուած քանի մը տարիներ ալ աւելցնէր իր կեանքին վրայ եւ լճակին վրայ բացուող պատուհանները չփակէր, գէթ 15 նահանգներու հատորներ ոսկի անուններով մեր դիրկն առնէինք, բանայինք, նայէինք Կապուտան լեռներու վրայ, Գրիգոր Նարեկացին սուրբ ձեռքերն համբուրէինք, Յովհաննէս Սարկաւագին գերեզմանը փնտռէինք Հաղբատի մէջ։

Անշուշտ ինքն ալ հառաչեց, երբ 1901 Նոյեմբեր 22ին վերջին անգամ կ'ողջունէր Արարատէն ճամբայ ինկած արեւը, իր հսկայ գործը կէս կը մնար։

Բայց անոր գրասեղանին վրայ կան տակաւին բազմաթիւ այլ հատորներ, գրեթէ բոլորը հայրենիքի մէկ էջերը լուսաբանելու, հաւատքին ու հողին դուռը բանալու։ Հին հաւատք պիտի նկարագրէր Վարդավառի եւ Նաւասարդի տօները, Անահիտի մայրենի դէմքը պիտի գծէր, Վահագնի հրեղէն ճամբան պիտի բանար երկնքի վրայ, ու կեղէն յարդը բաղուկներուն մէջ. Աստղիկի ամպոտ մազերուն վարդի ջուր պիտի սրսկէր։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՈՒՂԻՈՎ

Համազգայինի նորընտիր վարչութիւնը կուգայ լրացնել իր մէկ տարուան գործունէութեան շրջանը Ապրիլ ամսուան ընթացքին բեղնաւոր կերպով :

Բնականոն աշխատանքներու այս շրջանին՝ վարչութիւնը առանց ընկրկելու դժուարութիւններու առջեւ, յարատեւութեամբ յաջողեցաւ հարթել բազմաթիւ խնդիրներ համագործակցութեան շնորհիւ : Համազգայինի անդաստանը ամէն օր կը բարգաւաճի շնորհիւ մեր գիտակից եւ ազգասէր ժողովուրդին : Մշակոյթի նոր կալուածներ իրարու կը յաջորդեն, կառուցածքներ մեր խղճամիտ եւ նորահաս սերունդին, շնորհիւ այն պայքարին, որ աննկուն եւ անխոնջ աշխատութեամբ կը մնայ միշտ յաղթանակի պատնէշին վրայ : Մեր նորահաս սերունդները պիտի չթողուն որ տեղ քայլ ընէ մեր մշակութային հսկայական կարաւանը, զայն հարստացնելով նորանոր յառաջդիմութիւններով :

Համազգայինը անխտիր բոլորին կը պատկանի : Անոր խտէալը մարմնացումն է մեր գիրին եւ գրականութեան, մեր ուսումնասիրութեան, գիտութեան, մեր արուեստին եւ գեղարուեստին, մեր երգին եւ երաժշտութեան, մեր մարմնոյն եւ մարմնակրթութեան :

Մեր ժողովուրդի ամբողջականութիւնը մէկ մարդու պէս կը բոլորուի Համազգայինի շուրջ յանուն մշակոյթի՝ լծակը ազգապահպանման, զարգացնելով եւ հարստացնելով իմաստութեամբ ժառանգական եւ ստացական այն ուղին, որ մեզ կ'առաջնորդէ ազգային տեւականութեան փառքին : Այդ իմաստութիւնը սակայն պիտի չթողունք որ շահագործեն օտարները, պէտք է նուիրագործենք զայն ի նպաստ եւ սոսկական կերպով մեր ազգային եւ մեր հայրենիքի շահերուն : Այդ շահերը կը պահանջեն մշակել նորահաս սերունդները՝ տարտղնուած օտար հորիզոններու տակ : Պէտք է գուրգուրանք նաեւ մեր մտաւոր եւ հոգեկան արժէքներուն վրայ, անոնք պիտի ներկայացնեն վաղուան քաղաքակիրթ եւ իմաստուն Հայութիւնը, վառ պահելով հայ մշակոյթի դարաւոր ջահը, ու այս կերպով պիտի յաւերժացնենք յաւիտենական Հայաստանը :

Համազգայինի պարտականութիւններու լոյսին տակ, ուրեմն ունինք պարտաւորութիւններ, մասնաւորապէս Քոյր Միութիւններու իրերօգնութիւնը՝ բարոյական գետնի վրայ, սկզբունք ունենալով՝ միութիւն – միութեան մէջ ; աւելի սեղմ եւ զանգուածային ուժ ներկայացնելու նպատակով : Փարիզի փոքրաթիւ եւ ցիր ու ցան երեսուն հազարնոց գաղութին մէջ անհարկի եւ անիմաստ բան է, որ՝ քոյր Միութիւններ՝ ինչպէս Նոր Սերունդ, Կապոյտ Խաչ եւայլն, կզզիացած մնան իրենց պատեանին մէջ : Նպատակին կրնանք ծառայել միայն իրերօգնութեամբ եւ ներդաշնակ գործունէութեամբ՝ համապատասխան արդի պահանջներուն : Համազգայինը կը դառնայ առաւելապէս մեր ժողովուրդին սիրելի եւ բաղձալի Միութիւնը : Նկատելի բազմութիւն մը հերթական դասախօսութիւններու առթիւ՝ ակնառու ապացոյցը կը կազմէ մեր երաշխիքներուն :

Համազգայինի վարչութիւնը, տարագիր Հայութեան մտաւոր մակարդակը բարձրացնելու տեսակէտէն, կը ստանձնէ «Պարգեւատր գիտական գրօսանք» անունով կազմակերպել եւ գործադրութեան դնել նորութիւններու կարգ անցնող դաստիարակչական եւ կրթական մրցիչ այն շարժումը, որ ուղղակի կերպով կը նպաստէ մեր ժողովուրդին մշակութային բարձրացման : Մեզի համար այս նորութիւնը՝ արդէն իսկ մեծ յաջողութիւն գտած է եւրոպական այս ոստանին մէջ : Հսկայական գումարներ պարգեւատրութեան դրուած են առեւտրական եւ ճարտարարուեստի մեծ տուներու կողմէ ի խնդիր ռէքլամի, հետեւաբար նաեւ իրենց յաջողութիւնը ապահովելու եւ վարկ շահելու նախանձախնդրութեամբ : Վարչութիւնը իր համեստ պայմաններով առաջադրած այս նորութիւնը, մօտ ժամանակէն գործադրութեան կը դնէ, վստահութեամբ ժողովուրդին աջակցութեան՝ բերելով իր բարոյական օժանդակութիւնը, որպէսզի կարելիութիւն ունենայ մշակոյթի կեանքին յարափոփոխ ընթացքին հետեւելու :

«Պարգեւատր գիտական գրօսանքը» կը ներկայանայ գլխաւոր չորս նիւթերով եւ զուտ հայկական գետնի վրայ : Հին եւ նոր Հայոց Պատմութիւն եւ Աշխարհագրութիւն, Գրականութիւն եւ Գեղարուեստ :

«Պարգեւատր գիտական գրօսանքի օրը եւ նիւթը յայտարարուելէն ետք, թեկնածուները կը պատրաստուին հաւանական հարցումի մը լրիւ պատասխանելու ջանադրութեամբ, եւ այս յաջողութիւնը կը պսակուի արժէքաւոր գիրքի մը պարգեւատրութեամբ : Հասարակութիւնը մանրամասնութեան կը տեղեկանայ լսարանին մէջ :

Համազգայինը կոչ կ'ընէ կարեւորութեամբ եւ բազմութեամբ ներկայ գտնուիլ այս դասախօսութեանց, մասնաւորապէս ուսանող – ուսանողուհիներ՝ որոնք վստահօրէն պիտի օգտուին նիւթերու բազմազանութեան եւ անոնց հրահանգիչ եւ դաստիարակչական ուղղութենէն :

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

– Թատրոնի մէջ, սովորաբար, տրամները ամուսնութեամբ մը կը վերջանան : Կեանքի մէջ, հակառակը կ'ըլլայ : Տրամը կը սկսի ամուսնութեամբ :

ՄԱՐԻՎՕ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ ՄԵԾԱՐՈՒՄԸ

Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին առթիւ յոբելենական երեկոյթներ կը կազմակերպուին, զանազան յօդուածներ եւ քերթուածներ լոյս կը տեսնեն Հայաստանի մէջ :

Ապրիլ 10ին, Հայֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ ուսանողներ ոգեկոչած են հայ գրութեան նահապետին յիշատակը : Այս առթիւ խօսած են համալսարանի դասախօսներ, իսկ բանաստեղծներ Շիրազ, Կապուտիկեան, Էմին, Սեւակ կարդացած են հանճարեղ մարդուն եւ իր գիւտին նուիրուած կտորներ :

Մեծ սպառում գտած են նոյնպէս Մեսրոպ Մաշտոցին նուիրուած գիրքերը՝ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւնը», Ստ. Մալխասեանի «Մատենագիտական դիտողութիւններ»ը, Յարութիւնեանի «Մեսրոպ Մաշտոցը եւ հայերէն գրերի ստեղծումը», Ս. Մելիք-Բախշեանի եւ Թ. Յակոբեանի «Մեսրոպ Մաշտոց»ը, Ա. Աբրահամեանի «Հայ գրի եւ գրչութեան պատմութիւնը», Գ. Լեւոնեանի «Հայ գիրքը եւ տպագրութեան արուեստը», Ա. Առաքելեանի «Հայ ժողովուրդի մտաւոր մշակոյթի զարգացման պատմութիւն»ը եւ վերջապէս Դերենիկ Դեմիրճեանի ամբողջական գործերուն 6րդ հատորը, ուր զետեղուած է «Մեսրոպ Մաշտոց» անաւարտ վէպը :

Յ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՄԷԿ ՁԵՌԱԳԻՐԸ

Յովհաննէս Թումանեանի «Անուշ կկու» կէս մնացած գործը ունեցած է երեք ձեռագիր : Առաջին երկու հատը գոյութիւն ունէին, երրորդը կորսուած կը նկատուէր :

Վերջերս Լենինականցի ընտանիքի մը քով գտնուած է երրորդ ձեռագիրն ալ : Այս մէկը անստորագիր է, գրուած է Յ. Թումանեանի ձեռքով, 17 մեծադիր էջերու վրայ : Ձեռագիրին վրայ կան հեղինակին կողմէ կատարուած բազմաթիւ փոփոխութիւններ եւ ծանօթութիւններ :

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստին, Ապրիլ երեք, Հայաստանի գիւղատնտեսութեան մասին խօսած է Զարոբեան :

Անցեալ տարի որոշ յաջողութիւններ արձանագրուած են : 1953ի հետ համեմատութեան դնելով յայտարարած է թէ 39·4 տոկոսով աւելցած է ճակնդեղին անցեալ տարուան արտադրութիւնը, 58·4 տոկոսով բանջարեղէնինը, 2·5 տոկոսով խաղողինը, իսկ պտուղներունը՝ 1·8 տոկոսով :

Հակառակ այս կարգ մը յաջողութիւններուն, «Հայաստանի գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը ետ կը մնայ եօթնամեակի ծրագրով նախատեսուածէն» : Արդարեւ, 1962ի համար սահմանուած ծրագրին համաձայն, Հայաստան մինչեւ այսօր պէտք է ունենար 640·000 խոշոր եղջերաւորներ, մինչդեռ ներկայիս ան ունի 585·000 եղջերաւոր անասուններ : Կովերուն գլխաքանակը 250·000ի փոխարէն 236·000 է : Ոչխարներուն եւ այծերուն քանակը՝ 150·000, կը մնայ նոյնը :

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅ

Երեւանի թերթերը պարբերաբար կը գրեն գոյութիւն ունեցող սեւ շուկայի մասին՝ ծխիկներէն մինչեւ շարժանկարի տոմսերը եւ ինքնաշարժերը : «Երեւան» թերթի, «Մոսկուա» շարժանկարի սրահին տնօրէնը եւ քարտուղարը, բաց նամակով մը կը դժգոհին՝ որ շարժանկարի սրահներուն մօտակայ փողոցներուն մէջ տոմսերու սեւ շուկայ մը կը բանի, երբ անդին դռնակներուն (կիշէ) մէջ, շատ դժուարութեամբ ձեռք կարելի է ձգել տոմսեր, մանաւանդ որոշ ժամերուն :

Ուրիշ մը՝ Ռ. Բաղդասարեան, կը խօսի ինքնաշարժի սեւ շուկայի մասին : «Աւտոմեքենաների (ինքնաշարժներու) վաճառքը շարունակւում է : Հանգստեան օրերին Մարքսի փողոցում իրար ետեւից շարժւում են տարբեր տեսակի բազմաթիւ աւտոմեքենաներ, դրանց շրջապատում եմ գնորդները : «Պոբեդա» աւտոմեքենայի մօտ սակարկւում էին : Նախօրօք ասեմ, որ աւտոմեքենան եօթը «տարեկան» է, այսինքն արտադրուել է 1955 թուականին : Աւտոմեքենայի տէրը գնահատում էր 4·700 ռուբլի, գրանցումն էլ գնողի հաշուին, վերջինս էլ առաջադրում էր իր պայմանը : Երկար բարակ վիճելուց յետոյ, նրանք համաձայնուեցին առուծախը կատարել 4500 ռուբլով, գրանցումը՝ գնողի հաշուին : Մի փոքր այն կողմում, մէկն իր «Վոլգան» գնահատել էր ութ հազար ռուբլի :

« Պատկերացնում էք երկու հազար ռուբլի արժողութեամբ աւտոմեքենան եօթը տարի շահագործուելուց յետոյ վաճառքի է հանուած 4500 ռուբլով կամ չորս հազար ռուբլի արժողութեամբ «Վոլգան»՝ ութ հազար ռուբլով» :

Շահամոլութենէ տարուած այդպիսի սեւ առուծախ կատարողները պատժելու համար, խիստ նոր օրէնքներ կ'ուսումնասիրուին :

ՄԵԾԵՐՈՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

Մեծ հօրս ինչ ըլլալը չեմ գիտեր : Զիս աւելի շատ շահագրգռողը ա՛յն է թէ՝ թոռնիկիս ի՞նչ պիտի ըլլայ :

ԱՊՐԱՀԱՄ ԼԻՆՔԸՆ

Եթէ մարդիկ միայն իրենց հասկցած բաներու մասին խօսէին, անտանելի պիտի ըլլար լռութիւնը որ պիտի տիրէր աշխարհի մէջ :

ՄԱՔՍ ԼԸՐՆԸՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ճահվար պէկ յարգանքով ընդունեցաւ բարձրաստիճան վէզիրը եւ հիւրանոց առաջնորդելէ ետք, ըստ ցեղապետական սովորութեան, անոր ոտքերը լուալ տուաւ ու նարկիլէ մը հրամցուց :

— Գեղեցիկ է գիւղիդ ընդարձակութիւնը, Ճահվար պէկ, ըսաւ արտակարգ քննիչը այնպիսի ձայնով մը որուն մէջ կը խեղդուէր հոգւոյն ամբողջ արտայայտութիւնը :

Տարակոյս չկայ, նախամեծար է ձեզի համար սանկ օդասուն ու կենսատու տեղերու մէջ ապրիլ քան ժխորալից քաղաք մը՝ ուր մարդս չի կրնար ազատօրէն վայելել բնութիւնը :

— Ճշմարիտ է, մեծ վէզիր, նկատել տուաւ Ճահվար պէկ՝ ժպիտ մը սահեցնելով իր շրթանց վրայ : Ես չեմ սիրած քաղաքային կեանքը : Եթէ պատահի որ քաղաքը մնամ օր մը, չափազանց կը նեղուիմ. բնութիւնն ինծի նեղ կուգայ կարծես :

— Այս կողմերը Փլաներ կա՞ն :

— Մէկ երկու քրտաբնակ գիւղերու մէջ կան :

— Ի՞նչ լեզուով կը խօսին :

Գիտեն իրենց մայրենի լեզուն, բայց սովորաբար քրտերէնը կը գործածեն :

— Եկեղեցի ունի՞ն :

— Կան գիւղեր որ ունին, իսկ մեծ մասամբ զուրկ են կրօնական արարողութիւններէն :

— Ատոնք հպատա՞կ են ձեզի :

— Այո, գրեթէ հողային կալուածներ չունին :

– Թալանի ժամանակ որեւէ վնաս մը չկրեցի՞ն :

— Ի՞նչ ունին որ. կաշի կտրած վերմակ մը ու պատռտած շալվիկ մը կը տեսնենք վրանին :

— Գթալի բան է, սակայն յանցանքը ո՞րո՞ւն է. չէ որ պատճառը քանի մը անկարգ խռովարարներու սրիկայութենէն առաջ եկաւ. չէ՞ որ ներկայ դրութիւնը իրենք իրենց ձեռքով պատրաստեցին : Մէկ խօսքով՝ չէ՞ որ փորած փոսերուն մէջ իրենք ինկան : Տեսէք, եկածէս ի վեր ուր որ գացի, բոլոր քննութեանցս մէջ չգտայ անխիղճ քայլ մը : Ամէն տեղ պատճառ տուած են կողոպտուելու եւ աւերուելու :

— Ի՞նչպէս :

— Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ : Ոչխարի միամտութեամբ հետեւած են քանի մը վաղեմի չարագործներու եւ սկսած են ապստամբական շարժումներ ցոյց տալ, յայտարարելով կառավարութեան թէ « քիւրտ պէկերը անբարոյական են, վայրենի են եւ կը հարստահարեն զիրենք » : Ահա շարժառիթը զոր պարտաւորուած են արդար նկատելու : Ուրիշ ի՞նչ կրնամ ընել, ի՞նչ կրնամ ըսել : Կառավարութիւնը պատիժներ սահմանած է անոնց համար որ անիրաւ տեղը չարիք կը գործեն. իսկ անոնք որ երկրին խաղաղութիւնը պաշտպանելու գաղափարով մղուած են սանկ միջոցներու, օրինաց ոչ մէկ տրամադրութեան համաձայն յանցաւոր կը համարուին :

— Ուրեմն Թալանի մասնակցող բոլոր քիւրտ ցեղապետները յանցաւոր պիտի չնկատուին :

— Ամենեւին :

— Օհ, մինչդեռ լուր տարածուած է թէ դուք յատկապէս ղրկուած էք Թալանի մասնակցող քիւրտ ցեղապետները պատժելու եւ անոնց ձեռքէն ետ առնելով կողոպտուած ինչքերը դարձեալ Փլաներուն դարձնելու :

— Այո, այդ է իմ պաշտօնս, բայց ատիկա դիւանագիտական միջոց մըն է միայն մեր քթին տակ սլքտացող սա Եւրոպացի հիւպատոսները խաբելու :

— Եւրոպացի հիւպատոսները ի՞նչ կ'ընեն որ :

– Ի՞նչ պիտի ընեն, սուտ ու փուճ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն լրագիրներուն եւ շարունակ մեր ազգին անունը կը պախարակեն :

— Ատոնց գործը միայն ա՞յդ է :

— Ի հարկէ :

— Ով գիտէ Թալանի մասին ինչեր գրած ըլլալու են, անանկ չէ՞ :

— Թալանի մասին գրուած տեղեկութիւնները կարեւորութիւն չունի : Բարձրագոյն Դուռը գիտէ Եւրոպացիներուն պատասխան տալը :

— Պիտի իմացնէ՞ք մեր ցեղապետներուն թէ կառավարութիւնը առանձ ծրագիր մը չունի եւ թէ դուք միմիայն Եւրոպայի աչքը գոցելու համար եկած էք :

— Անտարակոյս, այդ նպատակին ծառայելու ղրկուած եմ եւ այդ է իմ պաշտօնս :

Ճահվար պէկ սարսռաց բոլոր մարմնով եւ իր մռայլ աչքերը վէզիրին վրայ նետեց : Ձայնը խեղդուեցաւ իր մէջ ու գլուխը ծռեց՝ հոգւոյն դառնութենէն ճնշուած :

Արտակարգ քննիչը չնշմարեց. անոր մտքէն անգամ չէր անցներ թէ կրնայ գտնուիլ քիւրտ մը որ գութ ունենայ Փլաներուն վրայ :

(Շար.)

Այրի Տիկին Պետրոս Աղապէկեան, Պ. Ռոլան Աղապէկեան, Պ. Հանրի Աղապէկեան, Պ. Փօլ Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկ. Կարօ Տէյիրմէնճեան, Տիկին Էլիզ Գույումճեան, Տիկին Սիրա Աղապէկեան, Պ. Շարլ Գույումճեան, Պ. Ժորժ Գույումճեան, Պ. Անտոն Համբարձումեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Գուլանճեան (Պոլիս), Կալաթալեան (Պոլիս), Անդրէասեան (Պոսթըն), Նահապետեան (Նիւ Եորք), Գույում (Նիւ Եորք), Թէլլալեան (Պոլիս), Եահուպեան (Պոլիս), Աղապէկեան (Պոլիս), Մկրտչեան (Պոլիս), ընտանիքները, Պ. Վռամ Տէյիրմէնճեան եւ Շահինեան ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՊԷՅԵԱՆԻ

մահը, որ զոհ գնաց արկածի մը, Ապրիլ 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ առաւօտ (Ապրիլ 28) ժամը ճիշդ 10·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փէռ – Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

12, Rue E. Deloison, NEUILLY s/Seine

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արաքսի Դաւիթեան, եւ Հայկ Դաւիթեան կը հաղորդեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց զաւկին եւ հօր Ատափազարցի Ոսկ. ԶԱՔԱՐԻԱ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի, 29 Ապրիլ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պարզեւ քհնյ. Մէրճանեան եւ Տիկին Մարիամ Թարաղճեան կը ծանուցանեն որ այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի երեցուհի ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՄԷՐՃԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 16·30ին հայրապետական ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ ԱՄԱՏՈՒՆԻ ԵՊԻՍԿ.

Sacré-Cœur

Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը քարոզէ՝ Ուկրայնացիներու առաքելական թեմակալ՝ Գերպ. Վլատիմիր Մալանչուք:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները որոշեալ հաւաքատեղին, այս Շաբաթ, ժամը 3ին:

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ:

Մայիս 12, Շաբաթ ժամը 21ին:

SALLE DEBUSSY (PLEYEL)

252, Fbg. St-Honoré

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝

Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ

Մասնակցութեամբ՝ Ջարխատ ԳԱՐԵԳԻՆԻ

Մուտք հրաւիրատոմսով, ստանալու համար դիմել Հրանտ Բալուեան, 43, Րիւ Ռիշէ:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Բարձր հովանաւորութեամբ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ:

Խօսք կ'առնեն՝ ՏՕՔԹ. ՄԵՏԱՔՍԵԱՆ եւ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ:

Այս Կիրակի, ժամը 4·30ին, Վոլթէրի սրահին մէջ (Ալֆորվիլ):

Օրուան պատշաճ յայտագիր:

Կ'արտասանէ Օր. Զ. Փափազեան:

Կ'երգէ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց:

Ուրբաթ, Ապրիլ 27, երեկոյեան ժամը 21ին, Սալ տը Ֆէթի սրահին մէջ:

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՇԱԽԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21, դպրոցի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպութիւններուն:

Կը նախագահէ Զ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու, կ'ոգեկոչուի նահատակաց յիշատակը:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30–ին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը խօսի Մ. ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը:

×

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Սալ Արլաք, Սոլֆերինօ, 237 Րիւ Մունէյրա:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբին: Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Մայիս 5ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ:

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՕՐ

ՓԱՐԻԶ

Հայրապետական կարգադրութեամբ ամէն տարի Ս. Զատիկին յաջորդող Նոր Կիրակին նուիրուած է մեր բիւրաւոր նահատակներուն յիշատակին:

Այդ առթիւ այս Կիրակի, Փարիզի եւ շրջանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ մասնաւոր հոգեհանգիստ անոնց յիշատակին:

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ քառաձայն Ս. պատարագ պիտի մատուցուի: Պիտի պատարագէ ԳԻՒՏ ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ: Պիտի քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

×

ՖՈՒՐՎԻԷՐԻ ԲԼՐԱՆԻՍՏ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱԾԷՍ ՁԱՅՆԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ

Լիոնի եւ իր շրջանին հայ ժողովուրդը կը հրաւիրուի մէկ միլիոնէ աւելի ապրիլեան զոհերուն եւ վերջին երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներու համար մատուցուելիք հայածէս ձայնաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, որոնք տեղի պիտի ունենան այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին:

Անոնց յիշատակը յարգող Հայերուն համար, նուիրական պարտականութիւն մըն է այս կրօնական հանդիսութիւններուն ներկայ գտնուիլ:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն

Այս Կիրակի ժամը 21ին ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ, 90 Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ.—

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՁՈՒՀԱՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ, ԺԱԳ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր.—

Խօսնակ.— ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդրոնական վարչութեան

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ միահամուռ Լիոնահայ գաղութին:

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Երդ. քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ

Խօսք կ'առնեն Յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ՝ Ազգ. Միութեան, և կազմակերպութեանց ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ յայտագիր

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ

Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Մեծ Եղեռնի Նահատակաց հոգւոյն համար պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ Տէր Վազգէն վարդ. Քէշիշեան:

Սկիզբ ժամերգութեան առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

Հոգեհանգստեան պաշտօն յաւարտ պատարագի:

ՊՕՄՈՆ

Այս Կիրակի, (Կրկնազատիկ), յիշատակ մէկ միլիոն նահատակաց:

Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30, հանդիսաւոր Ս. պատարագ 10, հոգեհանգիստ 11·45:

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ

Նոր Կիրակի, Նահատակաց Օր Սգատօն: Առաւօտ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 10, հոգեհանգիստ Ընդհ. Նահատակաց:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Նոր Կիրակի, Ազգ. Սգատօն յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, յընթացս համաշխարհային կրկնակ պատերազմաց: Պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 8–11·30:

ԼԻՈՆ

Նոր Կիրակի, Նահատակաց յիշատակին հոգ. պատարագ ժամը 10ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բիւզանդ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մամալեան, Տէր եւ Տիկին Հայկօ Մկրտիչեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, թղթակցութեամբ, հեռագրով, ինչպէս նաեւ փոխան ծաղկեպսակի բարենպատակ հաստատութեանց նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց կնոջ եւ մօր Գոհարիկ Փափազեանի մահուան առիթով:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Կը հրաւիրուի Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբը:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերները, Դրօ խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին Համօ Օհանջանեան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ սեփողաբար ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ ենթակոմիտէներու եւ խումբերու անդամ բոլոր ընկեր–ընկերուհիները.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին:

ԹԱԹՈՒԼ՝ 28 Ապրիլ, Շաբաթ, ժամը 21ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 17, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, Avenue de Gaulle, Montmorency

Մանրամասնութիւնները յետագային:

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

AU BEAU NOYER

185, BD. JEAN JAURÈS - 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 50 Ն· Ֆ· — Վեցամսեայ՝ 27 Ն· Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 60 Ն· Ֆ· — Հատը՝ 0·25 Ն· Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 28 ԱՊՐԻԼ — SAMEDI 28 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9391 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5192

ԶԱՏԻԿԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի քրիստոնեայ բոլոր համայնքները, Կիրակի, Ապրիլ 22ին, ջերմեռանդ խանդավառութեամբ տօնեցին Քրիստոսի հրաշափառ յարութեան տօնը:

Հանրապետութեան նախագահը՝ զօրավար Ֆուատ Շեհապ կիրակի օր, Պէյրութի Մարոնիներու Ս· Գէորգ մայր տաճարին մէջ ներկայ գտնուեցաւ հանդիսաւոր պատարագի, իր կողքին ունենալով վարչապետը, նախարարներ, երեսփոխաններ եւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ :

Հայ համայնքը եւս անմասն չմնաց այս ընդհանուր խանդավառութենէն: Լիբանանի Թեմի Հայաստանեայց բոլոր եկեղեցիները լեցուած էին հաւատացեալներու խուռներամ բազմութեամբ մը, առաւելաբար բաղկացած երիտասարդներէ, ինչ որ խրախուսիչ երեւոյթ է եւ անգամ մը եւս ցոյց կուտայ Եկեղեցիի դերին հանդէպ երիտասարդութեան մօտ արմատացած խոր գիտակցութիւնը :

Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Կաթողիկոսը՝ Զարեհ Ա·, տալով Յարութեան խորհուրդը: Ս· Նշան մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Կիրակնօրեայ վարժարաններու տեսուչ Վարդան վրդ· Տէմիրճեան :

Թեմիս միւս եկեղեցիներուն մէջ եւս տեղի ունեցան հոգեպարար արարողութիւններ, որոնց հետեւեցան հաւատացեալներու խանդավառ բազմութիւններ :

Լիբանանի Թեմի Առաջնորդ Սրբազանը՝ Խորէն Արք· Բարոյեան, Զատկին օրը, Ազգային Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ ընդունեցաւ շնորհաւորական այցելութիւնները ազգային մարմիններու եւ խորհուրդներու անդամներուն, ինչպէս նաեւ ազգայիններու :

Զատկուան երկրորդ օրը՝ երկուշաբթի, Ֆըրն Շըպպէքի ազգային գերեզմանատան մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն, նախագահութեամբ Խորէն Արք· Բարոյեանի: Պատարագէն ետք, Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ, ապա կատարուեցաւ Գերեզմանօրհնէք, Անդաստանի նման, բոլոր քահանայ հայրերու մասնակցութեամբ :

Յարութեան տօնը նոյն ջերմեռանդութեամբ տօնուեցաւ նաեւ քոյր համայնքներու կողմէ· Հայ Կաթողիկէ Ս· Գրիգոր եւ Ս· Եղիա եկեղեցիին մէջ պատարագեց Կարդինալ Աղաճանեան, որ պատարագէն ետք, եկեղեցւոյ դահլիճին մէջ ընդունեցաւ զատկական բարեմաղթութիւնները :

ԶԱՏԿԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՒ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ըստ աւանդական սովորութեան, Համազգայինի Պէյրութի մասնաճիւղին կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ Զատկի հանդիպումը, Նշան Փալանճեան ճեմարանի վասպուրական սրահին մէջ, որ այս առթիւ զարդարուած էր Համազգայինի կողմէ կազմակերպուած լուսանկարներու ցուցահանդէսին մասնակցող արուեստագէտներու գործերով :

Բացումը կատարեց Ճեմարանի տնօրէններէն բանաստեղծ Մ· Իշխան, որ խօսեցաւ իր ղեղեցիկ ճառերէն մէկը, միաժամանակ փառքը հիւսելով մեր մշակոյթին եւ հայ ստեղծագործ հանճարին :

Համազգային անդամներու եւ համակիրներու բազմութիւն մը հետաքրքրութեամբ դիտեց ճաշակով ցուցադրուած մօտ հարիւր լուսանկարներ, գործ՝ արհեստավարժ կամ սիրող նկարիչներու :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ 47 ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Խորհրդանշական զուգադիպութեամբ մը: Զատկուան տօներուն անմիջապէս յաջորդեց Ապրիլ Մեծ Եղեռնի տարեդարձը, Երեքշաբթի Ապրիլ 24ին :

Ի յարգանս մէկ միլիոն նահատակներուն, հայկական բոլոր հաստատութիւններն ու խանութները փակ մնացին : Վարժարանները արդէն փակ էին զատկուան արձակուրդին առթիւ :

Այս առթիւ, Թեմիս բոլոր եկեղեցիներուն մէջ տեղի ունեցան կրօնական մեծախորհուրդ արարողութիւններ : Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ կատարուած արարողութեան հանդիսադրութեամբ Զարեհ Ա· Կաթողիկոսի պատարագեց եւ հոգեշունչ քարոզ մը խօսեցաւ Կիրակնօրեայ վարժարաններու վարիչ – տնօրէն Տ· Վարդան վրդ· Տէմիրճեան :

Պատարագէն ետք, կազմուեցաւ հանդիսաւոր թափօր եւ եկեղեցական դասը տաճարէն դուրս գալով, բոլորուեցաւ Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ : Վեհափառ կաթողիկոսը խօսեցաւ խորիմաստ սքանչելի քարոզ մը, բնաբան ունենալով Միութիւնը, Եկեղեցին եւ Հայ Մշակոյթը: Այնուհետեւ, Յուշարձանէն ներս, տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, շատ տպաւորիչ մթնոլորտի մը մէջ :

Հաւատացեալներու խուռն բազմութիւն մը — գլխաւորաբար երիտասարդներ — փութացած էր Անթիլիաս՝ աղօթելու մեր բիւրաւոր նահատակներուն համար :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 5ին, Էշրէֆիէի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանի բակին մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան Եղեռնի նուիրուած փառաշուք սգահանդէս մը, կազմակերպուած Հայ Կաթողիկէ պատրիարքարանի կողմէ : Կը նախագահէր Կարդինալ Աղաճանեան, իր շուրջին ունենալով բազմաթիւ բարձրաստիճան կղերականներ :

Պատարագեց եւ բարձրաշունչ քարոզ մը խօսեցաւ Պատրիարքական ընդհանուր փոխանորդ Արհի Հ· Սահակ եպիսկ· Կոգեան: Քառաձայն սրբազան երգողութիւնը կատարեց Կիլիկիա երգչախումբը, շատ տպաւորիչ կերպով :

Յետ պատարագի, տեղի ունեցաւ մեծահանդէս թափօր, առաջնորդութեամբ Հայ Կաթողիկէ նուագախումբին, որ մահերգներ նուագեց: Այնուհետեւ կաթողիկէ բոլոր միութիւններուն կողմէ ծաղկեպսակներ դրուեցան Նահատակներու Յուշարձանին վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ կառավարական տագնապի նոր վախ կայ :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հրթիռը անճըր Դ· լուսնին վրայ ճզմուեցաւ :

ՋՈՄՊԷ յայտարարեց թէ Լէոփոլտվիլ պիտի երթայ Մայիս 3ին:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ տը Կօլ – Մաքմիլըն հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Յունիսին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՍԱԼԱՆ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ

Ե· Հանրապետութեան Բ· վարչապետը ներկայացաւ Ազգ· Ժողովին Հինգշաբթի առաւօտ: Կարդաց երկար յայտարարութիւն մը որ կը պարզէր իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը :

Նախ եւ առաջ, Փոմփիտու շեշտեց թէ տարիներէ ի վեր երկրին քաղաքականութեան կը տիրապետէ Ալժերիոյ պատերազմը :

« Այս Ալժերիոյ մէջ, մեր հայրենակիցները պէտք է եւ պիտի ունենան այն առաջնակարգ դիրքը զոր կը պարտին ոչ թէ իրենց ձեռք ձգած իրաւունքներուն այլ իրենց կարողութեանց, ալժերական հողին հանդէպ իրենց ունեցած սիրոյն: Այս ամբողջը մաս կազմեց Էվիանի համաձայնութեանց: Կառավարութիւնը հրատարակեց զանոնք, երկիրը վաւերացուց ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը : Ազատ աշխարհը ընդունեցաւ զանոնք իբրեւ Ֆրանսայի յաղթանակը, յաղթանակ մը զոր տարաւ նախ ինք իր վրայ, բայց որ վերջ կը դնէ տագնապի մը որուն ամբողջ տեւողութեան մեր երկիրը եւ մեր ժողովուրդը քաղաքացիական դաստիարակութեան եւ հանդարտութեան ապացոյցը տուին: Այս համաձայնութիւնները պիտի գործադրուին, պիտի գործադրըուին մինչեւ ծայրը, նախատեսուած ժամանակամիջոցին: Այս է կառավարութեան առաջին որոշումը :

« Երկրորդը կը կայանայ դէպի Ալժերիոյ Ֆրանսացիները դառնալու մէջ եւ ըսելու անոնց.— « Ինչ որ պատահեցաւ հաւանաբար անխուսափելի էր : Ամէն պարագայի մէջ կացութիւնը այսօր անդարձ է : Ափսոսանքներու ժամը անցած է: Դարձէք դէպի ապագան: Խնդրոյ առարկայ մի դարձնէք, յուսահատած խենթութեան մը արարքներով, ինչ որ ձեր դերն է՝ միջակ կապ մը ըլլալ Մայր-Երկրին և վաղուան Ալժերիոյ միջև, Ֆրանսայի եւ Մաղրէպի միջեւ, քրիստոնեայ մեր աշխարհին եւ մահմետական աշխարհի միջեւ »:

Վարչապետը ապա, ապահովութիւն տուաւ որ ձեռք ձգուած համաձայնութիւնները անհրաժեշտ երաշխաւորութիւնները կուտան Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն եւ անոնց ինչքերուն մասին: Բայց եթէ կան ոմանք, նոյնիսկ մահմետականներ որոնք կը նախընտրեն Մայր-Հայրենիք գալ, պիտի ընդունուին, միջոցներ ձեռք առնուած են: Փոմփիտու յարգանքի խօսք մըն ալ ըրաւ բանակին եւ անոր հաւատարմութեան :

Նոր նախարարապետը ծանրացաւ նաեւ Ատլանտեան Ուխտին վրայ որ Ֆրանսայի քաղաքականութեան հիմնական տարրն է: Խօսեցաւ Հասարակաց Շուկայի, Հայրենիքներու Եւրոպայի մասին: Բայց Եւրոպան մինակ չէ, Ափրիկէն կայ որ դէպի Ֆրանսա կը նայի եւ եկած է ժամանակը ուր Ֆրանսա պէտք է իր ճակատագիրը կառուցանէ : 1958ին, յիշեց Փոմփիտու կառավարութիւնը զօրաւոր դրամ մը ստեղծեց զոր Տըպրէի դահլիճը պահպանեց: Ընկերային եւ տնտեսական մարզին մէջ, կառավարութիւնը որոշած է շինարար դեր կատարել : Աշխատաւորներուն պէտք է ապահովել մասնակցութիւն մը ազգային արտադրութեան յաւելման մէջ եւ Փոմփիտու ըսաւ «Ու կը հասնիմ, Տիկիններ եւ Պարոններ, նիւթի մը որ սիրելի է ձեր սրտին եւ որ մեր երիտասարդ սահմանադրութեան գործելակերպն իսկ է: Պէտք է անշուշտ նկատի առնել բացառութեան պատկանող դէպքերը: Ալժերական ոլբերգութիւնը ասոնցմէ մէկն է, որ ծնունդ տուաւ մեր նոր հիմնարկութեանց եւ որ իր լուծումը չկրցաւ գտնել առանց միջամտութեանը, ինչպէս կ'ըսէ Շաթօպրիան «Մարդոցմէ մէկուն որոնք կը ժայթքին դէպքերէն եւ որոնք, վտանգին յանպատրաստից զաւակներ են »: Զօր· տը Կօլի ներկայութիւնը Ֆրանսայի կ'ապահովէ՝ դուրսը ամրապնդուած վարկը, ներսը՝ իր ազատութեանց պահպանումը, ինչպէս դէպքերը քանիցս ցոյց տուին »:

Իր եզրակացութեան մէջ, Փոմփիտու շեշտեց թէ կառավարութիւնը է եւ կը մնայ պատասխանատու Ազգ· Ժողովին առջեւ :

Վարչապետին յայտարարութենէն վերջ եւ քուէարկութենէն առաջ, բազմաթիւ երեսփոխաններ արձանագրուած էին խօսք առնելու համար, ասոնցմէ 12ը, ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցներ են:

Ժան Փօլ Տավիտ խիստ է: Իրեն համար օրէնսդրութեան կառավարութիւնը եւ նախարարական կայունութիւնը առասպելներ են: Խորհրդարանին հակակշիռը գոյութիւն չունի :Կը քննադատէ Ազգ· Ժողովը եւ համայնավարները երբ «չատ լաւ» կ'ըսեն, աղմուկ մը ծագի, ծաղրական (Ժան Փօլ Տավիտ աջ երեսփոխան է) բայց Ժան Փօլ Տավիտ կը պատասխանէ « չեմ հասկնար ինչու աւելի կը գայթակղիք երբ համայնավարները ինծի հաւանութիւն կուտան, քան երբ այս նոյն կուսակցութիւնը «այո՛» կը պատասխանէ հանրաքուէին :

Կը խօսի Եւրոպայի մասին, եւ իր իւրաքանչիւր նախադասութիւնը ծափահարութեան կ'արժանանայ բոլորէն, բացի Իւ էն էՌ-ի երեսփոխաններէն:

Իրեն կը յաջորդէ Լըժանտր «ո՞վ կրնար մտածել որ Միշէլ Տըպրէ պիտի իյնայ փառքի ճամբուն վրայ, դահակալին ապերախտութեան զոհ, յաղթական հանրաքուէի մը վաղորդայնին: Իշխաններու ժամանակը անցած է, Պառոններու ժամանակը կը սկսի»: Ուսպի երեսփոխանը մանրամասնութիւններ կ'ուզէ Եւրոպայի մասին.— «Խարուեցայ ֆրանսական Ալժերիոյ մասին, պիտի չխաբուիմ Եւրոպայի մասին»: Կը քննադատէ Ֆրանսայի ներկայ կեցուածքը ինք ալ ծափահարութեանց արժանանալով (բացի Իւ էն էՌ-էն): Խօսեցան նաեւ Ռենօ, Լենառ, Մոթ, Ապտեսելամ (Մահմետականները չեն հասկնար երկիր մը որ իր ըսածին հակառակը կ'ընէ), Ռենիւսի (Ալժ· Ազատ· Ճակատի ձեռքը եղած գերիները ո՞ւր են):

Նիստը շարունակուեցաւ Ուրբաթ :

× Սալան մերժեց պատասխանել հարցաքննիչ դատաւորին, յայտնելով իր փաստաբանին բերնով թէ դատավարութենէն առաջ պէտք է երաշխիքներ ունենայ ինչ կը վերաբերի նշանակուած վըկաներուն: Գալով Սալանի, աչքին իսկ հարցումին ըսաւ.— «Բարոյապէս բացակայ եմ ներկայ միայն ուժի զօրութեամբ: Այս իրիկուն իսկ միտք ունիմ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Յանձնախումբին եւ Իրաւաբաններու Միջազգային յանձնախումբին դիմելու »:

Ապա կը շարունակուի մենախօսութիւնը: Հարցաքննիչը հարցումներ կ'ընէ, զորս դիւանապետը կ'արձանագրէ: Ոչ մէկ պատասխան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՋՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ
Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԻՐԻԿՈՒՆ
ԺԱՄԸ 21 ԻՆ, ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

«ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ»

Հրատ.՝ ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայրենակցական Միութիւններու այնքան հրատարակութիւններէն ետք, վերջապէս լոյս տեսաւ նաեւ «ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ»ը(*) 1150 էջերով, եւ լաւագոյն թուղթի վրայ, Մոնթէվիտէօ – Ուրուկուայի Զէյթունի Հայրենակցական Միութեան կողմէ եւ խմբագրութեամբ՝ Պ. Պ. Արիս Ահարոնեանի եւ Նշան Պատաւեանի: Հատորին վերջաւորութեան ունինք նաեւ Արեւելեան Կիլիկիոյ քարտէսը, յստակ եւ խնամուած տպագրութեամբ :

Խմբագրական մարմնին երկու անդամները երկու հիմնական նպատակներով գործի լծուած են :

Ա) Առանց քննական վերլուծման ենթարկելու, տալ բոլոր նիւթերը, առանց որեւէ փոփոխութեան, սկսելով ձեռագիր յիշատակարաններէն, իրենց լուսանկարներով ու թուականներով:

Բ) Կազմել Զէյթունի պատմագիրքը, որ ներկայացնէ Զէյթունը ամէն կողմերով, դիւցազնական շրջանէն մինչեւ վերջին ողբալի դէպքերը, շուրջ ինը դարեան պատմութիւն մը:

Յիշատակարանները կը սկսին 1536էն եւ կը վերջանան մինչեւ 1760: Խմբագիրները մեծ եռանդով գործի լծուած են լրացնելու համար քաղաքին հիմնարկութեան եւ անուանակոչութեան թուականները, նկատի ունենալով մասնաւորաբար ձեռագիր յիշատակարանները: 1409 թըւին գրուած ձեռագիր մը, առաջին անգամ կը յիշատակէ Զէյթուն անունը, քանի մը տեսակ անուանակոչումով, Զէթուն, Զեթոն, Զէյթուն եւ յաճախ նաեւ Ուլնիա, Գերմանիկ: Իսկ հիմնարկութիւնը կը հասնի մինչեւ Կիլիկիոյ թագաւորութեան սկիզբը: Քաղաքին Զէյթուն անուանումը հաւանական կը նկատուի, որ առաջ եկած կրնայ ըլլալ ձիթենի ծառէն, թէեւ նախապէս Զէյթունի մասին լոյս տեսած հրատարակութիւններուն մէջ որեւէ յիշատակութիւն չերեւիր :

Քաղաքին ծագման մասին օտարներու վկայութիւններն ալ իրենց կարեւորութիւնն ունին: Ինչպէս Վիկտոր Լանգլուա, Լէօն Պօլ եւ ուրիշներ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով, հոն այցելած լեռնականներու գոյութեան եւ անոնց նիստ ու կացին մասին կու տան բաւականաչափ տեղեկութիւններ, միշտ նըկատի ունենալով Զէյթունի անցեալին լուսաբանութիւնը, զանազան պարբերականներուն տուած համառօտ կամ ընդարձակ մանրամասնութիւնները, որոնց մէջ մասնաւորաբար կը պատմուէին Զէյթունի ժողովուրդին հերոսական մաքառումները: 1440 – 1450 թուականներուն արդէն յայտնի են քանի մը անկախ ամրոցներ, հայ բերդատէրերու եւ իշխաններու ձեռքը, երբեւ շարունակութիւնը Ռուբինեաններու արժանի սերունդին, Զէյթունի կռուող եւ անկախութիւնը սիրող քաջերուն: Շնորհիւ իրենց պատմական հնութեան եւ քաղաքական եւ մարտական նկարագրին ընդարձակ պատմութիւն մը արձանագրած են :

Դժբախտաբար համադրական մեթոդը կը պակսի, այլապէս աւելի խտացած ձեւով հրապարակ պիտի գար հատորը : Օրինակ 1895ի յայտնի դէպքերուն արձագանգը, նախ կը տրուի հեռագիրներու թարգմանութիւնը եւ անգամ մըն ալ իրենց բնագիրները: Նոյնը նաեւ հայ եւ օտար մամուլին կարծիքները իրենց աղբիւրներով կը յիշատակուին, քանի մը էջ անդին դարձեալ բնագիրները: Խմբագիրները նկատի ունեցած են՝

— Ստ. Պալասանեանի «Պատկերազարդ Հայոց պատմութիւնը»:

— Միք. Վարանդեանի «Լ'Արմէնի եւ Լա Քէսթիոն Արմէնիէնը»:

— Նոյն հեղինակէն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը :

— Լէօի «Թրքահայ Յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը » Ա. հատոր :

— Հ. Երամեանի «Յուշարձանը » Ա. հատոր :

— Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի «Ազգապատում»ը, Գ. հատոր :

— Տոքթ. Մ. Սմբատ Գաբրիէլեանի « Հայկական ճգնաժամն ու վերածնութիւնը » :

— Արշակ Չօպանեանի « Անահիտ »ը, Ա. տարի :

Դժբախտաբար նոյն լուրերը եւ վկայութիւնները շատ անգամ կրկնուած են: Նոյն ձեւով Զէյթունի հետ կապուած բոլոր հին ու նոր բանաստեղծութիւնները տրուած են, ինչպէս նաեւ արձակ էջերը եւ թղթակցութիւնները :

Շահեկան է Զէյթունի գաւառաբարբառը, քերականութիւնը, իրենց առանձնայատկութիւններով, արդի աշխարհաբարին համազօր թարգմանութիւններովը: Նոյնը նաեւ առածներն ու ասացուածները, որոնց շարունակութիւնն է Զէյթունի բարբառին բառարանը :

Այս հատորին խմբագիրները խղճամիտ վերաբերում մը ունեցած են իրենց աշխատանքին հանդէպ: Բազմաթիւ աղբիւրներու դիմած են, որոնց մէջ մասնաւորաբար կարեւոր են անոնք, որոնք առնուազն հարիւր տարիներ եւ երբեմն աւելի առաջ լոյս տեսած են, ինչպէս օրինակ՝ «Կռունկ Հայոց աշխարհի » (1862), «Մասեաց Աղաւնի» (1850), « Մասիս » 1862էն սկսած, «Փորձ » (1879), « Արաքս » (1887), «Սիսուան » Հ. Ղ. Ալիշանի, « Բնաշխարհիկ բառարան », Լէօի «Հայոց պատմութիւն» Գ. հատոր, «Ծաղիկ» (1862), «Հիւսիսափայլ» (1862), եւայլն, եւայլն :

Մասնաւորաբար Զէյթունի 1862 թուականին ապստամբութիւնը թէեւ նոյն ժամանակի բոլոր թերթերուն մէջ արձագանգ կը գտնէ, բայց Հայաստանի պետական թանգարանի «Աշխատութիւններ»ու Բ. հատորին մէջ, 1949ին նկատի կ'առնուի, ազգային պատմութեան գիտնական քարտուղար, գիտութիւններու թեկնածու Վ. Մելիքսէթեանի կողմէ :

« Զէյթունի Պատմագրքին » Բ. մասը տեղագրութիւնն է, ուր կը խօսուի նաեւ բուսականութեան, կենդանիներուն, կլիմային, գիւղերուն եւ տնտեսական կեանքին մասին : Չկայ որեւէ զբաղում եւ արհեստագիտութիւն, որոնց մասին լայնօրէն չխօսուի: Նոյնը նաեւ մշակոյթի հետ կապուած բոլոր տօները եւ սովորութիւնները, որոնց մասին ընթերցողը ընդարձակ տեղեկութիւններ կը գտնէ :

Գ. մասին մէջ արտատպուած են ամբողջական գիրքեր: Նախապէս յիշուած Վ. Մելիքսէթեանի աշխատութենէն զատ, արտատպուած են Յովհաննէս Ահարոնեանի «Պատմութիւն Զէյթունին » հատորին էջերով 340 էջ, ուր կը կրկնուին Զէյթունի հիմնարկութեան, տեղին մասին եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ :

Առաջին մեծ պատերազմէն ետք, 1919 Օգոստոսի սկիզբները, վերապրող Զէյթունցիները հետզհետէ կը վերադառնան իրենց ցանկալի հայրենիքը, կը սկսին շէնցնել աւերակ օճախները: Կը կազմուի Ազգային Միութիւն մը: Անցեալի փորձառութիւնն ունեցող ժողովուրդը, մէկ կողմէն մեղուաջան աշխատանքի կը նըւիրուի, առանց երբեք լքելու ինքնապաշտպանութեան գաղափարը, որովհետեւ կը նախզգար որ կրնար դարձեալ թշնամիին յարձակման ենթարկուիլ: Եւ սակայն վերապրող բնակիչները շուրջ 4 հազար հոգի, հետզհետէ կը ցրուին : 2 Մայիս 1947ին Երեւանի մօտ բարձրաւանդակի մը վրայ հարթավայր մը, փոքրիկ անտառով մը, կը յատկացուի «Նոր Զէյթունի»: Մինչեւ այսօր 120 – 130 ընտանիք ներգաղթած են միայն :

Այս ամփոփ տեղեկատուութիւնը վերջացնելէ առաջ, Զէյթունի պատմութեան կապուած կարեւոր հրովարտակ – վաւերաթուղթ մը պիտի արձանագրենք հոս, որուն համար կ'ըսուի թէ Հեթում անունով քահանայ մը յաջողած է Պոլիս երթալ եւ ձեռք բերել այդ հրովարտակը 1618 Փետրուար 17ին: Այդ թանկագին վաւերաթուղթը 1884ին այրուած է ուրիշ հնութիւններու հետ: Հրովարտակը տըրուած է Սուլթան Մուրատ Դ.ի կողմէն : Ահաւասիկ թարգմանութիւնը .—

« Զէյթուն գաւառակը քարոտ ըլլալով, բնակիչները ընդարձակ հողեր չունենալով, իրենց պարէնը հայթայթելու համար շատ դժուարութիւններ կը կրեն, այնպէս որ ցորեն, գարի եւ այլ ամէն ընդեղէններ դուրսէն բերելու հարկադրըւած են: Ուստի յիշեալ գաւառակը, որ կայսերական կառավարութեանս մասը կազմող Մարաշի կառավարութեան տակն է, որպէս արտօնեալ երկիր՝ զերծ կը կացուցանեմ գլխահարկի տուրքէն, զոր պարտաւոր էին վճարել կայսերական Գանձուն, միայն տարուէ տարի 15.000 դահեկան որոշեալ քանակութեամբ տուրք մը պարտին հատուցանել Այա Սօֆիա մզկիթի հոգաբարձուին, որպէսզի կանթեղներուն համար ձէթ առնելով լուսաւորուի մզկիթը . 15.000 դահեկան ալ իրենց եկեղեցեաց կանթեղներուն համար վճարեն, որ անոնք ալ լուսաւորուին : Թէ Այա Սօֆիա մզկիթին եւ թէ իրենց եկեղեցիներուն՝ որպէս կրօնական տուրք (վագըֆ) համարուի այս գումարը. աւելի պահանջելու համար իմ յաջորդներէս ոչ ոք համարձակի կայսերական շնորհագիր արժանացող Զէյթուն գաւառակի վրայ ծանրանալու: Բայց յայտնապէս այն գաւառին մէջ Թուրք պաշտօնեայ պիտի չգտնուի, նոյնիսկ ճանապարհորդութեամբ այստեղ հանդիպող Թուրք պաշտօնեան քաղաքէն ներս չմտնելով պէտք է դուրս տեղ մը պառկի, այնպէս որ բնաւ մէկ կողմէ մը վնաս չհասնի այն բացառիկ ինքնավարական դրութեան, զոր շնորհած եմ անոնց՝ ինքզինքնին կառավարելու առանց արտաքին միջամտութեան : Այսպէս պէտք է գիտնան ու կատարեն կնքոյս վստահին»:

Կ. Պոլիս 29 Չէվվալ 1036.
Քրիստոսի 1618 Փետրուար 17 :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ» հրատ. Զէյթունի Հայր. Միութեան, Մոնթէվիտէօ – Ուրուկուէյ, Պուէնոս – Այրէս, 1960:

ԵՐԲԵՄՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹԻՒԸ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Անատոլուի ժողովրդային երգերուն մէջ ընդհանրապէս կը խօսուի Սեբաստիոյ ... այգիներուն մասին, բայց կրնաք շրջիլ օրերով, առանց պարտէզի ու այգիի հանդիպելու : Այգին, Սեբաստիոյ խորհրդանիշը, այլեւս գոյութիւն չունի Սեբաստիոյ մէջ :

Կասկած չկայ, որ Անատոլուի մէջ ալ վերջին 30 – 35 տարիներուն տեղի ունեցան բազմաթիւ նշանակալից փոփոխութիւններ, վարչական, կրօնական եւ ընկերային գետնի վրայ, եւ ձեռք ձգուեցան որոշ յաջողութիւններ՝ տնտեսական եւ քաղաքական մարզերու մէջ :

Անատոլուի մէջ ճամբորդութիւնը հաճելի գործ չէ: Թէեւ կարգ մը վայրերու մէջ կան հանգստաւէտ պանդոկներ, բայց

Առանց Շրջանակի

(Հ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ)

Պիտի գար Ս. Լուսաւորիչը Արշալոյս քրիստոնէութեան Հայոց ծիածանի պէս սփռելու մեր երկինքին վրայ, որպէս խաչէ դրօշակ՝ որ Մամիկոնեաններ, Բագրատունիներ բարձր բռնեն խաժամուժ ամբոխներու դէմ :

Ինչպէս ճարտար նկարիչ մը տերեւ մ'իսկ նկարելով գեղարուեստ կը ստեղծէ, այնպէս այդ մտքի մեծ վարպետը Հայրենի գարուն մը չթողուց՝ առանց իր սրտին ծաղիկներուն, չմնաց աւերակ մը առանց աչքերու ճառագայթին, ոչ լքուած զմրէթ մը՝ առանց երեսը խաչակնքելու :

Իսկ որքան խոհեր կային իր զմրէթեայ հոգեկան տաճարին մէջ, որքան հայ աստղեր, նոյնիսկ օտար երկինքներու վրայ, որոնց տրտում փայլը հասաւ իր աչքերուն :

Հայ – Վենետ մը գրեց փարթամ գաղութի մը երազներն ու կարօտները տանելու եւ յանձնելու Ջուղայի կամ Սպահանի մէջ անձկութեամբ սպասող շիրիմներու :Հայ ստուերը տեսաւ Վենետիկեան ջուրերու մէջ, անուններ փնտռեց փողոցներու կամ ջրանցքներու վրայ, որ եթէ պանդուխտներ օր մը մոռնան Հայաստանը՝ Հայաստան զիրենք չմոռնայ :

Թէեւ Փարիզ, Լոնտոն, Ամստերտամ, ուր՝ ո՞վ գիտէ՝ ո՞ր ձեռքն ալիքներուն յանձնած էր հայ մագաղաթներ, քշելու տանելու հայ պանդուխտի հետ այդ օտար ափերը: Գտաւ իր սրտին խօսող էջեր, կարդաց, անյագօրէն կարդաց եւ օրինակեց, Ս. Ղազար տանելու, ջերմացնելու, կրկին կեանք տալու եւ հայ սըրտին քով դնելու այդ պանդուխտ ծաղիկները:

Բայց ես ո՞ր արեւէն թեւեր առնեմ 81 գարուններու զարմանազան ծաղիկներուն վրայ թափառելու: Երկար տարիներ խոնարհ ստուերի պէս իր քայլերուն հետեւեցայ, ինչպէս հաւաքող մը՝ ոսկի դանակներ հաւաքելու. սակայն Ալիշանի կեանքին ակօսը խոր էր, առանց սահմանի ներաշխարհ մ'ունէր, միայն իրեն ծանօթ, մեզի համար հիանալի եւ անթափանցելի : Ուզեց իր բարոյական, քրիստոնէական եւ իմաստասիրական խոհերը բանալ մարդկութեան առջեւ, Նարեկացիի մը պէս Ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ, խօսք բնութեան հետ, մարդկութեան հետ, տիեզերքին հետ: Գտաւ եղեւին մը, թերեւս անտերեւ ծառ մը: Ո՞ւր գտաւ, ո՞ւր տեսաւ այդ մենաւոր ծառը, բոլոր ծառերէն հեռացած լերան մը գագաթը, հովերուն եւ փոթորիկներուն ենթակայ, տանջուած ու տառապած՝ ինչպէս մարդկութիւնը. եւ անոր ներքեւ, Ընդ եղեւնեաւ, թիկունքը բունին տուած՝ նայեցաւ անհուն տիեզերքին: Սիրտն ուզեց արեւուն շուրջը դառնալ, աչքերն ուզեցին աստղերուն հասնիլ, միտքն երազեց Արարիչը տեսնել իր աթոռին վրայ : Բայց ո՞ր միտքն հասած է մինչեւ հիմա այդ անչափելի սահմանները: Հանճարները կը խոնարհին Արարչի մը առջեւ, եւ անոր անունը կը կարդան բնութեան մէջ. ողջերը յուսահատ ետ կը դառնան եւ կ'ուրանան Անոր գոյութիւնը : Ալիշան իր հաւատքի աչքերով գտաւ բնութեան այդ մեծ ճարտարապետը : Հարցուց լեռներուն, հովերուն ու ծովերուն անոր անունը, մտաւ քաղաքներու աղաղակող եռուզեռին մէջ, իր մենաւորի կեանքն համեմատեց նիւթին համար մարտնչող մարդկութեան հետ, ու թերեւս իր պատասխան իր սրտին՝ չոր տերեւ մ'ինկաւ գոգին մէջ եղեւինէն վար: Օրհնեց իր խաղաղ օրերը վենետիկեան կապոյտին տակ, կապոյտ լճակի ափին, ուր փոքրիկ կղզի մը, զմրուխտ ակի պէս փոքրիկ՝ իր բոյնն եղած էր արտոյտի հետ ճռուողելու : Գոհ էր որ ունէր սեւ կապայ մը, կաշիէ գօտի մը մէջքին, թասի պէս գտակ մը գլուխը, առանց շրջանակի՝ համայնական տեսիլք մը, երկու նեղ պատուհաններէն դէպի անհունը:

Երբ իրեն հարցուցին թէ միջազգային ճեմարանները, արքաներ քեզի ի՞նչ ըքանչան տուեր են, իրաւունք ունէր պատասխանելու՝ թէ Իմ շքանշաններս են աղքատ կապայ մը, կաշիէ գօտի մը եւ փոքրիկ գտակ մը:

Զրուեց Ընդ եղեւնեաւ մը՝ անոր բազմաբեղուն հոգին արտայայտելու համար. սիրտն յորդուն գետի պէս կը բխէր, ըզգացում զգացումի հետ, երազ երազի ետեւէն. ուրիշ բանաստեղծական աշխարհ մը կար որ զինքը կը հրապուրէր, անսահման, առանց շրջանակի, ուր սէրը, ընկերութիւնը, հայրենիքն ու Աստուած կը կազմէին անբաժանելի միութիւն մը իր անձին հետ. եւ հոգեկան պահանջ մը մըղեց զինքը, տասնաղի բամբիռը ձեռք առնել եւ երգել, թերեւս իր մենաւոր սենեակին մէջ, կամ նոճիի մը տրտում չուքին տակ, կամ Մայիսի հովերուն հետ. եւ այդ երգը Նուագք անուանեց :

Անշուշտ բարի կրօնաւորն ալ օր պիտի սկսէր իր կեանքի առաւօտն ողջունել, ինչպէս Կլայեցին :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(5 Նար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

գաւառներուն մէջ կան միայն երկյարկանի խաներ, վարի յարկը՝ անասուններուն յատկացուած, իսկ վերինը՝ ճամբորդներուն, ուր եթէ ոջիլներ ու մլուկներ խիստ չվխտան, ախոռներու եւ արտաքնոցներու գարշելի հոտը ճեղքերէն ներս կը խուժէ: Զկայ հին օրերու հիւրասիրութիւնը, երբ գիւղապետը պատիւ կը համարէր ճամբորդը իր տան մէջ հիւրընկալել: Գիւղացիները հիմա աղքատ են աւելի եւ չեն ուզեր իրենց վրայ կասկած հրաւիրել՝ օտարական մը ընդունելով: Ճամբաները մեծ մասամբ վերաշինուած են եւ կամուրջները ամրապնդուած: Երկրին խորերը ճամբորդած ատեն՝ անմարդաբնակ ահագին տարածութիւններու գոյութիւնը աւելի դէշ կ'ազդեն մարդու վրայ:

Օրեր կրնաք ճամբորդել առանց մարդկային շունչի կամ գիւղի հանդիպելու:

Գիւղերու մէջ ժողովուրդը ծայր աստիճան աղքատ է: Դեռ կան հողամշակութեան նախնական միջոցներ ունեցող գիւղեր, որոնց բնակիչները մեծ չահեր չեն ապահովեր: Դժբախտութեան դէմ որեւէ դարման չունին: Իրենց մէկ ձեռք կարկտած հագուստը կը գործածեն գիշեր թէ ցերեկ: Հազիւ մութը իջած՝ կը քնանան առանց ճրագ վառելու, եւ արեւին հետ կ'արթննան՝ աշխատելու համար ճիշդ այնքան, որքան անհրաժեշտ է: Առ հասարակ փափաք չունին հայթայթելու կամ կեանքի իրենց պայմանները բարելաւելու:

Կան կարգ մը մենաշնորհներ եւ արգելքներ, որոնք կը կաշկանդեն առեւտուրը: Զենք գիտեր, թէ Թուրքիոյ մէջ նոր օրէնքները ի՞նչ արդիւնք պիտի տան: Այսօր մամուլը արշաւ մը սկսած են նախակրթարաններ բանալու՝ Անատոլուի մէջ:

×

ԱՆԳԱՐԱ. — Թուրքիոյ նոր մայրաքաղաքին հայ բնակիչները հինգ հարիւր տուն կը կազմեն (շուրջ երկու հազար անձ, իւրաքանչիւր ընտանիք չորս հոգի հաշուելով): Ունին նիւթական գոհացուցիչ վիճակ: Զունին ոչ եկեղեցի, ոչ դպրոց եւ ոչ ալ քահանայ: Առժամեայ կարգադրութեամբ՝ պարբերաբար Անգարա կ'այցելէ Կեսարիոյ քահանան: Ի հարկին՝ Պոլսոյ Պատրիարքարանէն կը ղրկուի այցելու եկեղեցական մը:

ԳԱՅՍԵՐԻ (Կեսարիա). — Ամբողջ նահանգին մէջ Հայերը 592 տուն կը կազմեն (շուրջ 2368 անձ): Մեծ մասամբ կ'ապրին քաղաքին եւ Էւերէկի մէջ: Ունին բարեկեցիկ վիճակ: Ունին եկեղեցի եւ քահանայ: Զունին դպրոց:

ՍԵԲԱՍՏԻԱ. — Նահանգին հայ բնակիչները 487 տուն կը կազմեն (շուրջ 1948 անձ): Ունին նիւթական գոհացուցիչ վիճակ. կ'աշխատին արտերու, պարտէզներու եւ այգիներու մէջ: Մեծ մասամբ առեւտրական են եւ արհեստաւոր: Զունին ոչ եկեղեցի, ոչ քահանայ եւ ոչ ալ դպրոց:

ՏԻԱՐՊԱՔԸՐ (Տիգրանակերտ). — Նահանգին մէջ ապրող Հայերը 564 տուն են (շուրջ 2256 անձ): Ունին երկու եկեղեցի, որոնք վարձու տրուած են, իսկ մանկապարտէզի շէնքը վերածուած է եկեղեցիի: Ունին քահանայ: Զունին դպրոց:

ԱՄԱՍԻԱ. — Հայերը 207 տուն են (շուրջ 828 անձ): Ունին նիւթական լաւ վիճակ եւ անդորր կեանք: Զունին եկեղեցի, դպրոց եւ քահանայ:

ՕՐՏՈՒ. — Շրջանի Հայերը 44 տուն են (շուրջ 176 անձ): Ամփոփուած են միայն քաղաքին մէջ: Ունին քահանայ, բայց չունին եկեղեցի եւ դպրոց:

ԹՈԳԱՏ (Եւդոկիա). — Հայերուն ընդհանուր թիւը 712 է (178 տուն): Կը զբաղին առեւտուրով: Ունին բարեկեցիկ վիճակ: Զունին եկեղեցի, դպրոց եւ քահանայ:

ՄԱԼԱԹԻԱ. — Նահանգին մէջ ապրող Հայերուն թիւը շուրջ 1372 է (343 տուն): Մեծ մասը (220 տուն) կ'ապրի բուն քաղաքին մէջ, իսկ մնացածը (123 տուն)՝ Արաբկիրի մէջ: Մալաթիոյ Հայերը ունին նիւթական լաւ վիճակ, շատերը նոյնիսկ տէր են սեփական բնակարանի եւ կալուածներու: Զունին սակայն, ոչ եկեղեցի, ոչ դպրոց եւ ոչ ալ քահանայ:

ԷԼ ԱԶԻԶ (Խարբերդ). — Այս նահանգին մէջ 174 հայ ընտանիք կայ (շուրջ 696 անձ), որուն 170ը՝ կեդրոնին մէջ: Մեծ մասամբ առեւտրական են եւ արհեստաւոր: Ունին տնտեսական գոհացուցիչ վիճակ, սեփական տուն: Զունին եկեղեցի, դպրոց եւ քահանայ:

ԵՈԶԿԱՏ. — Ամբողջ նահանգին մէջ ապրող Հայերուն թիւը 752 է (շուրջ 188 ընտանիք), բաժնուած կեդրոնին եւ գիւղերուն մէջ: Հազիւ կը ճարեն իրենց ապրուստը: Առ հասարակ կը զբաղին արհեստներով, երկրագործութեամբ եւ անասնաբուծութեամբ: Զունին ոչ եկեղեցի, ոչ քահանայ եւ ոչ ալ դպրոց:

Ասոնք են, ամփոփ գիծերու մէջ, մեզի տրուած տեղեկութիւնները այն ցիրուցան Հայերուն մասին, որոնք դեռ կ'ապրին Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ, գրեթէ իրենց բախտին ձգուած:

Զունինք թիւեր ու տեղեկութիւններ բուն իսկ հայաբնակ, այսպէս կոչուած «Արեւելեան նահանգներ»ուն մասին (Կարին, Վան, Տարօն, Բաղէշ, եւայլն): Զենք գիտեր, թէ Հայեր կ'ապրի՞ն այս նահանգներուն մէջ: Զենք գիտեր նաեւ, թէ «բեկորներ մնացած են Բիւթանիոյ, Իզմիրի, Եդեսիոյ, Շապին Գարահիսարի մէջ եւ այլուր:

Կ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԶԱՏԻԿԸ ՄԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

—o—

ԼՈՆՏՈՆ. — Արեւոտ ու պայծառ օր արեց, Կիրակի, Ապրիլ 22ին, Զատիկ օրը: Ս. Սարգիս եկեղեցին լեցուն է ամբողջութեամբ: Մուտքի աստիճանները մինչեւ անգամ բռնուած են: Բակում ու դեռ շրջափակում հաւաքուած են խումբ-խումբ Հայեր:

Զատիկ է, շնորհաւոր:

Կէսօրին՝ ժամերգութիւնը աւարտւում է. բայց ժամուորները դեռ երկար ժամանակ մնում են համախմբուած Ս. Սարգիս եկեղեցու պալիթում եւ շրջակայքում: Հայկական սովորութիւն, հաճելի է: Եւ թող Լոնտոնն եւս ականատես լինի սրան:

Լոնտոնաբնակ հայ ուսանողները, որոնք հարազատներ չունեն տեղումս, Պ. Ն. Թարայեանի կողմից հրաւիրուած են իր շքեղ ճաշարանը՝ «Օմար Խայեամ»: Խմբով, ուսանող-ուհիներ, ուղեւորւում ենք դէպի ճաշարան:

Հակառակ տօնական օրուան արձակուրդին, ճաշարանը մասնաւորաբար բաց է այս հրաւէրի առիթով: Մեզ ընդունում են տէր եւ տիկին Թարայեան: Շնորհաւորում ենք Զատիկը: Երեսուն հոգի ուսանող-ուհիներ ենք, եկած՝ Իրանից, Իրաքից, Լիբանանից եւ Կիպրոսից:

Ներկաները հրաւիրւում են ըմպելարահը, մէկ բաժակ խմիչքի: Պ. Գ. Դաւթեան, ուսանողների կողմից խօսք առնելով, առաջարկում է հիւրընկալների կենացը: Բոլորը բարձրացնում են իրենց բաժակները: Պ. Ն. Թարայեանը փոխադարձում է ուսանողութեան կենացը եւ բարեմաղթում է, որ ուսանող հայ երիտասարդները յաջողութեամբ աւարտեն իրենց բարձրագոյն կրթութիւնը, հասնեն իրենց նպատակներին եւ գիտակցութեամբ ու սիրով կատարեն իրենց պարտքը մեր ժողովուրդի նկատմամբ: Ուղեւորութիւնը ալիքաւորւում է սրահում:

Ներկաները հրաւիրւում են ճաշասրահ: Ճաշը հիանալի է, արեւելեան համեղութեամբ:

Սեղանի վրայ սկսւում են կատարումները: Պ. Զ. Վարդանեանը երգում է «Սեւ աչերը»: Պ. Շ. Մովսիսեանը ընդառաջում է ներկաների ցանկութեանը եւ իր լիքը եւ ղօղանջող քաղցր ձայնով երգում է՝ «Կարաւան»ը: Խնդրանքը կրկնւում է եւ Պ. Շ. Մովսիսեանի ձայնը նորից ղօղանջում է սրահում՝ «Բարձր սարեր»:

Խնդրանք եւ ընդառաջում: Այս անգամ երգում է Պ. Ց. Մանջիկեան՝ «Մէ խօսք ունիմ»: Կրկնուող խնդրանքը բաւարարութիւն է ստանում «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիայով»: Բոլորը տրամադիր են եւ ելեւէջ է առնում՝ «Սեղանն է առատ»:

Մեներգ եւ խմբերգ յաջորդում են իրար: Պ. Վ. Մարտիրոսեան երգում է «Պէպոյի երգը», եւ պարտաւորւում է մէկ եւս արտասանութեամբ բաւարարել ներկաներին: Պ. Սա. Գրքիաշարեան արտասանում է՝ «Մենք»ը: Օր. Ա. Տէր-Դաւթեան երգում է «Կարմիր վարդը»: Պ. Ա. Դաւիթեան երգում է «Զէյթունի պէս»: Ու դեռ խմբերգերի մի ամբողջ շարք ու նաեւ... սրախօսութիւններ ու ծիծաղ:

Վերջում բոլորս սեղմում ենք յարգելի հիւրընկալների ձեռքը շնորհակալութեամբ:

Ազնիւ հրաւէր, ուրախ համախմբում եւ ճաշ:

ՈՒՍԱՆՈՂ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

« ԱՇԽԱՐՀԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ »

—o—

Փարիզէն ետք Լիոնի հայ թատերասէր հասարակութիւնն ալ անցեալ Շաբաթ, Ապրիլ 21, առիթը ունեցաւ վայելելու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Կասլարենց» թատերախումբին այս գեղեցիկ ձեռնարկը: Ցուցիչ էր տեսնել մեր երիտասարդներուն շնորհալի խաղարկութիւնը ու մանաւանդ՝ մայրենի լեզուին տիրապետումը:

Բացման իր կարճ խօսքին մէջ՝ ընկեր Միսաք Միրզէ խանդավառալից բառերով գովեց Նոր Սերնդական մեր երիտասարդները՝ իրենց նախաձեռնութեան ոգիին, աշխատելու կամքին համար:

Հոգեբանական պահերով լեցուն ընտանեկան ողբերգութիւն մըն էր թատերախաղը, նիւթապաշտ ու եսամոլ մարդու մը սադրանքներուն զոհ գացած համեստ այլ առաքինի ընտանիքի մը կեանքըն էր, որուն ամէն մէկ պատկերը եւ պահը յաջողութեամբ ներկայացուցին մեր երիտասարդ դերասանները:

Ամբողջ խաղի տեւողութեան ներկաները ուշի ուշով հետեւեցան խաղարկութեան, յաճախ արցունքը իրենց աչքերուն մէջ լճացած: Վերջաւորութեան, երկար ծափահարութիւններու տակ դերակատարները խմբովին բեմ եկան եւ ընկեր Աբելեանի գեղեցիկ օրինակին հետեւելով բոլոր ներկաները սրտաբուխ նուիրատուութիւններ ըրին անխտիր: Խումբին վարիչներէն՝ ընկեր Օ. Ալթունեան սրտագին շնորհակալութիւններ յայտնեց ներկաներուն իրենց այս քաջալերական քայլին համար:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Այր մարդիկը կը պատկանին երկու դասակարգերու: Ոմանք նախ կինը կը տեսնեն եւ ապա դրամը. իսկ ուրիշներ ալ՝ նախ դրամը եւ ապա կինը:

ԷՄԻԼ ՕԺԻԷ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Ընդհակառակն, համոզուած էր թէ [illegible] մը մէջ կաշկանդուած ժողովուրդ մըն էր Քիւրտը. բաւական էր անոր ազատութիւն մը տալ. Փլայի արիւնով կը սնանէր:

— Դուք ալ Թալանի ժամանակ «գործ մը ըրի՞ք», Ճահվար պէկ, հարցուց վէզիրը ժպտելով:

— Ոչ, պատասխանեց Ճահվար պէկ:

— Պատճա՞ռը:

— Որովհետեւ ծանր հիւանդ էի եւ չէի կրնար տեղէս անգամ շարժիլ:

— Էյ, մարդի՞կդ:

— Անոնք իմ հրամանիս տակ կը գտնուէին, եթէ ես չառաջնորդեմ, ի՞նչպէս կրնան ինքնագլուխ բան մը ընել:

— Արդեօք գիտէ՞ք թէ ուրիշ որ ցեղապետները չմասնակցեցան Թալանին:

— Ճշմարիտ ըսելով, տեղեկութիւն չունիմ:

— Ինչ որ է: Աստուած ողջութիւն տայ: Այդ բոլորը նորէն կ'ըլլայ: Ֆրանսերու մերկութեանը մի նայիք: Անոնք քանի մը ամսուան մէջ աշխարհիս ամէն ծայրէն ոսկիներ թափեցին: Քիչ ատենէն դարձեալ պալատներ պիտի կանգնեն:

— Կարելի է. կ'ըսեն թէ միլիոններ ունեցող հայ հարուստներ կան Եւրոպայի մէջ:

— Այո, կան: Մանաւանդ անիծեալ ժողովուրդ մըն է Հայը... Նեղի գալուն պէս տոպրակ մը կը կախէ թեւէն ու կը մուրայ Եւրոպայի դռները: Կը տեսնէ՞ք, քանի քանի երկիրներէ ափով ոսկիներ ղրկուեցան, մինչդեռ դուք անօթի մեռնելու ըլլաք, մէկը չի նայիր ձեր վրայ: Պատճա՞ռը: Պատճառը այն է որ թշնամի են անոնք մեր կառավարութեան եւ կ'ուզեն յեղափոխութիւն մը առաջ բերել:

— Եւրոպացինե՞րը:

— Այո:

Ճահվար պէկ գլխու անհանգարտ շարժում մը ըրաւ ու լռեց:

Մեծ վէզիրը սկսաւ աւելի ներքին խնդիրներու վրայ խօսք բանալ ու հարցուց.

— Վալի փաշայէն ընդունած հրացաններդ բաժնեցի՞ք մարդոց:

— Բաժնած եմ, պատասխանեց Ճահվար պէկ: Բայց չեմ գիտեր թէ ինչ բանի պիտի ծառայեն անոնք:

— Ժամանակը մօտ է, ատոնք ժանգոտ չեն մնար:

— Դարձեա՞լ խռովութիւններ պիտի ըլլան:

— Էհ, հարկաւ: Միթէ Փլաները կ'ըստանալնուն պէս կը յիշե՞ն իրենց անցեալը: Ամենեւին: Բաւական է որ ուրիշ ազգերու մէջ լուր տարածուի թէ Հայը կը կռուի ահագին կայսրութեան մը դէմ, թէ Հայը քաջ է եւ արիւն կը թափէ:

Այս խելքով, կարգ մը միամիտներ պիտի չթողուն որ երկիրը խաղաղ մնայ, առարկելով որ «իրենք մահէն չեն վախնար, կախաղանէն չեն սոսկար եւ ուխտած են իրենց վրէժը լուծել Քիւրտերէն...»: Գուցէ չէք կարդացած անոնց յայտարարութիւնը, որոնք մեր մզկիթներու պատերուն վրայ կը փակցուին ամէն գիշեր: Այդ յայտարարութիւնները սպառնալիք են թէ կառավարութեան եւ թէ ձեզի դէմ: Անցեալներս ինծի տուին թերթ մը որուն մէջ գրուած էր թէ «Հայը վճռած է Քիւրտերու մօրը ծիծէն կախ եղող կաթնկեր մանուկն անգամ խողխողել ու այնպէս կշտանալ...»: Արդ, սիրելի Ճահվար պէկ, ի՞նչպէս չկասկածինք թէ այդ իժերը սատած գլուխնին պիտի բարձրացնեն ուշ կամ կանուխ եւ թէ պիտի գործադրեն իրենց գարշելի չարագործութիւնները: Հետեւաբար, կառավարութեան ու անոր վեհափառ գահակալին պարտքն է զգուշութեամբ ամէն միջոց ձեռք առնել ու ձեզ ալ՝ անձնական ապահովութեան համար՝ զէնքեր տալ, որոնցմով՝ ի պահանջել հարկին՝ կարենաք պաշտպանուիլ ու պաշտպանել ձեր օրօրոցի մանուկը: Մենք համոզուած ենք թէ այդ սպառնալիքները կարեւորութիւն չունին ձեզի համար, երբ դուք լերան ժայռը ու մավզէրի հրացանը ունենաք:

— Անպատճառ տեղի պիտի ունենա՞յ ապստամբութիւնը:

— Այո, միայն թէ մօտիկ օրերու մէջ ատանկ շարժում մը չեն ուզեր ընել: Նպատակնին է աղէկ մը պատրաստուիլ ու կազմակերպուիլ որ կարենան իրենց արշաւանքը յաղթական ընել: Բայց կառավարութիւնը պիտի չթողու որ այդ կերպով ծրագիր մը պատրաստեն: Ամէն միջոց ձեռք առնուած է որ գիւղերու վրայ յարձակումներ չգործուին ու ատանկով ապստամբական շարժումը խզուի ու անոնց ուժը ջլատուի: Եւ ասիկա շատ դիւրին է. կառավարութիւնը խուզարկելու դիտումով ոստիկաններ կը ղրկէ կասկածելի գիւղերու մէջ: Այդ խուզարկութիւնը առիթ պիտի ըլլայ դիմադրութեան, եւ ահա բանի ուժը կը հասկցուի քիչ ատենէն:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Հայկ Մաճառեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Հայկազ Պօյաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Ոսկեանէ (Լանսէյ) իր ողբացեալ կնկան Զարուհի Յակոբեանի մահուան առթիւ 20 Ն. Ֆ.:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը երախտագիտութեամբ ստացած է Պ. Պալապանեանի (Փարիզ) երկու հազար Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ եւ դպրոցի սրահին մէջ կեդրոնական ջեռուցման շինութեան ծախքերուն համար :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Թագուհի Մինասեանի, իր հօրեղբօրորդի Յակոբ Պիւլպիւլեանի մահուան առթիւ : Շնորհակալութեամբ ստացած է, նոյն առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեանէ 30 Ն. Ֆ.:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Տոքթ. Տամլամեան ընտանիքը 200 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի հոգեհանգիստին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան եւ Տիկին Մարիամ Թարագճեան կը ծանուցանեն որ այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի երեցուհի ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՄԷՐՃԱՆԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մարի Խաչատուրեան եւ զաւակները Վարդենիկ, Կարպիս եւ Խաչիկ կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստի պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները որոշեալ հաւաքատեղին, այս Շաբաթ, ժամը 3ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՏԵԱՆ ՀԱՅԿԱԶԱՆՑ

(ԳԻՐՔ ԱՄԷՆ ՕՐ ԿԱՐԴԱԼԻՔ)

ԳԻՆԸ 3 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
ԸՆԿ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
(Ֆօբօ Ռէֆս)
2 Ռիւ Պէռնար տիւ Պուա :

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան :

Բարձր հովանաւորութեամբ Կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Պատուոյ նախագահութեամբ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ՌԱՈՒԼ ՊԼԷՕԶԻ :

Խօսք կ'առնեն՝ ՏՕՔԹ. ՄԵՍԱՔՍԵԱՆ եւ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ :

Այս Կիրակի, ժամը 4.30ին, Վոլթէրի սրահին մէջ (Ալֆորվիլ):

Օրուան պատշաճ յայտագիր :

Կ'արտասանէ Օր. Զ. Փափազեան :

Կ'երգէ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21, դպրոցի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ եկեղեցական վարչութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն կազմակերպութիւններուն :

Կը նախագահէ Զ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Կը խօսի Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին դպրոցի աշակերտները, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Փափազեանի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու, կ'ոգեկոչուի Նահատակաց յիշատակը :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30-ին, Սէրքլը Կաթոլիկի սրահը:

Կը խօսի Մ. ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն)

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Մայիս 5ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութեանց :

Կիրակի, 6 Մայիս, ժամը 15.30ին, Սալ ՍԷՆ Լուի, Ռիւ ԺԷ

ՏԱՐՕՆԻ ԵՐԳԵՐՈՒ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

կողմէ :

Մայիս 12, Շաբաթ ժամը 21ին :

SALLE DEBUSSY (PLEYEL)
252, Fbg. St-Honoré

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը նախագահէ՝
Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ

Մասնակցութեամբ՝ Թարխտ ԳԱՐԵԳԻՆԻ

Մուտք հրաւիրատոմսով, ստանալու համար դիմել Հրանտ Բալուեան, 43, Րիւ Ռիշէ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն

Այս Կիրակի ժամը 21ին ՍԱԼ ՄԱԶԸՆՕ, 90 Րիւ տ'Օպանեը

Կը նախագահէ եւ խօսք կ'առնէ.—

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՉՈՒՀԱՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ Կ. ՄԵՀԵԱՆ, ԺԱԳ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Օրուան պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր.—

Խօսնակ.— ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդրոնական վարչութեան

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ միահամուռ Լիոնահայ գաղութին :

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին :

Երդ. քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ

Խօսք կ'առնեն Յարանուանութեանց, Ազգ. Միութեան, և կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ՝ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Օրուան պատշաճ յայտագիր

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի ժամը 16.30ին հայրապետական ձայնաւոր պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Sacré-Cœur

Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը քարոզէ՝ Ուկրայնացիներու առաքելական թեմակալ՝ Գերպ. Վլատիմիր Մալանչուք :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Կը հրաւիրուի Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբը :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերները, Դրօ խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին Համօ Օհանջանեան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

5 Մայիս, Շաբաթ ժամը 20.30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ

21, Rue Yves Toudic, PARIS (10e) Métro République ou Bonsergent

Սիրայօժար կը մասնակցին Պոլսահայ ծանօթ դերասաններ՝

Տիկին Զարուհի Տէյիրմէնճեան – Անտոնեան եւ Պ. Միհրան Անտոնեան, ինչպէս նաեւ Արտաշէս Գմբէթեան :

Փիէռ Վօլֆի յայտնի թատերակը չորս արար, թարգմ. Տոքթ. Ալեանաք

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ
Ֆէրնանտ Մոնքլարի դերով

Տոմսերը կարելի է գտնել Կապոյտ Խաչուհիներու քով եւ ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ներկայացումը կը սկսի ճիշդ ժամը 20.30ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ

«ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ՝

ՌԱՖՖԻ ԲԱԲԳԷՆ ՍՎԱՃԵԱՆԻ
(Լիբանանի երաժշտանոցէն շրջանաւարտ)

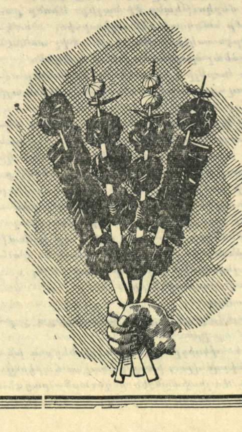
Հովանաւորութեամբ՝

ՀԻՄՆԱԴԻՐ – ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՂԵԿԱՎԱՐԻՆ՝

ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Թէաթրը ժիմնազի մէջ, Շաբաթ, 19 Մայիս
ժամը ճիշդ 21ին

Բոլորովին նոր յայտագրով, ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, Գ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ, Գ. ՍԻՒՆԻ, Թ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ, Կ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ, Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ: ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ :

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ԱՊՐԻԼ — DIMANCHE 29 AVRIL 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9392 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5193

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը օրէ օր աստիճան մը աւելի հրամայական կը դառնայ :

Հայ Կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէի Ա. քարտուղար Յ. Ն. Զարոբեան կը հաստատէ թէ Հայաստանի բնակչութեան թիւը ութ տարուան մէջ, 1953էն 1961, աճած է 480 հազարով կամ 33 տոկոսով : Մայրաքաղաք Երեւանի բնակչութիւնը աւելցած է 207 հազարով կամ 55 տոկոսով : (Սով. Հայաստան, 4 Ապրիլ 1962) :

Անցեալ տարի, 1961 Ապրիլին, Երեւանի ձայնասփիւռը 1.890.000 կը հաշուէր Հայաստանի բնակչութեան թիւը :

Իսկ անցեալ ամիս հանդիսաւորապէս կը յայտարարուէր, որ յառաջիկայ Սեպտեմբերին պիտի ծնի Հայաստանի երկու միլիոներորդ քաղաքացին :

Այս տեղեկութիւնները մեծապէս կ'ուրախացնեն մեզ անշուշտ :

Սակայն մանրամասնութեանց հաշիւով, այս աճը բաւարար չէ :

Խ. Միութեան 1939 Յունուար 17ի մարդահամարին համաձայն, մեր երկրի ընդհանուր բնակչութեան թիւն էր 1.281-599 հոգի,— 1.062.225ը Հայեր :

1956ին Մոսկուայի մէջ հրատարակուած վիճակագրական տարեգիրքը Հայաստանի բնակչութեան աճը կը հաշուէր տարեկան հազարին 45 հոգի : Նոյնիսկ հազարին քառասուն հաշուելով աճի տոկոսը, 1960ի վերջաւորութեան մօտաւորապէս երեք միլիոն բնակիչ պէտք է ունենար մեր երկիրը եւ ո՛չ թէ 1.890.000 :

«Ի՞նչ եղան մնացեալ 1.110.000 հոգիները», կը հարցնէր Փրոֆ. Մ. Բունիաթեան ամիսներ առաջ՝ Յառաջի մէջ :

Ու կը պատասխանէր .

«Անշուշտ անոնք ստիպուած են եղել գաղթել, ապրուստ ճարելու համար, Խ. Միութեան միւս շրջանները, որովհետեւ անոնց հայրենիքը հնարաւորութիւն չունէր զանոնք գործի դնել իր այժմեան սահմաններում : Եւ այդպէս Խ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ երեւան են եկել հայկական խոշոր գաղութներ, որոնք, առանց եկեղեցիի եւ հայկական դպրոցի, ենթարկուած են կորուստի Հայութեան համար, դուցէ աւելի քան գաղութները արտասահմանում » :

Գաղտնիք մը չէ անշուշտ, որ Հայաստանէն դէպի Խորհրդային Միութեան միւս հանրապետութիւնները արտագաղթը կը շարունակուի, մտահոգիչ ըլլալու աստիճան :

Կը կարծենք թէ «օդափոխութեան» համար Սիպերիա ղրկուածներու թիւը պակսած է Սթալինի մահէն ի վեր :

Սակայն համալսարան կամ մասնագիտական վարժարան աւարտողներէն շատեր գործ չգտնելով երկրին մէջ, կը ստիպուին հեռանալ հայրենիքէն՝ դէրք ստեղծելու եւ ապրուստ ճարելու համար :

Տարիներէ ի վեր հազարաւոր երիտասարդներ կ'երթան Խազախստան, « խամ ու խոպան» հողերը մշակելու, յանուն « սոցիալիզմի կառուցման», հետեւելով վերէն՝ Մոսկուայէն տրուած հրահանգներուն :

Հայաստանի «սակաւահողութիւնը » սկսած է մտահոգել Երեւանի վարիչները : Մինչ բնակչութիւնը կ'աճի, «գիւղատնտեսական մթերքների արտադրութեան աճը նկատելիօրէն ետ է մնում » , կը շեշտէ Զարոբեան :

Այս անբնականոն վիճակին դարման տանելու համար կը պահանջէ «ռացիոնալ օգտագործել հողի իւրաքանչիւր հեկտարը : Սովխոզները դարձնել օրինակելի տնտեսութիւններ » :

Հակառակ «եօթնամեայ պլան»ին, կարելի չէ եղած գիւղատնտեսական մթերքներու արտադրութիւնը աւելցնել :

Կացութեան դարման տանելու միակ միջոցն է սահմաններու ընդարձակումը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒԱԾ

ԹԵՐ՝ 259 ՁԱՅՆ, ԴԷՄ՝ 128, ՁԵՌՆՊԱՀ՝ 119

Հինգշաբթի գիշեր եւ Ուրբաթ առաւօտ շարունակուեցան վիճաբանութիւնները, նախքան քուէարկութիւնը :

« Հանրապետութեան Միասնականութեան » պատկանող ալժերացի երեսփոխան՝ Բուպէր Ապտեսլամ շեշտեց թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը չի յարգեր Էվիանի համաձայնագրերը եւ բռնաբարումները բազմաթիւ են : «Ալժերական բանակը պատրաստած է ցանկը անոնց որոնք գործակցած են Ֆրանսայի հետ : Հարքիներ մորթուած են Կոնստանդինուպոլիսի մէջ : Ալժ. Ազատ. Ճակատը հրահանգ տուած է որ քանդեն ֆրանսական դպրոցները եւ գուրանեան դպրոցներ կառուցուին : Ալժ. Ազատ. Ճակատը տուրքեր կը դնէ, յետագօր, 1954էն սկսեալ : Ֆրանսացիի մը 30 միլիոնի վճարում մը պարտադրած է» կ'ըսէ Ալժէի երեսփոխանը, աջէն ձայն մը կը միջամտէ՝ « Բոշիլտ դրամատունը կը վճարէ» : Ապտեսլամ կը շարունակէ, յիշելով թէ իշխանութիւնները կը պատրաստուին կրակ բանալ անոց վրայ որոնք պատշգամ ունին (կ'ակնարկուի այն կնոջ որ սպաննուեցաւ պահակազօրքի մը կողմէ երբ ճերմակեղէն կը փռէր պատշգամին մէջ) : Եւ Ապտեսլամ կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ է վարչապետին նպատակը, «մահմետականները որոնց երդում ըրած էին որ Ֆրանսա պիտի մնայ եւ որոնք մեզի հետ եղած էին, չեն հասկնար այլեւս երկիր մը որ կ'երթայ, որ մահուան կը դատապարտէ Ժուհօ մը , բայց ազատ կ'արձակէ Եասէֆ Սաատի մը, այսօր արհամարանք է, վաղը՝ ատելութիւն » :

Յանուն համայնավարներուն, Վալտէք Ռոշէ կը քննադատէ ընկերային քաղաքականութիւնը, որ միայն խոստումներու շարան մըն է :

Հանրապետութեան, Միասնականութեան մէկ ուրիշ անդամը՝ Զօր. Ժինեսի ինքզինքը կը ներկայացնէ իբրեւ «ծայրայեղ մը որ կ'ուզէ միայն Էվիանի համաձայնութեանց գործադրութիւնը :

Կը յաջորդեն Պուատէ, (անկախ) եւ Լը Փեն (նաեւ անկախ) : Այս վերջինը չի հաւատար որ ընկերային քաղաքանութիւնը փոխուի, չի հաւատար «արկղներու հոգիին» : Գալով ալժերական ողբերգութեան, Լը Փեն յոռետես է : Այս պատմութենէն բանակը պառակտուած դուրս պիտի ելլէ, լաւագոյն սպաները բանտն են, կ'ըսէ Լը Փեն բողոքներու դուռ բանալով կարգ մը հոսանքներու մօտ : Եւ անկախ երեսփոխանը կը վերջացնէ . — «Ի՞նչ ժառանգութիւն պիտի ձգուի երիտասարդութեան : Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ այն երիտասարդը որ կը տեսնէ Եասէֆ Սաատիի արձակումը մինչ հրամանատար Սէն – Մարք բանտն է, կարենայ զանազանել չարն ու բարին : (Ծափահարութիւններ զանազան նստարաններու վրայ) :

Կը խօսի Փլեվէն որ զանազան հարցումներ կ'ընէ Արտաքին քաղաքականութեան մասին : Ճեպուր կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ պիտի ըլլան Ֆրանսայի հաւատարիմ Մահմետականները : Օուիլի համար է – վիանի համաձայնութիւնները իրաւական եւ քաղաքական անկանոնութեանց տարօրինակ թանգարան մըն է : Գնդ. Թոմազօ կը շեշտէ թէ բանակին բարոյականը երբեք այսքան դէշ չէ եղած , վերջապէս Մոլլէ, Պիւժի եւ Քաթալա, վերջին խօսողներ կ'ըլլան : Պիւժի կ'ըսէ թէ իր – բեւ բողոքի նշան կը հրաժարի խօսք առնելէ «երեսփոխաններու այս քարթըլրոնին առջեւ» : (Քարթըլրոն բառը գործածեց առաջին անգամ ըլլալով տը Կոլ Ապրիլ 22ի փուչի առեն, ակնարկելով չորս զօրավարներուն : Իրականին մէջ բառը, հին, հարիւրին քառորդը կը նշանակէ, այլ խօսքով՝ 25) :

Յաջորդ նիստը կը սկսի Փոմփիտուի պատասխաններով : Նոր վարչապետը կը խօսի նախ Ալժերիոյ մասին : Կ'ընդունի թէ յուզում կը լսէ Ապտեսլամի խօսքերը, կ'ըսէ թէ Կարմիր Խաչը միշտ կը հսկէ կատարուածին :

Փոմփիտու բացատրութիւններ կուտայ նաեւ տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան մասին, ապա կ'անդրադառնայ Արտաքին քաղաքականութեան վրայ, Եւրոպայի :

Քուէարկութիւնը տեղի կ'ունենայ ժամը 12ին : Քուէարկողներու թիւն է՝ 506 , արտայայտուած քուէներն են՝ 387, բացարձակ մեծամասնութիւնն է՝ 194 :

Թեր՝ 259 :

Դէմ՝ 128 :

Ձեռնպահ՝ 119,

չեն մասնակցած քուէարկութեան՝ 45 :

Այս քուէարկութեան մանրամասնութիւնները հետեւեալ պատկերը կըներկայացնեն .— Թեր քուէարկեցին .— 186 Իւ էն Էռ (201ի վրայ), 29 Անկախ (123), 30 Ժողովրդական Շարժում (55), 8 Ժողովրդավար Համաձայնութիւն (40), 6 ոչ – արձանագրուած (44) :

Դէմ քուէարկած են .— 44 ընկերվարական (45), 23 ոչ-արձանագրուած, անոնց մէջ՝ 10 համայնավար, (44), 20 ժողովրդավար համաձայնութիւն (40), 7 անկախ (123), ձեռնպահ մնացած են .— 81 անկախ (123), 9 Ժողովրդավար Համաձայնութիւն (40), 7 ոչ- արձանագրուած, մէկ Հանրապետութեան Միասնականութիւն (37) :

Քուէարկութեան չեն մասնակցած, 14 Իւ էն Էռ, վեց ոչ – արձանագրուած, երկու անկախ, երկու Ժողովրդական Շարժում, երկու Հանրապետութեան Միասնականութիւն, մէկ ընկերվարական : 9 երեսփոխաններ բացակայ էին զանազան պատճառներով :

Այս նիստին առընչութեամբ, «պզտիկ պատմութեան» համար յիշենք նաեւ սըրամիտ փոխասացութիւն մը որ տեղի ունեցած է Փօլ Ռէնոյի եւ նոր վարչապետին միջեւ :

Նիստի սկիզբը խօսք առած էր նաեւ Փօլ Ռէնօ եւ հետեւեալ ձեւով արտայայտուած .— « Ուշադրութիւն : Կրնաք մինչեւ հոն մղել ժողովուրդը, ուր դայրացած խորհրդարանական վարչաձեւի մը ծաղրանկարէն, գերեզման իջեցնէ այդ վարչակարգը : Վախ կայ որ անդրադառնաք թէ ժողովուրդները չեն ներեր այն սխալները զորս իրեն գործել կը տրուի : (Բուռն ծափահարութիւններ) : . . . Փաստը որ խորհրդարանական վարչաձեւի տակ չենք այն է որ հոս էք, Պ. վարչապետ : Թէեւ անգամ մը տապալած էք, Լուի – Ֆիլիփի օրով : Այն ատեն ձեր անունն էր՝ Կոմս Մոլէ : Շատ շնորհքով մարդ էր, ձեզի պէս : Հանրութեան բոլորովին անծանօթ՝ ձեզի պէս : Որուն քաղաքական կարծիքներուն ոչ ոք ծանօթ էր, ձեզի պէս : Եւ որ թագաւորին վըստահութիւնը կը վայելէր, ձեզի պէս (խնդուքներ եւ ծափեր) :

Երբ Փոմփիտուի կարգը կուգար խօսելու, առաջին առթիւ կը պատասխանէր Փօլ Ռէնոյի յիշեցնելով թէ Կոմս Մոլէ 3 տարի վարչապետ եղած էր, տապալուելէ առաջ համախմբման մը կողմէ զոր Լամարթին աւելի որակած էր :

ԵՐԲ ՇՐՋՈՒՄ ԵՄ ԱԲՈՎԵԱՆՈՒՄ

Երբ շրջում եմ Աբովեանում ,
Մայր փողոցում Երեւանի ,
Հազար տարուայ կեանք եմ առնում ,
Դառնում կայտառ մի պատանի :

Հոյակամար ու հմայուն,
Հայեացքներով արեւալի ,
Նորակերտերն են ինձ նայում
Ե՛ւ հարազատ , ե՛ւ սիրելի :

Անցնող – դարձող մարդիկ բոլոր
Ծանօթ են ինձ ու մտերիմ,
Սիրում եմ ես, սիրում եմ խոր
Անգամ փոքրիկ այս ծառերին :

Ինձ հետ խօսում է ամէն ինչ,
Այս հմբրաշունչ քարերն անգամ ,
Այս ծառերը , առուակն այս ջինջ ,
Եւ աչիկներն այս թուխ մանկան :

Յայտագրիւրի հետ համբուրւում
Իրար ժպտում ենք սրտաբաց ,
Հոգիս ասես լոյսի ծովում
Լող է տալիս կեանքով արբած :

Օ՜, ինչ լաւ է, երբ գիտես , որ
Ունես քե՛ տուն, քե՛ Հայրենիք ,
Ունես ներկան քո փառաւոր ,
Եւ մի շքե՛ղ, շքե՛ղ գալիք :

Չի՛ք ինձ համար ուրիշ անուն
Քեզանից թանկ, հող հայրենի· · ·
Երբ շրջում եմ Երեւանում՝
Աշխարհն ասես իմը լինի :

ՍԱՐՄԵՆ

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ , ինչպէս իր բոլոր պաշտօնակիցները լոյս չի տեսներ Չորեքշաբթի , Մայիս 1ի աշխատանքի տօնին առթիւ :

Թղթատարը փակ ըլլալով նաեւ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ԲԱՑԱՌԱԲԱՐ , *Յառաջ* Երեքշաբթի ալ լոյս չի տեսներ :

Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի :

Մեր յաջորդ թիւը՝ Մայիս 3ին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱՆ կը շարունակէ լռել : Ուրբաթ օր հարցաքննիչ դատաւորը շարունակեց իր հարցումները երկուքուկէս ժամ : Սալան մերժեց նաեւ ատենագրութիւնը ստորագրել : Կ'ըսուի սակայն թէ մասամբ գոհացում կրնայ տրուիլ իրեն, ինչ կը վերաբերի Մայիս 13ի եւ Ապրիլ 22ի դէպքերու համար նշանակուած վկաներուն , բայց դատաւորը չուզեր որ խօսուի 1957ի Պազուքայի մահափորձին մասին, Սալանի դէմ, առարկելով թէ այդ դէպքը ոչ մէկ առընչութիւն ունի Սալանի գործունէութեան հետ, Գաղտնի Բանակի գլուխը :

ՏԸ ԿՈԼ կեդրոնական Ֆրանսան պիտի այցելէ Մայիս 17էն 20 :

ԷԹԱՄՓԻ մէջ Շաբաթ առաւօտ փլաստիք ռումբեր պայթած են ոստիկանատունը եւ Լա Մարսէյեէզ տը Սէն Ուազ թերթին գրասենեակին մէջ : Ոչ մէկ մարդկային զոհ , բայց նիւթական վնասները մեծ են : Կը կարծուի թէ Գաղտնի Բանակին գործն է :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է : Ահաբեկումները կը շարունակուին : Կոնստանդինի մէջ Եւրոպացիները գործադուլի դիմեցին բողոքելու համար Ալժ. Ազատ. Ճակատի յարձակումներուն դէմ, ֆրանսական ուսուցչական կազմին վրայ :

ՄՈՆԱՔՈՅԻ Ազգ. Խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ, քննելու համար ֆրանքօ-մոնեկասք տարակարծութիւնը :

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. Ճակատը հինգ ֆրանսացի գերիներ արձակեց Մայիս 1ի առթիւ :

ՀԱՅԵՐԸ

ԽՄԲ.— Պարսկական թերթ մը, «Բեհան», իր անգլերէն հրատարակութեան մէջ, կուտայ հետեւեալ յօդուածը, որ նուիրուած է Հայոց։ Յօդուածագիրը, «Իրանի փոքրամասնութիւնները», անոնց կարգին՝ Հայերը ներկայացնելու համար, ուսումնասիրած է նախ մեր պատմութիւնը եւ մեր մշակոյթը։ Յօդուածը զերծ չէ լեզուաբանական ու պատմական անճշդութիւններէ, բայց կը մնայ հետաքրքրական։

Մի հայ բժիշկ այսպէս է բացատրել Հայերին.—

«Երբ մի խումբ Հայեր մի նոր տեղ են գնում, առաջին հերթին մի եկեղեցի են շինում, յետոյ մի դպրոց, իսկ երրորդ պատեհութեամբ թերթ են հրատարակում։ Այս բոլորն անելուց յետոյ կազմում են մի երգչախումբ եւ երգում են իրենց սիրոյ եւ յոյսի երգերը»։

Համայնքի զարգացման այս եղանակը, որի մէջ եկեղեցին իր առաջաւոր տեղն է գրաւում, յետոյ լեզուն, ապա առօրեայ դէպքերի եւ ծրագիրների շաղկապումը ու աւանդութիւնների եւ սովորութիւնների արտայայտութիւնը երգով, հաւանաբար բացատրում է Հայերի այն յամառութիւնը, որով պահպանել են իրենց մշակութային ու կրօնական գոյութիւնը, իրենց արիւնոտ պատմութեան երկար ու դաժան տարիների ընթացքում։

Դժուար է գտնել աւելի յամառ բայց եւ աւելի շնորհալի մի ժողովուրդ։

ՍԷՐԸ ՈՐՊԷՍ ՈՂԲ

Նոյնքան դժուար է գտնել մի ուրիշ ժողովուրդ որ կարողանայ սէրն արտայայտել ողբի ձեւով, որպէս ծայրայեղ խղճահարութիւն։ Եթէ սէրը Հայերի մօտ մելամաղձոտ մի երեւոյթ է, ապա այս բանը նրանք ցոյց են տալիս բարձր արուեստով։ Զարմանալի չէ, որ Հայերը առաջին ազգն էին որ, քրիստոնէութիւնը ընդունեցին, սէրը խաչին մեխուած խորհրդանիշով, նրա խոր խղճահարութիւնը մարդկային վիճակի նկատմամբ, նոյն անյողդողդ համոզումի հետ, թէ տանջանքի Ուրբաթին կը յաջորդի Յարութեան Մեծ Կիրակին։

Իտալացի յայտնի դերասանուհի Էլէոնորա Դուզէ, որ մի տարագիր Հայի զաւակ էր, հաւանաբար այս վիճակի ուրոյն արտայայտիչն է։

Մի ճարպիկ քննադատ մի անգամ նրա մասին խօսելիս ասել է, որ «Նա կարող է իր հանդիսատեսին լացացնել՝ անգամ բազմապատկութեան աղիւսակը կարդալով»։

Հայերը, որ մահը մեծացրել են իրենց ողբ ու լացով եւ ունեցել են յատուկ «Լալկան կանայք» ու մահուան տխուր պարուհիներ (ԽՄԲ.— Այս սովորութիւնը ունէին ոչ միայն Հայերը, այլ եւ Պարսիկները, Յոյները, Եգիպտացիները), ունեն նաեւ ժողովրդական ուրախ երգեր եւ ազգային պարեր, ծալած թեւերով եւ թռչող ոտքերով, նման ռուսական ու կովկասեան պարերին։ Հայերի բնաւորութեան ուրախ կծերը արտայայտւում են գինիով։ Լինելով որթատունկի առաջին աճեցնողներից, նրանց գինին, նման Շիրազի նշանաւոր գինիին, ուժեղ է եւ ըմպողին օգնում է աշխարհը տեսնել վարդագոյն ակնոցների միջից։ Աւանդութիւնն ասում է, որ հայկական գինին էր, որ կազդուրեց Նոյ Նահապետին, երբ նրա տապանը նստեց Արարատ լերան լանջին։

Վերջին պեղումների ժամանակ, Հայաստանում մի բերդ է երեւան հանուել, որի գինիի պահեստը հարիւր հազար լիտրը տարողութիւն է ունեցել։

Գ Ա Ղ Թ

Հաւանաբար հին Պարսիկներն եւս լաւ գինի խմողներ են եղել։ Քանի որ, թէ Պարսիկները եւ թէ Հայերը Միջին Արեւելք հասան գրեթէ միեւնոյն ժամանակ, երբ Արիական ցեղերը շարժուեցին դէպ Արեւելք, երեք հազար տարի առաջ։ Երկու ցեղերն էլ իրենց հետ բերեցին բնութեան երեւոյթներին կապուող աստուածների մի պանթէոն եւ յետոյ էլ միասնաբար ընդունեցին տեղական սեմական աստուածներին։ Միասին ընդունեցին նաեւ զրադաշտականութիւնը եւ նրանց արեւի ու կրակի պաշտամունքը։

Երկու ժողովուրդների պատմութիւնն ընթանում է նոյն ձեւով, այն է ներխուժում եւ ձուլում տեղական ժողովուրդներին՝ իրենց մէջ։ Հայերն առաջ շարժուելով տեղաւորուեցին Արարատ լերան ստորոտում, հարաւային Կովկասում, Կասպից ծովի արեւմուտքում եւ Սեւ ծովի արեւելքում մի բարձրաւանդակի վրայ, որ կոչուեց Հայկական բարձրաւանդակ, որը երկարաձգւում էր մինչեւ Տիգրիսի եւ Եփրատի ակունքը։ Այս ընտրուած տեղը դարձաւ պատմութեան մեծ ճամբաներից մէկը։ Հայաստանը յետագային պատուար ծառայեց Յունաստանի դէպի արեւելք եւ Պարսկաստանի դէպի արեւմուտք տարածուելու ձգտումի դէմ։

Պատմութեան հէնց սկզբնական օրերից Հայերը տառապեցին պարսիկ կամ յոյն լինելու մղձաւանջով, եւ ոչ սովորական վճռականութեամբ նրանք կառչեցին անկախ եւ Հայ մնալու իրենց որոշմանը։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Հայերի այս անկախութիւնը թէական էր։ Պարսիկները տեղաւորուել էին այն բարձրաւանդակի վրայ, որը հիմա կոչւում է Իրանեան բարձրաւանդակ։ Պարսկական ցեղերից Մարերը արագ յառաջացան եւ հիմնեցին մի կայսրութիւն, որը Բաբելոնն ու Ասորեստանը կործանելուց յետոյ, կործանեց նաեւ Հայաստանը։ Սակայն հակառակ Բաբելոնին, որ այլեւս գոյութիւն չունեցաւ եւ Ասորեստանին, որ քաղաքական այս վայրէջքից յետոյ մնաց որպէս մի լեզու եւ մի մշակոյթ, բայց ոչ ազգ, Հայերը կանգուն մնացին աւատական կարգերի եւ լաւ կազմակերպուած հասարակութեան առողջ եւ կորովի մնացորդներով։

Հայաստան դարձաւ պարսկական հսկայ թագաւորութեան մի նահանգ, մի մասը Պարսից Արքայից արքայ Դարեհի գունդերի եւ փայլուն կայսրութեան։

Հայերը իրենց վրայ կրեցին միշտ պարսկական ազդեցութիւնը, բայց պահեցին իրենց ազգային նկարագիրը։ Բիւզանդիոնը միւս կողմից աշխատում էր իր կողմը քաշել Հայերին եւ այսպէս շուրջ հազար տարի տեւեց արեւելքի եւ արեւմուտքի այս քաշկռտուքը։ Այս երկու հզօր պետութիւնների մէջ պատուար հանդիսացող Հայաստանը ոչ բիւզանդացի դարձաւ եւ ոչ էլ պարսիկ, բայց միշտ մնաց այդ երկուսի մի անբաժանելի մասը։

Սրա արդիւնքը կարելի է տեսնել Հայերի լեզուի մէջ։ Դա հնդեւրոպական մի խառն լեզու է։ Հիմնական բառերի կէսը վերցուած է տեղական ցեղերից, որ Հայերը խլացրել են։ Բայց քերականութիւնը 90 տոկոսով հնդեւրոպական է։ Բառերի միւս կէսի մի մասը առնուած է սեմական ցեղերից եւ Յոյներից, իսկ միւս մասը Պարսիկներից (ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը լեզուաբանական հարցերու մասնագէտ չէ, ադկէ՝ հայ լեզուին մասին իր այս սխալ կարծիքները)։

Հայերէն դասական լեզուն կազմուել է Յիսուսից առաջ երկրորդ դարում, ինչպէս յիշատակուած է դիւցազներգութիւնների մէջ։

Քսաներորդ դարում աւելի քան 57 հայկական բարբառներ կային, սրանցից երկուսը դարձան գրական լեզուներ, մէկը արեւելեան, որը խօսւում է Պարսկաստանում, Հայաստանում եւ Հնդկաստանում, իսկ միւսը արեւմտեան բարբառը, որ խօսւում է Թիւրքիայում եւ աշխարհում տարածուած բոլոր միւս Հայերի մէջ։

Կ. ԼԻՄԱՆ

(1 Շար.)

ՄԵԾԵՐՈՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԷՆ

Կեանքի մէջ, ամէնէն գեղեցիկ բանը՝ երիտասարդ եղած ատեն, մեծ մարդոց մտածումները ճանչնալն է։ Եւ ասիկա պէտք է ըլլայ՝ իրապէս զարգանալու համար եւ ոչ թէ քննութիւնները լաւ նիշով անցընելու համար։

ԱԼՊԷՐ ՇՎԱՅՑԷՐ

Սէրը միակ բանն է, որ մեզ կը հեռացնէ սարդկային խեղճութիւններէն։

ՄԱԹԻԼՏ ՍԵՐԱՕ

ԶԱՏԻԿԸ՝
ԻԲՐԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՕՆ

Զատիկը գարնան տօն մըն է՝ կուգայ այն ատեն, երբ բնութիւնը կ՚արթննայ, կեանքը կ՚ընձիւղի, ծաղիկները կը բողբոջին, օրերը կ՚երկարին։

Ինչ ալ ըլլայ իր ծագումը՝ տարակոյս չկայ թէ շատ հին է ան ու հեթանոսական շրջաններուն գարնան տօնախմբութիւն մը կը ներկայացնէր։ Քրիստոնէութիւնը շատ գեղեցիկ կերպով Քրիստոսի Յարութեան տօնը զետեղած է գարնան զարթօնքի այս չքնաղ օրերուն մէջ։ Ամէն տեղ կը լուրի.— Քրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց․․

Խայտանքի ինչ ժողովրդական արտայայտութիւններ կապուած են այս օրերուն, որոնց մէջ ամէնէն յայտնին կարմիր, կապոյտ, կանանչ — ծիրանիի եօթը գոյներով ներկուած հաւկիթները։ Ու հաւկիթը խորհրդանիշն է կեանքի։

Ահա փնջիկ մը ժողովրդական սովորութեանց։

×

Ֆրանսայի մէջ տեղ տեղ կայ տակաւին սովորոյթ — տղաք տնէ տուն պտըտելով հաւկիթ կը հաւաքեն՝ երգելով.

Տիկի՛ն, տիկի՛ն, գնա՛ բունկալ,
Զըլլա՛յ թէ տաս հոտած ալ,
Մ՚ահ կուտայ քեզ Տէր բարձրեալ,
Ալէլուիա։

×

Ալզասի մէջ Զատկուան հաւկիթին վրայ մերթ կը գրուէր․

Օր մը անշո՛ւշտ պիտի կոտրի կեղեւս
եզ,
Բայց սէրըս իմ բարեկամի՝ բրնա՛ւ
երբեք։

×

Հոլանտական գաղթական Պանսիլուանիոյ մէջ հաւկիթները կը պարպեն կը նաշխեն ու բակին մէջ եղած փոքր ծառի մը ճիւղերէն կը կախեն։

×

Ռուսիոյ մէջ, 1917էն առաջ, Զատիկ առտուն ամէն այցելու ձախ ձեռքին մէջ հաւկիթ մը առած՝ բարեկամներուն կ՚այցելէր։ Հազիւ տան շեմը կոխած՝ կը գոչէր.— Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց։ Ներսէն կը պատասխանէին.— Օրհնեալ է Յարութիւն Քրիստոսի, յետոյ կը համբուրուէին եւ հաւկիթները կը փոխանակէին։

×

Հայաստանի մէջ Զատիկը տարւոյն մե-

Առանց Տրզանակի

(Հ. ԱԼԻՇԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ)

Իր աղօթքը սակայն լոկ շրթներու շարժում չէր, ոչ բանաձեւուած բացատրութիւն, այլ հոգեկան պահանջ մը, խառըն մարդկային ցաւերով, զգացումներու պայքարով եւ չարին դէմ օգնութեան պաղատանք, որ Նարեկի մը պէս ի խոր*ոց* սրտի *յարաբերութիւն մըն էր Արարչին հետ, որդիական, մտերմական, խոնարհ իր հայեցքին մէջ, համակամ իր մարդկային տկարութեան համար, որ պիտի կոչէր* Ով յոյս կենաց իմոց, Աստուած, ... Յոյս իմ ի տիոցս մանկութեան*։ Յոյս մը որ վերջին հրեշտակն եղաւ իր դամբանին մօտէն հեռացող։ Պէտք չզգաց բարձրանալու իմաստասիրական խորութիւններու, սիրեց պարզ ըլլալ, որպէս սրտի աղօթք, մանկական անկեղծ թոթովանք, ուր սէրն առանց արուեստի՝ սպիտակ թռչունի մը պէս պիտի գեղգեղէր, ծաղիկներուն մէջ, Մայրիսի գեղեցկութեամբ, Յուլիսի ջերմութեամբ, ձմրան սպիտակ մաքրութեամբ, Յիսուսի եւեւէն քալող Յովհաննէս աշակերտին կուսութեամբ խանդավառուած եւ Պետրոսի մը եռանդով վառ։ Ինք ալ տենչաց հետեւիլ քայլ առ քայլ երկնային Վարդապետին՝ Բեթղեհէմէն մինչեւ Գողգոթա, մինչեւ Յարութեան լեռը։*

Ինչ հարկ դիմել Գողթնի հեթանոս քնարին, որ նիւթական սէրը պիտի երգէր, մինչ նիւթն իրեն համար սանդուղ մ՚էր աննիւթականին բարձրանալու, լոյսին հետ լոյս ըլլալու, եւ ամբողջ էութեամբ լուծուելու այն սիրոյն մէջ՝ Որ յափտեան ոչ խամրի։

Բայց նա մինակը չէ այս թռիչքներուն մէջ, ամբողջ տառապող մարդկութիւնը կայ իր աղօթքի բարձրացած բազուկներուն տակ. մանաւանդ այն անմեղ մանկութիւնը՝ որ ընտանեկան յարկի մը տակ կ՚աճի ջերմանոցի ծաղիկի մը նման, որ պէտք է ծանօթանայ բարիին եւ չարին, որ ծնողական սիրոյն հետ սորվի նաեւ յարդին մէջ ծնած Մանուկին կեանքը, համամարդկային սիրոյ վերագոյն մարմնացումը.

Զաստուածային աստ տեսէք սէր,
Եւ օրհնեցէք մանկունք զՏէր ...։

.Թէ մարդկային սէրը մտքին հետ յաճախ դերագոյն թռիչքներ ունի, սակայն իր լոյսը անպայման դէպի մեզի եւ մեր շրջապատը կը ցոլանայ։ Սիրտը քերթողէն իր պահանջներն ունի. անիկա մարդկօրէն կը զգայ, կը սիրէ հաղորդուիլ իր մերձաւորին հետ. եւ Ալիշան հլու այս տենչին՝ երկրորդ նուագին *մէջ արենակիցներու եւ բարեկամներու հետ կ՚ուզէ կեանքին օրհնեալ պահերն անցընել։ Անշուշտ պատահական քերթուածներ են, մասնաւոր ծրագրի մը չեն կրնար հետեւիլ, բայց սրտի քերթուածներ են, եւ ուր սիրտ կայ՝ հոն միշտ գեղարուեստ կայ։*

Երբ Ս. Ղազար հրճուանք մ՚ունէր, քահանայական յոբելեան, կամ ձեռնադրութիւն, կամ հոգեկիցի մը տօնախմբութիւնը, Ալիշանին գրիչը կը շարժէր, հինգ հսկայ զանգակներու ուրախ ղօղանջին հետ՝ հասարակութեան սիրտը բերելու խնջոյքի սեղանին վրայ։

Ու մէկ հոգեկան սէր կարելի է երգել՝ առանց բնութենէն բոյր եւ գոյն փոխ առնելու, առանց արեգակնաշողերի՝ քնարի լարերն հիւսելու. եւ Ալիշան բաւական էր որ բանար իր երկու պատուհանները, կամ շրջագայէր 14.000 քառակուսի մեթր փոքրիկ կղզեակին մէջ, պիտի տեսնէր վարդերու, դափնեվարդերու, մանուշակի եւ շուշանի ածուներ, պիտի տեսնէր կապոյտը ցած եկած ուրիշ կապոյտի վրայ գոյն տալու եւ գոյն առնելու։ Այս անսահման մատեանին էջերը կրնար ագատօրէն դարձնել եւ կարդալ ու խորհրդածել իր հոգին շրջապատող գեղեցկութիւններուն վրայ, արեգակին հետ թափառիլ, առուներ, լեռներ, արտորայներ, հիւղեր ու այգիներ։ *Կարծես թէ մասնաւոր ցանկ մը շինած էր՝ գիւղական կեանքը պատկերացնելու, գէթ անոր յատկանշական դրուագները,* Երգ Հանգրուանաց, *ուր ոչ թէ խրոխտ Ոլիմպոսէն մուսայ մը կը խնդրէ, այլ ժիր սարհանդակ,* սաղարթաւէտ Զեփիւռը *իբր երգահան եւ երգակից, որովհետեւ այն ատեն երիտասարդ սիրտը բուռն փափաք երգելու բնութիւնը,* Պեճազգեստեալս գարնայնի ծիրանիս։ *Անհամբեր է նա, առաւօտ կանուխ հաւախօսին. դեռ արեւ չէ ծագած, ընկուզենիի մը մայր հովանիի տակ, թերեւս գիւղագնացութեան օրերուն, կ՚ուզէ մինակն ըլլալ Արուսեակին հետ. չքնաղ է նա, կը նայի անձագ կամարին վրայ եւ ինքը միայնակ գար կը դիտէ, մինչ զեփիւռը երկուքին վարսերուն հետ կը խաղայ։ Կուգայ արեգակը, ծաղիկները գոյն կ՚առնեն, իրենց ցօղոտ թերթերը կը թօթուեն, եւ իր սիրտը կը կարմրի հասուն նռան մը նման.*

Դիտել զիարդ քաղցր է այգուն
Ըզլուսագեղ ակն արեւուն։

Այդ արեւը պիտի գայ հիւղերը լուսաւորելու, ցորեններն հասունցնելու, ծաղիկներուն հետ խաղալու, մշակին մրգապահին դէմքերը շոյելու եւ արօրին խոփին փայլ տալու։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(6 Շար.)

ՓԻԷՐ ԼԱՐՔԷ

(ՅՈՒՇ ՄԸ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Անցեալ շաբթու, Մեզօն – Լաֆիթի իր տան սեմին, ֆրանսական ձայնասփիւռի հաղորդագրութենէ մը վերադարձին, սրտի տագնապի մը հետեւանքով յանկարծամահ եղաւ ֆրանսական թատրոնի եւ շարժանկարի բազմավաստակ դերասան Փիէր Լարքէ :

Ծնած էր 1884ին, Տորտոնեըի մէջ, համեստ ընտանիքի մը ծոցը: Երիտասարդ Լարքէյի ծնողքը իրենց զաւակը կ'ուղեն մղել դէպի զինուորական ասպարէզը, եւ սակայն երիտասարդը իր զինուորական պարտադիր ծառայութենէն վերադարձին անդիմադրելի փափաքը կը զգայ դէպի բեմը եւ 21 տարեկանին կը մտնէ Քոնսերվաթուար, զոր յաջողութեամբ կ'աւարտէ ստանալով քոմէտիի Ա. մրցանակը :

Երկար տարիներ Փիէր Լարքէ արժանաւոր խաղընկերը կ'ըլլայ Անտրէ Ֆօրի, Լուի Ժուվէի, Մաքս Տէրլիի եւ այլ անուանի դերասաններու եւ իր զգայացունց բեմական ելոյթը կ'ըլլայ համբաւաւոր «Թոփազ»ին մէջ ստանձնած դերը:

Ֆրանսական շարժանկարը մեծ բան կը պարտի Լարքէի: Առանց երբեւիցէ ժամանակ Թէթ – տ'Աֆիշ ըլլալու, մեծ դերասանը յիսուն տարի շարունակ ծառայած է ֆրանսական շարժանկարին, մասնակցելով երեք հարիւր ժապաւէններու, ինչ որ յատկանշական մրցանիշ մը կը կազմէ շարժանկարի աշխարհին մէջ :

Տաղանդաւոր դերասանը էր նաեւ ազնիւ ու բարի անձնաւորութիւն մը, հեռու շողալից ու ցուցարարական աւելորդաբանութիւններէ, եւ իրեն համար ուրիշ բան գոյութիւն չունէր եթէ ոչ՝ ծառայել իր պատկանած ժողովուրդին արուեստին եւ ատոր համար ալ, այսօր, իր մահուընէն ետք, զինքը կը յորջորջեն «ֆրանսական շարժանկարի մեծ – հայրիկը » :

Շատ մը ուրիշ Ֆրանսացի մեծանուն դերասաններու կարգին, (Ժուվէ, Շառլ Տիւլէն, Փիէր Պլանշար) բախտը եւ անհամեմատ հաճոյքը ունեցած եմ մտերմաբար ճանչնալու Փիէր Լարքէն, որմէ պահած եմ գողտրիկ յուշ մը :

Երեք տասնեակ եւ աւելի տարիներէ առաջ, երբ նոր էր գահընկէց եղած համր – շարժանկարը եւ իրեն յաջորդած էր խօսուն — ժապաւէնը, ողբացեալ Աշօ Շահխաթունին ինքզինքը նուիրած էր գիմայարդարութեան արուեստին, ուր մօտ ատենէն տիրացած էր արդար համբաւի մը:

Այդ շրջանին Շահխաթունի ստանձնած էր Ֆրանսացի մեծ բեմադիր Մարսել Լ'Երպիէի ղեկավարութեամբ նկարահանուող «Լոուեթեան բերդը» (Սիթատել տիւ Սիլանս) ժապաւէնին դիմայարդարութեան գործը: Ժապաւէնին կը մասնակցէին՝ Անապելլա, Փիէր Ռընուար, Պերնար Լանքրէ, Լը Վիկան, Ալեքսանդր Ռենիօ, ինչպէս նաեւ Փիէր Լարքէ :

Խնդրանքիս ընդառաջ երթալով , Աշօ Շահխաթունի բեմադիրին հետ կարողացաւ կարգադրել որ համեստ դեր մը ունենամ այդ ժապաւէնին մէջ:

Այդ շրջանին էր, ահա, որ բախտն ունեցայ մօտէն ճանչնալու Փիէր Լարքէն , որուն մօտենալը եւ անոր հետ բարեկամութիւն հաստատելը այնքան ալ դժուար բան մը չէր, քանի որ դիւրահաղորդ էր ան ու սիրալիր :

Սթիտիոյի քանթինը կը ճաշէինք ցերեկները: Օր մը, համեստ քաս-թրութէ մը ետք, զաւաթ մը գարեջուրիս առջեւ կանգնած կը դիտէի դիմացս գտնուող համբաւաւոր դերասանները :

Փիէր Լարքէ անոնց մէջ չէր: Ան՝ բարեկամի մը հետ նստած էր ինծմէ քանի մը քայլ անդին, քօնթուարին առջեւ եւ զբաղած էր զանցի խաղալով :

Հետզհետէ , տարուելով Լարքէի ըղձաւոր վիճակէն, անոր դիւրահաղորդ երեւոյթէն եւ մանաւանդ անոր կատակախօսութիւններէն, մօտեցած էի իրենց :

Երբ վերջացուցին խաղը, յանկարծ Փիէր Լարքէ ինծի դառնալով եւ մտերմական շեշտ մը դնելով խօսքին մէջ , ըսաւ .

— Կ'ուզե՞ս փառթի մը խաղալ հետս...

Առաջին առթիւ շշմեցայ մեծ դերասանին յանկարծական մտերմութենէն եւ սակայն առանց ինքզինքս կորսնցնելու ընդունեցայ առաջարկը եւ խաղացինք : Ի հարկէ, խաղէն ետք հետաքրքրուեցաւ ինձմով, հարցուց իմ մասիս, պէտք եղած բացատրութիւնները տուի, ըսի որ հայ դերասան մըն էի եւ թէ Պ. Շաքային (Ֆրանսացիները Շահխաթունին կը կոչէին Շաքա) միջնորդութեամբ եկած էի հոն :

— Հա՞յ էք, ընդմիջեց Լարքէ, Շաքային հայրենակիցն էք, այդ լաւ է: Մեծ ծանօթութիւն մը չունիմ Հայերուն մասին: Շաքայէն ետք երկրորդ Հայն էք զոր ճանչցայ, եւ սակայն կ'ուզեմ աւելի լայն ծանօթութիւններ ունենալ ձեր մասին: Եթէ կրնաք այդ ուղղութեամբ առիթ մը ստեղծել ինծի, շնորհակալ կ'ըլլամ :

Խոստացայ իրեն Հայոց պատմութեան հատոր մը հայթայթել եւ իրապէս ալ քանի մը օր ետք խոստումս յարգեցի : Ու այդ օրէն սկսեալ բարեկամներ եղանք մեծանուն դերասանին հետ :

×

Տասնըհինգ օր Սթիտիոյին (Ժուէնվիլ) մէջ ժապաւէնին ներքին տեսարանները նկարահանելէ ետք, մեկնեցանք Շանթիյիի քարահանքերը, այնտեղ նկարահանելու համար ժապաւէնին արտաքին տեսարանները :

Շահխաթունի օր մը յայտարարեց բոլորին թէ այդ օրուան ցերեկուան ճաշին իր հիւրը պիտի ըլլայինք եւ մեզի պիտի հրամցնէր Երեւանեան խորոված ... փոխը բրինձով լեցուած ոչխար մը:

Եւ արդարեւ, ցերեկուան ճաշին, սփռոցներ փռուեցան մարգերուն վրայ, Շահխաթունին բոլոր կարգադրութիւնները ըրած ըլլալով, բերուեցաւ մեծղի ոչխար մը խորոված եւ փորը բրինձով լեցուած :

Բեմադիրէն սկսած, հոն էին բոլոր դերասանները, ինչպէս նաեւ մէկ քանի թեքնիք աշխատաւորներ :

Ճաշը սկսելէ առաջ, Շահխաթունին , իր կիսկատար ֆրանսերէնովը՝ որ այնքան համակրելի կը դարձնէր զինքը իր Ֆրանսացի ընկերներուն մօտ, բաժակը վերցուց ու խօսեցաւ հայկական խորովածին, փիլաֆին եւ մանաւանդ մեր ժողովուրդին աւանդական հիւրասիրութեան մասին :

Անշուշտ ներկաներէն շատերը կարճ ու պատշաճ պատասխանեցին Շահխաթունիի խօսքերուն, շնորհակալութիւն յայտնեցին անոր իր պատրաստած հայկական համեղ ճաշին համար եւ բաժակներ պարպեցին :

Յանկարծ, ոտքի ելաւ Փիէր Լարքէ, եւ բաժակը ձեռքին, այսպէս խօսեցաւ մօտաւորապէս .

— Բարեկամներ, Շաքան մեզի այսօր գեղեցիկ անակնկալ մը ըրաւ ծանօթացընելով մեզի հայկական խոհանոցին : Սակայն, այդքանը բաւական չէ : Մենք պէտք է աւելի լայն կերպով ծանօթանանք այս հինաւուրց ժողովուրդի անցեալին, որ լեցուն է փայլուն դրուագներով: Այս երիտասարդ բարեկամը (շարունակեց Լարքէ գիս մատնացոյց ընելով) ինծի առիթն ընծայեց լաւագոյն կերպով ծանօթանալու հայ ժողովուրդի անցեալին եւ ես հիացայ երբ կարդացի անոնց պատմութիւնը: Վերցուցէք ձեր բաժակները եւ խմեցէք հայ ժողովուրդին կենացը, այն ժողովուրդին որ իր տուրքը լիուլի վճարած է մարդկային քաղաքակրթութեան գործին :

Բոլոր ներկաները մեծ խանդավառութեամբ ձայնակցեցան Լարքէի եւ պարպեցին իրենց բաժակները հայ ժողովուրդին կենացը :

×

Երբ այսօր անցեալի այս յիշատակները կը քրքրեմ ու կը վերադառնամ այսօրուան իրականութեան, Լարքէի մահը միտքս կը բերէ բանաստեղծին հետեւեալ խօսքերը .—

Ամէն օր մեզմէ միշտ
Բան մըն է որ կը պակսի
Օր մը հրճուանք, օր մը վիշտ՝
Օր մ'ալ՝ սիրտը կը կասի ...

Ինչքան կը պատշաճին այս տողերը մեծանուն դերասանին յիշատակին:

Արդարեւ, Փիէր Լարքէ ապրեցաւ բեղուն կեանք մը, ունեցաւ եւ հրճուանք եւ վիշտ, աշխատեցաւ, տքնեցաւ, ստեղծագործեց եւ օր մըն ալ կասեցաւ իր սիրտը :

Սակայն, այս բազմարեղուն արուեստագէտը եւ ազնիւ անձնաւորութիւնը ունէր սիրտ մը որ բաբախեց ոչ միայն իր ժողովուրդին համար, ստեղծագործեց ոչ միայն Ֆրանսական անդաստանին մէջ , այլ եւ անոր քնարը հնչեց ի փառս համամարդկային արուեստին :

Եւ ատոր համար ալ, այսօր, բոլոր ժողովուրդներն ալ յարգանքով պիտի խոնարհին յիշատակին առջեւ՝ «Ֆրանսական շարժանկարի մեծ հայրիկ»ին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ծաղոյն տօնն էր: Կարնոյ մաճկալ – հօտաղ խմման իրիկունը արտ ու դաշտէն ծաղիկներ պոկած փունջ մը կը կազմէին ու զայն տանտիկնոջ կը նուիրէին, որմէ կարմիր հաւկիթ նուէր կը ստանային (Բիւզանդիոն, 1899 թ. 773): Նոր Ջուղայի հայ կուսանները ծափ կը զարնէին, երբ «Քրիստոս յարեաւ» լսէին վանքի եկեղեցիին մէջ (Հանդէս Ամսօրեայ, 1906, էջ 45): Արաբկիրի Հայուհին մեղք կը համարէր կարել, մանել ու սուլել՝ արեւը մար մտնելէ վերջ — Զատկէն Համբարձում (Սուրհանդակ, 1900 թ. 407): Թըլկատինի (Խարբերդ) մեծպղոյն զուարճութիւնն էր Զատկին հաւկիթ կռուեցընել.— «Դոր կեցիր, վեր բռնէ, ծէրը ծէրին, ետեւն ալ դարձուր, թիք, թաք, ՀԸԿ, գնաց. տուր հաւկիթը....» (Հայրենիք, 1895 թ. 1154):

Ծօ տանտիկին վեր ելիր
Տախտ աւելիր, սեղան դիր
Զատիկ աւուր կեր եփիր
Թանխուս, փըլաւ, խաւիծ :

Ծօ տղաք ելէք, վեր ելէք
Ծօ կըտրիճներ վեր ելէք
Գօնդ բռնեցէք, դուք թըռէք
Զատիկն եկաւ, խընդացէք :

(Բազմավէպ, 1885, էջ 131): Այսպէս կ'երգէին ու կը պարէին Վանի մէջ :

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կինը՝ ամուսինին .

— Այս կացութեան չեմ կրնար հանդուրժել այլեւս: Անցեալ գիշեր՝ երէկ եկար, երէկ գիշեր՝ այսօր եկար, եթէ այս գիշեր ալ վաղը գաս, պիտի բաժնուինք: Ասիկա լաւ գիտցիր :

×

Ուսուցիչը կը հարցնէ աշակերտին .

— Երկու մեծահարուստներ կան: Մէկը հարստացած է իր աշխատասիրութեամբ, միւսը՝ սուտով եւ խաբէութեամբ: Որո՞ւն օրինակին պէտք է հետեւիլ :

— Անոր, որ աւելի շատ դրամ ունի , կը պատասխանէ աշակերտը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԱՒԱԶԱԿԱՊԵՏԸ

ԳՐԵՑ՝

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ըսել է թէ կառավարութիւնը ստիպուած է յարձակումներ գործելու, որպէս զի Հայը չկարենայ պատրաստուիլ, անանկ չէ՞ :

— Այդպէս է, եթէ ոչ մեծ դժուարութեանց պիտի բախինք եւ շատ կորուստներ պիտի տանք: Ըսի թէ հայ ժողովուրդը Թունաւոր իժի կը նմանի: Կ'ուզե՞նք որ վնասակար չըլլայ. պէտք է անոր մարմինը սատած մնայ ու գլուխը շարունակ ճզմուի: Անշուշտ կը յիշէք, անանկ չէ՞, մայրաքաղաքին մէջ կատարած վատութիւնին: Քանի մը սրիկաներ՝ մէյմէկ վեց հարուած ձեռքերնին՝ Բարձրագոյն Դուռը գրաւելու համարձակեցան ու տակն ու վրայ ընել ուզեցին անոր խաղաղութիւնը: Մտածեցէք, ալ ինչեր գործելու չի մղուիր սատանկ տարրին ժողովուրդ մը: Անարդ շուն մըն է որ տիրոջ հացը կ'ուտէ եւ տէրը խածնելու կը համարձակի :

Արտակարգ քննիչը հետզհետէ չկրցաւ իր հոգւոյն զարշութիւնը ծածկել. լերդ լերդ, բորբոքած ու աղտեղի լործունքի մը պէս զայն կը թափէր իր ժահրալից բերնէն եւ կ'ուզէր լեցնել Շաւեցիներու ազնուական պետին հոգւոյն մէջ :

Բայց ոչ, Շաւեցիներու գլխաւորը՝ փոխանակ Հայերու դէմ ատելութիւն զգալու՝ աւելի համակրութիւն կը տածէր եւ գրեթէ մտիկ չէր ըներ մեծ վէզիրի նենգալի դաւադրութիւնները :

Այսուհանդերձ բնաւ առարկութիւն չէր ըներ, միշտ տրամադրութիւն ցոյց կուտար անոր ըսածներուն :

Մեծ վէզիրը քանի մը օր հիւր մնալէ ետք մեկնեցաւ դէպի Արճէշ :

Ճահվար պէկ դաւադրութիւնը հասկըցուց իր մտերիմ Մահմուտ աղային : Երկուքն ալ երդում ըրին որ կառավարութեան ձեռքը գործիք պիտի չըլլան :

— Գալով զէնքերուն, նկատել տուաւ Մահմուտ աղա, ատոնք կարեւոր են մեր ապագայ գործունէութեան համար :

Արդարեւ, 1896ի ամառուան առաջին ամիսը՝ դէպի Կ. Պոլիս մեկնելու պատրաստուած արտակարգ քննիչը նշան տըւաւ կոտորածներու յարձակումին ու հեռացաւ ...

Ճահվար պէկ ու Մահմուտ աղա ամէն միջոց գործածեցին իրենց թեւին տակ նետուած թշուառ Հայերը պաշտպանելու:

Մէկ խօսքով՝ հաւատարիմ մնացին իրենց խղճին ու արդարութեան առջեւ :

Կոտորածը վերջացած էր :

Եւ ահա երկու տարի ետք, կառավարութեան կողմէն տէրվիշ մը կը ղրկուէր իր մօտ, որպէսզի հասկցուէր իր տրամադրութիւնը :

Այս տէրվիշը մեր ծանօթ Փաքիրն էր, այսինքն Աւազակապետը: Թէ ինչ կերպով, ահա ըսենք :

Աւազակապետը սիրելի եղած էր ոչ միայն բարձրաստիճան Թուրք պէյերուն, այլ մեծ համարում ունէր կուսակալին մօտ, որ կը սքանչանար անոր իմաստասիրական գաղափարներուն վրայ :

Անգամ մը խօսք բացուած ըլլալով քիւրտ պէկերու ներքին տրամադրութեանց եւ անոնց ապագայ շարժումներուն վրայ, կուսակալը լի հաւատքով մը բացականչեց .

— Բարի Փաքիրս, կարծեմ թէ մարդերու հոգեբանական երեւոյթները թափանցելու հանճարը ունիք դուք. ինչո՞ւ չէք ուզեր քիւրտ պէկերու հետ տեսնուիլ եւ հասկնալ թէ ինչ տրամադրութիւններ ունին :

— Ե՞ս, հարցուց Աւազակապետը :

— Այո , դուք :

— Ամենայն սիրով, չէ՞ որ ազգիս համար մեծ ծառայութիւն մը ըրած պիտի ըլլամ, չէ՞ որ պարտականութիւնս է կոչումիս համաձայն չարագործ ձեռք մը մութին մէջէն դուրս բերելու, չէ՞ որ այդ է իմ ճամբաս եւ ես անկից յառաջանալու ստիպուած եմ նոյն իսկ վաղուընէ սկսեալ ամէն կողմ թափառելու, ամէն տեղ վազելու: Ես չեմ յոգնիր, իմ ոտքերս երկաթէն աւելի ամուր են: Լեռը, անտառը, ձորն ու դաշտը կ'անցնիմ թեթեւ կերպով :

Ու վայլ փաշան համաձայնելով՝ Ճահվար պէկին ղրկած էր տէրվիշը :

Ճահվար պէկ նախապէս զգուշութեամբ խօսեցաւ այդ խելացի մարդուն հետ, բայց յետոյ սկսաւ համակրիլ ու սիրել զինքը: Հարցուց անոր ուրկից գալը , ինչ ազգի պատկանիլը :

— Ի՞նչ ըսեմ, մրմնջեց Աւազակապետը: Կեանքս կարճ է ու ճամբաս՝ անվերջ: Կը բաղձամ մարդկութեան վէրքերը քննել ու դարման մը տալ, բայց վէրքը շատ է, իսկ դարմանը՝ քիչ: Մանաւանդ այս երկրին մէջ ուր թշուառութիւնը մերկացած է, ով պէկ, աւելի պէտք կայ խղճի եւ արդարութեան: Զըտեսայ ժպիտ մը՝ որ ստուերով ծածկըւած չըլլար, չտեսայ ճակատ մը որ խորշոմը չանցնէր անոր վրայէն: Զեմ գիտեր, ինծի անանկ կուգայ որ գերեզմանոցի մը մէջ կը թափառիմ :

(Շար.)

Այրի Տիկին Պ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սարգիսեան, Այրի Տիկին Արման Սանասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արփիար Մարտիրոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մինաս Մկր-տիչեան, Օր. Կիւլիզար Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պասմաճեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ՊԵՊՕ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 27ին իր բնակարանը՝ 265 Ավընիւ տը Սթալին – կրատ (Սթէն)։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 2 ժամը 14·10ին, Սթենի Նոթր – Տամ տը լ'Ա – սոմփսիոն եկեղեցին (Րիւ Բառնօ)։

Հաւաքուիլ բնակարանը՝ ժամը 13·45–ին։ Օթօպիւս 142 Բառըֆուր Փլէյէլէն կամ 150 Փորթ տը լա Վիլէթէն եւ իջնել Լը Կլոզ։

Մարմինը պիտի ամփոփուի Սթէնի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

26 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ բացուած են յառաջիկայ 1962 – 1963ի դպրոցական շրջանի համար։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներէն կը խնդրուի որ փութով դիմեն Վարժարանի Տեսչութեան մանրամասն տեղեկութիւններու համար։

Որպէսզի կարելի ըլլայ ուսումնասէր ճշգրիտ եւ յարմարագոյն տեղը դասաւորել աշակերտը, առաջնորդեն նաեւ փոքրիկը, բերեն անոր դպրոցական վկայականները եւ նիշերու վիճակացոյցը։

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան, Մայիս 5ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը խօսի՝ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կրընոպլի Հայ Ազգ. Եկեղեց. Միութեան եւ մասնակցութեամբ գաղութիս կազմակերպութեանց։

Կիրակի, 6 Մայիս, ժամը 15·30ին,

Սալ ՍԷն Լուի, Ռիւ ժէ

VICTOR GARDON

LE CHEVALIER à L'EMERAUDE

« Alors ouvrez ce roman envoûtant et laissez vous surprendre. »
« Le Peuple » — Bruxelles

« Un beau livre, noble et pur, digne du premier roman de l'auteur, « Le Vert Soleil de la vie ».
« La Croix » — Paris.

« C'est un conte lyrique et essentiellement merveilleux, que cette enfance arménienne. »
« Les Nouvelles Littéraires » — Paris

« Quel roman !.. La force et la noblesse de l'inspiration accaparent tous les rôles. »
« Ouest–France » — Rennes

« Lorsqu'on se laisse entraîner par un récit comme celui de Victor Gardon, on ne pense guère aux problèmes que pose le roman à certains écrivains. »
« Les Lettres Françaises » — Paris

STOCK

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Նիսի մէջ երկու սենեակ, խոհանոց, բաղնիք ՅՈՒԼԻՍԻ համար 600 Ն. Ֆ., ՕԳՈՍՏՈՍԻ համար 700 Ն. Ֆ., (կարգը յաւելեալ)։

Դիմել.— Պ. Քիլթիքեան,

72, Bd. des 2 Corniches, NICE (A. M.)

DANS LA COUR D'HONNEUR DES

INVALIDES

DE LOUIS XIV A NAPOLÉON

SPECTACLE SON ET LUMIÈRE

DU 21 AVRIL AU 30 SEPTEMBRE

UNE SEULE SÉANCE TOUS LES SOIRS à 22 HEURES

Entrée par l'Esplanade (Caisse ouverte à 21 heures)

Places assises : 5 NF - Debout : 3 NF - Enfants et Militaires : 1,50 NF

Métro : LATOUR-MAUBOURG et INVALIDES
Autobus : 28 - 49 - 69 - 83

PARKING GRATUIT ASSURÉ

RÉALISATION TECHNIQUE "PHILIPS"

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

5 Մայիս, Շաբաթ ժամը 20·30ին

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Փօլ Ֆարալիք թատրոնին մէջ

21, Rue Yves Toudic, PARIS (10e) — Métro République ou Bonsergent

Միրայօժար կը մասնակցին Պոլսահայ ծանօթ դերասաններ՝

Տիկին Զարուհի Տէյիրմէնճեան – Անտոնեան *եւ* Պ. Միհրան Անտոնեան, *ինչպէս նաեւ* Արտաշէս Գմբէթեան։

Փիէռ Վօլֆի յայտնի թատերակը չորս արար, թարգմ. Տոքթ. Ալեանաք

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բեմադրութիւն՝ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՏԷՅԻՐՄԷՆՃԵԱՆ
Ֆէրնանտ Մօնքլարի դերով

Տոմսերը կարելի է գտնել Կապոյտ Խաչուհիներու քով եւ ներկայացման օրը թատրոնի կիշէն։

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Ներկայացումը կը սկսի ճիշդ ժամը 20·30ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ՝
ՅՈՒՆԻՍ 3

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Mécaniciennes, surgeteuse–plateuse
Place stable.
HARPOUTIAN
(Confection)
32, Rue des Petits Carreaux, PARIS (2e)
Tél. : CEN. 24–98

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

40 ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Թեմի

եւ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Կիրակի, Մայիս 6, ժամը 14ին, Սորպօնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

47, Rue des Ecoles, Paris — Métro : St-Michel ou Odéon

Հիւկէթ Աժտէրեան (*դաշնակ*), Սիւզան Միլտոնեան (*ջութակ*), Ալիս Սրմաքեան (*երգ*), Թէրէզ Քէօշկէրեան (*պար*), Արաքսի Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Արտաշէս Գմբէթեան (*արտասանութիւն*), Գէորգ Եանըքեան (*երգ*), Սէրժ Նահապետեան (*արմօնիքա*)։

Ժողովրդական պարեր Փարիզի Յունական խումբին կողմէ։

Դասական պարեր Տիկին Լէօն Մայի *ղեկավարութեամբ՝ Օփերայէն։*

ՍՕՍԻ *պարախումբը, ղեկավարութեամբ* Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի, *եւ* *ԱՐՄԵՆԻԱ նուագախումբը, ղեկավարութեամբ* Պէրճար Տէտէեանի։

Տոմսերու գինն է՝ 2, 3, 5 Ն. Ֆ.

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԷՆԷՆ ԴԻՒՐԻՆ, ԱՐԱԳ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎ ԱՌԱՔՈՒՄԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ՝

SICOMEX

(Ֆրանսական եւ խորհրդային կառավարութեանց արտօնութեամբ)։

ԲԱՑԱՐՁԱԿ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ։

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ԾՐԱՐԸ ՍՏԱՑՈՂԻՆ ԿՈՂՄԷ։

Մեր քովը պիտի գտնէք միշտ, ապրանքի լաւագոյն տեսակները՝ շատ նըպաստաւոր գիներով։

SICOMEX

20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE ou MADELEINE

ՄԵԾ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ.— Կնոջական ամառնային զգեստի կերպասներ, հարուստ անգլիական կերպասներ՝ իրապէս բացառիկ գիներով, կօշիկի տեսակներ, կարեղէն, հիւսուածեղէն, ճերմակեղէն, ժամացոյցներ, պատրաստ զգեստներ եւայլն։

ՄԵՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔՆ Է՝
ՄԻԱՅՆ 25 Ն. Ֆ. ՄԻՆՉԵՒ 20 ՔԻԼՕ

Շուտով ՈՒԶԵՑԷՔ եւ ՁՐԻ ԿԸ ՍՏԱՆԱՔ մեր ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ցուցակները։